

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023

Møteinnkalling

Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023

Møtedato: 10.03.2020 kl. 09:30

Møtested: BUL-salen

Arkivsak: 19/04402

Mulige forfall meldes snarest til Grethe Ruud Hansen, gh563@kirken.no.

KRISTIANSAND S, 04.03.2020

Grethe Ruud Hansen
Sekretær

DEN NORSKE KIRKE
Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Grethe Ruud Hansen	421	19/04402-19	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
16/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Godkjenning av innkalling og saksliste 10.03.20

Timeplan 10. mars 2020

Møteinnkalling Agder og Telemark bispedømmeråd 10.03.2020

Saksorientering

Følgende saker behandles for lukkede dører: 17 – 23/20

Forslag til vedtak

Innkalling og saksliste godkjennes

Følgende saker behandles for lukkede dører: 17 – 23/20.

AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMMERÅD

02/20 - Timeplan 10. mars 2020

Kl. 09:30	Kathrine T Skjerdal åpner møtet med en andakt	
	SAK ATBR 16/20	Godkjenning av innkalling og saksliste
	SAK ATBR 17/20	Godkjenning av protokoll fra 27.01.20 u-off
	SAK ATBR 18/20	Tilsetting kapellan i Barbu sokn Saksordfører: Ingvild Sommerfelt u-off
	SAK ATBR 19/20	Tilsetting kapellan i Randesund sokn Saksordfører: Per Gunnar Pedersen u-off
	SAK ATBR 20/20	Tilsetting kapellan i Gimsøy og Nenset sokn Saksordfører: Håkon Varhaug u-off
	SAK ATBR 21/20	Tilsetting sokneprest i Risør sokn Saksordfører: Odin Bohmann u-off
	SAK ATBR 22/20	Tilsetting sokneprest i Hjartdal sokn Saksordfører: Markus Westermoen u-off
	SAK ATBR 23/20	Tilsetting internasjonal prest Saksordfører: Kathrine T. Skjerdal u-off
	SAK ATBR 24/20	Regnskap 2019 Saksordfører: Kai Steffen Østensen
	SAK ATBR 25/20	Budsjett 2020, revidert etter endelig tildelingsbrev Saksordfører: Stein Reinertsen
Kl. 11:30	LUNSJ	

- SAK ATBR 26/20 Fordeling av OVF-midler 2020
Saksordfører: Kai Steffen Østensen
- SAK ATBR 27/20 Høring NOU 2019 20 – En styrket familietjeneste
Saksordfører: Markus Westermoen
- SAK ATBR 28/20 Regler for fjernmøtet i bispedømmeråd. Uttalelse fra Agder og Telemark bispedømmeråd
Saksordfører: Terje Damman
- SAK ATBR 29/20 Søknad om mulig endring av kateketstilling - Froland
Saksordfører: Per Gunnar Pedersen
- SAK ATBR 30/20: Agder og Telemark bispedømmes innspill til regional planstrategi for Agder 2020 – 2024
Saksordfører: Kai Steffen Østensen
- SAK ATBR 31/20 Kirkevalget 2019 - evaluering
Saksordfører: Terje Damman
- SAK ATBR 32/20 Orienteringssaker
1. Orientering fra biskopen
 2. Orientering fra bispedømmerådets medlemmer
 3. Orientering fra stiftsdirektøren

Slutt ca kl 16.00

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023

Møteinnkalling

Agder og Telemark bispedømmeråd

2020 - 2023

Møtedato: 10.03.2020 kl. 09:30 – 16.00

Møtested: BUL-salen

Arkivsak: 19/04402

Eventuelt forfall må meldes snarest på tlf 38105120 eller e-post gh563@kirken.no.
Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed fra møtesekretær.

Følgende saker behandles for lukkede dører: 17 – 23/20.

Velkommen til bispedømmerådsmøte og la oss huske på møtet i bønn.

SAKSLISTE		
Godkjenning av innkalling og saksliste		
16/20	19/04402-19	Godkjenning av innkalling og saksliste 10.03.20
Godkjenning av protokoll		
17/20	19/04402-20	Godkjenning av protokollen fra 27.01.20 - Unntatt etter offentlighetsloven Offl. § 13 1. ledd, jf. fvl. § 13 1. ledd nr. 1
Tilsettingssaker		
18/20	20/00159-10	Tilsetting kapellan i Arendal prosti med Barbu sokn som tjenestested - Unntatt etter offentlighetsloven Offl. § 25 første ledd
19/20	19/05452-13	Tilsetting kapellan i Kristiansand domprosti med Randesund sokn som tjenestested - Unntatt etter offentlighetsloven Offl. § 25 første ledd
20/20	19/05453-10	Tilsetting kapellan i Skien prosti med Gimsøy og Nenset sokn som tjenestested - Unntatt etter offentlighetsloven Offl. § 25 første ledd
21/20	19/05451-12	Tilsetting sokneprest i Aust-Nedenes prosti med Risør sokn som tjenestested - Unntatt etter offentlighetsloven Offl. § 25 første ledd
22/20	20/00080-13	Tilsetting sokneprest i Øvre Telemark prosti med Hjartdal sokn som tjenestested - Unntatt etter offentlighetsloven Offl. § 25 første ledd
23/20	19/04278-26	Tilsetting internasjonal prest i Kristiansand domprosti - Unntatt etter offentlighetsloven Offl. § 25 første ledd

Saker til behandling		
24/20	18/03256-29	Regnskap 2019
25/20	19/04453-9	Budsjett 2020, revidert etter endelig tildelingsbrev
26/20	19/04515-54	Fordeling av OVF midler 2020
27/20	19/05351-2	Høring NOU 2019.20 En styrket familietjeneste
28/20	20/00481-2	Høring; regler for fjernmøter i bispedømmeråd. Uttalelse fra Agder og Telemark bispedømmeråd.
29/20	20/00778-2	Søknad om mulighet for endring av kateketstilling - Froland
30/20	20/00705-2	Agder og Telemark bispedømmes innspill til regional planstrategi for Agder 2020 - 2024
31/20	19/00925-17	Kirkevalget 2019 - evaluering

KRISTIANSAND S, 03.03.2020

Kai Steffen Østensen
Leder

Aslak Wegge
Stiftsdirektør

Dette punktet på sakslisten er unntatt offentlighet.

Dette punktet på sakslisten er unntatt offentlighet.

Dette punktet på sakslisten er unntatt offentlighet.

Dette punktet på sakslisten er unntatt offentlighet.

Dette punktet på sakslisten er unntatt offentlighet.

Dette punktet på sakslisten er unntatt offentlighet.

Dette punktet på sakslisten er unntatt offentlighet.

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	112	18/03256-29	

Saksordfører: Kai Steffen Østensen

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
24/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Regnskap 2019

Vedlegg:

Agder og Telemark bdr - Kommentarer til årsregnskap
 Agder og Telemark bdr - rapportering 311219
 Agder og T - Nøkkeltall til årsregnskapet 2019 - til årsrapportens kap I

Saksorientering

Regnskapet for 2019 inngår som del av årsrapport fra bispedømmerådet ved årets slutt. Selve årsrapporten vil bli utarbeidet og innsendt Kirkerådet innen 6. mars i tråd med delegert fullmakt gitt i bispedømmerådets møte 27.01.20, sak 11/20.

For ordensskyld legges likevel regnskapet med dette fram for bispedømmerådet i separat sak til orientering. Regnskapsrapport fra Felles Økonomienhet datert 11.02.20 er vedlagt.

Driftsregnskapet

Driftsinntektene er 559 000 kr høyere enn budsjettert. Dette er i stor grad knyttet til refusjon av lønnsutgifter fra Felles økonomienhet.

Lønnsutgiftene er kr 707 000 høyere enn budsjettert, mens det er en mindre innsparing på driftsutgifter. Dette gir et driftsresultat på kr 60 000,-.

Tilskudd

Med unntak av kr 24 000 av Trosopplæringsmidlene, er alle tilskuddsmidlene tildelt i 2019 benyttet.

Annet

Fra 2017 inkluderer driftsutgiftene refusjon/tilskudd til samarbeidsstillinger. I 2017 ble pensjonskostnadene ført på bispedømmet. Fra 2018 er pensjon ført samlet på 110 – Den norske kirke. Dette forklarer de store endringene i driftsutgifter. Lønnsutgifter i prosent av driftsutgiftene gikk noe ned i 2019, mens andel lønn brukt til prestejeneste var nesten uendret. Regnskap for rDnk blir revidert samlet. Dette foreligger ikke enda.

Oppsummert må man kunne si det er et resultat som har truffet bra med budsjett.

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmeråd tar regnskap for 2019 til orientering.

Agder og Telemark bispedømmeråd 2019:

Driftsregnskapet

Driftsinntektene er 559 000 kr høyere enn budsjettet. Dette er i stor grad knyttet til refusjon av lønnsutgifter fra Felles økonomienhet.

Lønnsutgiftene er kr 707 000 høyere enn budsjettet, mens det er en mindre innsparing på driftsutgifter. Dette gir et driftsresultat på kr 60 000,-.

Tilskudd

Med unntak av kr 24 000 av Trosopplæringsmidlene, er alle tilskuddsmidlene tildelt i 2019 benyttet.

Veldig god økonomistyring!!

Nøkkeltall for årsregnskapet

Tallene for perioden 2015 -2018 er funnet i årsrapporten for 2018.

Antall årsverk for prester har gått opp med 3, mens totalt årsverk har økt med 0,2 fra 143,1 til 142,9.

Fra 2017 inkluderer driftsutgiftene refusjon/tilskudd til samarbeidsstillinger. Tildeling og driftsutgifter for 2017 -2019 er derfor ikke sammenlignbare med tallene fra 2015 og 2016.

I 2017 ble i tillegg pensjonskostnadene ført på bispedømmet. Fra 2018 er pensjon ført samlet på 110 – Den norske kirke. Dette forklarer de store endringene i driftsutgifter.

Lønnsutgifter i prosent av driftsutgiftene gikk noe ned i 2019, mens andel lønn brukt til prestatjeneste var nesten uendret.

FØ 11.02.2020

Åshild Stige

Agder og Telemark bispedømme

250

- formål: å få frem summer og avvik pr budsjettgruppe og pr kontogruppe

	Regnskap	Budsjett	Avvik
	31.12.2019	31.12.2019	
Budsjettgruppe 1A - Driftsregnskapet			
Inntekter	-2 815	-2 256	559
Vareforbr/tilskudd	2		-2
Lønnskostnader	111 202	110 495	-707
Andr driftskostn	12 732	12 942	210
Sum budsjettgruppe 1A	121 121	121 181	60

	Regnskap	Budsjett	Avvik
	31.12.2019	31.12.2019	
Budsjettgruppe 1B, 2, 3 m.fl. - Tilskudd *			
Trosopplæring	28 781	28 805	24
Diakoni/Undervisning/Kirkemusikk m.m.	14 205	14 205	-
Domkirke (Oslo og Nidaros)			-
Gruppe 2 (kun KR)			-
Gruppe 3 (kun KR)			-
Annet (inkl OVF utbet til eksterne)	689	689	-
Sum budsjettgruppe 1B, 2, 3 m.fl.	43 675	43 699	24

* Tilskudd = Koststed XXX4900

Sum Dnk 2019	164 796	164 880	84
---------------------	----------------	----------------	-----------

Spesifikasjoner:

Årsbudsjett 2019

-formål: spesifisere årsbudsjettet i tildelt ramme samt med planlagt bruk av Akk. mer/mindreforbruk

	Tildelt	Akk. mer/mindre-	Årsbudsjett
	ramme 2019	forbruk	2019
Årsbudsjettet og bruk av mer/mindreforbruk			
Budsjettet under 1A	121 258	-77	121 181
Budsjettet under 1B	43 699		43 699
Sum budsjettgrupper	164 957	-77	164 880

Spesifikasjon av Ovf-midlene:

	2019		
Ovf	Regnskap	Budsjett	Avvik
Administrasjon			-
Diakoni	136	136	-
Barn og unge	116	116	-
Gudstjenesteliv	155	155	-
Kirkemusikk og kultur	82	82	-

Samisk kirkeliv			-
Andre fellestiltak (inkl SMM)	200	200	-
Internasjonale og økumeniske organisasjoner			-
Ovf total (for rapportering til Ovf)	689	689	-

Agder og Telemark bispedømmeråd

Nøkkeltall for årsregnskapet	2015	2016		2017	2018	2019
Antall årsverk	148,9	146,4	x	143	142,9	143,1
-herav prestedtjeneste	132,6	131	x	127,6	126,5	129,5
Samlet tildeling post 01/budsjettgruppe 1A	110 270 000	114 995 000	x			121 181 000
Driftsutgifter	111 526 000	117 263 000	x	129 481 000	118 422 000	123 936 000
Lønnsandel av driftsutgifter	87,8 %	89,2 %	x	91,2 %	91,9 %	89,7 %
Andel lønn brukt i prestedtjenesten	78,7 %	80,8 %	x	80,9 %	81,3 %	81,0 %
Lønnsutgifter pr årsverk	657 581	714 567	x	825 866	761 756	777 094

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	112	19/04453-9	

Saksordfører: Stein Reinertsen

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
25/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Budsjett 2020, revidert etter endelig tildelingsbrev

Vedlegg:

Vedtatt ATBR, 09122019, Sak 94/19, Budsjett 2020
 Statsbudsjett 2020 - endelig tildelingsbrev0
 Tabellvedlegg 2020 end tildeling
 Tilskuddsbrev til Dnk 2020
 Retningslinjer for tilskudd
 Revisjon budsjett Agder og Telemark bispedømmeråd.docx

Saksorientering

Revidert driftsbudsjett

Agder og Telemark bispedømmeråd vedtok i sitt møte 09.12.19, sak 94/19, budsjett for 2020. Budsjettvedtaket var da basert på foreløpig tildeling.

Endelig tildelingsbrev fra Kirkerådet er datert 22.01.20 og ble mottatt 13.02.2020. Samlet tildeling til Agder og Telemark bispedømmeråd er kr 167 686 000. Dette er en økning på kr 4 424 000 i forhold til foreløpig tildeling. Økningen er gitt til følgende formål: kr 3 500 000 i økning til fengselspresttjeneste, kr 898 000 til diakonal satsing og kr 26 000 til andre driftskostnader.

De budsjettekniske forutsetningene er de samme som for foreløpig budsjett 2020. Endringen er justering basert på endelig tildelingsbrev.

Det ligger fortsatt til grunn en generell innsparing på lønn prestetjeneste på kr. 1.520.000.- . (Innarbeidet i posten 500x – Faste stillinger). Dette må dekkes inn gjennom året gjennom vakanser og positiv differanse mellom sykepengen og vikarbruk. Det krever tett oppfølging og styring å komme i mål på dette.

Nedenfor vises forslag til revidert driftsbudsjett for 2020. Kolonnen helt til høyre er nytt forslag, mens kolonnen mekret B2020 viser budsjettet slik det foreligger etter budsjettvedtaket i desember sak 94/19.

Agder og Telemark bispedømmeråd

Forslag revidert budsjett 2020 - Tilskuddsgruppe 1A Drift

	B2018	B2019	B2020	Rev 1 budsjett 2020
30xx - Salgsinntekt avgiftspliktig (varer og tjenester)	0	0	0	0
31xx - Salgsinntekt avgiftsfri (varer og tjenester)	-450 000	-600 000	-500 000	-500 000
34xx - Tilskudd fra stat, fylker, kommuner, stiftelse samt gaveinntekter	-1 167 000	-910 200	-1 039 000	-1 039 000
3xxx - Andre inntekter	-549 500	-745 800	-496 800	-496 800
Sum inntekter	-2 166 500	-2 256 000	-2 035 800	-2 035 800
46xx - Tilskudd menigheter og fellesråd	0	0	0	0
Sum tilskudd mv	0	0	0	0
500x - Faste stillinger (inkl. tillegg mm)	93 321 445	95 065 943	93 613 285	96 481 958
5005 - Diverse tillegg	3 706 384	4 012 177	3 133 333	3 133 333
5006 - Beredskap	0	0	1 211 154	1 211 154
51xx - Midlertidige stillinger, ekstrahjelp, honorarer mm	1 550 638	1 544 687	447 404	447 404
53xx - Gruppeliv, honorarer og annen oppgavepliktig godtgjørelse	920 695	1 116 161	634 105	638 655
540x - Arbeidsgiveravgift	13 422 620	13 703 105	13 284 046	13 689 170
542x - Innberetningspliktig pensjonskostnad	0	0	0	0
58xx - Refusjon sykepenger, fødeselspenger mv	-2 740 000	-2 330 000	0	0
5999 - Refusjon lønnskostnader	-2 357 887	-2 650 000	-3 435 000	-3 435 000
59xx - Andre personalkostn (gaver, forsikring, tjenestedrakt mm)	299 880	32 707	319 432	319 432
Sum Lønn og godtgjørelser	108 123 775	110 494 780	109 207 759	112 486 106
60xx - Avskrivninger	284 000	114 000	114 000	114 000
63xx - Leie lokaler, strøm, renhold mm	1 842 000	1 991 000	2 001 000	2 001 000
64xx - Leie maskiner, inventar, datautstyr, transportmidler mv	75 000	84 000	84 000	84 000
65xx - Inventar, driftsmateriale, datautstyr, programvare, rekvisita mv	120 000	120 000	120 000	120 000
66xx - Reparasjon og vedlikehold bygninger og utstyr			0	0
67xx - Honorar rådgivning, regnskap, revisjon og kjøp div. tjenester			0	0
6790 - Kjøp av andre fremmede tjenester	1 150 500	1 381 000	1 060 000	1 085 000
6796 - Flytting	250 000	180 000	180 000	180 000
6797 - Annen bistand	1 411 000	1 460 000	1 336 000	1 336 000
68xx - Kontorrekvisita, trykksaker, aviser, bøker, annonser mm	614 000	526 000	484 000	484 000
68xx - Møter, kurs og seminarer mm	1 445 500	2 231 000	1 399 000	1 524 000
69xx - Telefon, porto mv	116 000	110 000	54 000	54 000
Sum andre driftskostnader (drift og mindre anskaffelser)	7 308 000	8 197 000	6 832 000	6 982 000
70xx - Utgifter bil	0	0	0	0
71xx - Bilgodtgjørelse, diett, reiser mm	4 725 704	4 404 516	4 234 000	4 334 000
74xx - Medlemskontingent og gaver	16 000	15 000	15 000	15 000
77xx - Annen kostnad	337 021	325 704	150 851	146 694
Sum andre driftskostnader (reise, reklame, forsikring mm)	5 078 725	4 745 220	4 399 851	4 495 694
8xxx - Finansinntekter/kostnader, overføringer mv	0	0	0	0
Sum Finanskostnader og overføringer	0	0	0	0
TOTALT	118 344 000	121 181 000	118 403 810	121 928 000

Revidert tilskuddsbudsjett -økt diakonitilskudd:

Det ble i 2019 tildelt midler til 3 nye diakonistillinger med 50% tilskudd begrenset oppad til kr. 400.000.- : Disse midlene ble fordelt i bispedømmerrådet sak 30/19.

Fra tidligere hadde bispedømmet 19 stillinger med tilskudd. Diakonistillingene som tidligere har blitt etablert har også i utgangspunktet i all hovedsak vært finansiert med inntil 50% fra bispedømmerrådet.

Men de senere årene har enkelte (8 av stillingene i 2019) av de «gamle» stillingene opplevd at kostnadene har oversteget den satsen som bispedømmet har gitt i tilskudd, slik at finansieringen har kommet under 50%. For å ikke opererer med et a og b lag foreslås det derfor å avsette deler av den økte bevilgningen til å oppjustere øvre grense også for «gamle» stillinger til kr. 400.000.- eller maks 50%. De aller fleste stillingene det ytes tilskudd til ligger under dette på kostnadssiden. Det antas at tidligere års udekkede differanse kan dekkes ved disponering av 298.000.- .

I budsjettildelingen er posten for tilskudd diakoni økt med kr. 898.000.- I tråd med beskrivelsen ovenfor foreslås det å benytte deler av dette for å imøtekomme eksisterende avtaler om 50% den differansen som i dag i realiteten mottar under 50%. Det foreslås videre å disponere disse ved å lyse ut to nye diakonitilskudd, ett på 50% og ett på 100%, dvs samlet bruk for nye diakonistillinger på inntil kr. 600.000.- . Det foreslås at tildeling av disse to nye diakonitilskuddene legges fram for bispedømmerrådet som egen sak etter at søknadsfristen er gått ut.

Foruten oppjustert tilskudd til diakoni er rammene for tilskuddsbudsjettet uforandret.

Agder og Telemark bispedømmerråd				
Budsjett 2020 revisjon 1 - Tilskuddsgruppe 1B Tilskudd				
	B2018	B2019	B2020	Rev 1 budsjett 2020
4601 - Tilskudd trosopplæring	28 009 000	28 805 000	29 583 000	29 583 000
4602 - Tilskudd diakoni	4 663 020	5 989 500	6 151 000	7 049 000
4603 - Tilskudd undervisning	7 864 151	8 094 475	8 313 000	8 313 000
4604 - Tilskudd kirkemusikk	117 829	121 025	124 000	124 000
4630 - Tilskudd fra OVF	679 000	689 000	689 000	689 000
TOTALT	41 333 000	43 699 000	44 860 000	45 758 000

Stiftsdirektør vil på denne bakgrunn foreslå at forslag til revidert budsjett vedtas med de endringer som her er foreslått og innarbeidet.

Forslag til vedtak

1. Agder og Telemark bispedømmerråd vedtar revidert budsjettforslag med ny netto driftsramme på kr. 121.928.000.- .
2. Økte midler til diakoni disponeres ved at det lyses ut to nye diakonitilskudd; en 100% stilling og en 50% stilling. Begge forutsatt 50% lokal finansiering. Resterende økte tilskuddsmidler til diakoni benyttes til å dekke opp underfinansiering i eksisterende avtaler hvor tilskuddsprosenten har havnet under 50% . Tildeling av nye diakonitilskudd legges fram som egen sak for bispedømmerrådet.

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd 2016 -2019

SAKSPROTOKOLL

Arkivsak-dok. 19/04453
 Arkivkode
 Saksbehandler Aslak Wegge

Behandlet av	Møtedato	Saksnr.
1 Agder og Telemark bispedømmeråd 2016 -2019	09.12.2019	94/19

Budsjett 2020

Agder og Telemark bispedømmeråd 2016 -2019 har behandlet saken i møte 09.12.2019 sak 94/19

Møtebehandling

Votering

Enstemmig i tråd ved forslag til vedtak

Vedtak

- 1) Fremlagte forslag til budsjett vedtas med en netto driftsramme på kr. 118.403.810.-
- 2) Tilskuddsmidler til trosopplæring, diakoni, undervisning og kirkemusikk videreføres i tråd med tidligere avtaler, vedtak og retningslinjer.
- 3) Tilskuddsmidler fra OVF tildelingen fordeles i egen sak som legges fra for bispedømmerådet på nyåret 2020.
- 4) Tidligere vedtatte «Prinsipper for bruk av vikarer i Agder og Telemark bispedømmeråd», av 19.02.2015, videreføres i 2020.
- 5) Møtehonorerer til bispedømmerådets medlemmer videreføres. Satsene er kr 1 000 pr møte til ordinært medlem, og kr 2 000 pr møte til leder. I tillegg godtgjøres bispedømmerådets leder kr 3 000 pr mnd.

DEN NORSKE KIRKE

KR - Seksjon Felles økonomienhet

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Dato: 18.02.2020

Vår ref: 18/04244-27

Deres ref:

Statsbudsjett 2020 - endelig tildelingsbrev

Vi viser til foreløpig tildelingsbrev av 25.11.2019, vedlagte tilskuddsbrev 10.01.2020 fra Barne- og familiedepartementet (BDF) samt retningslinjer for tilskudd til rettssubjektet Den norske kirke. Stortinget gjorde 13.12.2019 vedtak om statsbudsjettet for 2020. Bevilgningen for 2020 under kap 880, post 70, Rammetilskudd til Den norske kirke er 2 198 279 000 kroner. Dette er samme beløp som grunnlag for foreløpig tildelingsbrev av 25.11.2019.

I rammetilskuddet er det gitt en økning på kr 2,84 mill som følge av økte pensjonskostnader.

Nytt fra 2020 er at rammetilskuddet inkluderer årlig tilskudd øremerket kirkevalget. I tilskuddet inngår således valgmidler kr 22,85 mill som gir en samlet økonomisk ramme for kirkevalget 2023 på kr 91,4 mill. Midlene er foreløpig ikke fordelt ut til bispedømmene.

Den samlede tildelingsøkningen til Dnk er på 2,7% når vi tar hensyn til effekten av valgmidlene.

Utover rammetilskuddet er det bevilget kr 4 mill via kap 882, post 70, til ivaretagelse av oppgaver som bispedømmerådene har innen gravplassforvaltningen. Den norske kirke får videre tilskudd på kr 5,5 mill til drift av Svalbard kirke fra Justisdepartementet.

Det finansielle tilskuddet fra Opplysningsvesenets fond (Ovf) er på kr 42 mill. Samlet tilskudd til fordeling 2020 er dermed 2 249 779 000 kroner.

Mål og oppfølgingskriterier for 2020

Tilskuddsbrevet fra BDF beskriver formålet slik: Formålet med rammetilskuddet under kap 880, post 70, er å støtte opp under Den norske kirke som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16. I Prop. S 1 (2019-2020) er det ut fra dette utledet følgende retningsgivende mål for anvendelsen av bevilgningen:

Den norske kirke skal være en landsdekkende, fri og demokratisk folkekirke

Prop. 1 S (2019-2020) operasjonaliserer dette på følgende måte:

«Den offentlige finansieringa av Den norske kyrkja skal leggje til rette for at kyrkja held fram som ei landsdekkjande folkekyrkje med ei sterk lokal forankring, slik at medlemmar av kyrkja kan gå til gudsteneste og få del i andre kyrkjelege tenester der dei bur. Ved å vere til stades i alle lokalsamfunn er kyrkja ein viktig bidragsytar til det frivillige arbeidet blant barn og ungdom, ikkje minst innanfor trusopplæringa, diakonien og det lokale musikk- og kulturlivet. Skal kyrkja vere ei lokalt forankra folkekyrkje i alle delar av landet, må prestetenesta alle stader ha gode rammevilkår og dei mange kyrkjebygga haldast ved like. Kyrkjebygga tilhøyrrer og gir identitet til den einskilde bygda eller bydelen.»

Målene skal følges opp som tidligere og enhetene må utarbeide for 2020 en årsrapport med regnskap på lik linje som for 2019. For virksomheten Den norske kirke skal det utarbeides et samlet årsregnskap og årsrapport som skal behandles av Kirkerådet før 1.juni 2021, og fremlegges for Kirkemøtet 2021 for orientering.

Fordeling av midler 2020

Fordeling av forventede midler for 2020 ble behandlet av Kirkerådet 5.12.2019 jf. sak KR 68/19.

Kirkemøtet har i KM 12/19 vedtatt at rammen for 1A fastsettes etter at midlene til budsjettgruppene 1B, 1C, 2 og 3 er trukket ut.

	Tilskudd	Fordelt
Statsbudsjett, rammetilskudd	2 198 279	
Gr 1A: Tilskudd til Svalbard (kr 5,5 mill) og Gravferd (kr 4 mill)	9 500	9 500
Gr 1A: Til fordeling på KR, BM og BDR		1 290 732
Gr 1B: Til fordeling på KR og BDR, trosopplæring, diakoni, mm + diakonal satsning		510 711
Gr 1C: Rettssubjektsnivået, felleskostnader og satsningsområder,		113 267
Gr 1C: Pensjon på rettssubjektsnivå og inkl enhetenes andel		228 838
Gr 1C: Midler til Kirkevalg 2023		22 852
Gr 3: Til andre institusjoner og kirkelige formål		31 879
Ovf-tilskudd til budsjettgruppe 2 internasjonale og økumeniske organisasjoner	10 000	10 000
Ovf-tilskudd til fordeling på KR og BDR	15 500	15 500
Ovf-tilskudd til felles IKT-aktivitet på rettssubjektsnivå (Gr 1C)	16 500	16 500
TOTALT	2 249 779	2 249 779

1A Tildeling av ramme til bispedømmerådene, Kirkerådet og Bispemøtet

Rammetilskuddet til budsjettgruppe 1 A utgjør kr 1 300,2 mill hvorav kr 1 290,7 mill tildeles enhetene Kirkerådet, Bispemøtet og bispedømmerådene.

Fra og med 2020 er det vedtatt nye fordelingsnøkler for den delen som gjelder menighetsprestetjenesten. Det vises til vedtak i KM-sak 09/19. Fordelingsnøkkelene skal innføres over to år med halv virkning i 2020 og full virkning fra 2021. Den nye fordelingsmodellen gir ingen resultatteffekt på totalnivå men gir en omrokering av midler på kr 5,8 mill (fra 2021 kr 11,6 mill) mellom bispedømmene. Effekten pr enhet fremgår av tabellen under.

75% av tildelingen til bispedømmene gjelder tilskudd til menighetsprestetjeneste hvorav halvparten er beregnet ut fra ny fordelingsmodell, og resterende halvpart ut fra gammel fordelingsnøkkel. 25% av tildelingen er midler til øvrig tjeneste (annen prestetjeneste og administrasjon) og er i sin helhet fordelt ut fra gammel fordelingsnøkkel.

Tildeling etter ny modell og effekt av ny beregning menighetsprestjetjenesten	Netto effekt 2020	Budsjettgr 1A 2020	Budsjettgr 1A 2019
110 - Den norske kirke		-	-
120 - Kirkerådet		85 112	84 286
130 - Bispemøtet		6 890	6 870
210 - Oslo	-2 568	145 344	146 551
220 - Borg	1 692	123 370	120 558
230 - Hamar	-244	107 388	106 641
240 - Tunsberg	454	107 517	106 078
245 - Gravplass-forvaltning		4 000	4 000
250 - Agder og Telemark	-898	115 690	115 515
260 - Stavanger	2 089	98 335	95 360
270 - Bjørgvin	1 059	147 504	145 097
280 - Møre	494	74 554	73 379
290 - Nidaros	-748	114 045	113 737
300 - Sør-Hålogaland	-1 305	79 916	80 473
310 - Nord-Hålogaland	-26	85 067	84 310
311 - Svalbard Kirke		5 500	5 500
Totalt	-0	1 300 232	1 288 355

Tillegg og fratrekk

Tabellen i vedlegget viser ekstra tildeling eller fratrekk til den enkelte enhet. Det er gjort justeringer for midler knyttet til beredskapsavtalen. Det er videre korrigert for feil i avskrivningsbeløp.

Flere bispedømmer er fra 2020 berørt av kommunereformen gjennom endringer i prosti- og bispedømmegrenser. Justeringer påvirker tildelingen i 1A og 1B. Justeringene i beløp mellom bispedømmene vises i egen tabell under avsnitt «Fordeling pr enhet og budsjettgruppe», og i tabellvedlegget.

Pensjon

Arbeidsgivers andel av pensjonspremie inklusiv arbeidsgiveravgift budsjetteres og bokføres på rettssubjektnivå. Enhetene tildeles 100% av lønnskostnader pluss 2% som svarer til den ansattes del av pensjonspremien. Dette fremkommer i tabellvedlegget på egen linje pensjon under gruppe 1A.

I den grad enhetene mottar eksterne midler/tilskudd til dekning av lønnskostnader skal arbeidsgivers andel av pensjonskostnader med påslag av arbeidsgiveravgift overføres til rettssubjektnivå etter nærmere avtale med Kirkerådet.

1B Midler til trosopplæring, diakoni, undervisning og kirkemusikk med mer

Fordeling av midler til trosopplæring, diakoni, undervisning og kirkemusikk mm er gitt etter samme fordelingsnøkkel som tidligere. Med prisjustering 2,7% og styrket diakonal satsing utgjør samlet tildeling til 1B kr 510,7 mill. Justeringer mellom bispedømmene som følge av endringer av bispedømmegrenser fremkommer av egne linjer i tabellvedlegget.

Fordeling budsjettgruppe 1B	2020	2019
Trosopplæring	327 879	319 259
Nidaros og Oslo domkirker	5 426	5 284
Diakoni, undervisning og kirke-musikk mm	148 028	144 137
Sum 1B før satsning diakoni	481 333	468 680
Satsning diakoni 2019, videreført 2020	14 378	14 000
Satsning diakoni 2020	15 000	
Sum 1B inklusiv satsning diakoni	510 711	482 680

Det enkelte bispedømmeråd forvalter rammene og sørger for at midler som gis som tilskudd til eksterne, blir utbetalt og fulgt opp i overensstemmelse med retningslinjer for dette. Tilskuddene utbetales i to terminer, hhv vår og høst. Nye rapporteringsrutiner vil foreligge 10.mars.

For tildeling av midler til diakon- og kateketstillinger gjelder kravene i regelverk for tjenesteordning og kvalifikasjonskrav slik de er fastsatt av Kirkemøtet.

Ekstramidler til diakonal satsing

I 2019 ble det gitt ekstramidler til nye diakonale stillinger på kr 14 mill, jf KR-vedtak 15/19. Disse midlene er videreført for 2020, prisjustert og fordelt ut til bispedømmene. Tilskuddet dekker inntil 50% av kostnadene for 35 nye stillinger.

Den diakonale satsingen er i 2020 ytterligere styrket med kr 15 mill som er finansiert fra innsparte midler, jf omorganisering av merkantile tjenester i Dnk. Av disse midlene reserveres kr 1,5 mill til diakonalt utviklingsarbeid. Dette er midler som vil bli lyst ut nasjonalt til prosjekter og tiltak som er «nyskapende» og som har overføringsverdi. Søknadskriterier vil bli utarbeidet.

Kr 3,5 mill tildeles Agder og Telemark bispedømme for nye fengselsprestestillinger.

Omdisponerte midler 2020	Mill kr
Styrket diakonal satsing, til bdr	10,0
Sentral utlysning av innovasjonsmidler	1,5
Fengselsprester i Agder, 3.5 årsverk	3,5

Gjenværende kr 10 mill er diakonale midler fordelt til bispedømmene ut fra befolkningstall 2018. Midlene skal primært gå til å styrke lokalkirkens diakonale arbeid. Midlene har større frihetsgrad enn for 2019-midlene og kan nyttes til både nye diakonistillinger og til diakonale prosjekter. Ved bruk av midler til nye diakonale stillinger er det et absolutt krav at finansieringen ikke overstiger 50% av kostnadene. Det stilles ikke særskilte krav for rapporteringen.

1 B Styrket diakonal satsing	KR-vedtak	2020	Samlet
Alle tall i hele 1000 kr	15/19	ekstra	2020
210 - Oslo	2 054	1 632	3 686
220 - Borg	1 643	1 376	3 019
230 - Hamar	1 232	726	1 958
240 - Tunsberg	1 643	1 003	2 646
250 - Agder og T	1 232	898	2 130
260 - Stavanger	1 232	893	2 125
270 - Bjørgvin	1 643	1 190	2 833
280 - Møre	822	502	1 324
290 - Nidaros	1 232	867	2 099
300 - Sør Hålogaland	822	457	1 279
310 - Nord Hålogaland	822	456	1 278
Totalt	14 377	10 000	24 377
Fordelingsgrunnlag	Antall	Folketall	
	stillinger	2 018	

Det tas forbehold for mulige justeringer som følge av endring av kommune- og bispedømmegrenser.

1C Rettssubjektkostnader

Ny budsjettgruppe 1C omfatter midler til aktiviteter og kostnader felles for alle enhetene i Dnk. Dette gjelder drift av folkevalgte råd på nasjonalt nivå, klagenemnd, kontrollutvalg, IKT-drift, pensjon, felles økonomi- og arkivenheter, avsetninger for lønnsoppgjør, midler til nasjonale satsinger og fokusområder etc.

Det er avsatt nye midler for nasjonale kampanjer inn mot påske, vigsel og dåp. Tidligere satsinger på «Kirke på nett» videreføres.

Det er avsatt midler til å dekke kostnadene for lønnsoppgjøret i 2020. Disse midlene tildeles hver enhet når lønnsoppgjøret er gjennomført.

Gruppe 2 økumeniske og internasjonale organisasjoner

Tilskuddene til internasjonale og økumeniske organisasjoner er for 2020 kr 10 mill. Dette er samme nivå som for 2019, og dekkes via tilskuddet fra Ovf.

Gruppe 3 andre institusjoner og kirkelige formål

Tilskuddene til andre institusjoner og kirkelige formål er prisjustert med 2,7% og fordeles på følgende måte i 2020:

Fordeling budsjettgruppe 3	Tildeling	
	2020	2019
Døvekirken	12 038	11 722
Kristent arbeid blant blinde	364	354
Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning (KIFO)	7 055	6 869
Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep	4 320	4 206
Samisk bibeloversettelse (Det Norske Bibelselskap)	1 746	1 700
VID (tidligere KUN)	6 358	6 191
Sum tilskudd	31 880	31 041

Mer-/mindreforbruk

Mer-/mindreforbruk for 2019 per enhet blir først klart når Kirkerådet vedtar endelig årsregnskap. Merforbruk må dekkes inn i 2020 i samsvar med Kirkemøtets budsjettreglement §6. Mindreforbruk kan overføres og disponeres av enheten.

Tildeling av Ovf-midler i 2020

Basert på departementets tildelingsbrev 13.1.2020 til Ovf vil det finansielle tilskuddet til Dnk fra Opplysningsvesenets fond utgjøre kr 42 mill. Dette er samme beløp som for 2019. Kr 16,5 mill anvendes til finansiering av IKT-tjenester. Etter Kirkerådets budsjettvedtak i KR 68/19 fordeles resterende kr 10 mill til økumeniske og internasjonale organisasjoner (budsjettgruppe 2) og kr 15,5 mill til kirkelige aktiviteter som fordeles mellom Kirkerådet og bispedømmerådene. Tildelingen følger samme fordelingsnøkkel som tidligere:

Enheter i Dnk	Tildeling 2020	Tildeling 2019
120 - Kirkerådet	8 355	8 355
210 - Oslo	576	576
220 - Borg	696	696
230 - Hamar	783	783
240 - Tunsberg	638	638
250 - Agder og T	689	689
260 - Stavanger	557	557
270 - Bjørgvin	875	875
280 - Møre	502	502
290 - Nidaros	723	723
300 - Sør-Hålogaland	532	532
310 - Nord-Hålogaland	574	574
Totalt	15 500	15 500

Bruken av Ovf-midlene skal rapporteres på 8 kategorier: administrasjon, diakoni, barn og unge, gudstjenesteliv, kirkemusikk og kultur, samisk kirkeliv, andre fellestiltak inkl SMM samt internasjonale og økumeniske organisasjoner.

Fordeling pr enhet og budsjettgruppe

Basert på ovenstående viser tabellen fordeling pr enhet og pr budsjettgruppe, og i kolonnene til høyre justeringer som følge av endrede bispedømmegrenser.

Enheter i Dnk							Justering pga endring av bispedømmegrense			
	1A	1B	Diakonal satsning	OVF	1C	2 & 3	1A	Trosopp-læring	Diakoni	Totalt
110 - Den norske kirke	-		1 500	-	349 367	41 880				392 747
120 - Kirkerådet	85 112	10 385		8 355	1 428	-				105 280
130 - Bispemøtet	6 890	-		-	400	-				7 290
210 - Oslo	145 344	48 278	1 632	576	2 878	-	5 006	1 955	907	206 577
220 - Borg	123 370	57 914	1 376	696	3 558	-				186 913
230 - Hamar	107 388	37 925	726	783	3 019	-				149 840
240 - Tunsberg	107 517	42 990	1 003	638	2 641	-	-5 006	-1 955	-907	146 921
245 - Gravplass-forvaltning	4 000	-		-	-	-				4 000
250 - Agder og Telemark	115 690	44 171	4 398	689	2 737	-				167 686
260 - Stavanger	98 335	48 782	893	557	2 114	-				150 681
270 - Bjørgvin	147 504	61 381	1 190	875	3 381	-	-250	-114		213 967
280 - Møre	74 554	31 443	502	502	2 149	-	-1 000	-170		107 980
290 - Nidaros	114 045	47 106	867	723	2 768	-	1 250	284		167 043
300 - Sør-Hålogaland	79 916	33 920	457	532	2 851	-	-400	-139		117 136
310 - Nord-Hålogaland	85 067	31 417	456	574	2 165	-	400	139		120 218
311 - Svalbard kirke	5 500	-		-	-	-				5 500
Totalt	1 300 232	495 711	15 000	15 500	381 456	41 880	-	-	-	2 249 779

Budsjettfullmakt

Stiftsdirektørene gis med dette budsjettfullmakt til å disponere midlene som er stilt til disposisjon for hver enhet innenfor tildelte rammer i samsvar med § 5 i Kirkemøtets budsjettreglement og § 2b i økonomiregelverket for rettssubjektet Den norske kirke. Videre delegering av budsjettfullmakter skal skje ved skriftlige budsjett disponeringsbrev der koststed, beløp og navn fremkommer.

Med vennlig hilsen

Ingrid Vad Nilsen
Direktør

Jan Rune Fagermoen
Avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:
Tabellvedlegg 2020 end tildeling
Tilskuddsbrev til Dnk 2020
Retningslinjer for tilskudd

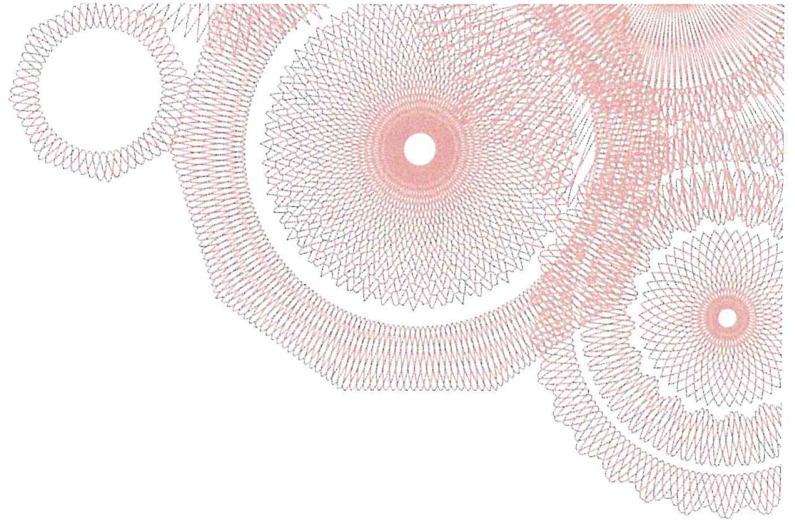
Kopi til:
Ernst & Young As

Mottakere:
Bispemøtet

Alle bispedømekontor

Postboks 799
Sentrum

0106 OSLO

TILSKUDDSBREV
TIL
DEN NORSKE KIRKE

2020

Cathrin Sætre e.f.
ekspedisjonssjef

Ellen Ur
avdelingsdirektør

Dokumentet er signert elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer

9. januar 2020

Barne- og
familiedepartementet

Tilskuddsbrev 2020

1. Statstilskudd til Den norske kirke for 2020

Barne- og familiedepartementet (BFD) viser til Stortingets behandling av Prop. 1 S (2019–2020) for BFD, jf. Innst. 14 S (2019-2020).

Kap 880, post 70 Rammetilskudd til Den norske kirke

På kap. 880, post 70, Rammetilskudd til Den norske kirke er det bevilget i alt 2 198 279 000 kroner i 2020.

Tilskuddet er justert opp med 2,84 mill. kroner som følge av at Den norske kirke må betale premie for flere alderspensjonister. I rammetilskuddet er det nå innarbeidet 7 mill. kroner med bakgrunn i dette. Videre er tilskuddet justert ned med 46,7 mill. kroner som følge av at midler for kirkevalg i 2019 trekkes ut.

Rammetilskuddet vil utbetales til Den norske kirke ved Kirkerådet (org.nr: 818066872) i fire terminer. Som følge av at rammetilskuddet også innbefatter midler som Kirkerådet skal utbetale til andre, vil utbetalingen være høyere i første og tredje termin enn for andre og fjerde termin. I 2020 utbetales tilskuddet som følger:

- 681,279 mill. kroner for første termin, betales ut 6. januar 2020
- 418 mill. kroner for andre termin betales ut 6. april 2020
- 681 mill. kroner for tredje termin betales ut 5. juni 2020
- 418 mill. kroner for fjerde termin betales ut 4. september 2020

Tilskuddet vil bli utbetalt til deres bankkonto 2801 45 98164 i Sparebanken Sør.

Kap 882, post 70 Tilskudd til sentrale tiltak for kirkebygg og gravplasser

På kap. 882, post 70, er det budsjettert med 4 mill. kroner for ivaretagelse av oppgaver som bispedømmerådene har innen gravplassforvaltningen. Midlene vil med det første bli utbetalt til Den norske kirke ved Kirkerådet (org.nr: 818066872), bankkonto 2801 45 98164 i Sparebanken Sør.

Fordi dette er et felt der kirken utfører oppgaver på vegne av alle innbyggere, er tilskuddet på 4 mill. kroner øremerket formålet. Midlene skal nyttes til dekning av utgifter som påløper ved at bispedømmerådene etter gravferdsloven er tillagt myndighet som godkjennings- og klageinstans i saker hvor lokale gravferdsmyndigheter treffer vedtak i første instans. Videre skal tilskuddet bidra til at det ytes veiledning overfor lokale gravferdsmyndigheter gjennom konferanser, kurs og annen informasjonsvirksomhet. I Kirkerådets årsberetning, jf. pkt. 3 nedenfor, skal det gis en særskilt redegjørelse for ressurb Bruken på feltet, med tilhørende regnskapsoversikt.

2. Mål og oppfølgingskriterier 2020

Formålet med rammetilskuddet under kap. 880, post 70, er å støtte opp under Den norske kirke som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16. I Prop. S 1 (2019-2020) er det ut fra dette utledet følgende retningsgivende mål for anvendelsen av bevilgningen:

- **Den norske kirke skal være en landsdekkende, fri og demokratisk folkekirke.**

Tilskuddsbrev 2020

Prop. 1 S (2019-2020) operasjonaliserer dette på følgende måte:

"Den offentlege finansieringa av Den norske kyrkja skal leggje til rette for at kyrkja held fram som ei landsdekkjande folkekyrkje med ei sterk lokal forankring, slik at medlemmar av kyrkja kan gå til gudsteneste og få del i andre kyrkjelege tenester der dei bur. Ved å vere til stades i alle lokalsamfunn er kyrkja ein viktig bidragsytar til det frivillige arbeidet blant barn og ungdom, ikkje minst innanfor trusopplæringa, diakonien og det lokale musikk- og kulturlivet. Skal kyrkja vere ei lokalt forankra folkekyrkje i alle delar av landet, må prestetenesta alle stader ha gode rammevilkår og dei mange kyrkjebygga haldast ved like. Kyrkjebygga tilhøyre og gir identitet til den einskilde bygda eller bydelen."

Det vil ligge til Kirkemøtet, eller Kirkerådet etter fullmakt fra Kirkemøtet, å fastsette ytterligere mål for bevilgningen, samt indikatorer som belyser måloppnåelsen. Det samme gjelder for å fastsette strategier og tiltak for å sikre måloppnåelse.

3. Forutsetninger knyttet til rammetilskuddet

Barne- og familiedepartementet fastsatte 9. januar 2020 overordnede retningslinjer for tilskudd til rettssubjektet Den norske kirke, jf. kap. 880, post 70. Retningslinjene følger vedlagt og skal ligge til grunn for Kirkerådets bruk av tilskuddsmidlene. Videre gjelder forutsetninger og krav til økonomiforvaltning og kontroll som følger av dette brevet.

Det er en forutsetning for rammetilskuddet at Kirkerådet sikrer at driften er økonomisk forsvarlig, og det må avsettes tilstrekkelige midler til investeringer, samt til fri egenkapital som sikkerhet mot uforutsette kostnads- og inntektssvingninger. Tilskuddet kan ikke nyttes til å avlaste kommunene for deres lovpålagte utgifter etter kirkeloven §15.

Det forutsettes videre at Kirkerådet arbeider for å hindre trakassering og annen utilbørlig oppførsel, i tråd med arbeidsmiljølovens krav. Institusjonen skal ha rutiner for intern varsling om kritikkverdige forhold, i samsvar med arbeidsmiljøloven § 2 A-3.

Rettssubjektet Den norske kirke har adgang til å ta opp lån. Ved låneopptak utover kortvarig driftskreditt skal departementet være orientert.

4. Tilbakebetaling av tilskudd

Dersom det i ettertid viser seg at tilskuddet ikke er benyttet i samsvar med forutsetningene i tilskuddsbrevet eller i de vedlagte retningslinjene for tilskudd til rettssubjektet Den norske kirke, kan departementet kreve hele eller deler av tilskuddet tilbakebetalt.

5. Rapportering mv., frister i 2020 og 2021

Kirkerådet skal utarbeide årsregnskap og årsberetning for rettssubjektet Den norske kirke, jf. kirkeloven § 25 fjerde ledd og lov om årsregnskap.

Årsberetningen skal redegjøre for rettssubjektets virksomhet med vekt på måloppnåelse, jf. pkt. 2 over, men også for forvaltningen av tilskudd til andre enn rettssubjektet. Det skal også gis en redegjørelse for hvordan personressurser nyttes, bl.a ved angivelse av årsverksomfang

Tilskuddsbrev 2020

for administrative stillinger og prestestillinger for den enkelte enhet (bispedømmerådene og Kirkerådet), og for rettssubjektet samlet. Vi viser i denne sammenhengen særlig til lov om årsregnskap § 3-3a og kravene om å opplyse særskilt om den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling i virksomheten og for å redegjøre for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme formålene i likestillings- og diskrimineringsloven. Rapporteringen på kjønnsbalanse skal følge mal i del III i Prop. 1 S (2019-2020) for Barne- og familiedepartementet, dvs. at det skal opplyses om kjønnsbalanse i prosent, antall personer og årsverk i realltall, samt kvinners lønn i prosent av menns lønn. Det skal opplyses om dette både for virksomheten som helhet og for de enkelte stillingskategorier.

Frister:

- Årsberetning og revisorgodkjent regnskap for 2019 skal være sendt departementet **innen 2. juni 2020**.
- Årsberetning og revisorgodkjent regnskap for 2020 skal være sendt departementet **innen 1. juni 2021**.
- Oversikt over nye budsjettbehov for 2022 må være mottatt **innen 19. oktober 2020**.
- Helhetlig budsjettssøknad for 2022 må være mottatt **innen 1. mars 2021**.

Møter:

- Møte mellom Kirkerådet og departementet om blant annet årsberetning og -regnskap for 2019, foreslås avholdt **onsdag 3. juni 2020** i departementets lokaler i R5.
- Som det framgår av vedlagte retningslinjer for tilskuddsordningen, skal det avholdes møte mellom Kirkerådet og departementet for nærmere gjennomgang av budsjettssøknaden. Møtet foreslås avholdt **tirsdag 3. november 2020**.

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

RETNINGSLINJER FOR TILSKUDD TIL RETTSSUBJEKTET DEN NORSKE KIRKE – KAP. 880, POST 70

Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 9. januar 2020, jf. kirkeloven § 2A, Regelverket for økonomistyring i staten § 8 og Bestemmelser om økonomistyring i staten pkt. 6

1. Formål og avgrensning

1.1. Formålet

Tilskuddet skal støtte opp under Den norske kirke som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16.

1.2. Avgrensning

Tilskuddet skal finansiere kirkens prestatjeneste og annen virksomhet som hører inn under oppgavene til rettssubjektet Den norske kirke.

Tilskuddet skal også anvendes til kirkens trosopplæring, diakoni og annen virksomhet som bidrar til å støtte opp under Den norske kirke som folkekirke.

Tilskuddet kan ikke benyttes til å avlaste kommunene for deres lovpålagte utgiftsoppgaver etter kirkeloven § 15 første ledd bokstavene a – f.

2. Kriterier for måloppnåelse

Kriteriet for måloppnåelse er at Den norske kirke er en landsdekkende, fri og demokratisk folkekirke.

Departementet kan i tilskuddsbrevet gi ytterligere konkretisering av kriteriet for måloppnåelse.

Kriteriet er retningsgivende for anvendelsen av bevilgningene. Kirkemøtet, eller Kirkerådet etter fullmakt fra Kirkemøtet, skal utdype og supplere dette med egnede resultatmål og -indikatorer, jf. pkt. 5 om rapportering.

3. Budsjettsøknad

Etter budsjettsøknad fra Kirkemøtet gir staten tilskudd til prestatjenesten og kirkens virksomhet regionalt og nasjonalt. Departementet kan gi nærmere retningslinjer om utformingen av budsjettsøknad, frister m.m., jf. kirkeloven § 2a.

4. Kirkemøtets myndighet som tilskuddsmottaker

Tilskuddet stilles til Kirkemøtets disposisjon gjennom et årlig tilskuddsbrev fra departementet og utbetales i avtalte rater gjennom året. Som tilskuddsmottaker har Kirkemøtet myndighet til å treffe beslutninger om fordelingen av tilskuddet. Kirkemøtets myndighet kan delegeres til Kirkerådet etter bestemmelser gitt av Kirkemøtet. Kirkemøtets bestemmelser skal sendes departementet til orientering.

5. Oppfølging og kontroll

Retningslinjene vil gjelde for Kirkerådet som ansvarlig for økonomiforvaltningen i rettssubjektet Den norske kirke, inkl. disponeringen av tilskuddet.

Departementet følger opp tilskuddsmottaker gjennom rapportering av årsregnskap og årsberetning, jf. pkt. 7 nedenfor. Videre gjennomføres minst to årlige samtaler mellom Kirkerådet og departementet, bl.a. for gjennomgang av årsrapport og innsendt budsjettsøknad.

Årsregnskapet fra Den norske kirke skal være revisorgodkjent før oversending.

Tilskudd som ikke er nyttet etter forutsetningene i tilskuddsbrevet kan kreves tilbakebetalt.

6. Forutsetninger knyttet til bruken av tilskuddet

Dersom Den norske kirke disponerer deler av tilskuddet gjennom å utbetale tilskudd til andre mottakere, skal regelverket for økonomistyring i staten og tilhørende bestemmelser følges. Kirkerådet skal ha utarbeidet retningslinjer for denne tilskuddsforvaltningen.

Driftstilskuddet skal som hovedregel benyttes til formålet i samme året som tilskuddet er tildelt. Tilskuddet skal plasseres på institusjonens bankkonto. Det er ikke anledning til å plassere hele eller deler av tilskuddet i fond eller andre finansielle instrumenter som gir større avkastning av midlene over tid.

7. Krav til regnskap og rapportering

For rettssubjektet Den norske kirke gjelder lov om årsregnskap m. v. (regnskapsloven), med de unntak som følger av forskrift 4. oktober 2016 nr. 1167 om regnskapsføring av pensjonsutgifter for rettssubjektet Den norske kirke.

Kirkerådet skal utarbeide årsregnskap og årsberetning for rettssubjektet Den norske kirke, jf. kirkeloven § 25 fjerde ledd og lov om årsregnskap. Årsberetningen skal også redegjøre for forvaltningen av tilskudd til andre enn rettssubjektet, med vekt på måloppnåelse.

Årsberetning og revisorgodkjent regnskap skal være sendt departementet innen 1. juni påfølgende år. Departementet kan be om regnskapsrapportering i løpet av regnskapsåret.

Departementet kan i tilskuddsbrevet eller på annen måte be om utfyllende rapportering.

250 – Agder og Telemark bispedømmeråd – budsjett 2020

Endringer til foreløpig budsjett 2020 er utarbeidet av Felles økonomienhet i samarbeid med stiftsdirektør.

Tildeling 2020:

Endelig tildelingsbrev fra Kirkerådet er datert 22.01.20 og ble mottatt 13.02.2020. Samlet tildeling til Agder og Telemark bispedømmeråd er kr 167 686 000.

Dette er en økning på kr 4 424 000 i forhold til foreløpig tildeling.

Økningen er gitt til følgende formål: kr 3 500 000 i økning til fengselspresttjeneste, kr 898 000 til diakonal satsing og kr 26 000 til andre driftskostnader.

De budsjettekniske forutsetningene er de samme som for foreløpig budsjett 2020.

Fengselsprestestillingene blir finansiert av tilskudd til diakoni. Av budsjettekniske årsaker er utgiftene budsjettet på driftsutgifter. Midlene vil bli ompostert fra tilskudd til en inntekt på drift.

Følgende endringer er lagt inn i budsjettet:

• Lønn 3,5 fengselspreststillinger	kr	2 724 000
• Reiser fengselsprester	kr	100 000
• Kurs fengselsprester	kr	100 000
• ABV fengselsprester	kr	25 000
• Økning i møtekostnader p.g.a. flere fengselspreststillinger	kr	25 000
• Redusert innsparingskrav lønn prester inkl. arb.gj.avg. m.v.	kr	554 000
• Andre driftsutgifter	kr	- 4 000
• Økning i tilskudd til diakonale satsinger	kr	898 000
• Foreløpig budsjett stod med kr 2 000 i minus. Nå i 0	kr	2 000
	kr	4 424 000

Forslag til revidert budsjett tilsvarer tildelingen og er dermed i balanse.

Agder og Telemark bispedømmeråd

Forslag revidert budsjett 2020 - Tilskuddsgruppe 1A Drift

	B2018	B2019	B2020	Rev 1 budsjett 2020
30xx - Salgsinntekt avgiftspliktig (varer og tjenester)	0	0	0	0
31xx - Salgsinntekt avgiftsfri (varer og tjenester)	-450 000	-600 000	-500 000	-500 000
34xx - Tilskudd fra stat, fylker, kommuner, stiftelse samt gaveinntekter	-1 167 000	-910 200	-1 039 000	-1 039 000
3xxx - Andre inntekter	-549 500	-745 800	-496 800	-496 800
Sum inntekter	-2 166 500	-2 256 000	-2 035 800	-2 035 800
46xx - Tilskudd menigheter og fellesråd	0	0	0	0
Sum tilskudd mv	0	0	0	0
500x - Faste stillinger (inkl. tillegg mm)	93 321 445	95 065 943	93 613 285	96 481 958
5005 - Diverse tillegg	3 706 384	4 012 177	3 133 333	3 133 333
5006 - Beredskap	0	0	1 211 154	1 211 154
51xx - Midlertidige stillinger, ekstrahjelp, honorarer mm	1 550 638	1 544 687	447 404	447 404
53xx - Gruppeliv, honorarer og annen oppgavepliktig godtgjørelse	920 695	1 116 161	634 105	638 655
540x - Arbeidsgiveravgift	13 422 620	13 703 105	13 284 046	13 689 170
542x - Innberetningspliktig pensjonskostnad	0	0	0	0
58xx - Refusjon sykepenger, fødeselspenger mv	-2 740 000	-2 330 000	0	0
5999 - Refusjon lønnskostnader	-2 357 887	-2 650 000	-3 435 000	-3 435 000
59xx - Andre personalkostn (gaver, forsikring, tjenestedrakt mm)	299 880	32 707	319 432	319 432
Sum Lønn og godtgjørelser	108 123 775	110 494 780	109 207 759	112 486 106
60xx - Avskrivninger	284 000	114 000	114 000	114 000
63xx - Leie lokaler, strøm, renhold mm	1 842 000	1 991 000	2 001 000	2 001 000
64xx - Leie maskiner, inventar, datautstyr, transportmidler mv	75 000	84 000	84 000	84 000
65xx - Inventar, driftsmateriale, datautstyr, programvare, rekvisita mv	120 000	120 000	120 000	120 000
66xx - Reparasjon og vedlikehold bygninger og utstyr			0	0
67xx - Honorar rådgivning, regnskap, revisjon og kjøp div. tjenester			0	0
6790 - Kjøp av andre fremmede tjenester	1 150 500	1 381 000	1 060 000	1 085 000
6796 - Flytting	250 000	180 000	180 000	180 000
6797 - Annen bistand	1 411 000	1 460 000	1 336 000	1 336 000
68xx - Kontorrekvisita, trykksaker, aviser, bøker, annonser mm	614 000	526 000	484 000	484 000
68xx - Møter, kurs og seminarer mm	1 445 500	2 231 000	1 399 000	1 524 000
69xx - Telefon, porto mv	116 000	110 000	54 000	54 000
Sum andre driftskostnader (drift og mindre anskaffelser)	7 308 000	8 197 000	6 832 000	6 982 000
70xx - Utgifter bil	0	0	0	0
71xx - Bilgodtgjørelse, diett, reiser mm	4 725 704	4 404 516	4 234 000	4 334 000
74xx - Medlemskontingent og gaver	16 000	15 000	15 000	15 000
77xx - Annen kostnad	337 021	325 704	150 851	146 694
Sum andre driftskostnader (reise, reklame, forsikring mm)	5 078 725	4 745 220	4 399 851	4 495 694
8xxx - Finansinntekter/kostnader, overføringer mv	0	0	0	0
Sum Finanskostnader og overføringer	0	0	0	0
TOTALT	118 344 000	121 181 000	118 403 810	121 928 000

Agder og Telemark bispedømmeråd
Budsjett 2020 revisjon 1 - Tilskuddsgruppe 1B Tilskudd

	B2018	B2019	B2020	Rev 1 budsjett 2020
4601 - Tilskudd trosopplæring	28 009 000	28 805 000	29 583 000	29 583 000
4602 - Tilskudd diakoni	4 663 020	5 989 500	6 151 000	7 049 000
4603 - Tilskudd undervisning	7 864 151	8 094 475	8 313 000	8 313 000
4604 - Tilskudd kirkemusikk	117 829	121 025	124 000	124 000
4630 - Tilskudd fra OVF	679 000	689 000	689 000	689 000
TOTALT	41 333 000	43 699 000	44 860 000	45 758 000

Felles økonomienhet 27.02.2020

Åshild Stige

DEN NORSKE KIRKE
Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Erling Jakobsen	131	19/04515-54	

Saksordfører: Kai Steffen Østensen

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
26/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Fordeling av OVF midler 2020

Vedlegg:

Kopi av OVF søknader
Ovf søknader 2020 og forslag tildeling_

Saksorientering

Søknadsprosessen.

Det er som tidligere år sendt e-post fra bispedømmekontoret til alle menigheter og fellesråd med informasjon om mulighet til å søke om midler fra OVF. Rådgivning er gitt til søkere som har tatt kontakt i søknadsprosessen.

Kirkemøtets satsingsområdeåder: De disponible fondsmidler til kirkelige formål skal i hovedsak benyttes innenfor de arbeidsfeltene Kirkemøtet til enhver tid vedtar som satsingsområder. Prosjektene kan ha en varighet på ett til tre år. Satsingsområdene er følgende:

- **Diakoni**
Prosjektene bør legges til rette for å styrke menighetene som diakonale fellesskap, fremme alternativ til forbrukersamfunnets idealer, bidra til bærekraftig forvaltning av skaperverket, kjempe mot det som truer menneskers liv, helse og menneskeverd, og integrere flerkulturelt og internasjonalt perspektiv og engasjement.
- **Kirkemusikk og kultur**
Prosjektene bør legges til rette for å styrke kirkemusikkens plass i menighetene på grunnlag av Plan for kirkemusikk, øke kompetansen på kulturfeltet for å stimulere til økt bruk av kunst og kultur i kirken samt stimulere til engasjement og oppfølging av kulturarven.
- **Barn og unge**
Trosopplæring. Prosjektene bør bidra til å gi hjelp til livstolkning og livsmestring, styrke samarbeidet med barn og unges foreldre og foresatte og utvide samarbeidet om trosopplæringen. Prosjektene bør bidra til å gi unge tilhørighet, ansvar, medbestemmelse, og gi rom for unges kultur, engasjement og kreativitet. De bør også gi veiledning og oppfølging og utfordre til tjeneste i kirken. Prosjektene kan gjerne ha et fokus på aldersgruppen 18 – 30 år.

- **Gudstjenesteliv**
Prosjektene bør bidra til å utvikle gudstjenesteliv og andre fellesskap som er preget av nærhet til Gud og mennesker, bidra til økt gudstjenestedeltakelse på alle alderstrinn, og gi rom for å bruke samtidens kunst- og kulturuttrykk og kulturelt mangfold i gudstjenesten.
- **Samisk kirkeliv**
(Kirkemøtet har vedtatt dette som et fast satsingsområde uavhengig av andre satsingsområder) Prosjektene bør være rettet mot behov innen samisk kirkeliv i de sentrale nord- lule- og sørsamiske områder, men det er også en særskilt utfordring - lokalt, regionalt og nasjonalt - å imøtekomme behovene for samisk-kirkelig utviklingsarbeid utenfor de samiske kjerneområdene.

Fødselshjelper for gode initiativ

Avkastningen fra Opplysningsvesenets fond er primært ment brukt til nye tiltak og prosjekter som kan bidra til en stadig fornyelse av kirken. Kirkerådet sentralt mottar hvert år en stor mengde søknader. Ved Kirkerådets vurdering av søknadene legges følgende til grunn: Alle satsingsområder skal tildeles midler dersom det foreligger søknader som vurderes som realistiske. Tiltaket skal vurderes faglig i henhold til oversendt prosjektbeskrivelse. Heri inngår en vurdering av prosjektets finansieringsplan. Prosjekter hvor det inngår en egenandel gis i alminnelig prioritet fremfor prosjekter som alene er basert på støtte fra fondet. Nye prosjekter kan ha en varighet fra ett til tre år. Allerede igangsatte prosjekter vil prioriteres de påfølgende år, men dette forutsetter at foreløpig prosjektrapport viser at prosjektet har den planlagte progresjon.

Generelt om bruken

Midler fra Opplysningsvesenets Fond skal benyttes til kirkelige formål, med særlig vekt på tiltak i menighetene og felles kirkelige tiltak. Dette gjelder tiltak som helt eller delvis ikke lar seg løse innenfor de ordinære budsjetter. Kirkemøtet har vedtatt at det kan gis driftstilskudd for en begrenset periode.

Størrelse på tildeling av OVF midler til Agder og Telemark bispedømme.

ATBR har i brev fra Kirkerådet fått beskjed om at tildeling for 2020 blir på kr 689.000.

Kommentarer til søknadene i Agder og Telemark

Vi har i år fått inn i alt 48 søknader i 2020. Det er til sammen søkt for kr: 3 751 820 Tallet på søkere og total søknadssum har økt en del i forhold til tallene fra 2019. Alle søknader ligger vedlagt. Det er flott å lese søknadene, de viser mye aktivitet og kreativitet i vårt bispedømme. Søknadene viser også store forventninger til at de skal få tilskudd.

Geografisk oversikt over søknader

Fordeling av søknader i fylkene.	Søknad	Søknad	Søknad	Søknad	Søknad	Søknad
	2020	2019	2018	2017	2016	2015
Øvre Telemark	4	4				
Nedre Telemark.	5	9	7	5	3	2
Vestre Agder	16	7	4	3	10	5

Austre Agder	7	16	8	4	8	3
Region/nasjon.	16	8	7	8	6	9
Sum	48	44	26	20	27	18

Søknadstørrelse siste år.

Søknadstørrelse	2020	2019	2018	2017	2016	2015
	3 751 820	3 285 280	1 704 451	1 317 500	1.726.000	1.234.000

Prinsipp i vurdering av søknader og forslag til tilskuddfordeling.

Satsingsområdene presenteres i informasjonen fra Kirkerådet til menighetene, og søknadene er derfor sortert i excelvedlegget etter disse. Søkeren bestemmer selv i søknad under hvilket satsingsområde de ønsker å være i, men det må tilføyes at det er mange søknader som klart berører flere av satsingsområdene på samme tid eller kunne vært ført under et annet satsingsområde.

Den prosentvise tildelingen i forhold til søknadens størrelse og totalbudsjett for det enkelte prosjekt varierer. Kriterier for vurdering er også evne til gjennomføring, budsjett, egenandel og fleksibilitet i prosjektene.

Det tilstrebes å ha en geografisk variasjon i tildeling, variasjon i stillinger (diakon / prest / ungdomsarbeider) som får støtte, og også fokus på søkere som tidligere ikke har mottatt OVF tilskudd.

Ved tidligere behandlinger i Bispedømmeråd er det ikke gitt tilskudd til oppussinger, teknisk utstyr, møbler osv som søkere ønsker å kjøpe inn, men fokuset har vært på nyetablering av stillinger og prosjekter av ulik art. Det prinsippet er fastholdt i denne prioriteringen. Det er vesentlig at hvem søker er, er tydelig avklart, og at det er prioritert fokus på samhandling med menigheter i søknad.

Kulturrådgiver Tone Klev Furnes har vært medvirkende i vurdering av prosjektene.

Eksisterende prosjekt

Til alle prosjekt som har søkt for år andre eller tredje år er det foreslått tildeling, ingen av disse prosjektene har endret vesentlig innhold og karakter som skulle tilsi avslag.

Presentasjon av søknader.

Nedenfor er søknadene er satt opp alfabetisk under hvert satsingsområde. Søknadene er i vedlegg også alfabetisk innscannet.

Barn og unge

Farsund menighet.

Ungdomsarbeiderstilling. Det søkes om tilskudd til drift av ungdomsarbeiderstilling i 20%. Ungdomsarbeideren har hatt ansvar i konfirmantarbeidet og ikke minst ungdomssatsingen i menigheten. Ungdomsarbeideren planlegger og gjennomfører ulike tiltak i samarbeid med stab, frivillige voksne og ungdommer. **Søknad for år 1. Søknad kr. 90.000**

Fjære menighet

Skaperverksted og konsert. Det søkes om støtte for tredje året til etablering og gjennomføring av Skaperverksted og konsert i Fevik kirke og i Fevikparken 24. mai 2020.

Dette arrangementet ble første gang arrangert i 2018, og søker opplevde dette som meget vellykket. Et mål ved Skaperverksted er å gjøre kirka synlig i lokalmiljø, og skape et kreativt og godt tilbud for kor. Dette er et gratis lavterkseltilbud, en ny tradisjon, de vil gjøre barnekor og andre tiltak kjent. En dag for barn og familier. Det vil være ulike Workshops.

Søknad for år to kr. 11.000

Hægebostad menighet

Utstyr til søndagsskole under gudstjenester. Søndagsskolen i forbindelse med gudstjenester er voksende i antall, og det søkes om midler til ulike hjelpemidler som videoprojektor, pc, og tv skjerm. **Søknad år 1. kr. 25.000**

Kirkens SOS Agder

Forprosjekt om kurs av konfirmantforeldre «den gode samtalen».

Det søkes i første omgang om midler til et forprosjekt. Det settes av tid og ressurser til jobbe frem og utvikle et undervisningsopplegg for både konfirmantundervisning og for konfirmantforeldremøte. Forprosjektet ledes av Kirkens sos Agder i samarbeid med lokal menighet og ansatte ved bispedømmekontoret.

Søknad år 1. 35.000

Kirkens SOS Telemark

Forprosjekt om kurs av konfirmantforeldre «den gode samtalen».

Det søkes om midler til å utvikle og gjennomføre Kirkens SOS sitt to timer lange kurs « god å snakke med» til konfirmanter til et utvalg av menigheter i den norske kirke i Telemark.

Søknad år 1. 40.000

Lillesand menighet

Ansettelse av gateprest for ungdom. Lillesand menighet ønsker å ansette en gateprest som skal arbeide blant ungdom. Ungdata.no sine resultater for Lillesand har er foruroligende. Gatepresten vil inngå i eksisterende arbeid for ungdom og bruke det i sitt utadvendte arbeid for ungdom som sliter eller er i utsatte livssituasjoner. Presten vil jobbe i team med sokneprest, menighetsarbeidere og frivillige. Planen er å inngå et forskningsmessig samarbeid med høyskole/universitet som vil evaluere prosjektet underveis og etter avslutning.

Søknad år 1. kr. 350.000

Lista menighet

Kunst og dramaprojekt knyttet til gudstjeneste. Menigheten ønsker å bruke dans, drama, musikk, kunst og andre visuelle virkemidler for barn og unge på gudstjenester i Lista menighet. Søker ønsker å lage dramaprojekt spesielt knyttet til kirkens høytider. De vil bruke og prøve å etablere band/grupper blant barn og unge til musikk i gudstjenester. De vil utsmykke kirken til jul og påske og 5. klasse på barneskolen inviteres til å delta i denne utsmykning. Med i gruppen av frivillige er den utøvende kunstner Alfred Vågsvold. I og med det er frivillige i samarbeid med menighetsrådet som driver prosjektet, er det ikke lønnsmidler de søker om men driftsmidler.

Søknad år 1. kr. 30.000

Lyngdal

Misjonstur for ungdom til Thailand. Søker ønsker å la 9 av menighetens ungdommer reise på misjonstur til Thailand. Menigheten ønsker å utvikle ungdommene i menighet både som ledere, men også gjennom de erfaringer og opplevelser de vil få. På turen vil det være fokus på ledertrening, og de vil besøke misjonsprosjektet til menigheten, samt andre prosjekt som Norsk misjonsselskap har i nærheten. Lyngdal menighet har lang tradisjon på misjonsarbeid. NMS er turarrangør og ordner alt praktiske ved turen.

Søknad år 1. kr. 50.000

Notodden menighet

Ansettelse av ungdomsarbeider i 20%. Notodden menighet har lang tradisjon for barne- og ungdomsarbeid. For tiden mangler de et åpent tilbud for tenåringer (13-18). Menigheten har egnede lokaler som kan brukes, men som trenger noe oppussing. De kjenner de mangler er en dedikert og engasjert ungdomsarbeider som kan møte ungdommene, kjenne dem igjen, gi dem trygghet og skape trivsel på de åpne kveldene. Søker viser til siste bispevisitas i 2019 hvor biskop Stein møtte elever på ungdomsskolen som nettopp bekreftet behovet for et slik sted i kirkens regi. Søker arbeider målrettet med å øke givertjeneste til barn og ungdomsarbeidet i menigheten.

Søknad år 1. kr. 76.000

Porsgrunn

Oppstart av familiekor og ansettelse av korleder. Søker ønsker å starte opp familiekor og trenger å ansette en musikalsk leder til å drive tiltaket. Menigheten har familiegudstjenester og familiemiddager hver 14. dag i nye Østre Porsgrunn kirke. Menigheten har ansatt kirkemusiker som gjerne ønsker utvide sin stilling og starte familiekor. Målet med koret er å skape trosglede gjennom sangformidling, øke gudstjenesteoppslutning ved at familiekoret deltar i gudstjenester. Korøvelse er tenkt plassert i forlengelse av etablerte familiemiddager.

Søknad år 1. kr. 50.000

Randesund

Ledertrening for unge 15-17 år. Menigheten har et eksisterende ledertreningsopplegg for ungdom. Ungdommene som er med i ledertreningsopplegget er viktige medarbeidere i menighetens trosopplæring. De er med som gruppeledere i flere tiltak, andre ganger har de ansvar for lek og underholdning, eller holder korte andakter/vitnesbyrd om hva troen betyr for dem. De ønsker å utvikle og forbedre arbeidet med å arrangere en weekend samling, og dermed dyktiggjøre ungdommene ytterligere og samtidig ha en sosial samling som vil knytte ungdommene nærmere hverandre og nærmere menigheten. En tur vil også vise at menigheten setter stor pris på innsatsen de gjør.

Søknad år 1. kr. 21.420

Skien kirkelige fellelråd

Kunstkonfirmanter. Søker ønsker å etablere et tilbud for konfirmanter som de kaller «kunstkonfirmanter» Tilbudet er til konfirmanter i Skien og Siljan. De skal ha lokal tilhørighet på fellesarrangement, men undervisningstiden består i å få emnene presentert via kunsten i kirkene i Skien kommune. Via kirkenes arkitektur, skulpturer, tekstiler, mosaikk, malerier og glassmaleri skal emnene i undervisningen presenteres til konfirmantene. Arbeidsformen vil være observasjon, undervisning, deltagende dialog, kunstnerisk uttrykk eller skriftlig produksjon med kirkekunsten som inspirasjon.

Søknad år 1. kr. 45.000

Tvedestrand kirkelige fellelråd

Miljøarrangement «Du verden». Søker som er et samarbeid med Vegårshei, Gjerstad, Tvedestrand og Åmli menigheter ønsker å gjøre prosjektet «du verden» enda mer interessant for 12. åringer. Dette trosopplæringstiltaket har fokus på miljø, og bibelens budskap om hvordan hver enkelt kan ta vare på det som er rundt oss. Piloten som ble gjennomført fikk stor tilslutning av de som ble invitert. Foreldre deltar på arrangementet som avholdes i Den lille dyrehage. Søker ønsker ikke det skal være knyttet egenandel til prosjektet

Søknad år 1. kr. 30.000

Tveit Menighet

Økt satsing på ungdomsarbeid. Menigheten vil satse på ungdomsarbeid og ønsker å omstrukturere stillingen til trosopplærer slik at den med større tyngde kan gå inn i ungdomsarbeidet. Søker beskriver at det er sterkt behov for nysatsing på ungdomsarbeid hos dem. Dette ved å frikjøpe 30% av stilling til trosopplærer for ungdomsarbeid.

Ungdomssatsingen er etter modell av UT ungdomskirken som er presentert av ungdomsrådgiver ved bispedømmekontoret. Konfirmantarbeidet blir også en viktig del av ungdomskirken, og søker ønsker at konfirmantene trekkes inn i dette arbeidet.

Søknad år 1. kr. 200.000

Voie menighet

Innkjøp av ny storkjøkkenovn. Søker skriver at de driver et bredt arbeid innenfor alle aldersgrupper. Flere av de ukentlige arrangementene inkluderer miljøskapende og god mat. Søker skriver at de trenger ny storkjøkkenovn for å gjøre arbeidet på kjøkkenet mer rasjonelt. Ovnene vil være i bruk flere ganger i uka.

Søknad år 1. kr. 48.000

Voie menighet

Ledertrening for ungdom på konfirmantleir. Søker ønsker å utruste ungdommene sine til å bli gode ledere gjennom praktiske utfordringer parallelt med opplæring, oppfølging og evaluering. Ungdomsledere blir brukt som ledere for trosopplæringstiltak, slik som 4-årsbok, Lys Våken og Tårnagenter året etter de har vært konfirmanter. De får da også oppgaver knyttet til det kontinuerlige ungdomsarbeidet. Når ungdomsledere har startet på videregående skole kan de være konfirmantledere. En av hovedoppgavene til de eldste ungdomslederne er å være leder på en femdagers konfirmantleir på Havglimt leirsted. Menigheten søker om dekning av kostnader for at ungdommene kan delta kostnadsfritt delta på denne leiren.

Søknad år 1. kr. 25.200

Gudstjenesteliv.

Agder og Telemark bispedømme

Innsamlingsprosjekt «økte gaveinntekter til menighetene». Søker har etablert et prosjekt for å legge til rette for innsamling/fundraising i bispedømmets menigheter. Det er ansatt prosjektleder i full stilling. Målet er å få menighetene til å ta i bruk nye teknologiske løsninger, samt bli mer profesjonelle i ivaretagelsen av givene. 50% av kostnader til prosjektet dekkes i 2020 av Kirkerådet.

Søknad kr. 250.000

Diakoni

Borgestad menighet

Tilskudd til diakonstilling. Borgestad har hatt en diakon ansatt i 25% stilling i flere år. Dette er en veldig viktig rolle i menigheten, og har stor betydning for mange, spesielt eldre mennesker i området. Søker beskriver at de i menigheten har meget trang økonomi, men ønsker å opprettholde stillingen.

Søknad år 1. kr. 100.000

Crux Tilja Skien og Skien kirkelige fellesråd

Regional diakonikonferanse i Grenland. Søker ønsker å etablere en regional diakonikonferanse hver annet år i Grenlandsområdet. Dette er et samarbeid med stiftelsen Crux (tidligere kirkens sosialtjeneste) og Skien kirkelige fellesråd. Konferansen ble gjennomført som et prøveprosjekt i 2018 med 150 deltakere. Mange av deltakerne var ulønnede diakonale medarbeidere fra menigheter i området. Diakonikonferansen i Grenland styrker det økumeniske samarbeidet om diakonalt arbeid i området. Søker poengterer viktigheten av å lage en plattform hvor mennesker i sårbare situasjoner kan få bruke stemmen sin i forbindelse med konferansen, dette gjennom at Tilja-teateret i Skien deltar gjennom hele konferansen.

Søknad år 1. kr. 20.000

Farsund Menighet

Ombygging av lokale og etablering av diakonalt møtested. Søker ønsker ønsker å bygge om Parkkafeen til en kafe med sterkere diakonal profil. Formålet er å skape gode møtesteder mellom mennesker, I et lokalsamfunn med stadig mer segregering og større sosiale skiller mellom mennesker, tror vi det er et stort behov for møteplasser med lav terskel der mennesker kan møtes på tvers av det som skiller. Søker sier de har mange medlemmer med innvandrerbakgrunn og tenker at kafeen kan bli et godt møtested mellom etnisk norske og mennesker med annen kulturell og etnisk bakgrunn. Eilert Sundt videregående skole som ligger like i nærheten oppgraderes for tiden til å få ca 500 elever som også kan bli bruker av kafeen.

Søknad år 1. kr. 50.000

Flekkefjord menighet

Bygge og drifte leiligheter for vanskeligstilte boligsøkere.

Søker skal opprette en prosjektgruppe som våren 2020 skal utrede muligheten for etablering av en egen diakonal stiftelse som skal kunne bygge g drifte leiligheter for vanskeligstilte boligsøkere. Flekkefjord menighet ønsker å konkretisere ytterligere en sosial profil i sin virksomhet. Menigheten har i ca 15 år hatt en aktiv «Tro og lys» gruppe der mennekser med utviklingshemming møtes til gudstjenestefellesskap. I og med søker skal bygge et kirkesenter med arbeidskirkefunksjoner og «sjømannskirkedrift» midt i sentrum av Flekkefjord, ønsker den også å se på muligheten for å bygge leiligheter for mennesker med spesielle behov i samme bygget. Her er søker inspirert av Vennesla hvor mennesker med utviklingshemming har fått økt livskvalitet av å bo i et aktivt sentrumsbygg.

Søknad år 1. kr. 50.000

Kristiansand frikirke og Agder og Telemark bispedømme

Klimaseminar i Søm kirke 14-15 mars 2020. Søker ser viktighet i at det er et økumenisk fellesskap som engasjerer seg i klimakrisen. Klimaseminar i Søm kirke 14-15 mars 2020. En klimakrise som er i ferd med å ødelegge livsgrunnlaget vårt, og som allerede har rammet noen av de mest sårbare og fattige mennesker på jorden. Vi trenger inspirasjon og utfordring i egne menigheter i forhold til miljøvern og hva lokale menigheter kan bidra med i så måte. Seminaret skal bidra til inspirasjon og fordypning, kursing av miljørettede tiltak, nettverksarbeid og erfaringsdeling.

Søknad år 1. kr. 40.000

Kirkens SOS Agder

Forprosjekt om kurs av konfirmantforeldre «den gode samtalen».

Kirkens SOS Agder søker om tilskudd til en årlig diakonisamling for ansatte og frivillige i vårt bispedømme På disse samlingene ønsker de å ha fokus på undervisning om aktuelle tema som ensomhet, selvmord, ungdom, eldre og psykisk helse. Kirkens SOS har mange ressurser og kontakter som vil gi viktige bidrag til ansatte og frivillige i menighetene om disse tema.

Søknad år 1. 35.000

Søgne menighet

Diakonstilling. Menigheten gjorde en stor satsing på diakoni med ansettelsen av Ungdomsdiakon fra høsten 2017 i 80 % stilling og økning til 100 % i 2019. Begrunnelsen for opprettelse av prosjektstilling som ungdomsdiakon er forankret i menighetsrådets strategidokument. Her er et hoved satsingsområde inkluderende fellesskap. Ungdomsdiakonen skal i tett samarbeid med menighetens soknediakon jobbe med forebyggende arbeid/omsorgsarbeid/integrering for ungdom. Han skal i samarbeid med ungdomsarbeider og kateket arbeide med etablering av ungdomskirken. Ungdomsdiakonen skal sammen med andre ansatte gjøre kirka synlig både i media og på andre arenaer utenfor kirkerommet.

Søknad år 3 kr. 250.000

Kirkelig fellesrådene i Aust Nedenes prosti

Ekstra tilskudd til finansiering av prostidiakonstilling. Finansieringen av prostidiakonstillingen i Aust Nedenes finansieres ved statstilskudd og egenfinansiering fra menighetene. Søker beskriver en veldig vanskelig økonomisk situasjon i de fellesrådene som deltar. Kommuneøkonomi i kommunene i østre del av Agder beskrives som meget stram.
Søknad år 1 kr. 125.000

Kirkelig fellesrådene i Aust Nedenes prosti

Kursprosjekt for frivillige, rådsmedlemmer fellesrådene i prostiet. Styret for prostidiakoni i Aust Nedenes ønsker i 2020 å fokusere på å kurse ansatte og frivillige i menighetene innen diakoni. Målet er at den enkelte som arbeider med diakoni skal bli tryggere og at horisonten skal utvides.
Søknad år 1 kr. 50.000

Prostidiakonen i Aust Nedenes,

Konfirmanttimer med fokus på meetoo og psykisk helse. Søker som er prostidiakonen i Aust Nedenes i samarbeid med styret for prostidiakonen i Aust Nedenes søker om OVF midler til å arrangere samlinger for konfirmanter i bispedømmet med fokus på seksuelle overgrep og vold. Prostidiakonen som i tillegg er styreleder i organisasjonen Utsatt mann, har gjennomført mange slike samlinger for konfirmanter. I 2019 ble det gjennomført 10 slike samlinger for konfirmanter rundt i vårt bispedømme. Prosjektet ble presentert på Stiftsdager i Agder og Telemark 2018. Det var meget godt og sterk respons på dette tiltaket fra deltakere.
Søknad år 2 kr. 63.000

Skjærgårds unik og Agder og Telemark Bispedømme

Sommertilbud for mennesker med funksjonsnedsettelse. Skjærgårds unik er et sommertilbud til mennesker med funksjonsnedsettelse som i 2020 skal arrangeres for tredje gang. Skjærgårds live har frem til nå alene måttet bære underskudd ved de to første leirene. Årsak til underskudd er først og fremst grunnet at mange av deltakerne har 1:1 støtte. Camp unik trenger mange instruktører og ledere. Søknaden omfatter støtte til 10 ledere av kirkelig ansatte og frivillige som kan delta på arrangementet og få dekket de nødvendige utgifter.
Søknad år 1 kr. 20.000

Skjærgårds unik og Agder og Telemark Bispedømme

Kulturdager i bispedømmet 24-unik. Søker ønsker samarbeid med Skjærgård live å arrangere kulturdager i tre prostier i bispedømmet. Kulturdagen inneholder en dag med musikk, dans og drama, sang og forming. Det arrangeres et åpent arrangement på kvelden og en HEL gudstjeneste i samarbeid med lokal menighet på søndagen. HEL kirkens inkluderingsarbeid søker støtte til dekking av bidrag til en instruktør og en artist til hvert arrangement .
Søknad år 1 kr. 15000

Skjærgårds unik og Agder og Telemark Bispedømme

Dagskurs i bruk av heftet «sanger for alle». Det ble i forbindelse med HEL konferansen som ble arrangert i 2019 laget et sanghefte. I heftet gis det mulighet til å spille sanger etter fargekodeprinsippet. Søkeren ønsker å arrangere dagskurset for å gi musikere opplæring i bruk av fargekoder slik at det kan startes flere musikkgrupper og band med mennesker med utviklingshemming ved tangentene. Her ønsker man å bruke det momentum som ble skap på Hel-konferansen. Støtten sakl gå til utgifter til instruktør og til dekking av utgifter for deltakerne.
Søknad år 1 kr. 10.000

Tro og lys Norge

Nasjonal sommersamling i Tro og lys. Tro og lys er en internasjonal bevegelse som arbeider i over 80 land på alle kontinenter. I Agder og Telemark er det fire Tro og lys grupper. Hvert annet år er det en nasjonal samling for mennesker med utviklingshemming. Sommersamlingene skal gi inspirasjon og oppmuntring på tvers av de lokale gruppene, ha glede og dra nytte av felles tros- og livserfaringer, og ikke minst gleden ved å være sammen på leir over flere dager.

Søknad år 1 kr. 30.000

Voie Menighet

«**Midt i livet**». Søker ønsker å starte et nytt tilbud i menigheten med fokus på 40-60 åringer som er den aldersgruppen som er lite representert både på gudstjenester og på andre menighetsarrangementer. Dette blir arrangementer med fokus på det sosiale fellesskapet der folk kan møtes og bli bedre kjent, sammen med foredrag og mat.

Det vil være inngangspenger til arrangementet, men de trenger likevel midler til pr/annonse, brosjyrer osv, og honorar til foredragsholdere.

Søknad år 1 kr. 25.000

Kirkemusikk og kultur

Borgestad menighet

Fornyning og modernisering av materiell og interiør. Søker ser at det trengs modernisering og fornyelse i kirkerommet/menighetshuset. De ønsker å få bedre lys i kirken, nye stoler og bord i menighetshuset, tilkobling til fibernett, og musikkinstrumenter til konfirmantarbeidet. Målet er at dette kan være et virkemiddel til relasjonsbyggende arbeid, nyrekruttering og å bryte opp i gamle mønster og være en menighet også for unge mennesker.

Søknad år 1 kr. 200.000

Bykle menighet

Bykle kirkes jubileumsfeiring sammen med skoler og barnehager. I forbindelse med Bykle kirkes 400-årsjubileum ønsker menigheten å lage et pedagogisk opplegg for barnehager, barneskolene, ungdomskolen og den videregående skolen i kommunen. Pensumet er tenkt å inneholde lokal kirkehistorie og bygdehistorie, for kirka og bygda har gått sammen hand i hand over 400 år. Tanken er å engasjere tre av de lokale lærerne til Å utvikle lærestoffet for de enkelte årstrinn.

Søknad år 1 kr. 50.000

Frescobaldi-akademiet/Fjære menighet.

Sommer orgelskole for studenter. Summer Academy 2020 er for unge studenter som arbeider med kirkemusikk. Undervisningen disponerer et unikt instrument, en kopi av et nytt renessanse orgel (fra Roma på 1500-tallet), som står i Fjære kirke i Grimstad.

Undervisningen er på universitetsnivå med professor Francesco Cera som er professor i Tyskland. Menighetsrådet i Fjære ønsker at Frescobaldi-akademiet skal utvikle seg til å bli en institusjon i orgelsammenheng. Menigheten legger til rette med lokaler, teknisk gjennomføring og lokal publisering gjennom menighetsavis og menighetens plattformer på sosiale medier.

Søknad år 1 kr. 43.000

Gjerpen menighet

Skape et nytt rom i Gjerpen kirke. Søker skal skape et nytt rom i Gjerpen kirke, et kapell for tidebønn og stillhet, et helt spesielt rom til bruk for mange ulike aktiviteter. Fra Arnolds gravkammer til Arnolds kapell. Rommet ble opprinnelig bygd i 1699 og ble brukt til gravkammer frem til 1949. Mye av restaureringen er gjennomført, men en del arbeid, spesielt med gulvet, gjenstår. Elevene ved 9. klasse på Gjerpen ungdomsskole skal hjelpe til med å

lage nye fliser. Det skal være temauker ved skolen i januar 2020 om Gjerpen kirke og elevene skal lære om gammelt håndverk.

Søknad år 1 kr. 80.000

Grungedal menighetsråd

Nytt digitalt orgel i Grungedal kyrkje. Nytt digitalt orgel til Grunge kyrkje skal erstatte gammelt 1-manuals pipeorgel. Begrunnelsen for å skaffe nytt orgel er rett og slett at dagens orgel ikke tilfredsstiller dagens krav til den kirkemusikalske aktiviteten vi tilbyr i kirka vår. Nytt orgel skal gi kirkemusiker en god og relevant arbeidsplass, godt verktøy til å lede kirkesang under gudstjeneste, godt instrument til bruk ved konserter, og til korarbeid og undervisning.

Søknad år 1 kr. 100.000

Hidra menighet

Konsertprogram 4 årstider i forbindelse med orgelinvielse. Nytt orgel blir innviet i Hidra kirke 9. februar 2020. Det planlegges i den forbindelse 4 konserter det påfølgende året. Konsert vår, sommer, høst og vinter med kjente og allsidige musikere. Målsettingen arr å nå bredt ut i lokalmiljøet.

Søknad år 1 kr. 50.000

Hånes menighet

Utvidelse av stilling som musikalsk leder. Søker ønsker å få enda større fokus på forarbeidet i menigheten, og ønsker å etablere et nytt gospelkor. For å kunne få dette etablert trenger de å lønne musikalsk leder for koret. Det vil også være nødvendig med oppgradering av teknisk utstyr/lyd samt nye kortrapepr. Målsettingen er at menighetens medlemmer skal få bruke sine musikalske og åndelige gaver gjennom musikken. Musikalsk verdi, såvel som diakonal og sosial verdi.

Søknad år 1 kr. 135.000

Landstad engasjerte personer i Telemark

Konferanse om sanglyrikk med utgang i M. B: Landstad. Søker ønsker å invitere forskere og publikum til en konferanse om sanglyrikk. Utgangspunktet er Magnus B. Landstad store arbeid med folkeviser og samler. Seminaret er et ledd i 150-års markeringen av at Landstads salmebok ble tatt i bruk i Norske menigheter. Programmet blir organisert rundt tre hovedtemaer: salmer, folkeviser og annen sanglyrikk. Konferansen har et interdisiplinært fokus og vil være et samarbeid mellom flere forskergrupper og flere utenlandske universitet.

Søknad år 1 kr. 44.000

Lyngdal menighet

Kirkemusikalsk arbeid for ungdom. Ansettelse av medarbeider i 30%. Søker ønsker å invitere mer i sang og musikkleden i soknet. Søker ønsker legge spesiell vekt på det kirkemusikalske arbeidet for ungdom og ved konserter og gudstjenester i soknet. I ungdomsarbeidet har de nå ukentlige møter og månedlige gudstjenester. Unge musikere og sangere står på scenen hver uke. Behovet for kompetent personell for å koordinere, inspirere og veilede er stort. Med ansettelse av ny kirkemusiker i 2016 fikk soknet en svært kompetent sangpedagog, arrangør, sanger og musiker. Søker ønsker å øke hennes stilling med 30%.

Søknad år 1 kr. 150.000

Porsgrunn menighet

Dåpskjoleutstilling i nye Porsgrunn kirke. Søker skriver at de fins mange typer dåpsplagg, og stilene har forandret seg med moten og tilgang til materialer. Søker ønsker å presentere historien, variasjonen, rundt dette temaet for dagens mennesker i et nytt og spennende kirkebygg. Søker tror dette kan gi gode kontraster og lage en god ramme rundt kirkens

pinsetema om dåp og dåpen generelt. Søker håper det kan være interessant for mange slik at utstillingen blir godt besøkt. Søker håper at dette kan lage interesse for søm av slike plagg.

Søknad år 1 kr. 10.000

Seljord songlag og Bø kyrkjekor

Prosjekt «slektens lovsong 2020» Korverket Slektens lovsang er et nyskrevet verk med nynorsk tekst skapt av lokale kunstnere fra telemark. Forfatteren Olav Mosdøl fra Kviteseid har skrevet de 16 tekstene og Seljord songlag sin dirigent, Oddbjørn Aase har tonesatt 12 av tekstene med musikk med stor variasjon i sjanger og klang. Søker ønsker å arrangere to konserter i Bø og i Seljord. Korene ønsker å stå for produksjon og gjennomføring av konsertene selv.

Søknad år 1 kr. 30.000

Sønedeled menighet

Nytt kirkeorgel i Sønedeled kirke. Søker skriver at Sønedeled kirke trenger nytt kirkeorgel grunnet at det gamle ikke fungerer tilfredstillende lenger, og ikke er forsvarlig å restaurere. Nytt orgel er bestilt og er under produksjon. Søker søker om støtte til egenfinansiering som Sønedeled menighet har tatt på seg til nytt orgel. Orgelet vil bli installert i løpet av mai 2020.

Søknad år 1 kr. 50.000

Ung kirkesang

«Morgonbøn for syngjande born». Korsommerskole 2020. Søker ønsker å få laget «Morgonbøn for syngjande born», en tidebøns til morgen-laudes. Søker har gjort avtale med Johan Varen Ugland om dette. Tidligere har samme komponist laget «aftenbønn for syngende barn» som brukes nesten alltid på de regionale samlingene som Ung kirkesang har. I Agder og Telemark vil det planlagte korverket bli første gang tatt i bruk på korsommerskolen i Kristiansand 3-8 august 2020

Søknad år 1 kr. 40.000

Ung kirkesang sør-øst

Påskeverk for barn og unge, samt urframføring på påskeleir i Bø. Søker skal arrangere påskeleir på leirstedet Jønnebu jellkyrkje, Lifjell i Bø i telemark påsken 2020. Der skal det innøves og fremføres et nytt påskeverk for barn og unge. Det søkes støtte til gjennomføring av påskeleir med innøving og urframføring. Søker har engasjert tekstforfatter og komponist Odd Johan Overøye for å lage verket.

Søknad år 2 kr. 30.000

Vennesla menighet

Gospelgudstjeneste i julegata 2020. Søker skal i 2020 som i 2019 arrangere stor gospelgudstjeneste i forbindelse med julegata i Vennesla. Det søkes om midler til å planlegge og gjennomføre denne gudstjenesten. Gudstjenesten arrangeres inne i et stort telt i sentrum. Utgifter vil knytte seg til leie av telt, strømgifter og lyd/lys.

Søknad år 1 kr. 15.000

Annet

Agder og Telemark bispedømmeråd.

Misjonsrådgiver.

Agder og Telemark bispedømme har ansatt misjonsrådgiver/internasjonalt rådgiver der hovedfokus er å skape misjonsengasjement i bispedømmets menigheter.

Søknad kr. 200.000

Vedlagt følger dokumentet «Ovf søknader 2020 og forslag tildeling» Dette dokumentet viser historisk søknadssum til de tiltakene det før er tildelt midler til, samt foreslått tildeling i 2020.

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmeråd vedtar fordeling av OVF-midlene for 2020 i samsvar med vedlagte oppstilling.

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd

Flere mottakere

Dato: 06.11.2019

Vår ref: 19/04515-2

Deres ref:

Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020. Søknadsfrist 2. desember 2019

Agder og Telemark bispedømmeråd bekjentgjør med dette muligheten til å søke om tilskudd til kirkelige formål fra avkastningen til Opplysningsvesenets fond (OVF) for 2020.

Brevet sendes menighetsråd i bispedømmet, med kopi til fellesråd og prostene. Lokale og regionale organisasjoner og råd kan søke om tilskudd til lokale eller regionale prosjekter innenfor følgende satsningsområder: Diakoni, kirkemusikk og kultur, barn og unge, gudstjenesteliv og samisk kirkeliv.

Vedlagt er et forslag til skjema dere kan vurdere å bruke til søknad. Det vil ikke være nødvendig å benytte særskilt skjema for søknaden, men følgende opplysninger må være med:

- Søknadssum, prosjektbeskrivelse og et budsjett for prosjektet.
- Hvilket/hvilke av de fem satsningsområder tiltaket vil falle inn under.
- Søkerens organisasjonsnummer og bankkontonummer for utbetaling av eventuelle tilskudd.
- Kontaktinformasjon med navn, telefonnummer og e-postadresse på kontaktperson.

Det vil bli vurdert som en fordel om tilskuddssøknader til prosjekter i regi av frivillige organisasjoner skjer i samarbeid med menighetsråd, eller anbefales av menighetsråd. Det vil kunne bli stilt krav om regnskapsrapportering på anvendelse av midlene, samt rapportering på måloppnåelse.

Hvis prosjektet er tenkt videreført over flere år, må dette komme fram av søknaden. Det vil likevel kun være mulig å gi tilskudd for ett år av gangen. Det må derfor søkes på nytt for senere år. **Det medfører at pågående prosjekter som tidligere har fått støtte, også må søke på nytt for 2019.**

Prosjektet det søkes midler til skal være av et slikt omfang at omsøkt beløp er minst kr. 10 000,- for 2020. Behandling av søknadene er planlagt til Agder og Telemark bispedømmeråds møte i mars 2020.

Søknader med eventuelle vedlegg sendes enten pr. epost til agder.bdr@kirken.no, eller pr. post til: Agder og Telemark bispedømmeråd, postboks 208 4662 Kristiansand **Søknadsfrist er 2. desember 2019.**

Med vennlig hilsen

Aslak Wegge
stiftsdirektør

Erling Jakobsen
diakonirådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Postadresse:	E-post: agder.bdr@kirken.no	Telefon: +47 38 10 51 20	Saksbehandler
Postboks 208 4662 KRISTIANSAND S	Web: www.kirken.no/agder Org.nr.: 818 066 872	Telefaks:	Erling Jakobsen

Vedlegg:
OVF-søknad skjema Agder og Telemark 2020

Mottakere:
Flere mottakere

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Klimaseminar i Søm kirke 14.-15- mars 2020

Satsingsområde:

Diakoni

2.

Org.nr	818 066 872 Den norske kirke.		
Søkerens navn:	Agder og Telemark bispedømme og Kristiansand Frikirke		
Adresse:	Gyldenløvesgt. 11		
Postnummer: 4611	Poststed: Kristiansand		
Tlf: 98457736	E-post: is955@kirken.no		
Bank/postgironummer: 2801.45.98164 Merkes 2503200 Klimaseminar Søm kirke 2020			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Klimaseminar 14.-15. 03 2020 i Søm kirke, Kistiansand

Vi ser et behov for at vi alle engasjerer oss på tvers av tradisjonelle båser, i vår tids største utfordring; en klimakrise som er i ferd med å ødelegge livsgrunnlaget vårt, og som allerede har rammet noen av de mest sårbare og fattige menneskene på jorden. Vi ønsker å samle alle gode krefter, kristne og ikke-kristne, til et engasjement for vår uendelig vakre klode, vår sårede jord.

Målsetting for tiltaket:

Seminalet skal bidra til inspirasjon og fordypning, kursing av miljørettede tiltak til privatpersoner og nettverksbygging. Vi antar at det kan komme 100 deltakere på lørdag 14.3. og 40 på søndag 15.3.

Arbeidsformer og metoder:

Seminarhelg

Ansvarlig for gjennomføring:

«Tverrkirkelig klimaråd» som består av en sammensatt gruppe med representanter fra Agder og Telemark bispedømme, Søm kirke og Kristiansand Frikirke.

Fremdrift:

Skisse til programinnhold:
 Biskop Stein Reinertsen. Teologisk begrunnelsen for å handle nå!
 Bærekraftig Liv, med kursholdere fra Bergen
 Solcellekurs fra lokale aktører
 Grønne tips, fra Botanisk hage, Gimle Gård
 Ungt perspektiv på klima og miljø v/ Kristiansand Følkeshøyskole
 Inspirasjon fra kjøkkenhagen, forfatter og kunstner Barbro Raen Thomassen.
 Strømmehagen/ Sansehagen i samarbeid med Randesund menighet
 Musikalsk innslag

Servering

Evalueringstidspunkt og –former:

Første mulige møtetidspunkt innen utgangen av mars.

4. Budsjett

Reise, kost og losji for foredragsholdere	15. 000
Honorar foredragsholdere, musikere etc	25. 000
Div. mat lørdag, bl.a. økologisk middag	12. 000
Div. økologisk mat søndag	4. 800
Div. teknisk utstyr som PA-anlegg og bilde	5. 000
Markedsføring og administrasjon	10. 000
Utgiftstøtte til Kristiansand Følkeshøyskole	2. 500
Leie av lokaler	5. 000
Diverse	<u>2. 500</u>
 Totalt utg.	 81. 800
- inntekter påmeldingsavg. (100 pers lørd./40 søn.)	<u>14. 000</u>
Sum	<u>67. 800</u>

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 40. 000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 40. 000
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 40. 000

6. Eventuelt andre opplysninger:

Fullstendig søknad som sendes til aktuelle bidragsytere, både private og offentlige

KLIMASEMINAR I SØM KIRKE – 14.-15.mars 2020

Våren 2020 gjentar vi suksessen med klimaseminar i Søm kirke, som ble gjennomført i mars 2019. Da kom ca 80 personer til et dagsseminar med et rikt program. (se vedlegg)

Vi som igjen inviterer til klimaseminar, kaller oss «Tverrkirkelig klimaråd», og er en sammensatt gruppe fra Den norske kirke og Frikirken i Kristiansand.

Klimarådet består av sokneprest (vikar) Hilde Gunn Sletten i Grim, misjonsrådgiver/miljørådgiver Ivar Sandnes fra Agder og Telemark bispedømmekontor, sokneprest Rolf Erik Hanisch i Randesund og diakonipastor Harald Eikeland i Kristiansand Frikirke.

Vi ser et behov for at vi alle engasjerer oss på tvers av tradisjonelle båser, i vår tids største utfordring: en klimakrise som er i ferd med å ødelegge livsgrunnlaget vårt, og som allerede har rammet noen av de mest sårbare og fattige menneskene på jorden. Vi ønsker å samle alle gode krefter, kristne og ikke-kristne, til et engasjement for vår uendelig vakre klode, vår sårede jord.

Som kirke blir vi utfordret av det store engasjementet ungdommer viser i klimasaken, og vi er takknemlige for at elever fra Kristiansand folkehøyskole bidrar med sitt perspektiv under seminaret. Ungdommer over hele verden streiker og krever handling nå! Som kirke ønsker vi å stå sammen med disse modige stemmene i kampen for den jorda som er truet.

Vi tar FNs klimarapporter på alvor, og håper at dette initiativet kan favne bredt og inspirere til nytenkning, nye relasjoner og endring.

Det kommende seminaret skal bidra til inspirasjon og fordypning, kursing av miljørettede tiltak til privatpersoner og nettverksbygging. Vi antar at det kan komme 100 deltakere på lørdag 14.3. og 40 på søndag 15.3.

Vi inviterer ulike aktører som har jobbet for klima- og miljøsaken i lang tid.

Vi planlegger ut fra følgende program:

Biskop Stein Reinertsen gir oss den teologiske begrunnelsen for å handle nå!
Bærekraftig Liv, med kursholdere fra Bergen
Solcellekurs fra lokale aktører
Grønne tips, fra Botanisk hage, Gimle Gård
Ungt perspektiv på klima og miljø v/ Kristiansand Folkehøyskole
Inspirasjon fra kjøkkenhagen, forfatter og kunstner Barbro Raen Thomassen.
Strømmehagen/ Sansehagen i samarbeid med Randesund menighet
Musikalsk innslag

Servering

Påmeldingsavgift: 100 kr/lørdag, 100 kr/søndag

Vårt anslag til utgifter kommer på ca. 78. 000 kroner, fordelt som følger:

Budsjett:

Reise, kost og losji for foredragsholdere	15. 000
Honorar foredragsholdere, musikere etc	25. 000
Div. mat lørdag	12. 000
Div. mat søndag	4. 800
Div. teknisk utstyr som PA-anlegg og bilde	5. 000
Markedsføring og administrasjon	10. 000
Utgiftstøtte til Kristiansand Folkehøyskole	2. 500
Leie av lokaler	5. 000
Diverse	<u>2. 500</u>
Totalt utg.	81. 800
- inntekter påmeldingsavg.	<u>14. 000</u>
Sum	67. 800

Økonomisk støtte kan overføres til konto 2801.45.98164. Merkes 2503200 «Klimaseminar Søm kirke 2020»

Vi ønsker med dette å søke om økonomisk støtte til et spesielt og viktig tiltak. Vi gjør oppmerksom på at denne søknaden sendes til flere aktuelle bidragsytere innen privat og offentlig sektor.

For «Tverrkirkelig klimaråd»

Seminarleder Hilde Gunn Sletten

Misjonsrådgiver/miljørådgiver Ivar Sandnes

Kristiansand, 30.10.2019

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen **2. desember 2019**
E-post: agder.bdr@kirken.no

Rådgiver diakoni

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Samarbeid Menighet og Misjon (SMM) - lønn/driftsutgifter Rådgiver

Satsingsområde:

Misjon

2.

Org.nr	818 066 872		
Søkerens navn:	Den norske kirke v/ Agder og telemark bispedømmeråd (ATBR)		
Adresse:	Postboks 2018		
Postnummer: 4601	Poststed: Kristiansand		
Tlf: 38105120	E-post: agder.bdr@kirken.no		
Bank/postgironummer:			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

ATBR har en misjonsrådgiverstilling i 80% der hovedfokus er å skape misjonsengasjement i bispedømmets menigheter. Stillingen inngår i et prosjekt der misjonsorganisasjonen, sammen med bispedømmerådet, har dannet en styringsgruppe for ledelse og finansiering. Bispedømmerådet finansierer 40% av stillingen og misjonsorganisasjonene de resterende 60 %. De organisasjoner som deltar er Stefanusalliansen, Himalpartner, Det norske misjonsselskap (NMS), Normisjon, Misjonsalliansen, Areopagos og Israelsmisjonen. Organisasjonene deltar med ulik prosentvis andel av totalbudsjettet.

Det ytes ingen stlig tilskudd til stillingen, men bispedømmerådet har hvert år fått tilskudd fra OVF, kanalisert via Kirkerådet. Fra 2015 inngår tildelingen fra OVF til misjonsrådgiverstillingen i den samlede tildelingen fra OVF til ATBR, og det er derfor viktig at tildeling til finansiering av misjonsrådgiverstillingen gis prioritet ved den lokale fordelingen av OVF-tilskuddet.

Målsetting for tiltaket:

Det er et klart mål at alle menigheter har en misjonsavtale der menighetene forplikter seg i forhold til misjonsprosjekt over en avtalt periode. Videre er det et definert mål at menighetene i Agder og telemark bispedømme skal kjenne at de er en del av "den verdens vide kirke", med et felles ansvar for hverandre - uavhengig av landegrensener og kulturelle forskjeller.

Arbeidsformer og metoder:

Misjonsrådgiver skal inspirere til engasjement for misjon i menighetene. I praksis blir dette gjort ved at misjonsrådgiver besøker menigheter/ menighetsråd for å inspirere og "selge inn" misjonsavtale med menigheten. Disse besøkene skjer ofte i samarbeid med den organisasjonen menigheten har avtale med.

Ansvarlig for gjennomføring:

ATBR har arbeidsgiveransvaret for misjonsrådgiveren, og skal sørge for finansiering av stillingen (via misjonsorganisasjonene og via egne budsjetter).

Fremdrift:

Misjonsrådgiver forventes å fortsette i tilnærmet samme spor som tidligere, ved besøk i menigheter, deltakelse på arrangementer der misjon kan settes på agendaen, og inspirere til engasjement for misjon i alt av kirkens arbeid.

Evalueringsstidspunkt og -former:

Misjonsrådgiver er tilknyttet Kirkefagsavdelingen i ATBR, med kirkefagsjef som nærmeste overordnede. I likhet med de øvrige ansatte i ATBR er det løpende oppfølging og evaluering

4. Budsjett

Fullstendig budsjett med utgifter og inntekter vedlegges, med opplysninger om egenandel og søknadsbeløp fra Opplysningsvesentens Fond.
Ved søknad om driftsstøtte vedlegges virksomhetens årsbudsjett for det aktuelle år, samt regnskap for sist avsluttede år.

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 200 000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 200 000
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 200 000

6. Eventuelt andre opplysninger:

Samlet budsjett misjonsrådgiver 2019 utgjør pt. kr 602 000		
Finansieringsplan for stillingen er som følger:		
- fra prosjektene misjonsorganisasjonene	kr 361 200	□□□□□□□□□□□□□□
- bidrag OVF	kr 200 000	
- bidrag fra ATBR (innsamlede midler fra menighetene)	kr 40 800	
<hr/>		
Sum	kr 602 000	
Forslag til budsjett for 2020 ligger vedlagt. Endelig regnskap for 2019 kan fremlegges i januar 2020.		
Ytterligere informasjon/dokumentasjon kan om nødvendig fremlegges.		

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen **2. desember 2019**
E-post: agder.bdr@kirken.no

SMM pr 29.10.2018

Driftsrapport - uten tilskudd	Budsjett 2019	Budsjett 2020
3440 - Overføverskudd fra fjoråret	-100 000	-98 000
34xx - Tilskudd fra stat, fylker, kommuner, stiftelse samt gaveinntekter	-361 200	-361 200
3xxx - Andre tilskudd (ATBR)	-240 800	-240 800
Sum inntekter	-702 000	-700 000
500x - Faste stillinger (inkl. tillegg mm)	510 000	510 000
51xx - Midlertidige stillinger, ekstrahjelp, honorarer mm		
53xx - Gruppeliv, honorarer og annen oppgavepliktig godtgjørelse	5 000	5 000
540x - Arbeidsgiveravgift	72 000	72 000
5999 - Refusjon lønnskostnader	0	0
59xx - Andre personalkostn (gaver, forsikring, tjenestedrakt mm)	0	0
Sum Lønn og godtgjørelser	587 000	587 000
65xx - Inventar, driftsmateriale, datautstyr, programvare, rekvisita mv		
68xx - Kontorrekvisita, trykksaker, aviser, bøker, annonser mm	10 000	10 000
68xx - Møter, kurs og seminarer mm	60 000	50 000
Sum andre driftskostnader (drift og mindre anskaffelser)	70 000	60 000
71xx - Bilgodtgjørelse, diett, reiser mm	44 000	50 000
74xx - Medlemskontingent og gaver	1 000	3 000
Sum andre driftskostnader (reise, reklame, forsikring mm)	45 000	53 000
Sum	0	0

Fordeling dersom overskudd 2019 = kr 0 :

Andel organisasjonene (60%)

-361 200

Andel ATBR (40%)	-240 800
Sum fordelt	602 000

Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser:

Stefanusalliansen (3,4 %)	-12 281
Himalpartner (3,2 %)	-11 558
NMS (43,4 %)	-156 761
Normisjon (19,1 %)	-68 989
Misjonsalliansen (26,3 %)	-94 996
Areopagos (1,5 %)	-5 418
Israelsmisjonen (3,1 %)	-11 197
Sum organisasjonene	-361 200

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARK BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Innsamlingsprosjektet "Økte gaveinntekter til menighetene"

Satsingsområde:

Menighetsutvikling

2.

Org.nr	818 066 872		
Søkerens navn:	Den norske kirke v/Agder og Telemark bispedømmeråd		
Adresse:	Postboks 208		
Postnummer: 4601	Poststed: Kristiansand		
Tlf: 38105120	E-post: agder.bdr@kirken.no		
Bank/postgironummer:			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Agder og Telemark bispedømmeråd har i to år hatt et prosjekt for å legge til rette økte gaveinntekter i bispedømmets menigheter. Det har vært ansatt prosjektleder i full stilling, med en årlig prosjektkostnad på omlag 1. million kroner per år.

Erfaringene er såpass gode og vi ser at mange menigheter øker sine gaveinntekter ikke minst gjennom fast givertjeneste, slik at Agder og Telemark bispedømmeråd ønsker å fortsette prosjektet i samarbeid med Kirkerådet sentralt. Tanken er at Kirkerådet sentralt i 2020 dekker 50% av kostnaden til prosjektet.

Målsetting for tiltaket:

Målsetning for prosjektet er å motivere, inspirere og gi menighetens ansatte og frivillige kompetanse til å drive innsamling, og gjennom dette øke gaveinntektene til menigheten. Dette igjen fører til økte aktiviteter innen barne og ungdomsarbeid, diakoni mm.

Arbeidsformer og metoder:

Prosjektleder besøker menigheter, menighetsråd, frivillige og ansatte og bidrar til å sette fokus på dette med givertjeneste og innsamling.
Prosjektleder produserer også resursmaterieell og bidrar til at tekniske hjelemidler blir bedre tilrettelagt for menighetene.

Ansvarlig for gjennomføring:

Agder og Telemark bispedømmeråd

Fremdrift:

Prosjektet er allerede i gang, og Prostene er utfordret til å komme opp med innspill på ytterligere pilotmenigheter utover de ca 55 menighetene prosjektleder allerede har kontakt med.

Evalueringsstidspunkt og -former:

Prosjektleder fremlegger løpende rapporter til en styringsgruppe. Disse rapportene kan eventuekt ved behov.

4. Budsjett

Agder og Telemark bispedømmeråds kostnader til prosjektet (50% stilling) beløper seg til omlag kr. 500 000, som primært er lønn og reisekostnader. Kirkerådet sentralt dekker den resterende 50% stilling

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 250 000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

Prosjektet mottok kr. 400 000 fra Sparebanken Sør, fordelt med 200 000 i 2018 og 2019. Det er ikke søkt om slik støtte for 2020

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen 2. desember 2019
E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Tiltak: Tilskudd til diakonistilling

Satsingsområde:

Diakoni

2.

Org.nr	988381543		
Søkerens navn:	Borgestad Menighet		
Adresse:	Håvundveien 378		
Postnummer: 3711	Poststed: SKIEN		
Tlf: 90153009	E-post: gunkje@online.no		
Bank/postgiron mmer: 2610.31.70973			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Borgestad menighet har hatt en diakon ansatt i 25% stilling i flere år. Dette er en veldig viktig rolle i menigheten, og har stor betydning for mange, spesielt eldre i området.
--

Borgstad menighet har trang økonomi, og vi står i fare for å måtte redusere/miste dette tiltaket. Vi ønsker derfor støtte til å opprettholde stillingen.

Målsetting for tiltaket:

Kunne opprettholde det eksisterende diakonitilbudet.

Arbeidsformer og metoder:

Dette er en eksisterende virksomhet og det finnes en stillingsintruks. Fokuset er på de eldre og enslige.

Ansvarlig for gjennomføring:

Borgestad menighet

Fremdrift:

Tiltaket vil bli videreført i nåværende omfang.

Evalueringspunkt og -former:

Medarbeidersamtale årlig med vurdering av stillingsintruks.

4. Budsjett

Kostnad for menigheten er ca. kr. 200 000 pr. år

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 100 000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 100 000
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 100 000

6. Eventuelt andre opplysninger:

Dette er en virksomhet som menigheten har drevet og finansiert 100 % gjennom mange år. Virksomheten er av meget stor betydning for mange som har behov et slikt tilbud i hverdagen.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen **2. desember 2019**
E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Tiltak til fornyelse og modernisering av Borgestad menighet: Stoler og bord til kirkerommet/menighetshus Tilkobling til fibernettverk Lyseffekter til kirkerommet og instrumenter i konfirmantarbeidet

Satsingsområde:

	Kultur/diakoni/barn og unge/kirkemusikk
--	---

2.

Org.nr	988381543		
Søkerens navn:	Borgestad Menighet		
Adresse:	Håvundveien 378		
Postnummer: 3711	Poststed: SKIEN		
Tlf: 90153009	E-post: gunkje@online.no		
Bank/postgiron ummer: 2610.31.70973			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

<p>Borgestad kirke er en menighet som har stort behov for nyrekrutering av yngre medlemmer. Dagens aktive kirkegjengere er 70+, og det er stort behov for nye virksomhetsformer og med det også relasjonsbygging.</p> <p>I den anledning ønsker vi å gjøre noen endringer bak i kirkerommet. Vi ønsker derfor tilskudd til bord og stoler.</p> <p>I tillegg er stolene i menighetshuset veldig slitt. Disse trenger å fornyes.</p> <p>Etter som menigheten har vært preget av eldre over lang tid vil det være behov for tiltak som grunnlagsinvestering i data, fiber etc., lyseffekter i kirkerommet og instrumenter til konfirmantarbeidet.</p>
--

Målsetting for tiltaket:

Vi har følgende mål for tiltaket:

- Relasjonsbyggende arbeid
- Nyrekruttering
- Bryte opp i gamle mønster og være en menighet også for unge mennesker.

Arbeidsformer og metoder:

- Vi skal vekke og nære det kristne livet i soknet gjennom å vekke interesse og engasjement og ha gode tilbud for ulike aldersgrupper.
- Viktig også være menighet på nett, med nettside, facebookside m.m. og kunne bruke nettet i gudstjenester og på andre samlinger.
- Tre utfordringer for den norske kirke; felleskap, rekruttering og dåp.
 - Mangfold er en ressurs. Vi må inkludere lokale aktører, inkludere de som er utenfor, ha et sosialt og åndelig felleskap.
 - Jobbe for mer frivillighet i kirken
 - Legge til rette for dåp. Nye grep? Få med flere unge?
- Ha en synlig menighet.
- Fremme samarbeidet med stab ytterligere
- Strategiarbeid og målstyring
- Jobbe for at konfirmanter og foreldre skal trives og bli mer knyttet til/ i kirken
- Ha et mangfold av samlinger, gudstjenester

Ansvarlig for gjennomføring:

Fremdrift:

Evalueringsstidspunkt og –former:

Evaluering av dette tiltaket vil være en del av det nye menighetsrådets nødvendige og pågående strategiarbeid.

4. Budsjett

Bord og stoler, kirkerommet	kr. 50 000
Stoler, kirkestuen	kr. 80 000
Instrumenter	kr. 40 000
Lyssetting	kr. 20 000
Fiberinstallasjon, data	kr. 70 000
Foredragsholdere	kr. 30 000
Ungdomstiltak	<u>kr. 50 000</u>
Sum	<u>kr.340 000</u>

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 200 000,-
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 100 000,-
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 40 000,-

6. Eventuelt andre opplysninger:

Menighetsrådets arbeid er i sin «spede» begynnelse. Vi mener imidlertid at det er tid for å satse - for å fremme kirkens posisjon i distriktet vårt. Vi har derfor håp om at Bispedømmerrådets fond kan være en god bidragsyder til å realisere våre intensjoner og tiltak for en mer synlig og engasjerende kirke.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen 2. desember 2019

E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1.

Tiltak:

I forbindelse med Bykle kyrkjes 400-årsjubileum ønsker søkeren å lage et pedagogisk opplegg for Barnehager, Barneeskulane, ungdomskulen og videregående skule i kommunen. Pensumet er tenkt å innhalde lokal kyrkehistorie og bygdehistorie for kyrkja og bygda har gått hand i hand i 400 år. Utfordringa er å tilrettelegge for de forskjellige årstøenn, og det må vi engasjere pedagoger til å gjøre.

Satsingsområde:

Kultur, Barn og unge, Gudstjenesteliv

2.

Org.nr	976 992 490		
Søkerens navn:	Bykle sokn		
Adresse:	Sarvsvegen, Rådhuset		
Postnummer: 4754	Poststed:	BYKLE	
Tlf: 37938570	E-post:	Post & Bykle, kyrkja.no	
Bank/postgironummer:	2835 20 07716		

3.

Beskrivelse av tiltaket**Bakgrunn/begrunnelse:**

I forbindelse med 400-årsjubileet som er i sept. 2020, vil alle skoleklasser/klassetrinn + barnehage bli innbudt til kyrkja, og då vil vi gjerne ha "stredersyde" opplegg for de forskjellige årsklasser/årstrinn

Målsetting for tiltaket:

Å lage pedagogisk opplegg for alle klassetrinn i forbindelse med Bykle kyrkes 400-års jubileum

Arbeidsformer og metoder:

Ein vil engasjere 3 lokale lærere til å utvikle lærestoff for dei enkelte årstrinn.

Ansvarlig for gjennomføring:

Jubileumskomiteen og søknadsdet. Arbeidet vil følges tett av kyrkeverja.

Fremdrift:

Ein planlegg å begynne med arbeidet etter vinterferien, altså i slutten av februar og so vera ferdige i god tid til jubileet i medio september 2020.

Evalueringstidspunkt og -former:

Evaluering vil skje ved tilbakemeldingar frå lærerane som er på besøk med sine skoleklasser.

Agder og Telemark bispedømmeråd
Postboks 208
4662 Kristiansand

C R
U X

CRUX Tilja oppfølgingscenter
Bøleveien 2, 3724 Skien
Tlf +47 35 54 54 99
Org.nr 975 387 011
Konto 3000 22 95284
tilja@stiftelsen-crux.no
stiftelsen-crux.no

11.11.2019

Søknad om tilskudd til utvikling av Diakonikonferansen i Grenland

Bakgrunn:

Flere av de diakonale organisasjonene i Grenlandsområdet har i flere år arrangert verdensdagen for psykisk helse sammen. Etter hvert vokste det frem et ønske om å samle diakonien i Grenland. CRUX Tilja startet i 2017 prosjektet «Ett skritt på vei» som skal motvirke ensomhet. Dette prosjektet resulterte blant annet i Tilja-teateret som er et musikk- og teaterprosjekt.

Diakonikonferansen i Trondheim i 2017 inspirerte flere diakonale aktører i Grenland til å lage en lokal konferanse sammen i Grenland. Det ble da satt sammen en arbeidsgruppe med representanter fra Skien baptistkirke, Den norske kirke, CRUX Tilja oppfølgingscenter og Der du bor Grenland.

Høsten 2018 gjennomførte vi den første Diakonikonferansen i Grenland, med undertittelen «Roten til alt godt». Blant annet deltok Tilja-teateret gjennom hele konferansen. Vi ble overveldet over interessen for konferansen og den ble godt besøkt med ca 150 deltakere hver av dagene, blant annet var mange av disse ulønnede diakonale medarbeidere fra menigheter i området. Dette viste oss at det er interesse og behov for et slikt samlingspunkt om diakonien i Grenland!

Vi ønsker nå å videreutvikle konferansen, slik at dette kan gjøres til en fast konferanse annethvert år, de årene den nasjonale Diakonikonferansen ikke arrangeres. Diakonikonferansen i Grenland styrker det økumeniske arbeidet i området. Det er inspirerende å se at vi er mange som brenner for diakonalt arbeid i Grenland. Det er også stort å få kunne lage en plattform hvor mennesker i sårbare situasjoner kan få bruke stemmen sin, gjennom at Tilja-teateret deltar gjennom hele konferansen.

Vi har også et ønske om å arrangere en konsert for både konferansedeltakere og andre interesserte torsdag kveld i forbindelse med gjennomføringen av konferansen, dersom dette økonomisk lar seg gjøre.

Målsetting for tiltaket, arbeidsformer og metoder:

Nå ønsker vi igjen å samle lokale interessenter for diakoni i Grenland, for å inspirere, oppmuntre og dele kompetanse. Dette vil vi gjøre ved å gjennomføre Diakonikonferansen i Grenland 2020: «Med røtter i livet», 29.-30.oktober 2020.

C R
U X

Det er satt sammen en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Den norske kirke, Kirkens SOS i Telemark, Skien baptistkirke, Evangeliesenteret i Porsgrunn, Der du bor Grenland, samt CRUX Tilja oppfølgingscenter. Vi har siden våren 2019 hatt arbeidsmøter, og vil fortsette å ha dette frem til konferansen gjennomføres i oktober 2020.

Evalueringstidspunkt og -former:

Konferansen vil bli evaluert i arbeidsgruppa i etterkant. Ved konferansen i 2018 ble det delt ut evalueringsskjemaer som var til god hjelp når vi evaluerte den konferansen. Dette vil vi også gjøre under konferansen i 2020.

Ansvarlig for gjennomføring:

CRUX Tilja oppfølgingscenter sammen med arbeidsgruppa.

Budsjett:

Inntekter:

Konferanseavgifter:	50.000,-
Konsert:	10.000,-
Bispedømmet	20.000,-
<u>Tilskudd fra andre</u>	<u>25.000,-</u>
<u>Totalt:</u>	<u>105.000,-</u>

Utgifter:

Foredragsholdere:	20.000,-
Overnatting foredragsholdere:	7.500,-
Servering:	25.000,-
Konsert:	40.000,-
Lyd:	7.500,-
Markedsføring:	5.000,-
<u>Totalt:</u>	<u>105.000,-</u>

Vi søker med dette om et tilskudd på kr 20.000,- fra Agder og Telemark bispedømme (gjennom avkastningen i Opplysningsvesenets fond) for å videreutvikle Diakonikonferansen i Grenland. Satsingsområdet er diakoni.

Mvh arbeidsgruppa rundt Diakonikonferansen i Grenland,

ved Christer Lilienberg
Virksomhetsleder ved CRUX Tilja oppfølgingscenter
Kontaktperson for Diakonikonferansen i Grenland
(kontaktinfo øverst i søknaden)

og Siri Seltveit Danielsen
Diakoniarbeider i Skien kirkelige fellesråd

Farsund menighet
Postboks 182
4553 Farsund

Agder og Telemark bispedømmeråd
Postboks 208
4662 Kristiansand

Farsund 02.12.2019

Vår ref.:

Deres ref.:

Søknad om tilskudd fra avkastningen i opplysningsvesenets fond (OVF) - 2019

Vi søker med dette om støtte til omgjøring av Parkkafeen i Farsunds til en kafé med sterkere diakonal profil. Kaféen er lokalisert i Farsund menighet sitt bygg K2, og ligger like ved Frelserens kirke midt i Farsund sentrum.

Dette tiltaket faller under satsingsområdet: Diakoni

Farsund menighet er en svært aktiv menighet sett i forhold til antall medlemmer og antall ansatte. Menigheten opprettet i 2013 et eget AS, Parkkafeen AS som har hatt som formål kafédrift med diakonal profil. Kaféen har vært drevet med en ansatt i full stilling samt helgevikarer og sommervikarer i deltidsstillinger. Siden oppstarten har kaféen gått med underskudd, men dette har blitt dekket opp med gaver slik at det i liten grad har belastet menighetens økonomi. Det må nok erkjennes i ettertid at den diakonale profilen ikke har vært så vellykket som vi håpet på. Dette er nok forårsaket av høye priser på de varene som har blitt solgt, kaffe fra barista og fine, men dyre smørbrød og kaker.

Farsund menighet har nå besluttet å legge ned Parkkafeen AS. Underskuddet for året er betydelig, og en del av dette må dekkes av menigheten

Vi ønsker likevel i fortsettelsen å drive en kafé med begrenset åpningstid. Denne vil ha et betydelig lavere kostnadsnivå og få en sterk diakonal profil. Formålet er å skape gode møtesteder mellom mennesker. I et lokalsamfunn med stadig mer segregering og stadig større sosiale skiller mellom mennesker, tror vi det er et stort behov for møteplasser med lav terskel der mennesker kan møtes på tvers av det som ellers skiller. Vi har mange medlemmer med invaderrbakgrunn og tenker at kaféen kan være en godt møtested mellom etniske norske og mennesker med annen kulturell og etnisk bakgrunn. Vi ønsker også at kaféen skal være et møtested for etnisk norske med ulik sosial bakgrunn og ulik tilhørighet til kirka.

Fylkeskommunen holder for tiden på med en storstilt utbygging av Eilert Sundt videregående skole i Farsund sentrum. Ferdig utbygd i 2021 vil skolen få ca. 500 elever, og siden lokalene våre ligger svært nær skolen, ønsker vi også å gi elevene ved Eilert Sundt VGs en god møteplass med diakonal profil.

Side 1 av 2

Postboks 182
4553 Farsund
Telefon: 38 39 16 55

Kirketorget, Farsund
Epost:
Web: www.kirketorget.no

farsund.menighet@farsund.kirken.no
EN MENIGHET SOM SER
Kom og se – gå og se!

Kafeen vil bli drevet i hovedsak av frivillige, med et veldig begrenset vareutvalg. For å få til dette, er det behov for å ruste opp en del av interiøret i kafeen, samt sørge for økonomisk drahjelp til å få dette tiltaket igangsatt.

Farsund menighet søker derfor om støtte til omlegging av kafédriften med kr. 50.000

Budsjett:

Beskrivelse	Inntekter	Utgifter
Nye stoler og bord i kafeen, samt andre tilpasninger til endret driftsform		90000
Overskudd fra kafédriften	30 000	
Takkoffer i Frelserens kirke	10 000	
OVF-midler	50 000	
Sum		0

Farsund menighet har Organisasjonsnummer: 976992679 og bankkonto nummer: 30702600614.

Kontaktinformasjon: Renate Reinertsen, administrasjonsleder i Farsund menighet. Se e-post og telefon i brevarket.

Med vennlig hilsen

Arild Tobiassen

Leder, Farsund menighetsråd

Side 2 av 2

Postboks 182
4553 Farsund
Telefon: 38 39 16 55

Kirketorget, Farsund

Epost:

Web: www.kirketorget.no

farsund.menighet@farsund.kirken.no

EN MENIGHET SOM SER

Kom og se – gå og sel

Farsund menighet
Postboks 182
4553 Farsund

Farsund 02.12.2019

Agder og Telemark bispedømmeråd
Postboks 208
4662 Kristiansand

Vår ref.:

Deres ref.:

Søknad om tilskudd fra avkastningen i opplysningsvesenets fond (OVF) - 2020

Vi søker med dette om støtte til ungdomsarbeider i 20% stilling i Farsund menighet med kr 40 000. Dette tiltaket faller under satsingsområdet: barn og unge.

Farsund menighet er en svært aktiv menighet sett i forhold til antall medlemmer og antall ansatte. Av offentlige stillinger har vi sokneprest i 100% og en spesialprest i 40%, organist i 70% stilling og diakon i 80 % stilling.

Farsund menighet har siden 1999 hatt et spesielt fokus på ungdomsarbeid og hadde i perioden 1999-2013 en ungdomsprest i 50% stilling. I 2012 valgte menighetsrådet å ansette en trosopplæringsmedarbeider i 100% i påvente av statlige midler som ble tildelt i 2014 (men bare 40% dekning).

Farsund menighet bygget et nytt bygg i 2013 med en kostnad på 8,7 millioner kroner, et bygg utformet til ungdomsarbeidet og trosopplæringen for øvrig. Dette bygget har også et diakonalt preg da menigheten har planer om å drive en kafé i den ene delen. På grunn av denne kostnaden og at menighetsrådet ønsker å beholde 100% trosopplæringsmedarbeider, har det frem til i dag ikke blitt ansatt ny ungdomsprest.

Det har ikke vært mulig av ulike årsaker å få ansatt en ungdomsprest, og menighetsrådet har derfor valgt å ta grep og har de to siste årene ansatt diakonen i delstilling inn i konfirmantundervisningen, samt hatt en ungdomsarbeider i 20% stilling.

Ungdomsarbeideren har hatt oppgaver i konfirmantarbeidet og ikke minst ungdomssatsningen vår, K2Ung. Vår aktivitet innen trosopplæring og særskilt ungdomsarbeidet er krevende. Vi når ut til mange barn og ungdommer gjennom tiltakene våre. De siste årene har vi jobbet frem flere nye tiltak, særlig for ungdom fra 13-18 år. Ungdomsarbeideren planlegger og gjennomfører ulike tiltak i samarbeid med stab, frivillige voksne og ungdommer. Det gjelder blant annet K2-Ung-samlinger, ungdomskor, «bibelsmugling» og arbeid med konfirmantene.

Side 1 av 2

Postboks 182
4553 Farsund
Telefon: 38 39 16 55

Kirketorget, Farsund
Epost:
Web: www.kirketorget.no

farsund.menighet@farsund.kirken.no
EN MENIGHET SOM SER
Kom og se – gå og se!

Ved en fortsatt satsing på K2Ung-arbeidet kan vi:

- Tilrettelegge og videreutvikle tiltak for ungdom mellom 13-18 år iht Farsund menighets trosopplæringsplan.
- Utvikle og tilrettelegge for unges deltakelse i menighetslivet og skape gode relasjoner på tvers av aldre.
- Tilrettelegge og videreutvikle skolelagene i byen (samarbeid med Laget NKSS)
- Samarbeide med institusjoner, skoler og kulturarenaer.
- Drive ledertrening

Beskrivelse	Inntekter	Utgifter
Givertjeneste ungdomsarbeidet	20 000	
to takkoffer ved gudstjenester i Frelserens kirke	15 000	
OVF-midler	40 000	
Lønnsutgifter 2020		90 000
Dekning Menighetsråd	15 000	
SUM	90 000	90 000

Budsjett:

har Organisasjonsnummer: 976992679 og bankkonto nummer: 30702600614.

Kontaktinformasjon: Renate Reinertsen, administrasjonsleder i Farsund menighet. Se e-post og telefon i brevarket.

Med vennlig hilsen

Arild Tobiassen
Leder, Farsund menighetsråd

Side 2 av 2

Postboks 182
4553 Farsund
Telefon: 38 39 16 55

Kirketorget, Farsund
Epost:
Web: www.kirketorget.no

farsund.menighet@farsund.kirken.no
EN MENIGHET SOM SER
Kom og se – gå og se!

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Prosjekt: En prosjektgruppe skal innen 01.05.20 utrede muligheten for etablering av en egen diakonal stiftelse, med eget org.nr, som skal kunne bygge og drifte leiligheter for vanskeligstilte boligsøkere.

Satsingsområde:

Diakonalt

2.

Org.nr	976992725		
Søkerens navn:	Flekkefjord menighetsråd		
Adresse:	Anna Wahlsgt 5		
Postnummer:	4400	Poststed:	Flekkefjord
Tlf: 38328820	E-post: kirkekontoret@flekkefjord.kommune.no		
Bank/postgironummer:	3030.22.52552		

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Det er et ønske at Flekkefjord menighet skal konkretisere ytterligere en sosial profil i sin virksomhet. Menigheten har i ca 15 år hatt en aktiv "Tro og lysgruppe" der mennesker med psykisk utviklingshemming møtes til gudstjenestefelleskap både som egen gruppe og sammen med menigheten. Menigheten har kjøpt Elvegaten 9, som er naboeiendom til Flekkefjord kirke, arbeider nå for etablering av et kirkesenter med arbeidskirkefunksjoner og "sjømannskirkedrift" midt i byen. Det er en mulighet for å kombinere dette bygget med leiligheter, og det er et ønske at leilighetene skal være for mennesker med spesielle behov. Menigheten er inspirert av Vennesla, der psykisk utviklingshemmede mennesker har fått økt livskvalitet av å bo i et aktivt sentrumsbygg. Prosjektet skal klarlegge hvilke avtaler som kan gjøres med kommune, Husbanken og andre aktører for å realisere videre bygging og drift av et diakonalt bomiljø.

Målsetting for tiltaket:

Prosjektet skal gi tilstrekkelig underlag til at det kan etableres en egen stiftelse for å bygge og drifte leiligheter for vanskeligstilte.
 Underlaget skal være slik at det er tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for etablering av selve stiftelsen, inkludert mulige avtaler med kommune og banker, inkludert Husbanken
 Underlaget skal også inneholde hvordan drift kan kombineres med Flekkefjord menighet sin øvrige drift i et kirkesenter i Elvegaten 9(tidligere Bonedheimen) i Flekkefjord.

Arbeidsformer og metoder:

Det etableres nå en gruppe på 4 stk, derav 2 frivillige fra MR og 2 ansatte (diakon og en til)
 Det er ønskelig at gruppen har ressurser til å kunne besøke andre som har slik drift. Gruppen bør også ha mulighet for å reise til saksbehandlere i Husbanken.
 Ansatte skal virke for alle 4 sokn i vårt fellesrådsområde. Et frikjøp av deler av den tid som brukes for ansatte for Flekkefjord menighet, skaper en lettere forståelse i kirkelig fellesråd.

Ansvarlig for gjennomføring:

Flekkefjord menighetsråd ved daglig leder Elisabeth Bøe Grøtteland

Fremdrift:

Prosjektet skal være ferdig innen 1.mai 2020.
 Kommunen har pr idag tilskudd til menighetens etablering av et kirkesenter på sin økonomiplan.
 Hvorvidt et slikt senter kombineres med leilighetsbygg for svake grupper eller ikke, må være avklart i forkant av neste års kommunale budsjett.

Evalueringsstidspunkt og -former:

Gruppen får mandat og rapporterer til Flekkefjord menighetsråd.

4. Budsjett

10 dager lønn for to ansatte utgjør 120 timer - kostnad kr 45.000,
 Pensjonistlønn to MR-arbeidere antatt 60 timer- kostnad kr 12.000,-
 Reisekostnader kr 10.000,-
 Honorar konsulenter kr 10.000,-
 Sum kr 87.000,-

5. Tilskudsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 50.000,-
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

Vi tror at menighetsdiakonale stiftelser som opprettes for å hjelpe mennesker med spesielle behov, både vil være godt for de som det gjelder og for menighetens totale virksomhet. Flekkefjord menighet sin reviderte visjon er nå " Med hjerte for liten og stor" skal tydeliggjøre at menigheten skal være til for alle mennesker, uavhengig av de ressurser de selv har.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
 innen **2. desember 2019**
 E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Summer Academy 23.-26.juli 2020 for unge studentar som arbeidar med kyrkjemusikk. Altså ei meisterklasse med undervisning i tidlig orgelmusikk. Og litt cembalo, for å lage ein større heilhet i kunnskapen. Undervisninga disponerer eit unikt instrument, kopi av eit nytt renessanse-orgel (frå Roma på 1500-talet), som står i Fjære kyrkje, Grimstad. Undervisninga blir på universitetsnivå, med professor Francesco Cera som forelesar i kyrkjemusikkens tidlege røter, nemlig G. Frescobaldi. Léon Berben er professor i Tyskland, han skal undervise om ein annan komponist, Froberger.

Satsingsområde:

Kyrkjemusikk

2.

Org.nr	913780221		
Søkerens navn:	Frescobaldi-akademiet		
Adresse:	Fjæreveien 185, 4885 Grimstad, NORWAY		
Postnummer:	Poststed:	↗	
Tlf: +47 46837726	E-post:	www.frescobaldi-akademiet.com	
Bank/postgironummer:	28015208661	, masterclass@frescobaldi-akademiet.com	

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Me opplever ein gryande interesse for å lære om våre musikalske røter, og størstedelen kjem frå renessansen i Italia. Det er der me kan hente notemateriale, og det er der me kan kjenne igjen mykje av musikken i seinare komponistars verk, t.d. J.S. Bach.

Me har erfart, at å bruke tid på det, spele, i ei gruppe, bli kjent, det gjer stor gevinst og inspirasjon til å jobba vidare der me er. At kunnskapen får sett seg i kroppen, så å sei. Dei kjem så vidt innpå litt av musikken på sine utdanningsinstitusjonar, men ikkje i same grad.

Målsetting for tiltaket:

Målsetting er at studentane skal kunne spele sjøl, lære teknikk, bruke fleire dagar på det, fordi det gjer ei heilt anna forståing av både den tidlege kyrkjemusikken (Frescobaldi var organist i Peterskyrkja i Roma) og ikkje minst kvifor musikken som vart laga i åra etterpå, vart som den vart. At dei skal få større forståing av den kyrkjemusikalske utveklinga som har vore, og ikkje minst se samanheng mellom instrument, kva slags musikk som vart framført i tidlegare tider, kva som vart framført av vokalmusikk i gudstenestar på den tida, og korleis det fortsatt fins spor i vår liturgi i Noreg i dag.

Arbeidsformer og metoder:

I fjor hadde me eit par dagar med Summer Academy, med studentar frå både Noreg, Italia, USA. Undervisninga og musikken vekte stor interesse, med mest praktisk undervisning på orgelkrakken, men òg litt teori som gjer ei djupare forståing av de me held på med. Metodane vil me fortsette med i år. Me har fått nytte Fjære kyrkje med orgelet der. Og menighetshuset ved sidan av, til matservering og teoriundervisning. Dersom det er nok interesse for litt undervisning i cembalo, kan me nytte Fjære kyrkje, eller kapellet som ligg på same tomta. Dei som underviser, Cera og Berbør skal halde kvar sin konsert, fredag og søndag kveld i Fjære kyrkje. Vedlagt ligg programmet frå i fjor.

Ansvarlig for gjennomføring:

Frescobaldi-akademiet er ein interesseorganisasjon for italiensk renessanse-og barokkmusikk. Me har styre og eige organisasjonsnummer, og bankkonto. I praksis vil det nok være kontor i Fjære, Andrea Maini, styremedlem (og leiar i Fjære sokneråd) Vidar Øvland samt sekretær Jorunn Myre som vil ta ansvar for det praktiske. Å forberede materiell, notar og anna undervisningsmateriell i ein perm som kvar deltakar får. Samt mat, og transport tur-retur Grimstad delvis til buss/tog/fly ved ankomst og avreise.

Fremdrift:

Me har nå planlagt det meste av Summer Academy. Brosjyrer og anna materiell kommer rundt årsskriftet, og både prof. Cera og prof. Berbør har sagt ja til å komme og program er bestemt i grove trekk. Påmelding skjer på eiga e-post-adresse, se punkt 2. Me har 12 plassar tilgjengelig for at undervisninga skal være forsvarleg, altså at alle skal få spele mest mogeleg. Det som må på plass nå, er økonomi. Når påmelding skjer, har me mykje kontakt med deltakarane, for å bistå med informasjon om overnatting, transport med meir. Og planlegging av detaljar, lage konsertplakatar osv. Me vil arrangere Summer Academy kvart år, og ser at det må profesjonelle og kjende lærarar til for å trekke deltakarar.

Evalueringsstidspunkt og -former:

Levering av skriftlig rapport og reknskap så snart det er klart, innan 15.09.2020

4. Budsjett

Budsjett: sjå vedlegg

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr	43.000	
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr	43.000	
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr	43.000	

6. Eventuelt andre opplysninger:

Budsjett, program frå 2019 og skriv frå Fjære sokneråd ligg i eige vedlegg til e-posten

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen innen 2. desember 2019

E-post: agder.bdr@kirken.no

Uttalelse fra leder i Fjære menighetsråd

Fjære menighet har over flere år jobbet med å fornye sitt hovedinstrument i Fjære kirke og valgte et orgel fra Italia til å erstatte det gamle 70-tallsinstrumentet. Instrumentet er unikt i Norge, men det viktigste er at det er laget med kunnskap fra orgler som har vært i bruk i Italia i flere hundre år. Detaljene har vært viktig, som eksempelvis hvor man skal bruke hvilke typer tresort for at funksjonene skal være mest mulig optimalisert. Dette var viktige detaljer med tanke på utvelgelse av orgel.

Unikheten til instrumentet har allerede satt spor. Og det er med stor glede vi ser at sommeren 2019 ble det samlet flere studenter til det første Frescobaldi-akademiet i Norge. Fra orgelet var ferdig har store internasjonale navn vært gjestemusikere og gitt opplevelser i mesterklasse i vår snart tusen år gamle kirke. Fjære menighet opplever at Fjære kirke har fått enda større kontaktflate ut i verden og det kommer ofte henvendelser til kantor om orgelet og muligheter for å komme og se, men også få prøvespille.

Frescobaldi-akademiet er med sin lokale forankring i Agder, men med en kontaktflate langt utover de Europeiske landene, med på å fremme spennende ny kunnskap til vårt lokale miljø. Samtidig løftes det lokale, særegne og typisk norske ut til verden. Blant annet har flere facebook videoer fått mange visninger og på denne måten fått vist både orgelet og Fjære som historisk kirkested.

Menighetsrådet i Fjære ønsker at Frescobaldi-akademiet skal utvikle seg videre til å bli en institusjon i orgelsammenheng i Norge. Unikheten til instrumentet som er en kopi av et 1600-talls orgel i Italia og kirka det står i som har samlet folk til gudstjeneste i snart tusen år er med å peke fremover for nye generasjoner som skal bli glad i kirka og i orgelmusikk.

Fjære menighet ønsker å legge til rette for at fremtiden til Frescobaldi-akademiet kan sikres, gjennom å legge til rette lokaler, teknisk gjennomføring av samlinger og konserter og lokal publisering gjennom menighetsavis og menighetens plattformer i sosiale medier.

Fjære menighet 30.11.19

Vidar Øvland
Menighetsråds leder

Schedule for Frescobaldi Summer Academy 2019 - Fiori Musicali with Francesco Cera

July, 26th – 28th in Fjære Church, Grimstad

26th, Friday: 9.30-12.00 - introduction and masterclass about *Messa della Madonna*

12.00-12.30 - lunch

12.30-14.00 - practicing on the *Ponzani* organ

14.00-16.30 - masterclass about *Messa della Domenica*

16.30-18.30 - practicing on the *Ponzani* organ

20.00 organ recital by Nikolai Endresen Dahl / *Byrdesonge*

27th, Saturday: 9.00-10.30 - masterclass about *Messa degli Apostoli*

10.30-12.00 - powerpoint and rehearsal of Gregorian Chant for *Fiori Musicali*

12.00-12.30 - lunch

12.30-14.00 - practicing on clavichord

14.00-16.30 - masterclass about *Messa degli Apostoli* and *Bergamasca*

16.30-18.30 - practicing on the *Ponzani* organ

20.00 - dinner together

28th, Sunday: 10.00-12 – workshop: performing *Fiori Musicali* in liturgical celebrations

12.00-12.30 - lunch

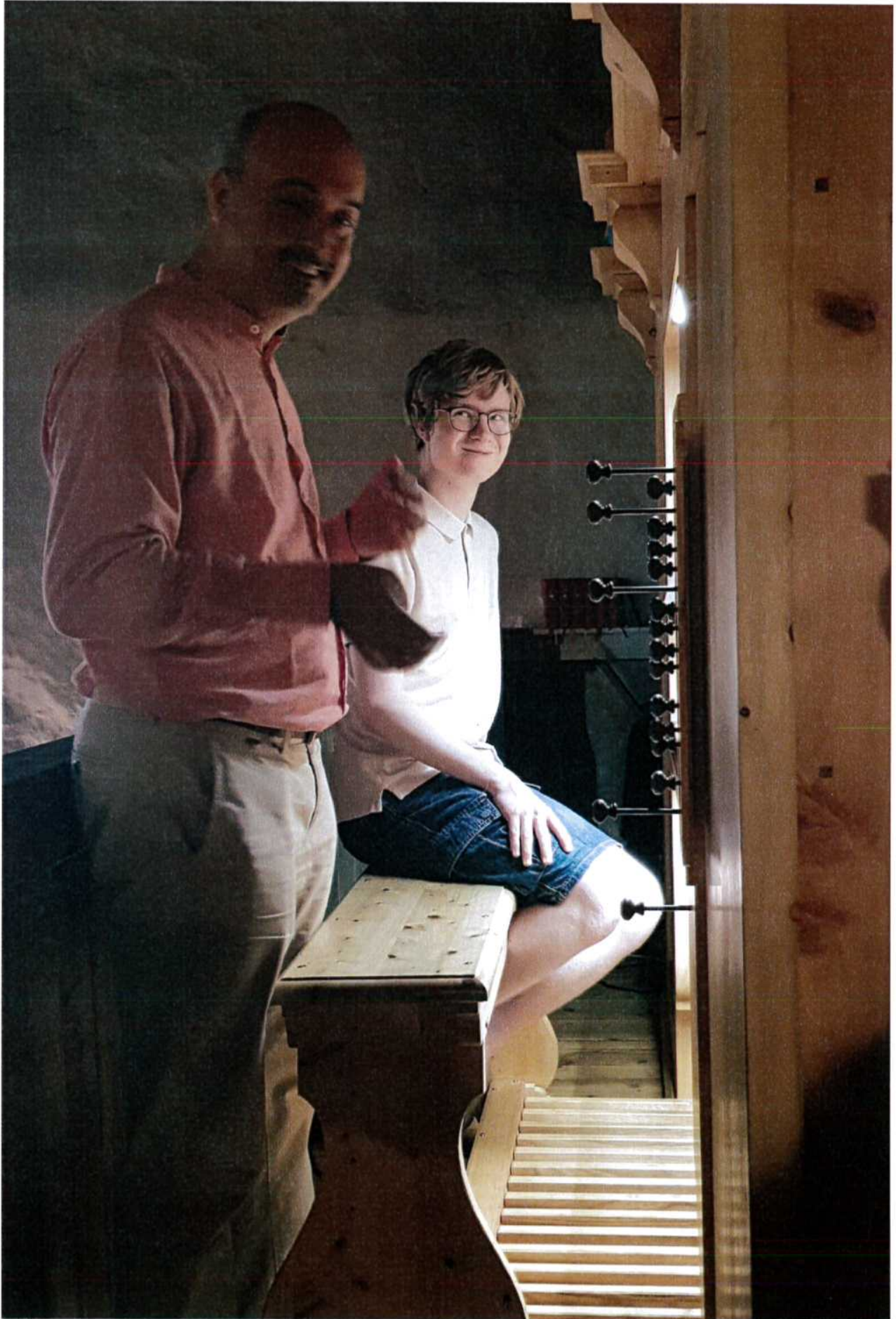
12.30-14.00 - practicing on the *Ponzani* organ

14.00-16.30 - masterclass about *Messa della Domenica*

and *Capriccio sopra la Girolmeta*

16.30-18.30 - practicing on the *Ponzani* organ

20.00 - organ recital by Francesco Cera / *Consonanze Stravaganti*

Budsjett for Summer Academy Fjære kyrkje – Frescobaldi-akademiet 2020

Inntekter:

Deltakaravgift 12 x 1.200 kr	kr 14.400
Sponsing annonser	kr 3.000
Me håpar på tilskot	kr 43.100
Sum	kr 17.400

Francesco Cera	28 timar undervisning og konsert	kr 12.000
Léon Berben	28 timar undervisning og konsert	kr 12.000
Reise Cera og Berben		kr 15.000
Opphald lokalt hotell	onsdag 22.7 – måndag 27.7	kr 10.000
Transport til-frå hotell, til frå kyrkja		kr 2.000
Mat, lunsj kvar dag	torsdag –sundag	
og enkel middag	torsdag og laurdag	kr 4.500
Annonsering		kr 5.000
Sum		kr 60.500

OPPLYSNINGSVESENETS FOND SØKNADSSKJEMA – TILSKUDD 2018

1.

Tiltak:

SØKNADSSKJEMA -TILSKUDD 2020:
VI SØKER HERVED OVF FOND OM KR: 11.000 , TIL SKAPERVERKSTED I FEVIK KIRKE OG I
FEVIK PARKEN

-konsert med lokale barnekor og artister i Fevikparken
-ulike workshops i Fevik kirke

Satsingsområde:

Barn og unge

2.

Org.nr	976992016		
Søkerens navn:	Fjære sokn		
Adresse:	Fjæreveien 185		
Postnummer: 4885	Poststed: Grimstad		
Tlf: 37090118	E-post: imo@grimstad.kirken.no		
Bank/postgironummer: 2840 31 19581			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Fjære menighet planlegger å arrangere gratis Skaperverksted i Fevik kirke og i Fevikparken søndag 24. mai 2020. Vi arrangerte dette for første gang 20. mai 2017 med stor suksess, og for andre gang 26.mai 2018. I 2019 arrangerte vi for tredje gang. I 2019 ble skaperverksted gjennomført søndag 26. mai. Da startet vi med ulike workshops i Fevik kirke som danseworkshop med danselærer og koreograf Guro Elde Paulsen, trylleworkshop med Jan Øyvind Larsen (magiskmoro.no), trommegruppe med Kirsti Pedersen Haugen, hobbyaktiviteter, kafedrift, tombola-lotteri og laging av banneret: "Skapt i Guds bilde" med blomstertrykk fra alle deltakerne. Dette banneret pryder fortsatt Fevik kirke. Nytt i 2019 var salg av sukkerspinn. Temaet i år var "gjenbruk", noe som preget hele skaperverkstedet. Vi hadde også en avdeling med Fevik kirkes sypiker som hadde laget nye barneklær av gammelt stoff/gamle klær, som ble solgt.

Etterpå var det konsert i Fevikparken på flott scene med barnekorene: Elle Melle Mini, Tween og Joy. Korene fremførte musikalen "Ingenting men alt" som er laget av Kfuk/Kfum og handler om tro, håp og kjærlighet i en urettferdig verden. Vi ønsker å få til dette også i 2020 med ulike workshops i Fevik kirke og en konsert med barnekorene og artister i Fevikparken etterpå. I og med at Grimstad hadde stor byfest på lørdagen, bestemte vi oss for å flytte skaperverksted til søndagen. Et par uker før, fikk vi vite at det lokale idrettslaget Express hadde flyttet sitt store arrangement til samme dag som oss. På tross av dette opplevde vi at det var flere folk innom skaperverksted dette året enn de to forrige årene. Så dette er bra. Folk på Fevik begynner å få med seg at Skaperverksted er blitt en tradisjon. Planen er også at voksenkoret "Prokor" skal ha en kveldskonsert på lørdagskvelden den 23.5.20, og Skaperverksted på søndagen. Ved å ha arrangementet på søndagen konkurrerer vi heller ikke med butikkene på Fevik om kunder, varer og parkeringsplasser.

Målsetting for tiltaket:

Målet med tiltaket er å gjøre kirka synlig på Fevik, og at kirka skal komme ut til folket. Vi har opplevd alle de tre årene med Skaperverksted at konserten og den åpne kirka trakk mange nye folk, flere som vi har sett ved senere anledninger i kirkelige sammenhenger. Vi har sett at både lørdagen og søndagen trekker alle slags folk fra Fevik, og mange kirkeuvandte. Og det er nettopp det som er målsettingen. Særlig også nå hvor det jobbes for at det skal bygges en ny kirke på Fevik, da den gamle er for liten.

Vi ønsker å lage et gratis lavterskeltilbud, en ny tradisjon (som vi føler at det har blitt), gjøre barnekorene og andre tiltak kjent for folk på Fevik og omegn. Dette er en dag for barn og familier, men det passer også utmerket for besteforeldre også.

Arbeidsformer og metoder:

- Barnekorene Elle Melle Mini, Elle Melle Tween og Joy deltar med sang og dans.
- Artister, lydutstyr og lydmann, leie av scene
- Ulike workshops: danseverksted, tromming, sirkusworkshop, hobby, o.l
- Lage scenebanner som senere pryder inngangen til Fevik kirke.
- Kafedrift
- Tombola og loddsalg
- Sukkerspinn
- Annonsering i menighetsavis, lokalavis, facebook, plakater
- Evt. salg av kirkepopcorn under konserten. Kafedrift og sukkerspinn også under konserten.

Ansvarlig for gjennomføring:

Ellen Halvorsen Lervold, ansatt i Fjære menighet, kulturskolen i Froland, Fevik barnehage og freelance artist. (Tore Laukvik, kapellan i Fevik kirke-sykemeldt pr. dags dato). Ingunn Metveit Olsen, menighetspedagog i Fjære menighet

Fremdrift:

Ellen Halvorsen Lervold, Tore Laukvik og Ingunn Metveit Olsen arbeider med planlegging, organisering og gjennomføring, og henter inn/delegerer arbeidsoppgaver til frivillige medarbeidere i menigheten. Flere som var med i fjor hjelper gjerne til i år også. De største barna/ungdommene i korene, hjelper også til. I løpet av januar skal danseartister være booket, korene, Menighetsutvalget på Fevik og Menighetsrådet være informert om planer og fremdrift.

Evalueringsstidspunkt og –former:

Skaperverkstedet 2019 ble evaluert uka etter at arrangementet ble holdt. Skaperverksted 2020 vil bli arrangert søndag 24. mai og vil bli evaluert av de ansvarlige for gjennomføringen, uka etter. Menighetsutvalget på Fevik vil også evaluere Skaperverksted 2020. Vi så at vi fikk inn en del midler på tombola og kafedrift, men at leie og rigging av scene ble kostbart, men helt nødvendig. Nytt i 2019 var salg av sukkerspinn (og innkjøp av sukkerspinnmaskin), noe som ble en suksess. Dette vil vi gjenta. (Sukkerspinnmaskinen ble også brukt under st.hans arrangementet til kirka 23. juni i Ranvika Maskinen gikk hele kvelden og det var kø hele. Det tar nok ikke så lang tid før maskinen er tjent inn).

4. Budsjett

Fullstendig prosjektbudsjett med utgifter og inntekter vedlegges, med opplysninger om egenandel og søknadsbeløp fra Opplysningsvesenets Fond.

Ved søknad om driftsstøtte vedlegges virksomhetens årsbudsjett for det aktuelle år, samt regnskap for sist avsluttede år.

5. Tilskuddsplan

Omsøkt tilskudd 1. år	6500 (2018)
Eventuelt tilskudd 2. år	8000 (2019)
Eventuelt tilskudd 3. år	

6. Eventuelt andre opplysninger :

Vi søker herved om 11000 kr. I 2019 fikk vi ingenting av Grimstad kommune. Året før fikk vi 3000kr. Leie av scene er meget kostbart, men det er nødvendig for arrangementet.

Lokale og regionale søknader sendes vedkommende bispedømmeråd innen 1. desember

Budsjett for Skaperverksted i Fevik kirke og konsert i Fevikparken 24.mai 2020

Skaperverksted 2020	Budsjett
INNETEKTER	
Sponsorer	3000
Kafé og tombola	11000
Grimstad kommune	3000
Menighetsutvalget	5000
OVF	11000
Sum inntekter	33000
UTGIFTER	
Musikere:	
Profesjonelle dansere	3000
Reiseutgifter dansere	500
Bassist Trygve Songe	0
Kirsti P. Haugen	0
Songe-søsken	0
Sirkus-artist	5000
Lyd:	
Leie av lyd	1700
Lydmann Knut Reinertsen	2000
Scene:	
Leie av scene + opp-og nedrigging	12500
PR:	
Annonse, plakater	2000
Foto: Anders Lervold	0
Kafé:	
Div. matvarer + tombolagevinster	4800
Hobbyverksted:	
Div. hobbyartikler	1500
Sum Utgifter	33000
Overskudd/Underskudd	0

BILDER FRA SKAPERVERKSTED

Trommekurs

Aktiviteter ute: lage scenebanner, maling på asfalten, sukkerspinn, kiosk, tombola.

Trylleshow, danse-verksted, kunst-verksted/gjenbruk-verksted

Konsert i Fevikparken med sang og dans, og de ulike verkstedene blir representert på scenen

Fra: Ingunn Metveit Olsen <imo@grimstad.kirken.no>
Sendt: 30. november 2019 18:03
Til: Agder-bdr
Kopi: Jan Ivar Strømsodd
Emne: Søknad OVF 2020
Vedlegg: Ovf2020.docx; Budsjett 2020.docx; Bilder fra Skaperverksted.docx

Søknad om tilskudd til Skaperverksted i Fevik kirke og i konsert i Fevikparken 24. mai 2020. Vedlagt ligger søknad og budsjett for 2020, og noen bilder fra Skaperverksted 2019.

Vennlig hilsen
Ingunn Metveit Olsen
Menighetspedagog
Fjære menighet

Tlf. 37090118
E-post: imo@grimstad.kirken.no

DEN NORSKE KIRKE
Fjære Menighet

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Restaurere Arnolds gravkammer:
Skape et nytt rom i Gjerpen kirke, et bønnekapell for tidebønn og stillhet, og et helt spesielt rom til bruk for mange ulike aktiviteter. Fra Arnolds gravkammer til Arnolds kapell

Satsningsområde:

Kultur, barn og unge, gudstjenesteliv

2.

Organisasjons nr.	976 991 176
Søkerens navn:	Gjerpen menighet
Adresse:	Håvundvegen 7
Postnummer: 3715	Poststed: Skien
Tlf: 35 50 63 30	E-post: gjerpen.menighet@skien.kommune.no
Bankgiro nr.	2610.26.06174

3.

Beskrivelse av tiltaket: Bakgrunn/ begrunnelse:

18.02.2016 oppnevnte Gjerpen Menighetsråd flg. komite til å arbeide med restaureringen: Sogneprest: Øystein Aronsen, Fortidsminneforeningen: Else M. Skau, Tidligere eiere: Borghild Løvenskiold, Fra Kirkevergen: Gudmund Kverndalen, leder: Håkon Vold.
Tiltak: Utarbeiding av planer er gjort i nært samarbeide med Riksantikvaren og Kirkevergen i Skien. Kirkevergen har definert oppgaven som et menighetsprosjekt. Derfor er det Gjerpen menighet v/komiteen som gjennomfører prosjektet. Regnskapet føres av Kirkevergen i Skien og er underlagt offentlig revisjon. Prosjektet får refundert mva. Komiteen valgte å søke ulike stiftelser, fond og lokale givere og det lyktes å skaffe kr. 631.275,-. Murer Lasse Johnsen tok på seg murerarbeidet. Nå er tak, vegger, vinduer og gulv ferdig. Kapellet er tilført elektrisk strøm og det er montert opplegg for varme i gulvet, stikkontakter og lys. I hvert hjørne skal det være lys som ligger jevnt med gulvet som kan reguleres og som kaster lyset opp mot tønnehvelvet. På gulvet har det vært terrakotta- fliser som fagfolk i Danmark mener kan være fra 1699. Flisene er tatt vare på og skal rengjøres. Dessverre var mange fliser ødelagt. Elevene i 9. klasse på Gjerpen u. skole skal hjelpe oss å lage nye fliser. I januar -20 skal elever ha en temauke om Gjerpen kirke og de skal også lære om gammelt håndverk. Vi skaffer rød-leire fra Danmark og får faglig bistand som hjelper oss med former, tørking og brenning.

Målsetting for Tiltaket:

Gjerpen kirke har behov for flere rom til mange ulike aktiviteter:

1. Et åpent kapell for tidebønn og stillhet. Skien kommune bygger turveier langs Børsesjø og Gjerpensdalen, Bygdeparken i Gjerpen. Vi ønsker å holde Arnolds kapell oppe som et stille sakralt rom for turgåere og for de som besøker kirkegården.
2. Rom til enkle gudstjenester. Det er plass til ca. 40 personer. I 2017 hadde vi 3 fastegudstjenester i Arnolds kapell
3. Mini- konserter og øvingsrom. Gjerpen kirke er en av distriktets beste konsert- kirker og trenger ekstra rom til øving før konserter.
4. Kirke- kaffe
5. Søndagsskole
6. Kunstutstillinger: 1. advent 1920 ble Gjerpen kirke innviet etter en omfattende ombygging. Emanuel Vigeland står for store kunstneriske arbeider i kirken. Vi ønsker at Arnold kapell skal bli innviet til 100 års jubileet, og at den første utstillingen blir om Emanuel Vigeland.

Arbeidsformer og metoder:

Utarbeide planer, befaringer og søke godkjenning for tiltakene hos Riksantikvar.
Skaffe håndverkere som er godkjent av Riksantikvaren.
Utføre noe arbeid på dugnad

Ansvarlig for gjennomføring:

Gjerpen Menighetsråd, Kirkevergen i Skien

Fremdrift:

1. Rommet har etter et omfattende mure- arbeid stått til tørking og skal nå kalkes. Etter opplæring av murer skal dette gjøres på dugnad.
2. Ungdomselever har prosjekt om Gjerpen kirke og lærer gammelt håndverk ved å lage nye fliser.
3. Flisene legges ned i fin sand.
4. Alt elektrisk monteres
5. En skaffer inventar. Noen gamle benker fra kirka kan brukes.
6. Innvielse våren 2020

4. Budsjett:

Kostnader	Kr.	Inntekter	Kr.
Kalking	15.000,-		
Nye fliser	10.000,-	Denne søknaden	50.000,-
Legging av fliser	25.000,-	Søknad stiftelser, legat	30.000,-
Elektrisk	10.000,-		
Inventar	20.000,-		
Til sammen	80.000,-		80.000,-

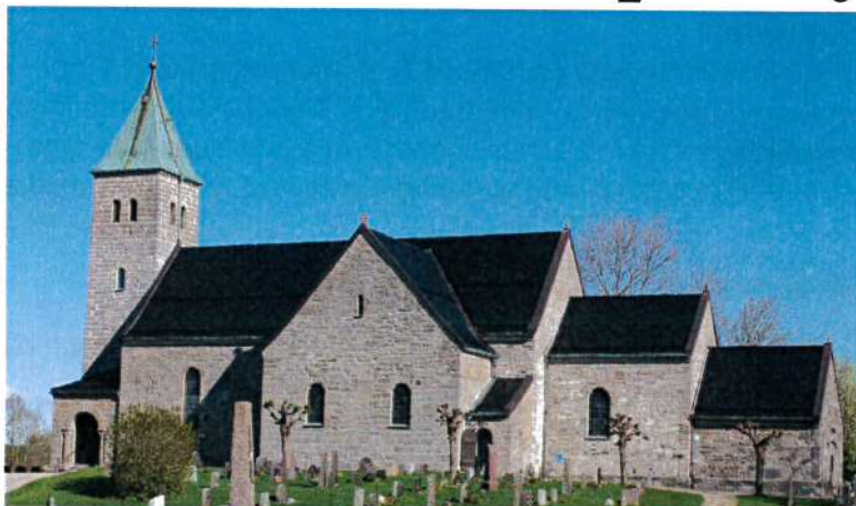
5. Tilskuddsplan:

Herved tillater vi oss å søke om kr. 80.000,- i tilskudd. Alle tilskudd vi være til hjelp for vårt prosjekt.

6. Andre opplysninger: Vedlegg om Arnolds Kapell

Gjerpen den 28.11.19 Håkon Vold

Arnolds kapell Gjerpen kirke

Arnolds kapell er tilbygget til høyre på bildet

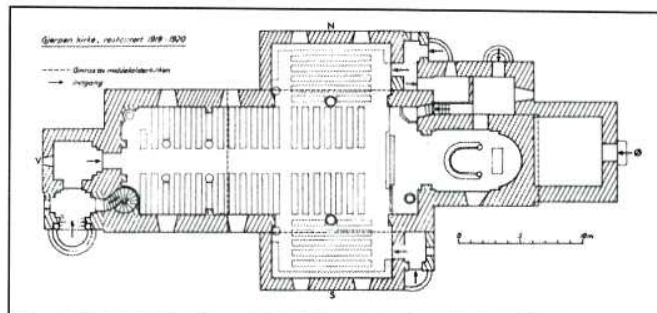
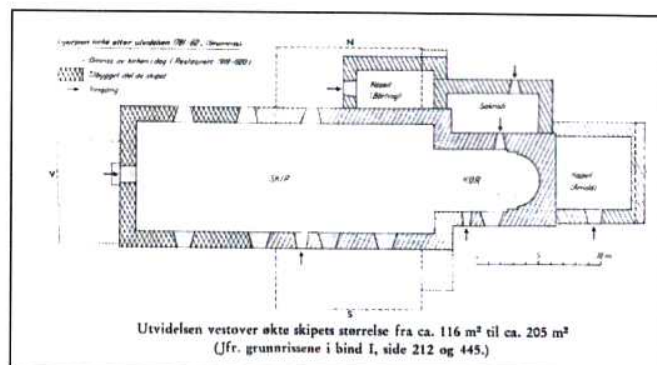
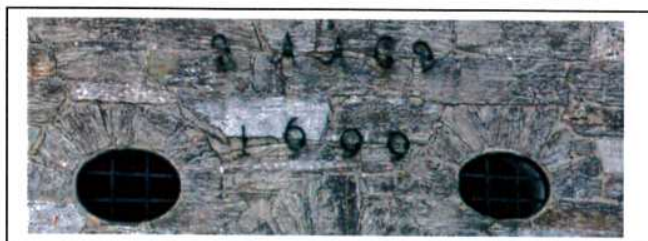
Arnolds gravkammer ble bygd i 1699 av Johan Arnold (1638 – 1709), Borgestad gård, en stormann som kom fra Sachsen i Tyskland.

Gravskikkene var slik at en kunne betale kirken for å få en gravplass under kirken. Dette var også skikken i Gjerpen og det var graver både under koret og langskipet. Når dette ble slutt bygde de egne gravkammer, og inntil Gjerpen kirke var det 2 gravkammer, Arnolds gravkammer fra 1699 og Børtings gravkammer fra 1701.

På 1600-tallet var det mange kriger i Norden, noe som førte til at kongen i Danmark – Norge fikk store økonomiske problemer. Kongen solgte kirker, prostigods og krongods. I 1673 ble Gjerpen kirke og Gjerpen krongods solgt til Cort Adler, sjøhelten fra Brevik (1622 – 75). Han fikk også kallsrett til kirken. Kanselliråd Herman Leopoldus, (senere Løvenskiold) tok over kirken og kirkegodset i 1735. I 1858 ble kirken skjøtet over på Gjerpen kommune, men Løvenskiold sto som eier av Arnolds gravkammer til 1981. «Krongodssalgene etter 1660 var de største transaksjoner og som helhet de mest betydningsfulle som noen gang er foretatt i vårt land» («Vårt Folks historie» av Axel Coldvin bind 5, s. 113)

Skikken med gravkammer ble etter hvert slutt, og i 1949 kom en ny lov som skulle bevare de gravkammerne som var igjen. Løvenskiold ønsket ikke å bruke det til gravkammer, og i den forbindelse ble rommet tømt. I tiden etter 1949 har rommet bare vært brukt til lager.

Kistene til Anna Clausdatter (1659 – 1713) og Elsebe Arnold (1684 – 1697) og mange utsmykning og skjold er i dag i kirkesamlingen på Telemark museum, Brekkeparken.

JAACD står for Johan Arnold Anna Clausdatter

Restaurering av Arnolds gravkammer:

Gravkammeret måler utvendig ca. 7,1 x 8,4 m, innvendig ca. 5,6 x 5,6 m. Murene er ca. 1,2 m tykke. Rommet er ca. 31 m² stort + en nisje 97 cm dyp 117 cm bred og 177 cm høy. Innvendig er rommet hvit kalket med dobbel inngangsdør i ytre og indre mur. Det er 2 ovale vinduer med gitter, begge deler på gavl-veggen mot øst. Det er tønne-hvelv i taket, takhøyde ca 4 m. Gulvet er dekket med røde kvadratiske tegl fliser.

Plan for restaurering er godkjent av Riksantikvaren

1919 – 1920 var den siste store ombyggingen av Gjerpen kirke. Kunstneren Emanuel Vigeland og arkitekt Harald Bødker sto for ombyggingen. 1. søndag i advent 1920 var innvielsen etter ombyggingen. Vi håper at vi kan feire dette 100 års jubileet med et nyrestaurert Arnolds kapell.

Rommet kan brukes til akustiske konserter, temagudstjenester og kunstutstillinger m.m.

Skien kommune arbeider med *Gjerpen bygdepark*. Det lages turstier i Gjerpensdalen mot Børsesjø, langs hele Lagmannshøgda og over Hestehaugen. Turstiene vil også gå innom Gjerpen kirke, Arnolds kapell. Vi håper å få til et åpent kapell der turgåere kan oppleve stillhet og ettertanke i et vakkert sakralt rom. Vi som arbeider med Arnolds kapell har et godt samarbeide med de som jobber med Gjerpen bygdepark.

Fastegudstjeneste mars 2017

Gjerpen den 25.01.18

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Nytt digitalt orgel Grunge kyrkje

Satsingsområde:

Kyrkjemusikk

2.

Org.nr	977 00 86 38		
Søkerens navn:	Grungedal sokneråd	att: Gerd Danbolt Svalastog	
Adresse:	Grungedal 107		
Postnummer: 3895	Poststed:	Edland	
Tlf: 959 22 856	E-post: gerd@visitsvalastog.no		
Bank/postgironummer:2630 33 09275			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Nytt digitalt orgel til Grunge kyrkje skal erstatte gammalt 1-manuals pipeorgel. Grunngevinga for å skaffe kyrkja eit nytt orgel, er rett og slett at dagens orgel ikkje tilfredsstiller dagens krav til den kyrkjemusikalske aktiviteten vi tilbyr i kyrkja vår.

Målsetting for tiltaket:

Nytt orgel skal:

- gi kompetente kyrkjemusikarar ein god og relevant arbeidsplass.
- eit godt orgel som kan leie kyrkjelyden under gudstenestene.
- eit adekvat konsertinstrument, soloinstrument og til akkompagnement av andre musikarar
- instrument til korarbeid og undervisning (kulturskulesamarbeid).

Arbeidsformer og metoder:

Vedtak i Grungedal sokneråd og Vinje Kyrkjeleg fellesråd 2015

Etablering av orgelnemd og avtale med orgelkonsulent.

Nemnda gjekk først i retning av pipeorgel, men økonomi i høve ei lita kyrkje, og allsidig musikkaktivitet, gjorde at nemnda konkluderte med digitalt orgel. Har gjort befaringar på ulike etablerte orgel i tilsvarende kyrkjer, og hatt aktuelt orgel på prøve. Ulike inntektsbringande tiltak - konsertar, kronnerulling, søknader til fleire mm.

Ansvarlig for gjennomføring:

Vinje kyrkjelege fellesråd er hovudansvarleg for innkaup av orgel.

Orgelnemnd oppnemnd av Vinje kyrkjeleg fellesråd og soknerådet i Grungedal:

Gerd Danbolt Svalastog (leiar av soknerådet), Jorunn Rorge (leiar av fellesrådet), Mildrid Tangvik Straumstøyl, Sondre O. Bratland, Oscar Johan Garnes, Robertas Lamsodis (organist)

Fremdrift:

Orgelkomité vart oppnemnd i 2015.

Konsulent er organist Iver Kleive.

Målet er nytt orgel på plass innan sommaren 2020.

4. Budsjett

Utgifter: kr 450 000

Innkjøp av orgel: kr 375 000

Endring i kyrkja - små tilpasningar for å få plass til orgelpult: kr 75 000

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 100 000 kr
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

<p>Inntekter: kr 450 000</p> <p>Innsamla midler: kr 59 000 (<i>på bank</i>)</p> <p>Lokale kyrkjeleg fond : kr. 50 000 (<i>forventa</i>)</p> <p>Eksterne fond, bankar o.l.: kr 100 000 (<i>69 000 sikre tilsagn</i>)</p> <p>Kyrkjeleg fellesråd: kr. 150 000 (<i>tilråding i budsjettprosess 2019</i>)</p> <p>OVF midlar: kr 100 000</p>
--

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen **2. desember 2019**
E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Konsertprogram - "4 Årstider"

Satsingsområde:

Kirkemusikk

2.

Org.nr	976992741		
Søkerens navn:	Hidra menighetsråd		
Adresse:	Anna Wahlgate 5		
Postnummer: 4400	Poststed:	FLEKKEFJØRD	
Tlf: 95114243	E-post:	eivind@marstads.no	
Bank/postgironummer:	30303249059		

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Nytt orgel blir innviet i Hidra kirke 9 feb 2020.
Det planlegges 4 konserter det påfølgende året.

Målsetting for tiltaket:

Gjøre kirka synlig i lokalmiljøet, gi gode musikkopplevelser og gjøre det nye instrumentets egenskaper kjent.

Arbeidsformer og metoder:

Konsert vår, sommer, høst og vinter med kjente og allsidige musikere.

Ansvarlig for gjennomføring:

Hidra menighetsråd

Fremdrift:

En egen komite er i gang med å bestille musikere og lage detaljprogram.

Evalueringsstidspunkt og -former:

Målsettingen er å nå bredt ut i lokalmiljøet. Antall fremmøtte bli derfor et sentralt evalueringspunkt

4. Budsjett

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 50.000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

**Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen 2. desember 2019
E-post: agder.bdr@kirken.no**

Fra: Wenche Somdal <Wenche.Somdal@kristiansand.kommune.no>
Sendt: 2. desember 2019 12:43
Til: Agder-bdr
Kopi: Olav Trømborg; Petter Tanggaard Lomeland; Marianne Wolles; Kristin.wallem.timenes@outlook.com
Emne: Vedr. Søknad om OVF-midler, 2020

Hei!

Hånes menighet vurderer å sende inn en søknad om tilskudd fra avkastningen i opplysningsvesenets fond (OVF) -2020 med søknadsfrist 2. desember 2019.

I vår menighet på Hånes er det etterspørsel og lengsel etter kor innenfor gospel-sjangeren. Dette har vi allerede et begynnende fokus på, og det blir nå i første omgang gitt tilbud om å delta i prosjekt-chor i forbindelse med et besøk av gospelartisten Angela Primm.

For å starte opp et gospelkor på fast basis, vil det være et behov for å øke organistens stilling med noen prosent, eller evt. lønne en annen person for å gjøre denne jobben. Dette vil vi ved en søknad sette opp et budsjett for.

Beklageligvis er vi kommet litt på etterskudd med å formulere en eventuell søknad. Jeg håper menighetsrådet kan få lov til å se på dette denne uken, for så å vurdere å sende inn en søknad senest mandag 9.12.19.

På vegne av Hånes menighet:

Wenche Somdal | Daglig leder

Hånes menighet – Den norske kirke | Øvre Brattbakken 5 | 4635 Kristiansand
 T: 38 19 69 10 | E: wenche.somdal@kristiansand.kommune.no | www.haanesmenighet.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

I Hånes menighet ønsker vi å ha et endra større fokus på korarbeidet i menigheten. Vi ønsker å styrke **kirkemusikk og kultur-arbeidet** ved å utvide korarbeidet med et nytt **gospelkor**. Vi tenker at hovedvekten av medlemmene vil være unge voksne/voksne, og dette er også hovedmålgruppen for prosjektet. Dette utelukker ikke andre aldersgrupper fra å delta.

Oppstart av et gospelkor vil bety:

Honorar til dirigent/musikalsk leder. Ca. 10% stilling

Oppstart av gospelkor og fokus på korarbeidet generelt vil bety:

En oppgradering av lydanlegg/teknisk anlegg samt nye kortrappet.

Satsingsområde:

Kirkemusikk og kultur

2.

Org.nr	976992571		
Søkerens navn:	Hånes menighet		
Adresse:	Øvre Brattbakken 5		
Postnummer: 4635	Poststed: Kristiansand		
Tlf: 92846863	E-post: wenche.somdal@kristiansand.kommune.no		
Bank/postgironummer: 3000.07.70147			

3.

Beskrivelse av tiltaket**Bakgrunn/begrunnelse:**

I vår menighet på Hånes er det stor etterspørsel og savn etter kor innenfor gospel-sjangeren. Dette har vi derfor allerede et begynnende fokus på. Denne høsten gjorde vi oss en svært positiv erfaring da vi arrangerte konsert med lokale sang- og musikkressurser. Et gospelkor ble satt sammen for anledningen. Det ble rett og slett en sterk, mektig og åndelig opplevelse og oppvekker for mange. Vi tenger mer mer av dette! Vi ser at dette trekker nye mennesker til menigheten vår, og flere kan bidra inn med sine musikalske og åndelige gaver. Utfordringen er å stekke til med våre ressurser. En utvidelse av korarbeid betyr merarbeid for den/de som er ansvarlig for arbeidet. I høst var det hovedsakelig organist/ musikalsk leder i menigheten som tok dette ansvaret. Vi ser imidlertid at stillingsprosenten hans dessverre ikke tillater slike prosjekter, og vi sitter igjen med et time-regnestykke som ikke går opp. Vi synes likevel at dette arbeidet er så viktig, at vi velger å «gi det lille ekstra» våren 2020. Det vil bety at stab og menighet prioriterer dette arbeidet i særskilt grad, og deler på ansvar og oppgaver forbundet med dette. Det er store musikalske ressurser i stab og menighet. Både organist, kateket, tweens-arbeider og daglig leder har erfaring med ledelse av kor og korarbeid. Vi har også svært dyktige musikalske ledere blant våre frivillige medarbeidere. Det blir nå i første omgang dannet et prosjekt-kor i forbindelse med et besøk av gospelartisten Angela Primm. Videre er det viktig at vi har nye prosjekter, og ivaretar disse medlemmene så de forblir aktive og deltakende i vår menighet.

For å starte opp et gospelkor på fast basis, vil det være et behov for å honorere/lønne en musikalsk leder for koret.

Det vil også være nødvendig med en oppgradering av teknisk utstyr/lyd samt nye kortapper.

Målsetting for tiltaket:

Målsettingen for tiltaket, «oppstart gospelkor», vil være å imøtekomme en lengsel, et savn og et ønske menigheten har innenfor den bestemte musikk-sjangeren. Målsettingen er at menighetens medlemmer skal få bruke sine musikalske og åndelige gaver gjennom musikken.

Det er en målsetting at tiltaket vil ha musikalsk verdi, så vel som en diakonal og sosial verdi.

Arbeidsformer og metoder:

Lage et årshjul som innbefatter øvelser, synginger, styremøter m.m.
 Ukentlige korøvelser.
 Regelmessige styremøter.
 Gjøre tilbudet/prosjektet kjent i bydelen.
 Rekruttering av musikere og teknikere.

Ansvarlig for gjennomføring:

Stab og menighetsråd. Man må sammen vurdere hvem som skal velges til hovedansvarlig/leder, samt sette sammen et styre. Vi har allerede personer som ønsker å engasjere seg.

Til prosjektkoret som skal settes sammen denne våren, står i utgangspunktet organist og daglig leder ansvarlig.

Fremdrift:

Ved en bevilling av tilskudd/OVF-midler, ønsker vi å komme raskt i gang med dette prosjektet, og tenker at vi kan sette sammen et styre omgående. Vi starter uavhengig av støtte et prosjektkor i januar 2020. Vi arbeider mot en konsert med gospelartisten Angela Primm i mars måned. Ved eventuell bevilling av tilskudd, vil dette gi oss tid til å utarbeide en mer detaljert fremdriftsplan for tiden videre. Vi tenker at dette er svært fordelaktig, og vil sikre en god og solid fremdriftsplan for «prosjekt gospelkor» i menigheten vår.
 Ellers jf. arbeidsformer og metoder.

Evalueringstidspunkt og –former:

Det foreslås evaluering av arbeidet/prosjektet en gang per halvår. Evalueringen foretas av menighetsråd sammen med styret og ledelse for koret.

4. Budsjet

	1.år	2.år	3.år
Musikalsk leder honorar/lønn	100 000	100 000	100 000
Teknisk utstyr/lyd	50 000		
Kor-trapper	10 000		
Sum prosjekt:	160 000	100 000	100 000

Hånes menighetsråd sier at menigheten kan finansierer prosjektet med kr. 25 000 per år i en tre års periode.

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 135 000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 100 000
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 100 000

6. Eventuelt andre opplysninger:

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen **2. desember 2019**
E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1: Tiltak

Utstyr for å gjennomføre søndagsskole for flere grupper under gudstjenester.

Satsingsområde:

Barne- og ungdomsarbeid

2:

Org.nr

Søkerens navn: Hægebostad menighet v/ Birkeland og Snartemo søndagsskoler

Adresse: Lygnaveien 285

Postnummer: 4595

Poststed: Tingvatn

Tlf: 38348708

E-post: hildesolsen@hotmail.com

3. Beskrivelse av tiltaket

Det har de siste årene vært drevet søndagsskole som en del gudstjenestene i Hægebostad kirke. Den siste tiden har det vært behov for å dele barnegruppen i to grupper, både på grunn av størrelsen på barnegruppen og stor aldersspredning. Vi har frem til nå bare hatt et forholdsvis lite lokale uten noen av de fasilitetene vi kunne ønsket oss for å drive et godt arbeid. For tiden er et nytt bygg tilknyttet kirka under oppføring. Her vil også søndagsskolen få lokaler til sitt arbeid. Vi ønsker derfor å søke om midler til ulike hjelpemidler som kan gjøre søndagsskolearbeidet bedre og samle enda flere barn til samlingene.

Bakgrunn/begrunnelse:

Målsetting for tiltaket:

Målsetting er å samle enda flere barn til søndagsskolen blant annet ved å kunne bruke ulike digitale hjelpemidler. Det finnes også mye bra opplegg som det er ønskelig å bruke, men som er vanskelig uten disse hjelpemidlene. Mål for prosjektet vil også være at utstyret vil bli brukt av annet arbeid som menigheten driver, blant annet ulike trosopplæringstiltak og konfirmantundervisning.

Arbeidsformer og metoder:

Søndagsskolen tenkes å deles i to grupper, evt tre om det skulle være hensiktsmessig. Her vil det være ulike forkynnelse, dans, bevegelser og andre aktiviteter hvor vi ønsker å bruke digitale hjelpemidler med pedagogiske tanker.

Ansvarlig for gjennomføring:

Det er søndagsskolelederne som er ansvarlig for opplegget under søndagsskolesamlingene. Det vil også være oss som vil handle inn det aktuelle utstyret, evt i samarbeid med andre som har bedre kunnskap om rett valg av utstyr.

Fremdrift:

Dersom det skulle komme et positivt tilslag på denne søknad, vil vi gå til innkjøp av utstyret så raskt det lar seg gjøre. Det vil bli montert og tatt i bruk når de nye lokalene er klare.

Evalueringstidspunkt og –former:

En evaluering av tiltaket vil kunne gjøres ca et halvt år etter igangsetting. Det vil da bli evaluert i styret for søndagsskolen og i menighetsrådet.

4. Budsjett

Prisene er cirka priser med forbehold om prisendringer og kampanjer. Ettersom søndagsskolen forgår i bygg tilknyttet Hægebostad menighet og drives i samarbeid med menigheten, vil det kunne føres i regnskapet til menigheten og dermed gi momskompensasjon.

Prosjektor	10.000 kr
Lerret	5.000 kr
Bærbar PC	5.000 kr
TV- skjerm	5.000 kr

5. Tilskuddsplan

Det er selvsagt ønskelig at alt tilskuddet kunne komme første år, men dersom dette blir vanskelig, er det ønskelig å prioritere prosjektor og lerret i først omgang. De andre tingene etter hvert.

6. Eventuelt andre opplysninger:

Søndagsskolen, dens arbeid og utstyr er i stor grad knyttet sammen med arbeid eller i Hægebostad menighet. En eventuell satsing på vårt prosjekt, vil også være veldig positivt for mye av arbeidet i menigheten og da særlig trosopplæringstiltakene.

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Kirkens SOS Agder søker herved om tilskudd fra OVF 2020 til en årlig diakonisamling for alle ansatte og frivillige i vårt bispedømme

1. Vi vil invitere alle menigheter til å sende en eller to representanter eller medarbeidere til en ny stor diakonidag i regi av Kirkens SOS Agder. Vi vil ha fokus på undervisning om aktuelle tema som blant annet ensomhet, selvmord, ungdom, eldre og psykisk helse.

Satsingsområde:

Diakoni

2.

Org.nr	971.275.596		
Søkerens navn:	Kirkens SOS Agder		
Adresse:	Gyldenløvsgate 11		
Postnummer: 4666	Poststed: Kristiansand		
Tlf: 92452356	E-post: ab@kirkens-sos.no		
Bank/postgironummer: 7011 05 20067			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Kirkens SOS vil i 2020 forsøke å få på plass en ny stor og årlig diakonidag. Her skal det ikke spares på noe, hverken på gjestelisten eller tema eller foredragsholdere. Vi vil forsøke å skape oppmerksomhet på hvordan vi kan drive diakonalt arbeid i vår kirke i 2020. Hva preger de unges psyke? Hvem er det blant oss som sørger, er ensomme, eller trenger noen å prate med? Hvordan oppdage dette? Hvordan orke og tåle og våge å være en som er nær når det bare er mørkt? Kirkens SOS kan noe om dette, og kjenner mange som har stor kompetanse på slike tema, og vi vil gjerne at andre skal få del i den kunnskapen de besitter. Av kjente foredragsholdere som vi tenker å invitere til vårt første samling nevner vi Arnhild Lauveng (psykolog), Gry Stålsett (psykolog). Henrik Syse (filosof), Erling Mork (spes i selvmordsforebygging).

Målsetting for tiltaket:

Kirkens SOS er kirkens forlengede diakonale arm – eller som Helga Byfuglien sa det da hun talte for 500 frivillige på konferansen vår – *«Dere er ikke den forlengede armen – dere er selve hjertet!»* Det betyr at vi er der for mennesker i kriser, til alle tider, for alle aldersgrupper. Primæroppdraget vårt er selvsagt å skaffe nok frivillige til å besvare flest mulige henvendelser, men sekundært tenker vi at vi vil forebygge. Gjennom kurs og undervisning og synliggjøring vil vi være til stede der hvor folk er, og gi dem opplæring i ett av de mest grunnleggende behov vi har: Nemlig å se og lytte til hverandre.

Vi vil lage en dag for menigheter, menighetsråd, ansatte og frivillige hvor vi sammen skal inspirere hverandre til å bli enda bedre medmennesker. Vi skal gå fra samlingen og tenke: Det begynner med meg! Jeg kan også utgjøre en forskjell. Nå tør jeg ta praten!

Arbeidsformer og metoder:

Vi vil lage en dag med mye kunnskapsformidling av kjente fagpersoner og til refleksjon og workshops, med en dash av kunstnerisk utskeielse.

Ansvarlig for gjennomføring:

Kirkens SOS Agder ved daglig leder, Asle Bjorvatn vil være ansvarlig for gjennomføringen.

Fremdrift:

Høsten 2020: Fagsamling – diakoni – kirkens forlengede arm eller hjerte?
Høsten 2021: Fagsamling – diakoni – hvordan møte ensomheten i vår menighet?
Høsten 2022: Fagsamling – diakoni – hvem kan jeg sende – hvem vil gå?

- Tema er ikke bestemt p.t. men vil komme på plass asap når økonomi er på plass

Evalueringsstidspunkt og –former:

Løpende

4. Budsjett

Fagdag 2020:

50.000,- kr

Fagdag 2021:

50.000,- kr

Fagdag 2022:

50.000,- kr

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 50.000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 50.000,-
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 50.000,-

6. Eventuelt andre opplysninger:

Mellom stiftsdager og andre fagsamlinger kan vi invitere til en egen SOS – dag. Dersom vi får støtte til å lage en slik dag, kan vi invitere inn foredragsholdere, og betale det de måtte ta i honorar og reisekostnader. Vi har store lokaler i Gyldenløvsgate, og kan enten ha det i KSOS sine lokaler i eller leie Mållaget sine lokaler i andre etasje. Her vil vi kunne dekke opp med både kunstneriske innslag, servering og det som må til for en dag spekket med innhold om viktige tema. Håper på positivt svar.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen innen 2. desember 2019

E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Kirkens SOS Agder søker herved om tilskudd fra OVF 2020 Agder og Telemark Bispedømme til et forprosjekt for et kommende prosjekt i 2021.

1. Kurs for konfirmantforeldre om den gode samtalen. Hvordan snakke med ungdommer i huset? *

2. Kurs for konfirmanter om den gode samtalen. Hvem kan jeg gå til når det stormer som verst?

*Ikke ferdige titler

Satsingsområde:

Barn og Unge

2.

Org.nr	971.275.596		
Søkerens navn:	Kirkens SOS Agder		
Adresse:	Gyldenløvsgate 11		
Postnummer: 4666	Poststed: Kristiansand		
Tlf: 92452356	E-post: ab@kirkens-sos.no		
Bank/postgironummer: 7011 05 20067			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Vi har de siste årene fått flere og flere henvendelser fra menigheter som ønsker å ha besøk av Kirkens SOS i sine menigheter for å holde kurs/undervisning (enten med konfirmantene eller med foreldregruppen til konfirmantene) om den vanskelige samtalen, eller det å tørre å ta opp vanskelige ting med sine barn. Vi kjenner på et stort ansvar fordi vi har så mye kunnskap om tema som vi ønsker å formidle ut til både de unge og voksne, og ser behovet for at det lages et opplegg både mot konfirmantforeldrene som kan trygge dem i å ta praten, men også et opplegg som kan benyttes av prester og kateketer og ungdomsarbeidere inn i konfirmantundervisningen.

Målsetting for tiltaket:

Kirkens SOS er kirkens forlengede diakonale arm – eller som Helga Byfuglien sa det da hun talte for 500 frivillige på konferansen vår – «*Dere er ikke den forlengede armen – dere er selve hjertet!*» Det betyr at vi er der for mennesker i kriser, til alle tider, for alle aldersgrupper. Primæroppdraget vårt er selvsagt å skaffe nok frivillige til å besvare flest mulige henvendelser, men sekundært tenker vi at vi vil forebygge. Gjennom kurs og undervisning og synliggjøring vil vi være til stede der hvor folk er, og gi dem opplæring i ett av de mest grunnleggende behov vi har: Nemlig å se og lytte til hverandre. Gjennom å utvikle et undervisningsopplegg i et tett samarbeid mellom Kirkens SOS Agder, Kirkens SOS Telemark, en lokal menighet (Hånes?) og Bispedømmekontoret ved diakonirådgiver og rådgiver på trosopplæring og ungdomsrådgiver mener vi at vi er faglig godt utrustet til å kunne fylle noen av de behov som etterspørres.

Arbeidsformer og metoder:

I første omgang søkes det her om midler til et forprosjekt. Det settes av tid og ressurser til å jobbe og utvikle et undervisningsopplegg for både konfirmantundervisning og opplegg til et konfirmantforeldremøte. Hva dette kan bli, er for på nåværende tidspunkt vanskelig å si, men det er derfor vi bare søker om midler til et forprosjekt. Vi ser for oss at vi lager en arbeidsgruppe med to fra Kirkens SOS (en fra Telemark og en fra Agder), en fra en lokal menighet (Hånes?), samt tre fra Bispedømmekontoret (diakonirådgiver, ungdomsrådgiver og trosopplæringsrådgiver). Vi lager i løpet av 2020 et opplegg som enten kan gjennomføres av menighetene selv, eller at det sendes en representant fra KSOS til menighetene for å holde kurs og undervisning. Tanken er at det skal være gratis for menighetene, men at kostnadene dekkes fra tildelte OVF-midler fra 2021.

Ansvarlig for gjennomføring:

Kirkens SOS Agder ved daglig leder, Asle Bjorvatn vil være ansvarlig for gjennomføringen.

Fremdrift:

Våren 2020: Starte innsamling av data og forprosjekteringsgruppa møtes noen ganger
Høsten 2020: Utvikling og Produksjon av materiell

Evalueringsstidspunkt og –former:

Løpende

4. Budsjett

Forprosjekt 2020:

Honorarer: 25.000,-
Kost, losji, reiseutgifter: 2.500,-
Møtevirksomhet: 2.500,-
Materiell: 5.000,-
SUM: 35.000,- kr

Gjennomføring 2021: *

20 samlinger i lokale menigheter i Agder og Telemark:
Honorarer 20 x 5.000,- kr 100.000
Kost, losji og reiseutgifter: 20.000,-
Produksjon materiell: 30.000,-
SUM: 150.000,- kr

Gjennomføring 2022: *

20 samlinger i lokale menigheter i Agder og Telemark:
Honorarer 20 x 5.000,- kr 100.000
Kost, losji og reiseutgifter: 20.000,-
Produksjon materiell: 30.000,-
SUM: 150.000,- kr

* Det er ikke så lett å sette noen eksakt pris på hverken kurs eller på budsjett før vi ser hva dette kan bli, men setter opp et estimat over hva vi tenker p.t. Dette vil bli endret ved en ny søknad om tildeling i 2021.

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 35.000,-
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 150.000,-
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 150.000,-

6. Eventuelt andre opplysninger:

I og med at dette er noe som etterspørres fra lokale menigheter i vårt bispedømme, og dette er tenkt å være et samarbeidsprosjekt mellom både Kirkens SOS i begge fylker, samt ressurser fra både menighet og bispekontor, så ser vi på dette som et viktig innspill i hvordan vi kan være en kirke som har solid kompetanse på ungdom og psykisk helse, og hvordan vi kan trygge både foreldre og konfirmanter i den gode samtalen.

Vi har, som dere ser, ikke en ferdig utarbeidet søknad, men vil med en liten tildeling i 2020 kunne sette av tid til å jobbe frem et produkt som kan være meningsfullt og berikende for alle menigheter. Og dersom dette blir vellykket, og vi i løpet av 2021 klarer å nå bredt ut til de menigheter som ønsker oss, så vil dette også kunne benyttes av alle andre bispedømmer. De vil da kunne si: Look to Agder og Telemark Bispedømme – der bruker de sine lokale krefter og skaper noe viktig som vi også kan benytte oss av. Der får de det til!

Håper på positivt svar.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen innen 2. desember 2019
E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Videreutvikle, tilpasse og gjennomføre Kirkens SOS sitt 2-timers God å snakke med-kurs til konfirmanter knyttet til et utvalg av Den norske kirkes menigheter i Telemark

Satsingsområde:

Diakoni for unge

2.

Org.nr	971275596		
Søkerens navn:	Kirkens SOS Telemark		
Adresse:	Postboks 74		
Postnummer: 3701	Poststed: Skien		
Tlf: 90059297	E-post: telemark@kirkens-sos.no		
Bank/postgironummer: 70110520067			

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse: Kirkens SOS Telemark får tidvis spørsmål fra sine medlemsmenigheter om å bidra med undervisning over for konfirmantgrupper. Vi har tidligere laget spesialtilpassede opplegg for dette. Kirkens SOS sitt patenterte 2 timers-God å snakke med kurs mener vi er et godt utgangspunkt for å gi konfirmantene et opplegg med fokus på å få fram betydningen av å snakke sammen når livet er

vanskelig. Opplegget er basert på 10 samtaletips. Kurset må justeres noe for å kommunisere godt med unge mennesker. Ikke minst med hensyn til eksempler og case.

Målsetting for tiltaket:

- Bidra til at konfirmanter får øynene opp for hvor viktig det er å snakke med noen når livet er vanskelig, og at de også skal forstå hvilken rolle de selv kan ha for andre som strever.
- Bli presentert for en diakonal kirkelig og frivillig organisasjon

Arbeidsformer og metoder:

Et to-timers undervisningsopplegg der det legges til rette for undervisning, refleksjon og praktiske øvelser.

Ansvarlig for gjennomføring:

Kirkens SOS Telemark v/ansatte

Fremdrift:

- Våren 2020: Utvikling og tilpasning av kursopplegg – 20-30 arbeidstimer + gjennomføring av 2 kurs

- Høsten 2020: Gjennomføring av 4 kurs
- Fom 2021: Gjennomføring av 4 kurs per semester dersom prosjektmidler videreføres

--

Evalueringstidspunkt og –former:

Høsten 2020: Spørreundersøkelse blant konfirmanter som har gjennomført kurset

4. Budsjett

2020:

- **Utvikling av kursopplegg: 10.000,-**
- **Gjennomføring 6 kurs 30.000,-**

2021/2022

- **Gjennomføring av 8 kurs per år: 40.000,-**

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 40.000,-
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 40.000,-
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 40.000,-

6. Eventuelt andre opplysninger:

Kontaktperson: Melle Aakenes, leder Kirkens SOS Telemark (90059297)

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
innen **2. desember 2019**
E-post: agder.bdr@kirken.no

Rådgiver diakoni

Magnus B. Landstad: Folkeviser, salmer, sang

Konferanse om sanglyrikk USN Bø 26-27. november 2020

Vi ønsker å invitere forskere og publikum til en konferanse om sanglyrikk. Utgangspunktet er Magnus Brostrup Landstads store arbeid med folkeviser og salmer. Seminaret er et ledd i 150-årsmarkeringa av at Landstads salmebok ble tatt i bruk i norske menigheter. Programmet blir strukturert omkring tre hovedtemaer: (1) salmer, (2) folkeviser og (3) annen sanglyrikk.

(1) Salmer

I 2020 er det 150 år siden Landstads salmebok kom ut for første gang. Samlingen var gjennom mer enn 100 år den viktigste salmeboka i Norge – i kirken, skolen, forsamlingslivet og hjemmet. Konferansen vil romme bidrag som gransker salmesangens utvikling og funksjonsendring gjennom disse årene, i lys av medienes modernisering og kulturens sekularisering. Hva har salmeboka hatt å si opp gjennom historien? Hvordan og i hvilken form lever salmene videre? Hva kan deres funksjon være?

(2) Folkeviser

Med storverket Norske Folkeviser fra 1853 besørget Landstad den første større samling med norske folkeviser. Utgivelsen på nærmere 1000 sider var basert på et omfattende innsamlingsarbeid. I norsk sammenheng kan det bare sammenlignes med Asbjørnsen og Moes eventyrutgaver. Balladene fra Telemark er verdenslitteratur, og Landstads verk er et viktig bidrag til at norsk tradisjon er blitt del av et internasjonalt forskningsfelt. Olav Solberg ved studiested Bø har gjort en stor innsats innen dette feltet. Som emeritus er han fremdeles en aktiv forsker og vil være et naturlig valg som key note på konferansen. Ellers har Herleik Baklid ved USN redaktøransvar for Landstads skrifter som er under utgivelse. Foreløpig er utkommet fire bind.

(3) Annen sanglyrikk

Salmer og folkeviser er bare en liten del av den samlede sangkulturen. Med de moderne medier er sanglyrikken til stede overalt hvor mennesker ferdes. Ikke minst gjelder dette den sangkultur som barn og ungdom er opptatt av. Samtidig lever tradisjonelle og lokale former videre. Innenfor den akademiske verden har det vært økende interesse for å utforske dette estetisk og sosiologisk viktige felt. Vi ønsker å bidra til studiet av historisk og samtidig sanglyrikk gjennom å tilby et forum for utveksling og diskusjon av pågående forskning. Folk leser kanskje ikke poesi, men de hører på sanger, særlig ved visse ritualiserte anledninger. Hva betyr sanglyrikk i livet til den enkelte og for fellesskapet og samhørighetsfølelsen? Hvordan er forholdet mellom kunstneriske kriterier og kommersielle krav?

Konferansens tema har interdisiplinært fokus og kan være interessant både for litteraturvitere, kulturhistorikere, musikkvitere, religionshistorikere og religions- og litteraturdidaktikere, samt den interesserte offentligheten. Interessen for sanglyrikk er økende. Konferansen bidrar med kompetanseheving og ny forskning rundt Magnus Brostrup Landstads store arbeid med folkeviser, salmer og sang, samtidig som den bidrar til å gjøre Landstads verk mer synlig i offentligheten.

Konferansen vil være et samarbeid mellom flere forskergrupper og flere utenlandske universiteter (München, Gdansk, Praha). Vi jobber for å få mange utenlandske deltagere.

Det er planlagt å utgi en bok baserende på i hvert fall noen av de foredragene som skal holdes. Boka skal ta utgangspunktet i Landstads salmediktning.

Bø i Telemark, 02. desember 2019

Herleik Baklid, Sveinung Nordstoga, Thomas Seiler, Johan Staxrud og Arnfinn Åslund

Budsjett:

Utgifter:

Bevertning (200+300+700)x60=	072'000
Reise og overnatting key notes	020'000
Honorarer +kunstneriske innslag	020'000
Program, materiell og andre effekter	005'000
Markedsføring	005'000
Gebyr deltager.no	003'000
Gaver	004'000
Sum utgifter	<u>129'000 NOK</u>

Forventede inntekter: 50 x 1200=60'000 NOK

Kommentarer til postene

Bevertning: Vi har budsjettert med 60 deltagere. Beløpet dekker servering under konferansen inkludert middag på torsdag kveld. De oppgitte delbeløp er i henhold til tilbud og opplyste priser.

Reise og overnatting Key Notes: Vi har gått ut fra fire hovedforedrag.

Honorar: Dette er honorar til fire key notes, dersom det ikke dreier seg om folk med fast stilling innenfor akademia, og kunstneriske innslag, bl. a. med Bø kyrkjekor.

Program, materiell: Beløpet dekker utgifter til program, kopier, penner, navneskilt, plakater m.m.

Gebyr deltager.no: Dette er USNs samarbeidspartner når det gjelder påmelding. De tar betalt for jobben.

Markedsføring: Vi kommer til å bruke USNs informasjonskanaler. I tillegg ønsker vi å annonsere i noen utvalgte publikasjoner som for eksempel Vifanord. Agder og Telemark bispedømmeråd ved kultur vil være behjelpelig med å formidle programmet til sitt kulturnettverk og til alle fellesråd og menigheter i bispedømmet, samt sørge for publikasjon av programmet på bispedømmets hjemmeside.

Konferanseavgift: Utgangspunktet er en konferanseavgift på NOK 1200. Fra dette beløpet er trukket moms og gebyr til deltager.no. Det er budsjettert med 50 betalende deltagere.

Det betyr at **69000 NOK** forblir udekket.

I utgangspunktet er universitetet i Sørøst-Norge (USN) innstilt på å bevilge 25'000 kroner til konferansen. Vi håper selvfølgelig at USN er villig til å bevilge et større beløp enn 25'000 kroner, men dette er ennå uklart i skrivende stund.

Søknadssum vil da være 44'000 kroner.

Når det gjelder satsningsområder faller tiltaket særlig under: **kirkemusikk og kultur og gudstjenesteliv.**

Kontaktinformasjon:

Thomas Seiler; tel.: 33 95 25 81; e-postadressen: thomas.seiler@usn.no

Herleik Baklid; tel. 35 95 26 46; e-postadressen: Herleik.Baklid@usn.no

Organisasjonsnummer, bankkontonummer:

Dette er ennå uklart. Vi sender etter så fort vi har avklart dette, vi beklager.

Nytt diakonalt prosjekt i Lillesand

Vi ønsker å ansette en gateprest som kan jobbe med ungdom i Lillesand.

Bakgrunnen for dette:

I Ungdata.no undersøkelsen om Lillesand kommer det frem at ungdom her i byen er like fornøyd med sine foreldre som i resten av landet. De trener, gjør lekser, er på fritidsaktiviteter og med venner som andre norske ungdommer.

Men:

- Det er over 40% flere ungdommer i Lillesand som melder om psykiske problemer enn gjennomsnittet for resten av ungdommen i Norge.
- Det er 50% flere av ungdommene i Lillesand som melder at de opplever å bli mobba enn gjennomsnittet av ungdom i Norge.

Ungdomsrådet i Lillesand kommune ønsker at bystyret fatter vedtak for å gjøre noe med dette. Lillesand menighet vil legge planer så vi blir bra og relevant for disse ungdommene som trenger håp, mening og gode relasjoner.

I Lillesand har Frikirken, Normisjon og Den norske kirke hatt et samarbeid for ungdomsarbeid kalt UNG. Dette har pågått i 20 år. Nå slutter UNG arbeideren og Frikirken trekker seg ut av dette samarbeidet, på grunn av egen økonomi.

Vi i Den norske kirke ser dette som en mulighet til å starte et nytt kapittel for ungdomsarbeidet vårt i byen. Vi trenger å respondere på denne situasjonen og vil satse på et nytt prosjekt.

Hvordan kan vi mobilisere rundt en slik ansatt

I tillegg til konfirmantarbeidet har vi et KRIK arbeid og et Junior Krik (50 – 70 deltagende) som samler bredt for (Betweens) Vi har ei stor Mekkegruppe (70 medlemmer og rundt 35 fremmøtte hver torsdag) der voksne bygger relasjoner med mange ungdommer på MA huset. Vi har ungdomskafe i Tingsalens kjeller på tirsdager og lørdager. Dette vil vi videreutvikle.

Vi vil lære av Kirkens Ungdoms Prosjekt (KUP) som jobber med utsatte ungdommer i Kristiansand. Vi vil legge til rette for flere arenaer og grupper der ungdom bygger gode relasjoner innenfor rammer der voksne skaper trygghet, retning og kontinuitet.

Som kirke er vi bærere av et håp og et menneskesyn som vi tror er bra for ungdom i vår by. Vi har mulighet til å mobilisere frivillige voksne som vil ungdommene våre vel. En gateprest vil kunne være en trygg voksen som ungdommene kjenner, og et godt bindeledd mellom menigheten og ungdommene.

En slik medarbeider kan jobbe i team med soknepresten, andre menighetsarbeidere og frivillige.

Hvordan kan vi få finansiert inn til dette?

Vi søker om OVF -midler til etablering av stilling som gateprest i Lillesand i et 3 årig prosjekt.

En full stilling vil kreve et budsjett på i området 800.000kr. Vi mener det er realistisk å få kommunen med på å løfte min 150.000kr årlig til dette. Det er også en målsetning for oss å kunne skaffe min 150.000kr i midler fra næringslivet og ulike stiftelser. I tillegg mener vi det er mulig å få til en menighetsfinansiering på 150.000kr inn mot en slik stilling.

Før eventuell tildeling av OVF-midler har vi et ytterligere behov for minimum 350.000kr. En tildeling fra dere er avgjørende viktig for å realisere arbeidet, og en inspirasjon for å søke finansieringsmuligheter gjennom andre kanaler.

Sekundært vil vi vurdere å søke etter en prest under utdanning som kan kombinere arbeid hos oss med utdanning. Vår ambisjon er å få til en full tids stilling som gir en annen og bedre kontinuitet, og mulighet for å rekruttere person med relevant, god bakgrunn.

Vi anser vårt prosjekt til å kunne bli et spennende, viktig pilotprosjekt. Vår plan er å inngå et forskningsmessig samarbeid med høyskole/universitet som vil evaluere prosjektet underveis og etter avslutning. Vi har allerede etablerte kontakter i forhold til dette.

Det vil ta noen måneder å få helheten på plass. Vi planlegger å benytte våren 2020 til god forberedende planlegging av aktiviteten med mål om å starte med full tids ansatt fra høsten 2020.

Vi ber om velvillig behandling og imøteser svar på vår søknad.

Lillesand, 2. desember 2019

Gunnar Kulia
Leder Lillesand Menighetsråd
Sign

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1. Tiltak:

Bruk av drama, dans, musikk, kunst og andre visuelle ting for barn og unge på gudstjenester i Lista menighet.

Satsingsområde:

barn og unge / gudstjenesteliv

2.

Org.nr		
Søkerens navn:	Lista menighet v/ Eva Sandnes (frivillig)	
Adresse:	Prestekontoret	
Postnummer:	4560	Poststed: Vanse
Tlf:	900 36 276	E-post: eva.sandnes1@gmail.com
Banknummer	3095 22 04706	

3. Beskrivelse av tiltaket Bakgrunn/begrunnelse:

Kirken opplever i dag at barn og unge mangler kunnskap om de bibelske fortellingene og innholdet i de ulike høytidene. Vi i Lista menighet arbeider for å fremme kunnskap om dette gjennom bruk av ulike visuelle hjelpemidler. Vi har allerede en stor gruppe frivillige og aktive folk i menigheten. Jeg kan for eksempel nevne at julaftengudstjenesten de siste årene har vært en dramatisering av juleevangeliet med 30-40 aktører. Til dette arbeidet trengs innkjøp av utstyr til drama: antrekk, kulisser, rekvisita. Det trengs også innkjøp av ulike mindre musikkinstrumenter / rytmeinstrumenter. Bruk av flere sanser gir bedre forståelse.

Målsetting for tiltaket:

Målet er å la barn og unge få kjennskap til innholdet i bibelske fortellinger og kjennskap til innholdet i kirkens høytider gjennom å bruke kreative og visuelle virkemidler og ved at de selv deltar i dette.

Arbeidsformer og metoder:

Bruk av drama i gudstjenester. Man inviterer med seg barn/ unge og voksne til å øve inn drama til gudstjenester og spesielt til høytidene påske, pinse og jul.
Bruk av grupper / band til musikk i gudstjenester. Man inviterer med seg barn og unge til band og til forsangergrupper.
Utsmykning av kirkerommet til jul og til påske. 5. klasse på barneskolen inviteres til utsmykning av kirkerommet i forbindelse med høytidene.

Ansvarlig for gjennomføring:

Drama: Frivillig arbeidsgruppe i menigheten v/ Eva Sandnes
Musikk: Frivillig arbeidsgruppe v/ Dag Sandnes
Kunst: Kunstner Alfred Vågsvold

Fremdrift:

Det forberedes gudstjenester i forbindelse med faste, påske, pinse og jul samt 3 gudstjenester i tillegg i løpet av 2020.
 5. klasse ved Borhaug barneskole inviteres til kirken før jul og før påske for å lage utstilling i kirka.
 Denne søknaden sendes som kopi til Lista menighetsråd. Menighetsrådet er godt kjent med og gir støtte til vårt engasjement med å tilrettelegge for barn og unge i gudstjenester.

Evalueringsstidspunkt og –former:

Evaluering finner stede på nyåret 2021 i forbindelse med menighetens årsrapport.

4. Budsjett**5. Tilskuddsplan**

Søknad tilskudd 1. år	Kr 10.000 til kunst + kr. 10.000 til rekvisita / kostymer Kr. 10.000 til musikk / instrumenter /mikrofoner/mygg
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

Trenger dere mer informasjon kan jeg kontaktes på tlf. 900 36 276

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen innen **2. desember 2019**

E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Misjonster til Thailand med 9 engasjerte ungdomme i menigheten. Det vil være fokus på ledertrening, og vi besøker misjonsprosjektet til menigheten, samt andre steder tilknyttet NMS på landsbygda.

Satsingsområde:

Barn og unge + misjon

2.

Org.nr	976992989		
Søkerens navn:	Lynghol skole		
Adresse:	Postboks 265		
Postnummer:	4576	Poststed:	LYNGDAL
Tlf:	99422619	E-post:	uth.miniam@lynghol.kirken.no
Bank/postgironummer:	30853014695		

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Vi ønsker å utbilde ungdommer i menigheten, både som leder, men også gjennom erfaringer og opplevelser de kommer til å få. Det ~~er~~ er også et ønske om å løfte frem misjon, misjonsprosjektet vårt, og misjonshistorien til Lynghol. De ~~stet~~ som blir med, har også forpliktet seg til å være med i barn- og ungdomsarbeidet ett år.

4. Budsjett

Menighetsråd dekker opphold og fly, og deltakerne (inkl. voksenleder) betaler 5000kr i egenandel hver.

$$\text{fly: } 12000 \times 10 = 112000 \text{ kr}$$

$$\text{egenand. } 5000 \times 10 = 50000 \text{ kr}$$

SUM MR

$$= 62000 \text{ kr}$$

5. Tilskudsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 50.000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

Tween er for 9 engasjerte ungdom fra 10.kl born 2. lgs.
 Tidsrommet er 14. febr → 27. febr. Ungdommene betaler 5000 kr hver
 Menighetsrådet sponser resten. Ungdommene skal selge mat på kirkegården og fra
 Ungdomsprest og en voksenleder fra menigheten er med, og fra
 en reiseleder fra NMS har ansvar og følger oss
 alle steder i Thailand. NMS ordner alt det praktiske,
 og vi samarbeider om å legge program.
 Hilsjon, bønn, lovsung, opplevelser, debitering, litt turisme
 er hovedstikkordene.

og fra
 flasker for
 å med
 utgjikkene
 kr.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen

innen **2. desember 2019**

E-post: agder.bdr@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE

Lyngdal menighetsråd – Kirkemusikalsk utvalg

Agder og Telemark bispedømmeråd
Postboks 208
4662 Kristiansand S

Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020.

1. Tiltak

Prosjektstilling 30 % for å styrke det kirkemusikalske arbeidet i menighetene i Lyngdal sokn.

Lyngdal sokn har arbeidet målrettet med dette over tid og vi har lykket med satsingen. Pt. har menigheten to barnekor, tre ungdomsband med sangere, en sanggruppe for ungdom, et kirkeband med sangere, forsangertjeneste og frivillige musikere ved de fleste gudstjenester, et menighetskor og en sangtrio med voksne sangere.

Vi er takknemlige for dette, og vi ønsker å "kapitalisere" og investere ytterligere i sang- og musikkglede i Lyngdal sokn. Vi vil legge spesiell vekt på det kirkemusikalske arbeidet for ungdom og ved konserter og gudstjenester i soknet.

Satsingsområder: Kirkemusikk og kultur. Barn og unge. Gudstjenesteliv

2. Søker

Organisasjonsnummer: 976992989
Søkerens navn: Lyngdal sokn
Adresse: Postboks 265
Postnummer: 4576
Poststed: Lyngdal
Telefon: 47973001
E-post: marian.vogsland@lyngdal.kirken.no
Bankkonto: 3085.30.14695

3. Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn og begrunnelse, målsetting og arbeidsformer og metoder

Lyngdal sokn har de siste årene arbeidet målrettet for å styrke det kirkemusikalske arbeidet, særlig blant de unge. Lyngdal Kirkesenter har fra og med 2016 gitt oss mange nye muligheter. I ungdomsarbeidet har vi nå ukentlige møter og månedlige ungdomsgudstjenester. Unge musikere og sangere står på scenen hver uke. Både antallet musikere og sangere vokser og dermed også behovet for kompetent personell til å koordinere, inspirere og veilede.

DEN NORSKE KIRKE

Lyngdal menighetsråd – Kirkemusikalsk utvalg

Med ansettelsen av ny kirkemusiker i 2016 fikk soknet inn en svært kompetent sangpedagog, arrangør, sanger og musiker. Vi ønsker å øke hennes stilling for å:

- Styrke kontakten med eksisterende kor-, sang- og musikkgrupper i soknet slik at prosjektstillingen og eksisterende kirkemusikalske kapasiteter kan optimaliseres.
- Inspirere, veilede og utvikle sangere og musikere i soknet, særlig ungdom.
- Bidra til å rekruttere nye sangere og musikere, særlig ungdom.
- Sørge for at sangen og musikken tilpasses de ulike aktørene slik at det fremmer engasjement, glede og utvikling. Dette inkluderer arbeid med å tilpasse sang- og musikkstoffet til de ulike aktørene slik at arrangementer, noter og lydfiler bidrar til å heve det kirkemusikalske nivået.
- Sammen med kor og sang- og musikkgrupper, delta på gudstjenester, arrangementer og konserter som arrangeres i og av Lyngdal sokn.
- I samarbeid med kirkemusikalsk utvalg arbeide slik at de musikalske uttrykksformer i soknet blir mer varierte.
- Det er ønskelig at det i prosjektperioden arbeides med muligheter for å utvikle et konsertkonsept der ungdomssangere og –musikere i soknet deltar årlig sammen med andre aktører, som for eksempel Salt (menighetskoret) og Trio Mix (sanggruppe) – en slags "Menighetens årskonsert". Dette er tenkt i tillegg til "Vi synger julen inn" der forberedelser og gjennomføring til denne inngår som en del av prosjektstillingen. Bidrag til den tradisjonelle lille julaftenkonserten inngår også i prosjektstillingen.
- I prosjektperioden gjøre erfaringer med og vurdere effekten av at ungdom og voksne deltar i konserter og eventuelt andre typer arrangementer i samarbeid med eksterne sangere og musikere. Herunder også gjøre erfaringer med og vurdere effekten av deltakelse i gudstjenester, konserter eller andre arrangementer utenfor vårt eget sokn.

Ansvarlig for gjennomføring

Lyngdal sokn ved kirkemusikalsk utvalg. Lyngdal kirkelige fellesråd vil påta seg arbeidsgiveransvaret for prosjektstillingen.

Fremdrift

Så snart vedtak er fattet om et evt. tilskudd vil Lyngdal sokn iverksette tiltaket.

Evalueringspunkt og -former

Den som tilbys prosjektstillingen skal skrive en evalueringsrapport ut fra stillingsbeskrivelsens formål og arbeidsoppgaver. I evalueringsrapporten er det viktig å legge fram hva som er oppnådd siden oppstart av prosjektstillingen og hvilke muligheter, forutsetninger og tanker som vil ligge til grunn for en eventuell videreføring av stillingen. Menighetsrådet bestemmer når rapporten skal skrives og leveres.

DEN NORSKE KIRKE

Lyngdal menighetsråd – Kirkemusikalsk utvalg

4. Budsjett

2020	Lønn inkl. sosiale utgifter	190 000
2021	Lønn inkl. sosiale utgifter	195 000
2022	Lønn inkl. sosiale utgifter	200 000

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	150 000
Eventuelt tilskudd 2. år	150 000
Eventuelt tilskudd 3. år	150 000

6. Eventuelt andre opplysninger

Utgifter i prosjektet som ikke dekkes av midler fra OVF må ved realisering av prosjektet dekkes av Lyngdal sokn.

Lyngdal 02.12.2019

Turid T. Håland

Turid T. Håland
Leder Lyngdal menighetsråd

Vidar Lunden

Vidar Lunden
Leder kirkemusikalsk utvalg

Søknad om midler fra Opplysningsvesenets fond
v/Agder bispedømme
fra Notodden menighet v/ økonomiutvalget

1. Søknad om prosjektmidler til oppstart av ungdomsklubb

2. Opplysninger om søkeren

2.1 Navn

Økonomiutvalget i Notodden menighet v/ Sidsel Hellesøy

2.2 Adresse

Sidsel Hellesøy,
Ylivegen 18,
3677 Notodden

2.3 Telefon

Økonomiutvalgets leder: 970 18 234
Notodden kirkekontor: 479 72 505

2.4 Bankkontonummer

Notodden menighet: 2699 44 14215

3. Beskrivelse av tiltaket

Notodden menighet har en lang tradisjon for barne- og ungdomsarbeid. For tiden mangler vi et åpent tilbud for tenåringer (13-19 år). Dette ønsker vi å gjøre noe med. Vi har egnede lokaler i kjelleren på menighetshuset. Det vi imidlertid mangler er en dedikert og kompetent ungdomsarbeider som kan møte ungdommen, kjenne dem igjen når de kommer, gi dem trygghet og skape trivsel på de åpne kveldene. Vi ønsker å engasjere en ungdomsarbeider med de rette kvalifikasjonene for 6 mnd., i 20 prosent stilling for å prøve ut et tilbud for ungdom.

3.1 Bakgrunn og begrunnelse. Hvordan er situasjonen i dag? Hvorfor er tiltaket viktig?

Vi ser at ungdom i Notodden trenger et tilholdssted hvor de kan få slappe av, møte andre ungdommer i et miljø som inkluderer og som er rusfritt. I klubben kan de spille spill og bordtennis, spise, hygge seg, og vi ser for oss at klubbkveldene kan avsluttes i kirka. Under biskop Stein Reinertsens visitas i november, møtte han og hans følge en gruppe tillitsvalgte elever på ungdomsskolen. I møtet gav de unge åpent uttrykk for at de ønsket seg et sted å være. Derfor virker dette som en gylden mulighet til å sette i gang tiltaket. Å starte opp midt i skoleåret gjør at årets konfirmantkull kan få tilbudet, og forhåpentlig bli så fortrolig med kirka og menigheten at de vil melde seg på lederopplegg for neste år innenfor Ønsket og Elsket. Vi tror at de unge kan bli motivert av å ha sin egen base der de kjenner seg hjemme og kan vokse i tro og tilhørighet til kirken over tid. Menighetshuset med sine fasiliteter er tilrettelagt for at ungdom kan ha sin egen arena. Dette har vi lyst å tilby dem.

3.2 Hva er de(t) konkrete mål for tiltaket? Hvilke endringer i forhold til dagens situasjon søkes oppnådd?

Det konkrete målet vårt er å få tilsatt en faglig kvalifisert ungdomsarbeider som kan koordinere og planlegge program for klubben. I noen grad trengs det også å få pusset opp

peisestua til en base der ungdommen kan trives.

Det er ønskelig med nytt gulv der det nå er flekkete teppefliser, å tilføre friske farger på vegger, eventuelt store postere med fotografier av ungdom i aktivitet (fra sommerleirer? gode minner gir god stemning) og tekstiler der det nå bare går i grått, hvitt og lys brunt og gulnet furupanel. Vi ønsker oss også et «medie- senter» med interaktiv tv og nødvendig teknisk utstyr til å drifte dette.

3.3 Hvordan søkes målet/målene nådd? Arbeidsformer og metoder.

Klubben vil ta form i nært samarbeid mellom den ønskede ungdomsarbeideren, soknepresten, som har lang erfaring med ungdomsarbeid, frivillige fra menigheten, menighetens trosopplærer og trolig også et barne- og ungdomsutvalg som vi håper å etablere i nær fremtid. Åpne klubbkvelder vil sannsynligvis innebære tid til prat og mat, aktiviteter, andakt, bål i peisen, lys og musikk, og beliggenheten er slik at man godt kan avslutte kvelden med å gå over tunet til kirka der man kan avslutte med sang og lystenning. Kirken har en unik atmosfære som de unge trolig vil sanse og verdsette. Turer vil være en viktig del av klubbens virksomhet, og vi har unike muligheter for korte og lengre turer i vakker natur både til lands og til vanns, i nærheten av byen.

Notodden menighet har slitt med økonomien i noen år. Men vi har i ett års tid rekruttert nye givere til menighetens arbeid for barn og unge. Dette arbeidet vil vi fortsette med. Nylig arrangerte vi julemarked som var vellykket, for første gang på mange år, og som inkluderte et lotteri som gav 50 000 kroner i kassa. Hva den totale gevinsten kommer på, er foreløpig ukjent. Vi har snudd menighetens underskudd og håper å gå i balanse ved årsskiftet, men vi kommer trolig ikke opp i det beløpet det vil koste å engasjere en ungdomsarbeider for et halvt år i delstilling. Imidlertid har vi fått løfte om en gave på 75.000 kroner til formålet. Det vil være en svært god start. Så håper vi at OVF- midler kan hjelpe oss med resten av det vi trenger.

3.4 Hvem er ansvarlige for å gjennomføre tiltaket?

Notodden menighetsråd vil følge opp tiltaket sammen med ungdomsarbeider, trosopplærer og sokneprest.

3.5 Hva er fremdriften i tiltaket?

Planen er å utlyse stilling og tilsette ungdomsarbeider snarest, samt starte oppussingen så snart som råd. Gitt at vi ikke har fullfinansiert prosjektstillingen før ansettelse, kan vi ta forbehold om finansiering når utlysningsteksten formes. Dersom finansiering faller på plass, og vi får kvalifiserte søkere, vil vi kunne ansette og sette i gang relativt tidlig i 2020. Hvis tiltaket er vellykket, vil vi fortsette med klubbkvelder og søke å engasjere ungdomsarbeider på permanent basis. Vi håper at foreldre som ser at deres ungdommer deltar i klubben og har glede av det, vil bli med i en givertjeneste rettet mot å lønne ungdomsarbeideren.

3.6 Hvordan, når og av hvem skal tiltaket evalueres for å se om målet/målene er nådd?

Menighetsrådet, som ble valgt høsten 2019, vil følge opp tiltaket og evaluere det. Om det ikke lykkes å samle ungdom slik vi ønsker, vil tiltaket bli lagt ned, og det vil bli tenkt nytt.

3.7 Andre opplysninger

Den eventuelt tilsatte ungdomsarbeider er tenkt å inneha en prosjektstilling, ideelt sett fra 01.01.2020 til 31.06.2020. Prosjektet vil bli evaluert underveis og ideelt sett utvidet med tilsetning i større stilling på permanent basis.

4. Budsjett

Lønn til ungdomsarbeider, 20 prosent, i prosjektperioden 01.01.2020.-31.06.2020	kr.	56 000
--	-----	--------

Utgifter til utstyr og materialer:

Maling/ dekor til tak og vegger	kr.	42 000
Puter og pledd	kr.	5000
Dekketøy og div kjøkkenutstyr	kr.	8000
Spill og bordtennisutstyr	kr.	4000
Flatskjerm 75", touch	kr.	36 000

4.1 Sum utgifter, oppstart	kr.	151 000
----------------------------	-----	---------

Inntekter

4.2 Egenkapital/ privat gave	kr.	75 000
4.3 Tilskudd fra Opplysningsvesenets Fond	kr.	76 000
4.4 Sum inntekter	kr.	151 000

5. Tilskudd fra Opplysningsvesenets Fond

Ethvert tilskudd mottas med takk. Vi vil også fortsette vår jakt på gode, inntektsbringende prosjekter. For eksempel har vi fått trykket opp julekort, som et prøveprosjekt, og de selges i disse dager.

5.1 Tilskuddsplan, med angivelse av eventuell fordeling på første år, annet år og tredje år.

På grunn av prosjektets karakter må eventuelt tilskudd komme i en engangsutbetaling. Skulle prosjektet lykkes, vil det være kjærkomment med årlige tilskudd i tillegg.

<u>5.2 Samlet søknadsbeløp.</u>	Kr.	76 000
---------------------------------	-----	--------

Vi ser fram til positivt samarbeid i fortsettelsen!

Med hilsen

Sidsel Hellesøy
Leder i økonomiutvalget i Notodden menighet

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Starte familiekor i Porsgrunn menighet, ved å ansette
korleder/kormusiker

Satsingsområde:

Evangeliseringsforbundet/Barn og unge

2.

Org.nr	976 991 095		
Søkerens navn:	PORSGRUNN SOKN		
Adresse:	Jerubanegata 3		
Postnummer: 3916	Poststed:	PORSGRUNN	
Tlf: 97794645	E-post:	eh953@kirken.no	
Bank/postgironummer:	267033 14456		

3.

Beskrivelse av tiltaket**Bakgrunn/begrunnelse:**

Vi har familiegudstjenester og familiemiddager hver 14. dag i nye ØPK. Vi har en menighet og er musiker i 50% stilling som gjerne vil videreutvikle denne satsningen med å starte familiekor.

Målsetting for tiltaket:

- Skape tros glede gjennom sangformidling
 - Øke gudstjenesteoppslutning ved å bruke familiekor i
 Søndag Sammen - gudstjenestene (familiegudstjenester).

Arbeidsformer og metoder:

Korvevelse i forbindelse av allerede etablerte familie middagser
 annenhver torsdag i ØPK.
 Opptre på familiegudstjenester 2 søndager i semesteret.

Ansvarlig for gjennomføring:

Korleder sammen med kapellan (som holder trosundervisning i familie-
 satsningen).

Fremdrift:

Vår 2020: Ha et prosjektkor som per tid én gudstjeneste
 Når finansiering er på plass vil det være øvelser annenhver uke
 fra høst 2020. Stillinger dekkes fullt ut menighets finansiert
 fra år 4

Evalueringstidspunkt og -former:

Evaluering hvert semester, juni og desember (januar).

4. Budsjett Det planlegges for 2,5€ per uke, noe som gir total lønnskostnad på ca 4200 per måned og 50.000 p.å., i følge kirkevergens kontor.

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 50.000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 50.000
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 25.000 50% menighets finansiert

6. Eventuelt andre opplysninger:

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen innen 2. desember 2019
 E-post: agder.bdr@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE

Porsgrunn menighet
Menighetsrådet

Org.nr.: 976 991 095

Jernbanegata 3
3916 Porsgrunn

07.01.2020 / Gunnar Andersen

Agder og Telemark bispedømmeråd,
v/Erling Theodor Jakobsen
Postboks 208
4662 Kristiansand

Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) 2020 – tilskudd til oppstart av familiekor i Porsgrunn menighet

Det vises til tidligere innsendt søknad om midler fra Opplysningsvesenets fond 2020 fra Porsgrunn sokn v/kapellan Espen Holm innen søknadsfristen 2. desember 2019.

Porsgrunn menighet har, som bispedømmerådet er vel kjent med, hatt en utfordrende periode bak seg etter at den gamle Østre Porsgrunn kirke brant i 2011. Etter en møysommelig prosess over åtte år med stor slitasje på menigheten, innviet vi nye Østre Porsgrunn kirke 15. september 2019. Vi har brukt tiden fram mot åpningen til å legge til rette for en ny giv i menighetsarbeidet, hvor gudstjenestefellesskapet i en ny og moderne kirke har stått i sentrum. Hovedmålsettingen har vært å satse på rekruttering og inkludering av unge familier i et menighetsfellesskap

Over tid har menigheten som et viktig tiltak satset på måltidsfellesskap for unge familier med stort frammøte, først kalt «Taco torsdag», og nå «Torsdag sammen». For å føre familiene videre inn i gudstjenestelivet, har vi i høst videreført «måltidsfellesskapet» inn i familiegudstjenester, kalt «Søndag sammen». Gudstjenestene har vært holdt så ofte som annenhver søndag, for å gjøre det «vanlig» å gå til kirke på søndager. Frammøtet har svært oppløftende, over 150 hver gang. Primus motor for tiltaket har vært kapellan Espen Holm, som sammen med menighetens trosopplærere har tilrettelagt gudstjenestene på barnas premisser og gjort «Søndag sammen» til å bli viktige aktiviteter knyttet til trosopplæringen.

En like viktig nøkkelspiller i familiegudstjenestene har vært nyansatt menighetsmusiker i halv stilling, som var tiltenkt dette formålet. Han virker også som organist, men har fått tilrettelagt arbeidsoppgavene for å sikre familiegudstjenestene. Kirkemusikeren og kapellanen samarbeider om liturgien på en særdeles god måte. Fordi kirkemusikeren også skal betjene andre oppgaver og andre kirker, er det begrenset hvor mye tid han kan bruke på menighetens sang- og musikkarbeid innenfor en deltidsstilling.

Menigheten ønsker å styrke sang- og musikklivet knyttet til familiegudstjenestene ved å etablere et familiekor. Det er ikke noe kor knyttet til menigheten i dag. Et barne- eller familiekor vil være en styrking av satsingen på unge familier, og ikke minst bidra til å skape sterkere bånd innad i den satsingen som allerede ser ut til å bære frukter. Familiemiddagene «Torsdag sammen» vil også være en ypperlig øvingsarena for koret, siden barnefamiliene likevel er samlet.

Fra: Gunnar Andersen <andersengunnar0@gmail.com>
Sendt: 7. januar 2020 23:30
Til: Agder-bdr
Kopi: Espen Holm; Liv Espeland Jettestuen; Johannes Sørhaug
Emne: Søknad om tilskudd fra OVF - ettersendelse
Vedlegg: Søknad om midler fra OVF 2020.docx; ATT00001.htm

Til Agder og Telemark Bispedømmeråd
v/Erling Theodor Jakobsen.

Vedlagt ettersendes menighetsrådets tilråding av tidligere innsendt søknad fra kapellan Espen Holm som gjaldt tilskudd fra avkastningen i OVF. Søknaden gjaldt tilskudd til oppstart av familiekor i Porsgrunn menighet. Som det fremgår av oversendelsen gir menighetsrådet sin fulle støtte til søknaden med innspill til mulig finansiell videreføring av tiltaket etter «prosjektperioden».

Hilsen
Gunnar Andersen
Leder av Porsgrunn menighetsråd

Menighetsrådet behandlet saken i møte 07.01.20 og uttrykker sterk støtte til tiltaket fra kapellan Holm. Dersom prosjektet kommer i gang, vil menighetsrådet samtidig søke å knytte delfinansieringen videre til menighetens givertjeneste. Vi har tidligere hatt givertjeneste knyttet til kirkebyggprosjektet. Etter at kirken er reist, søker vi etter nye formål som kan motivere givere. Styrking av ledelse av familiekor vil være et ypperlig formål – når menigheten ser at initiativet bærer frukter.

Med vennlig hilsen
for Porsgrunn menighetsråd

Gunnar Andersen, leder (sign.)

Kopi til:
Arkiv

OPPLYSNINGSVESENETS FOND

SØKNADSSKJEMA – TILSKUDD

1.

Tiltak:

Dåpskjoleutstilling i nye østre Porsgrunn kirke mai 2020

Utstillingen settes i stand i samarbeid mellom Porsgrunn menighet,
Grenland Husflidslag og Telemark Museum,avdeling Skien ,Brekkeparken

Satsingsområde:

Kirkemusikk og kultur

2.

Org.nr	Org. nr. : 976 991 095	
Søkerens navn:	Porsgrunn menighet ved musikk og kulturutvalget	
Adresse:	Jernbanegaten 3	
Postnummer: 3916	Poststed: Porsgrunn	
Tlf: 35563405	E-post: bl822@kirken.no	
Bank/postgironummer:		

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Det finnes mange typer dåpsplagg og stilene har forandret seg med moten og tilgang til materialer. Vi ønsker å presentere historien, variasjonen rundt dette temaet for dagens mennesker i et nytt og spennende kirkebygg. Vi tror dette kan gi gode kontraster og lage en god ramme rundt kirkens pinsetema om dåp og dåpen generelt. Vi håper dette kan være interessant for mange slik at utstillingen blir godt besøkt. Vi håper også at dette kan lage interesse for søm av slike plagg.

Fra Telemark Museum er følgende planlagt pr 281119:

(reg TGM-SM.4555.) Dåpsdrakten har følgende deler: dåpskappe, 2 stk luer, dåpslinde, fotpose, og teppe. Antageligvis er denne dåpsdrakten fra 1812, og brukt av Kaja Erichsen. Den vil kompletteres med en annen dåpskjole. Dåpsdrakten er i silkebrokade og er kantet med forgylte kniplinger, og er svært kostbar.

Målsetting for tiltaket:

Sette fokus på den kristne dåpen og dåpstradisjonen gjennom utstillingen av dåpsplaggene

Sette fokus på en rik håndverkstradisjon bevart i dåpsdraktene

Bruke den nye kirken som et utstillingslokale som inviterer inn byens befolkning

Rammen for utstillingen : Gammelt håndverk mot moderne arkitektur. Pinsetiden. Dåpen i nåtid og fortid

Arbeidsformer og metoder:

Utstilling av dåpskjoler valgt ut av Grenland husflidslag. Henges på vegger i ny kirke
Glasskap med nye og gamle dåpsluer og eventuelt andre dåpsplagg fra Grenland husflidslag.
Utstilling av nylagde dåpsplagg hvis Grenland husflidslag får påmeldte til sitt kurs i søm av slike.

Monter fra Telemark museum med gamle dåpsplagg.

Lysbilder fra Telemark Museum vises på skjerm foran i kirken når utstillingen er åpen og kirken ellers er i bruk fks etter gudstjenester.

Brosjyre til bruk for besøkende med informasjon om utstillingen

Åpningsarrangement med foredrag ved Grenland Husflidslag og visning/gjennomgang av overnevnte

Åpne kvelder i løpet av utstillingsperioden vil arrangeres og avvertes

Prestene vurderer hvordan de kan bruke utstillingen ved de to gudstjenestene hvorav en er økumenisk pinsegudstjeneste

Ansvarlig for gjennomføring:

Komite sammensatt av representanter fra Grenland Husflidslag med hovedkontakt Inger Pettersen og representante fra Porsgrunn menighet ved musikk og kulturutvalget ved hovedansvarlig Astrid Emhjellen. Telemark Museum ved tekstilkonservator Alice Brandal Baklid

Porsgrunn menighetsråd har godtkjent musikk og kulturplanen inkludert utstillingen.

Fellesrådet ved kirkesjefens stab og kirketjener hjelper til med praktisk oppheng, forsikring og tilsyn.

Komite samt frivillige evt kirketjener /andre i stab vil være vakter på hhv åpne kvelder /arrangement.

Fremdrift:

Første planleggingsmøte er holdt. Avtale er gjort med Telemark Musum som forbereder lysbilder og monterutstilling.

Nytt planleggingsmøte i januar 20 i ny kirke med befarng. Grenland husflidslag annonserte kurs i dåpsplagg høsten 19 ,men fikk ikke påmeldte. De forsøker igjen. De velger ut dåpsplagg våren 2020. De planlegger foredraget til åpningskvelden. Brosjyre lages ut fra dette av menighetens utvalg. Utvalget tar PR ansvar

Oppmontering ved komite planlagt 1805 i samarbeid med kirkesjefens stab/kirketjener. Forsikring sjekket og ordnes av Fellestrådet

Åpning av utstilling planlagt 1905. Utstilling i perioden 1905 tom søndag 0106 . Åpne kvelder for publikum i løpet av hverdagene samt to lørdags formiddager. Frivillige/stab passer på utstillingen ved arrangement.

Gudstjenester hhv 2405 og 3105(pinsedag)

Nedmontering 0206

Evalueringsstidspunkt og –former:

Evalueringsmøte i slutten av juni ved representanter fra menighet og Grenland husflidsplager. Be om skriftlig tilbakemelding fra Telemark Museum.Vurdere evt oppslag i media. Søke tilbakemelding fra medlemmer i Husflidslag og menighet. Lage rapport om gjennomføring og erfaringer til menighetsråd og bispedømmet samt til eget bruk.

4. Budsjett

Fullstendig prosjektbudsjett med utgifter og inntekter vedlegges, med opplysninger om egenandel og søknadsbeløp fra Opplysningsvesenets Fond.

Ved søknad om driftsstøtte vedlegges virksomhetens årsbudsjett for det aktuelle år, samt regnskap for sist avsluttede år.

5. Tilskuddsplan

Omsøkt tilskudd 1. år	10 000 kr
Eventuelt tilskudd 2. år	
Eventuelt tilskudd 3. år	

6. Eventuelt andre opplysninger :

Budsjett for arrangementet:

Til Telemark Museum : 2000 kr i materialkostnader (anslått sum av dem)

Til forsikring av plagg fra Telemark Museum k 2000 (Fellesrådet sjekket sum)

Til annonser og PR i 3 lokalaviser: kr 4000 kr

Til servering ved åpningsarrangement og åpne kvelder kr 2000

Musikk ved åpningsarrangement- musikkskolens elev kr 500

Ingen egenandel. Ingen billettinntekter. Gratis inngang. Kollekt ved åpningsarrangement

Økonomirapport for musikk og kulturutvalgets arbeid pr 151119 for året 2019 vedlegges

Lokale og regionale søknader sendes vedkommende bispedømmeråd innen 1. desember

Regnskap 2019 Musikk og kulturutvalget Porsgrunn menighet.

Inntekter

Billettsalg 4 konserter: 71150 kr
 Kollekt 5 salmekvelder: 8056 + ca 2000 kr 14.11= ca 10 000 kr (uten arr
 ingen kollekt)

Sum inntekter: 81150 kr

Utgifter:

Salmebøker (kjøp av 10 salmebøker a ca kr 300) 3000 kr (rest : 5 salmebøker til bruk i 2020)
 Annonsering en konsert 2500
 Honorar musikere/foredragsholder : 76950
 Blomster: ca 2700 (mangler en regning pr dato)

Totale utgifter: kr 85150

Delresultat Minus kr 4000

Ekstern støtte Fra Sparebanken1 Telemark: kr 30 000

Sluttresultat: kr 26 000 i overskudd.

Budsjett /Garanti fra Menighetsrådet: 30 000 kr er ikke brukt.

Delregnskap:

#Cellokonsert: Billetter: 9.600 kr

Utgifter: 9000 kr (musikk + reise)

Blomster 280 kr

Annonser. 2500 kr

Ekstern støtte: 10 000 kr

Resultat: + 7820 kr

#Hymne: Billettinntekter: 23900

Utgifter musiker: 14000 + 4950 = 18950

Blomster: 823

Ekstern støtte: 10 000 kr

Resultat: + 14127 kr

Fest for folk flest.

Billettinntekter: 15 450 kr

Utgifter til Mat: 8120 kr

Utgifter til musikere: 12000

Blomster: 392

Resultat: -5062 kr

#Allehelgenskonsert

Billettinntekter: ca 22 200 kr

Totale musikerutgifter: 37 000 kr

Utgifter strykere: 21 000 kr

Utgifter dirigent Eidangerkantori: 5000 kr

Utgifter solister: 5000 + 6000 kr = 11 000 kr

Blomster: ca 1200 (sum ikke mottatt før frist)

Ekstern støtte Sparebanken: 10 000 kr

Resultat: - 6000 kr

Adventsamling med julekrybber: (per dags dato ikke enda arrangert)

Dette ikke tatt med i hovedregnskapet pga frist. Antar at dette går i noe underskudd/omtrent i null.

Inntekter: Kollekt: ?

Utgifter: 1500 kr til foredragsholder + reiseutgifter ?

Utgifter til servering ?

Sum: ?

merking betyr at arrangementet ble holdt uten kirketjener tilstede.

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1.

Tiltak: Ledertrening for ungdom 15-17 år

Satsingsområde:

Ungdom. Trosopplæring.

2.

Org.nr: 876992582

Søkerens navn: Randesund menighet

Adresse: Liane Ringvei 10

Postnummer: 4638 Poststed: Kristiansand

Tlf: 38196880 E-post: Randesund.menighet@kristiansand.kommune.no

Bank/postgironummer: 3000.07.70112

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse: Randesund menighet har et ledertreningsopplegg for ungdom 15-17 år som vi kaller TØFF, trening og øvelse for fjorårs konfirmanter. Det er 15 ungdommer med på TØFF.

Ungdommene har samlinger noen kvelder i løpet av året, men vi ser at mange av ungdommene er opptatt med mange ting, så for noen kan det være vanskelig å prioritere disse kveldssamlingen. Vi ønsker derfor å ha en week-end sammen, våren 2020, slik at vi kan være sammen over en noe lengre tid. Dette for å bedre kunne kombinere undervisningen med praktiske øvelser. Vi ønsker å dra til Fyrklitt i Hirtshals, Danmark. Dette for at vi da ikke er avhengig av ytterligere transport. Fyrklitt er i gåavstand fra ferjeterminalen.

Ungdommene som er på TØFF er viktige medarbeidere i menighetens Trosopplæring. De er med som gruppeledere i flere tiltak, andre ganger har de ansvar for lek og underholdning eller korte andakter/vitnesbyrd om hva troen betyr for dem. Ungdommene bruker flere frihelger på Trosopplæring i menigheten; Kick Off for konfirmanter, Lys Våken, Tårnagenthelg, Week-end tur med konfirmanter, Baluba dag for å nevne de viktigste.

Vi tror at en week-end samling vil dyktiggjøre ungdommene ytterligere, samtidig som det er en sosial samling som vil knytte ungdommene nærmere hverandre og nærmere menigheten. En tur vil også vise at menigheten setter stor pris på den innsatsen de gjør.

Vi ser også at dersom ungdommene på ledertrening trives og har det gøy, sprer det seg til konfirmanter som da ønsker å melde seg på ledertrening neste år.

Målsetting for tiltaket:

Bibelundervisning. Dyktiggjøre ungdommer til å ta lederoppgaver i menigheten. Samarbeid.

Arbeidsformer og metoder:

Undervisning i et tema fra Bibelen.

Undervisning i ledertrening: Formidling til barn og unge.

Samarbeid er noe vi ønsker å legge vekt på.

Smågrupper som får planleggingsoppgaver som legges frem for de andre på turen, men som også skal brukes i Trosopplæringen senere på våren; først og fremst konfirmantweekend og Tros 3.trinn med Balubadag.

Ungdommene vil også få ansvar for å lage en Bønnevandring til bruk på en av kveldene.

Ord for natten og ord for dagen vil de få ansvar for 2 og 2.

Vi lager mat sammen. Smågruppene har ansvar for en rett til tapas-buffeten på lørdagskvelden.

Ansvarlig for gjennomføring:

Vi er tre ansatte som er sammen om TØFF. På kveldssamlingen er vi to tilstede, men på tur ønsker vi alle å være med.

Trosopplærer Haakon Ekberg

Trosopplærer June Myhrstad

Kateket Ellen Sandvik

Fremdrift:

Evalueringsstidspunkt og –former:

Evalueringen ønsker vi å ta umiddelbart etter turen, evt på båten hjem. Vi har en skriftlig, individuell evaluering og en felles muntlig evaluering.

4. Budsjett

Vi søker om kr 21400

Budsjett:

Overnatting og reis med Color-line til Fyrklitt i Danmark:

Kr 890,- per person x 18 kr 16020,-

Materiell: kr 150.- per person kr 2700,-

Fellesmat: kr 150,- per person kr 2700,-

Til sammen: kr 21400,-

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år Kr 21420,-

Eventuelt tilskudd 2. år Kr

Eventuelt tilskudd 3. år Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen

innen 2. desember 2019.

E-post: agder.bdr@kirken.no

Schøgren Kompetanse

Firmanr. 950502274
Bankkto. 3000 34 25041
Adresse; Furulyveien 9
4900 TVEDESTRAND
Tlf. 91304872
e-post; svein.schogren@gmail.com

Til: Agder og Telemark Bispedømme

Kontaktperson Erling Jakobsen
4662 KRISTIANSAND

Søknad om videreføring og øking av tilskuddet fra Avkastningen i OVF fondet for 2020

Søknaden omfatter Diakoni og ungdomsarbeid

I 2019 søkte jeg om 63.000 kroner for å besøke konfirmantgrupper i bispedømmet. Det ble innvilget kr 28.000. Jeg forstod det slik at dette automatisk ble fornya i alle fall tre år framover. Erfaringen til nå er at dette blir for lite i forhold til lange reiseveier og at etterspørselen er større enn tilskuddet har gitt rom for.

De gruppene jeg har vært innom i år har signalisert at de ønsker dette for neste års konfirmantkull også. I tillegg er det flere prester som ønsker å få dette tilbudet i konfirmantundervisningen. Derfor søker jeg om at tilskuddet blir økt til kroner 50.000.

Rapport for 2019:

Tilbakemeldingene fra menighetene har vært over all forventning. I samarbeid med Erling Jakobsen sendte vi ut en informasjon til de ansvarlige for konfirmantundervisningen i menighetene. Det ble tilbudt en pakke, der de betaler egenandel på kr 2000 per besøk og tilskuddet dekker kr 3000. I praksis dekker tilskuddet kun 2800. (28000/10 konfirmantbesøk). I 2019 har jeg besøkt 10 konfirmantgrupper, som har kommet innunder ordningen. Noen menigheter slo gruppene sammen, for å spare penger. Når gruppene er fra 80 til 100 blir det i meste laget, men det har fungert.

Dette er gruppene som har fått besøk:

1. Arendal og Barbu
2. Fjære og Grimstad
3. Tveit
4. Marnardal og Bjelland
5. Konfirmantleiren til Vennesla, Øvrebø og Torridal på Lista
6. Eiken
7. Solum i Skien
8. Austre-Moland
9. Gvarv
10. Bø

I tillegg har jeg besøkt konfirmantene i Tvedestrand, Dypvåg, Holt, Risør og Sønedeled, som en del av diakonstillingen i Aust-Nedenes prosti.

Asker menighet og Stange/Tangen menigheter har jeg besøkt på 4. året, men de betaler honorar og reise av egne budsjetter.

Totalt har jeg besøkt om lag 600 konfirmanter i 2019. De har fått høre min historie, de har lært om grensesetting, de har hørt at sex ikke er synd og de har hørt om min trosreise – at det går an å tro på Gud, selv om vonde ting skjer. Det som virkelig driver meg i dette arbeidet er å kunne formidle håp til de som er utsatte for overgrep. For statistisk er i alle fall 60 av disse ungdommene berørt på en eller annen måte.

Temakvelder

Tilbudet om konfirmantundervisning har også ført til temakvelder der folk i lokalmiljøene, inklusiv ansatte i skoler, barnehager, psykisk helse har blitt invitert. Dette har vi hatt på Tveit, Vigeland og Gvarv. Flere steder har også foreldre blitt invitert med til samlingene.

6/11 ble det arrangert en slik kveld på Gvarv, der menighetshuset var nesten fullt. Blant annet kom det 20 ansatte fra barnehagene, Redd Barna, lærere og så videre. Det var innslag fra en lokal musiker, informasjon fra Kirkens SOS og mitt foredrag. Etter kveldsmat ble det rom for samtaler/spørsmål. Det er så bra at de lokale menighetene setter seksuelle overgrep på dagsorden og når ut til folket i bygda.

Konfirmantbesøket i Skien utløste også en invitasjon til å besøke Evangeliesenterets hovedkvarter 20/11. Der møter jeg alle senterets ledere.

Jeg er ansatt i 50% stilling, som prostidiakon i Aust-Nedenes prosti.

I tillegg er jeg med i komiteen som gjennomfører Messe for verdighet i Arendal. I februar planlegges også en fagdag for kirkelig ansatte.. Jeg er også med i en ressursgruppe ved Kirkelig ressurscenter i Oslo. Vår rapport skal legges fram på Novemberkonferansen til KRS.

For å rekke alt er jeg ikke lenger styreleder i Utsattmann, men er med som styremedlem. Jeg holder noen foredrag i regi av dette, men langt færre enn tidligere.

Mange menigheter ønsker besøk til konfirmantgruppene, men mangler penger til å gjennomføre det. Jeg har strukket meg langt for å gjøre dette til en lavkostpris, men det er ofte lange reiseveier. Så det går en arbeidsdag/kveld til hvert besøk.

Møtene med ungdommene er det viktigste jeg gjør. Hvis mitt besøk kan redde bare en i hvert konfirmantkull fra å få livet sitt ødelagt, så er det verdt.

Jeg håper derfor at OVF-midlene blir videreført og også økt i forhold til tilskuddet i 2019.

Vennlig hilsen
Svein Schøgren
Prostidiakon i Aust-Nedenes
Tlf. 91404872
Svein.schogren@gmail.com

Rapport over disponering av midlene	Antall	Egenandel	Totalt
Besøkt konfirmantgrupper i bispedømmet	10	2000	20000
OVF-midler			28000
Utgifter – reise, diett			20000
Netto honorar			28000

Fra: Erling Theodor Jakobsen
Sendt: 12. november 2019 11:53
Til: Grethe Ruud Hansen
Emne: Fwd: Dokument 19/04515-2 Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020 sendt fra en enhet i Den norske kirke
Vedlegg: Søknad om tilskudd fra OVF Fondet 2020.docx; ATT00001.htm
Oppfølgingsflagg: Follow up
Status for flagg: Flagget

Kan du være så grei å legge inn.

Mvh
Erling jakobsen
Tlf 90042954

Sendt fra iphone

Videresendt melding:

Fra: Svein Birger Schøgren
Dato: 12. november 2019 kl. 11:32:31 CET
Til: Erling Theodor Jakobsen
Emne: Re: FW: Dokument 19/04515-2 Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020 sendt fra en enhet i Den norske kirke

Hei Erling og takk for påminnelsen.
Jeg trodde det var automatisk fornyelse i 3-4 år, men her kommer en skriftlig søknad. Ordningen er godt i gang. Som du ser har jeg vært inne i 14 konfirmantgrupper, men de representerer flere menigheter, siden noen ble slått sammen.
Flere ønsker besøk neste år. Det er jo nytt kull hvert år, så i så måte er jo ikke dette et arbeid som tar slutt...
Hvis dere ønsker referanser, så er det bare å ringe til prestene i de menighetene jeg har vært i. Jens Olai Justvik arrangerte først en temakveld, for deretter å

slippe meg løs på konfirmantene. Det samme ble gjort i Gvarv i forrige uke. Begge med stort hell.

Egentlig burde bispedømmet heller oppretta en halv stilling til dette arbeidet. Den kunne vært kombinert med at jeg tok tak i Messe for Verdighet og fagdager også. Jeg tar gjerne den jobben og dropper i så fall Utsattmann arbeidet. Mange kan gjøre både det og diakonarbeid, men i møte konfirmantene ligger noe av kraften i at jeg har gått den veien jeg har gått. Mi talast :-)

Hilsen Svein

tor. 7. nov. 2019 kl. 10:33 skrev Erling Theodor Jakobsen <ej344@kirken.no>:

Tenker du søke ovf videre?

Mvh

erling

From: noreply@kirken.no [mailto:noreply@kirken.no]

Sent: Wednesday, November 6, 2019 3:43 PM

To: Erling Theodor Jakobsen <ej344@kirken.no>

Subject: Dokument 19/04515-2 Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020 sendt fra en enhet i Den norske kirke

Erling Jakobsen

Dokumentet **19/04515-2 Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020** for saken **AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME - OPPLYSNINGSVESENETS FOND - SØKNADER 2020** er sendt fra en enhet i **Den norske kirke**. Se vedlegget for innholdet i utsendelsen.

Dette er en systemgenerert e-post, og skal ikke besvares.

--

Hilsen

Svein Schøgren
tlf. 91304872

OPPLYSNINGSVESENETS FOND

SØKNADSSKJEMA – TILSKUDD 2019

1. Tiltak:

Prosjekt "Slektenes Lovsong 2020" .

Satsingsområde:

Kirkemusikk og kultur.

2. Om søkeren.

Org.nr	993 733 385		
Søkerens navn:	Seljord Songlag		
Adresse:	Flatdalsvegen 1174.		
Postnummer:	3841	Poststed:	Flatdal, Telemark.
Tlf:	992 78 698	E-post:	groaaserue@hotmail.com
Bank/postgironummer:	2711.12.77457		

3. Beskrivelse av tiltaket.

Korverket "Slektenes Lovsong" er noko så sjeldant som eit nyskrive verk med nynorsk tekst, skapt av lokale kunstnarar frå Telemark. Forfattaren Olav Mosdøl frå Kviteseid har skriva dei 16 tekstane, og Seljord Songlag sin dirigent, Oddbjørn Aase, har tonesett 12 av tekstane med musikk av høgst ulik sjanger og klang. Verket framstår som ei suite med speletid på om lag ein time.

Bakgrunn/begrunnelse:

"Slektenes Lovsong" vart framført første gong hausten 2018 i samband med Seljord Songlag sitt 30-årsjubileum i Kviteseid Kyrkje, Valle Kyrkje og på kulturhuset Granvin i Seljord. Seljord Songlag var sjølv arrangør av konsertane i samarbeid med lokal kyrkjelyd og lokalt personale. Erfaringane med dette verket frå 2018 er så gode at prosjektet har tru på at denne ambisiøse nyproduksjonen av "Slektenes Lovsong" vil bli tatt godt i mot i Seljord og Midt-Telemark. Dagfinn Køhn skreiv om urframføringa i Kviteseid Kyrkje 27. september 2018: *"Dette siste og nye samarbeidet med Aase har gitt eit forfriskande og positivt resultat. Gjennom vekslende stilartar og variert musikalsk språkdrakt, og med interessant veksling mellom musikarar, kor og songsolistar har komponisten samla og skapt eit eige og sjølvstendig verk av dei mange kraftige og biletskapande tekstane"*.

Målsetting for tiltaket:

Styra i Seljord Songlag og Bø kyrkjekor ønskjer å skipe til to konsertar med verket "Slektenes lovsong" i Bø og i Seljord i mars 2020, høvesvis laurdag 28. mars 2020 og søndag 29. mars 2020. Kora ønskjer å stå for produksjon og gjennomføring av konsertane sjølve.

Arbeidsformer og metoder:

Av praktiske grunnar er Seljord Songlag formell søker i høve til Ovf. I samband med gjennomføring av konsertane deler Seljord Songlag og Bø kyrkjekor på risiko.

Ansvarlig for gjennomføring:

Det er naturleg å skilje mellom den administrative delen rundt produksjonen av konsertane og den kunstnariske. Styra i Bø kyrkjekor og Seljord Songlag deler på økonomisk risiko og arbeidet rundt finansiering, budsjettering, marknadsføring, stadfesting av avtaler med involverte partar og andre administrative spørsmål. Spørsmål som gjeld musikk og det kunstnarlege uttrykket blir handsama av dirigentane i kora. Dirigent for Bø kyrkjekor er Grete Hasselgård Sele, dirigent for Seljord Songlag er Oddbjørn Aase.

Fremdrift:**Organisering.**

- Innstudering vil finne stad i tida februar-mars 2020 og må gjerast i det einskilde koret.
- Det er naturleg at Bø nye kyrkje er konsertarena i Bø, og at Granvin kulturhus er det i Seljord.
- Grete Hasselgård Sele (dirigent Bø kyrkjekor) vil vere dirigent under felles prøver og under konsertar.
- Generalprøve med musikarar og solistar vil ein gjennomføre laurdag 28. mars 2020 i forkant av konserten i Bø kyrkje.
- 70-80 koristar vil syngje i lag under desse konsertane.
- Ein vil samarbeide med personalet ved konsertarenaane om praktisk tilrettelegging.

Musikarar/solistar.

Ein har munnleg avtale med følgjande profesjonelle musikarar/tekstforfattar, der dei har meldt attende at dei har bunde seg til dei to konsertdatoane:

- Altstemme: Kjend stemme frå Skien, Anne Gravir Klykken.
- Barytonstemme: Tilsett i Det norske Soliskor: Peder Arnt Kløverud.
- Kontrabass: Kjend musikal/artist frå Bø: Jon Rørmark.
- Fløyte: Tilsett ved kulturskulen i Kviteseid, Ingri Elise Engeland.
- Klaver: Kyrkjemusikal i Bø, Rolf Axelsen Lie.
- Perkusjon: Førebels ikkje bestemt.
- Liturg: Forfattar av verket, Olav Mosdøl.

Lyd/ljos.

- I Bø kyrkje er det aktuelt med Norsk Lydservice
- I Seljord er det lokale lyd- og ljosteknikarar som er aktuelle.

Økonomi.

- Seljord Songlag vil vere formell søker i høve til søknader om støtte.
- Ved mogeleg under-/overskot ønskjer kora å dele på risiko/vinst.
- Sjå elles budsjett/finansieringsplan som er lagt ved. Billettpris ein har kalkulert med: 250 kr.

Evalueringstidspunkt og –former:

Er kvaliteten på det som blir skapt eller levert på nivå med det ein venta seg? Dette er det ein til vanleg legg i omgrepet evaluering.

Dei gode erfaringane og tilbakemeldingane frå konsertane i 2018 legg i høg grad føringar for korleis ein ønskjer å gjennomføre desse to konsertane i 2020. Dei fleste musikanane som vil delta i 2020 er dei same som tok del i 2018. Ein ønskjer å gå såpass breitt ut med marknadsføringa at tilbakemeldingane minst er på nivå med dei vi fekk i 2018. Det er etablert eit eige prosjekt for finansiering av video- og lydopptak, redigering, produksjon og distribusjon av eit videogram av minst ein av konsertane. I skrivande stund har vi ikkje fått svar frå dei vi har søkt støtte frå. Utover dette har kora ingen planar om å evaluere eller å dokumentere desse to konsertane.

4. Budsjett

Fullstendig prosjektbudsjett med utgifter og inntekter vedlegges, med opplysninger om egenandel og søknadsbeløp fra Opplysningsvesenets Fond.

Ved søknad om driftsstøtte vedlegges virksomhetens årsbudsjett for det aktuelle år, samt regnskap for sist avsluttede år.

Budsjett Slektenes lovsong 2020.		
	Inntekter	Utgifter
Finansiering		
Norges korforbund	20000	
Vestfold Telemark Fylkeskommune	20000	
Bø Kommune	5000	
Sparebanken Din Bø/Seljord	10000	
Opplysningsvesenets fond	30000	
Tilskot frå lokalt næringsliv	5000	
Programannonser	5000	
Billettinntekter		
Konsert Bø kyrkje	38000	
Konsert Granvin kulturhus	25000	
Inntekter	158000	
Lyd/lys Bø		8000
Lyd/lys Granvin		8000
Husleige Granvin		5000
Blomar		3000
Stemming Bø		3000
Stemming Seljord		3000

Reise, bo-, diettkostnader.		10000
Mat felles øvingar		5000
Trykk/layout program		5000
Marknadsføring		10000
Billettavgifter		2000
Diverse kostnader		10000
Honorar		
Peder Arnt Kløvrud		16000
Anne Gravir Klykken		16000
Jon Rørmark		9000
Rolf Lie		9000
Perkusjonist		9000
Ingri Elise Engeland		9000
Liturg		9000
Honorar dirigent		9000
Sum kostnader		158000

5. Tilskuddsplan

Omsøkt tilskudd 1. år	30000 kr
Eventuelt tilskudd 2. år	0
Eventuelt tilskudd 3. år	0

6. Eventuelt andre opplysninger :

Som det går fram av utgreiing om prosjektet og budsjett søker vi om kr 30000 frå Ovf. Når vi her har gjort greie for korleis Bø kyrkjekor og Seljord Songlag sjølv ønskjer å arrangere to konsertar i 2020 er vi samstundes klar over at dette inneber monaleg risiko. Støtte frå Ovf vil gjere det mogeleg å bere denne risikoen.

Likeeins er det slik at i skrivande stund ventar vi på svar frå somme av dei vi har søkt om støtte i frå.

Bø og Seljord, 19. november 2019.

For Bø Kyrkjekor: Rolf Axelsen Lie, kyrkjemusikar.

For Seljord Songlag: Hans Petter Høie (styremedlem).

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

"Kunstkonfirmant" er et tilbud til konfirmanter i Skiens og Siljan. De skal ha lokal tilhørighet på fellesarrangement, men undervisningstiden består i å få emnene presentert via kunstene i kirkerne.

Satsingsområde:

Konfirmanter

2.

Org.nr	976 991 273		
Søkerens navn:	Eva Hangeland, Skiens Kirkelige Fellesråd		
Adresse:	Schweigårdsgate 11		
Postnummer:	3717	Poststed:	Skien
Tlf: 41809462	E-post: eva.hangeland@skien.kommune.no		
Bank/postgironummer:	1644.08.86519		

3.

Beskrivelse av tiltaket**Bakgrunn/begrunnelse:**

Å aktivt bruke den eksisterende kirkekunsten til å presentere ulike emner. Via arkitektur, skulptur, tekstiler, mosaikk, maleri og glassmaleri formidles emnene til konfirmanterne.

Målsetting for tiltaket:

Å lære å se på kirkekunst med det estetiske øyet. De skal kunne plassere kirker i stuen i de mest sentrale epoken innen kunst, og kjenne igjen bibelske innhold i ulike kunstuttrykk. De skal også vurderer og kirken på en respektfull måte.

Arbeidsformer og metoder:

Observasjon, undervisning, deltagende dialog. Kunstnisk uttrykk eller skriftlig produksjon med kirkekunsten som inspirasjon.

Ansvarlig for gjennomføring:

Eva Hangeland, trosopplærer i Melum sokn, Solun og Kilebygda sokn og Gimsey og Nenset sokn.

Fremdrift:

"Kunstkonfirmant" skal ha en varighet på 40 timer. I tillegg skal deltagerne være med på 20 timer i sin lokale menighet. Dette er ment som et supplement til eksisterende opplegg i sinvald

Evalueringstidspunkt og -former:

Det vil bli lagt opp til evaluering underveis i kursen, hvor de kan være anonyme. Ved avslutningen blir det en skriftlig evaluering og de foresatte vil også bli invitert med på det.

4. Budsjett

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 45.000
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 45.000
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 45.000

6. Eventuelt andre opplysninger:

Se vedlegg for studieplan, presentasjon av kurset, budsjett og en oversikt over emnene i de ulike kirkene i Skien og Siljan.

Jeg vil også søke andre organisasjoner om tilskudd.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen innen 2. desember 2019

E-post: agder.bdr@kirken.no

Inntekter	
Kontigent	7500
Tilskudd	45000
Sum	52500

Utgifter	
Lønn	36000
Transport	6500
Materiell	5000
Reklame	5000
Sum	52500

Oversikt over innhold i «Kunstkonfirmant»

Kirke	Årstall	Altertavle	Emne
Kapitelberget	1120	Innviet til Mikael	Tilhørighet i lokal kirke.
Gjerpen	1153	Den fortapte sønn	Nestekjærlighet og diakoni.
Siljan	1150 (1838)	Krusifiks	Den gode hyrde.
Melum	1728	Nattverd	Påske og nattverd.
Solum	1766	Kristi himmelfart	Kristi himmelfart og pinse.
Kilebygda	1859	Kors	Dåp og bibelen.
Skien	1894	Den oppstandne Jesus og evangelister	Hvem er Gud, vår far? Bygg til hans ære.
Skotfoss	1900	Den kananeiske kvinne	Tro, å stole på og bønn.
Borgestad	1907	Kors og glassmaleri	Nåde, lignelse om såmannen og fikentreet.
Gimsøy	1922	Glassmaleri av Jesus, Moses, Elias og evangelistene	Moses og budene, Elias.
Nordre gravlund	1933	Trekors	Døden og evig liv.
Nenset	1961 – 1996	Kirketekstiler	Skapelsen og gudstjeneste.
Gulset	1986 - 2009	Kors av sko	Jesu nærvær, livets vann og ånd.
Porsgrunn	2019	Oppstandelse	Oppstandelse og velsignelse.

Kunstkonfirmant

Kunstkonfirmant er et tverrkirkelig prosjekt i Skien og Siljan. Her inviteres konfirmantene til å være med på et undervisningsopplegg i konfirmasjonstiden som går ut på å lære om kirkekunst. De skal ha lokal tilhørighet og bli presentert i sin lokale kirke, være med på fellestiltak og turer med andre konfirmanter, og bli konfirmert i sin lokale kirke. Det er mesteparten av undervisningsopplegget som de tilbringer på gruppa kunstkonfirmant. Målet med denne gruppa er å presentere emnene i undervisningen via kunsten vi har i kirkene her i området. Via arkitektur, skulptur, tekstiler, mosaikk, maleri og glassmaleri formidles emnene. Her vil konfirmanten oppøve sin evne til å se og observere omgivelsene med estetisk blikk, og deres visuelle intelligens utvikles. Av kunstneriske element er det mye å ta av i de forskjellige kirkene.

Det handler også om å lære å kjenne igjen tidstypiske element så de ved observasjon kjenner dem igjen og kan se i hvilken tid kunsten er laget.

Kirkene i området her spenner fra 1100-tallet til den nye kirken i Porsgrunn som står ferdig i disse dager. Det er et svært variert formspråk og kunstneriske uttrykk som er representert i kirkekunsten. Ved oppdagelse, observasjon, dialog, forelesning og personlig uttrykk er det tenkt at dette kan berike og utvikle konfirmantene på en spesiell måte. Det blir en dannelsesreise innen kunst.

Dersom konfirmantene har behov for å uttrykke seg innen en kunstform vil det være rom for det. De som ikke har dette behov må levere skriftlig oppgave angående hva de har vært med på i konfirmasjonstiden. Altså: De kan velge å skape et objekt med inspirasjon fra kirkekunsten, eller de kan gi en skriftlig fremstilling av det. Her velger de ut fra evner og behov.

Det er tre grunner til at jeg ønsker å starte dette prosjektet.

1. Jeg er veldig glad i kunst og har mellomfag i kunsthistorie fra Universitet i Oslo. Jeg har også en mastergrad i kulturstudier fra Høgskolen i Telemark med masteroppgaven «Å se på kunst med tidens øyne», 2007.
2. Konfirmantene er individuelle ungdommer som lærer på forskjellig måte. Her vil de lære å se med et estetisk blikk på omgivelsene. De som i utgangspunktet har sterk visuell intelligens vil være svært egnet for dette. Jeg tror dette kan være en utmerket måte å tilbringe konfirmanttiden på. De blir en liten, eksklusive gruppe som har mange opplevelser sammen på tvers av soknegrenser.
3. Kirkene i området her har utrolig mye flott kunst som blir veldig lite brukt. I katolsk tid var kirkekunsten viktig for å formidle Bibelens innhold siden mange ikke kunne lese eller skrive og presten messet på latin. Vi har helt glemt å bruke kunsten vi omgir oss med, og etter studiet i kunsthistorie lærte jeg virkelig å se meg rundt for hva som var i omgivelsene. Der kom kunnskapen fra søndagsskolen godt med. For de konfirmantene som har denne interessen tror jeg de kan lære mye av at emnene i konfirmasjonstiden blir formidlet via kirkekunsten.

Et konfirmantår følger skoleåret. De starter i august og ferdig i april/mai.

Dette opplegget skal være et supplement til de eksisterende konfirmantoppleggene i Skien og Siljan. Det er mange flinke prester, kateketer og trosopplærere som har ansvaret for konfirmantene i området. Jeg har ikke tenkt å erstatte noen av dem, men å utvide tilbudet til konfirmantene. Jeg ser det også som et element i å gi et bredere tilbud siden mange velger

«konfirmasjon» som ikke har noe med kirke/menighetsliv å gjøre. Ved å gi dem flere alternativ å velge mellom håper jeg at flere velger å konfirmeres i Den norske kirke.

Studieplan for kunstkonfirmant.

Læringsmål.

Hovedmålet er: Å lære å se på kirkekunst med det estetiske øyet. Deltagerne skal etter å ha vært med på «Kunstkonfirmant» lære å observere ting rundt seg ved at den visuelle intelligensen blir stimulert.

De skal kunne plassere kirker i vårt område i de mest sentrale epokene innen kunst, og de skal kunne kjenne igjen sentrale bibelske innhold i ulike kunstneriske uttrykk. Deltagerne skal lære konvensjonen som oppsto rundt kirkekunst og ut fra dette gjenkjenne personer og hendelser. De skal omgås hverandre og kirkene på en respektfull måte, men også våge å stå opp for hva de selv mener.

Et mål er en personlig utvikling i forhold til seg selv og andre, og dette samspillet skal bli en dannelsesreise innen kirkekunst som gir dem en større opplevelse i og utenfor kirkerommet ved at de opparbeider seg en større estetisk bevissthet.

Målgruppe.

Konfirmanter som er 14-15 år i tiden de er med på undervisningsopplegget. Det kreves ingen forkunnskaper, det starter på et helt grunnleggende nivå.

Kunstkonfirmant passer for:

For deg som liker kunst.

For deg som liker det som er gammelt.

For deg som liker å bli kjent på nye steder.

For deg som ønsker å lære mer om de flotte kirkene våre.

For deg med høy visuell intelligens.

Psykologen Howard Gardner lanserte teorien om de mange intelligenser. Den intelligensen som blir mest stimulert ved å følge «Kunstkonfirmant» er den visuelle intelligensen. Med den visuelle sansekanal menes sanseintrykkene en får via øynene, alt en ser rundt seg. De som har høy visuell intelligens kjennetegnes ved at de tenker i bilder og lager seg mentale forestillinger, de husker i bilder og har god fargesans. Den visuelle intelligensen kan også vise seg i at en har et behov for å uttrykke seg på en kunstnerisk måte. Evnen til å se rom og avstand er ofte godt utviklet.

Konfirmantopplegget vil passe svært godt for dem som har høy visuell intelligens, og den vil også bli oppøvet og mer utviklet ved denne typen stimuli.

Det garanteres at deltageren etter dette kurset ser med nye øyne på maleri, mosaikk, glassmaleri, kirketekstiler, skulptur, arkitektur og kirker.

Varighet.

Kurset «Kunstkonfirmant» skal ha en varighet på 40 timer. Et vanlig konfirmantopplegg varer i 60 timer. De som velger «Kunstkonfirmant» skal være med på en del arrangement i sin lokale kirke, som tur, konfirmantpresentasjon, eventuell lysmesse, samtalegudstjeneste og konfirmasjon. Og fellesarrangement som «Kick off» og «Good Friday» (fotballcup). De skal være knyttet til sin lokale kirke og menighet, da dette er ment som et supplement til eksisterende opplegg. Siden det varierer i den enkelte menighet hvor mye tid de bruker på de arrangementene, tilbyr jeg 40 timer i tillegg til de nevnte elementene.

Innhold.

Konfirmantopplegget vil inneholde lokal kirkekunst, da kirkene i det aktuelle området er fra tidlig 1100-tallet og frem til helt dagsaktuell ny kirke i Porsgrunn. *Se vedlegg for 15 samlinger på til sammen 30 timer.* Så langt det er mulig å praktisk gjennomføre vil kirkene besøkes i kronologisk orden for å gi klarest mulig fremstilling av tidsepoker.

I tillegg til samlingene i kirkene blir det fem samlinger hvor deltagerne skal produsere et kunstnerisk uttrykk, som eventuelt kan stilles ut, eller skrive en skriftlig oppgave om noe av kunsten de har observert. Her vil også de mest sentrale emnene bli repetert, og deltagerne kan diskutere dette i plenum.

Læringsressurser og metode.

Læringsressurser: Deltagerne vil notere ned, eller ta bilde av, det de finner interessant i hver enkelt kirke de er inne i, og hovedpunktene i det samlingene omhandler. Dersom konfirmantene har behov for å uttrykke seg innen en kunstform vil det være rom for det. De som ikke har dette behovet må levere en skriftlig oppgave angående hva de har vært med på i konfirmasjonstiden. Altså: De kan velge å skape et objekt med inspirasjon fra kirkekunsten, eller de kan gi en skriftlig fremstilling av det. Her velger de ut fra evner og behov.

Når de skal utøve sitt kunstneriske uttrykk vil de trenge ulike ting som blyanter, kullstift, tegnepapir, maling, akvarellfarger, glass eller annet underlag og tekstiler. Dette vil variere etter hva slags uttrykksform den enkelte deltager ønsker å benytte.

Metode: Når vi kommer inn i ei ny kirke skal alle først gå rundt og se seg om. De skal bruke noen minutter på å bli kjent ved observasjon. Deretter blir det undervisning i kirkas alder, arkitektoniske utforming og diverse ulike element som skulptur, glassmaleri, kirketekstiler, maleri og mosaikk. Det vil bli dialog med konfirmantene hvor de kan spørre og kommentere det som har gjort inntrykk på dem. De skal også fortelle hva de først fikk øye på da de kom til kirka, og hva som eventuelt har gjort inntrykk på dem. Deltagende observasjon blir den viktigste metoden i kurset.

Under den kunstneriske produksjonen vil det også være rom for samtale og diskusjon om både det teoretiske stoffet og den kunstneriske uttrykksformen.

Som pedagog blir kursholder den mest sentrale ressursen for deltagerne. Med ulik kompetanse innen undervisning, fra barneskole til voksenopplæring, er kursholder kompetent til å sette i gang dette prosjektet. Evnen til å formidle de ulike formene innen kirkekunst, å gjøre stoffet levende og interessant, er avgjørende for læringsutbyttet til konfirmantene. (Studiekretsen til kursholder inneholder blant annet mellomfag i kunsthistorie, mellomfag i historie, livssyn og etikk, estetikk i religionene, praktisk pedagogisk utdanning og masterstudium i kulturstudier. Masteroppgaven «Å se på kunst med tidens øyne», 2007, gjør at pedagogen har studert hvordan ulike mennesker ser på kunst og forholder seg til det.)

Evaluerings.

Det vil hele tiden bli lagt opp til at deltagerne kan komme med tilbakemelding om hva de synes fungerte/var bra og motsatt underveis i kurset. I noen tilfeller kan det være vanskelig å si slikt direkte så det vil åpnes for at de kan komme med anonyme tilbakemeldinger. Ved avslutningen vil alle fylle ut en skriftlig evaluering om kvaliteter og hva som ikke var bra med det de har vært med på. De foresatte vil også bli underrettet underveis og de blir invitert inn i evalueringen. Det er viktig å ha god kommunikasjon med de foresatte underveis i kurset.

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARK BISPEDØMME

1. Tiltak

Ledertrening og utvikling av UNIK-konseptene i samarbeid mellom HEL-kirkens inkluderingsarbeid og Skjærgårds LIVE.

Kort beskrevet består tiltakene av følgende komponenter:

Skjærgårds UNIK – sommertilbud til mennesker med funksjonsnedsettelse som i 2020 skal arrangeres for tredje gang. Tiltaket hadde 80 deltagere inkludert ledsagere og ledere sommeren 2019.

NYTT! Støtte til oppstart av **24-UNIK** som er dagsseminar tenkt arrangert tilknyttet de ulike prostiene i bispedømme.

NYTT! Lederutvikling og kursing i forhold til oppfølging bispedømmet ca 35 tilrettelagte tiltak for 2020 et kurs for kirkelig ansatte og frivillige i læring og utvikling av bruk av fargekoder i musikkgrupper og band i bispedømmet.

Satingsområdet

Tiltaket faller innefor de fleste av målsetningene:

Diakoni/Kirkemusikk/Kultur/Gudstjenesteliv også barn og ungdom

2.

Org.nr: 818 066 872

Skjærgårds LIVE/HEL-kirkens inkluderingsarbeid

v/ Spesialprest inkluderende kirkeliv Rune Rasmussen

Gyldenløvesgate 11,

4611 Kristiansand

Telefon 48997100

E-post: rr687@kirken.no

Konto Skjærgårds LIVE 3000 28 51608

3. Beskrivelse av tiltaket

Naturlig faller tre beslektede satsinger inn under dette tiltaket.

DEL 1: Camp UNIK

Camp UNIK er et arrangement som raskt har etablert seg som et opplærings og ferietilbud for mennesker med funksjonsnedsettelse. Imidlertid har Skjærgårds LIVE alene måttet bære underskuddet ved de to første leirene. Årsaken til underskuddet er først å fremst at deltagerne i stor grad har enten 1:1 støtte. Noen har ikke med seg støtte personell og andre kan trenge så mye som 2:1.

Til Camp UNIK trengs det mange instruktører og ledere. Målet med de lederne som kirkens inkluderingsarbeid rekrutterer er tosidig. Det gir nødvendig hjelp/instruksjons på arrangementet og vi lærer opp lokale ledere som tar ansvar lokalt for ulike tilrettelagte tiltak, kulturarrangement og HEL-gudstjenester. Dette er derfor en svært strategisk satsing.

Søknaden omfatter derfor støtte til 10 ledere av kirkelig ansatte og frivillige som kan delta på arrangementet og få dekket de nødvendige utgifter.

Søknadsbeløp:

2020	2021	2022
20000	20000	20000

DEL 2: 24-UNIK

Dette er et konsept som er utviklet i sambeid med Skjærgårds LIVE. Det går ut på å arrangere en kulturdag (lørdag) i følgende prostier området i Bispedømmet.

Steder: Lister/Kristiansand/Vest-Nedenes og Arendal og Grenland.

De lokale gruppene som enten er knyttet til kirken direkte eller er knyttet til kultursektor og organisasjoner lokalt inviteres til en dag med musikk, drama, sang og forming. Det arrangeres et åpent arrangement på kvelden og en HEL-gudstjeneste i samarbeid med lokal menighet på søndag formiddag. Her fremføres/brukes det som er lært.

På denne delen av søknaden jobbes det med flere søknader via LNU og andre støttepartnere og denne søknaden omfatter derfor bare en del av prosjektet.

HEL-kirkens inkluderingsarbeid søker støtte til dekking av bidrag til en instruktør og en artist til hvert arrangement.

2020 (to arrangement)	2021(to arrangement)	2022 (to arrangement)
15000	15000	15000

DEL 3: Støtte til kurs i bispedømmet knyttet til prosjektet «Sanger for alle»

Prosjekt «Sanger for alle» har presentert hvordan fargekoder kan være et alternativ for læring i kirkelig musikkundervisning. For å hjelpe musikere (ansatte og frivillige) videre med denne læringen slik at det kan startes flere musikkgrupper og band planlegges det et kurs i 2020. Dette kurset er tenkt som et dagskurs og det søkes støtte til en instruktør og til dekking av utgifter for deltagerne.

2020	2021	2022
Instruktør 5000 Kurshjelp 5000 Tilsammen 10000		

Ansvarlig for gjennomføring:

Spesialprest Rune Rasmussen, Kirkens inkluderingsarbeid
Martin Fredriksen Skjærgårds LIVE

Fremdrift

2020

Camp UNIK	24-UNIK	«Sanger for alle» Kurs
Gjennomføres 5.-7. juni på Gurvika feriesenter ved Nevlunghavn	Gjennomføres høsten 2020	Mars/April 2020
Rekruttering av ledere jobbes med fra januar 2020	Forberedelse er jobbing med lokale aktører og samarbeidende menigheter. Prosjektet kan bare gjennomføres med ytterligere gjennomslag knyttet til Skjærgårds LIVE	Det er viktig å bruke det momentum som langserings av sangboken skapte på HEL 2019

Evaluering

Camp UNIK	24-UNIK	«Sanger for all» Kurs
Evalueres forløpende og ledergruppen jobber tett sammen. Nye ledere knyttes til prosjektet og trekkes inn i denne evalueringen	Siden dette forhåpentlig blir arrangert for første gang i 2020, vil det være en grundig evaluering blant ledere, deltagere og samarbeidende organisasjoner og menighet umiddelbart etter gjennomføringen.	Evaluering av deltagerne. Evaluering i ledergruppen

Tilskuddsplan:

Søknad tilskudd 1.år	45000
Søknad tilskudd 2.år	35000
Søknad tilskudd 3.år	35000

Med hilsen

Risør/Kristiansand 19.11.2019

Rune Rasmussen
Spesialprest inkluderende kirkelivErik Wessman
Skjærgårds LIVE

OPPLYSNINGSVESENETS FOND

SØKNADSSKJEMA – TILSKUDD

2018

1.

Ungdomsdiakon i Søgne menighet. 2018 80% stilling, fra 2019 100% stilling.
--

Tiltak:

Satsingsområde:

--

2.

Org.nr	971335386	
Søkerens navn:	Søgne menighetsråd	
Adresse:	Postboks 1080	
Postnummer: 4683	Poststed: Søgne	
Tlf: 48159874	E-post: post@sognemenighet.no	
Bank/postgironummer: 30900709214		

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Begrunnelsen for opprettelse av en prosjektstilling som ungdomsdiakon, er forankret i menighetsrådets startegidokument. Her er et hovedsatsingsområde inkluderende fellesskap:
--

- Vi skal ha aktiviteter der alle føler seg velkommen
- Vi skal være synlig også utenfor kirkerommet
- Vi skal ha et spesielt fokus på ungdom og integrering

Målsetting for tiltaket:

Ungdomsdiakonen skal jobbe med forebyggende tiltak for ungdom, opplæring for ungdom, inkluderende fellesskap og integrering. Gjennom dette arbeidet, skal ungdomsdiakonen sammen med andre ansatte, gjøre kirka synlig, både i media og på andre arenaer utenfor kirkerommet.

Arbeidsformer og metoder:

Ansvarlig for gjennomføring:

Stillingen er delt inn i to hovedområder: Ungdomsdiakoni og ungdomskirken i Søgne.

1. Ungdomsdiakoni: Jobbe tett med soknediakonen med forebyggende arbeid/omsorgsarbeid/integrering for ungdom

-Kartlegging: Arbeide med å kartlegge behov og naturlige arenaer der ungdomsdiakonen kan bidra og få kontakt med ungdom.

-Synlighet: gjøre kirka synlig, både i media og på andre arenaer utenfor kirkerommet

-Integrering og miljøarbeid: Være Miljøarbeider i «Åpent hus», «Effekt» og andre arenaer der det er naturlig at ungdomsdiakonen er involvert og synlig.

2. Ungdomskirken i Søgne: Jobbe tett med ungdomsleder, kateket og engasjert ungdom om utvikling av ungdomsarbeidet i menigheten, der målet er å få etablert begrepet Ungdomskirken. Ungdomskirken skal være et inkluderende fellesskap for ungdom og består av ulike tiltak som:

-Effekt (eksisterende ungdomsforening)

-Gudstjenester for ungdom

-Lederttning

-Smågrupper

-Ungdomsalph

-Trosopplæring 16-18 år

Ungdomsdiakon, ungdomsleder og kateket har sammen ansvar for å arbeide aktivt med linker mellom de ulike aktiviteter for ungdom innad i menigheten

Fremdrift:

Det vil i starten bli brukt mye tid på kartlegging og undersøke hva som er behov, samarbeid med kommune og dialog med ungdommene for å finne ut hva de ønsker. Deretter igangsetting og utprøving av tiltak.

Noen tiltak er også allerede i gang og vil gå fortløpende.

Evalueringspunkt og -former:

Månedlige evalueringsmøter mellom diakon, ungdomsdiakon og daglig leder. Møter med samarbeidspartnere og andre ansatte etter behov.

4. Budsjett

Fullstendig prosjektbudsjett med utgifter og inntekter vedlegges, med opplysninger om egenandel og søknadsbeløp fra Opplysningsvesenets Fond.

Ved søknad om driftsstøtte vedlegges virksomhetens årsbudsjett for det aktuelle år, samt regnskap for sist avsluttede år.

5. Tilskuddsplan

Omsøkt tilskudd 1. år	150000
Eventuelt tilskudd 2. år	200000
Eventuelt tilskudd 3. år	200000

	Ungdomsdiakon	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
1010	Lønn	412 000	530 000	563 000
1090	Pensjon	64 000	82 000	90 000
1095	Gruppeliv / ulykke avg.pl.	500	500	500
1096	Ulykke kom. andel avg.fri	500	500	500
1099	Arbeidsgiveravgift	65 000	87 000	96 000
	Lønn- og sosiale utgifter	542 000	700 000	750 000
1800	Tilskudd OVF	200 000	250 000	250 000
1830	Kommunalt tilskudd	300 000	450 000	500 000
1862	Givdertjeneste	42 000	0	0
	Inntekter	542 000	700 000	750 000

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARKE BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Nytt kirkeorgel i Søndeled kirke -
Egenfinansiering Søndeled menighet.

Satsingsområde:

Kirkemusikk og kultur

2.

Org.nr	976 991 990	
Søkerens navn:	Søndeled Soken w/ Lars Laurhjel	
Adresse:	Brattfjell 4	
Postnummer:	4990	Poststed: Søndeled
Tlf:	913 92 688	E-post: larslaurhjel@gmail.com
Bank/postgironummer:	2801 25 25 496	

3.

Beskrivelse av tiltaket

Se utfyllende beskrivelse og begrunnelse
i eget vedlegg.

Bakgrunn/begrunnelse:

Søndeled kirke må ha nytt kirkeorgel fordi eksisterende orgel ikke fungerer tilfredstillende lenger, og ikke er fornuftig å restaurere. Nytt orgel er bestilt og under produksjon. Søndeled menighet har påtatt seg å egenfinansiere en million kroner. Vi søker derfor om tilskudd fra OVF's fond som et bidrag til denne egenfinansieringen.

Målsetting for tiltaket:

Målsettingen er å få på plass et nytt kirkeorgel i Søndeled kirke til erstatning for det gamle som er i ferd med å svikte og bare fungerer svært dårlig. Her har Søndeled menighet tatt på seg et stort økonomisk ansvar gjennom egenfinansieringsandelen.

Arbeidsformer og metoder:

Det er valgt en egen orgelkomité med Lars Kaurvigjell som leder. Som musikkfaglig konsulent og rådgiver er engasjert domorganist ved Oslo Domkirke Kåre Nordstoga. Prosjektet blir vært lagt ut på "Doffin" som åpent anbud. Tiltaket er planlagt og blir gjennomført i et samarbeid mellom Risør kirkelige fellesråd og Søndeled menighet/orgelkomiteen.

Ansvarlig for gjennomføring:

Risør kirkelige fellesråd v/kirkeverge Ingvor Lillehammer er prosjektansvarlig.
Organist Tor Morten Kalvorsen er prosjektleder.

Fremdrift:

Orgellet er under bygging og vil bli installert i kirka i løpet av vinteren/våren, og ferdig intonert i løpet av mai 2020.

Evalueringstidspunkt og -former:

Det nybydde orgellet vil bli evaluert og vurdert av vår musikkfaglige konsulent i samarbeid med prosjektleder/begge organistene. De vil beføre/vurdere orgellet på fabrikkens i Nederland like over nyttår, og ellers når det installeres og intoneres.

Planlegging, konsulentbistand, fjerning av det gamle orgellet,
 produksjon/bygging av nytt orgel, frakt, installasjon og intonering
 Totalkostnad: 5,4 mill. kroner.

- 4. Budsjett** Lånefinansiering: 4,4 mill. kroner
 Egenfinansiering Søndeled menighet:
 Innsamlende midler, gaver og eventuelle tilskudd: 1 mill. kroner

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 50 000,-
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr

6. Eventuelt andre opplysninger:

Viser til eget vedlegg.

Søndeled 2.12.2019
 Lars Ansdal

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
 innen **2. desember 2019**

E-post: agder.bdr@kirken.no

Søndeled 02.12.2019

Agder og Telemark bispedømmeråd
Postboks 208
4662 Kristiansand

Utfyllende opplysninger til søknad om tilskudd til nytt orgel i Søndeled kirke.

I nært samarbeid med Søndeled menighet har Risør kirkelige fellesråd satt i bestilling et nytt kirkeorgel hos den anerkjente nederlandske orgelbyggeren Reil BV. Nåværende orgel i Søndeled kirke har gjennom mange år fått stadig dårligere funksjonalitet, og i følge flere kyndige orgelekspertter ville det verken vært lønnsomt eller hensiktsmessig å restaurere det.

Med sine 850 år er Søndeled kirke en viktig kulturinstitusjon i kommunen, og ble i 2000 også valgt som Risør kommunes offisielle kulturminne. Kirka betyr mye for folk i bygda og har spilt en viktig rolle i Søndeledfolks liv og levnet fra uminnelige tider. Det nye orgelet får 26 stemmer, og innebærer at Søndeled kirke får et flott instrument som vil skape glede og verdighet ved gudstjenester og øvrige kirkelige handlinger. Med sitt brede stemmeregister vil orgelet også fungere som et svært godt konsertinstrument.

Nytt kirkeorgel er en langsiktig investering med hundreårsperspektiv, og blir en viktig milepæl i Søndeled kirkes historie. Orgelet er nå under bygging, og skal etter planen komme på plass i løpet av mai 2020. Totalkostnaden, inkludert uforutsette utgifter, blir på ca. 5,4 mill. kroner. Hoveddelen av kostnadene må lånefinansieres, og Risør kommune har vist stor velvilje ved å la fellesrådet ta del i ordningen med rentekompensasjonsmidler og har også stilt kommunal garanti for lånebehovet. Det er vi svært takknemlige for.

Finansieringsplanen forutsetter at Søndeled menighet selv skaffer til veie 1 mill. kroner. Det er mye penger for en liten menighet, og derfor er vi helt avhengig av velvillige gaver for å komme i mål med egenfinansieringen.

Kostnadene til daglig drift og alle våre aktiviteter må tas fra vårt driftsbudsjett og ellers ved hjelp av frivillig givertjeneste. Menigheten har derfor ingen fond eller oppsparte midler å bruke til nytt orgel.

I tillegg til kirkeofringer, tidligere gaver og inntekt fra arrangementer, har Søndeled menighetsråd satt i gang en aksjon blant innbyggerne og lokalbedriftene for å skaffe midlene som trengs, og slik være med på å gi Søndeled kirke og bygda et skikkelig løft. Denne aksjonen har nå pågått i ca. ett år, og hittil har vi fått inn vel 600 000 kroner på orgelkontoen, men fortsatt mangler vi nesten 400 000 kroner. Derfor tillater vi oss å søke på tilskudd fra avkastningen i OVF som kan gis til satsingsområdet for kirkemusikk og kultur. Det ville være til god hjelp.

Alle som bidrar med pengegaver blir «medeiere» i det nye orgelet, og får et andelsbrev pålydende gavebeløpet som et synlig bevis på det. Større givere/sponsorer som gir 50 000 kroner eller mer, vil bli varig profilert med en plakett ved det nye orgelet, og får sin velfortjente plass i et hefte som vi planlegger å gi ut i forbindelse med ferdigstillingen. Gavekonto til nytt orgel: [2801 25 25496](https://www.sparebank1.no/28012525496).

Med dette håper vi på en positiv behandling av søknaden vår!

Med vennlig hilsen

Lars Lauvhjell

Leder av Søndeled menighetsråd

Til Agder og Telemark Bispedømmeråd
agder.bdr.@kirken.no

Langhus, 27. november 2019

SØKNAD OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020

1. Tiltak

Tro og Lys Norge er en kristen, felleskirkelig bevegelse for mennesker med utviklingshemming, deres familie og venner.

2. – 5. juli 2020 planlegger vi en **sommersamling** for foreningens medlemmer og andre som ønsker å være sammen med oss.

Sted: Folkehøgskolen Sørlandet, Birkeland.

Vi vedlegger et informasjonsark om sommersamlingen. Brosjyre og flere opplysninger blir ferdig tidlig på nyåret.

Satsningsområder

Tiltaket faller inn under satsningsområdene **diakoni** og **gudstjenesteliv**.

2. Praktiske opplysninger

Organisasjonsnummer:	986 606 424
Søkerens navn:	Tro og Lys Norge
Adresse:	c/o Dag Pagander, Vevelstadåsen 41, 1405 LANGHUS
Tlf.: 928 48 925	E-post: dagepag@gmail.com
Bankkontonummer:	3000.31.53599

3. Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse

Tro og Lys er en internasjonal bevegelse med arbeid i over 80 land på alle kontinenter. I Norge ble bevegelsen etablert i 1990, og er organisert som en forening. Norge hører til Nordlysprovinsen, som også omfatter Sverige, Danmark og Estland.

Arbeidet i Tro og Lys drives helt og holdent på frivillig basis, og er organisert i lokale grupper. Hver gruppe kan ha mellom 15 og 40 medlemmer. Foreningen har grupper på 12 steder i Norge. De fleste medlemmene tilhører Den norske kirke, og flere av gruppene er direkte knyttet opp mot en menighet i Dnk. I Agder og Telemark bispedømme har vi fire aktive grupper: I Lillesand, Flekkefjord, Lyngdal og Bø. For mer informasjon om Tro og Lys, se vedlagte brosjyre.

De lokale gruppene samles månedlig, der vi spiser sammen, deler fra våre liv og feirer gudstjeneste. Deltakelse i den ordinære gudstjenesten i lokalmenigheten i Den norske kirke inngår også i programmet for de fleste gruppene, noen steder på hver samling, andre steder en eller flere ganger i semesteret.

Hvert annet eller tredje år arrangerer vi en sommersamling for medlemmer i alle Tro og Lys-gruppene i landet. Her ønsker vi også andre som vil delta i dette fellesskapet hjertelig velkommen. Vanligvis har det vært ca. 100 deltakere på disse samlingene.

Målsetting/prosjektbeskrivelse/arbeidsformer

Visjonen for Tro og Lys er å skape et fellesskap og legge til rette for personer med utviklingshemming, slik at de kan utøve sitt tros- og gudstjenesteliv på en verdig og levende måte.

Målsettingen med sommersamlingen er å skape et utvidet forum der den enkelte kan få inspirasjon på tvers av sin lokale gruppe og ha glede og dra nytte av felles tros- og livserfaringer, ikke minst ved å være sammen i et større fellesskap med likesinnede over et lengre tidsrom.

Samtidig ønsker vi at også andre som ikke er med i våre lokale grupper kan få ta del i fellesskapet og bli inspirert og oppmuntret.

Av programmet kan vi nevne bibeltimer, utflukt, festlige samvær og kveldsbønn. I tillegg vil det være arbeid i smågrupper og ulike verksteder (for eksempel musikkverksted, teaterverksted og kreativt verksted). En kveld vil det bli arrangert en åpen konsert med bl.a. trubaduren Tore Thomassen.

Ansvarlig for gjennomføring

Tro og Lys Norge v/styret:

LEDER: Helga Mosland Raen, Lillesand,
Tlf.: 911 42 522, E-post: helga.mosland@raen.no

NESTLEDER: Gudrun Klingsheim, Nedre Eiker,
Tlf. 909 27 330, E-post: gk763@kirken.no

ØKONOMIANSVARLIG: Dag Pagander, Langhus,
Tlf.: 928 48 925, E-post: dagepag@gmail.com

Evaluering

Etter sommersamlingen vil komiteen be om innspill fra de lokale gruppene, og foreta en evaluering av arrangementet, basert på disse innspillene og egne vurderinger.

4. og 5. Økonomi/Budsjett

Foreningen har ingen eksterne sponsorer eller bidragsyttere, og er avhengig av frivillige gaver. Vi ønsker å holde prisen på sommersamlingen så lav som mulig for at flest mulig kan få anledning til å delta. Derfor håper vi på en viss ekstern støtte for å få økonomien til å gå i balanse.

Inntekter:

Deltakeravgift	215 000
Eksterne tilskudd	30 000
Sum inntekter	245 000

Utgifter:

Honorarer	8 000
Utgifter for arrangementskomité:	11 000
Utgifter opphold, 100 deltakere	211 000
Utgifter på samlingen, dekorasjon, materiell o.a.	10 000
Uforutsette utgifter	5 000
Sum utgifter	245 000

Vi har frimodighet til å søke om **kr 30 000,-** fra Agder og Telemark bispedømmeråd. (Dette er det samme beløp som vi fikk bevilget fra dere til vår forrige sommersamling i 2017).

Dersom dere ønsker mer informasjon, setter vi pris på om dere tar kontakt.

Med håp om positivt svar.

Med vennlig hilsen
For Tro og Lys Norge
Dag Pagander (sign.)
Økonomiansvarlig

Vedlegg:

- Brosjyre: Hva er Tro og Lys?
- Informasjonsbrev om Sommersamlingen 2020

VIL DU VÆRE MED Å STØTTE TRO OG LYS?

VI TRENGER FORBØNN OG ØKONOMISK STØTTE

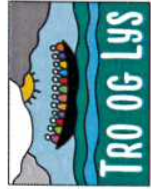
Tro og Lys er en fellesskapsbevegelse. Arbeidet drives på frivillig basis og er forankret i lokale grupper. Vi er avhengige av forbønn for arbeidet og vi trenger penger til utgifter for å koordinere virksomheten. Vil du hjelpe oss?

Du finner mer informasjon på vår hjemmeside: www.trooglys.com
Bring gjerne det du leser om her fram for Gud i bønn.

Hvis du vil støtte oss økonomisk kan du benytte:

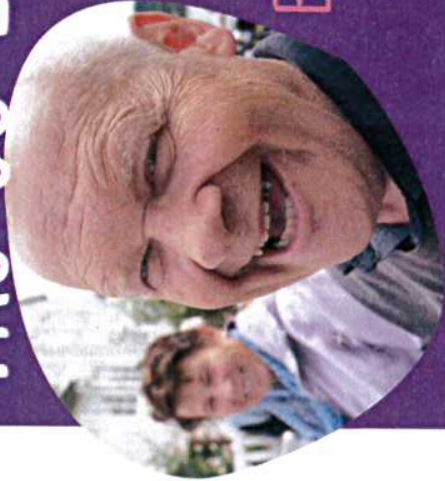
Kontonummer 3000.31.53599
eller VIPPS 569053 – Tro og Lys Norge (Kjøp og betal)

Tusen takk for all støtte!

TRO OG LYS NORGE
WWW.TROOGLYS.COM

HVA ER TRO OG LYS?

VI ER
BLOMSTER
I GUDS
HAGE

Tro og Lys er en kristen fellesskaps-bevegelse for mennesker med en utviklingshemming, deres familie og venner.

GRUNNLAGET FOR TRO OG LYS

Bevegelsen bygger på et kristent menneskesyn; at alle er skapt i Guds bilde og derfor har samme verdi uansett funksjonsnivå. I tillegg støtter vi oss på menneskerettighetene slik de er formulert av FN.

HVA GJØR VI?

Tro og Lys består av lokale fellesskaps-grupper med mellom 10 og 40 personer. Gruppene møtes ca en gang hver måned. De fleste gruppene i Norge er knyttet til en menighet. På samlingene treffer vi vennene våre. Og vi får nye venner. Vi snakker om både det som er vanskelig og det som er fint i livet og om troen vår. Vi spiser sammen og hygger oss.

Vi feirer også gudstjeneste sammen. Alle er likeverdige deltagere i fellesskapet. Samlingene er åpne også for andre som ønsker å delta.

SANN MENNESKELIGHET

“I sentrum av det kristne evangeliet står et paradoks; - at styrke blir åpenbart gjennom svakhet. Veien til sann menneskelighet går gjennom en aksept av vår egen og andres svakhet.

- I et samfunn som baserer seg på nytte og makt, er kanskje ikke de med nedsatt funksjonsevne så effektive, men de er ofte sterke på det aller viktigste: - kjærlighet og ømhet” (Jean Vanier)

Felles erfaring av en dyp og ekte følt menneskelighet er det som binder oss sammen. Vår visjon er å legge til rette for tros-fellesskap som er preget av denne evnen og disse verdiene.

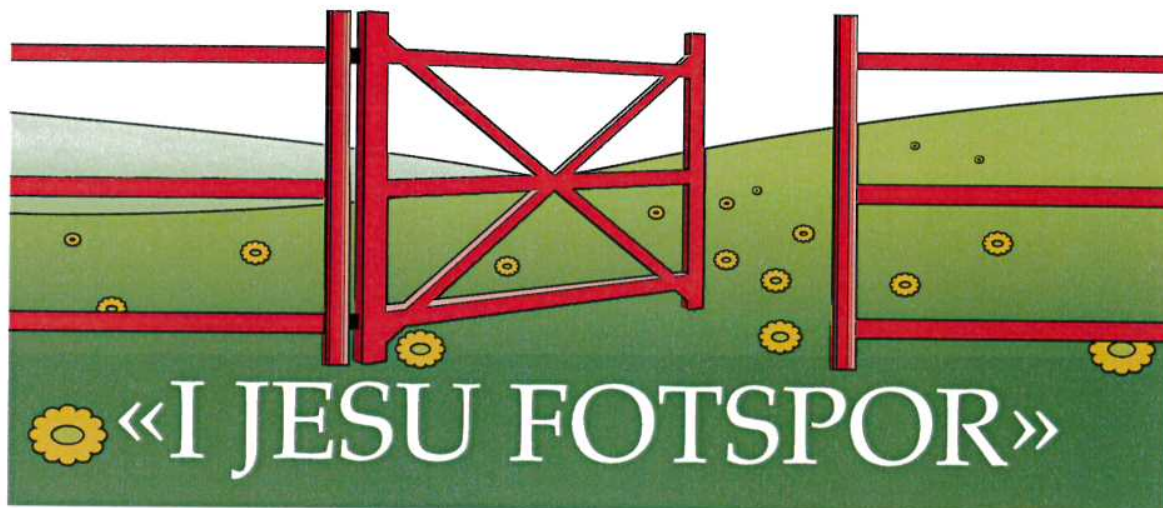
EN STOR FAMILIE

Det er 12 Tro og Lysgrupper i Norge. (2019) To frivillige ledere koordinerer virksomheten. Hvert 2. år arrangeres en sommer-samling som alle gruppene blir invitert til. Samlingen er også åpen for andre.

Tro og Lys finnes over hele verden. Hovedsetet er i Paris. Hele bevegelsen er basert på frivillighet og er økumenisk. Det er grupper i 86 land. Bevegelsen ble startet av Marie-Hélène Mathieu og Jean Vanier.

Kjære Tro og Lys-venner, gled dere til sommeren!

Tro og Lys Sommersamling
Folkehøgskolen Sørlandet, Birkeland
2 – 5. juli 2020

Til sommeren arrangerer Tro og Lys sommersamling igjen, også denne gang på Folkehøgskolen Sørlandet, Birkeland. Skolen ligger i bygda Birkenes i Aust-Agder, med kort avstand til Lillesand og Kristiansand.

Sommersamlingen er for medlemmer i Tro og Lys-gruppene, og for andre som ønsker å være sammen med oss. Målet er å bli bedre kjent med hverandre, utveksle erfaringer og utdype Tro og Lys-visjonen. Vi legger opp til et romslig program med mye tid til lek og fellesskap. Vi røper alt nå litt av sommerens program:

- Bibeltimer med Kathrine prest (Kathrine Tallaksen Skjerdal)
- Valgfrie verksteder
- Besøk til Kjerlingland gård (like utenfor Lillesand) med grilling, kjøring med hest og vogn, forskjellige leker og konkurranser
- Åpen konsert med Tore Thomassen
- Solidaritetsbasar

Sommersamlingen koster kr 2 500,- per person for delt rom. De som ikke overnatter betaler kr 1 500. For de som er avhengige av enkeltrom, ordner vi dette. Andre kan få enkeltrom dersom det er plass, mot et tillegg i prisen. Vi ønsker velkommen fra kl.15:00 torsdag 2. juli. Avslutning etter lunsj søndag 5. juli.

Påmeldingsskjema og mer om samlingen kommer på nyåret. Påmeldingsfrist: 10. mai.

Vi treffes på Sørlandet sommeren 2020!

Hilsen arrangementskomiteen:

Helga Mosland Raen, Gudrun Klingsheim, Monica Landmark, Randi Margrethe Larsen, Synnøve Haugeland, Siv Torill Stenersby Jensen og Dag Pagander.

Kontaktpersoner: Helga Mosland Raen, Tlf.: 911 42 522, e-post: helga.mosland@raen.no

Gudrun Klingsheim, Tlf.: 909 27 330, e-post: gudrun.klingsberg@hotmail.com

Tvedestrand kirkelege fellestråd

Kirkevergen

Tvedestrand 02.12.2019

Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond 2020. Midler til Diakoni.

Søknadssum: kr 175 000.—
 Tiltak: Diakon Videreføring / opplæring av frivillige og ansatte
 Søker org.nr: Tvedestrand kirkelege fellestråd org.nr: 976 992 210
 Konto: 2826 07 14173
 Kontaktinfo: Harry Stiansen, Tlf: 945 23 199 Mail: kirkevergen@tvedestrand.kirken.no

Viser til brev av 06.11.2019, hvor det opplyses om at vi har mulighet på å søke midler fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond for 2020.

Kirkevergene i Gjerstad, Risør, Tvedestrand, Vegårshei og Åmli er samlet bak denne søknaden.

I Aust Nedenes prosti har det de senere årene vært ett godt samarbeid mellom menighetene om en felles diakon øst i Agder.

Finansieringen av denne stillingen har vært ett spleiselag mellom menighetene, Statstilskudd, (Agder & Telemark Bispedømme) samt midler fra Opplysningsvesenets fond (OVF).

Etter 2017 forsvant tilskuddet fra OVF, men etter iherdig jobbing ble denne inntekten «overtatt» av de 5 samarbeidskommunene i prostiet.

Dessverre, allerede etter ett år, signaliseres det fra de fleste kommunene at denne tilleggsbevilgningen blir stoppet.

Meldingen til fellestrådene er at de må finne inndekning for dette innenfor den bevilgede rammen.

I samarbeidskommunenes fellestrådbudsjetter er økonomien svært krevende. Kirkevergene mener den økonomiske situasjonen er så krevende at det ikke finnes rom for nye tiltak uten ekstra bevilgninger.

Vår prostidiakonmedarbeider gjør en glimrende jobb ut i fra de resurser der er.

Arbeidsfeltet er stort, og diakonens evne til å være «over alt på en gang» kommer godt med i jobben.

Kirkevergen i Tvedestrand som administrerer dette samarbeidsprosjektet er svært bekymret for fremtiden for stillingen, dersom det ikke lar seg gjøre å hente midler eksternt.

Enkelte menigheter har samtidig signalisert at der er liten eller ingen mulighet til å øke sin andel inn i stillingen. Det er mange andre oppgaver og prosjekter det jobbes med i de enkelte menighetene.

For 2020 ønsker diakonen å fokusere på Kurs. Dette for at vi i Aust Nedenes prosti skal på sikt ha flere frivillige medarbeidere å dele oppgavene med. Målet er også at den enkelte som jobber med diakoni i menighetene skal bli tryggere på jobben de gjør, og at horisonten kan utvides.

Dette gjelder like fullt for andre av kirkens ansatte, eksempelvis kirkegårdsarbeiderne.

På denne måten kan diakonen også «fristilles» til andre oppgaver innen for feltet sitt.

Kontor og postadresse:
Tjennaveien 35
4900 Tvedestrand

Telefon: 371 99 694
Mob: 945 23 199

e-post:
kirkevergen@tvedestrand.kirken.no
www.tvedestrand.kirken.no

Org.nr. 976 992 210

Vi søker med dette om tilskudd til diakoniarbeidet på kr 125 000.—
Videre søker vi på tilskudd til utvidet kursing på kr 50 000.—

Vi håper søknaden vår blir behandlet på en positiv måte.

Vennlig hilsen

På vegne av kirkevergene i Aust Nedenes prosti

Harry Stiansen

Kirkeverge i Tvedestrand

Tvedestrand Kirkelige Fellesråd
v/ trosoplæring
Tjennaveien 35
4900 TVEDESTRAND
Tlf: 945 21 979
Mail to: ssa@tvedesrand.kirken.no

Tvedestrand 02.12.2019

Agder og Telemark Bispedømme
Postboks 208
4662 KRISTIANSAND

Søknad om tilskudd fra Avkastningen i OVF fondet 2020

Til trosoplæringstiltaket «**DU VERDEN!**»

Søknadssum: kr.30 000

Tiltak: Trosoplæringstiltak

Søker org nr: 976 992 210

Konto: 2826 07 14173

Kontakt info: Sissel Andreassen, 945 21 979

Viser til brev av 06.11.2019, som inviterer oss til å søke midler fra avkastning i OVF fondet, til gode tiltak.

Trosoplæringsansvarlige i Aust Nedenes prosti vil i 2020 jobbe sammen for å gjøre «Du verden!» enda mer interessant for 12 åringene.

Vi har erfart at dersom vi jobber sammen, får vi utnyttet ressursene på beste måte.

På grunn av de gode tilbakemeldingene fra tidligere, ønsker vi i år å utvide temaet om å ta vare på den ene jorda vi har sammen. Dette kombineres med aktuelle fortellinger fra bibelen.

I år ønsker vi å få med aktuelle foredragsholdere som tar opp aktuelle temaer som:

- Sjøppel i vann og på land
- Luften vi puster i
- En verden vi alle skal leve godt i

Meningen med arrangementet er at vi skal lære samtidig som vi har det hyggelig sammen.

Noe vi lærte i fjor, var de gode opplevelsene barna hadde samme. Tross mange nye ansikter, ble det fort dannet nye vennskap i gjengen.

Etter seminarene så vil deltakerne ha:

- Oppgaver sammen (rebus i dyreparken)
- Samtale, hva fant vi ut. Hva kan vi gjøre i hverdagen?
- Grilling av (økologiske) matvarer som vi sammen handler inn.
- Avslutning (bønn og velsignelsen)

Vi legger bevisst opp til oppgaver i etterkant av undervisningen, da dette skjerper konsentrasjonen hos deltakerne.

Trosoplærerne i de 5 kommuner vil at alle 12 åringene skal få mulighet til å delta.

For at vi skal få dette til, må det sørges for at økonomien i prosjektet er realistisk.

Det var trosoplæringsmidler kombinert med egenandel som sørget for å få dekket kostnadene i fjor.

Vi ønsker å unngå egenandelsbelastning.

Dette for at alle som har lyst, skal ha mulighet til å være med uavhengig av familienes økonomi..

Vi har satt opp følgende budsjett for "DU VERDEN! 2020":

Budsjett «Du verden! 2020»			
Oppgaver	Timer/Ant.	Stk pris	Sum
Foredragsholder(e)			10 000
Inngangsbilletter Den lille dyrehage	60 Stk	250	15 000
Mat og drikke	60 Stk	60	3 600
Premier etc.			1 000
Transport			3 000
Aktuelle foredragsholdere			10 000
Inntekt fra samarbeidsenhetene			-12 600
TOTAL KOSTNAD (Søknadsbeløp)			30 000

Her er vi avhengig av at foreldre deltar, på grunn av transportutfordringer. De voksne sørger for seg, dersom de vil delta.

Da vi til neste år ønsker å unngå egenandel fra deltakerne, samt at vi ønsker å få dekket noe mer av kostnadene fra eksternt hold, så har vi ikke i budsjettet oppgitt noen inntekter for formålet. Kostandene vil bli fordelt pr deltaker mot den enkelte kommune, men vi håper på midler fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond for å følge planen om null egenandel. Utover dette vil det være ordinære trosopplæringsmidler som dekker øvrige kostnader.

Vi har tro på at dersom vi jobber sammen, får vi utnyttet både samarbeide og ressurser på beste måte.

Kirkevergen i Tvedestrand vil følge opp den økonomiske delen av prosjektet.

Vi håper søknaden vår blir behandlet på en positiv måte.

Vennlig hilsen

Sissel Andreassen
Sissel Andreassen

På vegne av Trosopplæringslærerne og koordinatorene i Gjerstad, Risør, Vegårshei, Tvedestrand og Åmli.

DEN NORSKE KIRKE

Tveit menighet

SE | INKLUDERE | ENGASJERE

Agder og Telemark Bispedømme
Boks 208
4662 Kristiansand

20.november 2019

Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2019

Søknad om tilskudd til frikjøp av stilling, ungdomskirken Tveit

Søknadssum: 200 000,-

Prosjektbeskrivelse:

Ungdomskirken Tveit - ungdomsarbeid med særlig fokus på gudstjenesten.

Prosjektets varighet: 3 år (vi søker på nytt hvert år)

Etter 3 år vil vi evaluere arbeidet og vurdere videreføring av prosjektet. Ønsker da at stillingen skal selvfinansieres av menigheten.

Budsjett: 30% stilling i 3 år fra 01.08.20. frem til 1.08.23

Satsingsområde: Ungdomsarbeid og gudstjenesteliv

Organisasjonsnummer: 976992601

Kontonr: 3000.07.70120

Kontaktinformasjon: Torgny Bøhn. 91334702, e-post. torgny.bohn@asko.no

Litt historikk.

I flere år har Tveit menighet opplevd en nedgang i gudstjenestebesøk, og da særlig blant barn og unge. Menigheten har også noen år opplevd dramatisk nedgang i konfirmantkullet, og vi har hatt lite rekruttering til ungdomsarbeidet.

Konfirmantoppslutningen for noen år tilbake var på 30-40 konfirmanter, forrige år var vi nede i 7 stk. (vedlagt statistikk de siste 5 årene).

Dette gir seg utslag i frivillighet, og engasjement både i menigheten, men også i bygda som helhet.

Menigheten har også opplevd stor utskiftning i stab de siste årene. Menigheten har hatt perioder med sterk uro i staben på bakgrunn av store utskiftninger, sykdom og personlige konflikter. I løpet av 2018 er flere nye medarbeidere blitt ansatt, og etter grundige analyser, vurderinger og prosesser har staben konsolidert seg på en god og konstruktiv

måte. Samarbeidsklimaet nå er meget godt. Dette har resultert i en strategitenkning som vi har implementert i menighetsrådet og fått aksept for.

Vi ønsker å tenke nytt om menighetsarbeidet for å få en bærekraftig menighet som har potensiale til å vokse, både i antall og i åndelig vekst. Staben sammen med menighetsrådet har vært tydelige på at vi vil stake ut en ny kurs, og for å bli en bærekraftig menighet, har vi sett det som avgjørende å satse på barn og ungdom, og særlig konfirmantkullet. Vi har to hovedlinjer vi arbeider etter:

1. Barnearbeidet som følger trosopplæringsplanen med fokus på barn fra 0 –18 år.
2. Ungdomsarbeidet med spesielt fokus på Ungdom fra 13 år og oppover, særlig konfirmantkullet og konfirmantopplegget. Det er dette satsningsområdet vi primært søker om.

Her ser vi kimen til den fremtidige menighet, og det gir oss en enorm mulighet til å treffe unge småbarnsforeldre og foreldre med barn i tenårene. Som menighet ser vi dette som et pilotprosjekt for nytenkning og nyvitalisering av ungdomsarbeidet.

Søknaden går konkret på økt satsing på ungdomsarbeid gjennom prosjektet UT - Ungdomskirken Tveit (vedlagt logo laget av ungdommene høsten 2018). Vi har startet så smått med å gjøre endringer i ungdomsarbeidet vårt, og det vi opplever er at denne satsingen er ressurskrevende både med tanke på økonomi og menneskelige ressurser. Vi ønsker å omstrukturere stillingen til trosopplærer/ungdomsarbeider slik at hun med større tyngde kan gå inn i ungdomsarbeidet, ved å frikjøpe 30% av stillingen som trosopplærer.

UT - Ungdomskirken Tveit

Ungdomskirken Tveit er inspirert av Agder og Telemark bispedømmes ungdomsrådgiver Lars Ivar Brattsberg sin tenkning om ungdomskirke i DNK. Hovedsamlingen til Ungdomskirken skal være ungdomsgudstjenester som er tett linket opp mot den tradisjonelle gudstjenestefeiringens Ordo. Ungdomsgudstjenestene skal utformes og gjennomføres av ungdommene selv, med veiledning fra ungdomsarbeider, sogneprest og kantor. Ungdomsgudstjenestene er lagt til fredagskvelder på menighetshuset hvor ungdommene disponerer eget kirkerom. Menighetshuset ligger strategisk godt plassert når vi tar i betraktning utbyggingsområder vi vet vil komme. Målet er at ungdommene blir kjent med DNKs gudstjenesteliv, slik at ungdommens uttryksform og den tradisjonelle gudstjenesten kan være med å befrukte hverandre og spille hverandre gode.

I tillegg til hovedsamlingen med ungdomsgudstjenester, skal ungdomskirken også inneholde andre samlinger for ungdom, både leirer, bibelgrupper, KRIK og andre arrangement. Vi ønsker å få på plass et ungdomsråd som skal være med å lede alt ungdomskirkens arbeid. Ungdomsrådet bør ha en representant inn i menighetsrådet. Konfirmantarbeidet blir også en viktig del av ungdomskirken, og vi ønsker at konfirmantene trekkes mer og mer med i dette arbeidet.

Vi mener det er helt avgjørende at ungdomsarbeider får økt stilling for å kunne koordinere og være en bærende ressurs inn i dette arbeidet. Særlig innen oppfølging av frivillige ungdomsledere og ledertrening.

Med en treårig satsing vil dette gi en ro, og forutsigbarhet på ressurssituasjonen som på sikt vil bli selvgående og selvfinansierende.

Hvis Trosopplærer blir frikjøpt i 30% mot ungdomskirken, ønsker vi å ansette en vikar i 30% som kan dekke arbeidsoppgaver med barn og trosopplæring.

Med vennlig hilsen
Tveit menighetsråd

Ellen Najmy Mørch
Daglig leder

Torgny Bøhn
Formann i menighetsrådet

Vedlegg 1:

Konfirmantoppslutning i Tveit menighet.

2014	40 konfirmanter	105% oppslutning
2015	12 konfirmanter	57% oppslutning
2016	10 konfirmanter	40% oppslutning
2017	7 konfirmanter	28% oppslutning
2018	25 konfirmanter	125% oppslutning

Med en økt satsning på ungdomskirken og konfirmantarbeidet i 2017/2018, har vi som dere ser klart å snu den nedadgående trenden dramatisk det siste året.

Vedlegg 2

Noen av ungdommene i Tveit har allerede begynt å lage forslag til Logo for UT-ungdomskirken Tveit.

Til
 Agder og Telemark bispedømmeråd
 Postboks 208
 4662 Kristiansand

Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020.

Tiltak

«Morgonbøn for syngjande born», tidebønn til morgensamlinger i Ung kirkesangs arrangementer. Bestillingsverk av komponisten Johan Varen Ugland.

Søker

Ung kirkesang
 Adresse: Konsul Wilds vei 1, 4621 Kristiansand
 Tlf.: 47018370
 Kontaktperson: Ingvild Øverby Vist
 e-post: ingvild@sang.no
 Org.nr.: 971337893
 Bankkonto: 3202.20.28080

Satsningsområder

Kirkemusikk og kultur
 Barn og unge

Søknadssum

40 000

Budsjett

Vedlagt

Prosjektbeskrivelse

a) Bakgrunn/begrunnelse

Ung kirkesang ønsker å få laget «Morgonbøn for syngjande barn», en tidebønn til morgen - laudes. Vi har gjort avtale med komponist Johan Varen Ugland om dette. Han har laget «Aftenbønn for syngende barn» (2008), en tidebønn til kveld - completorium - som er svært mye brukt på våre arrangementer. Ugland er tidligere kantor i Lund menighet i Kristiansand der Ung kirkesang har arrangert korsommerskole hvert år siden 1996.

Ung kirkesang arrangerer årlig tre korsommerskoler, i Kristiansand, Harstad og Berkåk. Disse samler til sammen 250-300 barn og unge hver sommer. I de aller

fleste regionene arrangeres det årlige og halvårslige kortreff. Disse er vanligvis helgebaserete, som oftest med øving fram mot gudstjeneste på søndag. Her deltar ca 20 - 200 barn og unge på hver samling. I tre regioner arrangeres korledeopplæring for korsangere - kantorilederopplæring, helgekurs vår og høst. Her deltar alt fra 10-70 barn og unge på hver samling. Organisasjonen har tre regionale ungdomskor med til sammen ca 80 korsangere. Disse ungdomskorene samles tre til fire ganger årlig.

«Aftenbønn for syngende barn» brukes nesten alltid på disse arrangementene. Unge korsangere får være forsangere og lede alle gjennom tidebønnen. Dette enkle, musikalske fellesskapet er alltid en god avslutning på dagen. Vi trenger en tilsvarende start! Musikken er svært godt likt. Flere av satsene brukes separat i mange kor landet rundt. På arrangementene er det som oftest en morgensamling. Vi tror en tidebønn for morgenen - laudes - ville bli flittig brukt. Ugland har laget flere ting for Ung kirkesang, og vi vet hans tekster og musikk blir tatt godt imot av både korledere og korsangere. Laudes består av lovsang/hymne, salmer, en bibelsk salme, tekstlesning, Benedictus/Sakarjas lovsang, forbønner, Fader Vår, dagsbønn og velsignelse.

Ung kirkesang er en selvstendig og demokratisk organisasjon av, for og med korsangere og korledere i barne- og ungdomskor i hele landet. Organisasjonen teller ca 330 medlemskor og vel 8000 medlemmer, korsangere og korledere. Ung kirkesangs formål er å bevare og fornye kirkesangen, både korsang og menighetssang, og arbeide for at barn og unge får opplæring i sang, kirkemusikk og liturgi. Bestilling av nye verk er en viktig aktivitet i organisasjonen.

b) Målsetting for tiltaket

Målet er at Ung kirkesang bestiller et nytt verk, «Morgonbøn for syngjande barn» og tar dette i bruk på arrangementer landet rundt. I Agder og Telemark vil dette bli tatt i bruk på korsommerskolen i Kristiansand 3. - 8. august 2020. Hvis verket skulle være noenlunde klart til påske vil det kunne være aktuelt å avtale med komponisten å prøve det ut på påskeleit på Jønnbu, Lifjell.

Vi ønsker oss en ny morgenbønn som vi tror vil bli mye brukt og som vil gi gode musikalske, fellesskaps- og trosbyggende opplevelser for mange barn, unge og voksne.

c) Arbeidsformer og metoder

Det er gjort muntlig avtale med komponisten. Skriftlig avtale lages når det kommer tilsagn. Komponisten lager verket, noter trykkes. Det urframføres på Sangfest Harstad i juni. Deretter på korsommerskoler i juli og august og ulike arrangementer høst 2020.

d) Ansvarlig for gjennomføring

Ingvild Øverby Vist er ansvarlig for gjennomføringen i samarbeid med landsstyret. I tillegg til å være opplæringskonsulent er Vist også musikksef på korsommerskolen i

Lund kirke i Kristiansand. Komponisten vil inviteres til å være med på morgensamling med «Morgonbøn for syngjande barn» på korsommerskolen 3. - 8. august 2020. Vist har tidligere vært ansvarlig for gjennomføring av et bestillingsverk fra Ugland til korsommerskolen i 2015. Som opplæringekonsulent har Vist også framdriftsansvar for kantorilederkurs og finner kursholdere og arrangementsansvarlige for disse helgekursene.

e) Fremdrift

Desember 2019	Søknadsskriving
Januar 2020	Intensjonsavtale med komponist
Mars 2020	Forventet tilsagn
Mars - mai 2020	Avtale med komponist, verket lages
Juni 2020	Verket urframføres på Sangfest Harstad 22. - 26. juni
Juni - juli 2020	Korrektur og trykk av noter, utgivelse på Kirkesangforlaget
Juli - november 2020	Morgenbønn brukes på ulike arrangementer rundt i landet
November - desember	Evaluering og rapportering

f) Evalueringstidspunkt og –former

Prosjektet vil være med i evaluering av arrangementene der det brukes. Landsstyret evaluerer på sitt møte 20. - 22. november 2020.

Fredrikstad 29. november 2019

Med hilsen
Ingvild Øverby Vist

Budsjett OBVF Agder og Telemark Mønstre

Inntekter	
Deltakeravgifter Korsommerskole Kristiansand 100 x 2500	250 000
Tilskudd OVF Agder og Telemark	40 000
Tilskudd andre kilder	80 000
Egenandel Ung kirkesang	30 000
SUM	400 000
Utgifter	
Honorar komponist	75 000
Utgivelse	25 000
Honorar instruktører korsommerskole Kristiansand	50 000
Kost og losji Lund/Oddemarka skole	120 000
Div kursutgifter, Dyrepark, T-skjorter	80 000
Noter	15 000
Reisestøtte	35 000
SUM	400 000

Til
Agder og Telemark bispedømmeråd
Postboks 208
4662 Kristiansand

Søknad om tilskudd fra avkastningen i Opplysningsvesenets fond (OVF) – 2020.

Tiltak

Påskeleir for ungdom på Jønnbu, Lifjell, Bø i Telemark, med urfremføring av nylaget Påskeverk.

Søker

Ung kirkesang Sør-Øst
Adresse: Riisløkka 32a, 1614 Fredrikstad
Tlf.: 47018370
Kontaktperson: Ingvild Øverby Vist
e-post: ingvild@sang.no
Org.nr.: 920163602
Bankkonto: 3201.31.41206

Satsningsområder

Kirkemusikk og kultur
Barn og unge
Gudstjenesteliv

Søknadssum

30 000 i 2020.

Det ble søkt for to år i 2018 (2019 og 2020) om tilskudd til å få laget et nytt Påskeverk og til påskeleir i 2020. Tilskuddet for 2019 på kr 10 000 går i sin helhet til honorarer til tekstforfatter og komponist.

Budsjett

Vedlagt.

Prosjektbeskrivelse

Ung kirkesang Sør-Øst arrangerer påskeleir på leirstedet Jønnbu fjellkyrkje, Lifjell, Bø i Telemark påsken 2020. Der skal det innøves og urframføres et nytt påskeverk for barn og unge. Det søkes om støtte til gjennomføring av påskeleir med innøving og urframføring. Vi har engasjert Arve Brunvoll som tekstforfatter og komponisten Odd Johan Overøye for å lage verket, og de er i gang med arbeidet.

Ung kirkesang er en selvstendig og demokratisk organisasjon av, for og med korsangere og korledere i barne- og ungdomskor i hele landet. Organisasjonen teller ca 330 medlemskor og vel 8000 medlemmer, korsangere og korledere. Ung kirkesangs formål er å bevare og fornye kirkesangen, både korsang og menighetssang, og arbeide for at barn og unge får opplæring i sang, kirkemusikk og liturgi. Bestilling av nye verk er en viktig aktivitet i organisasjonen.

Ung kirkesang Sør-Øst er en region i Ung kirkesang som består av bispedømmene Agder og Telemark, Tunsberg, Hamar, Oslo og Borg. Regionen ble i desember 2017 vedtatt som et to-årig forsøk i 2018-2019, og i 2020 vedtas mest sannsynlig regionen som permanent. Sammenslåingen var dels et administrativt grep, men først og fremst et ønske om å skape ny regional aktivitet. Til sammen har vi i disse bispedømmene ca 3500 korsangere i 150 ulike lag. Noen kormiljøer er store, andre er små. Noen opplever at utfordringen med å holde på de eldste korsangerne er store. Det regionale ungdomskoret - SØK - er regionens nysatsing fra 2018. Koret består av ca 30 korsangere fra 12 - 22 år der alle de fem bispedømmene er representert. Målet er at koret skal samles der korsangerne kommer fra og styrke og inspirere lokalt korarbeid. Korets deltakere vil utgjøre kjernen av deltakerne på påskeleir.

Ideen til påskeverket kommer fra et av Ung kirkesangs største kormiljøer, Korskulen Bø i Telemark. Kantor i Bø, Rolf Axelsen Lie, er også leder i styret i Ung kirkesang Sør-Øst. I Korskulen har de korsangere i alle aldersgrupper, og de ønsket seg et verk som kunne benyttes av hele Korskulen og hele menigheten. Korskulen er en stor og viktig satsning for Bø kyrkjelyd. De benytter seg ofte av leirstedet Jønnbu fjellkyrkje til samling med barn i barne- og ungdomsskolealder og også med hele menigheten. Jønnbu vil være ideell for en påskeleir. Ønsket om et verk som omfatter hele påsken springer ut fra et behov om å gi barn og unge hele påskebudskapet. Mange kormiljøer opplever at det er vanskelig å få til korsang gjennom hele påsken fordi mange er bortreist i deler av påsken. Et verk som rommer alle påskens dager vil kunne fremføres for eksempel på palmesøndag eller på en annen dag i påskeuken eller etter påske.

Vi har engasjert salmedikteren Arve Brunvoll til å skrive tekst til nye sanger og komponist Odd Johan Overøye til å lage musikk. Ung kirkesang har også tidligere samarbeidet med disse to. I forbindelse med Luther-jubileet i 2017 komponerte Overøye en ny messe til tekst av Brunvoll: "Stem i den nye songen". Her mottok vi også støtte fra Agder og Telemark bispedømmeråd. Messen har blitt framført i sin helhet eller med utdrag åtte ganger spredt over hele landet etter urframføring i august 2017. Med et slik godt treff på målgruppen regner vi med det vil være sannsynlighet for stor gjenbruksverdi i et nytt verk av de samme opphavsmenn. Verket er planlagt brukt på korsommerskolen i Kristiansand i august og i Egil Hovland-festivalen i Fredrikstad i oktober 2020.

Det er et mål at verket skal bidra til en fornyelse av det kirkelige repertoaret for barn og unge. Både forfatter og komponist er kjent for en stor uttrykksmessig spennvidde som rommer både populærkultur, klassiske referanser og en gjenklang av modernisme og vår egen samtid. Ung kirkesang bidrar til en stadig fornyelse av det kirkemusikalske repertoaret gjennom bestilling av verker med et uttrykkspekter som strekker seg utover det

mainstream populærmusikalske, bl.a. med elementer fra folkemusikk og klassisk samtidsmusikk/kirkemusikk. Fornyelse er en viktig kilde til inspirasjon for kirkelige barne- og ungdomskorsangerne og deres korledere.

Målsetting

Påskeleir for ungdom fra 12 år i 2020. Det inviteres bredt og korsangere fra Regionalt ungdomskor Sør-Øst - SØK - vi delta på leiren. Innøving og urframføring av nytt verk.

Ansvarlige for tiltaket

Styret i Ung kirkesang Sør-Øst vil være ansvarlige for tiltaket. Sekretær i Ung kirkesang Sør-Øst, Ingvild Øverby Vist, vil være den som følger opp framdriften i prosjektet, både i forhold til påskeleir, samarbeid med Korskulen i Bø og Bø kyrkjelyd, produksjon av verket og i forhold til regionalt ungdomskors medvirkning.

Framdriftsplan

November 2019	Søknadsskriving
Desember 2019	Invitasjon til påskeleir 2020
Desember 2019 - mars 2020	Verket lages og det øves i Korskulen i Bø, planlegging av påskeleir
Mars 2020	Forventet tilsagn OVF Agder og Telemark
April 2020	Påskeleir Jønnebu 8. - 13. april
13. april 2020	Urframføring i Bø kyrkje med tekstforfatter og komponist til stede
April - juni	Påskeverket ferdigstilles og utgis på Kirkesangforlaget
August 2020	Påskeverket brukes på korsommerkolen i Kristiansand
Oktober 2020	Påskeverket brukes i Egil-Hovland-festivalen i Fredrikstad

Evaluering

Prosjektet vil evalueres både i Ung kirkesang sitt landsstyre, i styret i Ung kirkesang Sør-Øst og i Korskulen i Bø/Bø kyrkjelyd.

Fredrikstad/Bø 28. november 2019

Med hilsen

Ingvild Øverby Vist, regionkonsulent i Ung kirkesang Sør-Øst

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1.

Tiltak:

Gospelgudstjeneste i «Julegada» 2020, 2021 og 2022.

Satsingsområde:

**Gudstjenesteliv/Kirkemusikk
og kultur**

2.

Org.nr	976 992 814	
Søkerens navn:	Vennesla menighetsråd	
Adresse:	Venneslamoen 12,	
Postnummer: 4700	Poststed: VENNESLA	
Tlf: 38150088	E-post: menighetsrad@kirkebakken.no	
Bank/postgironummer: 3100.30.87126		

3.

Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse:

Vennesla menighet skal i 2020 som i 2019 arrangere stor gospelgudstjeneste i forbindelse med «Julegata i Vennesla». I 2018 ble det arrangert felles gospelgudstjeneste sammen med Vennesla Frikirke og OKS-Vennesla. I år er det Den norske kirke i Vennesla, Øvrebø og Hægeland som arrangerer gudstjenesten, og det er ønskelig å fortsette med dette videre. Gudstjenesten skjer i et stort telt. I 2018 betalte vi ikke utgifter for leie av telt, samt utgifter til lyd og lys, men det må vi gjøre fra og med 2019.

Målsetting for tiltaket:

Planlegge og gjennomføre en stor gospelgudstjeneste i «Julegata i Vennesla». Kirken må være tilstede i dette arbeidet, ikke minst for å samle bygda i en markering som minner oss om hvorfor vi feirer jul.

Arbeidsformer og metoder:

Det vil i forkant av gospelgudstjenesten inviteres til å være med i et stort gospelkor som skal synge i gudstjenesten. Koret vil kun ha øvelse dagen i forvegen.

Ansvarlig for gjennomføring:

Sokneprest Mari Sønnesyn Berg, Sokneprest Inger Johanne Vaags, menighetsrådene i Vennesla, Øvrebø og Hægeland, samt mange frivillige.

Fremdrift:

Vi arbeider med at dette blir et fast innslag i «Julegata i Vennesla», men er da avhengig av midler til å kunne drive dette.

Evalueringstidspunkt og -former:

Hvert år – i januar – evalueres siste års Gospelgudstjeneste.

4. Budsjett

Utgifter: Leie av telt, strømgifter og lyd/lys. Kr. 15.000,- pr. år.
 Inntekter: Tilskudd fra avkastningen i OVF Kr. 15.000,- pr. år.

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år	Kr 15.000,-
Eventuelt tilskudd 2. år	Kr 15.000,-
Eventuelt tilskudd 3. år	Kr 15.000,-

6. Eventuelt andre opplysninger:

Evt. Spørsmål ang. søknaden kan rettes til Sokneprest Mari Sønnesyn Berg, tlf. 982 53338 eller menighetssekretær Anne F.Skisland, tlf. 971 30740.

Lokale og regionale søknader sendes Agder og Telemark bispedømmeråd v Erling Theodor Jakobsen
 innen **2. desember 2019**

E-post: agder.bdr@kirken.no

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARK BISPEDØMME

1. Tiltak:

Praktisk storkjøkkenovn til Voie menighet som gjør all matlaging og servering enklere i arbeidet for barn, ungdom, voksne og eldre. Varm mat sprer varme!

Satsingsområde: Barn og unge/diakoni

2. Kontaktinfo:

Org. nr: 976 992539

Søkerens navn: Voie menighet

Adresse: Postboks 5571 Voiebyen, 4677 Kristiansand

Tlf: 38196820

E-post: voie.menighet@kristiansand.kommune.no

Bank/postgironummer: 3000 07 70058

Kontaktperson: Synnøve Kvervavik Vatne

E-post: synnove.kvervavik.vatne@kristiansand.kommune.no

Tlf: 38196822

3. Beskrivelse av tiltaket:

Bakgrunn/begrunnelse: Voie menighet driver et bredt arbeid for alle aldersgrupper. Bydelen har mange tilflyttere og vi vektlegger derfor miljøskapende arbeid. Mat brukes bevisst for å skape gode treffsteder hvor man kan bli kjent. Vi lager varm mat etter 3i1-gudstjenestene (familiegudstjenester), til konfirmantundervisningen, ungdomsklubben VUG, Supertirsdag, Tweens, trosopplæringstiltakene, juleavslutninger med grøt, barnehagene til jul med grøt, strikkekafe, utleie og flere fester og basarer med mer.

Målsetting for tiltaket:

Vi ønsker å kjøpe ny storkjøkkenovn da de gamle komfyrene vi har ikke lenger fungerer godt. Den nye storkjøkkenovnen vil erstatte disse og vil kunne servere 100-150 mennesker.

Ovnen vil være i bruk flere ganger i uken for alle aldersgrupper i menigheten.

Ansvarlig for gjennomføring av tiltaket: Menighetsrådet sammen med stab

4. Budsjett

Vi har innhentet tre pristilbud fra ulike leverandører og går for den modellen som passer vårt behov best. Det er for øvrig også den billigste ovnen (48 000 kr).

Tilskuddsplan

Søknad tilskudd fra OVF: Kr 48.000,-

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1. Tiltak:

Søknad om støtte til ledertrening for ungdom på konfirmantleir, Voie menighet

Satsingsområde: Barn og unge

2. Kontaktinfo:

Org. nr: 976 992539

Søkerens navn: Voie menighet

Adresse: Postboks 5571 Voiebyen, 4677 Kristiansand

Tlf: 38196820

E-post: voie.menighet@kristiansand.kommune.no

Bank/postgironummer: 3000 07 70058

Kontaktperson: Synnøve Kvervavik Vatne

E-post: synnove.kvervavik.vatne@kristiansand.kommune.no

Tlf: 38196822

3. Beskrivelse av tiltaket:

Bakgrunn/begrunnelse: Voie menighet har spesielt fokus på barn, unge og familier. Vi ser at ungdom får en ekstra tilhørighet til menigheten når de engasjerer seg, og de evner også å nå barn eller andre på sin egen alder på en måte som voksne ikke gjør. Vi vil derfor utruste ungdommene våre til å bli gode ledere gjennom praktiske utfordringer parallelt med opplæring, oppfølging og evaluering. Ungdommene blir brukt som ledere for trosopplæringstiltak som 4-årsbok, Lys Våken og Tårnagentene året etter at de har vært konfirmanter, og de får også oppgaver knyttet til det kontinuerlige ungdomsarbeidet vårt da. Noen starter også før, blant annet som hjelpeledere i det kontinuerlige barnearbeidet, for eksempel søndagsskolen. Når de har startet på videregående kan de være konfirmantledere. En av hovedoppgavene er da å være leder på en femdagers konfirmantleir på Havglimt leirsted mot slutten av konfirmantåret. Ungdommene har da ansvar for aktiviteter, turneringer, smågrupper/samtalegrupper og ulike grupper som lager musikal til konfirmantenes gudstjeneste som skal holdes like etter leiren.

Knyttet til Havglimt-leiren er flere forberedelsesmøter i forkant - om praktisk oppgavefordeling samt tema av mer overordnet karakter: Hvilke roller og oppgaver de har som ledere, hvilke forventninger som er knyttet til dem og samtaler om utfordringer og opplevelser de kan møte på. Vi har også daglige ledermøter under leiren med gjennomgang av dagen og oppgavene, men også med samtaler knyttet til hva de erfarer underveis og hvilke utfordringer og gleder de møter på som ledere.

Målsetting for tiltaket:

Vi søker herved støtte til kost og losji for de frivillige ungdomslederne våre på Havglimt-leiren. Vi vil svært gjerne at lederne skal slippe å betale for seg når de allerede tar fri fra sommerjobber etc. denne uka, samt gjør en svært viktig innsats og er under opplæring fra menighetens side. Leiren arrangeres første uka i august hvert år, og i fjor hadde vi hele 20 ledere med. Vi erfarer at en stor ledergjeng er svært positivt. Det gir oss muligheter til å gjøre mye spennende ut av leiren, blant annet kan vi dele konfirmantene inn i mange mindre grupper/interessefelt når vi jobber med konfirmantenes gudstjeneste. Mange ledere på leir bygger også gode relasjoner mellom konfirmantene og de eldre ungdommene i menigheten. Dette bygger uten tvil ungdomsmiljø og er en stor styrke for det kontinuerlige arbeidet.

Ansvarlig for gjennomføring av tiltaket: Trosopplærer, prest og ungdomsarbeider

Fremdrift:

Vår/forsommer 2020: Planlegging av konfirmantleiren sammen med ungdomslederne

2. august 2020: Vi ankommer Havglimt leirsted, siste forberedelser.

3. – 7. august 2020: Leiren gjennomføres

4. Budsjett

Vedlagt budsjett på 25 200 kr for 2020 som vi håper å få innfridd.

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år: Kr 25 200 kr

Søknad tilskudd 2. år: Kr 25 200 kr

Søknad tilskudd 3. år: Kr 25 200 kr

Ungdomsledere på Havglimt-leir	Budsjett 20/20	KOMMENTAR
Utgifter		
Kost og losji pr. døgn pr. leder	315 kr x 4 x 20	Vi betaler for 4 døgn og 20 ledere
TOTALSUM	25200 kr	
Inntekter		
Støtte fra OVF	25200 kr	

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

1. Tiltak:

Vi søker støtte til kursavgift for ungdommer som skal delta på "Input - hva tror jeg på?" høsten 2020. Input er en av våre nyere satsinger i Voie menighet og er et kurs for de som er nysgjerrig på små og store spørsmål knyttet til tro og tvil. Kurset er utviklet lokalt og har form som et alpha-kurs, med måltid, undervisning og gruppesamtale rundt ulike temaer knyttet til kristen tro.

Satsingsområde: Barn og unge

2. Kontaktinfo:

Org. nr: 976 992539

Søkerens navn: Voie menighet

Adresse: Postboks 5571 Voiebyen, 4677 Kristiansand

Tlf: 38196820

E-post: voie.menighet@kristiansand.kommune.no

Bank/postgironummer: 3000 07 70058

Kontaktperson: Synnøve Kvervavik Vatne

E-post: synnove.kvervavik.vatne@kristiansand.kommune.no

Tlf: 38196822

3. Beskrivelse av tiltaket

Bakgrunn/begrunnelse: Etter flere år med Alpha-kurs, så vi i 2017 behov for et lignende konsept som kunne favne flere, også de som er aktive i menigheten allerede. Løsningen ble nye tema og nytt navn på et kurs bygd opp rundt samme konsept som Alpha-kursene. Etter et idémøte med ungdom, viste det seg at de ønsket felles kurs med voksne, slik at de ulike aldersgruppene kunne lære av og inspirere hverandre.

Vi inviterer derfor både ungdom (fra 10. klasse) og voksne til vårt årlige Input-kurs. Høsten 2019 var 30 personer med, over halvparten var ungdommer/tidligere konfirmanter. Måltid, undervisning og avslutning/oppsummering er felles, mens vi har til dels aldersinndelte samtalegrupper. Siden ungdommene ønsker voksne med, har vi noen voksne med på hver ungdomsgruppe, i tillegg til at vi har rene voksegrupper.

Målsetting for tiltaket:

Målet er å gi rom for – og tid til – små og store spørsmål knyttet til tro og tvil og det å leve som kristen i hverdagen. Input fungerer som en svært viktig oppfølger til konfirmentarbeidet. Det gir også anledning til å være med i smågrupper igjen, slik mange synes var fint i konfirmenttiden. Vi har arrangert Input tre år på rad nå og opplever satsingen som både unik og viktig. To permanente bibelgrupper for ungdom

har blitt opprettet som følge av Input, og vi ønsker at enda flere skal få del i dette framover.

Input er også unikt med tanke på fellesskapet som oppstår mellom generasjonene. Her blir man kjent på tvers av aldersgruppene og får del i hverandres erfaringer og trosliv. Høsten 2019 var aldersspennet fra 15 til 87 år.

Arbeidsformer og metoder:

Deltakerne møtes fem tirsdagskvelder á 2 ½ timer og én søndag (5 timer). Tirsdagene består av god kveldsmat (gjerne noe varmt), undervisning ved ulike foredragsholdere (lokale eller innleide) og samtale i grupper basert på samtale-/påstandskort knyttet til temaet det er blitt undervist om. Søndagen serveres middag – og vi har også en avsluttende del med bibelmeditasjon, bønnevandring og nattverd. Vi har også invitert resten av menigheten til å være med på deler av opplegget denne dagen, blant annet på et foredrag som har med kristendommens troverdighet å gjøre etterfulgt av konseptet «Grill en kristen.»

Ansvarlig for gjennomføring: Menighetens Input-komiteé bestående av frivillige samt prest og trosopplærer.

Fremdrift:

Forsommer 2020: Leder for Input-komiteen innkaller til første planleggingsmøte for høstens kurs.

Sensommer 2020: Vi samles til videre jobbing med tema/innhold, samt fordeler oppgaver knyttet til blant annet PR/info, mat, forespørslar.

Like før kursoppstart: Siste planleggingsmøte

Kursoppstart og -gjennomføring: Oktober og november 2020

Evalueringspunkt og -former:

Underveis i kurset samles komiteen enten før eller etter hver kurskveld til forberedelser/evaluering, samt alltid etter siste samling for å samle og oppsummere deltakernes evalueringer av kurset.

4. Budsjett

Vi ønsker å tilby aldersgruppa 10. klasse til og med videregående et gratis, årlig Input-kurs, uten at menigheten går i underskudd (se budsjett for 2020 vedlagt).

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd 1. år Kr: 10 000,-

Søknad tilskudd 2. år Kr: 10 000,-

Søknad tilskudd 3. år Kr: 10 000, -

SØKNADSSKJEMA OM TILSKUDD FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND 2020 AGDER OG TELEMARK BISPEDØMME

1. Tiltak:

Utstyr til Voie menighets baby- og småbarnssangkurs

Satsingsområde: Barn og unge

2. Kontaktinfo:

Org. nr: 976 992539

Søkerens navn: Voie menighet

Adresse: Postboks 5571 Voiebyen, 4677 Kristiansand

Tlf: 38196820

E-post: voie.menighet@kristiansand.kommune.no

Bank/postgironummer: 3000 07 70058

Kontaktperson: Synnøve Kvervavik Vatne

E-post: synnove.kvervavik.vatne@kristiansand.kommune.no

Tlf: 38196822

3. Beskrivelse av tiltaket:

Bakgrunn/begrunnelse: Voie menighet har drevet med babysang-kurs i ti år, og også med småbarnssang parallelt i flere av disse årene. Hver gruppe har 20 samlinger i året, fordelt på to semestre. Det er nå behov for nytt utstyr, blant annet gymmatten, høyttaler og musikkinstrumenter.

Målsetting for tiltaket:

Vi ønsker å kjøpe nye gymmatten som foreldrene og barna sitter/ligger på under samlingene. Flere av mattene vi har nå er utslitte, og vi har ikke mange nok. Ikke minst trenger vi et større antall matten de semestrene vi arrangerer både baby- og småbarnssang samtidig.

I tillegg ønsker vi oss nye rekvisitter og musikkinstrumenter. Små barn responderer fantastisk på lyder, og vi starter alltid samlingene med en musikalsk hilsen. Det kan være lyden fra et klokkespill eller en regnstav. Vi ønsker oss mer variasjon og flere egnede instrumenter og rekvisitter som kan brukes på begge grupper.

På flere av sangene/innslagene er vi avhengig av musikk fra Spotify. Vi har derfor behov for en bærbar høyttaler. Kirka har kun én nå, mens vi ofte er to grupper som har sangstund samtidig.

Ansvarlig for gjennomføring av tiltaket: Trosopplærer i menigheten

Fremdrift:

Vinter 2020: Innkjøp av nytt utstyr

Vår (evt. høst) 2020: Oppstart og gjennomføring av baby- og småbarnssangkurs med nytt utstyr

4. Budsjett

Vi ønsker å tilby baby- og småbarnssangerne et kurstilbud med godt utstyr uten å måtte øke kursavgiften. Den er på 500 kr om våren og 400 kr om høsten og dekker kun utgiftene til lunsjen, som også er en viktig del av kurset.

Vedlagt eget utstyrs-budsjett på 10 659 kr som vi håper å få innfridd.

5. Tilskuddsplan

Søknad tilskudd: Kr 10 659,-

Utsyr 2020	UTSTYR BABY- OG SMÅBARNSSANG	Budsjett 2020	KOMMENTAR
Utgifter			
Gymmatiser		3894	Treningsmatter fra Sport-Thieme (190x80x1,5 cm) kr 649 pr. stk x 6
Instrumenter fra musikkmarkedel.no og skolenstrumenter.no		1 165	Boomwhackers (425 kr), vindklokke (195 kr), chime (195 kr), regnstav (200 kr) og toneblokk (150 kr)
Rekvisitter fra musikkmarkedel.no		810	Fallskjerm (550 kr), mægiske skjerm (260 kr)
Høyttaler		4 790	JBL Boombox trådløs høyttaler
TOTALSUM		10 659	
Utsyr 2020	Inntekter		
	Støtte fra OVF	10659	

SØKNAD OM OVF-MIDLER 2020 TIL DIAKONALT FORMÅL

Voie menighet v/diakoniutvalget søker herved om kr 25.000,- til oppstart og drift av et nytt diakonalt tilbud i menigheten – «Midt i livet».

Bakgrunn for tilbudet

Tilbudet har arbeidstittelen «Midt i livet». I dette ligger at tilbudet i hovedsak skal rette seg mot aldersgruppen 40-60 år. Bakgrunnen er at diakoniutvalget over flere år har registrert at nettopp denne aldersgruppen er lite representert både på gudstjenesten og i menighetslivet ellers. Vi har også fått innspill på at det er behov for et tilbud utenom gudstjenesten som først og fremst har fokus på det sosiale felleskapet der voksne mennesker kan møtes og bli bedre kjent med hverandre. Vi har nylig registrert at det også i media har vært tatt opp at kirken i for liten grad har vært opptatt av denne aldersgruppen. Fokuset har vært barn, unge og eldre. Vi ønsker derfor å sette i gang et tilbud for å nå denne forsømte målgruppen.

Prosjektbeskrivelse

I utgangspunktet ønsker vi å arrangere temakvelder (minst to i semesteret) på torsdager fra kl 19.30 – 22.00. Vi har valgt torsdag fordi mange i aktuell aldersgruppe er bortreist i helger og er generelt mer på reisefot enn både yngre og eldre mennesker. Temakvelden deles i to; foredrag og mat. Vi ser for oss følgende: Innledning med «verdiord», allsang og foredrag der temaet kan være av ulik karakter. Det viktigste vil uansett være at temaet er aktuelt, vekker nysgjerrighet og gir gjenklang hos aldersgruppen.

Etter foredraget serveres det pizza eller suppe med selvbetjening slik at det er enkelt å servere. Det dekkes uformelt, men stilrent på småborder. Dette sammen med god mat er viktig for å skape god stemning og bidrar til et godt fellesskap hvor nye bekjenskaper bygges.

Økonomi

Det blir inngangspenger på kr 50,- for å dekke utgifter til mat.

Vi tror det er viktig å satse litt økonomisk ettersom vi særlig ønsker å nå de som ikke er regelmessige brukere av kirken. Til det trenger vi midler til

PR/annonsering, brosjyrer/materiell. Vi ønsker også å kunne tilby kvalitet på foredragsholdere, noe som vil medføre ekstra kostnader i form av honorar og andre kostnader.

Budsjett

	Inntekter	Utgifter
Beverting til 60 pers.		12.000,-
Honorar, godtgjørelser e.l.		20.000,-
PR, annonsering e.l.		5.000,-
Trykksaker, brosjyre		5.000,-
Diverse		5.000,-
Egenbetaling	12.000,-	
Egne midler	10.000,-	
Tilskudd OVF	25.000,-	
Sum	47.000,-	47.000,-

«Midt i livet» håper vi skal bidra til økt rekruttering av aldersgruppen 40-60 år i menigheten. Vi ønsker at tilbudet skal ha en «lavterskel-profil» og håper at nye som måtte komme til skal oppleve å møte en åpen og inkluderende Voie menighet.

Med dette håper vi på positivt svar på søknaden vår.

Vennlig hilsen

Voie menighets diakoniutvalg

v/Rannveig J. Lyngroth

diakon

Kontaktinfo: Voie menighet v/diakon Rannveig J. Lyngroth, Tlfnr. 92448457

Rannveig.j.lyngroth@kristiansand.kommune.no

Voie kirkes organisasjonsnummer: 976992539

Kontonummer:

Fra: Rannveig J. Lyngroth
<Rannveig.Johannessen.Lyngroth@kristiansand.kommune.no>
Sendt: 3. desember 2019 10:00
Til: Agder-bdr
Emne: TILLEGG TIL SØKNAD OVF-MIDLER 2020

Hei.

Mailer herved kontonummer til Voie menighet da det ikke ble oppgitt i søknaden som ble sendt i går kveld.

Kontonummer: 3000.07.70058

Vennlig hilsen
Rannveig J. Lyngroth
Diakon i Voie menighet
Tlfnr. 92448457

Tabell 1

	OVF søknader 2020		Forslag tildeling 2020	Tildeling 2019	Tildeling 2018	Tildeling 2017	Fylke
	AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME	Søknadssum					
Barn og unge	Søknad gjelder:						
Søker							
Farsund menighet	Ungdomsarbeiderstilling.	90 000	0				VA
Fjære menighet	Skaperverksted og konsert med lokale barnekor og artister	11 000	8000	8000	6 500		AA
Hægebostad menighet	Utstyr til til søndagsskole under gudstjenester	25 000	0				VA
Kirkens SOS Agder	Forprosjekt om kurs av konfirmantforeldre «den gode samtale»	35 000	0				R
Kirkens SOS Telemark	Forprosjekt om kurs av konfirmantforeldre «den gode samtale»	40 000	0				R
Lillesand menighet	Ansettelse av gateprest med fokus på ungdom	350 000	75000				AA
Lista menighet	Kunst og dramaprojekt knyttet til gudstjeneste	30 000	8000				VA
Lyngdal menighet	Misjonstur for ungdom til Thailand	50 000	0				VA
Notodden menighet	Ansettelse av ungdomsarbeider i 20%	76 000	30000				ØT
Porsgrunn menighet	Oppstart av familiekor, ansettelse av korleder	50 000	0				NT
Randesund menighet	Ledertrening for unge 15-17 år	21 420	0				VA
Skien kirkelige fellestråd	Kunstkonfirmanter i Skien fellestråd	45 000	10000				NT
Tvedestrand menighet	"Du verden" miljøprosjekt for 12 åringer i Aust Nedenes pro	30 000	0	0			AA
Tveit menighet	Økt satsing på ungdomsarbeid	200 000	35000				VA
Voie menighet	Innkjøp av ny storkjøkkenovn	48 000	0				VA
Voie menighet	Ledertrening for ungdom på konfirmantleir	25 200	0				VA
Samlet sum på satsingson		1 126 620	166000				
Gudstjenesteliv og menighetsutvikling							
Søker							

Agder og Telemark bispedømme	Prosjekt fundraising, økte gaveinntekter til menighetene	250000	150000	150000			R
Samlet sum satsingsområde		250 000	150000				
Diakoni							
Søker							
Borgestad menighet	Tilskudd til diakonstilling	100 000	0				NT
Crux Tilja og Skien kirkelige fellesråd	Regional diakonikonferanse i Grenland	20 000	10000				R
Farsund menighet	Ombygging av lokale og etablering av diakonalt møtested	500 000	0				VA
Flekkefjord menighet	Bygge og drifte leiligheter for vanskeligstilte boligsøkere	50 000	0				VA
Kristiansand frikirke og Agder og Telemark Bdr	Klimaseminar i Søm kirke 14-15 mars 2020	40 000	20000				R
Kirkens sos Agder	Regional diakonidag i regi av Kirkens SOS Agder	50 000	0				R
Søgne menighet	Ansettelse av ungdomsdiakoniarbeider 80%	250 000	40000	30000	10 000		VA
Kirkelige fellesråd i A Nedenes	Tilskudd til prostidiakonstilling	125 000	0				AA
Kirkelige fellesråd i Aust Nedenes	Kursprosjekt for frivillige, rådsmedlemmer fellesrådene i prostiet	50 000	0				AA
Prostidiakonisamarbeidet A. Nedenes og Schøgren kompetanse	Konfirmanntimer med fokus Meetoo og psykisk helse	63 000	30000	28000			R
Skjærgårds unik og Agder og Telemark Bdr	Sommertilbud for mennesker med funksjonsnedsettelse	20 000	9000				R
Skjærgårds Live og Agder og Telemark Bdr	Kulturdager i bispedømmet	15 000	5000				R
Skjærgårds Live og Agder og Telemark Bdr	Dagskurs i bruk av heftet «sanger for alle»	10 000	0				R
Tro og lys Norge	Nasjonale sommersamling i Tro og lys	30 000	10000		30 000		R
Voie menighet	Midt i livet. Temakvelder for 40-60 åringer	25 000	0				VA

Samlet sum på satsingsomr		1 348 000	124000				
Kirkemusikk og kultur							
Søker							
Borgestad menighet	Fornyning og modernisering av materiell og interiør	200 000	0				R
Bykle menighet	Jubileumsfeiring med skoler og barnehager	50 000	5000				AA
Frescobaldi-akademiet/Fjæ	Sommer orgelskole for studenter	43 000	10000				R
Gjerpen menighet	Skape et nytt rom i Gjerpen kirke	80 000	0				NT
Grungedal menighetsråd	Nytt digitalt orgel i Grungedal kyrkje	100 000	0				ØT
Hidra menighetsråd	Konsertprogram 4 årstider i forbindelse med orgelinvielse	50 000	10000				VA
Hånes menighet	Utvidelse av stilling som musikalsk leder	135 000	0				VA
Landstad engasjerte v/Univ	Konferanse om sanglyrikk med utgang i M. B: Landstad	44 000	0				ØT
Lyngdal menighet	Kirkemusikalsk arbeid for ungdom. Ansettelse av medarbeider	150 000	0				VA
Porsgrunn menighet	Dåpskjoleutstilling i nye Porsgrunn kirke	10 000	10000				NT
Seljord songlag og Bø kyrk	Prosjekt «slektens lovsong 2020»	30 000	7000				ØT
Sønedeled menighet	Nytt kirkeorgel i Sønedeled kirke	50 000	0				AA
Ung kirkesang Sør-Øst	Påskeverk for barn og unge urframføring på påskeleir i Bø	30 000	7000	10000		35 000	R
Ung kirkesang	Morgonbøn for syngjande born. Korsommerskole 2020	40 000	0				R
Vennesla menighetsråd	Gospelgudstjeneste i julegata 2020	15 000	0				VA
Samlet sum satningsområ		1 027 000	49000				
SMM							
Søker							
Agder og Telemark bisped	Misjonskonsulent / internasjonal rådgiver	200 000	200000	200000	230 000	150 000	R
Samlet sum satningsområ		200 000	200000				
Samlet søknadsum		3 751 820					
Sum søknad			Forslag tildelin				

	Tildeling fra Kirkerådet Kr: 689.000		tilsammen Kr. 689.000				
--	--------------------------------------	--	--------------------------	--	--	--	--

|

|

|

|

|

|

|

|

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

DEN NORSKE KIRKE
Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Erling Jakobsen	004	19/05351-2	

Saksordfører: Markus Westermoen

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
27/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Høring NOU 2019 20 En styrket familietjeneste

Vedlegg:

NOU 2019 20 Høringsbrev En styrket familietjeneste
NOU 2019 20 Høringsinstanser
NOU 2019 20 En styrket familietjeneste
Tilgjengelig familievern TØI rapport

Saksorientering

Høringssvar på NOU 2019:20 En styrket familietjeneste

Barne- og familiedepartementet har 17 desember 2019 sendt NOU 2019: 20 på høring. NOU 2019: 20 En styrket familietjeneste- en gjennomgang av familievern tjenesten, og invitert Agder og Telemark bispedømmeråd til å komme med høringssvar. Høringsfrist er satt til 1. april 2020.

Bakgrunn

Det oppnevnte Familievernutvalget som har utarbeidet NOU 2019 20 har vurdert dagens organisering, finansiering, oppgaveløsning og lovmessige rammeverk for familievern tjenesten.

Et sammendrag av utvalgets vurderinger og anbefalinger kan leses i vedlagt NOU 2019: 20 i kapittel 20.

Familievern tjenesten i Norge har eksistert i nærmere 60 år, og hele tiden bestått av offentlige og kirkelige familievernkontor. I dag består familievern tjenesten av 39 familievernkontor, med i alt 69 lokasjoner. 22 av kontorene er statlige, de øvrige er kirkelige stiftelser. 10 av de kirkelige kontorene er organisert i stiftelsen Kirkens familievern. De øvrige er 7 selvstendige stiftelser.

I Agder og Telemark bispedømme er det tre familievernkontor som er stiftet av bispedømmerådet i Agder og Telemark for om lag 50 år siden. Dette er henholdsvis Familievernkontoret i Vest Agder med kontor i Farsund og Kristiansand, Familievernkontoret i Aust Agder med kontor i Arendal og Familievernkontoret i Grenland med kontor i Skien. (Navnene i Agder er under endring).

Disse tre familievernkantorene er selvstendige stiftelser. Bispedømmerrådet oppnevner flertallet av styremedlemmer i styrene i de tre stiftelsene. Bispedømmerrådet har i tidligere møte vedtatt at oppnevnelser av styremedlemmer og varamedlemmer gjøres administrativt. Det er diakonirådgiver som følger opp styrene, forespør aktuelle styrekandidater og har kontakt med de daglige lederne. Diakonirådgiver deltar også på enkelte av styremøtene.

Familievernkantoret i Øvre Telemark er også stiftet av Bispedømmerrådet i Agder og Telemark, men valgte for 10 år siden å bli en del av storstiftelsen kirkens familievern.

Familieverntjenesten som kontorene tilbyr er en forebyggende lavterskeltjeneste, med høy relasjonsspesialisert kompetanse, og med en ikke-diagnostiserende tilnærming. Tjenesten har familierelaterte problemer som sitt fagfelt, og denne familieorienteringen og den systematiske metodikken som vektlegger kontekst og relasjoner, er helt sentrale elementer i familievernets særpreg.

En viktig del av familieverntjenestens egenart er at den tar utgangspunkt i den enkelte families behov, ikke individuelle dysfunksjoner, diagnoser eller henvisninger fra andre tjenester. Bortsett fra den obligatoriske meklingen knyttet til samlivsbrudd, er det frivillig å benytte tjenesten, og alle tjenestene er gratis.

De kirkelige Familievernkantorene i vårt bispedømme gjør et meget viktig og godt arbeid (diakonale relasjonshospital) i møte med mennesker som på ulikt vis strever med sine liv/samliv. De har fokus på par- og familieproblemer, foreldresamarbeid og lovbestemt mekling, og arrangerer mange forskjellige kurs slik som denne linken viser tilbudet som Grenland familievernkontor har denne våren. <https://familieliv.no/tema/kurs/>

Det kommer frem i høringen og i vedlegg fra Transportøkonomisk institutt (TØI) at øvre del av Aust Agder er dårlig dekket med hensyn til reisetid for at brukere skal kunne komme til Familievernkantoret i Arendal. Dette gjelder både med privat transport og enda mer med tanke på kollektiv reise. Det tas i NOU 2019:20 til orde for at det opprettes nytt familiekontor i øvre del av Aust Agder.

Det har ikke tidligere blitt gjort en helhetlig vurdering av familieverntjenesten etter forvaltningsreformen, og vi finner det viktig og naturlig å komme med kommentarer høringen.

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmerråd oppfatter at arbeidet med den helhetlige vurderingen av familieverntjenesten slik som presentert i NOU 2019:20, er meget grundig og god, og at konklusjonene som kommer fram i kapittel 20 er viktige og kloke.

Bispedømmerrådet har følgende konkretiseringer og kommentarer til høringen:

1. Familievernets egenart.

Bispedømmerrådet mener at videreføring av den ikke-diagnostiserende tilnærmingen, fokus på brukenes opplevde problem og utfordringer og brukernes muligheter for direkte henvendelse er viktig. Bispedømmerrådet er enig med utvalget som anbefaler at familieverntjenesten videreføres som gratistjeneste uten brukerbetaling.

2. Barn og unge.

Bispedømmerrådet støtter utvalget i at det innføres en lovfestet rett for barn til å bli inkludert i meklingsprosessen og til samtale med familievernet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd.

3. Navneendring

Bispedømmerådet støtter at navnet på virksomheten endres fra familieverntjenesten til familietjenesten.

4. Tilgjengelighet

Bispedømmerådet støtter tanken om å vurdere å etablere nytt kontor i øvre del av Aust Agder eller utvidelse av familievernkantoret i Aust Agder som er lokalisert i Arendal med et avdelingskontor plassert i øvre Aust Agder. Et slik kontor vil bety kortere reisevei også for deler av øvre Vest Agder, slik som beboere i Åseral kommune.

5. Utadrettet arbeid

Bispedømmerådet deler Utvalgets anbefaling at det gjennomføres tiltak som kan legge til rette for mer informasjon til befolkningen og kontakt med andre tjenester på system- og tjenestenivå.

Bispedømmerådet sier seg enig i at kunnskapen om familieverntjenesten i andre tjenester styrkes gjennom undervisning og orientering om familievern og familieterapi i de relevante utdanningsløp, og gjennom mer praktisk samhandling mellom familievernet og andre tjenester, også på brukernivå.

6. Organisering

Bispedømmerådet deler utvalgets anmodning om å vurdere en mer nettverks- og dialogbasert styringsform for familievernet.

DET KONGELIGE BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref

Dato

19/4950-

17. desember 2019

Høring av NOU 2019: 20 En styrket familietjeneste

Barne- og familiedepartementet sender på høring NOU 2019: 20 *En styrket familietjeneste – en gjennomgang av familieverntjenesten*.

Familievernutvalget ble oppnevnt 15. mai 2018 og overleverte sin innstilling til barne- og familieministeren 21. november 2019. Utvalget har vurdert dagens organisering, finansiering, oppgaveløsning og lovmessige rammeverk for familieverntjenesten. Du kan lese et sammendrag av utvalgets vurderinger og anbefalinger i NOUens kapittel 20.

Utredningen kan leses her: [NOU 2019: 20 En styrket familietjeneste](#)

Kommentarer til utredningen må være departementet i hende innen 1. april 2020.

Departementet ber høringsinstansene vurdere om det er behov for å forelegge saken for underliggende etater eller andre som ikke er oppført på listen over høringsinstanser. Høringer er åpne, og alle kan sende innspill til oss. Vi ber om at høringssvar sendes inn digitalt ved å bruke skjemaet for å sende inn høringssvar på regjeringen.no.

Med hilsen

Ragnhild Savina Berg Astad (e.f.)
avdelingsdirektør

Liv Solveig Korsvik
fagrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Postadresse
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo
postmottak@bfd.dep.no

Kontoradresse
Akersgt. 59
www.bfd.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 793

Avdeling
Familie- og
oppvekstavdelingen

Saksbehandler
Liv Solveig Korsvik
22 24 24 47

Liste over høringsinstanser

Departementene
Fylkeskommunene
Fylkesmennene
Kommunene

Akademikerne
Aleneforeldreforeningen
Alternativ til vold
Amnesty International Norge
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barneombudet
Barnesakkyndig kommisjon
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Barne-, ungdoms- og familieetaten - Region Midt-Norge
Barne-, ungdoms- og familieetaten - Region Nord
Barne-, ungdoms- og familieetaten - Region Sør
Barne-, ungdoms- og familieetaten - Region Vest
Barne-, ungdoms- og familieetaten - Region øst
Bispedømmerådene
Blå Kors
CRUX
Datatilsynet
Den Norske Advokatforening
Den norske dommerforening
Domstoladministrasjonen
Fellesorganisasjonen
Forandringsfabrikken
Foreningen for Fangers Pårørende
Foreningen 2 Foreldre
Forum for barnekonvensjonen
Frelsesarmeens barne- og familievern
FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold
Frivillighet Norge
Gatejuristen
Helsedirektoratet
Helse Midt-Norge RHF
Helse Nord RHF
Helse Sør-Øst RHF
Helse Vest RHF
Home-Start Familiekontakten Norge
Høgskolen i Innlandet
Høgskolen i Østfold
Høgskulen i Volda
Høgskulen på Vestlandet

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Juridisk rådgivning for kvinner
Jushjelpa i Midt-Norge
Jussbuss - Juss-studentenes rettsinformasjon
Jussformidlingen i Bergen
Jusshjelpa i Nord-Norge
Kirkens Bymisjon - Bergen
Kirkens Bymisjon – Kristiansand
Kirkens Bymisjon – Oslo
Kirkerådet
Kommunesektorens organisasjon
Kriminalomsorgsdirektoratet
Krisesentersekretariatet
KUN Senter for kunnskap og likestilling
Kvinnefronten
Kvinnegruppa Ottar
Landsforeningen for barnevernsbarn
Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Likestillingssenteret
LIM (Likestilling, Integrering, Mangfold)
LO
Longyearbyen lokalstyre
Mannsforum
Mental helse
MiRA ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn
Modum Bad
Nasjonalt Folkehelseinstitutt
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)
Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)
NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen
Norges institusjon for menneskerettigheter
Norges Juristforbund
Norges Kvinne- og familieforbund
Norges Røde Kors
Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening
Norsk barnevernlederorganisasjon
Norsk barnevernsamband
Norsk fosterhjemsforening
Norsk kvinnesaksforening
Norsk Psykologforening
Norsk Senter for Barneforskning (NOSEB)
Norsk senter for menneskerettigheter

Norske kvinners sanitetsforening
Næringslivets Hovedorganisasjon
Organisasjonen for private barneverntiltak – OPB
Oslo katolske bispedømme
OsloMet – storbyuniversitetet
Politidirektoratet
Politiets fellesforbund
Press - Redd Barna Ungdom
Private barnehagers landsforbund
Redd Barna
Reform - Ressursenter for menn
Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) Vest
Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) Nord
Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) Midt-Norge
Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging - Nord
Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging - Region Midt
Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging - Region Sør
Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging - Region Vest
Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging - Region Øst
Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP) Øst og Sør
Regjeringsadvokaten
Rettspolitisk forening
Riksadvokaten
Rådet for psykisk helse
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL)
Sametinget
Samisk høgskole
Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker
Sivilombudsmannen
Skattedirektoratet
SOS barnebyer
Statens Barnehus Bergen
Statens Barnehus Oslo
Statens helsetilsyn
Statens sivilrettsforvaltning
Stiftelsen Barnas rettigheter
Stiftelsen Betanien Oslo
Stiftelsen Fellesskap mot seksuelle overgrep
Stiftelsen Kirkens Familievern
Stine Sofies Stiftelse
Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep – Oppland
Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep – Troms
Støttesenter mot Incest - Oslo
Sysselmannen på Svalbard
UNICEF Norge
Unio

Utdanningsdirektoratet
Velferdsalliansen
Velferdsforskningsinstituttet NOVA
VID vitenskapelige høyskole
Virke
Voksne for barn

NOU 2019: 20

En styrket familietjeneste

En gjennomgang av familieverntjenesten

Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 15. mai 2018.

Avgitt til Barne- og familiedepartementet 21. november 2019.

Til Barne- og familiedepartementet

Regjeringen oppnevnte ved kongelig resolusjon 15. mai 2018 et utvalg som skulle foreta en helhetlig gjennomgang av familieverntjenesten. Utvalget skulle drøfte dagens organisering, finansiering, oppgaveløsning og lovmessige rammeverk for familieverntjenesten, og hvilke utfordringer dette gir. Utvalget skulle også vurdere dagens ressursbruk og kvalitet i tjenesten sett opp mot målene for familieverntjenestens virksomhet. Formålet med utredningen har vært å komme med anbefalinger som kan styrke tjenesten, slik at flere familier kan få den hjelpen de trenger.

Utvalget avgir med dette sin utredning.

	Oslo 21. november 2019	
	Line Henriette Holten (leder)	
Berit Berg	Oddbjørn Bukve	Tor-Johan Ekeland
Hilde K. Ellingsen	Torgeir Finsås	Trine Monica Myrvold
Asbjørn Strandbakken		
		Live Husan (sekretariatsleder)
		Christine Scharff
		Reidun Lauvstad
		Liv Solveig Korsvik

Forord

Utvalget er bedt om å foreta en gjennomgang av familieverntjenesten. Tjenesten utfører et viktig samfunnsoppdrag. Utvalget har gjennom arbeidet lært familieverntjenesten å kjenne som en viktig tjeneste med høy kvalitet og faglig tyngde.

Utvalget mener det er viktig at familieverntjenestens særpreg og særegne verdier videreføres. Familievernet har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Nettopp familieorienteringen og den systemiske metodikken som vektlegger kontekst og relasjoner, er helt sentrale elementer i familievernets særpreg.

Familieverntjenesten bør etter utvalgets syn være lett tilgjengelig for befolkningen, og bør fortsette å søke å ivareta relasjoner i familier. Tjenesten bør fortsatt være en forebyggende lavterskeltjeneste med høy relasjonsspesialisert kompetanse. En viktig del av familieverntjenestens egenart er at den tar utgangspunkt i den enkeltes families behov, ikke individuelle dysfunksjoner, diagnoser eller henvisninger fra andre tjenester. Den ikke-diagnostiserende tilnærmingen og brukernes muligheter for direkte henvendelse er det etter utvalgets syn viktig at videreføres.

Familieverntjenesten har de siste årene hatt mer oppmerksomhet på barn og unges medvirkning. Barna har blitt satt i fokus, og er kommet mer inn i arbeidet ved kontorene, barn og unge skal ses, høres og snakkes med. Utvalget mener barn og unge i enda større grad enn i dag bør inkluderes i familieverntjenesten. Derfor anbefaler utvalget at det innføres en lovfestet rett for barn til å bli inkludert i meklingsprosessen og til samtale med familievernet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd. Utvalget anbefaler klare styringssignaler og konkrete tiltak for større grad av inkludering av barn og unge i tjenesten for øvrig.

Utvalget mener familieverntjenesten fortsatt bør være en tjeneste for alle familier, uansett hvordan de er sammensatt. Det bør fortsatt være en lav terskel for å komme til tjenesten med stort og smått, og gjerne med utfordringer og konflikter som enda ikke har vokst seg store og blitt fastlåst. Tjenesten skal også være for familier med særskilte utfordringer. Samtidig mener utvalget at tjenesten i møte med definerte helselidelser som krever spesialisert behandling, bør anbefale videre til helsetjenesten og andre relevante aktører.

Familieverntjenesten bør etter utvalgets syn være mer tilgjengelig for befolkningen enn i dag. Dette innebærer at alle tjenestene fortsatt bør være gratis, at tjenesten bør ha bedre geografisk spredning og kortere reisevei for voksne og barn, og i noen tilfeller at det er åpent utenom ordinær arbeidstid. Økt tilgjengelighet forutsetter også kompetanseheving i tjenesten som sikrer alle ansatte gode forutsetninger for å møte familier og barn med ulik bakgrunn. For at flere som trenger familieverntjenester skal vite om og bruke tjenestene, må andre offentlige instanser som møter familier og barn, informere om familieverntjenestens tilbud. Familieverntjenesten kan ikke og bør ikke ha ansvaret for alle tjenester som familier og barn trenger. Familier og barn møter en rekke ulike offentlige instanser og andre aktører, og det er viktig at de opplever at det offentlige tilbudet er godt koordinert, og at det har en hensiktsmessig arbeidsdeling.

Utvalget mener det er avgjørende for kvaliteten i tilbudet at det enkelte familievernkontor tilpasser sitt tilbud og sin kompetanse til befolkningens behov. Tjenesten skal sikre brukerne likeverdige tjenester. Det innebærer at tjenestene skal være av god kvalitet, at tjenesten skal være geografisk tilgjengelig, at det er god kapasitet, samt at tilbudet er like godt tilrettelagt for ulike grupper. For å oppnå likeverdige tjenester må tilbudene tilpasses behovene til den enkelte familie. Likeverdig tjenesteyting krever bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og variasjon i tjenestetilbudet.

Mange familier, foreldre, par, barn og unge kan ha behov for et offentlig tilbud om støtte, veiledning og bistand. Familieverntjenesten kan som høykompetent lavterskel tjeneste ha stor betydning for disse. Et godt familieliv, trygt foreldreskap og en god barndom og ungdomstid har stor egenverdi for oss som mennesker, og stor verdi for samfunnet. Familieverntjenesten har et stort potensial som redskap for individuell støtte og familiestøtte, og som samfunnsstøtte og folkehelseiltak.

Utvalget har i løpet av arbeidet med utredningen kommet fram til at utvalget vil anbefale at navnet på virksomheten endres fra *familieverntjenesten* til *familietjenesten*. Dette er etter utvalgets syn et navn på tjenesten som er enklere og mer presist, samtidig som det bevarer det viktige familiefokuset. Utvalget mener at det kan være en fordel for tjenesten med et navn som ikke inkluderer «vern». Utvalget vurderer at navneendringen, sammen med andre av utvalgets forslag, også vil kunne bidra til at forskjellen mellom familieverntjenesten og barneverntjenesten knyttet til målgrupper, oppgaver, ansvar og virkemidler blir tydeligere, og derigjennom bidrar til å fjerne mulige sammenblandinger av de to tjenestene.

Familievernutvalget har i 15 måneder arbeidet med en helhetlig gjennomgang av familieverntjenesten. Dette er den første NOU-en som er utarbeidet om familieverntjenesten. Formålet med utredningen har vært å komme med anbefalinger som kan styrke tjenesten, slik at flere familier kan få den hjelpen de trenger. Utredningen inneholder en rekke forslag til tiltak som kan styrke familieverntjenestens arbeid, herunder forslag til ny lov for tjenesten. Utvalget håper utredningen vil bidra til styrking av tjenesten og at enda flere familier, barn og unge vil få nytte av familievernets tjenester.

Del I

Innledning

1 Utredningens oppbygning

Del I og II inneholder innledende kapitler som danner bakgrunn og gir rammer for den videre utredningen.

I del I *Innledning* gjøres det rede for utvalgets oppnevning og mandat og for utvalgets arbeid. I tillegg drøftes og avklares noen sentrale begrep.

I *kapittel 2* gis en oversikt over utvalgets oppnevning og mandat. Det gjøres rede for utvalgets og sekretariatets sammensetning.

Kapittel 3 er en presentasjon av utvalgets arbeid. Her gis en oversikt over utvalgets og sekretariatets møter og reiser. I *kapittel 4* gjøres det rede for de eksterne utredningene som utvalget har bestilt og fått levert som grunnlag for arbeidet med utredningen. Avklaringer og definisjoner på begrep som brukes i utredningen, er gitt i *kapittel 5*. Her presiseres det også hvordan utvalget har forstått begrepene i mandatet og brukt disse i sitt arbeid.

Del II *Utvikling i samfunnsmessige forhold* inneholder en gjennomgang av utviklingstrekk i samfunnet. Dette er utviklingstrekk som gir nye rammevilkår, nye muligheter og nye utfordringer for familieverntjenesten. I denne delen av utredningen pekes det på endringer i familiemønstre, befolknings sammensetning, arbeidsmarked og økonomi, samt teknologisk utvikling, som påvirker familieverntjenestens rammevilkår og hvilke behov tjenesten møter.

I *kapittel 6* beskrives familiens utvikling gjennom historien og hvordan familier i dag ser ut.

I *kapittel 7* beskrives dagens foreldre, barn og unge. For foreldrenes del er det hovedsakelig utviklingstrekk i yrkesdeltakelse, arbeidstid og familieøkonomien som beskrives. I dette kapitlet beskrives også, blant annet med utgangspunkt i spørreundersøkelser, hvordan det er å være barn og ungdom i Norge i dag.

I *kapittel 8* pekes det på trekk i samfunnet som følge av den teknologiske utviklingen og som får konsekvenser for familieverntjenesten. Tjenestens arbeid preges av ny teknologi, både ved at tjenestens arbeidsmetoder endres, og ved at behovene til befolkningen tjenesten møter, endres.

I del III *Familieverntjenesten* starter gjennomgangen av selve familieverntjenesten.

Kapittel 9 er en gjennomgang av familieverntjenestens historie. Tjenesten har en over 60 år lang historie med offentlige og kirkelige kontorer som har eksistert side om side. Tjenestens historie fram til i dag gir bakgrunn for å forstå tjenesten slik den er nå.

I *kapittel 10* undersøkes familieverntjenestens formål, særpreg og samfunnsoppdrag. Familievernets samfunnsmandat er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, og styrke gode familierelasjoner og barns oppvekstvilkår. For å forstå begrunnelsen for offentlige familieverntjenester må vi forstå betydningen av familierelasjoner for individet og for samfunnet, og vi må forstå betydningen av en trygg oppvekst.

Del IV heter *Framtidens familievern*. I denne delen beskrives status for tjenesten i dag, utvalgets vurderinger av dagens tjeneste og anbefalinger for framtidens familieverntjeneste. I disse kapitlene går utvalget nærmere inn på hvordan virksomheten drives. Det handler da om kvalitet, hvem som får tilgang til tjenestens tilbud, hvordan tjenesten styres, og hvordan tjenesten samarbeider med andre instanser.

I *kapittel 11* ser utvalget på hva som er familieverntjenestens målgrupper i dag, og hvilke oppgaver som tjenesten har i dag. Utvalget vurderer hvem som bør inkluderes i tjenestens målgrupper i framtiden, og hvilke oppgaver familievernet bør ha ansvar for.

I *kapittel 12* går utvalget nærmere inn på familievernets arbeid med par i samlivsbrudd. Her beskrives meklingsordningen og bakgrunnen for den, og dagens meklingsarbeid i tjenesten. Videre gir utvalget sine vurderinger av meklingsordningen og anbefalinger for framtidens meklingsordning.

Utvalget er i mandatet bedt om å komme med anbefalinger for hvordan familieverntjenesten kan gi et mest mulig likeverdig tilbud. I *kapittel 13* drøfter utvalget hva et likeverdig tilbud er, i hvor stor grad familieverntjenestens tilbud er likeverdig i dag, og hvordan tjenesten i enda større grad enn i dag kan bli en likeverdig tjeneste.

I *kapittel 14* vurderer utvalget hvordan dagens tilgjengelighet er, hva som eventuelt bør forbedres, og hvilke tiltak som kan bidra til at målet om et tilgjengelig familievern kan nås.

I *kapittel 15* følger utvalgets utredning av forvaltningsnivå for tjenesten og utvalgets anbefalinger for organisering av tjenesten. Videre beskrives og drøftes dagens organisering, styring og finansiering av tjenesten. I *kapittel 16* beskrives tjenestens kompetansearbeid. Utvalget drøfter her kompetansebegrepet, kompetanse- og fagutviklingen i tjenesten og gir sine anbefalinger for bred og god fag- og kompetanseutvikling i familievernet.

I *kapittel 17* vurderer utvalget hvordan oppgaver fordeles mellom familieverntjenesten og andre tjenester. Her beskrives samarbeid med kommunale tjenester, slik som helsestasjoner og barnehager, og samarbeid med andre offentlige tjenester som barnevernet, domstolene og politiet. Utvalget gir sin vurdering av hvordan samarbeid og samhandling med andre aktører kan styrkes og anbefaler noen tiltak for økt samhandling med relevante samarbeidspartnere.

Kapittel 18 inneholder utvalgets vurderinger og anbefalinger for barn og unge som målgruppe for familieverntjenesten. Etter utvalgets syn er tjenestens tilbud til barn et særskilt viktig tema. Kapitlet beskriver hvordan synet på barnet har utviklet seg over tid, og at barn i dag sees på som aktører med rett til å uttale seg i saker de er berørt av. Videre beskrives barns kontakt

med familieverntjenesten i dag. Utvalget vurderer barns deltakelse i foreldresamtale og mekling, barn som selvstendige brukere av familievernet og i hvilke tilfeller barns deltakelse er betinget av foreldrenes samtykke.

I *kapittel 19* svarer utvalget på mandatets oppdrag om ideelle aktører. Utvalget gir sin vurdering av om det bør åpnes for andre ideelle aktører enn dagens kirkelige stiftelser som tjenestetilbydere i familievernet, og utvalget utreder spørsmålet om hvordan styring og organisering av de ideelle familievernkontorene bør innrettes i lys av EØS-regelverket om offentlig støtte og offentlige anskaffelser.

Del V inneholder utvalgets konklusjoner.

I *kapittel 20* gis et sammendrag av utvalgets vurderinger og anbefalinger, og de økonomiske og administrative konsekvenser som anbefalingene vil gi, beskrives i *kapittel 21*.

Kapittel 22 inneholder merknader til lovforslaget, og *kapittel 23* inneholder forslag til ny lov om tjenesten.

Et grunnleggende perspektiv i utredningen er at familieverntjenesten, som alle offentlige tjenester i Norge, skal gi et likeverdig tjenestetilbud til hele befolkningen. Likeverdiperspektivet er med i hele utredningen, og særlig i beskrivelsene av dagens familier og kapitlene om likeverdig og tilgjengelig tjenestetilbud. For eksempel peker utvalget på ulikhetene i kvinners og menns tidsbruk, at menn i mindre grad enn kvinner bruker tjenesten i dag, og at familieverntjenesten bør være bevisst på å rekruttere ansatte med minoritetsbakgrunn og gi informasjon på ulike språk. Noen grupper er omtalt mer enn andre, men samme prinsipp gjelder for alle: Alle familier og enkeltpersoner skal få et tilbud tilpasset deres behov. Et likeverdig tilbud innebærer at tjenestene er av god kvalitet, at tjenesten er tilgjengelig, at det er god kapasitet, og at tilbudet er godt tilrettelagt for den enkelte og for ulike grupper. Mens et likhetsideal peker i retning av standardisering av metoder, forutsetter likeverdig tjenesteyting at tilbudene tilpasses ulike menneskers og ulike gruppers behov gjennom individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og variasjon i tjenestetilbudet. Tjenesten skal ha kunnskap om ulike grupper og være sensitiv for at faktorer som kjønn, funksjonshemming, alder, legning, kultur, opprinnelse eller religion kan påvirke hvordan brukeren møter tjenesten. Samtidig er det viktig å huske på at det også er store variasjoner internt i grupper, og det er viktig at mulige forskjeller mellom grupper ikke tillegges for stor vekt. Forskjeller skal respekteres og tas hensyn til, men det bør ikke antas at sosial eller kulturell bakgrunn eller kjønn, legning eller funksjonshemming gir en person bestemte behov. Mangel på kunnskap kan føre til forenklete forestillinger. Forenklingen kan enten gå ut på at man ikke ser de spesielle utfordringene, eller motsatt – at man bare ser det som er forskjellig. Utvalget understreker at alle må møtes som individer, ikke som representanter for ulike grupper. Dette må tjenesten ha med seg når tilbudet skal informeres om og gjøres relevant for befolkningen, og når hver enkelt ansatt møter brukerne.

2 Utvalgets oppnevning og mandat

2.1 Utvalgets mandat

Familievernutvalget, heretter omtalt som utvalget, ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 15. mai 2018 og fikk følgende mandat:

Bakgrunn for gjennomgangen

Familieverntjenesten utgjør grunnstammen i hjelpetilbudet til familier med samlivs- og relasjonsproblemer, og er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Tjenesten er regulert gjennom Lov om familievernkontorer. Kontorene skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien. Kontorene skal foreta mekling etter ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51. Tjenestens tilbud gjelder også aleneforeldre og deres behov for råd og veiledning som foreldre. Tjenesten driver også utadrettet, forebyggende virksomhet om familierelaterte tema.

Familieverntjenesten har eksistert i nærmere 60 år, og har hele tiden bestått av offentlige og kirkelige familievernkontorer. I dag består familieverntjenesten av 39 familievernkontorer, med i alt 69 lokasjoner. 22 av kontorene er statlige, de øvrige er kirkelige stiftelser. 10 av de kirkelige kontorene er organisert i Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF). De øvrige 7 er selvstendige stiftelser.

Ved forvaltningsreformen om barnevern og familievern i 2004 (Ot.prp. nr. 9 (2002–2003)) ble forvaltningsansvaret for landets familievernkontorer (og det fylkeskommunale barnevernet) overført fra fylkeskommunen til staten. Dette medførte at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) ble opprettet. Et av siktemålene med å legge fagansvaret til staten, var å planlegge, dimensjonere og organisere tjenesten på en faglig god måte til beste for brukerne. Det var viktig å få en enhetlig og god forvaltning av hele tjenesten, både de offentlige og kirkelig eide kontorene.

Det har ikke vært foretatt noen helhetlig vurdering av tjenesten etter forvaltningsreformen.

Både samfunnsmessige utviklingstrekk, utviklingen det samlede tjenestetilbudet på familieområdet og de siste års styrking av familieverntjenesten gjør at rammevilkårene for tjenesten er vesentlig endret siden reformen.

I Politisk plattform for en regjering utgått fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre fastslås det at regjeringen vil: «Foreta en helhetlig gjennomgang av familievernnet for å styrke tjenesten». I plattformen fastslås det også at regjeringen vil: «Bidra til at tilbudet om mekling ved samlivsbrudd blir bedre tilpasset den enkelte families utfordringer».

I Meld. St. 24 (2015–2016) *Familier – ansvar, frihet og valgmuligheter* er det redegjort for regjeringens satsing på familieverntjenesten, herunder arbeidet med å sikre et mer likeverdig tjenestetilbud nasjonalt. Både i innstillingen til stortingsmeldingen (Innst. 390 S (2015–2016)) og i innstillingen fra familie- og kulturkomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2017 (Innst. 14 S (2016–2017)) har stortingsflertallet understreket behovet for en helhetlig gjennomgang og evaluering av familieverntjenesten.

Det er videre identifisert flere andre utfordringer i familieverntjenesten og for tjenestens samarbeid med andre aktører, dette utdypes nærmere nedenfor.

Nærmere om mandatet

Utvalget skal drøfte dagens organisering, finansiering, oppgaveløsning og lovmessige rammeverk for familieverntjenesten, og utfordringer dette gir. Utvalget skal på dette grunnlaget komme med anbefalinger på følgende områder:

1. Samarbeid og oppgavedeling mellom familievernnet og andre relevante offentlige tjenester (statlige og kommunale).
2. Familieverntjenestens framtidige rolle i det forebyggende arbeidet.

3. Hvordan de nye oppgavene familieverntjenesten har fått de senere årene kan ivaretas, samtidig som man sikrer tjenestens kjerneoppgaver og -kompetanse.
4. Hvordan familieverntjenesten kan gi et mest mulig likeverdig tilbud.
5. Hvordan styring og organiseringen av de ideelle familievernkontorene bør innrettes i lys av EØS-regelverket om offentlig støtte og offentlige anskaffelser.
6. Om det bør åpnes for andre ideelle aktører enn dagens kirkelige stiftelser, som tjenestetilbydere i familievernet.
7. Hvordan tjenesten kan gjøres mer tilgjengelig og bedre tilpasset for nye brukergrupper.
8. Hvordan barns rett til å bli hørt og å si sin mening kan ivaretas.
9. Hvordan måloppnåelsen under meklingsordningen kan styrkes og hvordan tilbudet om meklingsordning kan bli bedre tilpasset den enkelte families utfordringer.

Utvalget skal vurdere dagens ressursbruk og kvalitet i tjenesten sett opp mot målene for familieverntjenestens virksomhet. Utvalget skal også vurdere om det er andre forhold enn de ovennevnte som bør utredes.

Utdypning av behovet for utredning

1a. Modeller for samarbeid, og grenseflatene mellom familieverntjenesten og kommunale tjenester

Familieverntjenestens tilbud er på flere områder overlappende med kommunale tilbud. Eksempelvis har mange kommuner etablert Familiens hus der det blant annet tilbys råd og veiledning til foreldre. Samtidig tyder forsøksprosjekter og andre erfaringer på at et tettere samarbeid med kommunene kan gi et bedre samlet tilbud. Blant annet viser et prosjekt, der man prøver ut nye samarbeidsmodeller mellom familieverntjenesten og utvalgte helsestasjoner, positive resultater.

1b. Modeller for samarbeid mellom familieverntjenesten og andre offentlige tjenester

Familieverntjenesten samarbeider med bl.a. regionale kompetanse- og ressurscentre, private tjenester som Alternativ til vold (ATV) og domstolene. Familievernet samarbeider med barnevernet for å styrke foreldreferdigheter og forebygge omsorgsovertakelser. Familievernet skal også gi hjelp til foreldre der barna er under barnevernets omsorg. Også på disse områdene er det et potensiale for å bedre det samlede tjenestetilbudet gjennom bedre samarbeid.

2. Familieverntjenestens framtidige rolle i det forebyggende arbeidet på familie- og oppvekstområdet

Flere potensielle samarbeidspartnere opplever familieverntjenesten som utilgjengelige, lite synlige og, som en konsekvens, lite relevante å samarbeide med. Dette er et sentralt funn i rapporten Forebygging i familievernet som Bufdir har utarbeidet på oppdrag fra BLD. Direktoratet har i rapporten foretatt en gjennomgang av familievernets forebyggende arbeid.

3. Hvordan nye oppgaver kan ivaretas samtidig som man sikrer tjenestens kjerneoppgaver og -kompetanse

Familievernkontorene har vært inne i en fase med fagutvikling, styrking og utbygging av tjenesten som følge av nye oppgaver og betydelig tilførsel av ressurser de siste årene. Det er også foretatt organisatoriske endringer i tjenesten. Blant annet er det etablert spisskompetansmiljøer og ressursmiljøer på fire prioriterte områder; vold i familien, høy konflikt mellom

foreldre etter brudd, forebygging og foreldrestøtte samt støtte til foreldre som er fratatt omsorgen for barna sine. Spisskompetansemiljøene bistår direktoratet med den erfaringsbaserte kunnskapen i utvikling og gjennomføring av fagutviklingsplaner og digitale veiledere på sine områder. Det er behov for å vurdere organiseringen av familievernet sett opp mot tjenestens mål og kjerneoppgaver.

Oppgaver som har kommet til eller blitt vesentlig styrket de senere årene er: innsatsen mot vold i nære relasjoner, styrking av tilbudet til familier med høyt konfliktnivå, innsats for å hindre radikaliserings, tilbud til familier med innvandrerbakgrunn og til foreldre til barn som er under barnevernets omsorg. Det er behov for å vurdere hvordan disse oppgavene kan videreutvikles i samarbeid med andre aktører. Samtidig har en samlet Familie- og kulturkomite på Stortinget understreket betydningen av at familievernkontorene skal kunne bruke ressurser på hovedoppgavene, der familievernets egenart knyttet til par- og familiebehandling er viktig, jf. Innst. 14 S (2016–2017).

4. Hvordan familieverntjenesten kan gi et mest mulig likeverdig tilbud

Riksrevisjonen ga i 2012 merknad knyttet til svakheter i familieverntjenesten og gjennomføringen av meklings. Et viktig forhold som ble påpekt var at tjenesten ikke hadde et geografisk og nasjonalt likeverdig tilbud. På bakgrunn av Riksrevisjonens gjennomgang har det blitt gjennomført tiltak i tjenesten og Riksrevisjonen fastslår i Dokument 1 (2015–2016) at de ikke lenger har vesentlige merknader. Det er likevel behov for å utrede hvordan familieverntjenesten kan videreutvikles for gi et mest mulig likeverdig tilbud i hele landet. Dagens organisering av familievernet i et to-sporet system med offentlig og kirkelig eierskap,

kan potensielt utfordre målet om et likeverdig tilbud.

5. Hvordan styring og organiseringen av de ideelle familievernkontorene bør innrettes i lys av EØS-regelverket

EØS-avtalen gir rammer for statlige tilskudd og anskaffelser, blant annet gjennom regelverket for offentlige anskaffelser og statsstøtte. Det er foretatt flere juridiske utredninger om hvilke krav dette stiller til styring og oppfølging av de kirkelige familievernkontorene. Det er fortsatt gjenstående problemstillinger med hensyn til hvilken innvirkning kravene i EØS-regelverket bør få for den framtidige organiseringen og styringen av familieverntjenesten.

6. Om det bør åpnes for andre ideelle aktører enn dagens kirkelige stiftelser, som tjenestetilbydere i familievernet.

Familieverntjenesten i Norge har gjennom nærmere 60 år et to-sporet system med offentlig og kirkelig eierskap. Alle kirkelig eide kontorer har driftsavtale med, og blir fullfinansiert av, staten. Offentlige og kirkelig eide kontorenes virksomhet drives innenfor samme lovmessige og økonomiske rammer og har de samme kjerneoppgavene. Dagens organisering gir altså felles overordnede rammer for kontorenes virksomhet, uavhengig av eierskap. Norge har utviklet seg til mer flerkulturelt samfunn der befolkningen har mange ulike verdi- og livssyn. I lys av denne utviklingen er det grunn til å vurdere om det bør åpnes for andre ideelle aktører enn dagens kirkelige stiftelser, som tjenestetilbydere i familievernet.

7. Hvordan familieverntjenesten tilbud kan utvikles til å favne bredere, når man tar hensyn til det økende mangfoldet i den norske befolkningen

Familieverntjenesten er et gratis lavterskeltilbud uten krav til henvisning der brukeren selv kan ta direkte kontakt med tjenesten. Det er behov for å vurdere om dette medfører at ressurssterke brukere, som evner å orientere seg om det offentlige hjelpeapparatet, blir overrepresentert blant brukerne. Det er en fare for at brukergrupper, som av ulike grunner er skeptiske til å motta offentlig bistand, ikke tar kontakt med tjenesten selv om de har behov for det, gitt dagens praksis for rekruttering av brukere og måten tjenesten er organisert på.

8. Hvordan barns rett til å bli hørt og å si sin mening kan ivaretas på en best mulig måte

Familieverntjenesten har et ansvar for å sikre at barns rett til å bli hørt og å si sin mening blir ivarettatt i saker som omhandler samlivsbrudd, konflikter og mekling. Dette innebærer å snakke med foreldrene om barnets rett til medvirkning og i mange tilfeller å snakke med barnet selv. Stortinget har de siste årene ved gjentatte anledninger kommet med merknader om barn i mekling, og at barn skal få tilbud om samtale i forbindelse med mekling. Antallet barn som høres i meklingsaker har økt de siste årene, men er fremdeles lavt. I 2016 snakket familievernet med nær 10 prosent av alle barn i meklingssakene. Det er store variasjoner mellom kontorer og mellom regioner i andel barn som blir hørt under mekling. Bufdir har utarbeidet en opptrappingsplan hvor målet er en økning i andel barn som blir hørt og få en jevnere fordeling på landbasis.

9. Hvordan måloppnåelsen under meklingsordningen kan styrkes og hvordan tilbudet om mekling kan bli bedre tilpasset den enkelte families utfordringer

I den politiske plattformen fastslås det at regjeringen vil: «Bidra til at tilbudet om mekling ved samlivsbrudd blir bedre tilpasset den enkelte families utfordringer». Utvalget skal vurdere strategier og tiltak for å oppnå denne målsettingen.

Det er skadelig for barn å leve med høyt konfliktnivå over tid, og saker som er egnet for det bør løses på et tidlig stadium. Det er et mål at flere foreldre blir enige under mekling ved familievernkantorene som alternativ til domstolsbehandling. Bufdir arbeider med tiltak for å løse flere saker med høyt konfliktnivå ved familievernkantorene og med utvikling av meklingsordningen, blant annet ved å tilby foreldre et meklingsløp som er tilpasset deres konfliktnivå gjennom differensiering ved inntaket til meklingen.

Dagen meklingsordning innebærer at mekling tilbys ved familievernkantorene og i tillegg av eksterne meklere med oppdragsavtaler. Det er behov for å vurdere om dagens system med bruk av eksterne meklere gir tilstrekkelig sikkerhet for kvaliteten i meklingen og sikrer barns rett til å bli hørt. Det må også vurderes hvordan man skal håndtere situasjoner der meklings-samtalene avdekker behov for ytterligere bistand til familiene.

Øvrige rammer for utvalgets arbeid

Utvalget skal vurdere de økonomiske, administrative og andre vesentlige konsekvenser av forslagene på kort og lang sikt i samsvar med utredningsinstruksen. Utvalget skal presentere minst ett forslag som kan gjennomføres innenfor uendrede budsjettammer.

Utvalget skal foreslå eventuelle lovendringer som følger av utvalgets tilrådninger.

Utvalget vil få et eget sekretariat. Utvalget kan ved behov innhente faglig støtte og innspill fra blant annet ressurs- og kompetansetilgjenger. Utvalget kan også bestille utredninger og data

i den grad utvalget finner det nødvendig. Utvalget skal innhente erfaringer og synspunkter fra både den statlige og den kirkelig eide delen av familieverntjenesten samt tjenestens brukere og kommunesektoren.

Utvalget skal avgi sin utredning innen 15 måneder fra oppstart.

2.2 Utvalgets sammensetning

Utvalget har hatt følgende sammensetning:

- Generalsekretær Line Henriette Holten, Fredrikstad, leder
- Professor Berit Berg, Trondheim
- Professor Oddbjørn Bukve, Sogndal
- Professor Tor-Johan Ekeland, Volda
- Advokat Hilde K. Ellingsen, Oslo
- Klinisk sosionom Torgeir Finsås, Harstad
- Seniorforsker Trine Monica Myrvold, Oslo
- Professor Asbjørn Strandbakken, Bergen

Utvalget har hatt et sekretariat bestående av seniorrådgiver Live Husan (leder), og seniorrådgiver Christine Scharff, på fulltid. I tillegg har sekretariatet vært styrket med fagpersoner fra Barne- og familiedepartementet (BFD) og fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i løpet av perioden. Fra BFD: fagrådgiver i Familie- og oppvekstavdelingen Liv Solveig Korsvik og fra Bufdir: spesialrådgiver Reidun Lauvstad.

3 Utvalgets arbeid

Utvalget hadde sitt første møte 21. august 2018. Det siste møtet ble avholdt 7. oktober 2019. Til sammen har utvalget hatt fjorten møter, hvorav fem gikk over to dager. Ett av møtene ble avholdt i Ålesund, ett ble avholdt i Tromsø og Karasjøk, mens de resterende ble avholdt i Oslo. Utvalget har ved flere anledninger invitert fagpersoner fra familieverntjenesten, forskere og andre eksterne ressurspersoner til å innlede om ulike temaer. Innledere på utvalgsmøter har vært:

- Stig Winsnes, daglig leder ved Familievernkontoret i Sør-Trøndelag
- Trine Eikrem, tidligere leder ved Enerhaugen familievernkontor og nåværende medlem av FamilieForsk- teamet ved Folkehelseinstituttet (FHI)
- Steinar Sunde, psykologspesialist, Familievernkontoret i Molde
- Agnes Andenæs, professor ved Universitetet i Oslo, Psykologisk institutt
- Lena Sendstad og Marte Grevsgard, Tjenestedesignbyrået Eggs design
- Kristin Standal, Kommunenes Sentralforbund (KS)
- Maren Sand Helland og Tonje Holst, Folkehelseinstituttet (FHI)
- Wenche Mobråten, Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir)
- Odd Arne Tjersland, professor i klinisk psykologi ved Universitetet i Oslo
- Inga Bejer Engh (Barneombud) i tillegg til Tone Barlund og Mathias Lia Nordmoen fra Barneombudet
- Haldor Øvreeide, spesialist i klinisk psykologi, Institutt for familie- og relasjonsutvikling
- Jartrud Sofie Frafjord, leder ved Spisskompetansemiljø for samtaler med barn
- Elisabeth Langeland Gracia, Bydel Stovner/PROKUS

- Margrete Brekke, leder, og Helle Lauritzen, prosjektleder, Familievernkontoret Oslo nord
- Per Andreas Bjørgan, partner i Advokatfirmaet Lund & Co
- Helle Baadsvik, enhetsleder ved Familievernkontorene Drammen-Kongsberg
- Tine Barlien Ramstad, avdelingsleder ved Spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte og forebygging

Utvalget arrangerte 29. november 2018 et innspillsmøte hvor ansatte og ledere ved flere familievernkontorer deltok. To avdelingsdirektører i Bufetat og direktøren ved Stiftelsen Kirkens Familievern var til stede. I tillegg deltok enkelte styreledere og styremedlemmer fra de ideelle stiftelsene. Alle ble invitert til å komme med skriftlige og muntlige innspill til utvalgets arbeid.

25. og 26. april 2019 var utvalget i Ålesund og møtte ledere ved familievernkontorene i Ålesund og Namsos og ansatte på familievernkontoret i Ålesund, samt representanter fra Sunnmøre tingrett.

Utvalget reiste 17. og 18. juni 2019 til Tromsø og Karasjok. I Tromsø møtte utvalget ledere og ansatte ved familievernkontoret i Tromsø og spisskompetansemiljøet for samtaler med barn. I Karasjok besøkte utvalget Sametinget, og utvalget møtte ledere og ansatte ved familievernkontoret Indre Finnmark og ved Regionalt samisk kompetansesenter (RESAK).

Sekretariatet reiste 8. april 2019 til Drammen, hvor sekretariatet møtte ledere og ansatte ved Familievernkontorene Drammen-Kongsberg og spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte og forebygging.

Sekretariatet reiste 9. mai 2019 til Stavanger, hvor sekretariatet møtte leder og ansatte ved familievernkontoret i Sør-Rogaland og spisskompetansemiljøet for familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertagelse.

Sekretariatet har avholdt møter med de organisasjoner som har tatt kontakt med utvalget. Disse er: Virke ideell og frivillighet, Fellesorganisasjonen (FO), Stiftelsen Betanien Oslo, SOS barnebyer og Mannsforum.

Utvalget har i tillegg mottatt skriftlige innspill fra Norsk Psykologforening.

4 Eksterne utredninger

4.1 Innledning

I løpet av utvalgsarbeidet avdekket utvalget behov for noe ekstern kunnskapsinnhenting. På denne bakgrunn bestilte utvalget fire rapporter fra eksterne miljøer. Oppdragene ble gitt til VID vitenskapelige høyskole, Transportøkonomisk institutt (TØI) og NTNU Samfunnsforskning. Rapportene finnes som digitale vedlegg til utredningen på regjeringen.no.

4.2 Den historiske utviklingen av familierapien som fagfelt og dagens utdanningstilbud

Utvalget ønsket en samlet oversikt over dagens utdanningstilbud, samt en gjennomgang av den historiske utviklingen av familierapien som fagfelt. VID vitenskapelige høyskole ble tildelt begge oppdragene. VID leverte 30. april 2019 en rapport om utdanninger, spesialisere-

ringer og kurs som er relevante for familieterapeuter som arbeider i tjenesten, samt en rapport som gir oversikt og beskrivelse av familieterapien som eget fagfelt i Norge historisk og fram til i dag.

4.3 Geografisk tilgjengelighet i familieverntjenesten

I forbindelse med utvalgets vurdering av tjenestens tilgjengelighet, så utvalget behov for en analyse av befolkningens tilgang til familieverntjenesten. Utvalget tildelte Transportøkonomisk institutt (TØI) oppdraget med å kartlegge befolkningens tilgang til familievernkontorene. Rapporten ble levert 1. juli 2019. I rapporten presenterer TØI sine funn om befolkningens reisetider til familievernkontorer med bil og kollektivtransport og anbefalinger som kan gi økt geografisk tilgjengelighet til tjenesten.

4.4 Kvalitet i familieverntjenesten

Som grunnlag for drøftinger og vurderinger mener utvalget det er viktig å innhente erfaringer og synspunkter fra tjenesten selv. Utvalget har gjennom hele arbeidsperioden hatt god kontakt med tjenesten, og hatt stort utbytte av det. Gjennom første del av arbeidet med utredningen så utvalget et behov for mer spesifikk kunnskap på noen områder, blant annet kunnskap om hvordan de ansatte i tjenesten selv vurderer kvalitet i tjenesten og styring av tjenesten. NTNU Samfunnsforskning ble tildelt oppdraget om å utføre undersøkelser for utvalget av kvalitet i tjenesten og styring av tjenesten. Rapporten er skrevet med grunnlag i en kvantitativ del basert på en spørreundersøkelse til de ansatte i tjenesten og en kvalitativ del med separate intervjuer med kontorledere og ansatte. Rapporten ble levert 1. juli 2019.

5 Begrepsavklaringer

5.1 Familievernet

Utvalget bruker begrepene *familievernet* og *familieverntjenesten* vekselvis, som synonymer. Dette er vanlig både i offentlige dokumenter og i dagligtale. Utvalget anbefaler i utredningen at navnet på tjenesten endres til *familietjenesten*. Dagens navn brukes i utredningen, også når vi omtaler framtidens tjeneste.

5.2 Familievern kontra familierådgivning

Begrepene *familievern* og *familierådgivning* har i hele familieverntjenestens historie vært brukt om hverandre. Ordet familierådgivning kommer fra det engelske *marriage guidance* og de amerikanske betegnelse *marriage counseling* og *family care*. I Sverige og Finland er begrepet *familjerådgivning* brukt. Dette begrepet kritiseres fordi det kan gi noe uheldige assosiasjoner om metoden som faktisk benyttes innen tjenesten. Det er ikke slik at brukeren presenterer et problem, som familierådgiveren så gir løsningen på.

Familievernbegrepet har også blant annet bakgrunn i det amerikanske *family care*, i tillegg til at det har paralleller fra norsk språkbruk på andre områder, som barnevern og miljøvern. Samtidig er dette en nokså vid og upresis betegnelse, som sier lite om virksomhetens innhold og ingenting om tjenestens metodiske tilnærming. For noen gir *verne*begrepet positive assosiasjoner, mens det for andre gir negative assosiasjoner. Begge begrep har hatt sine forkjem-

pere og kritikere i tjenesten, og i noen tilfeller har kontorer unnlatt å ta stilling og heller valgt å bruke betegnelsen «familiekontor».¹

5.3 Spesialtjeneste

Familievernnet er en *spesialtjeneste* med familierelaterte problemer som sitt fagfelt. I lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) står det i § 1:

Familievernnet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernkontorene skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien.

Når familievernnet omtales som en spesialtjeneste, innebærer det at tjenesten kjennetegnes ved høy faglig kompetanse på familierelaterte problemer. I Norsk Lovkommentar, note 2 av Alice Kjellevold (2006) framgår det at:

Familievernnet er definert som en egen selvstendig spesialtjeneste innenfor et eget fagområde som har familieproblemer og familierelasjoner som sitt fagfelt. Familievernnet er en spesialtjeneste og ikke en helsetjeneste. Når familievernnet omtales som en spesialtjeneste skal det innebære at tjenesten kjennetegnes ved høy faglig kompetanse i forhold til familierelaterte problemer.

I Norsk Lovkommentar, note 1 ved Karl Harald Søvig (2015) framgår det at: «Familievernkontorene er i § 1 definert som en «spesialtjeneste», men uten å knytte denne opp til verken helse- eller omsorgssektoren». I lovforarbeidene² påpekes det at familievernnet er en sammensatt og spesiell tjeneste. Et av særtrekkene er at virksomheten har karakter av å være både en førstelinjetjeneste og en andrelinjetjeneste. Førstelinjepreget kommer av at tjenesten har en lav terskel fordi brukerne kan henvende seg direkte uten henvisning. Tjenestens høye kompetanse og faglige spesialisering begrunner andrelinjepreget. Det påpekes videre at tjenesten særpreges av at den hovedsakelig er diagnosefri og har karakter av å være en forebyggende hjelpetjeneste.

Begrepet spesialtjeneste sier at familievernnet verken er en helsetjeneste eller en sosialtjeneste. De sidene ved familievernnet som skiller tjenesten fra helsetjenester og sosialtjenester, oppsummeres gjerne under følgende karakteristikk av tjenesten selv:³

- Den eneste tjenesten med primært fokus på familierelaterte problemer.
- Vekt på forebyggende virksomhet og behandling på et tidlig stadium.
- Familien selv er viktigste ressurs i behandlingen.
- Paret/familien defineres som klient.
- Ingen diagnostikk, tar på alvor det problemet klienten selv legger fram.
- Blanding av første- og andrelinjetjeneste.

Det finnes andre offentlige tjenester som driver med familieterapi og tar utgangspunkt i familien i behandlingsøyemed, men ingen av disse tjenestene definerer paret/familien som klient.

¹Barne- og familiedepartementet, 1991.

²Ot.prp. nr. 6 (1996–97), kapittel 3.1.

³Jonassen, 1997.

Når familievernnet møter brukerne, er det ikke individuelle, interne utfordringer tjenesten behandler, men de relasjonelle, systemiske utfordringene. Det finnes private klinikker og institutter som har som sin hovedoppgave å drive med familie- og parterapi. Det er også andre offentlige tjenester som har forebygging som et viktig aspekt ved arbeidet, både innen helse-tjenestene og sosialtjenestene, men kurativ/behandlende virksomhet overskygger som regel det forebyggende arbeidet. Mange andre offentlige hjelpetjenester har en «reparerende» mer enn en «forebyggende» karakter. Når familievernnet trekker fram det forebyggende aspektet ved sin tjeneste, er det fordi all familievernvirksomhet kan sies å ha forebyggende effekt, og fordi mye av arbeidet tjenesten utfører, skjer som generell utadrettet virksomhet, ofte i samarbeid med andre instanser som også driver med forebygging, for eksempel helsestasjonene.⁴

Det er et poeng for familievernnet å understreke at tjenesten er et lavterskeltilbud, samtidig som den representerer spesialisert kompetanse i familiebehandling. Dette henspiller både på at klientene kan henvende seg med «alminnelige» mellommenneskelige problemer, og at publikum kan henvende seg direkte til tjenesten, uten å måtte gå veien om en henvisningsinstans. Ulikt andre tilbud i førstelinjetjenesten er familieverntjenesten en spesialisert tjeneste. Denne spesialiseringen gjør at tjenesten har karakter av en andrelinjetjeneste.

I retningslinjene fra 1987 sies det at tjenesten også har elementer av en tredjelinjetjeneste, fordi den driver konsulentvirksomhet overfor andre helse- og sosialfaglige tjenester.⁵ Familieverntjenesten skiller seg også fra en del helsetjenester i førstelinjen ved at tilbudet er gratis.⁶

5.4 Brukere

Familievernnet er verken en helsetjeneste eller en sosialtjeneste, og verken pasienter eller klienter er passende begrep for å beskrive familieverntjenestens brukere. I mangel på bedre alternativer velger utvalget begrepet «brukere» om de som mottar familieverntjenester.

5.5 Familie

Ordet familie har sine etymologiske røtter i det latinske ordet *familia*, som betyr husstand. Familien betydde opprinnelig (i romerretten) husstand; de som bor i huset sammen.⁷

I dag skiller vi mellom begrepene husstand⁸ (husholdning) og familie. Personer som tilhører samme familie, kan også tilhøre samme husholdning. Husholdninger kan og bestå av én eller flere familier. Familier kan også være familier uten å bo i samme hus.

⁴Se definisjon av forebyggingsbegrepet i kapittel 5.6.

⁵Barne- og familiedepartementet, 1991.

⁶Jonassen, 1997.

⁷Store norske leksikon. <https://snl.no/familie>

⁸Vi regner husstand og husholdning som synonymmer. Store norske leksikon. Hentet fra <https://snl.no/husholdning>: En husholdning, eller et hushold, er de menneskene som bor i samme bolig. En husholdning kan også bestå av én person som bor for seg selv.

Definisjoner av familier varierer etter i hvilken kontekst og for hvilket formål definisjonen gjøres. I familiestatistikken består en familie av personer som er bosatt i samme bolig, og som er knyttet til hverandre som ektefeller, samboere, registrerte partnere, og/eller som foreldre og ugifte barn (uansett det ugifte barnets alder). Som familie regnes også enkeltpersoner. En familie kan høyst bestå av to påfølgende generasjoner og kun ett par. Dette betyr at personer som er gifte eller samboere og/eller bor sammen med egne barn, ikke kan tilhøre foreldrenes familie. Når personer som tidligere har vært gift, bor sammen med sine foreldre, regnes dette som to familier.⁹

I en bredere forståelse av familiebegrepet kan familier også sees på som én familie selv om de ikke bor i samme hus; eksempelvis vil dette gjelde for familier hvor barn har samvær med foreldre som de ikke har samme bostedsadresse som.¹⁰

Retten til familieliv har en sentral og selvstendig plass som menneskerett. FNs internasjonale konvensjon for sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 17, FNs barnekonvensjon artikkel 16 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8 verner alle om henholdsvis privatliv, familieliv, hjem og korrespondanse. Ingen av menneskerettighetskonvensjonene inneholder noen definisjon eller nærmere redegjørelse for hva som skal regnes som en familie. Hva som anses som en familie varierer mellom ulike stater og kulturer, og hva begrepet *familie* rommer, er i stadig endring. På grunn av de store variasjonene mellom ulike kulturer og endringene i synet på hva som skal anses som en familie, er det ikke mulig å fastslå en gang for alle hva familiebegrepet omfatter.

Familiebegrepet kan defineres subjektivt, som den enheten en person selv opplever som sine nærmeste. For eksempel kan steforeldre og stebarn oppleves som familie eller ikke familie, uavhengig av formell status. Noen vil definere venner som sine nærmeste og kalle dem familie.

I denne utredningen anvendes familiebegrepet om en gruppe personer som er forbundet ved slektskap, gjennom adopsjon og i fosterhjem. Familiebegrepet forbeholdes ikke her grupper med biologiske bånd. Familiebegrepet omfatter tradisjonelle kjernefamilier, men også familier i delte hushold med stefamilier, dine, mine og våre barn. Familier kan være ektepar og samboere med og uten barn, aleneforeldre med barn, samværsforeldre eller familier med likekjønnede par. Også besteforeldre og tidligere samlivspartnere er inkludert i denne familieforståelsen.

5.6 Forebygging

Familievernnet omtales ofte som en forebyggende tjeneste. Familievernets forebyggende arbeid omtales ofte på to ulike måter. Én forståelse bygger på synet på hele tjenesten som forebyggende, der alt familievernarbeid, også mekling og klinisk arbeid, anses som forebyggende fordi det kan medføre at relasjonelle problemer enten ikke oppstår, eller at de ikke fester seg eller tiltar. Dermed hindres skader i familiers, barns, foreldres og enkeltpersoners liv. Den andre forståelsen retter blikket mot deler av familievernets virksomhet, det utadrettede og

⁹Hauge et al., 1999.

¹⁰Familiebegrepet ble avgrenset slik i St.meld. nr. 29 (2002–2003): «Familien omfatter ektepar med og uten barn, samboere med og uten barn, homofile partnere med og uten barn, aleneforeldre som bor sammen med barn, samværsforeldre, familier med fosterbarn og enslige, aleneboende. Etter skilsmisser og samlivsbrudd oppstår nye familiekonstellasjoner med særkullsbarn og fellesbarn.»

rekrutterende arbeidet. En slik snever definisjon omfatter hovedsakelig kurs og informasjonstiltak, undervisning og veiledning.

Forebygging handler om tiltak der formålet er å hindre eller begrense skade, sykdom eller problemer. Forebygging blir også brukt om det som ofte omtales som tidlig innsats, der fokus er på å gjøre mennesker best mulig i stand til å bedre og bevare ferdigheter som fremmer god helse og omsorgsevne. I dag benyttes ofte begrepene universell, selektiv og indikativ forebygging.

- Universell forebygging er strategier og tiltak som retter seg mot alle, uten å skille mellom grupper og individer.
- Selektiv forebygging er strategier og tiltak som rettes mot risikogrupper eller risikosituasjoner.
- Indikativ forebygging er strategier og tiltak som rettes mot enkeltpersoner hvor risikofaktorer eller konkrete problemer er observert eller opplevd.

Tidligere snakket man gjerne om primær, sekundær og tertiær forebygging. Innholdet er ganske likt. Poenget med en slik tredeling er å tydeliggjøre hvem innsatsen retter seg mot og hva som utløser tiltakene som iverksettes. En tredje måte å dele inn forebyggingsbegrepet på er i individuell, situasjonell og sosial forebygging. Uansett hvilke begrep som benyttes, handler det om å tydeliggjøre innsats som gjelder alle, noen eller en mindre gruppe der det allerede er avdekket utfordringer.

Det er mange utfordringer og paradokser ved forebyggingsarbeid. Når budsjetter skal vedtas og prioriteringer foretas, må akutte utfordringer og allerede oppståtte problemer bevilges midler til. Reparasjoner må foretas, mens forebyggende grep for å forhindre at problemer oppstår, strengt tatt kan vente. Ressurser trekkes mot akuttintervensjoner og reparasjoner.

Forventede innsparingseffekter knyttet til allmennforebyggende tiltak kan være vanskelig å beregne fordi effekten av tiltakene er usikker, ligger langt fram i tid og ofte vil komme på andre sektors budsjettområder. Videre er det også utfordringer knyttet til å begrunne tiltak med klare empiriske og forskningsmessige belegg. Effekten av universelle tiltak er vanskelig å måle fordi de ikke er innrettet mot allerede eksisterende problemer – eksempelvis er skader som ikke oppsto, vanskelige å påvise. Gevinster ved mer spesialiserte tiltak kan lettere og hurtigere påvises og dokumenteres, og prioriteres derfor ofte først.

Avveiningen mellom målrettede tiltak mot risikogrupper og brede forebyggende tiltak rettet mot hele befolkningen omtales ofte som forebyggingsparadokset. Gevinsten av tiltak rettet mot grupper med lav risiko, samlet sett, er som regel større enn tiltak rettet mot grupper med høy risiko.¹¹ Dette forklares med at målgruppen er stor, og at tiltakene derfor vil nå mange. Å hjelpe mange litt kan ha en større forebyggende effekt enn å hjelpe noen få mye. I et langsiktig perspektiv er det vanlig å anta at universell forebygging gir de største effektene. Familievernet driver i dag forebyggende virksomhet på universelt, selektivt og indikativt nivå.

5.7 Foreldrestøtte og foreldreveiledning

Disse begrepene brukes litt om hverandre, nærmest som synonymer, men foreldreveiledning og foreldrestøtte rommer ulike typer tiltak. Foreldrestøtte er et videre begrep enn foreldreveiledning. Foreldrestøttebegrepet rommer både foreldreveiledning og annet støttende arbeid fra familievern tjenesten, helsetjenesten, skole og barnehage, barnevernet, krisesentre, PPT, NAV

¹¹Rose, 1992. Brugh, 2011. Mackenbach et al., 2012.

og politiet. Familieverntjenestens virksomhet kan defineres som foreldrestøttende i seg selv, enten det er snakk om klinisk tilbud eller mekling eller kurs. Foreldreveiledning er et mer spesifikt begrep som rommer tilbud om rådgivning og informasjon, enten i individuelle samtaler eller i veiledningskurs for foreldre i grupper.

I regjeringens strategi for foreldrestøtte¹² defineres foreldrestøtte slik:

Med foreldrestøtte mener vi alle typer støtte som kan bistå og styrke foreldre i foreldrerollen. Foreldrestøtte varierer i form og innhold, fra støtte fra egen familie og uformelle nettverk, til råd, veiledning og kunnskapsbaserte programmer i offentlig, frivillig og privat regi. Noen former for foreldrestøtte er rettet mot foreldre flest, mens andre typer foreldrestøtte er rettet mot foreldre med særlige behov. Foreldrestøtte foregår på mange arenaer – i barnehagen og på skolen, ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten, i familievernet, i barnevernet, og i fengsel. Foreldrestøtte har som overordnet mål å fremme barnets beste ved å styrke relasjonen mellom foreldre eller mellom foreldre og barn.

Strategien omfatter ikke økonomisk støtte, eksempelvis kontantstøtte, barnetrygd og gratis tannlegetjenester. Offentlig støtte til barnefamiliene er utredet nærmere i NOU 2017: 6 *Offentlig støtte til barnefamiliene*.

5.8 Mekling

Mekling kan beskrives som en prosess der partene gjennom assistanse fra en nøytral tredjeperson systematisk arbeider med å avgrense og tydeliggjøre ulike elementer i en konflikt med den hensikt å utvikle handlingsalternativer og vurdere ulike muligheter for å komme fram til konsensus eller en enighet som ivaretar behovene til begge parter.¹³ Det tilsvarende engelske begrepet *mediation* kommer av det latinske ordet *medius*, som betyr «i midten». Dette beskriver et vesentlig trekk ved mekling: meklerens oppgave er ikke å løse konflikten, men å plassere seg «i midten» av den og hjelpe partene slik at de selv kan løse den.¹⁴ Internasjonalt omtales mekling ofte som et alternativ til domstol. I familievernsammenheng er det familie- og skilsmissemekling det siktes til når begrepet mekling brukes. Ekteskapsmekling har lange røtter, og formelle ordninger for det har eksistert siden forlikskommisjonene (senere forliksrådene) ble etablert i 1795. I Norge har det etter ekteskapsloven fra 1918 vært obligatorisk med mekling ved skilsmisse. I forbindelse med endringen av ekteskapsloven fra 1993 ble en ny meklingsordning etablert, omtalt som foreldremekling fordi det ikke lenger var ekteskapet og skilsmisse det skulle mekles om, men foreldreskapet og samarbeidet om barna etter samlivsbruddet.¹⁵

¹²BLD, 2018.

¹³Folberg & Taylor, 1984.

¹⁴Ekeland, 2010.

¹⁵Ekeland, 1994.

5.9 Systemisk metode

Familieverntjenestenes grunnleggende faglige utgangspunkt er systemteori og systemisk tenkning.

Systemisk terapi er en psykoterapeutisk retning der grunnantakelsen er at vi alle er del av sosiale grupper og at «helheten er mer enn summen av delene». Overført til familien betyr det at den ikke kan sees bare som en samling enkeltmennesker, men også som et mønster av relasjoner og kommunikasjonsprosesser – familiesystemet. Alle system vil søke mot å skape en viss stabilitet og balanse, og enkeltdeltagernes atferd har en funksjon i opprettholdelse av balansen. Hvis et gruppe-medlem endrer atferd og dermed får en annen rolle i gruppen, vil det påvirke hele gruppen, som vil forsøke å gjenopprette den forstyrrede balansen. I en familie vil det oppstå både ventede og uventede endringer. Når man får barn, eller barna blir tenåringer eller flytter hjemmefra, er eksempel på førstnevnte. Sykdom, arbeidsløshet, ulykker eller skilsmisser, kan være eksempel på sistnevnte. Under begge omstendigheter skaper dette utfordringer for hele familiesystemet, ikke bare for den enkelte. En må tilpasse seg (finne stabilitet) under nye forutsetninger. I slike prosesser kan problemer oppstå, og nye former for tilpasning kan også ha dysfunksjonelle konsekvenser. Symptomer kan være et tegn på det. Ved systemisk terapi vil en være opptatt av å bidra til å endre dysfunksjonelle mønstre av kommunikasjon. Endringer av systemet kan endre medlemmenes innbyrdes roller og atferd, og dermed skape forandringer hos det enkelte medlem. Ved å påvirke familiesystemet kan symptomer hos et enkelt familiemedlem forsvinne. Den dominerende retning innen systemisk psykoterapi er Milanoskolen, grunnlagt av den italienske legen Mara Selvini-Palazzoli (1916–99).¹⁶

I familievernsammenheng er det den systemiske tenkningens kombinasjon av kontekst- og relasjonsorientering som er sentral. Terapeutene er opptatt av forståelsesrammer og at mennesker handler innenfor virkeligheten slik den er fortolket og gitt mening, både individuelt, sosialt og kulturelt. En mulig objektiv virkelighet er dermed av mindre interesse. Systemisk familierapi handler om å se helheten. Familien er et system. Familien består av relasjoner. Det er denne kombinasjonen av relasjoner og systemisk kontekst som sees i sammenheng i familierapien.

5.10 Styring

Styring handler om å gi retning til hvordan en oppgave skal gjennomføres og løses. Styring kan finne sted ved hjelp av ulike virkemidler. Både organisering, finansiering, informasjon og autoritet kan tas i bruk for å styre en offentlig tjeneste eller løsningen av en bestemt oppgave.¹⁷ En diskusjon av styring reiser derfor mange ulike, men også innbyrdes sammenhengende problemstillinger.

Organisering handler om hvordan ansvaret for en tjeneste eller en oppgave skal fordeles. Typiske spørsmål for organiseringen av en offentlig tjeneste vil være hvilket forvaltningsnivå som skal ha ansvaret for tjenesten, hvilke oppgaver tjenesten skal ivareta, og hvordan forholdet til tilgrensende oppgaver og tjenester skal ivaretas. Skal en tjeneste legges til stat, fylke

¹⁶Hentet fra http://denstoredanske.dk/Krop,_psyke_og_sundhed/Psykologi/Psykodynamik,_terapiformer_og_begreber/systemisk_terapi

¹⁷Hood & Margetts, 2007.

eller kommunenivået? Skal den være en selvstendig tjeneste, eller organiseres sammen med lignende oppgaver? Skal tilsyn og kontroll ivaretas internt, eller av eksterne organ?

Finansiering handler om hvordan og på hvilke vilkår tjenesten skal få tilgang til de ressursene som trenges for å gjennomføre oppgavene. Skal tjenesten finansieres gjennom brukerbetaling, via skatteseddelen eller ved en kombinasjon? Skal tjenesten ha stor grad av råderett over bruken av tildelte midler, eller skal disse øremerkes for bestemte deler av virksomheten?

Informasjon handler om kunnskapsgrunnlaget for tjenesten. Hvordan kan tjenesten skaffe seg kunnskap og informasjon om det feltet som skal styres, og hvilke kunnskapskrav skal stilles til de som skal stå for en bestemt tjeneste? Standardisering av kunnskapskrav er en vanlig styringsform i offentlig virksomhet.¹⁸ En kan for eksempel kreve en bestemt type utdanning for å praktisere i et yrke, som pedagogisk utdanning for lærere eller juridisk utdanning for dommere. Dette er eksempel på at en standardiserer kunnskapskrav for å sikre kvaliteten på en type tjenester. Familievernet er ikke standardisert gjennom formelle krav om en bestemt type utdanning, men mange av de ansatte har likevel et felles kunnskapsgrunnlag ved at de har samme type videreutdanning i familierapi. Styring gjennom kunnskapsgrunnlag handler også om hvordan tjenesten er knyttet til forsknings- og utdanningsmiljøer på fagområdet, slik at en kan bygge på best mulig kunnskap og informasjon i utøvelsen av tjenesten. Skal tjenesten dra veksler på eksterne kunnskapsmiljøer, eller skal slike miljøer bygges opp internt i tjenesten? Styring gjennom informasjon handler også om hvilken informasjon en tjeneste har tilgang på, både om brukere og relevante samarbeidspartnere. En aktør med en sentral posisjon i et informasjonsnettverk kan bruke denne posisjonen til å utøve makt og kontroll, men også til å utforme mer fleksible og tilpassede tjenester.

Autoritet som virkemiddel handler om å kunne fastsette regler, prosedyrer, mål og resultatkrav til en tjeneste, og om muligheten til å gi sanksjoner i tilfelle tjenesten ikke følger de foreskrevne reglene eller når fastsatte mål. Familieverntjenesten har til en viss grad en slik autoritet overfor sine brukere når det gjelder å håndheve lovbestemte krav om meklings. De mest sentrale autoritetsrelasjonene som tjenesten står overfor, er likevel de reglene og kravene som overordnede myndigheter stiller til tjenestens utføring av sine oppgaver. Disse kravene er dels hjemlet i lov og forskrifter, dels i styringsparametere og mål som blir gitt av departement og direktorat.

Et organ eller en leder kan utøve autoritet i kraft av sin formelle posisjon. Men det er en allmenn erfaring at bruk av autoritet kan være et utilstrekkelig virkemiddel, dersom den ikke blir fulgt av tillit og aksept fra det organet eller den personen som blir styrt.¹⁹ Autoritet som ikke blir støttet av legitimitet, leder lett til gjensidig mistillit mellom styrende og styrte.²⁰

I tillegg til de nevnte virkemidlene er tillit og legitimitet en viktig side ved styring. Dersom en organisasjon kan bygge opp en tillitskapital gjennom utvikling av fellesskap i holdninger og tilnærming til oppgaven, god kommunikasjon og god praksis, vil en kunne oppnå å styre gjennom frivillig tilpasning og ikke bare gjennom hierarkisk styring, kontroll og sanksjoner.

¹⁸Freidson, 2001.

¹⁹Weber, 1971/1922.

²⁰Vedung, Bemelmans-Videc & Rist, 1998.

Det finnes ingen enkle svar på hvilke styringsformer som er de mest egnete. Dette kommer an på både oppgavene og på den situasjonen oppgavene skal løses i. Mange oppgaver er så sammensatte at de ikke lett kan løses gjennom standardiserte regler. I slike tilfeller har offentlig forvaltning ofte basert seg på standardisering gjennom kunnskapskrav til de som utfører oppgavene, og overlatt den detaljerte utforming av løsningen til de ansattes faglige skjønn. De siste tiårene har derimot vært preget av at offentlig sektor har tatt i bruk nye former for styring gjennom autoritet. Slik styring har tradisjonelt vært preget av regler og prosedyrer som oppgaveløsningen skal følge. Denne regelstyringen har i det siste blitt mer og mer avløst av formaliserte mål- og resultatkrav, mens det blir overlatt til tjenesteutøverne å avgjøre hvordan kravene kan nås med de ressursene som er til rådighet. Dette har også ført til en økende kontrollvirksomhet i offentlig sektor, fordi det blir nødvendig å skaffe informasjon om hvordan en tjeneste lykkes med å oppnå fastsatte mål og resultatkrav.

Disse endringene har også ført med seg nye diskusjoner om hvordan en best kan styre offentlige tjenester. En slik diskusjon handler om på hvilke områder det er hensiktsmessig å styre gjennom mål og resultatkrav. Dersom det ikke lar seg måle på en entydig måte hva som skiller gode og mindre gode resultater på et område, kan det være problematisk å basere styringen på mål og resultatkrav. For eksempel kan det være relevant å vurdere resultatene av kreftbehandling med utgangspunkt i mål på endring i forventede leveår hos pasienter som har fått en behandling, mens det kan være mer utfordrende å finne like presise mål for effektene av parterapi.

Det en ofte ser i organisasjoner der det er vanskelig å tallfeste effekter, er at en går over til å måle innsats og aktiviteter i stedet for resultater. For eksempel kan en måle hvor mange som har fått tilbud om parterapi og hvem som bruker tjenesten. Dette kan være i orden dersom en har klar kunnskap om sammenhengen mellom en innsats eller aktivitet og endelige resultater eller utfall. Men det kan også føre til en såkalt målforskyvning, der organisasjonens fokus blir flyttet fra resultatene til midlene og aktivitetene. Et eksempel er når sykehus tilpasser diagnostisering av pasienter til hvilke diagnoser som er mest lønnsomme i målstyringsssystemet, og ikke til hva som er pasientens reelle behov.

Nok et problem som har blitt påpekt i faglitteraturen, er at rapportering på mål og aktiviteter i seg selv medfører kostnader og bruk av ressurser som ellers kunne ha vært brukt direkte i tjenesteproduksjonen. Dersom det oppstår store spenninger mellom styring basert på autoritet i form av mål, resultat og kontroller på den ene siden og styring basert på tjenesteutøvernes faglige kunnskap og skjønn på den andre, kan det også svekke den gjensidige tilliten mellom nivåene i tjenesten. Dette kan skape en ond sirkel, fordi en ledelse uten legitimitet i organisasjonen i siste instans ikke kan styre gjennom andre virkemiddel enn bruk av autoritet og sanksjoner.

Slike styringsdilemma som de vi har skissert her, har gjerne blitt diskutert som et valg mellom byråkratisk styring og faglig skjønn. Skal en la profesjonene ha en utstrakt grad av selvstyre, eller må de kontrolleres fra overordnet nivå for at forvaltningen skal fungere best mulig? Dette er en klassisk diskusjon om styring. I de senere årene er det derimot blitt mer vanlig å peke på at både profesjonsstyring og styring gjennom autoritet blir problematisk i et samfunn som blir mer og mer preget av kompleksitet og uklare sammenhenger. For det første er det ikke lenger slik at en offentlig sektor er dominert av en enkelt profesjon som kan utøve en utstrakt grad av selvstyre. Profesjoner med ulike referanserammer og faglig kompetanse må arbeide sammen for å løse sammensatte problemer og samfunnsutfordringer. Dette kan skape konflikter. For det andre fører kompleksiteten i utfordringene til at en for mange tjenester ikke kan styre oppgaveutføringen gjennom detaljerte instruksjoner og regler fra et overordnet organ. Løsning av sammensatte utfordringer krever forståelse av den konkrete situa-

sjonen og mulighet til å tilpasse innsatsen etter den. Der det er komplekse utfordringer som skal løses, må styringen derfor basere seg på gjensidig forståelse og tilpasning mellom involverte aktører. Styring gjennom dialog og nettverk kan i seg selv være krevende, men blir i dagens faglitteratur oppfattet som den mest egnede styringsformen i et samfunn med mange komplekse utfordringer å løse.²¹

Alt i alt kan spørsmålet om hva som er gode styringsformer ikke avgjøres en gang for alle. Det må vurderes ut fra den aktuelle situasjonen og særtrekk ved den tjenesten som det er tale om.

5.11 Samarbeid

Utvalget er i mandatet bedt om å komme med anbefalinger når det gjelder samarbeid og oppgavedeling mellom familievernet og andre relevante tjenester. Samarbeid, samhandling og samordning er blitt stadig viktigere begrep i diskusjonen av ulike velferdsordninger. I dagens samfunn blir velferdstiltak levert av mange ulike organisasjoner. Disse organisasjonene er gjerne spesialisert mot ulike typer tjenester, slik at det er en arbeidsdeling mellom dem. Men de kan også overlape hverandres arbeidsfelt, slik at det kan oppstå uklare ansvarsforhold og behov for integrasjon. Samarbeid, samhandling og samordning er begrep som gjerne brukes for å beskrive slik integrasjon mellom ulike tjenester i komplekse velferdssystem. De blir ofte brukt om hverandre uten klare skiller mellom begrepene. Dersom vi skal utvikle en klar forståelse av hvilke muligheter som foreligger for å integrere aktører i komplekse velferdssystem, kan det likevel være tjenlig med en grenseoppgang mellom ulike former for integrasjon og dermed mellom de begrepene som brukes for å karakterisere slik integrasjon.

Vi kan skille mellom to grunnleggende prosesser i organisasjoner. Den ene prosessen er arbeidsdeling, den andre er samordning.²² Arbeidsdeling innen en organisasjon gjør at de enkelte deltakerne får arbeidsområder som er overkommelige, og dessuten i større eller mindre grad styrbare gjennom standarder, prosedyrer og regler. På den andre siden skaper arbeidsdelingen et behov for samordning, for å sikre at de enkelte delområdene henger sammen med organisasjonens mål og strategier. Vi kan gjenfinne disse to prosessene også når vi beveger oss fra enkeltorganisasjoner til organisatoriske system eller felt. I den mest innflytelsesrike diskusjonen av hvordan arbeidsdeling og sammenføring utspiller seg når vi beveger oss fra enkeltorganisasjoner til forhold mellom organisasjoner, blir de to prosessene karakterisert som differensiering og integrasjon.²³ Organisasjoner har en tendens til å utvikle differensiering for å kunne møte varierte omgivelser med ulike krav, og differensieringen skaper i sin tur et behov for å integrere de ulike elementene.

Et forhold som endres når vi flytter interessen fra enkeltorganisasjoner til felt med flere organisasjoner, er formene for integrasjon. Innen en organisasjon har en større muligheter for å bruke en hierarkisk samordning. Overordnede nivå kan ha nødvendige virkemiddel for å styre og instruere underordnede deler av organisasjonen. De kan ha råderett over organisering,

²¹Røiseland & Vabo, 2016; Torfing, 2016; Vangen & Huxham, 2010.

²²Mintzberg, 1979.

²³Lawrence & Lorsch, 1967.

prosedyrer, standarder, informasjon, ressurser og sanksjoner. Kort sagt kan de bruke både gulrot og pisk.

Der det er tale om integrasjon mellom selvstendige organisasjoner, eller organisasjonssystemene er så komplekse at det oppstår «løse koblinger»,²⁴ må den hierarkiske samordningen erstattes med mer frivillige former for integrasjon. Da er det avgjørende at det finnes en gjensidig forståelse mellom aktørene. Om aktørene ikke har tillit til hverandre eller vilje til gjensidig tilpasning, vil formelle styringsmåter og prosedyrer lett komme til kort.²⁵ Det kanskje største problemet i komplekse system som helse- og velferdstjenestene, er at systemene fragmenterer til enkeltelement som forfølger sine egne mål, og ikke har øye for helheten i tjenestene.

I et mye brukt rammeverk for å diskutere integrasjonsformer i komplekse velferdssystem blir det skilt mellom vertikal og horisontal integrasjon.²⁶ Der det finnes høy grad av både horisontal og vertikal integrasjon, er mulighetene best for et tett og godt samarbeid. Dette blir i rammeverket omtalt som samarbeid (co-operation). Et område kan og være dominert av enten vertikal samordning (co-ordination) eller horisontal samhandling (collaboration). Endelig kan vi ha en situasjon der aktørene opererer hver for seg uten løpende integrasjonstiltak, men hvor en forhåndsavtalt kontrakt definerer ansvarsområdet til hver enkelt aktør (contracting).

[:figur:figX-X.jpg]

Figur 5.1 Ulike former for integrasjon

Axelsson & Axelsson, 2006.

For å diskutere samarbeid og betingelsene for samarbeid i familiefeltet på en ryddig måte, kan det være tjenlig å skille mellom ulike former for integrasjon. Spesielt gjelder det skillet mellom horisontal og vertikal integrasjon. I utredningens drøfting av denne tematikken reserverer vi derfor begrepet samordning for prosedyrer og ordninger som en overordnet aktør bruker for å styre og gi retning til samarbeid. Det er altså et hierarkisk styringselement i samordning. Begrepet samhandling bruker vi om frivillig integrasjon og gjensidig tilpasning mellom selvstendige aktører, altså horisontal integrasjon. Begrepet samarbeid velger vi å bruke som et sekkebegrep som omfatter både samordning og samhandling. Der det finnes betingelser for en høy grad av både horisontal og vertikal integrasjon, er mulighetene best for et tett og godt samarbeid. I et slikt samarbeid finner vi gjerne en miks av samordning og samhandling. Vertikal integrasjon forutsetter at en aktør har myndighet over en annen. Der dette ikke er tilfelle, vil avtaler og felles prosedyrer lett forbli papirordninger dersom de ikke blir fulgt opp ved å utvikle betingelsene for horisontal integrasjon. En utvikling av samarbeidet må i slike situasjoner være basert på likeverdighet og gradvis utvikling av tillit gjennom praktisk samhandling.

Samarbeid og samordning mellom tjenester kan skje på systemnivå, på tjenestenivå eller i arbeidet med den enkelte klient. Mens samarbeid innebærer en eller annen form for kontakt

²⁴Weick, 1979.

²⁵Bukve & Kvåle, 2014.

²⁶Axelsson & Axelsson, 2006.

mellom enhetene, kan samordning skje ved prosedyrer og ordninger som koordinerer tjenestene. Samarbeid og samordning på systemnivå – samarbeid mellom ulike organisatoriske enheter – kan ta form av ulike typer møter, kurs, avtaler, retningslinjer og prosedyrer. Også koordinerende ordninger nedfelt i styrings- og finansieringssystemer og systemer for informasjonsflyt kan være rettet inn mot det formål å samordne tjenestene. Samarbeid på tjenestenivå foregår i form av dialog og rutiner for informasjonsflyt og henvisninger mellom ulike samarbeidende institusjoner. Samarbeid på klientnivå er knyttet til enkeltklienter, for å sikre en god og hensiktsmessig tjenesteyting mellom de involverte tjenestene. Samarbeid på klientnivå vil for eksempel kunne skje ved møter, dialog, henvisninger, ansvarsgrupper eller individuelle planer.²⁷

5.12 Kvalitet

Utvalget skal vurdere dagens kvalitet i tjenesten sett opp mot målene for familieverntjenestens virksomhet.

Ordet kvalitet knyttes ofte til et produkt eller en tjeneste, og når det brukes i slike sammenhenger, viser kvalitetsbegrepet til helheten av egenskaper ved et produkt eller en tjeneste og dets evne til å tilfredsstille en brukers krav eller behov. I familievernsammenheng vil «god kvalitet» og «kvalitet i tjenestene» først og fremst relateres til hvordan brukernes subjektive opplevelse er av det tilbudet eller de tjenestene de mottar. I kvalitetsbegrepet ligger dermed en forståelse av at innholdet i det tilbudet av tjenester som gis, er i tråd med de forventningene eller behovene brukeren av tjenesten har.²⁸

For utvalget vil vurdering av kvalitet i tjenesteytingen også innebære en vurdering av om tilbudet av tjenester har en faglig kvalitet som treffer brukernes behov, og om tjenestetilbudet imøtekommer de kravene som stilles og målene som er satt opp for tjenestens virksomhet, herunder om tjenestens tilbud er tilgjengelig og likeverdig.

5.13 Tilgjengelighet

Tilgjengelighet er synonymt med tilgang, å være lett tilgjengelig er å være lett å komme til. En tjenestes tilgjengelighet handler om hvem som har adgang til tjenesten, åpningstider, hvor raskt man kan få avtale, geografisk beliggenhet og kommunikasjonsforhold.

For at familieverntjenesten skal oppleves som tilgjengelig, er det avgjørende at tjenesten geografisk er lett å komme til med tanke på faktorer som reisetid, reiseavstand og reisekostnad, og også hvor raskt det går fra man tar kontakt til man får time. Tilgjengelighet bestemmes også av kapasitet og ventetid. Barne- og familiedepartementet har vurdert at inntil to timer reisevei er en rimelig norm ved vurderingen av geografisk tilgjengelighet for dimensjoneringen, og at inntil tre uker er en akseptabel ventetid for mekling.²⁹ Opplevelsen av tilgjengelighet vil også kunne avhenge av om kontoret er åpent når brukeren har anledning til å

²⁷Myrvold, Møller, Zeiner, Vardheim, Helgesen & Kvinge, 2011.

²⁸Molden, Ulset & Røe, 2019.

²⁹I Rundskriv Q-02/2008 utdyper departementet hva som menes med «er geografisk tilgjengelig, uten vesentlig ventetid». I rundskrivet vurderer departementet at inntil to timers reisevei er en rimelig norm ved vurderingen av geografisk tilgjengelighet for dimensjoneringen, og at inntil tre uker er en akseptabel ventetid, fra begjæring om mekling til tilbud om første meklingstime.

komme, eventuelt også om terapi/mekling er gyldig fraværsgrunn i skolen og i arbeidslivet. Telefontider og mulighet for alternative kommunikasjonsformer som Skype og chat er også av betydning for tilgjengelighet.

I tillegg må befolkningen få informasjon om at tjenesten finnes, og om når og i hvilke situasjoner familievernkontoret kan bistå. Grad av tilgjengelighet avhenger av tilgang til informasjon om tjenestetilbudet.³⁰ Hvordan informasjon om tjenesten tilflyter den enkelte; om man får høre om den fra familie og kjente, fra fastlegen, gjennom media eller på tjenestens nettside kan også ha betydning for hvilke grupper som bruker tjenesten.

5.14 Likeverdig

Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere hvordan familievern tjenesten kan gi et mest mulig likeverdig tilbud. Utvalget legger til grunn en definisjon av likeverdig tilbud som tilsier at tjenestene er av god kvalitet, at tjenesten skal være geografisk tilgjengelig, at det er god kapasitet, samt at tilbudet er like godt tilrettelagt for ulike grupper. For å oppnå likeverdige tjenester må tilbudene tilpasses behovene til den enkelte familie og den enkelte bruker. Likeverdig tjenesteyting krever bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og variasjon i tjenestetilbudet.

5.15 Nye brukergrupper og økende mangfold i befolkningen

I mandatet bes utvalget komme med anbefalinger for hvordan tjenesten kan gjøres mer tilgjengelig og bedre tilpasset nye brukergrupper. Det vises til at familievern tjenesten kan utvikles til å favne bredere, når man tar hensyn til det økende mangfoldet i den norske befolkningen. Utvalget vil undersøke om det er slik at bruk av tjenesten varierer med blant annet alder, kjønn og sivilstatus. Behovet for å favne større deler av befolkningen kan gjelde barn, menn, LHBTIQ-personer,³¹ personer med innvandrerbakgrunn eller utviklingshemmede, funksjonshemmede og andre grupper som tjenesten kan være spesielt oppmerksom på.

5.16 Verdi- og livssyn

Mandatet viser til at «Norge har utviklet seg til mer flerkulturelt samfunn der befolkningen har mange ulike verdi- og livssyn». «Verdi- og livssyn» er et litt uvanlig begrepspar. Verdisyn kan defineres som et individs grunnleggende oppfatninger om hvordan en ønsker at egen tilværelse, samfunnet og forholdet til andre mennesker skal være, jf. Norsk Monitor.³² Livssyn betegner ulike oppfatninger av grunnlaget for og meningen med livet og tilværelsen: Et livssyn er synet et menneske har på livet, mennesket, og rett og galt. Det er vanlig å skille mellom religiøse og sekulære livssyn. Religiøse livssyn regner med en eller flere guder, eller i det minste at virkeligheten ikke er begrenset til det vi kan sanse. Men et livssyn behøver ikke være religiøst; sekulære livssyn regner ikke med noe guddommelig. Vi kan si at alle religio-

³⁰Kjellelvold, 2006.

³¹Lesbiske, homofile, bifile, trans-, interkjønn- og queer-personer. Begrepsavklaringer og annet her: Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Hvor_mange/#heading26417

³²Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/kampanjer/kunnskapsbanken/dokumenter/hellevik_norske_verdier.pdf

ner er livssyn, mens et livssyn ikke nødvendigvis må være religiøst.³³ Verdi- og livssyn rommer således både livssyn, religiøs tilknytning, menneskesyn og samfunnssyn.

Religions- og livssynstilhørighet er ikke noe som lett kan tallfestes i beskrivelsen av befolkningen. Det finnes ikke noe register i Norge over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Dermed kan man ikke vite hvor mange i Norge som er buddhister, muslimer, katolikker og så videre. Det vi kan tallfeste, er antallet medlemmer i tros- og livssynssamfunn som mottar statlig støtte. De aller fleste i Norge er medlemmer i Den norske kirke, men andelen er stadig synkende.³⁴ Samtidig med at andelen av befolkningen som ikke er med i Den norske kirke, har gått ned, har det skjedd en økning i antallet medlemmer i andre tros- og livssynssamfunn. Flertallet av de som ikke er medlem i Den norske kirke, er med i kristne trossamfunn.³⁵ 18 prosent av befolkningen er ikke medlem i noen tros- eller livssynssamfunn.

5.17 Definisjoner av vold

Familieverntjenesten arbeider blant annet med sinne- og voldsproblematikk. Hva vi legger i begrepet vold, har variert over tid og mellom kulturer. Vold forstås også ulikt avhengig av om man for eksempel legger et juridisk, sosiologisk, psykologisk, helsemessig og/eller samfunnsøkonomisk perspektiv til grunn.³⁶ Verdens helseorganisasjon, WHO, definerer vold som «forsettlig bruk av, eller trussel om, fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner, eller en gruppe. For å regnes som vold må handlingen resultere i, eller ha høy sannsynlighet for å resultere i død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling.» WHO's voldsdefinisjon omfatter seksuelle og psykologiske overgrep, og mangel på handling; omsorgssvikt.³⁷

En mye brukt definisjon, både i Norge og internasjonalt, er Per Isdals: «Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.»³⁸

³³Hentet fra <https://www.hlsenteret.no/kunnskapsbasen/livssyn/religion-og-livssyn/religion-og-livssyn/artikkel.html>

³⁴Den norske kirke er landets største tros- og livssynssamfunn. 3 724 857 av befolkningen, tilsvarende 70 prosent, var medlemmer og tilhørige per utgangen av 2018. Den norske kirke har to ulike kategorier av tilknytninger. Medlemmer er døpt, mens tilhørige har enten en mor eller en far som er medlem i kirken. Disse har staten bestemt at skal være «tilhørende» Den norske kirke. De forsvinner ut av medlemsregisteret når de blir 18 år. Kilde: Statistisk sentralbyrå og Den norske kirke. Hentet fra <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/bakgrunn/om-kirkestatistikk/>

³⁵Ved utgangen av 2018 var 354 951 (7 prosent) medlemmer registrert i kristne trossamfunn, og 300 285 (6 prosent) i andre tros- og livssynssamfunn. Kilde: SSB.

³⁶Thoresen & Hjemdal (red.), 2014.

³⁷WHO, 2002. Hentet fra: <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>

³⁸Nasjonal veiviser ved vold og overgrep. Hentet fra <https://dinutvei.no/om-vold/241-definisjoner-av-vold>. Veiviseren driftes av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. En redaksjonell stab ved NKVTS samarbeider med spesialister på fagfeltet om innhold og svarer på spørsmål. Veiviseren er etablert av NKVTS i samarbeid med de Regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), Krisesentersekretariatet og Norske Kvinners Sanitetsforening (N.K.S.).

5.17.1 Vold i nære relasjoner

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 282 om mishandling i nære relasjoner «straffes den som ved trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser, alvorlig eller gjentatt mishandler sin nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, sin eller nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje, sin slektning i rett oppstigende linje, noen i sin husstand, eller noen i sin omsorg».

Det vil si at nære relasjoner også omfatter søsken, barn, foreldre, besteforeldre og barnebarn.

Fram til 2006 ble bestemmelsen om mishandling, jf. straffeloven av 1902 § 219, knyttet til mishandling av ektefeller, barn eller andre i husstanden. I 2015, ved implementeringen av ny straffelov, fikk bestemmelsen overskriften «mishandling i nære relasjoner», men det innebar ingen realitetsendring utover at den øvre strafferammen ble hevet fra 3 til 6 år.³⁹

Mange ønsker å utvide begrepet til å inkludere også storfamilie, kjærestereelasjoner og bofellesskap, og også til andre sosiale relasjoner som verken er familie eller fremmede. Eksempler er langvarige omsorgs- og pleierelasjoner og nære vennskapsbånd.⁴⁰

5.17.2 Ulike former for vold

Det finnes mange former for vold. Denne listen er ikke gjensidig utelukkende og den er ikke uttømmende, men en oversikt over de vanligste formene for vold. Ulike former for vold kan både gripe over i hverandre og opptre samtidig i et voldelig forhold.

- Fysisk vold: All vold som innebærer fysisk kontakt – spark, slag, lugging, biting, kloring, fastholding, risting, dytting, kvelertak. Innesperring og isolasjon er også former for fysisk vold.
- Psykisk vold: Bruk av ord og stemme som truer, skader, krenker eller kontrollerer andre. Å nedvurdere, være likegyldig til og ydmyke andre er også former for psykisk vold. Eksempler er: «Jeg skal drepe deg», «du er ikke verdt noe», «du er så stygg og feit at ingen kan være glad i deg».
- Materiell vold: Knusing, ødeleggelse og kasting av gjenstander, slag i vegger og dører og liknende.
- Seksuell vold: Alle former for seksuelle krenkelser. Eksempler er: Handlinger eller forsøk på handlinger som innebærer fysisk kontakt som berøring, beføling, slikking, suging, masturbasjon, samleieliknende handlinger, samleie og voldtekt, og handlinger eller forsøk på handlinger uten fysisk kontakt som seksualisert tilsnakk, blotting, fotografering, filming, kinking og fremvisning av pornografi.
- Økonomisk vold: Kontroll over andres økonomi; den ene partneren nektes å ha kontroll over egen eller felles økonomi.
- Latent vold: Vold som «ligger i lufta», en spesiell stemning før eller etter en volds-episode.
- Vold i oppdragelsesøyemed: Fysisk og psykisk avstraffelse som en del av oppdragelsen for å endre atferden til barn og unge.
- Strukturell vold: En form for vold hvor sosiale strukturer eller sosiale institusjoner skader mennesker gjennom å forhindre at deres grunnleggende behov oppfylles.

³⁹Kilde: Ot.prp. nr. 22 (2008–2009).

⁴⁰Hentet fra <https://dinutvei.no/om-vold/241-definisjoner-av-vold>

- Digital vold: Trusler og trakassering via meldinger, overvåking og kontroll via mobiltelefon eller sosiale medier, eller stygge meldinger postet på nett. Innbefatter også trusler, trakassering og seksuelle overgrep som følge av kontakt etablert på nett.⁴¹

Vold i nære relasjoner er et svært komplekst fagområde. Volden spenner fra den mest alvorlige, som drap og systematisk mishandling av partner og barn, begått av svært psykisk skadde mennesker, til mildere former som enkeltepisoder begått av utøvere som har mange ressurser, og som raskt klarer å nyttiggjøre seg den hjelpen som tilbys dem.

Vi vet i dag at voldsutøvere er både menn og kvinner, selv om menn begår det meste av de grovere formene for vold. Selve voldsbegrepet, og det som begrepet prøver å fange, har blitt sterkt differensiert faglig de siste årene. I tråd med en samfunnsutvikling med økt kompleksitet, hvor flere skiller seg og etablerer seg i nye forhold, med mine, dine og våre barn, hvor det er flere likekjønnede par med barn, og hvor flere innbyggere, ofte med traumatiske erfaringer, kommer fra andre land med ulike måter å organisere familieliv på, oppstår nye og sammenfattede utfordringer også i arbeid med vold. Volden har fått flere navn, og omfatter flere hjelpeutfordringer enn tidligere: Kvinnelige voldsutøvere, mannlige voldsutsatte, barn som selv utvikler voldsatferd mot søsken og foreldre, og vold i likekjønnede parforhold. Vi snakker om intim terrorisme og kontrollvold, og om seksuelle overgrep som ofte er en del av familievolden. Parallelt med den fysiske volden ser vi også tydeligere at rusproblemer, psykiske lidelser, tilknytningsforstyrrelser, nevrobiologiske skader, komplekse traumer og liten evne til mentalisering vektlegges som delforklaringer av volden. De siste årene har flere også blitt mer bevisst på hvordan forskjeller, eller strukturell avmakt på et samfunnsnivå, kan påvirke omfang av vold; fattigdom, arbeidsløshet, flukt- og traumeerfaringer, minoritetsstatus med mer.⁴²

5.18 Ideelle

Utvalget er i mandatet bedt om å gjøre vurderinger knyttet til «ideelle aktører» i familievernet. De ideelle familievernkontorene omtales også som «kirkelige kontorer» fordi de er eller har vært eid av kirkelige organer/stiftelser. Dette er «ideelle» kontorer fordi de er eid av stiftelser som er ideelle virksomheter.

I Norge har vi ikke noen juridisk kategori for ideelle virksomheter slik de har i en del andre land. Det finnes ikke en lovfestet og enhetlig definisjon av hva som utgjør en ideell virksomhet.

Begrepet som brukes om disse virksomhetene, er ideelle organisasjoner, og i regjeringens veileder for offentlige anskaffelser⁴³ heter det at disse er virksomheter som skiller seg fra kommersielle virksomheter ved at de ikke har profitt som formål, eventuelt at overskudd utelukkende benyttes til å drifte og tilby humanistiske og sosiale tjenester til allmennheten eller spesielle grupper.

⁴¹Hentet fra <https://dinutvei.no/om-vold/244-ulike-former-for-vold>

⁴²Enerhaugen familievernkontor, 2016.

⁴³<https://www.anskaffelser.no/hva-skal-du-kjope/helse-og-sosialtjenester>

Definisjonen av ideelle organisasjoner som brukes i denne veilederen for kjøp av helse- og sosialtjenester, sammenfaller i stor grad med definisjonen av ideelle organisasjoner i John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Study, som har utviklet den mest anerkjente definisjonen av ideelle virksomheter. Denne definisjonen består av fem punkter og er tilpasset norske forhold slik:⁴⁴

- *Organisert.* Aktiviteten er varig og regelmessig for eksempel ved at organisasjonen har møter, medlemskap og prosedyrer for beslutningstaking som deltakerne oppfatter som legitime. Dette inkluderer også uformell aktivitet, det spiller ingen rolle om organisasjonsformen er formelt vedtatt eller representerer en lovfestet kategori.
- *Privat.* Organisasjonen er ikke formelt underlagt offentlig styring, selv om den kan motta betydelige inntekter fra det offentlige.
- *Videreforder ikke fortjeneste.* Organisasjonen har ikke primært et kommersielt fokus, og deler ikke ut fortjeneste til direktører, aksjeeiere, medlemmer eller andre. Overskudd må brukes i tråd med organisasjonens hovedformål.
- *Selvstyrt.* Organisasjonen har en styringsstruktur, kan nedlegges på eget initiativ og står ansvarlig for sine aktiviteter.
- *Frivillig.* Medlemskap eller deltakelse er ikke lovpålagt eller obligatorisk.

Det overordnede poenget i forståelsen av hva som utgjør en ideell aktør, er at disse ikke har profitt som motiv, men heller har en virksomhetsidé som går ut på å fremme andre velferdsgoder for samfunnet. Hvilke type goder dette er, kan variere, da det er de ideelle selv som utformer sin virksomhetsidé og rekrutterer til innsats med basis i denne ideen.⁴⁵ Det er dette som skiller ideelle aktører fra andre private aktører. Det som skiller ideelle aktører fra offentlige aktører, er at virksomheten er privat og selvstyrt.

I regjeringens (Nærings- og fiskeridepartementet) generelle veileder som beskriver adgangen og rammene for å reservere offentlige anskaffelser av helse- og sosialtjenester for ideelle leverandører, er det departementets oppfatning at hva som utgjør en ideell virksomhet, må vurderes konkret, ut fra formålet med virksomheten og bruken av et eventuelt overskudd fra denne.⁴⁶ Nærings- og fiskeridepartementet hadde et forslag ute på høring til forskriftsbestemmelse om adgangen til å reservere anskaffelser av helse- og sosialtjenester for ideelle organisasjoner (høringsfrist 23. november 2018). Her foreslår departementet følgende definisjon av hva som utgjør en ideell organisasjon i anskaffelsesregelverkets forstand:

Departementet foreslår at ideelle organisasjoner etter anskaffelsesregelverket skal forstås som organisasjoner som arbeider utelukkende for et sosialt formål for felleskapets beste og som reinvesterer eventuelt overskudd tilbake til organisasjonens formål.⁴⁷

Forskriften er foreløpig ikke endret.

⁴⁴Trætteberg & Sivesind, 2015.

⁴⁵Ibid.

⁴⁶<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veiledning-om-hvordan-oppdragsgiver-kan-vurdere-om-det-er-adgang-til-a-reservere-konkurranser-om-anskaffelser-av-helse--og-sosialtjenester-for-ideelle-leverandorer/id2582864/>

⁴⁷<https://www.regjeringen.no/contentassets/324724635bbb4e99b811887a83ca71b6/horingsnotat.pdf>

Del II

Utvikling i samfunnsmessige forhold: Nye rammevilkår, nye muligheter og nye utfordringer

6 Familien i samfunnet

Familieverntjenestens rammevilkår er vesentlig endret siden tjenestens framvekst på 1950- og 60-tallet. Den norske befolkningen lever i familierelasjoner som er annerledes enn tidligere. Familien betyr fortsatt mye for mange, men den har en annen funksjon og er mer mangfoldig enn tidligere. Vi ser at det blir stadig flere samboere, mens antall par som gifter seg, er stabilt. Andelen som er gift, blir derfor stadig mindre. Antall skilsmisser økte kraftig på 1970-, og 80-tallet, men antallet har vært nokså stabilt på 2000-tallet. Familiene er mer sammensatte, med mine, dine og våre barn, og ofte også mine, dine og våre barnebarn. De aller fleste barn har to forsørgere, men mange har også enslige foreldre. Stadig flere får bare ett eller to barn, det blir færre søsken. Samtidig øker den gjennomsnittlige levealderen, og det blir stadig flere besteforeldre. Befolkningsendringene med en økende andel eldre og en synkende andel barn gjenspeiles og på familienivå; gjennomsnittsparet har i dag flere foreldre enn barn, og små barn har som regel flere besteforeldre enn søsken. Befolkningen er mer mangfoldig, og mange familier lever med to eller tre kulturer.

De siste årene er det skjedd store omveltninger i familiers dagligliv i Norge. Det har vært betydelige forandringer i foreldres tidsbruk ute og hjemme de siste tiårene. Foreldre er mer likestilte, og ofte har to foreldre to heltidsjobber i tillegg til ansvar for barn og hjem. Kvinner er mer likestilte og arbeider mer utenfor hjemmet, men tjener fortsatt mindre, arbeider mer deltid og gjør mest husarbeid. Menn tar et stadig større ansvar på hjemmebane, og det legges stadig større vekt på far–barn-relasjonen. Foreldrerollen er preget av større bevissthet og oppmerksomhet, men kanskje også mer usikkerhet enn tidligere. Det er mer oppmerksomhet rundt velfungerende parrelasjoner og god kommunikasjon i par og familier og mellom barn. Norge har opplevd en betydelig økonomisk vekst de siste 20 årene. Denne veksten har kommet mange til gode. Det er imidlertid forskjeller mellom grupper på hvor stor veksten har vært, og noen grupper har hatt en svakere vekst de siste årene. De sosiale ulikhetene er økende.

Barn og unge har en annen hverdag og en annen posisjon og rolle enn tidligere. De lyttes til og tas med på råd. Samfunnet er bevisst egenverdien av en god barndom, og det at barndommen er viktig som et grunnlag for resten av livet. Barn og unge har det i det store og hele bra, men opplever også mye press og stress. Med ny teknologi endres arbeidslivet og familievernets arbeidsmetoder, og det blir nye utfordringer å håndtere for familiene. Mange familier preges av høyt aktivitetsnivå og den såkalte tidsklemma. Sosiale medier og smarttelefoner har endret hverdagen og hvordan vi kommuniserer med hverandre. Dagens familier og barn og unge har en ny digital hverdag med smarttelefoner, nettbrett, sosiale medier og nettspill som for mange preger familielivet, relasjoner og hverdagen i stor grad. Mange familier bruker mye tid og krefter på konflikter rundt regulering av nettbruk, aldersgrenser og mobil- og spilletid, og mye tid og oppmerksomhet rettet mot skjermer, både for voksne, barn og ungdom.

I tråd med en samfunnsutvikling med økt kompleksitet oppstår nye og sammensatte utfordringer også i familievernets arbeid. Familievernsakene blir stadig mer komplekse og tidkrevende og omfatter ofte flere hjelpeutfordringer enn tidligere. Alle disse endringene som beskrives i del II er utviklingstrekk som må tas med inn i vurderingene av dagens og framtidens familieverntjeneste.

6.1 Historiske momenter – fortid og framtid

Det finnes mange utgangspunkt for å beskrive og forstå familien gjennom historien. Det har vært vanlig å akseptere menneskeartens overlevelse som hovedsvaret på hvorfor familien ble universell. Barnet har fra fødselen årelange omsorgsbehov foran seg og er totalt avhengig av beskyttelse og hjelp de første leveårene. Også senere fram mot ungdomsalder, selv om barnet gradvis blir stadig mer selvstendig og selvhjulpent, er det behov for beskyttelse. I så vel stammesamfunn som bysamfunn skjedde denne veksten og utviklingen innenfor rammene av familie, slekt og klan.

I nesten tusen år, fra bronsealderen til 1900-tallet, var familien en primærhusholdning og den dominerende rammen for familiedannelse i vårt samfunn. I dette samfunnet var familien et arbeidsfellesskap i tillegg til den dominerende arena for utvikling av nære relasjoner. Deretter ble familiebildet endret som følge av den moderne samfunnsutviklingen. I industrisamfunnet oppsto et skille mellom familie og arbeid. Husholdningene gikk gradvis fra å være storfamilier til kjernefamilier, særlig i byene. Med framveksten av industrisamfunnet kom dannelsen av arbeiderbevegelsen og en kamp for likestilling mellom kjønnene. Dette medvirket sterkt til å endre så vel livet i familien som forholdet mellom familie og stat. Den aller viktigste faktoren var kvinnenens inntog i yrkeslivet på 1960-tallet. Kvinners økonomiske uavhengighet økte. Det gjorde også skilsmissetallene.

De store omveltningene i familiemønstre som har funnet sted i hele den vestlige verden i løpet av de siste femti årene, har vært kjennetegnet ved at familier får færre barn enn før. Mens samlet fruktbarhetstall i Norge i 1970 var på 2,5 barn per kvinne, var gjennomsnittet 1,6 barn per kvinne i 2018. Dette er det laveste tallet som er målt i Norge.⁴⁸ Sammenlignet med i 1970 inngår folk i dag ekteskap og får barn senere. Andelen gifte i befolkningen har i den samme perioden gått ned, samtidig som samboerskap har blitt en vanligere samlivsform. Ekteskaps- og samlivsbrudd har økt over tid, men antallet skilsmisser har fra begynnelsen av 90-tallet ligget stabilt. Flere danner nye og utvidede familier med mine, dine og våre barn, og kvinners og menns livsløp blir likere.

Fram til midten av 80-tallet økte befolkningen fordi det var flere fødsler enn dødsfall. I ettertid har innvandring og fødselsoverskudd vekslet som hovedårsak til befolkningsvekst. Norge har blitt et flerkulturelt samfunn; i 2019 utgjør andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre nesten 18 prosent av totalbefolkningen.⁴⁹

Økt levealder og aldring av store fødselskull har gitt en eldre befolkning, og balansen mellom barn og eldre har endret seg betydelig.⁵⁰ Mens det i 1970 var under halvparten så mange eld-

⁴⁸Statistisk sentralbyrå. (2019). 04232: Samlet fruktbarhetstall, kvinner (F) 1968 - 2018 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/04232>

⁴⁹Hentet fra <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

⁵⁰Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/vi-blir-flere-og-yngre-av-okt-innvandring>

re over 65 år sammenlignet med barn (0–18 år), viser framskrivninger at det i 2030 vil være omtrent like mange eldre som barn. Befolkningsendringene med en økende andel eldre og en synkende andel barn gjenspeiles også på familienivå; gjennomsnittsparet har i dag flere foreldre enn barn, og små barn har som regel flere besteforeldre enn søsken. Hele 40 prosent av norske 10–12 åringer har alle fire besteforeldre i live. Varigheten av relasjonen mellom foreldre og barn har økt betydelig. Endrede kjønnsroller har også påvirket besteforeldrerollen ved at bestefedre er mer deltagende i barnebarns liv sammenlignet med tidligere tider.⁵¹

Undersøkelser viser at tiden besteforeldre bruker på pass av barnebarn, har vært økende over tid. Den økende graden av involvering av besteforeldre gjelder også for nordeuropeiske land hvor barnehagedekning og andre offentlige ordninger som kontantstøtte er mer utbygd enn i mange andre land.⁵² En studie som involverte mer enn 1500 barn, viste at barn med besteforeldre som involverer seg i livene deres, har høyere nivå av velvære sammenlignet med andre barn, og at mer tid med besteforeldre ga færre emosjonelle problemer og mindre atferdsproblemer hos barna.⁵³ I studien framkommer det også at besteforeldre kan bli viktige fortrolige for barn når barn opplever at foreldrene skilles, og mange unge ønsker fortsatt kontakt med besteforeldre etter skilsmisse selv om foreldrene motsetter seg det.⁵⁴

Tradisjonelt er det kjernefamilien bestående av mor, far og mindreårige barn som er gitt mest oppmerksomhet i så vel forskning som politikk. De samfunnsmessige endringene utfordrer til endring og tilpassing i familiemønstre. Det er bred enighet i Norge i dag om at familiebegrepet må knyttes til mer enn kjernefamilien. Aksept og respekt for ulike familie- og samlivsformer har økt i de senere årene, og dette oppfattes som en grunnleggende verdi i seg selv. Allerede i 2003 ble familiebegrepet avgrenset slik i St.meld. nr. 29 (2002–2003) *Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap*:

Familien omfatter ektepar med og uten barn, samboere med og uten barn, homofile partnere med og uten barn, aleneforeldre som bor sammen med barn, samværsforeldre, familier med fosterbarn og enslige, aleneboende. Etter skilsmisser og samlivsbrudd oppstår nye familiekonstellasjoner med særkullsbarn og fellesbarn.

Norge er blitt et mangfoldig samfunn med mange ulike samlivsformer og ulike familieopp-rinnelser. Noen inkluderer også nære venner i sin forståelse av familien. Oppfatningen av hva som er familie og familiemedlemmer, og hva som ligger i de ulike familierollene, har endret seg vesentlig over tid, jf. kapittel 5 Begrepsavklaringer.

Familieverntjenesten møter andre familier og andre utfordringer i dag enn for ti, tju, tretti, førti og femti år siden. I dette kapitlet skal vi se nærmere på endringer i familiemønstre og familieliv, som igjen endrer rammevilkårene og befolkningen som familieverntjenesten møter.

⁵¹Buchanan & Rotkirch, 2016.

⁵²Glaser, Price, Montserrat, di Gess & Tinker, 2013.

⁵³Buchanan & Flouri, 2007.

⁵⁴Ibid.

6.2 Samliv og samlivsbrudd

6.2.1 Innledning

Nye samlivsmønstre har mer enn mye annet preget våre familiemønstre. Figur 6.1 viser utviklingen i antall ekteskap, skilsmisser og fødte utenfor ekteskap fra 1960-tallet og fram til i dag.

[:figur:figX-X.jpg]

Figur 6.1 Årlig antall ekteskap, skilsmisser og fødte utenfor ekteskap. 1960 – 2018

Statistisk sentralbyrå. Historisk statistikk 1994. Befolkningsstatistikk; tabell 09659 Inngåtte ekteskap (K) 1966–2018, tabell 05525 Levendefødte, etter mors samlivsstatus (F) 2002–2018 og tabell 05692 Skilsmisser, etter ekteskapets varighet. Skilsmisser mellom ulike kjønn 1952–2018. Fra 2009 omfatter tallene for ekteskap og skilsmisser både ulike og like kjønn.

Antall årlige inngåtte ekteskap varierer fra å være på topp i slutten av 1960-årene da de store etterkrigskullene giftet seg, til en jevn reduksjon mot bunnåret 1993. Til tross for at folketallet har økt, var antall inngåtte ekteskap i 2018 på 21 000⁵⁵ og er i dag på samme nivå som på slutten av 80-tallet/begynnelsen av 90-tallet.

Nedgangen i andelen gifte, sammenlignet med 1960-tallet, skyldes ikke bare at flere skiller seg og at flere bor alene, men også at en økende andel velger samboerskap. Andelen barn født av foreldre som ikke er gift, har økt over tid og da særlig siden midten av 1980-årene. Denne utviklingen har fortsatt inn i vårt århundre: av de barna som ble født i 2018, var 46 prosent født av samboende foreldre, 42 prosent av gifte og 12 prosent av enslige.⁵⁶ Sammenlignet med på 60- og 70-tallet, da veksten i barn født utenfor ekteskapet gjenspeilet at flere barn ikke bodde med barnets far, var veksten fra rundt midten av 1980-årene knyttet til at flere barn ble født i samboerskap.

Mens tall og statistikk sier noe om endringer i type samliv i befolkningen, kan kvalitative studier gi innsikt i hvordan ulike grupper tenker om betydningen av parforhold, ekteskap og barnefødsler. En norsk undersøkelse finner at betydningen av parforholdet har endret seg fra å være definert rundt ekteskap til å være definert rundt det å ha barn, selv om det ikke lenger er noen norm om at man bør være gift før en får barn.⁵⁷ Og selv om samboerskap hittil har vært mest populært blant personer med lavere utdanning og inntekt,⁵⁸ er det tegn som tyder

⁵⁵Statistisk sentralbyrå. (2019). 09659: Inngåtte ekteskap (K). 1966–2018 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/09659>

⁵⁶Statistisk sentralbyrå. (2019). 05527: Levendefødte, med samboerforeldre, i prosent av alle levendefødte i samliv (F) 2002–2018 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/05527>

⁵⁷Lappegård & Noack, 2015.

⁵⁸Kravdal, 1999.

på at særlig samboerpar med felles barn har blitt mer like gifte par med barn når det gjelder sosioøkonomiske kjennetegn.⁵⁹

De fleste barn bor i dag med begge sine foreldre. Ifølge tall fra SSB bor nesten ni av ti barn sammen med begge foreldrene i det første leveåret. Andelen synker gradvis med økende alder, og per 1. januar 2019 bodde 63 prosent av alle 17-åringer med begge foreldre.⁶⁰ Det vil si at omlag 30 prosent av alle barn opplever samlivsbrudd mellom foreldrene, mens nesten 10 prosent av alle barn bor med den ene av foreldrene hele oppveksten.

Figur 6.1 viser at antall skilsmisser per år fra begynnelsen av 90-tallet har ligget nokså stabilt. I 2018 var det 9 500 skilsmisser. Det finnes i dag ingen offisiell publisert statistikk over samlivsbrudd blant samboerne i Norge, men forskning på feltet viser at samboere går oftere fra hverandre enn gifte.⁶¹ Det kan være flere seleksjonsmekanismer inn i ekteskapet, som kan bidra til at bruddhyppighet blant gifte er lavere enn blant samboere. Årsaken kan være at samboerskap for mange par er en form for «prøveekteskap», som bare blir omgjort til et ekteskap hvis partneren viser seg å være «den rette». I tillegg kan den formelle forpliktelsen og sosiale markeringen av et ekteskap gjøre terskelen for skilsmisse høyere enn for brudd av samboerskap, og dermed bidra til at det blir færre brudd blant gifte.⁶² Statistikken viser imidlertid at par med felles barn er mindre tilbøyelig til å flytte fra hverandre enn barnløse par.⁶³

Boks 6.1 Familievernets arbeid og kurstilbud knyttet til forebygging av samlivsbrudd og hjelp til fortsatt foreldresamarbeid

Forebyggende tjenester som parkurs og kliniske samtaler på et tidlig stadium, før konflikt har utviklet seg og festet seg, er en viktig del av familievern tjenestens arbeid.

Familievernet arbeider forebyggende blant annet ved besøk på helsestasjoner/barnehager og i forbindelse med overgang fra barnehage til skole og i kontakt med kommunale tjenester. Familievernkontorene rapporterer om at mange unge par tar kontakt med tjenesten for par- og familierapi etter å ha fått informasjon om familievernets tilbud ved besøk ute.

Familievernet tilbyr ulike tilpassede kurs til familier. Det tilbys samlivskurs for par, kurs for førstegangsførelse, foreldreveiledning/ICDP, kurs for foreldre med utfordrende og konfliktfylt foreldresamarbeid og også andre kurs for å styrke foreldreskapet.

[Boks slutt]

⁵⁹Skrede, Seierstad & Wiik, 2011.

⁶⁰Statistisk sentralbyrå. (2019). 06204: Barn 0–17 år, etter antall foreldre i familien, foreldrenes samlivsform, hjemmeboende søsken og barnets alder 2001–2019 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06204>

⁶¹Lyngstad & Jalovaara, 2010.

⁶²Dommermuth, Hart, Lappegård, Rønsen & Wiik, 2015.

⁶³Wiik, Bernhardt & Noack, 2009.

6.2.2 Barns samvær med foreldre etter samlivsbrudd

Også når det gjelder barns samvær med foreldre etter samlivsbrudd, har det skjedd endringer som preger dagens familier og familievernets arbeid. Selv om nesten ett av fire barn er registrert bosatt hos den ene forelderen, er det mest vanlig at barn som ikke bor sammen med begge foreldrene samtidig likevel har kontakt med begge foreldrene. Mange praktiserer også delt bosted.⁶⁴

I løpet av de to siste tiårene har det vært en sterk økning i bruk av delt bosted for barn av foreldre som bor hver for seg. I 2012 oppga om lag 25 prosent av foreldrene at de praktiserte delt bosted for barna, mot 10 prosent i 2004.⁶⁵ I de norske undersøkelsene er det flere som oppgir at samværsforelderen har minst ti dagers månedlig samvær med barnet, enn dem som oppgir at de har delt bosted. Men også med en slik bredere definisjon ser vi en økning i andelen med «delt bosted». Andelen med en ordning der barnet bor fast hos mor, har gått ned, mens andelen der barnet bor fast hos far, har holdt seg stabilt lav. En lignende utvikling ser man i andre land.

Kjønnslikestilt foreldrepraksis før brudd har blitt identifisert som et suksesskriterium for at far tar del i omsorgen etter samlivsbrudd, delvis fordi mødre i mer likestilte parforhold i større grad har tillit til fedre som omsorgsgiver, og derfor er tilbøyelig til å fortsette med delt foreldrepraksis også etter brudd.⁶⁶ Trolig har det også betydning at gifte og samboende fedre er mer involvert i barneomsorgen enn før, slik at «lik deling» etter brudd betraktes som mer selvsagt enn tidligere.⁶⁷

Undersøkelser viser at kvaliteten på foreldresamarbeidet er av større betydning for hvilke avtaler om samvær som inngås, enn foreldrenes utdanningsnivå. Kvaliteten på samarbeidet handler om foreldrenes evne til å koordinere sin foreldrerolle, kommunikasjon og enighet og om støtte foreldrene imellom. Når kvaliteten på samarbeidet er god, viser forskningen at fedre tilbringer mer tid med barna sine etter brudd, sammenlignet med når kvaliteten på samarbeidet er dårlig.⁶⁸

Kvaliteten på foreldresamarbeidet etter et brudd blir ansett som en nøkkelfaktor for hvordan barn håndterer brudd mellom foreldrene. Foreldre som lykkes best med foreldresamarbeidet, er de som etablerer nye roller, som klarer å skille mellom sitt tidligere kjærlighetsforhold og foreldresamarbeidet etter bruddet, som begge har en atferd som demper konflikten dem imellom, og som kommuniserer på en «nøytral» måte der barnet er i fokus.

⁶⁴I Norge har begrepet delt bosted et juridisk innhold, og i prinsippet kan ikke barnet ha delt bosted i juridisk forstand uten at det tilbringer nøyaktig halvparten av tiden hos hver av foreldrene. I internasjonale undersøkelser om samvær og bidrag/bosted regner forskere det som delt bosted dersom barna bor minst 35-65 prosent med hver forelder, se blant annet Nielsen, 2014.

⁶⁵Lyngstad, Kitterød & Nymoene, 2014.

⁶⁶Kitterød & Wiik, 2017.

⁶⁷Westphal, Poortman & van der Lippe, 2014.

⁶⁸Kitterød & Lyngstad, 2014.

Boks 6.2 «Fortsatt foreldre – for godt nok foreldresamarbeid»

Mange foreldre sliter med samarbeidet med den andre forelderen, uavhengig av om det har gått kort eller lang tid siden samlivsbruddet. Familievernet og enkelte kommuner tilbyr kurs for foreldre med råd og veiledning om hvordan de kan få til et bedre foreldresamarbeid til det beste for barna. Kurset innebærer refleksjon rundt rollen som forelder. Foreldre bevisstgjøres sine roller som samarbeidspartnere og lærer om hvordan de kan løse konflikter på en konstruktiv måte.

[Boks slutt]

6.2.3 Enslige foreldre

Siden 2000-tallet har det vært en økning i antallet store barn som bor med enslig mor eller enslig far. Av barn som bor med enslig forsørger, er det mest vanlig at store barn (6–17 år) bor hos en enslig forelder.

Enslige foreldre har i snitt et noe lavere utdanningsnivå enn gjennomsnittet i befolkningen. En undersøkelse fra 2016 viste at av foreldre som bodde hver for seg med minst ett felles barn under 18 år, hadde 72 prosent av fedrene og 61 prosent av mødrene ungdomsskole eller videregående skole, og 18 prosent av fedrene og 32 prosent av mødrene hadde universitets- eller høyskoleutdanning på mellom ett og fire år. Om lag 7 prosent av fedrene og 5 prosent av mødrene hadde lang universitetsutdanning (fem år eller mer).⁶⁹

Boks 6.3 Mekler som veileder og normskaper

Bakgrunnen for at det i 1993 ble innført en obligatorisk meklingsordning for ektefeller med barn under 16 år, var dels en sterk økning i skilsmisseandelen i befolkningen, endringer i kjønnsroller, hvor fedre i økende grad tok del i omsorgsoppgaver, samt mer kunnskap og større forståelse for den risiko som barn utsettes for ved samlivsbrudd og konflikter mellom foreldrene. Ordningen med obligatorisk mekling ble fra 2007 utvidet til også å gjelde for samboende foreldre.

Det formelle målet med meklingen er å hjelpe foreldrene til å inngå avtale om hvordan de vil organisere bosted og samvær med barna. Mekleren skal gjøre foreldrene kjent med meklingsordningen og målet med meklingen. Mekleren skal gi foreldre informasjon om aktuelle regler i barneloven og annet relevant regelverk.

Mekleren skal informere og bevisstgjøre foreldrene om hvordan barnets interesser og behov best kan ivaretas, slik at tiden etter bruddet ikke skal bli vanskeligere for barna enn nødvendig. Mekleren skal hjelpe foreldrene med spørsmål som:

- hvor barnet skal bo
- organisering av og samarbeid om barnets hverdag
- samvær på ukedager, i helger og i ferier
- hvordan barnet skal opprettholde kontakten med slekt og familiens venner
- hvilken rolle nye partnere skal ha
- innholdet i samvørsavtale og muligheter for endringer i denne

Brosjyre/veiledning: Mekling for foreldre, BLD 2008.

⁶⁹Kitterød, Lidén, Lyngstad & Wiik, 2016.

[Boks slutt]

Foreldres brudd og skilsmisse påvirker foreldrenes behov for ekstra hjelp fra besteforeldre. Særlig gjelder dette for enslige foreldre. Tidligere undersøkelser viser at mange besteforeldre som har barnebarn med enslige foreldre, hjelper barnebarna med lekser, deltar på foreldremøter osv. I disse familiene er normen om at «besteforeldre ikke skal utfordre forelderens oppdragerrolle» svakere, og besteforeldrene kan gis en større rolle som en «erstatningsforelder».⁷⁰

Med unntak av studier av ensliges foreldres økonomiske situasjon⁷¹ finnes det lite oppdatert kunnskap om enslige foreldre. I den grad det har vært forsket på denne gruppen, har det vært på samværsformer og delt bosted.

6.2.4 Samlivsbrudd i andre og tredje generasjon

Mange av dages foreldre som ikke bor med den andre forelderen, har selv opplevd samlivsbrudd hos egne foreldre. En norsk undersøkelse viste at risikoen for skilsmisse dersom en av ektefellene hadde skilte foreldre, var dobbelt så høy som for et ektepar hvor begge hadde gifte foreldre. Dersom begge ektefellene hadde skilte foreldre, var risikoen tredobbelt så høy.⁷²

For dagens skilsmiseforeldre som selv har vært skilsmissebarn, er det naturlig å ta i bruk egne erfaringer i hvordan de utøver foreldreskapet etter bruddet. Det kan dreie seg om konkrete ting som bosted og regler, men også om samværsformer. I en norsk studie av oppvekst i to hjem beskrev informantene ønsker for egne barn basert på egne erfaringer med oppvekst i to hjem.⁷³ En av informantene beskrev hvordan hun selv som barn opplevde det som stressende å ha ansvaret for å pakke med seg alle tingene da hun vekslet mellom de to hjemmene. Hun ønsket at sønnene i minst mulig grad skulle oppleve delt bosted som belastende, og hun og eksmannen forsøkte derfor å legge til rette ved å ta ansvar for pakking av det som skulle flyttes mellom hjemmene. En annen forelder beskrev hvordan det for ham var viktig at datteren hadde et eget rom med egne ting, noe han selv savnet hos sin far. Ettersom datteren på grunn av geografiske avstander stort sett var hos ham i ferier, var det og viktig for ham ikke å kjøpe datterens gunst ved å legge opp til mye stas og moro under samværet, og dette var noe han ønsket å gjøre annerledes enn sin egen far.

6.3 Familier i dag

6.3.1 Innledning

Etter å ha sett på endringer i familiemønstre og familieliv følger en nærmere beskrivelse av dagens familier.

⁷⁰Tan, Buchanan, Flouri, Attar-Schwartz & Griggs, 2010.

⁷¹I forbindelse med barnebidragsreformen 2003 ble det gjennomført studier av enslige foreldre og deres økonomiske situasjon. Kilde NOU 2017: 6, se kapittel 5.8.3.

⁷²Størksen, Gjessing, Moum, Røysamb & Tambs, 2008.

⁷³Kummen, 2010.

I Norge vokser de fleste barn opp med begge biologiske foreldre. Andelen barn som bor sammen med begge foreldrene, har holdt seg nokså stabil siden årtusenskiftet. Om en går lengre tilbake i tid, har andelen barn som bor med begge foreldrene, gått ned.⁷⁴

Mange familier lever også i delte hushold med stefamilier, mine, dine og våre barn. I disse familiene knyttes mennesker ofte sammen som familie uavhengig av biologiske bånd.

Litt mer enn åtte av ti barnefamilier har ett eller to barn, men det er også en betydelig andel av barna som bor i en familie med tre eller flere barn. Ett av tre barn bor i en slik familie, selv om disse familiene bare utgjør 16 prosent av alle barnefamilier. I om lag 45 prosent av barnefamiliene er det bare ett barn, men samtidig er det slik at bare 20 prosent av barna bor i en ettbarnsfamilie.⁷⁵

Per 1. januar 2019 var 1 122 500 barn registrert bosatt i Norge. For barn i alle aldre under 18 år bor i dag 76 prosent (850 000) av barn i alderen 0–17 år sammen med både mor og far, jf. Figur 6.2. Rundt 23 prosent (263 100) av totalt 1 122 500 barn er registrert bosatt med bare én av foreldrene, og litt over 80 prosent av barna som bor med bare én forelder, er registrert bosatt sammen med mor. Nesten 9 500 barn, det vil si cirka 1 prosent av alle bosatte barn, bodde i fosterhjem.

[:figur:figX-X.jpg]

Figur 6.2 Barn 0–17 år, etter hvem de bor sammen med. 2019. Prosent

I figuren er det ikke skilt mellom barn som bor sammen med gifte og samboende foreldre. Det skyldes at den offisielle statistikken om samboerskap er basert på intervjudata og av den grunn ikke er sammenlignbar med statistikken om inngåtte ekteskap som er basert på registerdata.

Statistisk sentralbyrå. (2019). 06241: Barn 0–17 år, etter antall hjemmeboende søsken og foreldre og foreldrenes samlivsform 2001–2019 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06241>

6.3.2 Kjernefamilier, familier med én forelder og stefamilier

Familiestatistikken viser at syv av ti familier er kjernefamilier.⁷⁶ En kjernefamilie er i SSBs statistikk definert som en familie med et gift eller samboende par og minst ett barn, der alle de hjemmeboende barna er parets felles barn. Dette er en snever definisjon, og familiebegrepet må i dag knyttes til mer enn dette kjernefamiliebegrepet. I en av ti familier er det minst ett særkullsbarn,⁷⁷ og i familiene med særkullsbarn er det samboerparene som dominerer. To av ti familier er familier med en enslig forelder.

⁷⁴Statistisk sentralbyrå. (2019). 06241: Barn 0–17 år, etter antall hjemmeboende søsken og foreldre og foreldrenes samlivsform 2001–2019 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06241>

⁷⁵Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/slik-er-norske-barnefamilier>

⁷⁶Ibid.

⁷⁷Særkullsbarn, barn som en person har med en annen enn sin nåværende partner (ektefelle, samboer eller kjæreste). Store norske leksikon: <https://snl.no/særkullsbarn>

En familie med særkullsbarn er en familie med et gift eller samboende par der minst ett av de hjemmeboende barna ikke er felles. Det vil si at den ene eller begge i paret har ett hjemmeboende barn fra et tidligere forhold.

Etter samlivsbrudd er det vanlig at begge foreldre beholder omfattende kontakt med barna gjennom samværsordninger og ferier. Det er fortsatt vanligst at barn bor ett sted (hos bostedsforelder, oftest mor), men det er som nevnt en økning i antall foreldre som har delt bosted for barna, ved at barna bor tilnærmet like mye hos hver av foreldrene.⁷⁸

Når foreldre etablerer seg i nye samboerforhold eller ekteskap, dannes stefamilier hvor barn må forholde seg til steforeldre og i mange tilfeller nye halvsøsken eller stesøsken på begge sider. Selv om steforeldre i utgangspunktet ikke har en formell rolle eller myndighet overfor stebarn, kan en steforelder få foreldreansvar og/eller samvær dersom barnets forelder dør.⁷⁹

De ulike familietyper som barnefamiliene inngår i, varierer etter landsdel. Størst andel kjernefamilier finner vi i Oslo og Akershus, samt i Rogaland og Sogn og Fjordane, hvor litt over 70 prosent av barnefamiliene faller inn under denne kategorien.⁸⁰ Det er størst andel familier med særkullsbarn i de tre nordligste fylkene, men også Trøndelag har en stor andel. Klart størst andel familier med én forelder finner vi i Finnmark.⁸¹ Også størrelsen på barnefamiliene varierer mellom ulike deler av landet. Andelen familier med ett barn er størst i Finnmark, etterfulgt av Oslo hvor tett oppunder halvparten av familiene har ett barn.

Blant alle disse familiene av ulike typer finnes det familier med innvandrerbakgrunn og familier som er samiske eller som tilhører en nasjonal minoritet. Noen familier har adoptivbarn eller fosterbarn, noen har funksjonshemmede barn eller voksne, og noen familier har barn som har blitt til ved hjelp av assistert befruktning. I noen familier har barn to likekjønnede foreldre. Beskrivelser av familiene nedenfor sier noe om kjennetegn som kommer i tillegg til det å inngå i en kjernefamilie, i en familie med én forelder eller i en stefamilie.

6.3.3 Familier med innvandrerbakgrunn

Familier med innvandrer- eller annen minoritetsbakgrunn har de samme utfordringene som andre familier i samliv og foreldreskap, men kan ha særlige utfordringer knyttet til språk, kultur, migrasjon, traumer og lite kjennskap til eller utfordringer med det norske samfunnet. Kultursensitivitet er viktig i møte med innvandrerbefolkningen som har andre kjennetegn, blant annet ved at kjernefamilier/storfamilier er vanligere.

Innvandrerbefolkningen er svært sammensatt – både med hensyn til etnisitet, religion og historie. Dette gjør det vanskelig å snakke om innvandrere som én gruppe eller kategori. De har alle et annet opprinnelsesland enn Norge, og de har kommet til Norge på ulike tidspunkt, men ut over dette er det store innbyrdes forskjeller. Når innvandrerbefolkningen er mer enn tidoblet på en generasjon,⁸² innebærer dette at mange har bodd kort tid i Norge. Dette gjelder både arbeidsinnvandrere, familiegjenforente og flyktninger. Det betyr at mange har språklige ut-

⁷⁸Lyngstad et al., 2014, side 9.

⁷⁹Se barneloven §§ 45 og 63 fjerde ledd.

⁸⁰Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/slik-er-norske-barnefamilier>

⁸¹Ibid.

⁸²SSB, 2019.

fordringer, og de har begrenset kunnskap om norsk kultur og samfunnsliv. Mange har svake sosiale nettverk fordi de lever langt unna familie og venner i opprinnelseslandet, og fordi det tar tid å etablere nye nettverk.⁸³

Tall fra SSB viser at innvandrerbefolkningen ved inngangen til 2019 består av 765 000 innvandrere. Av disse har 230 000 kommet til Norge som flyktninger. Innvandrere i Norge kommer fra 221 land.

Norskfødte med innvandrerforeldre utgjør nesten 180 000 personer ved inngangen til 2019. Som andel av befolkningen har 18 prosent innvandrerbakgrunn eller er etterkommere av innvandrere. Familiegjennforening og arbeidsinnvandring er de viktigste innvandringsårsakene. Innvandringen fra det tidligere Øst-Europa økte kraftig i forbindelse med EU-utvidelsen i 2004, og Polen og Litauen er de landene som har flest innvandrere i Norge i dag; 100 000 fra Polen og rundt 40 000 fra Litauen. Den forrige store arbeidsinnvandringsperioden var på 1970-tallet. Pakistanere var den første store gruppen arbeidsinnvandrere til Norge i nyere tid. I dag bor det nesten 40 000 med pakistansk bakgrunn i Norge, hvor om lag halvparten er etterkommere. Til sammenligning utgjør innvandring fra våre naboland til sammen rundt 50 000. Innvandrere fra Filippinene og Thailand, hvor en stor andel har kommet til Norge gjennom familiegjennforening med norske borgere, er nesten like mange som i den den pakistanske innvandrergruppen.⁸⁴

Når det gjelder flyktninger som har kommet til Norge, har deres landbakgrunn variert mye de siste tiårene. Tilstrømming av flyktninger har sammenheng med konfliktsituasjonen i verden, asylruiter, internasjonal regulering av innvandring og nasjonal praktisering av asylinstituttet. De senere årene har det kommet flest flyktninger fra Somalia, Syria, Irak, Eritrea, Iran og Afghanistan. På 1980- og 1990-tallet var det flest flyktninger fra henholdsvis Vietnam og Bosnia-Hercegovina. Dette er innvandrere med svært ulik bakgrunn – både erfaringsmessig og kulturelt.⁸⁵

6.3.4 Samiske familier og nasjonale minoriteter

*Den samiske befolkningen i Norge er anerkjent som urbefolkning.*⁸⁶

Den samiske befolkningen har sine kjerneområder nord for Saltfjellet og sørsamene i Trøndelag. Dette området blir på samisk kalt Sápmi. Samene har sine tradisjonelle bosettingsområder i Norge, Sverige, Finland og Russland. Det finnes ingen offisiell registrering av hvem som har samisk identitet/bakgrunn, og det er derfor ingen som vet nøyaktig hvor mange samer det er i Norge.⁸⁷ Antallet er estimert til et sted mellom 40 000 og 75 000.⁸⁸ Samene har

⁸³Valenta, 2008.

⁸⁴Statistisk sentralbyrå. (2019). 09817: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter innvandringskategori, landbakgrunn og andel av befolkningen (K) [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/09817>

⁸⁵Berg 2010, 2011, 2018. Brockmann & Kjelstadli, 2014.

⁸⁶ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater.

⁸⁷Det registreres ikke informasjon om etnisk tilhørighet for personer bosatt i Norge. Kilde: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/samisk-statistikk-2018>.

tradisjonelt hatt sin økonomiske ryggrad knyttet til næringer som fiske, fangst, jordbruk og reindrift. I dag bor det samer over hele landet, og de fleste bor i byer og tettsteder i og utenfor Sápmi, og er sysselsatt i alle typer yrker. De meste konsentrerte bosettingsområdene der samene til dels er i flertall, ligger i utkantstrøk nord for Saltfjellet.

Nasjonale minoriteter er av den norske regjeringen definert som grupper med langvarig tilknytning til landet. Med grupper menes det her etniske, religiøse og/eller språklige minoriteter med en langvarig tilknytning – i motsetning til det som omtales som innvandrere, som har en kortere historie i Norge. I Norge er det fem folkegrupper med status som nasjonale minoriteter: jøder, kvener/norskfinner, rom/sigøynere, romanifolk/tatere og skogfinner.⁸⁹ Alle folkegruppene fikk status som nasjonale minoriteter i 1999. Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter pålegger statene å legge forholdene til rette for at de nasjonale minoritetene kan uttrykke, bevare og videreutvikle sin kultur og identitet.⁹⁰ Nasjonale minoriteter i Norge har en særskilt historisk bakgrunn og har i ulik grad tilpasset sine levemåter til det norske samfunnet. Anslag for personer i de fem gruppene av nasjonale minoriteter er usikker da det ikke finnes offisiell statistikk. Ifølge Store norske leksikon er 1 400 jøder bosatt i Norge i dag. Flertallet av den jødiske befolkningen bruker norsk språk til daglig. Mellom 10 000 og 15 000 personer regner seg som kvener eller som personer av kvensk/finsk ætt. De fleste bor i Troms og Finnmark, og selv om kvensk/finsk språk er viktig som kjennetegn for gruppen, har fornorskingsprosessen gjort at mange ikke lenger snakker annet enn norsk.⁹¹ Gruppen av rom i Norge består av flere slekter. Man regner med at den opprinnelige gruppen i Norge er liten og omfatter mellom 300 og 400 personer. Antall romani er anslått til noen tusen personer. For skogfinner finnes det ikke noe estimat. De regnes som en egen etnisk gruppe, selv om det ikke er noen som behersker skogfinsk som førstespråk.⁹²

6.3.5 Familier som adopterer

Adopsjonsloven⁹³ skal sikre at adopterte barn skal få en trygg oppvekst ved at det etableres varige, rettslige bånd som tilsvarer forholdet mellom barn og foreldre. Den nye adopsjonsloven som ble gitt virkning fra 1. juli 2018, skal bidra til større trygghet, likebehandling og forutsigbarhet. Når et adoptivbarn fyller 18 år, har det rett til å få opplyst fra adopsjonsmyndighetene hvem de opprinnelige foreldrene er.⁹⁴ I forbindelse med innsynet skal adopsjons-

⁸⁸Petterson, 2015.

⁸⁹NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag*, se kapittel 2.

⁹⁰Våren 2015 besluttet Stortinget at regjeringen skulle utarbeide en handlingsplan mot antisemittisme. Se innst. 276 S (2014–2015).

⁹¹St. meld. nr. 15 (2000–2001).

⁹²Tallene for nasjonale minoriteter er hentet fra Store norske leksikon med unntak av for romanifolk som er hentet fra St.meld. nr. 15 (2000–2001) *Nasjonale minoriteter i Norge – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar*.

⁹³Se lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven).

⁹⁴Se adopsjonsloven § 39.

myndigheten også gi den adopterte nødvendig veiledning. Barnet skal gis mulighet til å uttale seg før det treffes vedtak om adopsjonen, og barn som har fylt 12 år, kan bare adopteres hvis det samtykker til adopsjonen.⁹⁵ Gjennom adopsjon får barnet samme rettsstilling som egenfødte barn.

Ved nasjonal spedbarnsadopsjon og utenlandsadopsjon skal søkere som hovedregel ha gjennomført adopsjonsforberedende kurs før adopsjonssøknaden sendes inn. Kurset skal gi adopsjonssøkere innsikt i hva som kreves av dem som adoptivforeldre, og forberede dem til å ta imot barn og møte eventuelle utfordringer under barns oppvekst.

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at det anslagsvis er 6 000 adopterte barn under 18 år i familier i Norge i dag.⁹⁶ Adopterte barn og deres familier kan på lik linje med andre familier ha behov for veiledning og samtaler på familievernkontor. For ti år siden var 70–80 prosent av adopterte barn under 18 år utenlandsadopterte, mens i 2018 var det nesten like mange, fire av ti, som blir adoptert ved spebarnsadopsjon som ved utenlandsadopsjon. Adopsjon av fosterbarn har blitt vanligere og to av ti adopterte barn i 2018 var fosterbarn. Viktig i denne sammenheng er at det offentlig hjelpeapparatet har kunnskap slik at disse barna og deres familier møtes på en likeverdig måte uavhengig av bakgrunnen for at de ble adoptert.

6.3.6 Fosterfamilier

Et fosterhjem er et privat hjem som gir omsorg til barn som for en periode ikke kan bo hos foreldrene sine. Fosterhjemmet skal ivareta alle de funksjoner et hjem har, og fosterforeldrene skal opptre og har oppgaver som foreldre. Opphold i fosterhjem skal vanligvis være av begrenset varighet. Å være fosterhjem er å anse som et samfunnsoppdrag og ikke som et ordinært lønnsarbeid. Andel barn som bor i fosterhjem rekruttert i barnets slekt eller nettverk, har økt noe og lå i underkant av 26 prosent i 2017.⁹⁷ Fosterfamilier i egen slekt eller i nære nettverk ser ut til å gi større stabilitet og trygghet for barna. I noen tilfeller kan det være aktuelt med adopsjon av fosterbarn.⁹⁸ Ved utgangen av 2018 bodde 9 476 barn, det vil si nesten én prosent av alle barn som er bosatt i Norge, i fosterhjem.⁹⁹

⁹⁵Se adopsjonsloven § 9.

⁹⁶Statistisk sentralbyrå. (2019). 06685: Adopterte, etter adopsjonstype, kjønn og alder 2006–2018 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06685>

⁹⁷NOU 2018: 18 Trygge rammer for fosterhjem.

⁹⁸Se adopsjonsloven § 12. Fylkesnemnda avgjør saker om adopsjon av barn under barneverntjenestens omsorg også der de biologiske foreldrene har samtykket til adopsjonen. Regelen er ny fra 1. juli 2018, og er begrunnet med hensynet til å ivareta barn og foreldres rettssikkerhet.

⁹⁹Statistisk sentralbyrå. (2019). 11600: Barn 0–22 år med plasseringstiltak per 31.12., etter type plassering og hjelpe- eller omsorgstiltak (F) 2015–2018 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/11600>.

6.3.7 Familier med funksjonshemmede medlemmer

I noen familier er barn eller foreldre funksjonshemmede. Funksjonshemmede er en samlebetegnelse på personer med mange ulike funksjonsnedsettelse, for eksempel blinde, døve eller utviklingshemmede. Felles for dem alle er at de i større grad enn mennesker som ikke er funksjonshemmede, møter barrierer som kan hindre dem i å delta fullt ut og på en effektiv måte i samfunnet, på lik linje med andre.¹⁰⁰ God tilrettelegging er avgjørende for at personene det gjelder og familiene deres, skal kunne delta på lik linje med andre i samfunnet og mestre dagliglivet. Familier med funksjonshemmede barn får ofte ikke tilstrekkelig og helhetlig informasjon, tjenester og støtte. Det er bostedskommunen, de ordinære familierettede tjenestene og spesialisthelsetjenestene som skal møte familiene på en samlet og verdig måte.¹⁰¹

Vanligvis regner en med at drøyt 15 prosent av befolkningen over 15 år er funksjonshemmede, men det er sterkt påvirket av hvordan en definerer det å ha en funksjonshemming. Det er også svært avhengig av alder, slik at andelen er mye lavere blant unge. En grov indikator på omfanget av funksjonsnedsettelse blant barn er mottak av hjelpestønad, og i aldersgruppen 0–17 år mottar rundt tre prosent slik stønad. Utfordringene familiene møter, er imidlertid påvirket av typen og graden av funksjonsnedsettelse. Det er hevet over enhver tvil at disse familiene opplever betydelig større utfordringer enn andre, men det varierer hvordan dette slår ut. Kort oppsummert kan en imidlertid si følgende:

Det ser ikke ut til å være noe særlig forskjell hva gjelder familiestruktur, for eksempel når det gjelder samlivsbrudd eller antall søsken. Den viktigste forskjellen er at foreldrene er raskere med å formalisere samlivet ved å gifte seg når de får et funksjonshemmet barn. Det ser også ut til å være noe vanligere med delt omsorg dersom de biologiske foreldrene skiller lag. En ser også en tendens til at mødre tar mer av oppgavene i hjemmet, og at de oftere enn andre mødre til barn på samme alder jobber deltid. Flere venter også lenger før de vender tilbake til arbeidslivet etter fødsel, men forskjellen er ikke veldig stor, og gjelder primært mødre med lav utdanning. Der familiene primært skiller seg fra andre familier, er gjennom sosiale og kulturelle aktiviteter, og økonomi. En betydelig større andel oppgir problemer med å klare løpende utgifter sammenlignet med andre familier med barn på samme alder, 22 mot 9 prosent når barnet er 11–13 år gammelt.

Det som likevel, i ulike undersøkelser, framstår som den store utfordringen for familier med funksjonshemmede barn, er samhandlingen med hjelpeapparatet. De synes ikke primært å være frustrert over kvaliteten på tilbudet, når det først er på plass, men den prosessen de må gjennom før ulike ytelser og tjenester er på plass. Lundeby og Tøssebro (2006)¹⁰² oppsummerer foreldrenes frustrasjoner i fire punkt:

- *Informasjonsmangel.* De kjenner systemet dårlig og savner informasjon om muligheter og rettigheter. De forteller om saksbehandlere som nærmest holder tilbake opplysninger.

¹⁰⁰FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRDP)), artikkel 1. Se for øvrig Kjersti Skarstad (2019) *Funksjonshemmedes menneskerettigheter. Fra prinsipper til praksis.*

¹⁰¹I 2012 mente fire av ti foreldre at behovet for avlastning ikke var dekket, og seks av ti foreldre mente at behovene for støttekontakt og fritidsassistent ikke var tilstrekkelig dekket. Se Kittelsaa & Tøssebro, 2014.

¹⁰²Lundeby & Tøssebro, 2006. Se side 244–279.

- *Fragmentering*. Hjelpeapparatet framstår som et mangelhullet troll, der det er vanskelig å vite hvem som har ansvar for hva. Dette fører til tider til gråsoner der ulike etater forsøker å skyve ansvaret over på andre framfor å bidra til å støtte familiene.
- *Ekstraomganger*. Svært mange har opplevd å få avslag på søknader i første omgang, og må gjennom utmattende runder med klager. Andelen som får helt eller delvis medhold i klagen, er etter foreldrenes egne opplysninger høy, noe som tilsier at en for ofte er for restriktiv i første omgang. I tilfeller som sommeravlastning avgjøres også klagen gjerne for sent, og for spesialundervisning kan en ha kommet langt ut på høsten før endelig vedtak foreligger.
- *Mistenksomhet og blottstilling*. Dette er sammenvevd og handler om at de opplever å bli møtt som om de ønsker å utnytte systemet, og at foreldrene kommer i en situasjon der de tvinges til å framstille de vanskeligste sidene ved barnet, noe som oppleves emosjonelt vanskelig og til dels ydmykende.

Samlet sett er bildet slik at noen foreldre kommenterer at «det verste er ikke å få en funksjonshemmet unge, men kampen med hjelpeapparatet». Det viktigste en kan gjøre for disse familiene, er trolig å finne måter å støtte dem på i samhandlingen med de ulike delene av hjelpeapparatet.

6.3.8 LHBTIQ-familier

LHBTIQ-familier brukes ofte som en fellesbetegnelse der voksne som er lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner, eller på annen måte bryter med tradisjonelle kjønnsroller, lever sammen eller er gift. Barn i disse familiene kan vokse opp med to mødre, to fedre eller ha en forelder som tilhører kategorien LHBTIQ. Foreldrene kan være biologiske, juridiske eller kun sosiale foreldre.¹⁰³

Det er vanskelig å tallfeste mangfoldet i befolkningen når det gjelder LHBTIQ-gruppen. Det er usikkert om denne gruppen utgjør en større del av befolkningen enn tidligere, men flere av dem lever åpent i familier og flere får barn, og er dermed mer relevante for familievern. Det er stor variasjon i antall lesbiske, homofile, bifile, trans-, interkjønn- og queer-personer (LHBTIQ-personer) som oppgis i spørreundersøkelser både i Norge og i utlandet. En viktig grunn til den store variasjonen er ulike definisjoner av hvem som inngår i LHBTIQ-gruppen. Avhengig av hvordan spørsmål om seksuell orientering stilles i undersøkelser, kan antallet variere fra under 100 000 til over 500 000 lesbiske, homofile og bifile i Norge.¹⁰⁴ Det er vanskeligere å si noe om antall transpersoner og interkjønnpersoner.

Etter endring i ekteskapsloven ble det fra 2009 åpnet for at personer av samme kjønn kunne inngå ekteskap på lik linje som personer av motsatt kjønn.¹⁰⁵ I de senere årene har det blitt

¹⁰³Stiklestad, 2012. *Planlagte lesbiske familier – kontroverser og kunnskap*. Doktoravhandling ved NTNU (2012:23). Avhandlingen viser at framveksten av planlagte lesbiske familier, etterfulgt av surrogatifamilier, har bidratt til å utfordre den grunnleggende familierettslige normeringen for hva en familie kan være.

¹⁰⁴SSBs levekårsundersøkelse i 2008 inkluderte noen spørsmål om seksuell orientering. Resultatene fra undersøkelsen viste at 1,2 % av befolkningen over 16 år identifiserte seg som lesbisk, homofil eller bifil. En litt større andel, 1,8 %, svarte i samme undersøkelse at de føler tiltrekning til samme eller begge kjønn. Dette utgjør noe under 100 000 lhb-personer i Norge. Gjennom tre årganger med holdningsundersøkelser (2008, 2013 og 2017) har spørsmålet «føler du deg tiltrukket av personer av samme kjønn» blitt stilt. Når vi slår sammen «i noen grad» og «i stor grad» var det i 2017 rundt 10 % av befolkningen som svarte at de er tiltrukket av personer av samme kjønn. Dette utgjør noe over 500 000 lhb-personer i Norge.

¹⁰⁵Adgangen til å inngå registrert partnerskap ble innført i Norge 1. august 1993. Med den nye ekteskapsloven ble det ikke lenger mulig å inngå registrert partnerskap. De som allerede var registrerte partnere, kunne enten fortsette som det, eller be om å få partnerskapet konvertert til ekteskap. Kilde SSB.no.

stadig vanligere at likekjønnede par og spesielt lesbiske par har barn, og det har vært en økning i antallet barn som lever med to likekjønnede gifte foreldre. I 2011 var det registrert totalt 590 barn som bodde sammen med lesbiske foreldre, og 71 barn med homofile foreldre.¹⁰⁶ Ved inngangen til 2019 var det registrert 1 305 barn i alderen 0–17 år som bodde med likekjønnede foreldre som er gift eller registrerte partnere. Av disse har 1 188 foreldre som er kvinner, og 117 barn har menn som foreldre.¹⁰⁷ Tallene fra Statistisk sentralbyrå gjelder kun felles barn og biologiske-/særkullsbarn som er registrert bosatt på samme adresse som de likekjønnede foreldrene. Barn som er registrert bosatt med den andre av de biologiske foreldrene og bor hos et likekjønnet par for eksempel annen hver uke, er ikke medregnet. Tallene gir derfor ikke en fullstendig oversikt over antall barn som har foreldre med likekjønnet partner.

Siden 2002 har likekjønnede par i Norge hatt anledning til å adoptere tidligere partners barn (stebarnsadoptsjon), og fra 2009 ble det og mulig for kvinner i likekjønnede par som enten er gift eller lever i registrert partnerskap, å bli gravide gjennom assistert befruktning. I samme år ble det også åpnet for at likekjønnede par kunne adoptere barn. Denne retten er imidlertid i realiteten begrenset, da det er få norske barn som adopteres bort, og de fleste giverland av adopsjonsbarn krever heterofile foreldre. Surrogati er ikke en lovlig metode for å få barn i Norge.

6.3.9 Ufrivillig barnløse

Andelen barnløse er på en generasjon økt fra 9 til 15 prosent blant 45 år gamle kvinner og fra 14 til 25 prosent blant menn på samme alder. Undersøkelser viser at mellom 5 og 10 prosent av befolkningen er frivillig barnløse, og at denne andelen er like stor blant kvinner og menn.¹⁰⁸ Det er derfor langt flere menn enn kvinner som er ufrivillig barnløse, noe som har sammenheng med at menn med barn gjerne får flere kull.

Tidspunktet for når det passer å få barn, varierer avhengig av alder for partneretablering og utdanningsløp. Kvinner har andre biologiske begrensninger for sin fruktbarhet enn menn. Høy alder for første barn kan for kvinner begrense antall barn man planlegger å få og faktisk kan få. At man får barn senere, er ikke nødvendigvis bare et uttrykk for en selvrealiserings-trend, men også normative forventninger om at man først må ha oppnådd ulike livsløpsover-ganger.

Av cirka 60 000 barn som blir født i Norge i året, er 3–4 prosent av disse blitt til etter assistert befruktning.¹⁰⁹ Norsk lov tillater ikke assistert befruktning til enslige. Eksperter anslår at over tusen norske kvinner hvert år reiser utenlands for å få hjelp til å bli gravide på grunn av det norske forbudet mot sæddonasjon og assistert befruktning til enslige.

¹⁰⁶Wiik, Seierstad & Noack, 2012.

¹⁰⁷Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Barn_oppvekst_og_familie/

¹⁰⁸I europeiske undersøkelser oppgir 5 til 10 prosent at de ikke ønsker å få barn. Se Miettinen, Rotkirch, Szalma, Donno & Tanturri, 2015.

¹⁰⁹Hentet fra <http://www.bioteknologiradet.no/temaer/assistert-befruktning/>

7 Foreldre, barn og unge

7.1 Yrkesdeltakelse og arbeidstid blant foreldre

Også når det gjelder foreldres yrkesdeltakelse og arbeidstid, familienes økonomi og barn og unges situasjon, er variasjonene store i dagens familier. Vi vil i dette kapitlet se nærmere på hvordan foreldre, barn og unge har det i Norge i dag.

Det har vært betydelige forandringer i foreldres tidsbruk ute og hjemme i de siste tiårene. Selv om mødre fortsatt bruker mer tid på husholdsarbeid enn fedre, bruker de mer tid på yrkesarbeid og mindre på husholdsarbeid enn før. Fedre og særlig småbarnsfedre har endret sitt tidsmønster i motsatt retning; de bruker færre timer til yrkesarbeid nå enn ved årtusenskiiftet, og vier langt mer tid til oppgaver hjemme og omsorg for barn.¹¹⁰

Tilknytningen til arbeidsmarkedet for kvinnene har altså blitt langt sterkere. Blant kvinner i alderen 25–54 år økte andelen sysselsatte fra 52 prosent i 1972 og til 82 prosent i 2010 og er nå nesten på samme nivå som for menn, men de jobber ofte i andre næringer og yrker enn menn, og har kortere arbeidstid.¹¹¹ Enkelte grupper, som mødre til funksjonshemmede barn, utfører, til tross for nokså lik sysselsettingsgrad, klart mer deltidsarbeid sammenlignet med andre mødre.¹¹² Mødres yrkes- og familierolle har vært et omstridt tema i norsk politisk debatt.¹¹³ Mens noen ønsker en politikk som stimulerer mødres yrkesarbeid, vil andre legge til rette for at mor eller far kan være hjemme mens barna er små. Resultatet er at Norge har det som gjerne kalles en tvetydig familiepolitisk modell, der ordninger som kan fremme kvinners yrkestilknytning (for eksempel barnehage, lang foreldrepermisjon og fedrekvote), eksisterer side om side med ordninger som legger til rette for at foreldre er hjemme med barn (for eksempel kontantstøtte og pensjonsopptjening for omsorgsarbeid). Norge har i dag mange ordninger som legger til rette for at foreldre både kan få barn og tilbringe tid sammen med dem, og samtidig beholde en tilknytning til arbeidslivet.

Mangel på barnetilsyn er sjelden en hindring for foreldres yrkesarbeid i dag, det er nå kun for de aller minste barna at etterspørselen etter barnehageplass i enkelte kommuner overstiger tilbudet.

Kvinner med lang utdanning er oftere sysselsatt og har lengre arbeidstid enn dem med kortere utdanning. Blant kvinner i alderen 25–59 år er for eksempel bare 63 prosent av de med utdanning på ungdomsskolenivå sysselsatt, mot hele 92 prosent av de med lang universitetsut-

¹¹⁰Statistisk sentralbyrå. Samfunnspeilet 2012/4.

¹¹¹Statistisk sentralbyrå. Arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Sysselsatte er personer med inntektsgivende arbeid, det vil si personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i referanseuka (den uka man ble intervjuet om), samt personer som har slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende på grunn av sykdom, ferie, lønnet permisjon eller lignende. De som har foreldrepermisjon regnes som sysselsatte i AKU.

¹¹²Tøssebro & Wendelborg, 2014.

¹¹³Leira, 2006.

danning. Andelen som jobber fulltidsarbeid, øker også med utdanningsnivå, fra 34 prosent blant de med kortest utdanning til hele 80 prosent blant de med lengst utdanning.¹¹⁴ I de relativt få parene hvor kvinner jobber mest, har dette gjerne sammenheng med at mannen er utenfor arbeidsmarkedet på grunn av dårlig helse.¹¹⁵ Utviklingen over tid viser likevel at forskjellen i kvinners og menns arbeidstid ser ut til å bli noe mindre ved at flere kvinner jobber heltid, og noen flere menn jobber deltid.¹¹⁶

Flere har påpekt at det moderne likestillingsprosjektet med full yrkesdeltagelse har større oppslutning blant høyt utdannede enn lavt utdannede kvinner.¹¹⁷ En kritikk av den doble likestillingsmodellen og de familiepolitiske ordningene er at de både baserer seg på og fremmer en mer individualisert familiekultur, som nettopp passer særlig godt med den høyt utdannede middelklassens livsanskuelse og forståelse av det gode liv.¹¹⁸

7.2 Barnefamiliers økonomi

Norge har opplevd en betydelig økonomisk vekst de siste 20 årene som har kommet mange til gode. Det er imidlertid forskjeller mellom grupper på hvor stor den økonomiske veksten har vært, og noen grupper har hatt en svakere vekst de siste årene.¹¹⁹ Den relative posisjonen til barnefamilier sammenlignet med andre familier sier noe om utviklingen i den økonomiske situasjonen til barnefamilier i forhold til andre grupper i samfunnet, som for eksempel aleneboende eller par uten barn.

Det er ikke bare inntekten som er av betydning for barnefamiliens økonomiske situasjon, men også utgifter til husholdning, betjening av gjeld osv. I tillegg spiller overføringer fra stat og kommune og skattefordeler forbundet med det å ha barn en større eller mindre rolle for mange barnefamilier. Sammensetningen av inntekt kan være svært forskjellig for en familie der begge foreldrene er i jobb, sammenlignet med for en enslig mor eller far uten tilknytning til arbeidsmarkedet. I tillegg har det offentlige tilbudet av gratis eller sterkt subsidierte tjenester også stor betydning for familiene.

Husholdninger med barn har, i de siste 15 årene, hatt en svakere utvikling i inntekt etter skatt enn husholdninger uten barn, og det er først og fremst familiene med de yngste barna som har sakkert akterut. Par der yngste barn var to år eller yngre, hadde en realvekst i median inntekt etter skatt per forbruksenhet på 37 prosent mellom 2000 og 2014. I hele befolkningen økte inntektene i samme periode med 43 prosent.

¹¹⁴Kitterød & Rønsen, 2012.

¹¹⁵Ibid.

¹¹⁶Statistisk sentralbyrå. Arbeidskraftsundersøkelsene.

¹¹⁷Ellingsæter et al., 1997.

¹¹⁸Skilbrei, 2004; Stefansen & Farstad, 2008; Stefansen & Skilbrei, 2009.

¹¹⁹Hentet fra <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/svak-inntektsvekst-og-stabil-inntektsfordeling>

Også blant enslige forsørgere har småbarnsfamiliene hatt en svakere vekst i husholdningsinntektene enn familiene med større barn. Dette har igjen ført til at barnefamiliene har tapt terreng sammenlignet med husholdninger uten barn. Husholdninger med barn under 18 år hadde i 2014 et inntektsnivå som tilsvarte knapt 97 prosent av inntektsnivået til husholdninger uten barn. Til sammenligning hadde barnefamiliene et inntektsnivå som var høyere enn husholdninger uten barn, på slutten av 1990-tallet.

Siden 2000-tallet har det vært en sterk økning i andelen barn i alderen 0–17 år som bor i familier med vedvarende lavinntekt. Denne gruppen utgjorde i 2017 nesten 12 prosent av norske barn. Antall barn som lever i lavinntektsfamilier, er økende, og andelen har fordoblet seg siden årtusenskiftet. Det er flere enslige forsørgere enn par med barn i denne gruppen, og barn med innvandrerbakgrunn utgjør over halvparten av fattige under 18 år. Andelen barn fra lavinntektsfamilier er vesentlig større i Oslo og i det sentrale østlandsområdet enn i landet for øvrig. I enkelte byer vokser ett av tre barn opp i en husstand med vedvarende lav inntekt. En vesentlig del av disse familiene har innvandrerbakgrunn, men de siste årene har det også blitt flere barn uten innvandrerbakgrunn i lavinntektgruppen.¹²⁰

Vi vet lite om hvordan lav inntekt i familien påvirker barns helse, men studier som har fulgt samme barn over tid, har funnet at barn har flere symptomer på psykiske problemer når familien har dårlig økonomi, og færre symptomer når familien har god økonomi.¹²¹ Ifølge familiestress-modeller¹²² kan dette skyldes at lav inntekt fører til stress i hjemmemiljøet, som øker nivåer av konflikt, kaos og uforutsigbarhet.¹²³ Stressnivået kan også påvirke foreldres egen psykiske helse, foreldreferdigheter og oppdragerstil i negativ retning.¹²⁴ I tillegg kan lav inntekt føre til at barna får mindre tilgang til materiell som kan støtte læring og utvikling, slik som bøker, spill, PC og nettbrett, og samtidig legge begrensninger på tid og energi som foreldre kan bruke på støttende aktiviteter med barna.¹²⁵

7.3 Foreldres forsørgeransvar

Det følger av barneloven § 30 at den som har foreldreansvaret også plikter å forsørge barnet. Forsørgeransvaret varer til barnet har fylt 18 år, og minst til videregående utdanning er fullført. Forsørgerplikten følger av foreldreansvaret og gjelder uavhengig av om forelderen bor

¹²⁰Hentet fra

<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter>

¹²¹Dearing, 2006.

¹²²Yoshikawa, 2012.

¹²³Dearing, 2006; Evans, 2005.

¹²⁴Conger & Donnellan, 2007.

¹²⁵Foster, 2002.

sammen med barnet eller ikke. Ektefeller har i tillegg felles ansvar for utgiftene og det arbeid som kreves i en husholdning knyttet til lønnet arbeid og virksomhet i hjemmet.¹²⁶

De fleste barn har to forsørgerer. Vanligvis vil to forsørgerer gi barnet bedre forutsetninger for en god levestandard sammenlignet med bare en forsørger. Arbeidsinntekt er den viktigste kilden til inntekt. I tillegg gjør familiepolitiske ordninger som foreldrepermisjon, barnetrygd, subsidiert barnehage og skolefritidsordninger det mulig å kombinere familie og arbeidsliv. De familiepolitiske ordningene har vært viktige for kvinners økte yrkesdeltagelse. Lover som arbeidsmiljøloven og likestillings- og diskrimineringsloven omhandler like muligheter og lik behandling av menn og kvinner i arbeidslivet.

Forsørgerer som bor alene med barn, har krav på utvidet barnetrygd og særfradrag for enslig forsørger. Den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, oppfylder forsørgerplikten sin ved å betale faste pengetilskudd (barnebidrag) til den andre forelderen. Foreldrene kan avtale bidraget seg imellom uten innblanding fra det offentlige. Dersom de ikke blir enige, kan de be NAV om å fastsette og innkreve barnebidraget. Formålet med bidragsreglene er å sikre barnet forsørgelse fra foreldrene sine, og den som har forsørgeransvar, kan ikke gi avkall på barnets rett til forsørgelse. Barnets behov for forsørgelse skal deles mellom foreldrene etter økonomisk evne og etter graden av samvær.

Når to forsørgerer deler bolig, vil det være stordriftsfordeler knyttet til husholdnings- og boutgifter. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at enslige med barn under 18 år har en inntekt per forbruksenhet på 87 prosent av medianinntekten til par med barn.¹²⁷ Inntekt under gjennomsnittsinntekt i befolkningen vil ofte, men ikke alltid, være ensbetydende med trang økonomi. Dette vil blant annet avhenge av om den enkelte familie eier eller leier egen bolig. Selv om inntektsnivået i seg selv oppleves som tilstrekkelig for å ivareta de grunnleggende behovene til et barn, kan familier med relativt lav inntekt sammenlignet med andre familier i sitt miljø oppleve at de ikke klarer å innfri egne og barnets forventninger til materiell standard.

Lav inntekt kan skyldes at forsørgeren står helt eller delvis uten arbeid eller har ustabil yrkestilknytning. For noen grupper kan arbeidsmarkedet være vanskelig å få innpass i, for eksempel for minoritetsspråklige. Lav inntekt kan også være et uttrykk for at par skjevfordeler inntekts- og omsorgsoppgaver der en av foreldrene arbeider deltid i kombinasjon med omsorgsarbeid, mens den andre forelderen er familiens hovedforsørger. I en undersøkelse fra 2010 som hadde til formål å kartlegge hvordan personer kombinerer yrkesaktivitet med ulønnet omsorgsansvar for barn og pleietrengende familiemedlemmer, oppga nesten 60 prosent av 100 000 deltidssysselsatte med omsorgsansvar for barn at grunnen til at de arbeidet deltid, var knyttet til omsorgsansvaret. Nesten alle disse var kvinner.¹²⁸

¹²⁶Jf. ekteskapsloven § 38.

¹²⁷Statistisk sentralbyrå. Tabell 05129 Median inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-OECD-skala) for ulike grupper. 1996–2017. [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/05129>

¹²⁸SSB Rapporter 48/2011, Inger Håland og Marit Getz Wold. Forholdet mellom yrkesaktivitet og omsorgsforpliktelser.

7.4 Barn og unge i dag

7.4.1 Barn

De aller fleste som vokser opp i Norge, har en god barndom. De fleste barn i Norge har et godt forhold til sine foreldre, og det er generelt høy tillit mellom foreldre og barn. Undersøkelser viser og at dagens foreldre er mer involvert i barnas skolearbeid, fritidsaktiviteter og vennskapsforhold nå enn det de var for 10–20 år siden.¹²⁹

For alle barn, og aller mest for barn som står i fare for å falle utenfor, er barnehagen en viktig arena som bidrar til grunnleggende sosial og språklig kompetanse. I 2018 gikk 84 prosent av alle ett- og to-åringer og 97 prosent av alle barn mellom tre og fem år i barnehagen.¹³⁰

I elevundersøkelsen, som utføres blant skoleelever fra femte klasse på barneskolen til første klasse på videregående skole, svarer ni av ti elever at de trives godt eller svært godt på skolen. Bare tre prosent svarer at de ikke trives noe særlig eller ikke i det hele tatt. Selv om de fleste barn trives på skolen, vet vi at mobbing ødelegger skole- og barnehagehverdagen for mange. Nesten én av tjue skoleelever opplever seg mobbet to eller flere ganger i måneden. Mobbing kan ha svært negative konsekvenser både for barnets psykiske helse og skoleprestasjoner.

I Ungdata junior-undersøkelsen svarer barn i alderen 10–12 år på spørsmål om hvordan de har det og hva de driver med i fritiden og på skolen.¹³¹ Et av de viktigste funnene fra Ungdata junior er at de aller fleste barn forteller at de har det bra; de er fornøyd med det livet de lever, de er aktive på fritiden og de aller fleste har alt de ønsker seg i livet. Undersøkelsen bekrefter forestillingen om at de aller fleste som vokser opp i Norge, har en god barndom. Både foreldre, venner og lærere får spesielt gode skussmål i undersøkelsen, som viser at barn er fornøyd med og liker å være sammen med foreldrene sine. De aller fleste har noen på egen alder å være sammen med, og det store flertallet trives på skolen og opplever at lærerne bryr seg om dem.

Ungdata junior-undersøkelsen avdekker samtidig at ikke alle barn har det like bra. Det finnes barn som føler seg ensomme, eller som sier at de mangler venner. Det er også barn som rapporterer at de blir mobbet jevnlig, som har dårlig selvbilde eller som av ulike grunner ofte er lei seg.

Som resten av befolkningen nyter barn og ungdom godt av velstandsøkningen vi har hatt i Norge de siste tiårene. Samtidig ser vi at forskjellene øker, noe som blant annet gir seg utslag i økt grad av barnefattigdom, se punkt 7.2 om barnefamiliers økonomi.

Selv om de fleste, uansett bakgrunn, har det bra og lever aktive liv, kommer barn som vokser opp i familier med relativt lav sosioøkonomisk status, systematisk dårligere ut enn andre

¹²⁹Øia & Vestel, 2014.

¹³⁰Hentet fra <https://www.ssb.no/barnehager>

¹³¹Løvgren & Svagård, 2019. Ungdata junior er en anonym spørreskjemaundersøkelse der barn i alderen 10 til 12 år svarer på spørsmål om hvordan de har det og hva de driver med i fritiden og på skolen. I 2017 og 2018 deltok 15 529 barn i undersøkelsen som ble gjennomført i 21 kommuner og i to delbydeler i Oslo. Svarprosenten er 90. Siden kommunene selv har valgt om de vil være med i Ungdata junior, er ikke tallene nødvendigvis nasjonalt representative. I 2019 gjennomfører enda flere kommuner Ungdata junior.

barn. Dette gjelder på flere av områdene som kartlegges i Ungdata juniorundersøkelsen, for eksempel mobbing og ensomhet. Men det er også vanligere at barn som lever i lavinntektsfamilier har en del negative tanker i hverdagen, som å føle seg lite verdt eller at ingenting er gøy lenger, og at færre har venner å være sammen med. Selv om skoletrivselen er høy uansett bakgrunn, er det flere av barna fra ressursvake familier som gruer seg til prøver og til å snakke foran klassen. Et annet område med sosiale forskjeller handler om hvem som deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Blant barn som lever i lavinntektsfamilier er andelen som deltar, lavest, og det er i idretten vi finner de største sosiale forskjellene i hvem som deltar.

Barn har en langt mer stillesittende hverdag nå enn for noen tiår siden. I 2010/2011 ble det målt at 6-åringer og 9-åringer tilbrakte mer enn halvparten av den våkne tiden sin stillesittende. Bare halvparten av 15-åringene var aktive nok til å oppfylle Helsedirektoratets retningslinjer om minimum 60 minutters variert fysisk aktivitet daglig. Guttene var mer fysisk aktive enn jentene i alle aldersgruppene. At barn er mer stillesittende enn før, ser ut til å henge sammen med at de bruker mindre tid på aktiv frilek og mer tid på stillesittende aktiviteter som Internett og TV når de har «helt fri». Barn blir stadig yngre når de bruker medier for første gang, de aller fleste barn under 12 år har tilgang til PC og nettbrett. I aldersgruppen 9–16 år har 9 av 10 barn sin egen smarttelefon.

En betydelig andel barn vokser opp i familier med voldsproblematikk. Mer enn ett av fem barn utsettes for mindre alvorlig vold fra foreldrene sine i løpet av oppveksten, mens seks prosent har vært utsatt for alvorlig fysisk vold, de fleste gjentatte ganger. Konsekvensene av å oppleve vold i barndommen kan være svært alvorlige. For mange vil det kunne gi fysiske og psykiske helseplager som varer livet ut.

For barn og unge som kommer til Norge som asylsøkere er situasjonen ofte svært vanskelig. Mange har vært utsatt for traumatiske opplevelser og har vært på flukt lenge. Enten de bor på asylmottak eller på omsorgssenter for enslige mindreårige flyktninger, preges hverdagen av usikkerhet rundt utfallet på asylsøknaden. En undersøkelse om levekår for barn i asylsøkerfasen viser at mer enn halvparten av barna har psykiske helseproblemer.¹³²

De aller fleste barna i Ungdata junior-undersøkelsen svarer at de har foreldre og venner som de kan snakke med vanskelige eller triste ting om. Mange kan også snakke med søsken, lærer og helsesykepleier på skolen. Men det er ikke alle som har noen å snakke med.

I undersøkelsen svarer 90 prosent av barna at de er veldig eller ganske fornøyd med egen helse. Kun to prosent svarer at de ikke er fornøyd i det hele tatt. På helseområdet viser undersøkelsen noen tydelige kjønnsforskjeller. Mens gutter og jenter vurderer sin generelle helsetilstand nokså likt, er det flere jenter enn gutter som oppgir konkrete plager som hodepine, vondt i nakke eller skuldre, magevondt eller kvalme. Blant jentene er det noen flere som gir uttrykk for å ha dårlig selvbilde ettersom de blir eldre. Psykiske helseutfordringer blant barn er imidlertid langt mindre utbredt enn det man finner blant ungdom.

Boks 7.1 Fra MGPjr 2018

Det kan være ganske vanskelig av og til
 Alle maser om hva vi må gjøre for å få det til
 Lenge siden det var nok å være grei og snill
 Utseende, penger og prestasjoner, karakterer, vite hva man kan og vil

¹³²Berg & Tronstad, 2015.

Alle sier, bruk og kast, kjøp deg mer og mer
 De som tror på dette tullet her blir stadig fler og fler
 Folk de strever og har alltid veldig dårlig tid
 Playstation, Ipad, PC-spill og ny mobil, ja du skal bli så lykkelig

Dere må slutte å vandre i flokk
 Ta det med ro og slapp av, du er god nok
 God nok, du er god nok, du er god nok...

Utdrag fra Nameless 5: *Du er god nok*.

MGP jr 2018 NRK

<https://www.youtube.com/watch?v=-fub7Vdy5e8>

[Boks slutt]

7.4.2 Ungdom

Ungdata-undersøkelsene dekker mange av de mest sentrale områdene i ungdomstiden: foreldre, venner, nærmiljø, utdanning, fritid, fysisk og psykisk helse, rusmiddelbruk, mobbing, vold og regelbrudd.¹³³

Ungdata-undersøkelsene viser at de aller fleste har en stabil og trygg oppvekst og ungdomstid med en god relasjon til foreldrene sine. Likevel er dagens ungdom mer stresset enn tidligere generasjoner. Økt stress kan ha sammenheng med sterkere individualisme og press på å gjøre det bra på skolen for å oppnå framtidige mål. Det rapporteres også om press knyttet til utseende, vennerelasjoner og fritidsaktiviteter. De sosiale mediene er ofte kritisert for å være utstillingsvinduer for vellykkethet, som måles i antall «likes». Det er behov for mer kunnskap om effekten sosiale medier har på den psykiske helsen.

Depresjon, angst og søvnproblemer i oppveksten kommer sterkest til uttrykk i ungdomstiden og tidlig voksenalder. Det er spesielt mange jenter som har depressive symptomer, er misfornøyd med egen kropp og plages av ensomhet. I første klasse på videregående oppgir en av fire jenter at de har depressive symptomer.

Resultatene tyder på at det er stadig færre som drar hjem til hverandre for å være sammen med venner. Trolig har dette sammenheng med måtene ungdom kommuniserer med hverandre på, der de ikke lenger trenger å være fysisk sammen for å ha sosialt samvær. De aller fleste har en aktiv fritid der sosiale medier, dataspill, trening, organiserte fritidsaktiviteter der de bor, skolearbeid og samvær med jevnaldrende preger hverdagen. Flertallet har god fysisk og psykisk helse, og de fleste ser på sin egen framtid med betydelig optimisme.

I all hovedsak bekrefter resultatene fra undersøkelsene det bildet som tidligere er gitt av norsk ungdom som en veltilpasset, aktiv og hjemmekjær ungdomsgenerasjon. Siden Ungda-

¹³³Undersøkelsen baserer seg på svar fra de 259 700 elevene som deltok i årene 2016 til 2018. Resultatene er nasjonalt representative og baserer seg på undersøkelser gjennomført på ungdomstrinnet i 412 kommuner/Svalbard og på de fleste videregående skolene i landet. Svarprosenten er 87 prosent på ungdomstrinnet og 73 prosent på videregående. Rapporten oppdaterer de tidligere nasjonale ungdomsrapportene som er utgitt årlig siden 2013 (se www.ungdata.no).

ta-målingene startet på begynnelsen av 2010-tallet har det vært en tendens til at stadig flere opplever tette relasjoner til foreldrene sine. De aller fleste ungdommer, nærmere 85 prosent, trives og er godt fornøyd med foreldrene sine, med vennene sine, med skolen de går på, og med lokalmiljøet. At mer enn åtte av ti er godt fornøyd med foreldrene sine, viser at de aller fleste opplever foreldrene som viktige støttespillere i hverdagen. Ni av ti har minst én fortrolig venn, og flertallet er godt fornøyd med lokalmiljøet de vokser opp i.

Undersøkelsen viser imidlertid at ikke alle ungdommer har det like bra. Undersøkelsen på 8.–10. trinn viser at én av ti elever i alderen 14–16 år oppgir at de mangler en venn som de føler de kan stole på.¹³⁴ Omfanget av selvrapporterte fysiske og psykiske helseplager fortsetter å øke. Økningen er markant og gjelder både gutter og jenter og elever på ungdomsskolen og videregående. Flere tegn peker i retning av et brudd med den skikkelighetstrenden som har preget de norske ungdomsgenerasjonene de siste 10–15 årene. Etter en periode der stadig færre ungdommer involverer seg i kriminalitet og problematferd, viser undersøkelsene nå en økning, særlig blant gutter, av ungdommer som begår ulike former for regelbrudd. Andelen som har nasket i butikken eller drevet med hærverk, øker. Det samme gjelder bruken av hasj eller marihuana. Det har også vært en mindre økning i andelen som har blitt skadet på grunn av vold. På ungdomstrinnet er det flere enn før som har skulket skolen.¹³⁵

Et annet utviklingstrekk handler om mindre framtidsoptimisme. I Ungdata-undersøkelsen er det færre enn før som svarer ja på spørsmålet om de tror de får et lykkelig liv; 70 prosent svarte «ja», 3 prosent svarte «nei», mens omtrent 27 prosent svarte «vet ikke». Det er vanskelig å gi et entydig svar på hvorfor framtidsoptimismen ser ut til å minke blant dagens unge, men forskerne har noen teorier. Ungdommer befinner seg i en livsfase hvor de blir enklere påvirket enn voksne av hendelser i verden, politikken og samfunnet, og færre enn før tror de får et lykkelig liv. Klimaendringene skremmer mange, og flere ser for seg at de kommer til å være arbeidsledige en gang i framtiden.¹³⁶

Det er også en tendens til at færre trives på skolen enn for noen år siden, noen flere kjeder seg på skolen enn før, og det er flere ungdommer som ofte gruer seg til å gå på skolen. Andelen som bruker mye tid på skolearbeid etter skoletid, fortsetter også å synke etter en periode hvor dette har økt. Et annet område som har endret seg på relativt kort tid, er bruken av skjermbaserte aktiviteter, som stadig flere ungdommer bruker mye tid på.

Med økende individualisering i samfunnet og et sterkere press om å lykkes i skolen, har flere vært bekymret for en negativ utvikling i ungdommers psykiske helse. Generelt er depresjons- og angstsymptomer de vanligste plagene blant ungdom. Jenter er mer plaget og oppsøker oftere hjelp enn gutter. Konfliktfylte forhold i hjemmet og liten grad av sosial støtte øker risikoen for depresjonslidelser. Flere undersøkelser viser også en klar sammenheng mellom mobbing og dårlig psykisk helse. Siden 2014 har det i Ungdata vært spørsmål om fysiske helseplager, og målingene viser at det er stadig flere som sliter med hodepine og andre typer plager. Psykiske helseplager, som bekymringer, søvnproblemer eller andre depressive symptomer har gradvis økt blant jenter siden begynnelsen av 2010-tallet, og undersøkelsen i 2016–2018 tyder på en ytterligere økning. Også blant guttene er det flere som rapporterer om

¹³⁴Ungdata, 2017.

¹³⁵Ungdata, 2018.

¹³⁶Ibid.

denne typen psykiske plager, selv om økningen er noe mindre markant. Ungdata-undersøkelsen fra 2019 viser at andelen som opplever ensomhet, er den høyeste som noen gang er registrert i Ungdata.

Selv om de aller fleste begynner på videregående opplæring, er det mange som ikke fullfører. Andelen elever som faller fra i videregående skole, har vært nokså stabil de siste årene,¹³⁷ men gikk noe ned fra 23,5 prosent i 2014 til 20,3 prosent i 2016.¹³⁸ Konsentrasjonsvansker og atferdsproblemer kan tenkes å påvirke elevenes prestasjoner negativt. Mobbing, dårlige familierelasjoner og dårlige karakterer i ungdomsskolen gir en større risiko for å droppe ut av videregående opplæring. Ungdom med psykiske problemer, spesielt ADHD, rusmiddelrelaterte problemer, angst og ulike atferdsforstyrrelser, dropper oftere ut av skolen enn andre.¹³⁹ Når det gjelder gjennomføring, er kjønnsforskjellene betydelige. Mens bare halvparten av guttene fullfører videregående opplæring på normert tid, er det to av tre jenter som gjør det. Det er imidlertid mange som likevel fullfører på et senere tidspunkt.

I Norge har vi en lavere andel unge som verken er i utdanning eller arbeid, enn i sammenlignbare land. Mange som ikke fullfører videregående opplæring, går inn i lønnet arbeid. Samtidig er det en økning i andel unge som er uføre. Denne økningen henger i stor grad sammen med en økning i psykiske lidelser blant unge.¹⁴⁰

De aller fleste som vokser opp i Norge, har altså en stabil og trygg oppvekst og ungdomstid, men alle ungdommer har det ikke like bra, og mange har utfordringer som kan prege dem og forholdet de har til dem rundt seg.

8 Ny teknologi, sosiale medier og skjermbruk

Ny teknologi preger familieverntjenesten og befolkningen som familieverntjenesten møter. Tjenesten tar i bruk digitalt utstyr og digitale arbeidsformer ved inntak og rådgivning, og teapeuter bidrar med råd og svar på spørsmål på internett, for eksempel på ung.no.

Ny teknologi preger også befolkningen som familieverntjenesten møter. I løpet av de siste tiårene har internett og informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) forandret familienes liv.¹⁴¹ Teknologien er blitt en stadig større del av hverdagen. IKT finnes i dag i det meste folk omgir seg med: telefonen, PC-en, bilen, hvitevarene eller informasjonstavlen på buss- holdeplassen. Stadig flere fysiske ting og tjenester blir koblet til internett, for eksempel skole

¹³⁷Frafall i videregående opplæring er definert som andelen som har sluttet på eller ikke bestått videregående skole, fem år etter påbegynt opplæring. Kilde FHI.

¹³⁸Kilde FHI, Norgeshelsa statistikkbank.

¹³⁹Esch, 2014.

¹⁴⁰Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barns_familier/

¹⁴¹Meld. St. 24 (2015–2016), kapittel 2.3.

og barnehagers kontakt med foresatte. Det digitale landskapet som familier, hjem, skole og barnehage skal navigere i, er svært omfattende og i stadig utvikling.

En svært høy andel av befolkningen har smarttelefon og dermed tilgang til internett hvor og når som helst. En undersøkelse viser at 95 prosent av befolkningen har tilgang til internett, mens 87 prosent bruker nettet daglig.¹⁴² En annen undersøkelse viser at 98 prosent av befolkningen i Norge har mobiltelefon, og at 87 prosent av disse har smarttelefon.¹⁴³ De fleste barn og unge i alderen 9–18 år har tilgang til en mobil, og 95 prosent av disse har tilgang til en smarttelefon. Kun én prosent av norske barn mellom 9–18 år har ikke tilgang til telefon ifølge tall fra 2018.¹⁴⁴ Nettbruken har skutt i været i Norge. I 2000 var aldersgruppen 25–44 år på internett 23 minutter i døgnet. I 2018 hadde bruken steget til tre timer og 31 minutter, viser tall fra Norsk mediebarometer. Den vanligste plattformen å besøke nettet fra er mobiltelefonen.¹⁴⁵

I skolen er det mål om at IKT skal være et sentralt verktøy i undervisningen, og digitale ferdigheter er en grunnleggende ferdighet på linje med lesing og regning.

Internett har skapt grunnlaget for nye kommunikasjonsformer, gjerne betegnet som sosiale medier. Barn og unge er ofte pålogget ulike sosiale medier store deler av døgnet. Omfanget av sosiale medier blant barn og unge skaper nye utfordringer og preger familiers samvær i stor grad.

Familiens atferdsmønster endres som følge av utbredelsen av IKT. Mange familier bruker mye tid og krefter på konflikter rundt regulering av nettbruk. Foreldre søker gjerne etter nettbasert rådgivning om barneoppdragelse og helse. Både foreldres og barns mobilbruk kan påvirke det sosiale samspillet i familien. Avbrytelser og delt oppmerksomhet med mobilbruk kan skape utfordringer i det sosiale samspillet mellom foreldre og barn, et spill som har stor betydning for barnets utvikling og tilknytning.¹⁴⁶

Halvparten av de unge bruker minst tre timer på digitale aktiviteter foran en skjerm etter skoletid. Tendensen er at mobiltelefoner og nettbrett blir stadig viktigere enn TV og datamaskin. Gutter er generelt mer opptatt av spill, mens jenter bruker sosiale medier i stor grad.¹⁴⁷ Tidligere, da PC-en først ble tatt i bruk og noe senere internett, var det de voksne som var de første brukerne. Når det gjelder bruk av nye nettbaserte tjenester og sosiale medier, er det ofte

¹⁴²Futsæter, 2015.

¹⁴³Lavik & Borgeraas, 2015.

¹⁴⁴Medietilsynet, 2018.

¹⁴⁵Hentet fra <https://sykepleien.no/2019/09/helsesykepleiere-ma-snakke-om-mobilbruk-allerede-pa-forste-hjemmebesok>

¹⁴⁶Hentet fra <https://sykepleien.no/forskning/2017/09/mobilbruk-kan-skade-samspillet-med-barn>

¹⁴⁷Ungdata 2019.

barn som er de første brukerne. De kommuniserer og deler kunnskap om ulike plattformer med hverandre, ofte om ting som voksne ikke er kjent med.¹⁴⁸

Studier av hvordan mediebruk, spilling inkludert, faktisk foregår og reguleres i hjemmene, er generelt få. Undersøkelser viser at norske barns utstrakte bruk av sosiale medier har gitt høy digital kompetanse sammenlignet med andre europeiske land.¹⁴⁹ Den digitale kompetansen gjør barn og unge bedre rustet til å møte nettbaserte utfordringer. Enkelte forskere kaller dette digital motstandskraft. Digital motstandskraft innebærer blant annet om å ha selvtillit og ferdigheter til å håndtere også de negative opplevelsene på de teknologiske plattformene.¹⁵⁰

Norske barn oppgir samtidig i større grad enn barn i andre land at de utsettes for digital mobbing. Noe av bakgrunnen for den digitale mobbingen er at barn i Norge er svært aktive brukere av internett og sosiale medier. Forskningen viser at de som mobber og blir mobbet, ofte oppsøker informasjon på nettet som handler om selvskading og hat. I Norge synes det som om den digitale mobbingen er mer alvorlig enn i andre land i Europa.¹⁵¹ Mens mobbing i skolegården kan ses av en voksen, kan digital mobbing i større grad foregå skjult fra dem som bør gripe inn. Hatefulle ytringer, politisk ekstremisme, trusler om vold og seksuelle tilnærminger forekommer på internett. En europeisk studie som inkluderer norske skoleungdommer, viser at blant de norske ungdommene rapporterer 38 prosent av jentene og 20 prosent av guttene å ha opplevd dette.¹⁵² Digital vold beskrives som å få stygge eller truende meldinger, bli kontrollert og overvåket gjennom mobiltelefon og/eller sosiale medier. Trakkassering av jenter og kvinner som ytrer seg i det offentlige rom er et problem både i sosiale medier og i spill på internett.¹⁵³ To av tre foreldre til barn som blir digitalt mobbet i Norge, vet ikke om dette.¹⁵⁴

I kapittel 6, 7 og 8 er det beskrevet hvordan familiene og samfunnet har endret seg de siste tiårene, og situasjonen og vilkårene for dagens familier, barn og unge er beskrevet. Alle disse endringene og samfunnstrekkene danner en bakgrunn for vurderinger av familieverntjenesten og hvilke behov tjenesten skal møte i tiden som kommer.

¹⁴⁸Medietilsynet, 2014.

¹⁴⁹Livingstone et al., 2011.

¹⁵⁰Staksrud, 2013. d'Haenens et al., 2013.

¹⁵¹Staksrud, 2013.

¹⁵²STIRstudien. 2013–2016.

¹⁵³Enjolras, Rasmussen & Steen-Johnsen, 2014. Ask & Bang-Svendsen, 2014.

¹⁵⁴Se Telenor/Norstat sin undersøkelse *Digitale foreldre* som blant annet viser at: «43 prosent av foreldrene opplever at plaging eller mobbing på nett/mobil er et stort problem (i stor/svært stor grad) for barn og unge». «(...)53 prosent (av foreldrene) oppgir det som utfordrende at de generelt ikke er aktive på sosial medier ...». Se også: «Bruk hue kampanjen» på <https://brukhue.no/> - en nettbasert anti-mobbekampanje som besøker skoler for å bekjempe digital mobbing blant barn og unge.

Del III

Familieverntjenesten

9 Familieverntjenestens historie

For å forstå familieverntjenesten slik den er i dag og gi anbefalinger for framtidens tjeneste, er det viktig å kjenne til tjenestens over 60 år lange historie. Den historien presenteres i kapittel 9. Som en del av en gjennomgang av familieverntjenesten, er det også viktig å undersøke samfunnsmandatet og samfunnsfunksjonen tjenesten har. Det må begrunnes hvorfor familien og oppveksten har betydning for enkeltindivider og for samfunnet, og det må vurderes hvorvidt det er en myndighetsoppgave å bidra til å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, og styrke gode familierelasjoner og barns oppvekstvilkår. Kapittel 10 handler om familieverntjenestens samfunnsoppdrag. Her beskrives tjenestens formål og samfunnsmandat.

9.1 Familievernets røtter: arbeiderbevegelsen og kirken

Det er i all hovedsak to ulike bevegelser som dannet det som etter hvert skulle bli dagens familieverntjeneste i Norge: arbeiderbevegelsens engasjement kanalisert og formalisert gjennom Helsedirektoratet, og kirkens engasjement, som i starten ble realisert på frivillig basis.¹⁵⁵

Det offentlige og kirkelige familievernet hentet inspirasjon fra to ulike utenlandske modeller og ideer for familierådgivning. Det offentlige familievernet i Norge kan kobles til en tysk og østerriksk tradisjon, hvor seksualopplysning sto sentralt. Det kirkelige familievernet ble mer inspirert av en amerikansk og engelsk tradisjon, der formålet var å verne om familien som samfunnsinstitusjon og å forebygge skilsmisser.¹⁵⁶

Det første familierådgivningskontoret ble åpnet i januar 1958 av Norsk Menighetsinstitutt. Dette første kontoret var i Oslo, og utover 1960-tallet etablerte landets bispedømmeråd en rekke nye kontorer. Formålet med disse kontorene var å styrke familie, ekteskap og ensliges stilling, i overensstemmelse med kristne verdier.¹⁵⁷

Helsedirektør Karl Evang så også behov for familievern. Han var opptatt av å bedre vilkårene for vanskeligstilte familier gjennom mødrehygiene og fødselskontroll i form av seksuell opplysning. Etter helsedirektør Karl Evangs initiativ vedtok Stortinget i 1959 å bevilge midler til et prøveprosjekt med drift av to familievernkontorer i tre år. 1. oktober 1959 åpnet et familievernkontor for Nord-Trøndelag i Steinkjer. 1. januar 1960 åpnet et kontor for Nordland fylke i Bodø.¹⁵⁸

¹⁵⁵Hovedkilder til kapitlet er Barne- og familiedepartementet, 1991 og Bufdir, 2016.

¹⁵⁶Bufdir, 2016.

¹⁵⁷Ibid.

¹⁵⁸NOU 1982: 26. Rudjord, 1992.

Boks 9.1 Sentrale årstall i familievernets historie

- 1958: Det første kirkelige familievernkantoret åpnes (Oslo).
- 1959: Det første offentlige familievernkantoret åpnes (Steinkjer).
- 1967: Kirkens Familierådgivning dannes.
- 1983: Offentlige Familievernkantorers Organisasjon dannes.
- 1993: Meklingsordningen trer i kraft.
- 1998: Lov om familievernkantorer trer i kraft.
- 2004: Staten ved Barne-, ungdoms- og familieetaten overtar ansvaret for familieverntjenesten.
- 2011: Stiftelsen Kirkens Familievern opprettes.

[Boks slutt]

9.2 De første kontorene

9.2.1 1958 – det første familievernkantoret åpnes

Den offisielle åpningen av det kirkelige Oslo-kantoret var i januar 1958. Dette var det første kontoret med familievern som en klar hovedoppgave. Kantoret var foreløpig uten offentlig godkjenning eller støtte. I tillegg til å drive klientarbeid og forebyggende arbeid skulle kontoret stimulere til utbygging av lignende kontorer ellers i landet. Ganske raskt kom det i gang familierådgivningskontorer med kirkelig tilknytning en rekke steder. De kirkelige kontorene ble stiftet av bispedømmeråd eller lokale menigheter/prostier. Det ble etablert familievernkantorer flere steder i landet, og de allerede opprettede kirkelige kontorene ble også godkjent av Helsedirektoratet.

På det meste var det 31 kirkelige kontorer, men i 2010 var antallet sunket til 22. I dag er det 17 familievernkantorer som ikke er statlige. Ti av de kirkelige kontorene er organisert i Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF). De øvrige syv er selvstendige stiftelser.

9.2.2 Forsøk med sentrale helsestasjoner

Samme år som det kirkelige kontoret startet opp i Oslo, foreslo Helsedirektoratet et forsøksprosjekt med «sentrale helsestasjoner (familievernkantorer)» i offentlig regi. Dette initiativet førte til at Stortinget i 1959 vedtok å bevilge midler til et prøveprosjekt der to familievernkantorer skulle drives i tre år i to ulike fylker. Sosialdepartementet understreket at virksomheten skulle drives etter medisinske retningslinjer, og at pasienter skulle kunne henvende seg direkte til kontorene eller henvises av lege.

I 1963 utarbeidet Sosialdepartementet retningslinjer for drift av sentrale helsestasjoner (familievernkantorer). Kontorenes formål ble der formulert slik:

En sentral helsestasjon (familievernkantorer) er en sosial-medisinsk institusjon med den oppgave å undersøke og behandle enkeltpersoner og miljøer hvor det foreligger tilpasse-
ningsvansker, konflikter eller sykdom som antas å ha sammenheng med familiesituasjo-
nen.¹⁵⁹

¹⁵⁹St.meld. nr. 27 (1964–65) *Om sentrale helsestasjoner (familievernkantorer)*.

Etter en periode med prøvedrift fra henholdsvis 1959 og 1960 ble de to kontorene i Steinkjer og Bodø drevet videre med bidrag fra fylkene. Fra 1964 ble de drevet som fylkeskommunale institusjoner.

Etter kort tid konstaterte departementet at de nye kontorene imøtekom et stort behov, og den samme erfaringen ble gjort på kirkelig hold.¹⁶⁰

9.2.3 Oppretting av flere familievernkontorer

I tiden fra 1963 til 1967 ble det opprettet en rekke familievernkontorer rundt omkring i landet. I 1967 var det i alt 27 kontorer. 18 av disse var godkjent av Sosialdepartementet. Fem var fylkeskommunale, fem var kommunale, og åtte var kirkelige.¹⁶¹ Det var et tydelig behov for en utvidelse av tilbudet, og de sterkest belastede kontorene hadde ventelister. Sosialdepartementet så det som et mål å få dekket hele landet med slike kontorer.¹⁶²

I 1991 fantes 47 offentlig godkjente familievernkontorer i Norge, 26 kirkelige og 21 fylkeskommunale eller kommunale kontorer. I dag består familieverntjenesten av 41 familievernkontorer, med i alt 90 lokasjoner. 17 kontorer er eid av kirkelige stiftelser, og 24 av kontorene er statlige.

9.3 Faglig egenart

9.3.1 Sosial-medisinske institusjoner

Helsedirektoratet utarbeidet, og Sosialdepartementet godkjente, retningslinjene som ga den faglige profilen for kontorene (1963). Kontorene skulle være sosial-medisinske institusjoner, med særlig vekt på det medisinske. Kontorene hadde administrativ tilknytning til fylkeslegekontor, sykehus, helsestasjon for mor og barn eller helseråd, og kontorenes bemanning måtte ha lege som medisinsk leder og fast tilknyttet psykiater, gynekolog og klinisk psykolog.

En del av forklaringen på den sterke understrekningen av legens rolle ligger i kontorenes oppgaver i forbindelse med svangerskapsavbrudd. I mange år spilte kontorene en viktig rolle i saker som skulle legges fram for abortnemndene. Et annet viktig moment var behovet for psykisk helsevern. Mange steder var det stor mangel på psykisk helseverntilbud, og mange kom til kontorene med psykiske og psykosomatiske plager.

Den viktigste forklaringen på legens sentrale rolle antas likevel å være at virksomhetens økonomiske grunnlag måtte sikres gjennom syketrygden. I 1963 ble syketrygdloven endret slik at syketrygden fra da av skulle yte godtgjøring for undersøkelse, rådgivning og behandling ved godkjente sentrale helsestasjoner (familievernkontorer). Det kan altså ha vært like mye pragmatiske som prinsipielle vurderinger som lå til grunn for retningslinjenes under-

¹⁶⁰Barne- og familiedepartementet, 1991.

¹⁶¹St.meld. nr. 17 (1967–68) *Om familierådgivning*.

¹⁶²Ibid.

strekning av familievernet som en klart medisinsk tjeneste, og som en følge av dette kontorenes stillingsstruktur og forvaltningsmessige plassering innenfor helsesektoren.¹⁶³

9.3.2 Tverrfaglighet og teambehandling

Kontorenes bemanning inkluderte lege som medisinsk leder og fast tilknyttet psykiater, gynekolog og klinisk psykolog. Kontakten med klientene skulle i første rekke skje gjennom en sosialsekretær med eksamen fra sosialskole. I tillegg til det fast tilknyttede medisinske personalet kunne man ifølge retningslinjene også ha jurist som rådgivende medlem.¹⁶⁴

De kirkelige kontorene inkluderte de første årene konsekvent en prest i staben. Med innføringen av rett til selvbestemt abort ble gynekologenes rolle ved kontorene mindre viktig, og disse stillingene falt bort. I 1983 fikk familievernet en ny finansieringsordning, og legene måtte ikke lenger skrive under på enkeltsaker. Legenes stilling ved familievernkontorene ble svakere, mens sosionomene kom i en sterkere posisjon.¹⁶⁵ Tverrfaglighet er fortsatt et viktig trekk ved familievern tjenesten. Kontorene er i dag ulikt sammensatt, men preges alle i stor grad av familierapeuter med sosionom- og psykologbakgrunn.

9.3.3 Verdinøytralitet

Gjennom tjenestens historie har spørsmålet om verdinøytralitet vært gjenstand for debatt.¹⁶⁶ Familievern virksomheten har vokst fram innenfor to ulike kulturer: den «offentlige, medisinske og verdinøytrale» og den «private, diakonale og verdibestemte».

For dem som startet og utviklet det kirkelige familievernet var de kristne verdinormene viktige. Kirkelige organer så familievern arbeid som en diakonal utfordring, og som et redskap i møte med oppløsning av tradisjonelle livsverdier og etiske normer. Lojalitet fra medarbeidere til det uttalte verdigrunnlaget var viktig innenfor det kirkelige familievernet. De fylkeskommunale og kommunale familievernkontorene nøyde seg med de rent yrkesetiske retningslinjer trukket opp i lovverket og av de ulike yrkesorganisasjonene.

På Stortinget har det vært skepsis til det noen oppfattet som en form for religiøs påvirkning ved de kirkelige familierådgivningskontorene. Arbeiderpartiets sosialminister Gudmund Harlem var en av de som i en stortingsdebatt i 1960 uttrykte en tydelig motvilje mot offentlige bevilgninger til det kirkelige Oslo-kontoret. Han var skeptisk til kontorets formålsparagraf, som inneholdt formuleringer om «kristen veiledning».¹⁶⁷

Også innenfor det kirkelige familievernet var det ulike syn på hvordan kontorene skulle gjenspeile et kristent livssyn. Noen mente at det burde være en form for religiøs påvirkning i

¹⁶³Barne- og familiedepartementet, 1991.

¹⁶⁴Bufdir, 2016. Barne- og familiedepartementet, 1991.

¹⁶⁵Bufdir, 2016.

¹⁶⁶Barne- og familiedepartementet, 1991.

¹⁶⁷Rønning, 1999.

arbeidet. Det var også uenighet om terapeutenes rolle som familierådgivere. Teologen Albert Assev¹⁶⁸ var en av initiativtakerne til de første familierådgivningskontorene og gjennom 30 år leder for landets første kontor. Assevs forståelse av kontorenes kristelige forankring ser ut til å ha blitt toneangivende. Han framholdt ved flere anledninger at kristen veiledning i familierterapien ikke handlet om å drive kristen sjelesorg eller forkynnelse. Han mente at det skulle være et kristenetisk verdigrunnlag for rådgivningen, men at man skulle gi alle hjelp med de problemene de kom med.¹⁶⁹

Oppgavene oppfattet man etter hvert ganske likt i de to ulike kulturene, og den faglige utviklingen har også løpt ganske parallelt. I en utredning på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet i 1991 *Familievernet i Norge*¹⁷⁰ står det:

I dag må det være riktig å si (...) at virksomheten ved henholdsvis fylkeskommunale og kommunale familievernkontorer på den ene side og de kirkelige familievernkontorene på den annen side vil presentere seg med et overveiende ens preg. Det har innenfor begge grener av familievernet vist seg stadig mer nødvendig med felles faglig bevisstgjøring, konsolidering og utvikling.

Det har i dag og over lengre tid vært praksis ved de kirkelige kontorene å ansette personer uten at det stilles krav om et kristent livssyn. Langt fra alle ansatte ved kirkelige kontorer er kristne, og det jobber også terapeuter med kristent livssyn ved de offentlig eide kontorene.¹⁷¹ Omtanke og respekt for medmennesket er sentrale felles verdier for terapeutene, og dette er verdier det er lett å slutte opp om, uavhengig av livssyn og religiøs tilknytning.¹⁷² En evaluering av åtte familievernkontorer utført på midten av 1990-tallet viste at ulikt eierskap ikke var merkbart ved kontorene. De ansatte, brukerne og samarbeidspartnerne oppga at de kirkelig eide kontorene ikke bar preg av tilknytningen til kirken.¹⁷³ I en gjennomgang av familievernets historie fra 2016 står det at betegnelsen «to spor» etter hvert har blitt mer treffende som en beskrivelse av eierskap og ledelse, enn som en beskrivelse av fagmiljø og tjenestetilbud.¹⁷⁴ I dag er det en utbredt oppfatning at de som kommer til kontorene, ikke merker forskjell på

¹⁶⁸Albert Assev (f. 9. juni 1922, d. 21. september 2013) var leder for landets første familierådgivningskontor, Kirkens familierådgivningskontor i Oslo, og generalsekretær for Kirkens Familievern. I 1972 var han med på å starte *Fokus på familien*, og var redaktør for tidsskriftet i 12 år. Omtrent på samme tid ledet han oppstarten av en videreutdanning for familierapeuter som i dag tilbys ved VID vitenskapelige høyskole. Kilde: Fokus på familien nr. 4, 2013.

¹⁶⁹Bufdir, 2016.

¹⁷⁰Barne- og familiedepartementet, 1991.

¹⁷¹Jonassen & Bratt, 1998.

¹⁷²Bufdir, 2016.

¹⁷³Jonassen og Bratt, 1998.

¹⁷⁴Bufdir, 2016.

tilbudet etter hvem som eier og drifter kontoret.¹⁷⁵ Familievern tjenestens tilbud er et fagtilbud som utøves av profesjonelle med egnet kompetanse og erfaring, og kontorene leverer samme tjeneste, uavhengig av eierskap.¹⁷⁶

9.4 Organisatorisk oppbygning

Selv om det faglige arbeidet ved de offentlige og de kirkelige familievernkontorene etter hvert har fått et gjennomgående felles preg, har det siden starten ligget en forskjell i organisasjonsstrukturen for de to typene kontorer.

De offentlige kontorene var fylkeskommunale og kommunale kontorer. De var gjerne ansett som sosialmedisinsk virksomhet, der henholdsvis fylkeskommune og kommune hadde ansvar for etablering og drift, sto som eier og hadde arbeidsgiveransvar for de ansatte. Den medisinske tilknytningen varierte innenfor retningslinjene som pekte på fylkeslege, sykehus, helsestasjon eller helsesråd. I noen tilfeller hadde kontorene et særskilt styre.

De kirkelige kontorene har enten vært eid av kirkelige organer innen Den norske kirke, som oftest bispedømmerådet, men også prostiråd og enkeltmenigheter, eller de har blitt etablert som selveiende stiftelser. Samtlige av disse har hatt et særskilt styre med arbeidsgiveransvar og ansvar for etablering og drift.

I 2004 fikk staten forvaltningsansvaret for familievern tjenesten. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne-, og ungdoms- og familieetaten (Bufetat) ble opprettet. Bufetat ble delt inn i fem regioner. De fylkeskommunale og kommunale kontorene ble statlige og lagt inn under Bufetat. Ved opprettelsen av Bufetat framforhandlet Kirkens Familievern driftsavtale for de kirkelig eide kontorene, som deretter inngikk driftsavtale med Bufetat i sin region.

9.5 Interesseorganisasjoner og stiftelser

9.5.1 Interesseorganisasjonen Kirkens Familierådgivning

I 1967 ble interesseorganisasjonen Kirkens Familierådgivning (KF) i Norge dannet. KF har vært viktig for utviklingen av familierapi som et eget fagfelt i Norge.¹⁷⁷ Et uttalt mål for de kirkelige familievernkontorene var «å ta initiativ til kurser, drive opplysningsvirksomhet og for øvrig søke å virke for sitt formål på de måter som finnes hensiktsmessig».¹⁷⁸ Interesseorganisasjonen var pådriver for opplysningsarbeid, foredrags- og kursvirksomhet, tidsskriftsut-

¹⁷⁵Utvalget avholdt 29. november 2018 et møte med ledere og ansatte ved de offentlige og ideelle kontorene og med representanter for Bufetat, SKF og noen av de ideelle stiftelsene. De framførte ga uttrykk for at de opplever at alle kontor på tross av ulikt eierskap sammen utgjør én enhetlig tjeneste sett fra brukernes ståsted, og innad i tjenesten. Både de som kom fra de offentlige og de ideelle kontorene mente at det i dag er den samme faglige kompetansen ved alle kontor uavhengig av eierskap.

¹⁷⁶En rapport fra 2009 som så på organiseringen av familievern tjenesten i Bufetat, region Vest, fant at ulike lokale behov var en viktigere forklaringsfaktor for forskjeller i tilbudet ved de ulike kontorene enn om kontoret var offentlig eller ideelt. Kilde: Hope, Loga. & Neby, 2009.

¹⁷⁷Bufdir, 2016.

¹⁷⁸Rudjord, 1992.

givelse og etablering av utdanning innen familierapi. Organisasjonen hadde også som oppgave å ivareta de kirkelige kontorenes interesser overfor de offentlige myndigheter, og å være identitetsbyggende og styrke fellesskapet via årlige felles fag- og personalsamlinger.

I perioden 1981–1994 ble det arbeidet mye med lovforankringen til familievern, og det ble arbeidet for å ivareta kontorenes interesser overfor offentlige myndigheter og styrke den kirkelige forankringen, slik at kontorene skulle videreføres som ideelle kontorer.

9.5.2 Offentlige Familievernkontorers Organisasjon (OFO)

De offentlige kontorene hadde en interesseorganisasjon fra 1983 til 2004. Offentlige Familievernkontorers Organisasjon (OFO) ble stiftet som følge av et samarbeid mellom Helsedirektoratet og familievernkontorene. OFO bygde etter 1983 opp sitt eget apparat med landsmøter, faglige seminarer og annen servicevirksomhet overfor kontorene. OFO- og KF-kontorene var representert i en forberedende arbeidsgruppe for å vurdere muligheten for å få til en felles interesseorganisasjon. Det viste seg ikke å være grunnlag for det. De to organisasjonene hadde imidlertid kontorfellesskap i Oslo fram til 1991, og de hadde fra 1988 et felles fagråd og felles statistikkarbeid for virksomheten. I samarbeid med Norsk forening for familierapi og Modum Bads Nervesanatorium gav KF og OFO ut tidsskriftet Fokus på familien. Dette var Nordens eneste tidsskrift for familierapi da det første gang ble utgitt i 1972/1973. Tidsskriftet er fortsatt i drift, nå med Universitetsforlaget som utgiver, og med et representantskap bestående av Kirkens Familievern, Modum Bad, De nordiske familieforeningene, Bufdir og Norsk forening for familierapi.

9.5.3 Stiftelsen Kirkens Familievern

I stiftelsesmøte 25. juni 2010 vedtok 13 stiftelser innen Kirkens Familievern å be landsstyret søke stiftelsestilsynet om å fusjonere til en ny juridisk enhet. Stiftelsesmøtet vedtok samtidig vedtekter for Stiftelsen Kirkens Familievern. I vedtektene § 4 heter det:

Stiftelsens formål er å yte hjelp til familier, par og enkeltpersoner der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien, eller som ønsker å forebygge slike vansker knyttet til samliv og samhandling. Stiftelsen skal gjennom sin virksomhet styrke familie, ekteskap, foreldreskap, samliv og ensliges stilling i kirke og samfunn.

Virksomheten har en kristen diakonal forankring og profil, og skal hjelpe klienter ut fra deres forutsetninger uansett sosial status, livsførsel, legning, religiøs tro eller politisk overbevisning.

I § 5 står det at Kirkens Familievern skal

Yte familievern tjenester på grunnlag av avtale med det offentlige og etter de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter for familievernkontorer.

20. januar 2011 godkjente Stiftelsestilsynet fusjoneringen til ny stiftelse. I april ble interesseorganisasjonen Kirkens familievern oppløst. 12. april 2011 ble Stiftelsen Kirkens Familievern opprettet. Stiftelsen Kirkens Familievern består nå av 10 kontorer spredt fra Kirkenes i nord til Egersund i sør.

9.6 Familierapifeltet og utdanning

Familieterapiens historiske utvikling som eget fagfelt i Norge har pågått over lang tid og er påvirket av utviklingen i flere andre land og flere ulike retninger.¹⁷⁹ Utviklingen i Norge var tidlig spesielt preget av inspirasjon fra USA, men også Europa og Australia.¹⁸⁰

Kirkens Familievernens toårige familierapiutdanning ble startet i 1971¹⁸¹ og var en praktisk-klinisk etterutdanning for fagfolk innen helse- og sosialsektoren. Utdanningen gikk over to år på deltid. I 1988 ble det innledet samarbeid med Diakonhjemmet Høgskole. I 1990 ble utdanningen formelt en del av utdanningstilbudet ved høgskolen, og Kirkens Familievern trakk seg ut av utdanningen. Det hadde til da vært uteksaminert åtte kull med om lag 250 deltakere. I 1976 startet ettårig utdanning i familierådgivning for prester, med siktemål å utdanne prester knyttet til kontorenes team og også å dyktiggjøre vanlige prester i familiearbeid. Denne utdanningen opphørte i 1992. Det hadde da vært gjennomført syv kull med 120 deltakere.

Parallelt med utviklingen av familierapi som fagområde og arbeidsmetode har det kommet til nye utdanninger, videreutdanninger og masterløp ved flere høyskoler og universiteter.¹⁸²

9.7 Økonomi

En viktig forutsetning for familieverntjenesten har hele tiden vært at de hjelpesøkende selv ikke skulle betale for tjenester.

De *offentlige* kontorene fikk helt fra begynnelsen av midler over statsbudsjettet. Den aller første bevilgningen kom da Stortinget i 1959 vedtok å bevilge midler til et prøveprosjekt der to familievernkontorer skulle drives i tre år i to ulike fylker. Offentlige kontorer har hele tiden blitt drevet for offentlige midler, enten over statlige, fylkeskommunale eller kommunale budsjetter. Fra 1963 ble familievernkontorene finansiert gjennom en stykkprisfinansieringsmodell. Kontorene fikk godtgjøring for undersøkelse, rådgivning og behandling. Godtgjøringen ble beregnet til omtrent 50 prosent av driftsutgiftene. De øvrige utgiftene skulle dekkes av fylkeskommunen eller kommunen.

Den første tiden var økonomien i det *kirkelige* familievernet usikker. Disse kontorene var ikke offentlig godkjente, og mottok ingen offentlige midler. Virksomheten ble finansiert ved frivillig innsats som innsamling av penger gjennom kirkeofringer, loppemarkeder og basarer, i tillegg til støtte fra Norsk menighetsinstitutt. I 1965 ble Oslo-kontoret offentlig godkjent. Dette ga rett til trygderefusjon, og det var egne takster for parsamtaler, familiesamtaler, gruppevirksomhet mv. Etter hvert ble også de andre kontorene offentlig godkjent, og de fikk rett til å motta trygderefusjoner. Men trygderefusjonene dekket bare deler av driftsutgiftene. Også i påfølgende år ble det samlet inn betydelige beløp i bispedømmer og menigheter for å

¹⁷⁹Andersen og Grasaasen, 2019.

¹⁸⁰Jensen, 2013.

¹⁸¹Andersen og Grasaasen, 2019.

¹⁸²Se Andersen og Lorås, 2019: *Den historiske utviklingen av familierapien som fagfelt* og Grasaasen og Michaelsen, 2019: *Dagens utdanningstilbud for familievernet*. Rapportene er lagt ved som digitale vedlegg til denne utredningen på regjeringen.no.

sikre driften for de kirkelige kontorene.¹⁸³ Etter hvert ble også de kirkelige kontorene innlemmet i fylkeskommunal og kommunal helse- og sosialplanlegging, og situasjonen ble likeve for de offentlige og kirkelige kontorene. Men det ble påpekt fra kirkelig hold at trygdekasserefusjonene dekket maksimalt 30 prosent av driften, og at det også for de kirkelige kontorene var vanskelig å drive uten statstilskudd.¹⁸⁴

I St.meld. nr. 17 (1967–68) *Om familierådgivning*, fastholdt regjeringen prinsippet med trygdekasserefusjon, men foreslo å heve satsene til en gjennomsnittlig dekning på 60 prosent, mens 40 prosent skulle dekkes av fylkeskommunen, kommunen og/eller eierorganisasjon.

På 1980-tallet ble stykkprisbetalingen via trygdesystemet fjernet. Fra 1983 fikk alle godkjente kontorer dekket opp til 75 prosent av driftsutgiftene over statsbudsjettet. De resterende 25 prosent måtte søkes dekket inn av fylkeskommunen, kommunen og/eller eierorganisasjon. Det var en utfordring at midlene over statsbudsjettet varierte, og at andelen statlig finansiering flere år i realiteten lå rundt 60 prosent. Dette skapte stor budsjettmessig usikkerhet for de aller fleste av familievernkontorene. De kirkelige kontorene hadde også andre inntektskilder, fra kirken, innsamlede midler og ulike fondsmidler, men dette var kun beregnet til 1 prosent av de kirkelige kontorenes driftsbudsjetter i 1988.¹⁸⁵

Fra 1990-tallet ble kontorene gitt direkte tilskudd, først gjennom fylkeskommunen og deretter fra Stortinget over statsbudsjettet, gjennom Bufetat.

Familieverntjenesten ble bevilget 353 millioner kroner i 2013.¹⁸⁶ I 2015 ble bevilgningen økt til 433 millioner kroner. I 2016 lå saldert budsjett på 457 millioner kroner.¹⁸⁷

I 2017- og 2018-budsjettene ble familieverntjenesten styrket ytterligere, og saldert budsjett for 2018 lå på om lag 540 millioner kroner. For 2019 har Stortinget bevilget 576 millioner kroner.¹⁸⁸

9.8 Forvaltning

9.8.1 Sentraladministrasjonen

Helsedirektoratet var fra begynnelsen det sentrale forvaltningsorganet for familieverntjenesten, og Sosialdepartementet var det ansvarlige fagdepartementet. Fra 1990 ble ansvaret for

¹⁸³Barne- og familiedepartementet, 1991.

¹⁸⁴Ibid.

¹⁸⁵Ibid.

¹⁸⁶Kap. 842 Familievern, post 01 og post 70. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-1-s-20132014-/id741609/>

¹⁸⁷Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-bld-20162017/id2513791/>

¹⁸⁸Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2018-2019/inns-201819-014s/?m=5>

familieverntjenesten overført til det daværende Familie- og forbrukerdepartementet, i dag Barne- og familiedepartementet.

9.8.2 Forslag om å integrere familievern

Gjennom familievernets historie har det flere ganger vært diskutert om familievern bør integreres i annen virksomhet innen helse- og sosialsektoren. Blant annet kom spørsmålet om familievernets organisering og forvaltningsmessige plassering opp i NOU 1982: 10 *Spesialistene i helsetjenesten, pleiehjemmene mv.* Utvalget gikk inn for å opprettholde familievernkontorene som selvstendige enheter fordi de «fremdeles spiller en sentral rolle i utviklingen av ulike former for familietilnærming». Utvalget mente imidlertid at familievernkontorenes funksjoner på sikt ville gå inn i «primærtjenestens regulære virksomhet på den ene siden, og det psykiske helsevern på den andre siden». Utvalget foreslo et samlet offentlig ansvar for familievernkontorene, der fylkeskommunen skulle få ansvaret for planlegging, tilfredsstillende utbygging og drift. Utvalget mente det måtte bli opp til fylkeskommunen å avgjøre om driften skulle skje i egen regi eller etter avtale utføres av private organisasjoner, for eksempel tilsluttet Kirkens Familierådgivning.

Utvalgets synspunkter om framtidig integrering av familievernkontorenes funksjoner i helse- og sosialtjenestene ble ikke tatt til følge. I brev fra sosialministeren datert 11. juli 1985 slås det fast at gjeldende ordninger for familievernkontorene «fungerer rimelig bra». Det sies videre at «når det gjelder familievernkontorene vil Sosialdepartementet arbeide videre innenfor gjeldende ordning med å bedre finansieringsmåten og administrative løsninger».¹⁸⁹

I St.meld. nr. 41 (1987–88) *Helsepolitikken mot år 2000* sto det imidlertid blant annet følgende om familievern:

Dette er en tjeneste som har vært mye diskutert i de senere år og som ikke har funnet sin endelige form innen helse- og sosialtjenesten. Sosialdepartementet vil foreslå at denne funksjon sees sammen med de endrede oppgaver i kommunene. (...) Familierådgivningskontorenes funksjon må derfor, hvis de skal nå flest mulig, innbygges i andre kommunale tjenester som er rettet mot forebygging og behandling av sosialmedisinske problemer, dvs. helsestasjoner, skolehelsetjeneste, allmennlegetjeneste, barnevern og øvrige sosialtjenester og tiltak mot privat vold. De eksisterende familievernkontorer bør integreres i den fylkeskommunale 2.-linjetjeneste i de fylker der de i dag ligger. Den konsultasjons- og opplæringsvirksomhet som i dag utføres ved familievernkontorene, bør, som for øvrige spesialisttjenester gå inn som en del av den 2.-linjetjeneste fylkeskommunene yter innen andre arbeidsfelt.

Ved Stortingets behandling av meldingen avviste Stortinget denne integreringsplanen. Flertallet, bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet var uenige med regjeringen og fremmet forslag om at familievernkontorenes selvstendige stilling og det statlige tilskudd skulle opprettholdes:

Flertallet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet (...) mener departementets forslag til omorganisering av familievernkontorene vil svekke kontorenes stilling. Familievernkontorenes arbeid er både primær- og spesialistarbeid. Klientbehandlingen og veiledningsdelen av kontorene er avhengig av hverandre. Erfaringene fra den ene siden av virksomheten har betydning for den andre delen. Flertallet mener på denne bakgrunn at familievernkontorene fortsatt bør ha den selvstendige stilling de har i dag. Finansieringen må fortsatt bestå av

¹⁸⁹Barne- og familiedepartementet, 1991.

øremerkede statlige tilskudd kombinert med tilskudd fra kommuner, fylker, kirkelige organer m.m.

Meldingen var lagt fram av Gro Harlem Brundtlands andre regjering, og det var forventet at Arbeiderpartiet sluttet seg til regjeringens råd og forslag. Men også Arbeiderpartiet mente at familievernkantorene burde utvikles videre som egen tjeneste og utbygges, og skrev sammen med Sosialistisk Venstreparti blant annet følgende:

Arbeiderpartiets og Sosialistisk Venstrepartis medlemmer vil vise til at familievernkantorene gjør et viktig arbeid. Spesielt kantorenes frie stilling i forhold til psykiatri og sosialvesen gjør at folk lettere selv oppsøker dette tilbudet. Disse medlemmer ser dette som et viktig grunnlag for tjenesten og mener at familievernkantorene bør utvikles videre som egen tjeneste. Disse medlemmer vil understreke kantorenes plass i det forebyggende helsearbeidet både ved sin direkte klientrettede virksomhet og som ressursentra for kommunene.

Stortinget ønsket ikke å følge integreringslinjen regjeringen hadde anbefalt.

Regjeringen bestilte i 1990 en utredning om familievernet. I utredningen fra 1991 ble det tatt utgangspunkt i at Stortinget hadde fastsatt at familievernet skulle være en selvstendig tjeneste og et statlig hovedansvar. I denne utredningen ble det blant annet også foreslått en særskilt lov om familievern.¹⁹⁰

9.9 Lovfesting av familieverntjenesten

9.9.1 Stortingsmeldingen om familievernet

St.meld. nr. 15 (1992–93) *Familievernet. Oppgaver og forvaltning* ble lagt fram i 1992. Barne- og familiedepartementet fremmet her forslag til ny forvaltningsordning for familievernet. Forslaget gikk ut på å lovfeste tjenesten, overføre det økonomiske og administrative ansvaret for familievernkantorene til fylkeskommunen og innlemme det statlige driftstilskuddet i det fylkeskommunale rammetilskuddet.

Regjeringen mente at med økende utbygging og utvikling av tjenesten var behovet for juridisk og administrativ regulering blitt mer og mer påtrengende. Regjeringen hadde også kommet til at mekling skulle pålegges familievernet som en lovfestet oppgave. Det var dessuten et behov for å løse juridiske spørsmål i familievernet, som blant annet kom som konsekvens av eierforholdene. Uavklarte juridiske spørsmål skapte en uklar rettstilstand for brukerne og vanskelige arbeidsforhold for ansatte.

Regjeringen foreslo å lovfeste familievernet i den nye loven om spesialisthelsetjenester. Ved å lovfeste familievernet som en fylkeskommunal oppgave, skulle tjenesten sikres økonomisk støtte innenfor det statlige rammetilskuddet. Ressursfordelingen skulle avgjøres gjennom fylkeskommunal prioritering. Gjennom lovfesting skulle familievernet opprettholdes med den faglige kompetansen og de basisoppgavene tjenesten allerede hadde.

Regjeringen mente at familievernet burde reguleres ved lovfesting i eksisterende lovverk av hensyn til rasjonalisering av det samlede lovverket og ønsket om å stille familievernet på linje med tjenestene i helse- og sosialsektoren. Regjeringen mente familievernet kunne innpasses i helselovverket, og samtidig opprettholdes som en selvstendig tjeneste.

¹⁹⁰Barne- og familiedepartementet, 1991.

Et samlet Storting var enig med regjeringen i at familievernet skulle videreutvikles og sikres som egen tjeneste. Stortinget støttet regjeringens forslag om å lovfeste familievern tjenesten. Flertallet mente at:

(...) det vil være formålstjenlig med en egen lov om familievernet ut fra denne tjenestens egenart. Det må i denne legges til rette for at staten har et vedvarende økonomisk ansvar samtidig som det fylkeskommunale og kommunale økonomiske ansvar ikke svekkes i forhold til i dag.¹⁹¹

Flertallet ba imidlertid departementet foreta en ny helhetsvurdering av spørsmålet om forvaltningsmyndighet.

9.9.2 Lovforslaget og Stortingets vedtak

I 1996 la regjeringen fram forslag om lovfesting av familievern tjenesten i Ot.prp. nr. 6 (1996–97) *Om lov om familievernkontorer*.

Forslaget som ble lagt fram i denne proposisjonen, tok utgangspunkt i Stortingets behandling av St.meld. nr. 15 (1992–93) der det ble vektlagt at ut fra familievernets egenart ville det være formålstjenlig med en egen lov. Lovfesting av familievernet skulle sikre at dette hjelpetilbudet til familiene også i framtiden ville finnes i alle landets fylker. Lovfesting skulle også understreke familievernets stilling som en egen, selvstendig tjeneste.

Regjeringen utformet lovforslaget med utgangspunkt i en forståelse av tjenesten som en helsetjeneste med særlig vekt på forebyggende virksomhet. Det ble foreslått at fylkeskommunen skulle bli forvaltningsmyndighet for familievernkontorene. Fylkeskommunen ble i lovutkastet gitt ansvar for å sørge for at familievern tjenesten fantes i fylket, og på forsvarlig måte planlegge, organisere, dimensjonere og kvalitetssikre tjenesten. Departementet foreslo en forvaltningsordning som skulle ivareta hensynet til en enhetlig tjeneste, selv om eiertilknytningen er ulik. Departementet mente at:

Til tross for sin ulike eiertilknytning har den offentlige og den kirkelige delen av familievernet hatt en parallell faglig utvikling og fremstår som en enhetlig tjeneste med spisskompetanse på familierelaterte problemer.

Regjeringen foreslo i proposisjonen at forholdet mellom fylkeskommunen og de kirkelige kontorene skulle reguleres gjennom driftsavtaler. De kirkelige kontorene skulle gis rett til avtale med fylkeskommunen i to år. Det ble lagt til grunn at avtalene ville bli videreført.

Familievernet ble inntil da i hovedsak finansiert ved statlige, fylkeskommunale og kommunale midler. Utgiftsdelingen varierte betydelig fra fylke til fylke. Regjeringen foreslo at stats-tilskudd til familievernkontorene ble opprettholdt som et øremerket tilskudd.

Siktemålet var å videreføre virksomheten og organiseringen av familievernet, herunder tjenestens kompetanse og tverrfaglige arbeidsform.

Under Stortingets behandling av proposisjonen våren 1997 var det bred enighet om at familievernet skulle lovfestes i en egen lov.¹⁹² Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen mente at en lovfesting av arbeidet ville heve statusen og bidra til å sikre familievern arbeidets

¹⁹¹Innst. S. nr. 157 (1992–93).

¹⁹²Innst. O. nr. 70 (1996–97).

framtid. Komiteen mente også at gjennom en egen lov kunne tjenestens egenart sikres. Det var imidlertid uenighet i Stortinget om tjenesten skulle defineres som en helsetjeneste, en sosialtjeneste eller en egen spesialtjeneste. I Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen hadde Ap og SV flertall, og de støttet regjeringens forslag om å definere familievernet som en helsetjeneste. I Odelstinget ble innstillingen vedtatt med 37 mot 36 stemmer, mens i Lagtinget ble forslag fra Sp, H, KrF og to uavhengige representanter om at familievernet skulle være en spesialtjeneste, bifalt med 14 mot 13 stemmer. Ifølge loven er familievernet i dag en spesialtjeneste.

Det var sterk uenighet om forvaltningen skulle legges til stat, fylkeskommune eller kommunene. Innstilling fra Ap og SV om fylkeskommunalt ansvar fikk et knapt flertall.

Lov om familievernkontorer trådte i kraft 1. januar 1998.

I løpet av den første treårsperioden etter ikrafttreddelsen av familievernkontorloven gjorde Barne- og familiedepartementet seg enkelte erfaringer som viste behov for noen justeringer i loven. Loven stilte opprinnelig i § 4 krav til personellens faglige sammensetning, og spesifikke krav til faglig leders kompetanse. Dette kravet ble fjernet i 2001, og det ble begrunnet med at det måtte være opp til fylkeskommunene å bestemme hvilke krav til faglig kompetanse som burde stilles.

Senere er det gjort flere tekniske endringer i familievernkontorloven, særlig som følge av endringer i andre lover. Lovens § 2 er også endret som følge av at staten overtok fylkeskommunens oppgaver på området i 2004.

9.10 Meklingsordningen

Mekling ved skilsmisser har i ulike former eksistert i Norge siden forlikskommisjonene ble opprettet i 1795. Tidligere var mekling en obligatorisk plikt etter ekteskapsloven, og intensjonen var å bringe partene til å fortsette ekteskapet.¹⁹³

I 1993 ble det innført en ny meklingsordning i forbindelse med separasjon og skilsmisse. Formålet med den nye ordningen var å legge forholdene best mulig til rette for et fungerende foreldreskap etter bruddet. Denne endringen kom på bakgrunn av dype kulturelle og samfunnsmessige endringer i hele den vestlige verden. Skilsmisse og samlivsbrudd var blitt normalisert. Det ble stadig vanligere med familieformer uten den tradisjonelle kombinasjonen av parforhold og foreldreskap. Moderne oppfatninger av frihet og individualitet tvang fram en mer liberal lovgivning, og en ny meklingsordning. Staten skulle ikke lenger blande seg opp i om det ble samlivsbrudd eller ikke. Derimot ble det ansett som et offentlig anliggende at samlivsbrudd fikk minst mulig skadelige konsekvenser for barna. Forskningslitteraturen hadde vist at langvarige konflikter med høy intensitet var det som skadet barn mest.¹⁹⁴ Meklerens oppgave ble å hjelpe foreldre til best mulig samarbeid om barna etter samlivsbruddet. I meklingen skulle det søkes å komme fram til skriftlige avtaler om foreldreansvar, daglig omsorg og samværsordninger for barna.

Meklingsordningen ble gjort obligatorisk for foreldre med barn under 16 år i separasjons- og skilsmisssaker, og i saker hvor (minst) en av foreldrene ønsket å reise sak for retten.

¹⁹³Ekeland, 2010.

¹⁹⁴Ibid.

Partene måtte møte til minst en time obligatorisk mekling, og ytterligere en eller to timer hvis de ikke kom fram til en avtale i løpet av første eller andre time. Meklingsattesten ble utstedt etter første time hvis partene kom til enighet. Partene som ikke kom til enighet, fikk meklingsattest etter tredje time. Gyldig meklingsattest var et absolutt vilkår for å få innvilget separasjon eller skilsmisse og/eller for å kunne reise en såkalt barnefordelingssak for retten.

I forkant var det uenighet om det var riktig å gjøre meklingen obligatorisk. En del fagpersoner ved familievernkontorene mente at ordningen burde være frivillig, blant annet fordi klienter må være motiverte for at fagpersonen skal kunne gjøre et meningsfullt og godt arbeid. Noen mente også at mekling ville gå utover andre oppgaver i familievernet. I en undersøkelse relativt kort tid etter innføringen svarte imidlertid kun 4,6 prosent av meklerne at de (fortsatt) var negative til obligatorisk mekling.¹⁹⁵

Fylkesmannen fikk ansvaret for at det fantes et kvalifisert meklingsapparat i fylket. Dette skulle dimensjoneres etter behovet med utgangspunkt i antall separasjoner. Brukerne skulle ha tilgang uten vesentlig ventetid. Meklingen skulle være «rimeleg tilgjengelig» geografisk, selv om man måtte regne med noe reisetid.¹⁹⁶

På bakgrunn av de kravene til kompetanse som ble stilt, mente Barne- og familiedepartementet at familievernet pekte seg ut som en godt egnet meklingsinstans. Familievernkontorene satt inne med høy og relevant fagkompetanse, og på kontorene skulle det være personer med utdanning som sosionom, psykolog og lege/psykiater. Det ble også vist til at familievernkontorene hadde faglige tradisjoner og erfaring fra mekling og annet arbeid som gjelder relasjoner og konfliktløsning der hele familien er involvert. Departementet viste også til at kontorene, der de fantes, var godt innarbeidet og lett tilgjengelig for folk flest. Videre mente departementet at mekling og terapi/rådgivning i mange tilfeller kunne påvirke hverandre på en god måte. Familievernet ble definert som en «grunnstamme» i meklingsarbeidet, som skulle ta hovedtyngden av meklingene.

Det var først og fremst personer ansatt ved offentlig godkjent familievernkontor som kunne godkjennes som meklere. Videre kunne prest eller ansatt i offentlig helse- eller sosialinstans få meklingsbevilling. Hvis det ikke var god nok tilgang på meklere i det offentlige apparatet, kunne også privatpraktiserende psykolog, psykiater eller advokat få bevilling.

Det ble innført formelle krav for godkjenning av meklere i familievern tjenesten og eksterne meklere. Det ble innført obligatoriske meklingsopplæringskurs for alle meklere.

I 2007 ble meklingsordningen endret. Formålet er fortsatt å bidra til best mulig foreldresamarbeid etter samlivsbrudd. Rammene ble imidlertid endret. Fra 2007 er det én obligatorisk time for alle. Etter denne første timen får foreldrene meklingsattest, selv om de ikke har kommet fram til en avtale. Dersom foreldrene ikke har kommet fram til avtale etter første meklingstime, skal mekler oppfordre dem til å ta imot tilbud om mekling i tre timer til. Foreldrene bør samtidig informeres om at mekler etter en konkret vurdering kan tilby ytterligere tre timer mekling. Hensikten med omleggingen var å utnytte ressursene bedre og å gjøre meklingsordningen mer fleksibel og tilpasset de enkelte sakene, slik at det kan brukes mindre tid på foreldre som ikke har utbytte av mekling og mer tid på foreldre med store konflikter.¹⁹⁷

¹⁹⁵Ekeland & Myklebust, 1996.

¹⁹⁶St.meld. nr. 15 (1992–93).

¹⁹⁷Ot.prp. nr. 103 (2004–2005).

Samtidig fikk også samboere med felles barn under 16 år plikt til å mekle ved samlivsbrudd. Rett til utvidet barnetrygd ble gjort betinget av gyldig meklingsattest.

Fra 2008 har Barne-, ungdoms- og familieetaten ansvar for at det finnes et kvalifisert meklingsapparat som er tilstrekkelig dimensjonert.

I 2019 er rammene rundt meklingsordningen og målgruppen fortsatt de samme som i 2007. Det er én en time obligatorisk mekling og mulighet for inntil ytterligere seks timer frivillig mekling. Ordningen omfatter foreldre med barn under 16 år som flytter fra hverandre, og foreldre som ønsker å reise sak for retten (foreldretvister). Fra 2018 må i tillegg foreldre som ikke er enige om at barnet skal flytte, møte til mekling.

9.11 Familievernet på 1990- og 2000-tallet

Foreldreveiledning og samlivstiltak har tradisjonelt vært politikkområder som av noen har vært oppfattet som kontroversielle, fordi politikken blander seg inn i den private sfære. Av andre har områdene vært lavt prioritert og regnet som lite viktig. I løpet av nittitallet ble alle partier mer opptatt av familiepolitikk, men det var ulike synspunkter på virkemidler og løsninger.¹⁹⁸ Mange viktige politiske vedtak som berørte familievernet, ble fattet på 1990-tallet. Foreldremekling ble lovfestet som en del av familievernets tjeneste, og det ble vedtatt en egen lov om familievernkontorer. Økt politisk interesse og satsning på familievernet førte til en utbygging av tjenesten. I perioden 1990 til 1994 økte antallet kontorer fra 46 til 62, og kapasiteten ved flere kontorer ble utvidet. I 1995 mente man at et tilstrekkelig omfang var nådd. Halvparten av kontorene ble da drevet av kirkelige stiftelser, og halvparten av kommuner og fylkeskommuner.¹⁹⁹

Ved forvaltningsreformen i 2004 ble forvaltningsansvaret for familievernkontorene overført fra fylkeskommunen til staten. Hovedmålet med reformen for familievern tjenesten var å sikre en videre utbygging av tjenesten. Det ble nå et statlig ansvar å sørge for at familievern tjenesten var tilgjengelig i alle deler av landet, og planlegge, dimensjonere og organisere tjenesten på en forsvarlig måte. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) ble opprettet. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er det øverste organet i Bufetat. Direktoratet ble opprettet som en sammenslutning av Statens barne- og familievern og Barne-, ungdoms- og familieforsvar. Etaten ble inndelt i fem regioner tilsvarende helseregionenes inndeling. Bufdir ble underlagt Barne- og familiedepartementet. OFO ble avviklet og organisasjonens oppgaver lagt til direktoratet. Kirkens familievern videreførte sin drift inntil 2011, da interesseorganisasjonen Kirkens familievern ble oppløst og stiftelsen Kirkens Familievern ble opprettet.

¹⁹⁸Vollset, 2011.

¹⁹⁹Jonassen & Bratt, 1998.

9.12 Familievernet på 2010-tallet

9.12.1 En styrket tjeneste

Familieverntjenesten er på 2010-tallet en tjeneste med et bredt tilbud som skal hjelpe familier når de har relasjonelle vansker og utfordringer. Tjenesten er fortsatt et gratis lavterskeltilbud, som skal være tilgjengelig i hele landet. Familieverntjenestens budsjett har siden 2014 økt betraktelig. Dette har gitt grunnlag for å styrke det faglige tilbudet i tjenesten og gjøre den mer tilgjengelig. I 2017 fikk familieverntjenesten inn nesten 30 000 nye kliniske saker og over 16 000 nye meklingsaker. Eksterne meklere som er godkjent av Bufdir, utførte over 4 200 nye meklinger. Til sammen er dette et sakstilfang på over 50 000 saker. I tillegg deltok mange i familievernets gruppetilbud.

Enkelte temaer har vært særlig vektlagt dette tiåret, blant annet som resultat av økte bevilgninger fra Stortinget og Stortingets vedtak om prioriterte felt innen familievernet. Vektlagte temaer er tilbud til foreldre med høyt konfliktnivå, å gi foreldre et meklingsstilbud tilpasset situasjonen i egen familie, høring av barn i meklingsprosess, tilbud til familier med voldsutfordringer og foreldrestøttende tiltak. Bufetat har opprettet spisskompetansemiljøer for å øke familievernets kompetanse på de særskilt prioriterte områdene. Et annet trekk er at barns rett til deltagelse har kommet stadig mer i søkelyset de seneste årene.

9.12.2 Forslag om overføring til kommunene

I 2015 informerte regjeringen Stortinget om at regjeringen i forbindelse med kommunereformen ønsket å overføre ansvaret for familieverntjenesten til kommunene (Meld. St. 14 (2014–2015)):

Som en del av regjeringens arbeid med kommunereformen utreder Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet familieverntjenesten med sikte på en overføring til kommunene. Familieverntjenesten er en tjeneste som i dag samarbeider med kommunalt barnevern, helse- og omsorgstjenesten og også andre kommunale tjenester. Administrativ forankring på samme nivå for ulike deler av hjelpeapparatet kan gi kommunen bedre mulighet til å utvikle en helhetlig, forebyggende og behandlende tiltakskjede overfor befolkningen. Utredningsarbeidet omfatter en rekke problemstillinger knyttet til administrative, juridiske, økonomiske, faglige og brukermessige konsekvenser ved en overføring av familieverntjenesten til kommunene. Det arbeides videre med en løsning for de kirkelige kontorene.

Stortinget sluttet ikke opp om regjeringens forslag, og familieverntjenesten ble videreført som statlig tjeneste (Innst. 333 S (2014–2015)). Stortinget ønsket ikke at ansvaret for familieverntjenesten skulle overføres til kommunene, men oppfordret til videre arbeid for utvikling av samarbeidet mellom familievernet og kommunale tjenester. Stortinget ba også om utredninger av hvordan bedre tilgjengelighet til tjenesten i hele landet kan sikres:

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, ber regjeringen utrede hvordan familievernet i større grad kan arbeide forebyggende i samarbeid med kommunale tjenester, for å forhindre at samspillsproblematikk og konflikter fører til alvorlige familieproblemer og samlivsbrudd. Det må også utredes hvordan man kan sikre bedre tilgjengelighet til tjenesten i hele landet. Flertallet mener at dette ikke innebærer omorganisering, men et skritt i retning av tettere samarbeid med de kommunale tjenestene, og bedre tilgjengelighet for brukerne.

9.12.3 Forslag om overføring til regionsnivå

9.12.3.1 Innledning

Etter anmodning fra Stortinget i forbindelse med behandlingen av regjeringens forslag til regionsreform, ble et ekspertutvalg nedsatt av regjeringen sommeren 2017. Utvalget hadde som mandat å vurdere overføring av ytterligere ansvar, oppgaver og myndighet som støtter opp under fylkeskommunenes samfunnsutviklerrolle. Arbeidet ble ledet av professor Terje P. Hagen, og utvalgets rapport ble levert 1. februar 2018.

9.12.3.2 Hagen-utvalgets forslag

Utvalgets tilnærming var å bygge opp under de oppgaver og roller fylkeskommunene allerede har som tjenesteyter, samfunnsutvikler, planmyndighet og som bindeledd i forvaltningen. Utvalget foreslo oppgaveoverføringer til fylkeskommunene innen fem områder, herunder helse og levekår. Under sistnevnte kategori faller ansvar for familievern, som i dag ligger til Bufetat. Utvalget mente at regionene burde ha ansvar for barnevernsinstitusjoner, fosterhjem og adopsjon, som i dag er lagt til Bufetat. Utvalget mente at Bufetat burde legges ned, mens Bufdir skulle beholdes som fagdirektorat.

Utvalget uttalte:

Familievernkontorene er organisert i et to-sporet system med offentlig og kirkelig eierskap. Familieverntjenesten er statlig fullfinansiert. Bufdir har det faglige og administrativt overordnede ansvaret for tjenesten. Tjenesten er regionalt organisert i fem regioner. Utvalget mener at fylkeskommunene har en størrelse som er egnet til å ivareta familieverntjenesten og forholdet til de 49 familievernkontorene. Fylkeskommunene har en større nærhet til innbyggerne og kommunene enn Bufetat. Overføres også oppgavene som Bufetat har på barnevernsområdet, vil det spesialiserte barnevernet fortsatt være samorganisert med familieverntjenesten. Utvalget mener det er et potensial for økt samhandling mellom familievern og barnevernet, både innenfor det som i dag er kommunenes tjenester og det som er statens ansvar, og at barnevernet kan ha god nytte av kompetansen som er i familievernet.

9.12.3.3 Høringen

I Meld. St. 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner* ble høringen oppsummert. Om lag 100 av fylkeskommunene, kommunene og regionrådene som avga høringsuttalelse, omtalte ikke forslaget om å overføre ansvaret for familievernet fra Bufetat til fylkeskommunene, men uttalte at de generelt støttet utvalgets samlede anbefalinger. I underkant av 20 fylkeskommuner, kommuner og regionråd uttalte seg spesifikt om forslaget. De trakk fram at sammenhengen mellom familievernet og barnevernet begrunner hvorfor disse bør være organisert på samme nivå i fylkeskommunene, forutsatt at barnevernet også overføres i tråd med utvalgets forslag. Enkelte kommuner uttalte også at de ikke støtter forslaget, mens én kommune tok til orde for at familievernet i stedet bør overføres til kommunene. KS støttet forslaget med den begrunnelse at fylkeskommunene kan bidra til økt nærhet til innbyggerne og større fleksibilitet.

Bufdir og Bufetat støttet ikke forslaget. De mente blant annet at forslaget vil innebære mindre stordriftsfordeler, og var bekymret for at det ikke vil være mulig å sikre et likeverdig tilbud over hele landet dersom ansvaret for familievernet og utviklingen av tilbudet desentraliseres. Dette ble også påpekt av flere andre høringsinstanser. Norsk Barnevern Samband trakk fram at årsaken til at ansvaret for familievernet ble overført til staten i 2004, var at tjenestene på fylkesnivå var av svært varierende kvalitet. Norsk Fosterhjemsforening mente også at familievernet burde være et statlig ansvar for å sikre et enhetlig tilbud i hele landet.

Flere høringsinstanser var bekymret for at en overføring til fylkeskommunene vil innebære en faglig svekkelse av familieverntjenesten. Bufetat Øst uttalte at det ikke er rimelig å for-

vente at hvert enkelt tjenestested skal inneha den nødvendige spisskompetanse som kreves for å gi et godt tilbud til barn, unge og familier. Fellesorganisasjonen og Psykologforeningen var også bekymret for dette.

Enkelte høringsinstanser mente at fylkeskommunene ikke vil være i stand til å gi barn og familier spesialisert hjelp med kunnskapsbaserte tiltak. Bufdir mente forslaget i praksis vil bevege familievernet mot økt bruk av mer generelle tiltak, uten spesiell tilpasning til barnas og familienes behov.

Både Redd Barna og Barneombudet påpekte at utvalget ikke har vurdert hensynet til barnets beste, og heller ikke utredet hvilke konsekvenser forslaget vil ha for barn. Barneombudet mente det derfor ikke er riktig å gjennomføre utvalgets forslag uten en nærmere vurdering.

Enkelte høringsinstanser trakk fram at utvalget i sine vurderinger ikke har tatt hensyn til at det er meldt en gjennomgang av familievernets totale situasjon, og at det er nedsatt et offentlig utvalg som skal se på dette. Både Barneombudet og Redd Barna mente derfor at endringer i forvaltningen av familieverntjenesten burde utsettes til utvalget har levert sin rapport.

9.12.3.4 Regjeringens forslag og Stortingets behandling

I Meld. St. 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner* ga regjeringen sin vurdering av saken. Regjeringen påpekte at Hagen-utvalgets forslag om å overføre ansvaret for familieverntjenesten til fylkeskommunene, blant annet bygger på at utvalget mener det er potensial for økt samhandling mellom familievernet og barnevernet, og at dersom det ikke gjøres endringer i ansvarsdelingen i barnevernet, faller et sentralt argument for å overføre familieverntjenesten til fylkeskommunene bort. Regjeringen konkluderte foreløpig med ikke å gå videre med forslaget fra utvalget om å overføre ansvaret for familieverntjenesten til fylkeskommunene, og viste til familievernutvalgets helhetlige gjennomgang av familieverntjenesten, jf. meldingens punkt 13.2 Familievern:

Regjeringen vil vurdere organiseringen av familieverntjenesten når resultatene av denne gjennomgangen foreligger. Den ovennevnte utredningen om overføring av Bufetats oppgaver i barnevernet til fylkeskommunen vil også være et viktig grunnlag for vurderingen.

Under Stortingets behandling av meldingen ga flertallet støtte til regjeringens syn. I Innst. 119 S (2018–2019) uttalte komiteen følgende:

Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen vurderer det slik at disse oppgavene krever en grundigere utredning, og at en slik gjennomføres. Målet for en slik utredning er en styrking av innsatsen overfor barn som trenger disse tjenestene. Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, støtter dette.

Utvalgets utredning av hva som er den mest hensiktsmessige organiseringen av familievernets oppgaver, herunder om det vil være hensiktsmessig å flytte oppgaver mellom forvaltningsnivåer, følger i kapittel 15.

10 Familieverntjenestens formål og samfunnsoppdrag

10.1 Innledning

Familievernets samfunnsmandat er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien og å styrke gode familierelasjoner og barns oppvekstvilkår. Dette er familieverntjenestens mål

og hensikt. For å forstå begrunnelsen for denne familievernvirksomheten må vi forstå hvorfor familien er noe å verne. Vi må undersøke hvorfor det er verdifullt med et familievern som arbeider med å forebygge og avhjelpe relasjonelle problemer i familien. Vi må begrunne hvorfor det er viktig at familieproblemer, konflikter og kriser løses, og hvorfor myndighetene har interesse av og ansvar for å bidra til løsning.

Boks 10.1 Familievernets samfunnsfunksjon

Å skape trygge familierelasjoner er i et større perspektiv svært grunnleggende for et stabilt og trygt samfunn. Det er derfor en viktig samfunnsoppgave å bevare denne unike spesialtjenesten som har et særlig perspektiv på forebyggende arbeid.

Stiftelsen Kirkens Familievern i innspill til utvalget

[Boks slutt]

10.2 Betydningen av familien

10.2.1 Innledning

Familien er individets utgangspunkt og samfunnets grunnenhet. Vi fødes inn i familien og forlater den først ved døden, og er på sett og vis en del av familien også deretter, som minner hos gjenlevende. Familien er en kilde til identitet og ett av flere uttrykk for hvem vi er og hvor vi kommer fra.²⁰⁰

I alle kjente samfunn har familien som institusjon spilt en grunnleggende rolle, både for den enkelte og for samfunnet. En familie anses som et naturlig og grunnleggende fellesskap som gir tilhørighet, nærhet, identitet og fellesskap. Familien har primæransvaret for omsorg og beskyttelse av barn og for at barnet skal tilegne seg samfunnets verdier. Barn opplever trygghet, tilknytning, emosjonell støtte og nødvendig omsorg i en godt fungerende familie. Familien skaper rammer for utvikling av personlig identitet og evnen til å utvikle sosiale relasjoner. At familien gir rammen rundt barns oppvekst, er generasjoners erfaringer, uavhengig av verdier, kultur og religion.²⁰¹

Boks 10.2 Knausgård om familien

Tre søsken, en mor og en far, det er oss. Det er familien din. At jeg nevner det først, er fordi det er det viktigste. Bra eller dårlig, varmt eller kaldt, strengt eller snilt, det spiller ingen rolle, det er det viktigste, dette er relasjonene du kommer til å se verden gjennom, og som kommer til å forme din oppfatning om nesten alt, direkte eller indirekte, både i form av motstand og medgang.

Karl Ove Knausgård presenterer familien for sitt ufødte barn i boken: *Om høsten*.

[Boks slutt]

²⁰⁰Herlofson & Daatland, 2016.

²⁰¹Meld. St. 24 (2015–2016).

Familieliv handler om å få hverdagen til å fungere ved å samarbeide om omsorg, huslige oppgaver og om å ivareta det sosiale nettverket i og rundt familiene. Men familiene er mer enn hverdagsliv, samliv og oppvekst. Familien er identitetsmarkør, generasjoner, slekt, kultur, tradisjon og økonomiske fellesskap, ansvar og tilhørighet. Familien markerer de store begivenhetene i den enkeltes liv. Familien strekker seg ofte på tvers av landegrensene. Å tilhøre en familie innebærer forpliktelser. I familiene knyttes tette bånd som varer livet ut, mellom individer og på tvers av generasjoner og biologi. Familietradisjoner skaper mening i hverdagen, men kan også være regulerende for hva den enkelte har frihet til å gjøre.²⁰²

Boks 10.3 FN om familiens betydning for barnet

Recognizing that the family, as the natural and fundamental group unit of society, has the primary responsibility for the nurturing and protection of children and that children, for the full and harmonious development of their personality, should grow up in a family environment and in atmosphere of happiness, love and understanding.

FN i en resolusjon om familiepolitikk: E/CN.5/2014/L5

[Boks slutt]

Boks 10.4 Rett til familieliv

Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK), artikkel 8. Retten til respekt for privatliv og familieliv.

1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.
2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.

Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP), artikkel 17.

1. Ingen må utsettes for vilkårlige eller ulovlige inngrep i privat- eller familieliv, hjem eller korrespondanse, eller ulovlige inngrep på ære eller omdømme.
2. Enhver har rett til lovens beskyttelse mot slike inngrep eller angrep.

FNs konvensjon om barnets rettigheter, artikkel 16.

1. Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme.
2. Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.

[Boks slutt]

Familien som studieobjekt er flerfaglig, og begrunnelsene for hvorfor familien er viktig for individet og for samfunnet, er tilsvarende mangfoldige. Historiske,²⁰³ sosiologiske, psykolo-

²⁰²Ibid.

²⁰³Se kapittel 6.1.

giske og juridiske kilder er innganger til forståelsen av familiens rolle. Forståelsen av begrepet «familie» vil bero på konteksten som familien studeres ut fra.²⁰⁴

10.2.2 Familien i psykologien og sosiologien

Innenfor psykologien omtales familien som den primære oppdragelsesarena og «personlighetens vugge». Familien representerer barnets første samspillarena, der særlig foreldrene formidler og levendegjør kulturens og samfunnets verdier, normer og roller. Foreldrene er vanligvis de første og mest stabile tilknytningspersoner og modeller i barnas tilværelse. Deres omsorgsevne og -metode, og deres emosjonelle møte med barnet, er viktige faktorer for barns utvikling, tilknytning og identitet. Det er også gjerne foreldrene som velger hvilke andre påvirkningsfaktorer barnet etter hvert skal møte og ha kontakt med.²⁰⁵ Samarbeidet som foreldrene etablerer med andre, med barnehage, skole osv., innebærer også nye oppgaver for foreldrene, der et vesentlig element blir å legge til rette for at barnet blir tatt godt vare på også i det tidsrommet hvor andre har omsorg for barnet.

Forståelse av foreldrerollen er tett forbundet med hvordan foreldrene forstår barnets utvikling. Barnets utvikling skjer gjennom sosial deltakelse i hverdagslivet innenfor sammenhengene som er kulturelt og sosialt organisert. Foreldrene har ansvaret for å gi barnet en god utvikling. Det innebærer blant annet at barnets velferd er på høyde med det generelle velferdsnivået, og at dagliglivet peker framover; slik at barnet gradvis blir i stand til å ta vare på seg selv. Barnets utvikling er ikke uavhengig av tid og sted. Dette betyr at både utviklingsstøtte og utviklingsresultater må sees i forhold til de krav som stilles i det samfunnet som barnet er født inn i og skal fungere i.²⁰⁶

Fra et sosiologisk perspektiv er familien en sosial organisering som fyller omsorgsbehov og former relasjoner mellom slekt, generasjoner og kjønn, og spiller dermed en nøkkelrolle i samfunnets sosiale organisering. Ulike familietyper karakteriseres ofte ut fra de funksjonene som familien til enhver tid fyller. Slike funksjoner er sosialisering av barn til oppgaver og roller i samfunnet, overføring av kunnskap og kulturelle verdier og normer, utøving av sosial kontroll, overføring av status og identitet, og økonomiske funksjoner som produksjon og forbruk.

På bakgrunn av disse nevnte funksjonene har det i litteraturen ofte vært pekt på at familien i dag fyller færre av disse funksjonene, og at familien gradvis har spilt en mindre rolle, og at når familien i førindustriell tid sammenlignes med den moderne kjernefamilien, er det rimelig å betegne utviklingen som en funksjonstømming av familien. Om sammenligningsgrunnlaget derimot bare gjelder kjernefamilien innenfor den utvidede familien, har samtidig grensen for hva som regnes som barn, økt i takt med blant annet et mer spesialisert arbeidsliv og lengre utdanningsløp. Selv om 18 år regnes som myndighetsalder, avsluttes videregående utdanning

²⁰⁴Se kapittel 5.

²⁰⁵Evenshaug & Hallen, 1997.

²⁰⁶Andenæs, 2015.

ofte senere.²⁰⁷ I dette perspektivet har familien også fått oppgaver som varer lenger, fordi foreldre har det faktiske ansvaret for hvert barn i en lengre periode.

Det er svært ulike synspunkter på hva dagens familiefunksjon består i. Godt utviklede velferdsstatlige ordninger gjør at den enkelte ikke er like avhengig av familien for forsørgelse og omsorg. Velferdsstaten støtter opp om familien gjennom ordninger som foreldrepermisjon, barnetrygd og barnehage. Det gjør også at den enkelte har muligheter for å kombinere inn-tekstgivende arbeid med ansvar for familie- og omsorgsarbeid, og at det er mulig å ha omsorg for barn uten å leve i et parforhold.²⁰⁸

Selv om arbeidsliv og utbygging av velferdsstaten har gjort oss mer uavhengige av familien, er det ikke nødvendigvis slik at familien har fått mindre betydning i dag sammenlignet med tidligere. Emosjonell trygghet og tilhørighet kan vanskelig erstattes av offentlig sektor og andre aktørers tjenester til familier. At innholdet i familierelasjoner på tvers av generasjonene kan ha endret seg som følge av urbanisering og endringer i arbeidsliv, kan vitne om dypere verdimeslige endringer i samfunnet, som en tiltakende individorientering, men det kan også være et uttrykk for at det utvikles nye former for kontakt og samhørighet i familien, både i parrelasjonen, i foreldre–barn-relasjonen og mellom besteforeldre og barnebarn. Mye tyder på at nærhet gjennom felles interesser og bedre kommunikasjon er blitt viktigere, både i parforholdet, mellom generasjoner, i vennerelasjoner og i foreldre–barn-relasjonen, blant annet gjennom framveksten av en *ny intimitet*²⁰⁹ ved at våre nære relasjoner i mindre grad enn tidligere forankres i et arbeidsbasert fellesskap. Sosiolog og professor Helene Aarseth har beskrevet utviklingen slik:

Mye tyder på at nærhet gjennom felles interesser og «dyp kommunikasjon»²¹⁰ er blitt viktigere, både i parforholdet, vennerelasjoner og i foreldre–barn-relasjonen. Våre nære relasjoner er i endring, de preges ikke bare av mindre stabilitet, men også av en ny intimitet. I den sosiologiske forskningslitteraturen beskrives denne nye intimiteten med mange ulike navn. Man snakker om rene relasjoner²¹¹ eller en betroelsesbasert nærhet – «disclosing intimacy»²¹² og en ny vektlegging av våre personlige bånd og tilknytninger.²¹³ Felles for

²⁰⁷Hauge, Hendriks, Hokstad & Hustoft, 1999. Se side 11: «Hva taler for å velge én aldersgrense framfor andre? 18 år som aldersgrense for barn er i tråd med den allmenne oppfatning av myndighetsalder som skillet mellom barn og voksen. Personer under 18 år anses som barn i FN sin barnekonvensjon (men ikke i FN-anbefalingene til FoB2000). Velger en 20 år som aldersgrense for barn, sammenfaller dette med avslutning av videregående utdanning (for de fleste)».

²⁰⁸Aarseth, 2018.

²⁰⁹Opprinnelsen til begrepet «ny intimitet» slik det brukes i familiesosiologien i dag knyttes først og fremst til *The transformation of Intimacy* av Anthony Giddens (1992). Utviklingen er i tillegg beskrevet av blant annet Jamieson, 1998 og den norske sosialpsykologen Holter, jf. Holter et al., 1975.

²¹⁰Thagaard & Stefansen, 2014.

²¹¹Giddens, 1992.

²¹²Jamieson, 1998.

²¹³Smart, 2007. Morgan, 1996/2011. Finch, 2007.

disse teoriene er at de på ulike måter framholder at familien som en institusjon basert på komplementære roller og gjensidige forpliktelser erstattes av noe nytt.

Det «nye» er vektleggingen av følelsesmessige bånd, av subjektive opplevelser av tilhørighet og samhørighet. I den grad dette er en dekkende beskrivelse av virkeligheten, påpekes det at det dermed også kan ha kommet inn en grunnleggende utrygghet i våre nære relasjoner. Familie er nå i mindre grad noe man *har*, et felleskap som bare er der og som man alltid kan falle tilbake på.

Dette medfører et dypt spenningsforhold i våre nære relasjoner, mellom på den ene siden lengselen og drømmen etter en tilhørighet og samhørighet som vi alltid kan være trygge på, og på den andre siden vissheten om at vi nettopp aldri kan være helt trygge eller ta for gitt at familien vil vare ved og ikke utsettes for brudd i relasjoner. Den nye intimiteten som vokser fram både krever og produserer en form for emosjonell kompetanse som flere teoretikere løfter fram som viktig for å lykkes i vår tid.²¹⁴

Økt vekt på individuelle og personlige behov øker også spenningen i forhold til felleskapet. Eksempelvis kan det være at økning i skilsmisser ikke er et resultat av parforholdets dalende verdi, men snarere en kulturell oppgradering av forventningene til parforholdets betydning for det gode liv. Dermed vil polarisering mellom foreldreskap og parforhold lettere oppstå. Det er sannsynlig at den stadig økende vektleggingen av følelsesmessige bånd, nære relasjoner og intimitet gir et stadig økende behov for familievernets tjenester.

Familiens betydning for individet og for samfunnet, og familievernets virksomhet, preges i stor grad av de rådende kjønnsnormene. Selv om mye av forskningen på endringer i familien viser at kjønnsnormene i høyeste grad fortsatt er virksomme,²¹⁵ er det mye som tyder på at det skjer noe nytt i mange familier. Flere empiriske studier av heteroseksuelle foreldrepar avtegner et nytt mønster der foreldre i stor grad samarbeider om å få hverdagslivet til å gå rundt på områder som matlaging, barneomsorg og fritidsorganisering.²¹⁶ Dette bekreftes av tidsbruksstatistikken, som viser at fedres deltakelse i hverdagslivet nærmer seg mødres.²¹⁷

I tillegg til parforholdet dreier en stor del av familievernets arbeid seg om foreldre–barn-relasjonen. Også denne relasjonen gjennomgår endringer som kan beskrives som en ny form for intimitet og demokratisering. Den nye intimiteten består i at de emosjonelle båndene mellom barn og den enkelte forelder får større plass, og relasjonen er ikke lenger bare fundert i familien som kollektiv. Foreldre–barn-relasjonen får en ny, selvstendig egenverdi.²¹⁸ Det kan også se ut til at denne relasjonen endres ved at kravene til investeringene i barna økes. De økte kravene kan styrke samhørighet og kontakt mellom barn og foreldre, men handler også om barnets framtidsmuligheter i utdannings- og arbeidsliv. Demokratiseringen består i for-

²¹⁴Aarseth, 2018.

²¹⁵Aarseth, 2011. Smeby, 2017.

²¹⁶Haavind, 2006.

²¹⁷Se Vaage, 2012. Både fedre og mødre bruker mer tid på aktiv omsorg for barn enn tidligere. Mens fedres tid brukt på barneomsorg økte fra fem timer per uke i 1971 til 11,5 timer per uke i 2010, har mødrenes tid endret fra 16 til 18 timer.

Kitterød & Rønsen, 2012.

²¹⁸Aarseth, 2018.

ståelsen av at barnet bør behandles som en likeverdig person. Denne demokratiseringen og intimiseringen henger sammen. Det er viktig for dagens foreldre å ha en nær relasjon til barnet. Mye handler i vår tid om å finne og utvikle seg selv, og mange mener at foreldrenes oppgave er å gi barnet ressurser til å klare nettopp dette. Å lære barnet å innordne seg eller å oppføre seg etter en bestemt standard, er mindre viktig.²¹⁹ Mange mener at demokratiseringen av foreldre–barn-relasjonen står særlig sterkt i de nordiske landene, av historiske og andre grunner. Undersøkelser viser også at ungdom opplever å ha mer tillitsfulle relasjoner til foreldrene sine enn tidligere, og at flere enn tidligere gir uttrykk for at de setter pris på samvær i familien.²²⁰ At båndene mellom dagens ungdom og foreldre er preget av tillit, understrekes av at svært mange opplever at foreldrene har god oversikt over hva de gjør i fritiden, og hvem de er sammen med. De siste årene har andelen som er fornøyd med foreldrene sine vært nokså stabil. Det samme gjelder hvor mange som opplever at foreldrene har oversikt over hva de driver med i fritiden og hvem de er sammen med.²²¹

Det har kanskje vært særlig mye oppmerksomhet knyttet til at fedre er mer emosjonelt involvert i barn og ungdoms hverdagsliv sammenlignet med tidligere. Også her er tendensene tydeligere i Norden enn i mange andre land.²²² Mye tyder på at familiepolitiske ordninger som for eksempel fedrekvoten har bidratt til å forløse eller styrke et ønske hos fedre om en mer selvstendig og nær relasjon til barna.²²³ Vi ser en ny verdsetting av emosjonelle bånd og en stadig tydeligere forståelse av at slike emosjonelle bånd krever mye kontakt og tid sammen.

Familien har betydning for individet, uavhengig av om familier går gjennom samlivsbrudd eller hvordan hverdagslivet i familiene er. Mange har utfordringer i parforhold og i foreldre–barn-relasjonen, og det finnes mange familier som lever med vedvarende konflikter. Familien og de nære relasjonene er i stadig endring, men har vedvarende stor betydning for oss som mennesker og for samfunnet vi lever i, uansett hvor velfungerende eller utfordrende relasjonene er. Familien har betydning, og familievernets arbeid som offentlig instans som støtter og bistår familiene og forebygger relasjonelle problemer, har således en viktig samfunnsfunksjon.

10.2.3 Barns lovfestede rettigheter

Myndighetene har ansvar for å sikre barns trygghet, fortrinnsvis i egen familie. Familievernet har en viktig samfunnsrolle i å støtte familiene, slik at de kan gi barnet mest mulig trygghet og utviklingsstøtte i oppveksten.

Barns rettigheter står sterkt i Norge. I Grunnloven § 104 andre ledd er hensynet til barnets beste lovfestet: «Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et

²¹⁹Gullestad, 1996.

²²⁰Doepke & Zilibotti, 2014.

²²¹Ungdata 2018.

²²²Aarseth, 2018.

²²³Brandt & Kvande, 2013.

grunnleggende hensyn». Bestemmelsen i grunnloven tydeliggjør at barns behov og interesser har et særlig vern i norsk rett, se boks 10.5.

Boks 10.5 Grunnloven § 104

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.

[Boks slutt]

Grunnlovens § 104 er utformet etter mønster fra FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1 om barnets beste. Barnekonvensjonen gir barn og unge under 18 år egne rettigheter innenfor fire hovedområder: rett til liv og helse, skolegang og utvikling, omsorg og beskyttelse, og deltakelse og innflytelse. Barnekonvensjonen har også fire generelle prinsipper, som handler om ikke-diskriminering, barnets beste, barnets rett til liv og utvikling, og barnets rett til å bli hørt. Disse prinsippene er viktige utgangspunkter for å forstå de andre bestemmelsene i barnekonvensjonen. Barnekonvensjonen er implementert i norsk rett gjennom menneskerettsloven og er gitt forrang ved motstrid med annen norsk lovgivning.²²⁴

Grunnloven § 104 tredje ledd første punktum gir barn rett til vern om sin personlige integritet. Denne bestemmelsen ses ofte i sammenheng med bestemmelsen i Grunnloven § 102 første ledd «Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon». Ved at integritet også omfatter blant annet retten til respekt for privatliv, familieliv, hjem og kommunikasjon, i tillegg til den enkeltes rett til selvbestemmelse og selvutfoldelse, understreker denne bestemmelsen at de generelle menneskerettighetene også gjelder barn. Barns integritetsvern omfatter også krav om beskyttelse mot alvorlige integritetskrenkelser som vold, mishandling og seksuell utnyttelse.²²⁵

10.3 Betydningen av trygg oppvekst

Familien er viktig for en trygg oppvekst, og familievernet har en viktig samfunnsrolle i å støtte foreldrene, slik at barnet får en så trygg og støttende oppvekst som mulig.

Barndommen har dyptgående virkninger, ikke bare på barns framtidige muligheter og utsikter, men også på barns liv her og nå. Barns rett til en god oppvekst er grunnleggende. Alle barn har egne rettigheter. Foreldrene har et særlig ansvar for å forsørge sine barn og sørge for

²²⁴ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) LOV-1999-05-21-30. Menneskerettsloven gjennomfører på de fem konvensjonene, Den Europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, FNs internasjonale konvensjoner for sivile og politiske rettigheter (SP) og konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), FNs internasjonale konvensjon om barnets rettigheter og FNs internasjonale konvensjon om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner. Disse fem konvensjonene er gitt forrang ved motstrid med annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3.

²²⁵ NOU 2016: 16, vedlegg 4: Barnevern og menneskerettigheter (Christian Børge Sørensen) s. 327.

at barna får en trygg oppvekst og mulighet for utdanning. Godt foreldreskap starter gjerne i svangerskapet, hvor grunnmuren for foreldrenes tilknytning til og omsorg for barnet bygges.

Det er dessverre ikke alltid slik at barns rettigheter anerkjennes eller respekteres. Det er allminnelig enighet om at fravær av fare, risiko, bekymringer og frykt gir trygghet. Ikke alle barn opplever dette.

Barn med normal tilknytningsatferd søker trøst når de er utrygge, og opplever ro og trygghet når omsorgspersonen møter barnets behov. De fleste foreldre finner en hensiktsmessig måte å møte barnets behov på og er gode omsorgspersoner for sine barn. Mange foreldre som er gode omsorgspersoner, kan likevel trå feil i hektiske hverdager og stressede situasjoner. Det er mange foreldre som søker kunnskap, og som kan ha god nytte av informasjon og veiledning om tilknytning, utvikling og emosjonell støtte. Andre omsorgspersoner har enda større utfordringer i samspillet med barnet. Utfordringene kan komme i perioder eller vedvare over tid.

Noen omsorgspersoner opplever barnets tilknytningsatferd som ubehagelig eller truende. De kan reagere ved å avvise barnet. Andre forholder seg passive og ufølsomme til barnet. Slike samspill kan gi barn med utrygg, unnvikende og ambivalent tilknytning til personen som er omsorgsgiver. Forskning viser at utrygge tilknytningsformer kan ha stor negativ innvirkning på barnets emosjonelle og kognitive utvikling.²²⁶

Konflikt i familien kan påføre barn skader, og det er et mål at barn får en oppvekst preget av minst mulig skadelig konflikt. Det er særlig tre kjennetegn ved foreldrekonflikter som kan ha negativ innvirkning på barns trivsel og utvikling. Det gjelder for det første konflikter som innebærer brudd på grunnleggende normer for utøvelsen av foreldreskap, slik som bruk av vold eller andre former for maktovergrep og misbruk av rusmidler. Det gjelder videre konflikter som barnet direkte blir eksponert for, og som derfor også involverer barnet. Endelig gjelder det alle konflikter som innebærer at barnet blir holdt fanget på foreldrenes konfliktarena over lengre tid. Konfliktene kan være særlig skadelige for barn dersom konfliktene er langvarige, intense, personorienterte, fiendtlige, eller dersom barnet er tema eller involveres i konflikten mellom foreldrene.²²⁷ Om lag 5 prosent av barn mellom 6 og 15 år bor i husholdninger der foreldrene er i konflikt, og en tredjedel av foreldre som bor hver for seg, rapporterer at de har et konfliktfylt forhold til den andre forelder.²²⁸

Forskning viser at samlivsbrudd kan påvirke barn negativt. Det er spesielt langvarig konflikt mellom foreldrene som kan øke risikoen for at barna opplever psykiske helseplager, skoleproblemer og frafall fra skolen. Studier har vist at konflikt mellom foreldrene kan bidra til psykiske vansker, søvnvansker, kroppslige helseproblemer, endrede fysiologiske reaksjoner og utagerende atferd hos barn.²²⁹

²²⁶NOU 2012: 5, se kapittel 3.1.9.

²²⁷Zemp et al., 2016.

²²⁸Lyngstad et al., 2015.

²²⁹El-Sheikh et al., 2001, 2006. Harold et al., 2018.

Likeledes kan oppvekst i en familie med vedvarende lavinntekt være problemfylt.²³⁰ Det finnes mange potensielle kilder til risiko og fare som kan påvirke det enkeltes barns muligheter til å realisere sine mål, drømmer og ambisjoner. Hva som gir opphav til bekymring og frykt, vil også variere fra individ til individ.

Barn er i større grad enn voksne prisgitt sine omgivelser, noe som gjør dem ekstra sårbare. Barn og ungdom som opplever manglende omsorg eller belastninger i hjemmet, er utsatt for å utvikle problemer på andre områder. Vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt kan ha en spesiell destruktiv effekt på den enkeltes mulighet til en god utvikling og livskvalitet. Utrygghet gjennom å bli utsatt for vold eller å oppleve at andre i familien utsettes for vold, kan forårsake angst, depresjon, atferdsvansker, skadelig rusmiddelbruk og psykiske vansker eller lidelser. Problemene kan ofte vedvare i voksen alder og også videreføres til egne barn.²³¹

Det er viktig for barn- og unges oppvekstvilkår å skape likere forutsetninger for barns helse og utvikling. Dette er en forutsetning for å få flere til å lykkes i skolen og senere i yrkeslivet. Sosialt tilpassede og trygge barn vil for eksempel ha bedre forutsetninger for å fullføre skolegang og etablere positive vennskap, som i neste omgang påvirker mulighetene for videre utdanning og yrkesdeltagelse.

Forskning viser at tiltak som settes inn i tidlig alder, generelt sett har betraktelig bedre effekt enn tiltak som iverksettes på et senere tidspunkt i livet.²³² De fleste typer foreldrestøtte er lite kostnadskrevende og vil kunne gi langvarige gevinster.

Familievern har en viktig samfunnsrolle i sitt arbeid for å støtte familier med relasjonelle utfordringer og en viktig rolle i arbeidet med å forebygge relasjonelle problemer.

10.4 Familien og staten

I det videre vil vi se på hvorfor offentlige myndigheter har interesse av og ansvar for å bidra med familiestøttende arbeid og til reduksjon av familiekonflikter.

Grunnlovens § 104 tredje ledd andre punktum gir staten en forpliktelse til å «legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie».

Av de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene som er inkorporert i menneskerettsloven, har barnekonvensjonen de mest detaljerte reglene som pålegger statene å legge til rette for at barn kan få omsorg i sin egen familie. Barnekonvensjonens artikkel 18 nr. 1 fastsetter at foreldre, eventuelt verger, har hovedansvaret for barnets oppdragelse og utvikling. Etter barnekonvensjon er statene også pålagt en plikt til å hjelpe foreldre og andre med ansvar for barn med deres omsorgsansvar. I barnekonvensjonens artikkel 18 nr. 2 heter det i den forbindelse at «For å garantere og fremme de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon, skal partene yte egnet bistand til foreldre og verger når de utfører sine plikter som barneoppdragere, og de skal sørge for utvikling av institusjoner, ordninger og tjenester innen barneomsorg». Videre fastslår barnekonvensjonens artikkel 27 nr. 3 at statene skal sette inn tiltak for å virkeliggjøre

²³⁰Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2014, 2015.

²³¹Van der Kolk, B. A., 2003.

²³²Bufdir, 2017d. Bufdir, 2013. Sosial- og Integrationsministeriet, 2012.

barns rett til en tilfredsstillende levestandard, herunder sørge for materiell hjelp og støttetiltak. Hjelpplikten overfor foreldre og andre omsorgspersoner etter barnekonvensjonen artikkel 18 nr. 2 er ikke begrenset til situasjoner med vold og omsorgssvikt.²³³ Både Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 23 nr. 1 og Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) artikkel 10 nr. 1 fastsetter at familien er samfunnets naturlige og grunnleggende enhet. ØSK artikkel 11–13 fastslår også retten for enhver til en tilfredsstillende levestandard for seg selv og sin familie, herunder tilfredsstillende mat, klær og bolig, utdanning og grunnleggende helsetjenester.

Internasjonale konvensjoner er inkorporert i norsk lovgivning med tilpasninger til lokale forhold, der dette ikke er i strid med konvensjonene. Der hvor statens forpliktelser i konvensjonene er mer overordnet formulert, er det opp til statene å oppfylle forpliktelsene i konvensjonene. Staten utøver myndighet i den hensikt å gi barn og familier rettigheter som staten har forpliktet seg til i konvensjonene. Staten skal også intervensere og gripe inn for å ivareta barns rett til omsorg og beskyttelse. Eksempel på lover som omhandler barn, er barneloven, barnevernloven, opplæringsloven og helse- og omsorgstjenesteloven. Staten gir gjennom de ulike særlovene både rettigheter og plikter for barn og familier.

Barneloven gir bestemmelser om innholdet i foreldreansvaret, jf. § 30. Barn har krav på omsorg og omtanke fra den som har foreldreansvaret. De som har foreldreansvaret, plikter å gi barnet forsvarlig oppdragelse, bidra til dets forsørgelse og sørge for at det får utdanning. Barneloven regulerer forholdet mellom barn og foreldre og mellom foreldrene. Utgangspunktet i barneloven er privatrettslig, og det er opp til foreldrene i samarbeid med barna å ta valg som berører foreldrene og barna. Barneloven uttrykker sentrale familie- og foreldreskapsverdier i det norske samfunnet. Foreldrene pålegges ansvar og plikter og gis rettigheter, og barna gis rett til medvirkning.

Forståelsen av hva det innebærer å være foreldre, er tett forbundet med hvordan man forstår barnets utvikling. Hva det enkelte barn kan forventes å mestre, må ses i forhold til barnets alder og modenhet. Emosjonell støtte til barnet er svært viktig. Barn preges av sine foreldre, søsken og øvrige omgivelser. Gode oppvekstvilkår krever godt foreldreskap. Godt foreldreskap omfatter gjerne noen hovedgrep i hverdagen; en organisert, helhetlig omsorgskjede for barnet, daglige rutiner for barnets gjøremål og medvirkning i familien. Foreldrene må også ta ansvar for at barnets velferd er på høyde med den generelle velferden i det samfunnet de lever i. Staten skal legge forholdene til rette ved å tilby tjenester og velferdsordninger til familier. Blant slike tjenester og ordninger er et godt utbygget barnehagetilbud, foreldrepermisjonsordninger og barnetrygd.

Målet for barnets utvikling er ikke uavhengig av tid og sted, men er knyttet til hva som gir sosial medvirkning og innflytelse i det samfunnet barnet vokser opp i. Foreldres krav til barna bygger ikke bare på kunnskap om eget barn, men også på den voksnes oversikt over hva omgivelsene vil forvente av barnet nå og framover. For eksempel er leggetider, krav til egeninnsats fra barna når det gjelder påkledning og lekselesing, og når barna kan begynne å gå alene til skolen, eksempler på grensesetting som de enkelte foreldre finner ut av, ikke bare på egen hånd, men gjennom samtaler med andre foreldre, med ansatte i barnehagen og så videre.²³⁴

²³³Generell kommentar nr. 13, avsnitt 6.

²³⁴Andenæs, 2015.

Foreldreansvaret strekker seg derfor ut over det som foregår i hjemmet; selv om foreldrene organiserer dagliglivet for barnet og inviterer andre inn, er det de selv som tar ansvar for helheten i barnets liv. Undersøkelser om familiers hverdagsliv gir et innblikk i den omfattende innsatsen som ligger bak; fra et barn blir født, og fram til ungdomstid og voksenliv hvor barnet etter hvert også selv skal ta vare på andre.

Rettigheter og plikter, tiltak og, hvis nødvendig, inngripen er stikkord for hvordan forholdet mellom staten og familien reguleres. Barnevernloven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse, jf. § 1. Konsekvensene ved tapt barndom, både for den enkelte og for samfunnet er svært store. Selv få suksesshistorier rettfærdiggjør ressursbruken forbundet med forebyggende tiltak rettet mot å styrke barns oppvekstvilkår.

Undersøkelser viser at tiltak som settes inn mot barn i tidlig alder, har bedre effekt enn tiltak som iverksettes på et senere tidspunkt i livet. Forebygging anses i dag som særlig viktig for å sikre barn og familier gode liv. Eksempelvis har kommunene gjennom helse- og omsorgstjenesteloven plikt til å tilby svangerskaps- og barselomsorg, og helsestasjons- og skolehelse-tjeneste til barn og ungdom. Mange typer foreldrestøtte er dessuten lite kostnadskreven, og vil kunne gi langvarige gevinster.

Alt familievernarbeid skjer i sfæren mellom det private og det offentlige rom, mellom foreldreansvar og privatlivets fred på den ene siden, og på den andre siden offentlige myndigheters ansvar for og ønske om å sikre barn, forebygge skader og ulemper, og å styrke samfunnsstrukturer.

Grensen for offentlige myndigheters innblanding i familier og foreldreskap har vært i endring over tid. Fafos har i en rapport om foreldreveiledning²³⁵ gjort en policygjennomgang fra etterkrigstiden og fram til nå. I etterkrigstiden handlet offentlige tiltak om å sikre forsørgelse og ernæring og forebygge sykdom. Barnetrygden ble innført som universell ordning for alle familier. Helsestasjoner ble gradvis bygget ut for å gi vaksiner og forebygge sykdom og gi foreldre råd om ernæring og helse. På 1970-tallet kom den første stortingsmeldingen om barns oppvekst og den første stortingsmeldingen om familiepolitikk. I årene som fulgte, ble råd til foreldre om ernæring og helse supplert med råd om styrking av foreldre – barn-relasjonen og om omsorgs- og oppdragelsespraksis.

Det er ofte utfordrende vurderinger som må gjøres i grenseoppgangen mellom det offentlige og det private ansvar og oppgaver. Det ansvaret som den enkelte forelder har, er grunnleggende for individet, og det er tydelig nedfelt i internasjonalt og nasjonalt lovverk. Offentlige myndigheter kan støtte, veilede og i noen tilfeller også gripe inn i den private familiesfæren. Barnekonvensjonen gir barn *individuelle rettigheter* på alle livsområder. I barnekonvensjonen slås det fast at staten har et ansvar for å utvikle tilbud om barneomsorg og for å gi bistand til foreldre i oppdragerrollen.

Boks 10.6 I barnekonvensjonen artikkel 18 står dette om foreldreansvar kontra myndighetenes ansvar:

1. Partene¹ skal bestrebe seg på å sikre anerkjennelse av prinsippet om at begge foreldre har et felles ansvar for barnets oppdragelse og utvikling. Foreldre, eventuelt verger, har hoved-

²³⁵Bråten & Sønsterudbråten, 2016.

ansvaret for barnets oppdragelse og utvikling. Barnets beste skal for dem komme i første rekke.

2. For å garantere og fremme de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon, skal partene *yte egnet bistand* til foreldre og verger når de utfører sine plikter som barneoppdragere, og de skal sørge for utvikling av institusjoner, ordninger og tjenester innen barneomsorg.
3. Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at barn av yrkesaktive foreldre får rett til å nyte godt av omsorgstjenester og – ordninger for barn når de oppfyller vilkårene for dette.

¹ «Partene» er stater som har sluttet seg til konvensjonen.

[Boks slutt]

Boks 10.7 Den norske barneloven beskriver innholdet i foreldreansvaret slik (§ 30):

Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov. Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad. Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plag-sam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.

[Boks slutt]

Foreldreansvaret defineres i barneloven på den ene siden positivt gjennom hva foreldre skal gjøre: gi barnet omsorg og omtanke, gi forsvarlig oppdragelse og forsørge barnet, og ivareta barnets interesser og behov – herunder særskilt nevnt barnets rett til en utdanning i tråd med dets evner og interesser. Foreldreansvaret defineres på den andre siden av hva foreldre ikke skal gjøre: utsette barnet for vold, skremmende, plagsom eller hensynsløs atferd.

Det er i utgangspunktet opp til foreldre selv å definere hva som er forsvarlig oppdragelse og forsørgelse. Det er en privat beslutning. Lovverket inneholder, ut over den eksplisitte henvisningen til utdanning og at vold ikke er tillatt, ingen angivelse av hvordan foreldre bør opptre i rollen som oppdragere.

Samtidig etableres det altså gjennom barnekonvensjonen et *statlig ansvar* for å legge til rette slik at foreldre kan utøve foreldreskapet på en god måte. Og norsk lov forplikter myndighetene til å sikre barn og unge trygge oppvekstkår: Barnevernloven slår fast at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, skal få nødvendig hjelp og omsorg «til rett tid», og at lovens formål er å sikre barn og unge trygge oppvekstsvilkår.²³⁶

Myndighetene er forpliktet til å legge til rette ved å yte egnet bistand til foreldrene. Myndighetene kan ta utgangspunkt i uttrykte behov, hva foreldre etterspør og ønsker, men de kan også forsøke å definere hva foreldre trenger ut fra politiske mål. Begge tilnærminger har blitt brukt og brukes fortsatt av myndighetene.

Myndighetene tar i bruk ulike typer tiltak. Det er etablert lovforbud mot å bruke vold i oppdragelser, og det informeres om at det finnes et slik forbud. Samtidig arbeides det med forel-

²³⁶Se barnevernloven § 1-1. Lovens formål.

dreveiledning, med å dyktiggjøre foreldre i å bygge gode relasjoner til egne barn og finne andre metoder for grensesetting. Både lovverk, informasjon og foreldreveiledning har et forebyggende siktemål.

Foreldreveiledning i offentlig regi kan oppleves som problematisk av noen, spesielt når dette gjøres i møte med en mangfoldig foreldrebeholdning. Det er et relevant spørsmål om foreldreveiledning kan og bør gis uten at noen sosiale og kulturelle versjoner av hva som er godt og riktig, gjøres om til allmenngyldige standarder.

«Politisering» av familien kan kritiseres med et sosialt og kulturelt utgangspunkt, fordi myndigheter etablerer en standard for foreldreskap som ikke nødvendigvis tar hensyn til kulturelle forskjeller. «Politisering» av familien kan også kritiseres for å være feil prioritering, eller med utgangspunkt i at myndighetene generelt sett ikke bør blande seg inn i familiers private praksis.²³⁷

Tradisjonelt skilles det mellom en liberal tilnærming til forholdet mellom individ og samfunn, mellom det offentlige og det private, og en mer «sosialdemokratisk» tilnærming. En liberal tilnærming er opptatt av å sikre individet personlig integritet. Sivile rettigheter og privat autonomi er like grunnleggende som politiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Definisjoner av hva som er det gode liv, er ikke en offentlig oppgave. Myndighetenes ansvar er begrenset, inntektssikring og tjenester bør konsentreres om de med størst behov, og markedet oppmuntres til å ta hånd om folks sosiale behov. I en liberal tilnærming skilles det tydelig mellom det private og det offentlige som to ulike deler av samfunnet. I en mer «sosialdemokratisk» tilnærming forstås ikke skillet mellom det private og det offentlige som like absolutt. Det anses som legitimt at velferdsstaten «blander seg inn i» det private, i familiens liv, for å oppnå politiske mål som sosial utjevning, likestilling og reduksjon av vold i nære relasjoner. Forhold som tilhører det private, i familien, og forhold som tilhører det offentlige, i blant annet arbeidslivet, henger sammen. Rettigheter til inntektssikring og tjenester bør være individuelle og universelle, tiltak i offentlig regi kan være omfattende, og det er relativt lite innslag av private markedsløsninger i velferdstiltak.

Denne diskusjonen mellom liberale og mer «sosialdemokratiske» tilnærminger kan nyanseres ved å se nærmere på om myndigheters familiepolitikk, tiltak og intervensjoner virker svekkende eller styrkende på familier. Økningen i foreldrestøttende offentlig politikk kan enten forstås som «defamilisering», som en måte å redusere familiens posisjon og rolle i samfunnet på, eller som «refamilisering», som en måte å styrke og støtte opp under familien på.

Begrepet «defamilisering» er brukt om de skandinaviske velferdsstatene, fordi deler av familiens omsorgsoppgaver overføres til det offentlige. På den annen side kan det innebære en «refamilisering» når familien styrkes gjennom offentlig innsats. Ulike statlige intervensjoner rettet mot familien kan forstås som en måte å blande seg inn og overta oppgaver på, og det kan forstås som en måte å styrke familier og foreldreskap på gjennom tilrettelegging – å «yte egnet bistand».

Staten har en forpliktelse til å sikre barns rettigheter. Det innebærer blant annet å bistå foreldre i å ivareta barnets individuelle rettigheter. Hvordan og i hvilken grad foreldre og familier skal støttes, er også i stor grad et politisk spørsmål.

²³⁷Bråten & Sønsterudbråten, 2016 s. 35.

10.5 Familievernet som en forebyggende tjeneste

10.5.1 Generelt om forebygging i familievernet

Målene for familievernets virksomhet er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, og å styrke gode familierelasjoner og barns oppvekstvilkår. Fordi familie og trygg oppvekst har betydning for enkeltindivider og for samfunnet, har et familievern som kan forebygge relasjonelle problemer og hjelpe familier i krise verdi både for den enkelte og for samfunnet.

Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere dagens tjeneste sett opp mot målene for familievernertjenestens virksomhet. Lov om familievernkontorer har ingen egen formålsparagraf, men målene for virksomheten kan defineres ut fra lovens formuleringer om tjenestens oppgaver og lovens forarbeider. Familievernet har familierelaterte problemer som sitt fagfelt, og skal gi tilbud om behandling og rådgivning til familier med vansker, konflikter og kriser. Tjenesten skal også mekle ved samlivsbrudd og foreldretvister og drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Hovedmålet med familievernertjenestens virksomhet er å hjelpe familier med vansker, konflikter og kriser. Målet med meklingsarbeidet er å bidra til best mulig foreldreskap for barnet etter samlivsbrudd. Familievernets arbeid skal slik sett bidra til en best mulig oppvekst for barn.

I forarbeidene påpekes det blant annet at familievernet har karakter av å være en forebyggende hjelptjeneste.²³⁸ Familievernkontorene har mandat for forebyggende arbeid rettet mot foreldre og familier. I proposisjonen presiseres det at tjenesten legger vekt på forebyggende virksomhet og behandling på et tidlig stadium, slik at problemene ikke fester seg og utvikler symptomer og lidelser som krever langvarig behandling.²³⁹

Utvalget er bedt om å komme med vurderinger om familievernertjenestens framtidige rolle i det forebyggende arbeidet. Familievernets forebyggende arbeid forstås som tidligere nevnt på ulike måter. Én forståelse bygger på synet på hele tjenesten som forebyggende, der alt familievernarbeid anses som forebyggende, fordi det kan medføre at relasjonelle problemer enten ikke oppstår, eller at de ikke fester seg eller tiltar. Dermed hindres skader i familiers, barns, foreldres og enkeltpersoners liv. Den andre forståelsen retter blikket mot deler av familievernets virksomhet, det utadrettede og rekrutterende arbeidet.²⁴⁰

Utvalget drøfter familievernets virksomhet som forebyggende i vid forstand. Alle tjenestene familievernet tilbyr, kan sies å ha forebyggende effekt, også klinisk arbeid og mekling som retter seg mot indikerte grupper. Det aller meste av familievernertjenestens arbeid kan sies å være forebyggende, enten det er for å forebygge parkonflikt, eller for å bidra til bedre familierelasjoner før og etter brudd. Uansett har det forebyggende effekt ved å styrke barns oppvekstvilkår.

²³⁸Ot.prp. nr. 6 (1996–97), 3.1 Karakteristiske trekk ved tjenesten.

²³⁹Ot.prp. nr. 6 (1996–97), 2.1 Formålet med tjenesten/familievernets oppgaver.

²⁴⁰I fag- og rapporteringssystemet FADO er utadrettet virksomhet delt inn i følgende kategorier: Gruppetilbud uten terapeutisk innhold, samlivskurs, andre tiltak mot publikum, undervisning/veiledning av studenter, veiledning/konsultasjon for hjelpeapparatet, kurs/undervisning/samarbeidsmøter hjelpeapparatet om hhv foreldreveiledning og annet, informasjon i media og tilsynsoppdrag.

Familievernet driver i dag forebyggende virksomhet på universelt, selektivt og indikativt nivå. Et eksempel på det første (universell forebygging) kan være utadrettet virksomhet for å informere befolkningen om familievernets arbeid. Det kan for eksempel være informasjon på Bufetats nettsider, eller det kan være informasjon om familievernets arbeid lokalt eller overfor grupper som per i dag i liten grad oppsøker familievernet. Familievernets samarbeid med helsestasjonene om kunnskapsformidling til familiene og foreldreveiledning er også eksempler på universell forebygging.

Eksempler på selektiv forebygging kan være å prioritere den forebyggende innsatsen overfor grupper som antas å ha økt risiko for familierelaterte utfordringer. Det forebyggende arbeidet kan for eksempel skje i samarbeid med helsestasjon, sykehus eller habiliteringstjeneste, og sette fokus på foreldrerollen i familier som har ekstra utfordringer. Noen familievernkontorer har i flere år hatt tilbud til familier med funksjonshemmede barn. Familievernets kurs «Hva med oss?» og «Hva med meg?» for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne, fysiske eller psykiske vansker eller kronisk sykdom, er eksempler på selektiv forebygging. Et annet eksempel er bruk av ICDP eller andre foreldrestøttende programmer. Dette er et tilbud som flere kommuner har tatt i bruk overfor flere grupper – blant annet flyktninger som nylig har kommet til Norge. Ofte blir denne typen opplæringsprogrammer gjennomført i samarbeid med flyktningstjeneste, helsestasjon eller barneverntjeneste. Et tredje eksempel er forebyggende innsats overfor flyktningfamilier som gjenforenes etter lang tids atskillelse. RVTS har utviklet et program som tilbys familier i denne målgruppen.²⁴¹ Programmet tilbys nå over hele landet og er et tiltak som også familievernet informerer om og er involvert i.

Indikativ forebygging er tiltak som retter seg mot foreldre, barn og familier der det allerede er avdekket utfordringer. Parterapi kan ses på som indikativ forebygging. Samtaler med barn i familier der foreldre går fra hverandre, kan også være et eksempel. Tiltak rettet mot foreldre i høykonflikt og meklingsløp tilpasset den enkelte familie er eksempler på såkalt indisert forebygging. Meklingsordningen kan i denne sammenhengen ses på som et tiltak for å forebygge konflikt der det foreligger samlivsbrudd, og kan betraktes som indikativ forebygging. Disse siste eksemplene viser at det ikke kan trekkes en klar grense mellom det forebyggende og det terapeutiske arbeidet. Når det gjelder de andre forebyggingsformene, retter innsatsen seg mot større grupper (universell forebygging) eller mindre grupper som befinner seg i en spesiell situasjon (selektiv forebygging). Disse forebyggingsformene omtales ofte som utadrettet forebyggende arbeid i familieverntjenesten.

I undersøkelsen om *Betingelser for kvalitet i Familieverntjenesten* som NTNU Samfunnsforskning har gjennomført for Familievernutvalget, trekker de ansatte fram at forebyggingsaspektet i familieverntjenestens arbeid er sentralt og en del av familievernets kjerneoppgaver. Det påpekes at forebyggende virksomhet lett blir nedprioritert i konkurranse med andre og mer målbare arbeidsoppgaver, og det er uheldig fordi tjenesten ved å jobbe forebyggende kan møte relasjonsutfordringer i en tidlig fase, noe som også i et folkehelseperspektiv kan anses som bra, og med muligheter for samfunnsgevinster på flere områder.

Flere informanter peker på at parterapi er å anse som et viktig forebyggende tiltak, som blant annet kan bidra til å hindre samlivsbrudd. Generelt sett anser informantene familievernets forebyggende arbeid som grunnleggende viktig, og de gir uttrykk for at dette området bør prioriteres og satses mer på i årene som kommer. Informantene mener det er viktig å komme tidlig inn i samlivssaker for å møte brukernes behov, og de gir uttrykk for at det framover er ønskelig med et sterkere forebyggingsperspektiv i tjenesten. De mener at familievernet har

²⁴¹RVTS, 2017.

potensial til å være en av de mer sentrale forebyggingsetatene i Norge, blant annet fordi man på et tidlig stadium kan ha mulighet til å sette fokus på relasjonsutfordringer. Å arbeide forebyggende er særlig viktig med tanke på barns oppvekstbetingelser. Dette krever at kontorene settes i stand til å arbeide mer grundig med forebygging, både selvstendig og i samarbeid med andre tjenester og aktører.²⁴²

Også Psykologforeningen vektlegger familievernets forebyggende funksjon og kobler denne til den kliniske par- og familierapivirksomheten:

De senere årene har fokuset på fagutvikling vært å styrke tjenesten på områder som tidligere er sett på som mer spesielle, som vold, radikaliserings og foreldre som er fratatt omsorgen for barn. Dette er viktige innsatsområder, men det er vesentlig at par- og familierapivirksomheten beskrives som kjerneoppgaver og at den høye relasjonelle kompetansen til familievernet opprettholdes. Dette plasserer tjenesten inn i det forebyggende arbeidet. Det å få hjelp med problemer i familien på et tidlig tidspunkt, vet vi er avgjørende for å kunne gi best mulig hjelp. I et livsløpsperspektiv og en forståelse for hvordan ting griper inn i hverandre, er unge par som enda ikke har fått barn eller eldre mennesker som skal fungere som en støtte og et forbilde for de unge viktige målgrupper. Familievernets systemiske forståelse er et viktig tilbud og supplement til andre mer individorienterte tjenester.²⁴³

10.5.2 Utvalgets vurderinger

Utvalget vil peke på at familievernet er en av mange offentlige tjenester som driver forebyggende familiearbeid. Forebyggende innsats rettet mot familier er forankret i en rekke lovbestemmelser og fordelt på mange offentlige tjenester og aktører. Alle virksomheter som yter tjenester til barn og unge, er omfattet av lover som virker innenfor de ulike tjenesteområdene, for eksempel barneloven, folkehelseloven, helse- og omsorgstjenesteloven, barnevernloven og familievernkontorloven. Kommunene har et særlig ansvar for at barn og unge får gode oppvekstvilkår, og for å forebygge psykiske og sosiale problemer.

Et argument for at familieverntjenesten bør ha en rolle i det helhetlige forebyggende tilbudet, som en selvstendig og særegen tjeneste, er at dette sikrer befolkningen et tilbud med spesialkompetanse på familierelaterte problemer. Andre tjenester kan gjøre mye for å støtte familierne og bidra til trygge oppvekstvilkår, men bare familieverntjenesten har denne spesialkompetansen og hele familien som definert målgruppe. Gjennom klinisk terapi, meklings og veiledning opprettholder og videreutvikler terapeutene erfaringsbasert relasjonell kompetanse over tid. Terapeutene får mengdetrening i behandling av samlivsproblematikk og relasjonelle utfordringer i familien.

Familieverntjenestens kjerneoppgaver på forebyggingsfeltet har tradisjonelt vært knyttet til den indikative forebyggingen. Når det gjelder innsats overfor familier som ikke selv oppsøker familieverntjenesten, vil dette arbeidet ofte forutsette utadrettet virksomhet og samarbeid med andre instanser: Helsestasjon, barneverntjeneste, habiliteringstjeneste, psykisk helse, PPT, flyktningtjeneste, NAV mv. For å nå ut til grupper som ikke selv oppsøker familieverntjenesten, vil utvalget understreke betydningen av å etablere forpliktende tverretattlig og flerfaglig samarbeid. Det vil bidra til å avdekke utfordringer før de har utviklet seg til store problemer, og det vil gjøre det lettere å komme i posisjon til å hjelpe dersom det avdekkes familie-

²⁴²Molden et al., 2019.

²⁴³Se skriftlig innspill fra Norsk Psykologforening 9. september 2019 som er lagt ved denne utredningen som digitalt vedlegg.

relaterte problemer. I tillegg vil det bidra til å synliggjøre samarbeidspartnere som kan bidra med sin kompetanse i arbeidet. Et eksempel på denne typen tenking i det forebyggende arbeidet er Familiens hus, som er nærmere omtalt i punkt 17.3.3.

Familieverntjenestens framtidige rolle i det forebyggende arbeidet på familie- og oppvekstområdet bør være som en mest mulig tilgjengelig og samarbeidende spesialtjeneste. Utvalget mener det ligger et stort potensial i et styrket familievern, som brukes av større deler av befolkningen enn i dag. Utvalget mener videre at det forebyggende aspektet ved tjenestens virksomhet er så viktig at dette bør komme eksplisitt fram i loven. En endring i loven kan være medvirkende til å tydeliggjøre tjenestens mandat, samfunnsoppdrag og oppgaver. Utvalget mener at det bør tilføyes en formålsparagraf i loven, og at denne paragrafen må inneholde tydelige formuleringer om tjenestens forebyggende funksjon.

Sikring av gode oppvekstvilkår for barn og styrking av kvaliteten på menneskers nære relasjoner gir store samfunnsøkonomiske gevinster på sikt. Den forebyggende funksjonen er en del av familieverntjenestens eksistensbegrunnelse og -berettigelse. Familievernet er en verdiskapende tjeneste og bør prioriteres og styrkes i årene som kommer.

Boks 10.8 «Familie betyr mye for vår helse»

... jeg tror familievern som sådan jobber med psykisk helse og livskvalitet på tvers av kulturer og organisasjoner. Familie betyr mye for vår helse. Blir den rokket ved, blir grunnfjellet rokket ved. Der er familievernet som en mulighet og ressurs.

Utsagn fra informant i NTNU Samfunnsforsknings rapport om Kvalitet i familievernet, Molden et al., (2019).

[Boks slutt]

10.6 Oppsummering: Familievernets rolle og oppdrag i samfunnet

Familien former oss som mennesker og rommer potensial for mye god samhandling, men gir også utfordringer og konflikter mellom familiemedlemmene. Mange familier erfarer at de trenger hjelp utenfra. Relasjonene i familien påvirker barnets utvikling og alle familiemedlemmenes liv.

Derfor er familien noe å «verne», derfor arbeides det for at familierelasjoner styrkes, og derfor er det viktig at familieproblemer, konflikter og kriser løses – og forebygges. Myndighetene har interesse av og ansvar for å bidra med familiestøttende tiltak.

Målene for familievernets virksomhet er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, styrke gode familierelasjoner og barns oppvekstvilkår. Utvalget mener at et familievern som kan forebygge relasjonelle problemer og hjelpe familier i krise, har verdi både for den enkelte og for samfunnet.

En formålsparagraf kan være medvirkende til å tydeliggjøre tjenestens mandat og samfunnsoppdrag og oppgaver. Utvalget forslår en ny formålsbestemmelse i loven som regulerer familievernet. Utvalget mener det er viktig at det framgår av loven at tjenesten skal sikre at familier, barn og unge som har relasjonelle vansker i familien, får nødvendig hjelp og behandling. Familievernet skal bidra til at familierelasjoner styrkes, og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår. Utvalget mener også at formålsparagrafen må inneholde tydelige formuleringer om den forebyggende funksjonen familievernets virksomhet har.

Del IV

Framtidens familievern

11 Oppgaver og innhold i virksomheten

I denne delen av utredningen beskrives status for tjenesten i dag, utvalgets vurderinger av dagens tjeneste og anbefalinger for framtidens familievern tjeneste.

Når familievernets virksomhet beskrives, går utvalget i liten grad inn på den faglige delen av virksomheten, for eksempel gjennom beskrivelser av hvilke teoretiske modeller kontorene jobber i henhold til, eller andre detaljerte sider ved innholdet i familievernets arbeid.

11.1 Definisjon av oppgaver og målgrupper

Familievernkontorenes oppgaver er definert i lov om familievernkontorer:

§ 1. Familievernkontorenes oppgaver

Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Familievernkontorene skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien. Familievernkontorene skal foreta mekling etter lov om ekteskap § 26 og barneloven § 51. Familievernkontorene skal bistå der retten oppnevner en ansatt fra familievernet etter barnelova § 65 a.

Familievernkontorene bør også drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Dette kan bestå av veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.

Familier, par eller enkeltpersoner kan henvende seg direkte til et familievernkontor. Lege, psykolog, medisinsk eller sosial institusjon eller offentlig myndighet kan henvise klienter til familievernkontor.

Dette er familievern tjenestens kjerneoppgaver, som grovt sett kan deles inn i kliniske saker, meklingssaker og utadrettet arbeid. Utover kjerneoppgavene utfører familievern tjenesten en rekke oppgaver som kan variere noe fra kontor til kontor.

I 2017 arbeidet familievern tjenesten med 38 504 kliniske saker, og 15 509 meklingssaker ble avsluttet. Det ble registrert 154 769 timer brukt på klinisk arbeid, 27 453 timer brukt på meklingsarbeid, og 11 287 timer brukt på utadrettet arbeid i familievern tjenesten.²⁴⁴

Familier og par er de viktigste målgruppene for familievernet i dag. Enkeltpersoner som opplever en krise, kan også bruke familievernkontorene. Dette går blant annet fram av dagens lov om familievernkontorer, jf. § 1 tredje ledd, der det heter at «familier, par eller enkeltpersoner kan henvende seg direkte til et familievernkontor». I merknadene til bestemmelsen heter det at den primære målgruppen er par og familier, men at bestemmelsen ikke utelukker at enkeltpersoner kan søke hjelp ved familievernkontor. Videre heter det at det ikke er en beting-

²⁴⁴Kilde: Se kildehenvisning i Boks 11.2. Til sammenligning behandlet familievernet i 1995 19 400 kliniske saker og 6 700 meklingssaker. Kilde: Jonassen, 1997.

else for å få hjelp at vanskene er oppstått mellom familiemedlemmer.²⁴⁵ I utvalgets mandat påpekes det at tjenestens tilbud også gjelder aleneforeldre og deres behov for råd og veiledning som foreldre.

I tillegg til par, familier og enkeltpersoner som trenger klinisk tilbud eller meklingstilbud, er også andre familierelaterte aktører og allmennheten målgrupper for familievernet. Tjenesten driver utadrettet arbeid som kurs og informasjonstiltak, undervisning og veiledning. Målgruppene for dette arbeidet er både par, familier og enkeltpersoner, og andre aktører som arbeider med familier og barn og unge.

Boks 11.1 Bufdir om Familieverntjenesten

Familievernkontoret gir tilbud til de som ønsker å jobbe med å bedre familierelasjonene sine. Dette gjelder både par og familier, og også de som ikke lenger er et par, men som ønsker å jobbe med et godt foreldresamarbeid. Familievernet tar imot enkeltpersoner, par og familier, som får bistand til parforholdet, foreldresamarbeid, ulike utfordringer i familien eller mekling ved samlivsbrudd.

Bufdir Årsrapport 2018

[Boks slutt]

11.2 Kjerneoppgaver

11.2.1 Dagens definisjon av kjerneoppgavene

Kjerneoppgavene defineres slik:

1. Rådgivning og behandling der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien er de såkalte kliniske sakene. Dette er samlivssaker (parterapi), foreldresamarbeidssaker (uten brudd og etter brudd), familieproblematikk (familieterapi) og hjelp til barn og ungdom (herunder kliniske samtalegrupper for barn).
2. Meklings sakene er ekteskapsaker, samboersaker, foreldretvister og saker tilbakesendt fra retten.
3. Utadrettet virksomhet om familierelaterte tema kan bestå av veiledning, informasjon og undervisning, rettet både mot andre tjenester og direkte mot publikum.

Siden familievernkontorloven kom, har denne tredelte definisjonen av kjernevirksomheten preget tjenesten. Kjerneoppgavene og kjernevirksomheten er ikke nødvendigvis helt statiske og uforanderlige. Fra tjenestens begynnelse var parterapi og foreldreveiledning kjernevirksomhet. I senere tid er parterapi og foreldreveiledning fortsatt kjernevirksomhet, men meklingsoppgavene tar en stor del av tiden, og familieterapi og annen klinisk virksomhet har kommet til og blitt videreutviklet, slik at definisjonen av kjerneoppgaver og kjernevirksomhet nok er noe endret over tid.

I dette kapitlet diskuteres tjenestens oppgaver og omfanget av de ulike delene av virksomheten. Beskrivelse av innholdet i kliniske saker og utadrettet virksomhet finnes i dette

²⁴⁵Ot.prp. nr. 6 (1996–97), merknad til § 1. «Den primære målgruppen er par og familier. Det er ikke en betingelse for å få hjelp at vanskene er oppstått mellom familiemedlemmer.»

kapitlet, mens beskrivelse av innholdet i meklings sakene kommer i neste kapittel. Meklingsordningen gjennomgås i sin helhet i kapittel 12.

Boks 11.2 Tall, kjerneoppgaver i 2017

Innenfor familievernets tre kjerneområder er det de kliniske sakene familievernet bruker mest tid på. I 2017 utgjorde samtaler i kliniske saker 80 prosent av tidsbruken, mens mekling sto for 14 prosent av tid i samtale. Det skyldes både at det er flere kliniske saker i familievernet og at det brukes mer tid i samtale i disse sakene, i snitt fire timer sammenlignet med i underkant av to timer i meklings sakene. For de utadrettede sakene er timebruk relatert til type aktivitet (Se tabell 11.4 for en oversikt over antall timer i utadrettet virksomhet).

Tabell 11.1 Antall saker og tidsbruk i familievernet. 2017

Type sak	Klinisk	Mekling	Utadrettet
Antall saker ¹	38 504	15 509	
Totalt antall timer	154 769	27 453	11 287
Timebruk i prosent	80	14	6
Gjennomsnittlig antall samtaler i hver sak	4,0	1,8	
Antall avsluttede saker	27 003		

¹ For meklings saker er det avsluttede meklings saker som er oppgitt. Eksterne meklinger kommer i tillegg (4267 i 2017).

Statistisk sentralbyrå. (2019). 07689: Saker i familievernet, etter timer brukt til direkte klientrettet arbeid (F) 2008–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/07689>. Statistisk sentralbyrå. (2019). 10592 Avslutta saker i familievernet etter hovedtema og primærklientens kjønn (F) 2013–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10592>. Statistisk sentralbyrå. (2019). 10937: Tidsbruk i avsluttede meklinger, etter meklingsinstans og årsak (F) 2014–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10937>

[Boks slutt]

11.2.2 Kliniske saker

11.2.2.1 Terapi- og rådgivningssamtaler

De kliniske sakene utgjør hoveddelen av familievernets virksomhet. Kliniske saker er terapi- og rådgivningssamtaler som handler om samliv og parforhold, foreldresamarbeid og foreldreveiledning, familieproblematikk eller hjelp til barn og ungdom. I kliniske saker føres journal. Det er ikke standardiserte behandlingsforløp ved kontorene, og terapeutene kan i stor grad vurdere innhold og omfang av tilbudene som gis.

I rapporteringen fra FADO²⁴⁶ fordeles sakene i kategorier som beskriver temaene for samtalene.

Boks 11.3 Temakategorier i de kliniske sakene

Tabell 11.2 Avsluttede kliniske saker i 2017 etter hovedtema

²⁴⁶FADO er familievernets fag- og rapporteringssystem.

Type sak	Antall	I prosent
Styrke parforholdet	6 421	23,8
Samarbeid om felles barn (foreldre bor ikke sammen)	6 036	22,4
Avklare / avslutte parforholdet	3 290	12,2
Bostedsavklaring / samvær	2 260	8,4
Samspillsvanser	1 511	5,6
Foreldrerollen	1 081	4,0
Foreldre–barn-relasjonen	1 065	3,9
Fysisk / psykisk vold og / eller seksuelt misbruk	1 019	3,8
Barnets opplevelse av sin livssituasjon	1 018	3,8
Samlivsbrudd i familien	896	3,3
Annen alvorlig hendelse	737	2,7
Barnets situasjon i foreldrenes konflikt	494	1,8
Flergenerasjonsproblematikk	370	1,4
Sykdom / nedsatt funksjonsevne	351	1,3
Særkullsbarn og / eller ny familie	218	0,8
Bruk av rusmidler	136	0,5
Kultur- / minoritetsspørsmål	85	0,3
Tvangsekteskap	15	0,1
I alt	27 003	100

Statistisk sentralbyrå. (2019). 10592 Avslutta saker i familievernet etter hovedtema og primærklientens kjønn (F) 2013–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10592>

[Boks slutt]

Fra og med 2013 er det samlet data om hovedtema for familievernsakene. Det er saksbehandler som velger ut hovedtema, basert på hva saken har handlet mest om, sett fra saksbehandlerens synspunkt. I utarbeidingen av hovedtemaer er det blant annet lagt vekt på barns egne problemstillinger, i de tilfeller hvor barn er deltakere i sakene.

Saker i kategorien *Styrke parforholdet* omfatter vanlige par problemer der det er ønske om å forebygge problemer, gjenopprette eller forbedre parforholdet. Temaer som kommunikasjon, seksualitet, arbeidsdeling i hjemmet, tilgivelse og forsoning vil ofte kunne falle inn under arbeid med å styrke parrelasjonen.

Saker som registreres i kategorien *Samarbeid om felles barn*, er saker hvor det er dårlig kommunikasjon mellom foreldre som ikke lenger bor sammen, og uenighet om for eksempel oppdragelse og grensesetting.

Saker i kategorien *Avklare / avslutte parforholdet* er saker der det kan være et ønske om å styrke og fortsette parrelasjonen, men der det er uklart om partene tror det er mulig. Denne kategorien skal også benyttes når temaet er hvordan en skal kunne si fra at det er slutt, forklare år-

saken til brudd, forsone seg med brudd, eller hvordan en skal løse problemer rundt for eksempel felleseie.

Saker som registreres som *Bostedsavklaring/samvær*, er saker som omhandler samværsavtaler og barns bosted. Også samtaler med barn om dette temaet registreres slik.

I saker som registreres som *Samspillsvansker*, handler familieterapien om samspill. Saker om *Foreldrerollen* handler gjerne om oppdragelse, regler, grensesetting og annet samarbeid om barn innen husstanden. Sakskategorien *Foreldre–barn-relasjonen* brukes når det er problemer i relasjonen mellom foreldre og barn, og kan benyttes både i samtaler med barn under 18 år og med foreldre.

Kategorien *Fysisk / psykisk vold og/eller seksuelt misbruk* skal brukes ved alle former for vold og trusler, enten brukeren har utøvd eller har blitt utsatt for vold. Også voldtekt og blind vold blir derfor kategorisert her. Seksuelt misbruk omfatter både aktuelt misbruk overfor voksne eller barn og misbruk som har skjedd for lenge siden, og kategorien inkluderer også samtaler med voksne om overgrep i barndommen.

I kategorien *Barnets opplevelse av sin livssituasjon* registreres samtaler med barn som strever med sine omgivelser. Dersom barnet opplever problemer med at mor eller far får ny kjæreste, registreres det her. Dersom barnet får en reaksjon idet foreldrene flytter fra hverandre, skal det registreres under *Samlivsbrudd i familien*. Dette er en kategori som benyttes når et par har gått fra hverandre, og familievernkontoret yter hjelp til å takle overgangen bedre. Både samtaler om sorg, fortvilelse og lignende i forbindelse med bruddet og om å bygge seg opp igjen og bli i stand til å inngå i nye nære relasjoner, omfattes av kategorien. Hjelpen kan også omfatte samtaler med barn som er rammet av brudd hos foreldrene, selv om ikke foreldrenes parforhold berøres. I denne kategorien er det selve bruddet som er sentralt i hjelpetilbudet.

Dersom temaet for en samtale er ulike kriser (annet enn brudd i parforhold / foreldres brudd) og katastrofer som dødsfall, ulykker, selvmord, skal saken registreres i kategorien *Annen alvorlig hendelse*.

Kategorien *Barnets situasjon i foreldrenes konflikt* benyttes i saker hvor barn lever i langvarig konflikt mellom foreldrene. Denne kategorien skal kun benyttes i samtaler med barn og ungdom.

I saker som kategoriseres som *Flergenerasjonsproblematikk*, er tema forhold til svigerfamilie, egne foreldre eller andre slektsrelaterte problemer, for eksempel arvespørsmål. Dette omfatter også forholdet til egne, voksne barn over 18 år.

Kategorien *Sykdom / nedsatt funksjonsevne* omfatter alle typer sykdom, både psykisk og fysisk, samt andre funksjonsnedsettelse som påvirker individet eller familien. Også samtaler om hvordan skaffe hjelp og støtte i hjelpeapparatet vil falle inn under denne kategorien.

Saker som registreres som *Særkullsbarn og/eller ny familie*, handler om det å være stemor/-far og ha mine, dine og våre barn, og etablering av nyfamilie etter brudd.

I saker om *Bruk av rusmidler* defineres rusbegrepet vidt for også å inkludere problematisk bruk av medisiner og annet. Det er ingen forutsetning at det er en rusavhengighet. Også konsekvenser av rus og rusatferd kan inkluderes.

Saker der *Kultur- / minoritetsspørsmål* er registrert som hovedtema, vil vanligvis gjelde flerkulturelle familier, men kan også gjelde personer og familier med en minoritetskulturell bakgrunn som ønsker bistand med å forstå eller tilpasse seg den lokale kulturen, eller som strever med forståelse og tolkning av sin egen kultur.

I saker som registreres med hovedtema *Tvangsekteskap*, handler det om konflikter som oppstår som følge av tvangsekteskap og hvordan dette påvirker den som blir utsatt for dette.

Tabell 11.3 Grupper i familieverntjenesten. Type grupper. 2017

Type grupper:	Antall
Samlivsbrudd i familien	135
Parforhold	74
Vold/overgrep	52
Annen alvorlig hendelse	11
Kultur- og minoritetsspørsmål	
Totalt	275

Statistisk sentralbyrå. (2019). 10525 Grupper i familieverntjenesten, etter gruppens tema 2013–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10525>

11.2.2.2 Kliniske grupper og kurs

I tillegg til de kliniske samtaletilbudene har familievernet klinisk gruppetilbud og kursvirksomhet. Målgruppene for grupper og kurs som registreres i familievernets fag- og rapporteringssystem (FADO) er par, barn (under 18 år), individ, familie og foreldre. Temaene som registreres i FADO er samlivskurs, samlivsbrudd, samarbeid om barn etter brudd, barn som har opplevd brudd i familien, vold/overgrep, sinnemestring, kultur- og minoritetsspørsmål, foreldreveiledning, foreldre som har mistet omsorgen for egne barn, og andre alvorlige hendelser. De vanligste kursene er kurs for foreldre med høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd, kurs for foreldre som vil skape et godt nok foreldresamarbeid med ekspartner etter samlivsbrudd, og samlivskursene Bufferkurs og PREP-kurs.²⁴⁷ Familievernet arrangerer også Godt Samliv-kurs for førstegangsførelde og kurs for foreldre (par eller alene) til barn med nedsatt funksjonsevne. I tillegg arrangeres foreldreveiledningskurs basert på Circle of Security (COS) og International Child Development Program (ICDP), samtalegrupper for barn etter samlivsbrudd, sinnemestringskurs, grupper for kvinner som har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep, fedregrupper og grupper for foreldre med barn i fosterhjem eller institusjon.

Gruppetilbudene registreres enten som kliniske grupper eller utadrettet virksomhet. Som kliniske grupper registreres tilbud til (i all hovedsak) brukere med journal, mens gruppetilbud til nye brukere og hvor den enkelte bruker ikke har journal, registreres som utadrettet kursvirksomhet. Noen kurs og grupper er sammensatt av brukere som er rekruttert av kontorene, og fra eksterne instanser og etter annonsering av kurs. Skillet mellom hva som er klinisk virksomhet og hva som er utadrettet virksomhet, kan derfor ikke settes helt eksakt, og dette kan naturlig nok gi utslag i registreringen.

Boks 11.4 Program for foreldreveiledning (ICDP)

Mange foreldreveiledningskurs bruker Program for foreldreveiledning (også kjent som ICDP: International Child Development Program). Dette er et norsk foreldreveiledningsprogram

²⁴⁷PREP er en forkortelse av den amerikanske betegnelsen Prevention and Relationship Enhancement Program. På norsk: Et forebyggende program som styrker samliv. PREP ble utviklet i USA rundt 1980, og blir stadig videreutviklet på bakgrunn av ny forskning. Programmet er oversatt og bearbeidet for norske forhold av Modum Bad.

som har som mål å styrke barns oppvekstvilkår gjennom veiledning av foreldre og omsorgspersoner.

ICDP-programmet er anerkjent og benyttet av blant andre UNICEF og WHO. Programmet er i bruk i over 40 land og dessuten i mange norske kommuner: ved helsestasjoner, i barnevernet, og i barnehager. Programmet bygger på omsorgspersonens oppfatning av barnet og på «Åtte tema for godt samspill», som er enkle hjelpemidler for å bevisstgjøre omsorgspersoner på viktigheten av godt samspill med sitt barn:

1. Vis at du er glad i barnet ditt.
2. Se og følg barnets initiativ.
3. Ta del i barnets følelser.
4. Gi ros og anerkjennelse.
5. Felles oppmerksomhet – felles opplevelse.
6. Gi mening til opplevelser.
7. Lag sammenhenger.
8. Hjelp til selvhjelp.
 - a. planlegge med barnet.
 - b. støtte barnet.
 - c. legge til rette for barnet.
 - d. sette positive grenser for barnet.

Barne- og likestillingsdepartementet, 2018.

[Boks slutt]

Boks 11.5 Samlivskurs for par – Bufferkurs

Bufferkurs for par er et samlivskurs utviklet for par som har vært sammen lenge nok til å ha opplevd at de samme konfliktene har en tendens til å gjenta seg.

Kurset bygger på anerkjent forskning og teori om hva som skaper langvarige og gode parforhold. Kurset skal:

- hjelpe par til å styrke samholdet og hverdagskjærligheten.
- tilby verktøy som kan gjøre det lettere å mestre negative følelser, irritasjoner, konflikter og personlighetsforskjeller og gi kunnskap om hva som skaper gode parforhold.
- gi innblikk i hvordan man kan ivareta lyst og seksualitet i varige forhold.

Kurset inneholder teori, som presenteres i plenum, og praktiske øvelser, som parene jobber med hver for seg.

https://www.bufdir.no/Familie/Tilbud_Regionene/Bufferkurs_samlivskurs_for_par/

[Boks slutt]

Boks 11.6 PREP samliv- og kommunikasjonskurs

Familievernet arrangerer kurs som tar utgangspunkt i det forskningsbaserte parkurset PREP, for å gi verktøy og inspirasjon til par som ønsker å investere i parforholdet.

Kurslederne foreleser og dramatiserer eksempler. I tillegg vises det små filmsnutter, og det deles ut kursmateriale til inspirasjon. Når paret skal snakke personlig, sitter de alene og prater uten at noen hører på.

Mål og målgruppe for kurset:

- Å gjøre det gode parforholdet enda bedre.
- Forebygge konflikt.
- Kurset passer like godt for par i oppstartsfasen som for de med lang fartstid sammen.
- Begge bør ville fortsette samlivet for å ha best mulig utbytte av kurset.
- Alle temaene i PREP-programmet blir gjennomgått. Det handler om kjærlighet, forventninger, glede, moro og vennskap, men aller mest om god kommunikasjon.

https://www.bufdir.no/Familie/Kurs/Midt_Norge/PREP_samliv_og_kommunikasjonskurs1/

[Boks slutt]

Boks 11.7 Fortsatt foreldre – for godt nok foreldresamarbeid

Mange foreldre sliter med samarbeidet med den andre forelderen, uavhengig av om det har gått kort eller lang tid siden samlivsbruddet. Familievernet og enkelte kommuner tilbyr kurs for foreldre med råd og veiledning om hvordan de kan få til et bedre foreldresamarbeid til det beste for barna. Kursene skal bidra til refleksjon rundt foreldrerollen og bevisstgjøring rundt at foreldrene også etter bruddet er samarbeidspartnere. Foreldrene får veiledning om hvordan de kan løse konflikter på en konstruktiv måte.

Tema for kursene i familievernet:

- Bruddprosessen
- Kommunikasjon, konflikt og samspill
- Å se barnas livssituasjon
- Foreldresamarbeid
- Veien videre

https://www.bufdir.no/Familie/Kurs/Vest/fortsatt_foreldere_for_godt_nok_samarbeid/

[Boks slutt]

11.2.3 Utadrettet virksomhet

Kjernevirksomheten består, i tillegg til kliniske saker og meklingssaker, av utadrettet arbeid.

Boks 11.8 Kursene «Hva med oss?» og «Hva med meg?»

Foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne har ofte en utfordrende hverdag. Det å ha barn med nedsatt funksjonsevne kan være ekstra krevende for parforholdet. Kurset «Hva med oss?», utviklet av Modum bad og videreutviklet av Bufdir, gir foreldre konkrete verktøy til å håndtere konflikter og unngå krangling, samt en mulighet til å utveksle erfaringer med andre foreldre i samme situasjon. NTNU Samfunnsforskning evaluerte kurset i 2012. Breddeundersøkelsen viser at både kvinner og menn deltar fordi de ønsker å styrke parforholdet, lære konkrete kommunikasjonsteknikker til bruk i hverdagen og å utveksle erfaringer med andre. Det å få et «pusterom» i hverdagen oppgis også som en viktig motivasjonsfaktor.

De som står alene med ansvar for barn med nedsatt funksjonsevne, kan oppleve mange av de samme utfordringene som par gjør. På flere områder kan belastningene og slitenheten kjennes større, nettopp fordi man er alene om ansvaret. Kurset «Hva med meg?» bygger på erfaringer fra foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne. Kurset har også elementer fra det forskningsbaserte samlivskurset PREP og tar opp temaer som foreldresamarbeid, kommunikasjon

og bruk av familie og nettverk. Kurset er åpent også for foreldre som har en mindre del av den daglige omsorgen.

https://www.bufdir.no/Familie/Hjelp_til_parforholdet_og_familien/Hvamedoss/

[Boks slutt]

Loven slår fast at familieverntjenesten bør drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema.²⁴⁸ Dette kan bestå av veiledning, kurs, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.

I FADO registreres utadrettet virksomhet på følgende tema: Andre tiltak mot publikum, veiledning/konsultasjon av hjelpeapparat, kurs/undervisning for hjelpeapparatet, grupper for publikum uten terapeutisk innhold, samlivskurs, tilsyn, informasjon i media og undervisning/veiledning av studenter. Se tabell 11.4 for en oversikt over antall timer brukt på utadrettet virksomhet i 2017.

Når det gjelder gruppetilbudene så kan ikke skillet mellom hva som er klinisk virksomhet og utadrettet virksomhet, settes helt eksakt, og dette kan gi utslag i registreringen i FADO. Blant annet er noen kurs og grupper sammensatt av brukere rekruttert av kontorene og brukere rekruttert fra eksterne instanser eller etter annonsering av kurs. Hovedregelen er at gruppetilbud med deltakere som rekrutteres utenfra, og hvor den enkelte bruker ikke har journal, registreres som utadrettet kursvirksomhet i enten grupper for publikum uten terapeutisk innhold eller samlivskurs.

Tabell 11.4 Antall timer, utadrettet virksomhet 2017

Type utadrettet virksomhet	Timer
Andre tiltak overfor publikum	2 922
Veiledning/konsultasjon av hjelpeapparat	2 685
Kurs/undervisning for hjelpeapparatet	2 313
Grupper for publikum uten terapeutisk innhold	1 932
Samlivskurs	592
Tilsyn	455
Informasjon i media	225
Undervisning/veiledning av studenter	163
Totalt	11 287

Statistisk sentralbyrå. (2019). 10524: Timer brukt på utadrettet virksomhet i familieverntjenesten, etter type virksomhet (F) 2013–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10524>

²⁴⁸Se familievernkontorloven § 1.

Boks 11.9 Minikurs for foreldre med høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd

Noen samlivsbrudd fører med seg et høyt konfliktnivå. Familievernet tilbyr et totimers minikurs der det blant annet tas opp hvilke konsekvenser dette kan ha for barna, og det gis gode råd for å dempe konflikter. Det er ønskelig at begge foreldre deltar, men det er ikke et krav.

Tema for kursene:

- Hvordan forstå konflikt og dens mekanismer?
- Hvilke konsekvenser kan foreldres konflikter ha på barn?
- Hva kan jeg gjøre for å skåne barna for en pågående konflikt?
- Råd for å dempe konflikter.

https://www.bufdir.no/Familie/Kurs/Midt_Norge/minikurs_Levanger2/

[Boks slutt]

Familieverntjenestens utadrettede virksomhet utgjør en mindre andel av familievernets samlede virksomhet. Ifølge Bufdirs forebyggingsrapport utgjør den utadrettede virksomheten 10–13 prosent av familievernets samlede tidsbruk.²⁴⁹ Ifølge SSB utgjorde utadrettet virksomhet kun seks prosent av timebruken i familievernet, slik denne er registrert i 2017 (se tabell 11.1).

11.3 Andre oppgaver

11.3.1 Innledning

De senere år er nye oppgaver utover kjerneoppgavene pålagt tjenesten blant annet rettet mot foreldre med høyt konfliktnivå før og etter brudd, familier med voldsproblematikk og samtaler med barn.

I mandatet er utvalget bedt om å vurdere hvordan nye oppgaver kan ivaretas samtidig som man sikrer tjenestens kjerneoppgaver og -kompetanse.

11.3.2 Nye oppgaver

I forbindelse med omtale av tjenestens såkalte «nye oppgaver», nevnes ofte spisskompetansmiljøene. Det har blitt etablert fem spisskompetansmiljøer på fagområdene høykonflikt, samtaler med barn, vold, foreldrestøtte og familievernets tilbud til foreldre etter omsorgsovertakelse.²⁵⁰ I dag finnes det fire spisskompetansmiljøer:

- Spisskompetansmiljø for familievernets arbeid med vold i nære relasjoner.
- Spisskompetansmiljø for familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertagelse.
- Spisskompetansmiljø for samtaler med barn.
- Spisskompetansmiljø for foreldrestøtte og forebygging.

Spisskompetansmiljøene er del av en kompetansmodell som Bufdir har utviklet for å styrke og systematisere utviklingen av kunnskap på tjenestens sentrale områder, og sørge for støtte

²⁴⁹Bufdir, 2017b.

²⁵⁰Nærmere om spisskompetansmiljømodellen i kapittel 16.

og veiledning i regional og nasjonal implementering av beste praksis. Miljøene skal bistå i fagutvikling, opplæring og kompetanseheving.

Andre oppgaver som ifølge mandatet er kommet til eller blitt vesentlig styrket de senere årene, er innsats for å hindre radikaliserings og tilbud til familier med innvandrerbakgrunn. I tillegg finnes det fire typer saker hvor domstolene kan gi familieverntjenesten pålegg om bi-stand. Mange anser også disse sakstypene som slike «nye oppgaver»:

Foreldretvistsaker som sendes tilbake for videre mekling i familievernet,²⁵¹ saker med midlertidige avtaler – foreldreveiledning i prøveperiode,²⁵² saker om tvangsfullbyrdelse av samværsrett²⁵³ og saker om samvær med støttet tilsyn.²⁵⁴

Begrepet «nye oppgaver» omfatter altså en god del ulike oppgaver. I dette kapitlet beskrives og drøftes disse oppgavene, med unntak av noen få, som omtales og drøftes i andre kapitler: Forebygging og foreldrestøtte kan ikke sies å være en ny oppgave for familieverntjenesten, men en del av tjenestens kjernevirksomhet. Hele familieverntjenestens virksomhet kan betegnes som forebyggende og foreldrestøttende. Også tjenestens arbeid med barn og tilbud til familier med innvandrerbakgrunn er en del av familievernets kjernevirksomhet, og disse temaene behandles i andre deler av utredningen.

Boks 11.10 Spisskompetansemiljøet for foreldrestøtte og forebygging

Dette spisskompetansemiljøet ble opprettet i 2017. Spisskompetansemiljøet er lokalisert i Drammen, som en del av Familievernkontorene Drammen-Kongsberg, og er skilt ut i en egen avdeling. Avdelingen har fire hele fagstillinger, i tillegg til en halv administrativ stilling.

Målgruppen for arbeidet er foreldre og andre omsorgsgivere til barn i alderen 0–18 år, for eksempel ansatte i barnehager og SFO. Spisskompetansemiljøet skal både jobbe med familier som er i kontakt med familieverntjenesten og har behov for veiledning og støtte i foreldrerollen, og ansatte i kommunale instanser som jobber med foreldreveiledning og foreldrestøtte. Spisskompetansemiljøet har også et konkret ansvar for å administrere og kvalitetssikre International Child Development Programme (ICDP) og for å systematisere og igangsette arbeid for foreldrestøttetiltak i kommunene. De ansatte har som oppgave å utvikle praksis i tjenesten og utarbeide og følge en årlig aktivitetsplan. Dette spisskompetansemiljøet har en rolle som er noe annerledes enn de øvrige spisskompetansemiljøene. Mens de andre først og fremst skal gi føringer for arbeidet til de andre familievernkontorene, skal dette miljøet i tillegg jobbe utadrettet mot andre tjenester, og da spesielt kommunene. I tillegg til kommunene er det ifølge spisskompetansemiljøets mandat viktig å ha kontakt med utdanningsinstitusjonene på fagfeltet, ICDP Norge og frivillige organisasjoner og trossamfunn – det siste særlig når det gjelder tilbud om foreldrestøtte til foreldre med minoritetsbakgrunn.

[Boks slutt]

²⁵¹Barneloven § 61 første ledd nr. 2, saker som sendes tilbake til familievernkontoret for videre mekling.

²⁵²Barneloven § 61 første ledd nr. 7, saker med veiledning fra familievernkontoret i prøveperiode.

²⁵³Barneloven § 65 a om tvangsfullbyrdelse. Se også § 1 i familievernkontorloven.

²⁵⁴Barneloven § 43 a Samvær under tilsyn av offentlig oppnemnt person.

11.3.3 Nærmere om familievernets arbeid med vold i nære relasjoner

Familievernkontorene gir hjelp og råd til par og familier som opplever vansker, konflikter eller kriser, og arbeider blant annet med sinne- og voldsproblematikk.

Tilbudene ved familievernkontorene til personer og familier med sinne- og voldsproblematikk varierer, og det kan omfatte parterapi, familieterapi, sinnemestringskurs og sinnemestringsveiledning for foreldre, mekling ved separasjon og samlivsbrudd, hjelp til foreldresamarbeid og samvær, og foreldreveilednings- og ulike samlivsprogrammer.

Dersom familievernkontorene ikke kan tilby den hjelpen det er behov for, kan de anbefale tilbud hos andre aktører.

Arbeid med vold i nære relasjoner er ressurskrevende og krever ivaretagelse av mange behov og behandlingsmål samtidig. Ifølge Bufdirs fagutviklingsplan²⁵⁵ innebærer god praksis i familievernets tilbud, ut fra den enkelte families behov, å tematisere og avdekke vold, kartlegge og differensiere vold, ivareta sikkerheten gjennom all kontakt med familien, vurdere tilbud i og eventuelt utenfor familievernet, bistå med å stoppe volden – også ved å involvere andre samarbeidspartnere som barnevernet – samt jobbe med konsekvensen av volden for brukerne av familievernet der volden er stoppet, inkludert det å tilby ulike terapeutiske intervensjoner.

I noen tilfeller henvender familier med voldsproblematikk seg til familievernet og etterspør behandling, mens i de fleste tilfeller avdekkes volden underveis i kontakten.

Bufdir vektlegger i fagutviklingsplanen skillet mellom «håndtering» og «behandling»:

Kontorene og terapeutene må alltid håndtere den volden som avdekkes. Skillet mellom «håndtering» og «behandling» er viktig. Familievernet må håndtere all vold som er i familievernet, men kan ikke møte alle de behov som foreligger hos de familiene tjenesten møter hvor det har vært utøvd vold.²⁵⁶

Boks 11.11 Spisskompetansemiljøet for vold i nære relasjoner

Spisskompetansemiljøet for familievernets arbeid med vold i nære relasjoner ble etablert i region øst i 2015 og er en del av Familievernkontoret Enerhaugen. Dette miljøet skal bidra til å styrke og videreutvikle familievernets tilbud til foreldre og omsorgspersoner som utøver og/eller utsettes for vold, og barna deres.¹

Spisskompetansemiljøet skal ifølge mandatet fra Bufdir følge med på og bidra til utvikling av kunnskapsbasert praksis i tjenesten. Det innebærer å være oppdatert på fagfeltet, etablere strukturert samarbeid med relevante kunnskapsmiljøer, bidra til å identifisere kunnskapshull og mangelfull kvalitet i tjenestetilbudet – og i dialog med direktoratet prioritere kunnskapsområder som må utvikles, komme med forslag og gi innspill til FoU-prosjekter knyttet til fagområdet, innhente og systematisere erfaringsbasert kunnskap, bidra til tiltaksutvikling samt utvikle og videreutvikle faglige standarder, veiledere og andre føringer som skal vedtas av direktoratet.

Spisskompetansemiljøet utarbeider utkast til en årlig aktivitetsplan som skal gjennomføres på de ulike nivåene i Bufdirs kompetansemødel. Videre skal miljøet sikre at brukerperspektivet

²⁵⁵

Bufdir, 2017b.

²⁵⁶Ibid.

blir ivaretatt, for eksempel ved å etablere rutiner for samarbeid og erfaringsutveksling med brukerne. Miljøet skal bidra til veiledning og implementering av faglige føringer i tjenestene, informere andre relevante tjenester om tilbudet som Bufetat gir i forbindelse med vold, bidra til Bufdirs arbeid med å utvikle indikatorer for måloppnåelse, og bidra til å gjøre tilbudet kjent i befolkningen.

Spisskompetansemiljøet skal vurdere hvordan familievernnet kan samarbeide med relevante aktører innenfor psykisk helsevern, barnevernet og forebyggende helsetjenester i kommunen. Samarbeid med politiet er også aktuelt.

Spisskompetansemiljøet skal bidra til å opprette og vedlikeholde et samarbeid med Alternativ til Vold (ATV) i tråd med gjeldende intensjonsavtale mellom Bufdir og ATV.

Målet med fagutviklingsplanen er at alle ansatte i familievernnet på sikt skal ha en felles grunnforståelse om vold. Dette inkluderer en basiskompetanse med felles begrepsforståelse, kunnskap om omfang, risiko og konsekvenser av vold, kunnskap om vold og kjønn, samt kunnskap om voldens familiedynamikk og psykologi. Videre skal kontorene for å håndtere saker med vold etablere en handlingskompetanse med rutiner og relevant praksis. Screening/systematisk spørring, avdekking og kartlegging inngår her i tillegg til sikkerhets- og vurderingsarbeid og samarbeid med andre tjenester.

Kontorenes arbeid med voldsproblematikk utføres etter spesifikke metoder og modeller. Denne behandlingskompetansen kan bestå av Tryggere Barndom,² individuell sinnemestring etter Litt Sint-modellen,³ sinnemestring i grupper etter Brøsetmodellen,⁴ aggresjonskontroll-metodikk utformet og inspirert av ATV, og/eller andre modeller og metoder.⁵

¹ Bufdir, 2018c.

² Behandlingsmanual utarbeidet av Jon Middelborg og Dimitrij Kielland Samoilow, publisert i boken *Tryggere Barndom, Et behandlingsperspektiv på vold i familien* i 2014. Manualen er utviklet for bruk av terapeuter som arbeider med par i familievernnet eller andre hjelpetjenester som arbeider med familier der vold er et problem.

³ Litt Sint-modellen er utviklet av psykologspesialist Steinar Sunde ved familievernkontoret i Molde, med støtte fra Bufdir. Se <https://www.littsint.no/>

⁴ Brøset-modellen er utviklet på Brøset kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri ved St. Olavs hospital. Til sammen er det nå utdannet 450 sinnemestringsterapeuter (2018) på landsbasis. Behandlere som bruker denne metoden arbeider oftest i psykisk helsetjeneste, på familievernkontor eller i barnevernet.

⁵ Bufdir, 2017b.

[Boks slutt]

Det er ikke nytt at familievernntjenesten i sitt arbeid møter familier som har problemer med vold. Familie vold har vært et tema i familievernnet fra starten av, mer eller mindre synlig og eksplisitt snakket om. Tjenesten har mye erfaring med slike saker.

På 60- og 70-tallet jobbet tjenesten mye med fattigdomsproblematikk og sosiale utfordringer. Terapeuter møtte stadig på voldstematikk, men det var begrenset kunnskap om familie vold i alle deler av hjelpeapparatet og i samfunnet generelt på den tiden. Av de ulike typene familie vold var det først og fremst barnemishandling og omsorgssvikt som kunne være synlig i det offentlige rom.

I 1983 kom den første systematiske registreringer av forekomst av vold i familier som henvendte seg til familievernkontorene. Undersøkelsen som var begrenset til Oslo viste at familievernkontorene var kjent med at det hadde forekommet fysisk vold i 9,4 prosent av de familiene som henvendte seg dette året.²⁵⁷ En annen undersøkelse gjennomført i 1999 viste at det ble registrert 956 voldssaker (meklinger inkludert) totalt i familievernnet i 1998.²⁵⁸

²⁵⁷Dahl, Følling og Gulbrandsen, 1983, gjengitt i Enerhaugen familievernkontor, 2016, s. 27.

Kvinnevoldsutvalget²⁵⁹ fant i 2003 ikke systematisert kunnskap om familievernkantorenes kompetanse og arbeidsmetoder på voldsfeltet. Familievernkantorene i Molde, Sarpsborg og Vest-Agder (Kristiansand-kantoret) var dengang de eneste familievernkantorene i landet som ga tilbud om terapi til voldsutøvende menn (gruppeterapi). Tilbudet i Molde startet i 2000. I Sarpsborg ble tilbudet opprettet i 2002, og i Vest-Agder i 2003. Det var ikke noe tilbud til voldsutøvende kvinner i familievernet på denne tiden. I Molde ble det prøvd ut et pilotprosjekt relatert til direkte arbeid med barn i familier med vold. Alle disse kantorene samarbeidet nært med Alternativ til Vold (ATV) i det tidlige faglige utviklingsarbeidet.

I årene 1998 til 2003 ble det gjennomført flere utviklingsprosjekter om temaer relatert til vold i nære relasjoner ved Molde familievernkantor.²⁶⁰ Ved Moldekantoret er det også senere arbeidet mye med sinnemestring og voldstematikk. Den såkalte Moldemodellen retter seg mot arbeid med sinnemestring for foreldre og er spesielt tilpasset familievernets rammebetingelser.²⁶¹ Modellen har som mål å avdekke og jobbe med hverdagsvolden som barn blir utsatt for, i familiene som familievernet kommer i kontakt med.

Familievernkantoret i Vest-Agder opprettet i 2002 et eget familievoldsteam som har utviklet flere modeller for å arbeide med voldsproblematikk. Kantoret deltok i en styringsgruppe for «Familievoldsprosjektet» i Kristiansand kommune og hadde et mangeårig engasjement i tiltaket «TVERS»; et tverretatlig tiltak rettet mot seksuell vold mot barn.²⁶²

I løpet av 2004 ble familievernkantoret i Vest-Agder invitert med i prosjektet «Barn som lever med vold i familien». Dette var et nasjonalt prosjekt som Alternativ til Vold (ATV) og Senter for Krisepsykologi (SFK) samarbeidet om i perioden 2004–2010. Prosjektet ble finansiert av Barne-, likestilling og integreringsdepartementet (BLD). Prosjektets hovedmål var at ulike hjelpeinstanser skulle utvikle mer kunnskap om voldsutsatte barn. Viktigste målgruppe for kunnskapsformidlingen i prosjektet var familievernet i den første treårsperioden, og barnevernet i den siste treårsperioden. En rekke kommuner ble valgt ut som samarbeidspartnere i prosjektet, og familievernkantorene²⁶³ og barnevernskantorene der fikk tilbud om fagsemi-

²⁵⁸Vatnar, 2000, gjengitt i Enerhaugen familievernkantor, 2016.

²⁵⁹NOU 2003: 31.

²⁶⁰Solveig Bø Vatnar gjennomførte underveis og i etterkant av prosjektarbeidet et undervisningsseminar, arrangert gjennom Fylkesmannen, som omhandlet mekling og vold. Cirka 50 prosent av landets meklere gjennomførte på den tiden dette seminaret. Kilde: Enerhaugen familievernkantor, 2016.

²⁶¹Steinar Sunde, ansatt på Moldekantoret, har siden 2004 hatt hovedansvaret for arbeidet med sinnemestring og voldstematikk for foreldre som kontakter familievernkantoret i Molde. Sunde har utviklet den såkalte «Moldemodellen». De siste par årene har han gjennomført et todagerskurs for nær alle familievernkantor i Norge. Dette er kanskje den hjelpemodellen overfor sinne og vold som i størst grad er formidlet til alle familievernkantorene.

²⁶²Enerhaugen familievernkantor, 2016.

²⁶³I alt ni kontorer var med på prosjektet. Disse var familievernkantorene i Tromsø, Bodø, Trondheim/Sør-Trøndelag, Hamar, Østensjø bydel i Oslo, Sandefjord, Kristiansand, Stavanger og Bjørgvin i Bergen.

narer og veiledning i prosjektperioden.²⁶⁴ En rekke tiltak ble igangsatt, og mange interessante erfaringer kom fram i evalueringen av prosjektet. Etter 2006 ble det ikke fra departementet gitt ressurser til at familievernet kunne fortsette arbeidet overfor målgruppen.²⁶⁵ Det har de siste årene vært gitt støtte til noen delprosjekter, blant annet Bjørgvin familievernkontors utvikling av en ressurs håndbok for familievernet,²⁶⁶ Østensjø kontorets arbeid med Tryggere barndom og Aker-kontorets arbeid med ungdom som er utsatt for tvangsekteskap (Brobyggerprosjektet). Prosjektkontorene har i tillegg bidratt til å bygge kompetanse ved andre familievernkontorer og i tjenesteapparatet for øvrig.

Arbeidet med familievold i Finnmark har fått navnet «Kunnskap om vold – familievernets arbeid med vold i nære relasjoner», også kalt «Finnmarksmodellen». Dette arbeidet ble organisert og finansiert av Bufetat/Bufdir for årene 2010, 2011 og 2012. Arbeidet ble etablert rundt de fire familievernkontorene i fylket. Disse dannet et nettverk med kommunalt barnevern, krisesenter, politi og andre aktuelle parter. Kompetanse fra Alternativ til Vold (ATV) og flere andre kompetente fagmiljøer på vold har bidratt i opplæringsfasen.²⁶⁷

En spørreundersøkelse for å kartlegge familievernets arbeid med vold i nære relasjoner ble utført høsten 2009. Noen hovedfunn var at vold i nære relasjoner utgjorde rundt ti prosent av sakene ved flertallet av familievernkontorene. Nesten alle kontorer ga individuelle samtaler til barn som var utsatt for vold i nære relasjoner. Over halvparten av kontorene samarbeidet med ATV. Brøsetmodellen ble også mye brukt. En tredjedel av familievernkontorene hadde erfaring med æresrelatert vold.²⁶⁸

Omfang

Det har blitt utført flere mer eller mindre omfattende undersøkelser av omfanget av vold og overgrep i Norge. Undersøkelsene viser alltid noe ulike tall, noe som henger sammen med hvordan undersøkelsen utføres, og type vold som rapporteres. Den siste og mest omfattende undersøkelsen ble publisert av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i 2014.²⁶⁹ Denne undersøkelsen fokuserer på fysisk vold, seksuell vold og psykisk vold utført av familie, partner og andre personer. 2435 kvinner og 2092 menn i aldersgruppen 18–75 deltok i den landsomfattende undersøkelsen. I denne undersøkelsen rapporterte vel så stor andel menn (16,3 prosent) som kvinner (14,4 prosent) at de hadde blitt utsatt for mindre alvorlig partnervold noen gang i livet (blitt kløpet, klort, lugget eller slått med flat hånd). Når det gjaldt alvorlig vold fra partner (blitt sparket, tatt kvelertak på, banket opp), var det flest

²⁶⁴Heltne & Steinsvåg, 2010.

²⁶⁵Bufdir, 2010.

²⁶⁶Helle, 2008. Jorunn Helle ved Bjørgvin familievernkontor skrev i 2008 en håndbok til hjelp for familievernets arbeid med vold: *Ressurshåndbok for familievernet i arbeid med familievold*.

²⁶⁷Enerhaugen familievernkontor, 2016.

²⁶⁸Bufdir, 2010.

²⁶⁹Thoresen & Hjemdal (red.), 2014.

kvinner som hadde blitt utsatt for det, 8,2 prosent kvinner mot 1,9 prosent menn. To tredjedeler av både kvinner og menn som var utsatt for alvorlig vold fra partner, var også utsatt for kontrollerende atferd fra partner. Ti prosent hadde som barn opplevd fysisk vold mellom foreldrene.²⁷⁰

Forekomsten av vold i Norge ser ut til å ha forandret seg lite fra slutten av 1980-tallet og fram til i dag. Fem prosent av den norske befolkningen, like mange kvinner og menn, oppgir at de noen gang i oppveksten har blitt utsatt for alvorlig vold fra foreldre. Like mange kvinner og menn, 17 prosent, har blitt utsatt for vold fra samlivspartner. For mennenes del var dette stort sett mindre alvorlig vold. Mens litt over ni prosent av kvinner har vært utsatt for alvorlig partnervold, gjelder det samme for to prosent av mennene.²⁷¹

I 2017 registrerte politiet 5 051 personer, 3 165 kvinner og 1 886 menn som utsatt for vold i nære relasjoner. Antall anmeldte tilfeller og antallet utsatte i slike saker har økt hvert år siden 2006, som var det første året det var mulig å melde mishandling i familieforhold til politiet som eget saksforhold. Før 2006 ble saker av denne typen registrert som husbråk eller vold. En analyse fra Statistisk sentralbyrå viser at en konsekvens av å innføre mishandling i familieforhold som egen sakskategori, var at antallet kvinner som ble registrert som offer for vold, økte med 17 prosent fra 2005 til 2010.²⁷²

Mellom 75 000 og 150 000 personer utsettes årlig for vold i en nær relasjon i Norge.²⁷³ Blant unge som deltok i UNGVold undersøkelsen i 2015²⁷⁴, svarte 21 prosent at de har opplevd fysisk vold fra en forelder i løpet av oppveksten.

Det er vanskelig å gi tall for nøyaktig hvor mye vold i nære relasjoner familievernnet arbeider med.²⁷⁵ Fram til 2016 har familievernkontorene rapportert på antall «risikosaker» som er avsluttet en gitt periode. Dette gir en indikasjon på, men ikke en fullstendig oversikt over, omfanget av familievernets arbeid med vold. Tall fra FADO viser at vold har vært et tema i 10,7 prosent av alle saker i familievernnet i 2016. Sammenlikning av tall fra FADO og erfaringer fra tjenesten indikerer imidlertid at det er en underregistrering av vold i familievernnet. Undersøkelser viser også at det er store variasjoner i hvor mye vold som registreres på kontorene.²⁷⁶ En undersøkelse ved Enerhaugen familievernkontor fant at vold var et tema i 22

²⁷⁰Hentet fra <https://dinutvei.no/om-vold/341-hvor-mange-utsettes-for-vold-og-overgrep>

²⁷¹Hentet fra <https://www.nkvts.no/tema/vold-og-overgrep-i-naere-relasjoner/>

²⁷²Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Kjonnsliekestilling/Vold_og_kjonn/Relasjoner_utover_og_utsatt/Vold_og_overgrep_i_nare_relasjoner/

²⁷³Rasmussen, Strøm, Sverdrup & Vennemo, 2012.

²⁷⁴Mossige & Stefansen, 2016.

²⁷⁵Bufdir, 2017b.

²⁷⁶Bufdir, 2010.

prosent av alle kliniske saker i 2015.²⁷⁷ Sammenlagt utgjorde vold og sinneproblematikk 33 prosent av alle kliniske saker dette året. Variasjoner i registrerte voldssaker mellom kontorene kan komme av flere ting, eksempelvis forskjeller i kunnskapsnivå ved kontorene og i lokalmiljøet, arbeid med vold på kontoret, rutiner for registrering og oppfølging av vold eller tilgjengelige metoder for arbeid med vold, og opplæring i bruk av metodene.

Kartlegginger som er gjort, og erfaringer fra tjenesten gir grunnlag for å konkludere med at vold er et tema i svært mange av de familiene familievernnet møter. Fagutviklingsarbeidet på vold i nære relasjoner og igangsatt utvikling av FADO skal legge til rette for bedre rutiner for avdekking, kartlegging, registrering og rapportering av vold i tjenesten.

11.3.4 Om familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse

For å gi et bedre tilbud til foreldre der barn er under barnevernets omsorg, ble det i budsjettet for 2014 bevilget 6,9 mill. kroner for å «styrke familievernets kapasitet og kompetanse i arbeidet med å følge opp biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse av barnevernet», jf. Prop. 93 S (2013–2014). Departementet ga i 2015 følgende oppdrag til Bufdir: «Foreldre som har mistet omsorgen for sine barn skal få bedre oppfølging av familievernnet. Tilbudet skal gjøres bedre kjent i den kommunale barneverntjenesten». Bakgrunnen for oppdraget var blant annet at Raundalen-utvalget i sin utredning fra 2012 om det biologiske prinsipp i barnevernet, foreslo at:

(...) familievernkontorene får ansvar for foreldreomsorg, støtte og oppfølging til foreldre etter at barnet er plassert utenfor hjemmet. Dette innebærer at myndighetene må utvide kapasiteten til familievernnet. Temaområdet bør inngå i familievernkontorets faglige utviklingsarbeid siden det handler om viktig familiestøtte som åpenbart er på pionerstadiet i skandinavisk sammenheng. Utvalget foreslår derfor at myndighetene engasjerer en faglig kompetent instans til å utarbeide en forskningsbasert veileder til familievernnet som er innrettet for å hjelpe foreldre med å bearbeide denne spesielle form for tap og sorg.²⁷⁸

Et spisskompetansemiljø for familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse ble opprettet i 2015. Det har som formål å spre kunnskap om og øke behandlerkompetansen på disse sakene i familievernnet.

Spisskompetansemiljøet skal ifølge mandatet fra Bufdir bidra til fagutvikling og praksisutvikling i tjenesten, og bidra til å gjøre familievernets tilbud bedre kjent i den kommunale barneverntjenesten, hos andre samarbeidspartnere og blant foreldrene det gjelder. De ansatte i spisskompetansemiljøet skal delta i klinisk arbeid for å sikre praksisnær utvikling og kompetanse.

Spisskompetansemiljøet skal bidra til at alle i familievernnet har en basiskompetanse som inkluderer kjennskap til familievernets tilbud til målgruppen, og forståelse for hvorfor det er viktig at det gis et tilbud, grunnleggende kunnskap om målgruppen og kompetanse til å kartlegge målgruppens situasjon og behov.

Spisskompetansemiljøet skal videre bidra til at kontorene har handlingskompetanse. Handlingskompetansen innebærer at kontorene har rutiner som gjør at målgruppen fanges opp når de ringer familievernkontoret, og at de får raskt hjelp dersom de er i en akutt krise. Spiss-

²⁷⁷Enerhaugen familievernkontor, 2016.

²⁷⁸NOU 2012: 5.

kompetansemiljøet skal bistå kontorene, slik at de får etablert samarbeid med barnevernstjenesten i området, og slik at de får på plass rutiner for å ivareta terapeutene som møter denne gruppen som har alvorlige belastninger.

Spisskompetansemiljøet skal også bidra til spredning av behandlingskompetanse. Det innebærer at spisskompetansemiljøet skal bistå alle kontor, slik at de får terapeuter med kompetanse til å gi et godt tilbud til foreldre i målgruppen. Alle terapeuter må ikke besitte kompetansen, men det må finnes terapeuter på alle kontor som har god kunnskap om målgruppen og deres behov, og om anbefalte tilnærminger og metoder for å ivareta dem. Det skal finnes terapeuter på hvert kontor som har systemkunnskap om barnevernets arbeid og lovverk, og systemkunnskap om andre relevante instanser og organisasjoner som jobber med målgruppen, kompetanse om eksistensielle kriser og traumer, om bearbeidelse av opplevelser og følelser rundt omsorgsovertagelse, foreldreveiledningskompetanse på samvær med barn i fosterhjem og institusjon og generelt høy relasjonskompetanse.

Ifølge Bufdirs fagutviklingsplan²⁷⁹ skal familieverntjenesten tilby hjelp til å bearbeide omsorgsovertakelsen og utvikle foreldreferdigheter med tanke på en mulig framtidig omsorgsrolle. Familieverntjenesten skal gi tilbud om oppfølging av foreldre til barn som bor i fosterhjem eller institusjon.²⁸⁰ Ifølge veilederen Oppfølging av foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon²⁸¹ er intensjonen med ordningen å gi foreldrene hjelp til å mestre hverdagen etter at barnet har flyttet, og bearbeidning av følelser og opplevelser knyttet til situasjonen. Familievernet kan også gi foreldreveiledning om den nye rollen som samværsforeldre, eller råd og veiledning som kan bidra til bedre kommunikasjon og samarbeid med barnevernstjenesten og med fosterforeldrene.

Terapeutene som arbeider med disse sakene, møter som regel ikke barna, eller foreldre og barna sammen. I de fleste tilfeller er det derfor ikke mulig for terapeutene å vurdere samspillet mellom barn og foreldre eller foreldrenes omsorgskompetanse. I noen tilfeller kan terapeuter fra familievernet likevel bli innkalt til å vitne i en rettsak, og de har i så fall plikt til å vitne.

11.3.5 Innsats for å hindre radikalisering

Årsaken til at innsats for å hindre radikalisering er oppgitt som en ny oppgave for familieverntjenesten, er at regjeringen i 2017 som et tillegg til handlingsplanen for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme²⁸² lanserte tiltak nummer 43, Samarbeid med familievernkontorene. Bakgrunnen for tiltaket var et samarbeidsprosjekt mellom Enerhaugen familievernkontor og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) for å øke familievernets kjennskap til radikaliseringsstatistikk. Hensikten var å kunne samarbeide konkret i saker som politiet møter,

²⁷⁹Bufdir, 2017b.

²⁸⁰Oversikt over juridisk grunnlag for plassering av barn utenfor hjemmet i digital veileder på bufdir.no: https://www.bufdir.no/barnevernsforeldre/Juridisk_grunnlag_for_plassering_av_barn_utenfor_hjemmet/

²⁸¹Hentet fra <https://www.bufdir.no/barnevernsforeldre/>

²⁸²Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/status-for-oppfolging-av-handlingsplan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme/id2607640/>

eller der det er tema i familier som kommer til familievernnet. Tanken var at familievernets relasjonskompetanse kunne bistå med å opprette dialog, reetablere relasjoner og starte endringsarbeid i familien med formål om å redusere utviklingen av radikaliseringsproblemer. Bufdir skulle utvikle og prøve ut opplegg for veiledning av foreldre som var bekymret for om barna kunne knyttes til radikaliseringsproblemer og voldelig ekstremisme. Program for foreldreveiledning skulle legge til rette for at foreldre kan møtes og, sammen med sertifiserte veiledere, ta opp utfordringer, drøfte ulike spørsmål og utveksle erfaringer. Gjennom slike møter kunne det dannes varige foreldrenettverk som kan bidra til å forebygge og følge opp barn og ungdom som står i fare for å bli radikalisert.²⁸³

11.3.6 Samarbeidssaker med domstolene

Det er fire oppgaver som familievern tjenesten utfører i samarbeid med eller etter pålegg fra domstolene, som av mange anses som nye oppgaver:

Foreldretvistsaker som sendes tilbake for videre mekling i familievernnet,²⁸⁴ saker med midlertidige avtaler – foreldreveiledning i prøveperioden²⁸⁵, saker om tvangsfullbyrdelse av samværsrett²⁸⁶ og saker om samvær med støttet tilsyn.²⁸⁷

11.3.6.1 *Tilbake til familievernkontoret for videre mekling jf. barneloven § 61 første ledd nr. 2*

I 2003 vedtok Stortinget en endring i barneloven, slik at retten i behandlingen av saker om foreldres ansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær, kan vise partene til mekling utenfor retten.²⁸⁸ Dersom retten mener at saken ikke er moden for rettslig behandling, og partene har vist at de fortsatt kan ha nytte av bistand fra familievernkontoret, kan retten vise saken tilbake til mekling ved familievernkontoret. Retten skal sende et brev med tydelig mandat, nødvendige opplysninger og frist for familievernkontoret. Mekler ved familievernkontoret skal gi tilbakemelding via et kort notat til retten ved inngåelse av avtale, eller på det tidspunktet det blir klart at avtale ikke vil bli inngått. Behandlingen i tingretten vil da fortsette.

Begrunnelsen for rettens beslutning om tilbakesending til familievernnet, kan være at konflikten synes å være av svært begrenset omfang, samtidig som det antas å være til barnets beste at konflikten løses på lavest mulig nivå. I domstolsveilederen for foreldretvister anføres det at en slik ordning virker hensiktsmessig, fordi familievernnet kan tilby mekling og bistand til foreldresamarbeid på et spesialisert og høyt faglig nivå. Veilederen viser til at familievernnet har fagpersoner med kunnskap om barn og erfaring med konflikthåndtering samtaler både

²⁸³Ibid.

²⁸⁴Barneloven § 61 første ledd nr. 2, tilbake til familievernkontoret for videre mekling.

²⁸⁵Barneloven § 61 første ledd nr. 7, veiledning fra familievernkontoret i prøveperiode.

²⁸⁶Barneloven § 65 a om tvangsfullbyrdelse.

²⁸⁷Barneloven § 43 a Samvær under tilsyn av offentlig oppnemnt person.

²⁸⁸Innst. O. nr. 96 (2002–2003).

med barn og foreldre. Det pekes på at dersom retten anser at partene fortsatt kan ha stort utbytte av slik bistand, er det riktig at rettslig behandling unngås, om det ikke er helt nødvendig.²⁸⁹

11.3.6.2 *Veiledning fra familievernkontoret i prøveperiode jf. barneloven § 61 første ledd nr. 7*

I 2003 vedtok Stortinget også at en dommer kan la parter i saker som handler om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær, prøve ut en foreløpig avtale i en nærmere bestemt prøvetid.²⁹⁰ Tiltaket forutsetter enighet mellom partene. Hvis det blir inngått en slik midlertidig avtale, stilles saken i bero. Når saken tas opp igjen, er det opp til partene om avtalen skal gjøres permanent, eventuelt med visse endringer. Regelen er ikke til hinder for at en part før prøvetiden er ute, krever at saken fortsetter og at tvistepunktene avgjøres ved dom. Dommeren kan i denne prøvetiden oppnevne en sakkyndig eller annen egnet person til å veilede foreldrene. Annen egnet person kan for eksempel være en mekler, også en som har meklet mellom partene. Den sakkyndiges oppgave vil i første rekke være å gi partene råd om hvordan de best kan få avtalen til å fungere, og veilede og følge opp partene for om mulig å få til et bedre samarbeidsklima mellom dem.²⁹¹ Retten kan oppnevne familievernkontoret til å bistå med slik veiledning i en overgangsperiode. Retten sender et brev til familievernkontoret der veiledningsoppdragets mandat og tidsperiode er skissert. Det skal også redegjøres for den videre behandling av saken. Familievernkontoret skal sende et kort notat til retten vedrørende veiledningen innen fastsatt tidsfrist. Familievernkontoret kan bli bedt om å møte i rettsmøte for å forklare om den veiledningen som er gitt.²⁹²

11.3.6.3 *Tvangsfullbyrdelse av samværsordning etter barneloven jf. barneloven § 65 a*

I 2017 vedtok Stortinget et tillegg til barneloven om bruk av sakkyndig, godkjent mekler eller annen ansatt i familieverntjenesten i saker om tvangsfullbyrdelse om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samværsrett.²⁹³ Retten kan nå be familievernkontoret om bistand i saker om tvangsfullbyrdelse av samværsordninger. Formålet er å få foreldre til å oppfylle fastsatte plikter frivillig. Retten kan fastsette mandat for oppdraget og en frist som normalt ikke er lenger enn to uker. Fristen kan forlenges etter avtale med tingretten dersom det synes å være mulighet for å oppnå en frivillig løsning. Saken vil komme som direkte oppdrag fra retten, og retten skal sette en frist for utføring av oppdraget. Sakene er fortsatt under behandling ved domstolene. Retten kan også oppnevne en sakkyndig i kombinasjon med å bruke mekler ved familievernkontoret. Tilbudet ved familievernkontoret skal ha mer karakter av veiledning. Mekler skal bruke sin kompetanse til å veilede og søke å bidra til å løse konflikten. Det

²⁸⁹Hentet fra <https://www.domstol.no/contentassets/2af0ab33bb6146ffa161a41154de85f7/nasjonale-veileder-for-foreldrevister-2019-1.pdf>

²⁹⁰Innst. O. nr. 96 (2002–2003).

²⁹¹Ibid.

²⁹²Retningslinjer for saksbehandling av saker etter barneloven mellom familievernkontoret i Ålesund og Sunnmøre tingrett.

²⁹³Innst. 195 L (2016–2017).

skal leveres en rapport til retten innen den frist som er satt, om hvilke tiltak som er forsøkt, og andre relevante opplysninger skal komme fram.

Samtidig med endringen i barneloven ble det vedtatt endring i familievernkontorloven om at familievernkontorene skal bistå der retten oppnevner en ansatt fra familievernet etter barneloven § 65 a.²⁹⁴ Hensikten med ordningen er at samtaler, mekling eller andre liknende tiltak vil kunne bidra til å dempe konflikten og hjelpe foreldrene til å finne gode og varige løsninger for barnet, uten bruk av tvangsmidler. Et møte med en sakkyndig, godkjent mekler eller ansatt i familieverntjenesten kan gi partene en nøytral arena der de kan snakke sammen, oppklare eventuelle misforståelser og legge grunnlaget for bedre foreldresamarbeid med utgangspunkt i den avgjørelsen som foreligger. Det ble i proposisjonen argumentert med at familieverntjenesten har god kompetanse på mekling og hjelp til bedre foreldresamarbeid i saker med høy konflikt mellom foreldre, og kan være godt egnet for å finne frivillige løsninger i saker om tvangsfullbyrdelse. I tillegg ble det pekt på at familieverntjenesten har et helhetlig apparat som kan ivareta familien og tilby hjelp og veiledning parallelt med og i etterkant av at den konkrete saken er løst. Dette kan legge grunnlaget for bedre foreldresamarbeid og gode relasjoner for foreldre og barn framover.²⁹⁵

11.3.6.4 Samvær med støttet tilsyn, jf. barneloven § 43 a

Stortinget vedtok i 2013 endringer i barneloven, og det ble innført to ulike former for samvær med tilsyn mellom barn og forelder.²⁹⁶ Formålet med tilsynet er enten beskyttelse eller støtte under samværet. Støttet tilsyn kan bare fastsettes der det ikke er behov for overvåking under hele samværet. Det følger av forarbeidene at samvær med støttet tilsyn særlig vil være aktuelt i saker der foreldrene har så store problemer med å samarbeide at dette svekker foreldrefunksjonen. Det kan også være aktuelt ved kontaktetablering der forelder og barn ikke kjenner hverandre eller har hatt lite kontakt.²⁹⁷ Målet med ordningen er å gi støtte og veiledning til barnet og/eller samværsforelder ved samvær i en overgangsfase til privat tilsyn²⁹⁸ eller samvær uten tilsyn. Støttet tilsyn skal tilrettelegge for og styrke samværskompetansen og kan fastsettes for inntil 32 timer per år.²⁹⁹ Etter barneloven § 43 a kan retten pålegge henholdsvis den kommunale barneverntjenesten eller departementet å oppnevne en person som skal føre tilsyn under samvær. Den kommunale barneverntjenesten oppnevner de personer som skal føre beskyttet tilsyn og følger opp saker ved pålegg om beskyttet tilsyn fra retten. Departementet oppnevner tilsynspersoner og følger opp saker ved støttet tilsyn. Denne oppgaven er

²⁹⁴Innst. 195 L (2016–2017), Lovvedtak 58 (2016–2017).

²⁹⁵Prop. 161 L (2015–2016).

²⁹⁶Prop. 85 L (2012–2013).

²⁹⁷Ibid.

²⁹⁸Retten kan ikke gi pålegg om privat tilsyn, men privat tilsyn kan settes som et vilkår for samvær i avtale eller dom, jf. barneloven § 43 (3): « Det kan i avtale eller i dom setjast vilkår for samvær. Dersom tilsyn blir sett som vilkår, kan retten utpeike ein person som skal føre tilsyn under samværet, eller be foreldra gjere det. Den av foreldra som skal ha samvær, dekkjer kostnadene til tiltaka som er sett som vilkår for samvær etter denne føresegna».

²⁹⁹Bufdir, 2017 a.

delegert fra departementet til Bufetat. I tildelingsbrevet for 2014 ble det gitt føringer om at familievernet så langt som mulig skulle utføre tilsynsoppdragene. Mange saker er likevel gitt til eksterne tilsynspersoner. Årsakene til dette er:

- Samværet er lagt utenom vanlig arbeidstid (ettermiddag og helg), og hyppigheten i det planlagte samværet ligger utenfor rammen av hva ansatte i fast kontortid i alminnelighet kan fylle ved siden av alle de andre oppgavene de har.
- Familievernkontorene har lite egnede lokaler.
- Dersom foreldrene har lang reisevei til familievernkontoret, oppleves samværet med støttet tilsyn som krevende for både barn og voksne. Dette er et element som vil kunne føre til ytterligere eskalering av konflikten, og derfor er det viktig å tilrettelegge for et «lokalt tilbud».
- I noen tilfeller har retten fastsatt i pålegget at samværet skal avholdes utenfor familievernets lokaler.
- I noen saker har retten fastsatt at samværet skal iverksettes umiddelbart eller kort tid etter rettsbehandlingen. I slike tilfeller kan det være vanskelig for familievernkontoret å finne ansatte som har ledig kapasitet til å utføre oppdraget innen det fastsatte tidspunktet for oppstarten av samværet.

Familievernstatistikken viser at bare 52 saker etter barneloven ble sendt tilbake til familievernkontoret for videre mekling i 2017, se kapittel 12.9.3.3. Dette omfatter saker etter barneloven § 61 første ledd nr. 2, men det er uvisst om det blant disse sakene også er saker etter barneloven § 61 første ledd nr. 7. Når det gjelder saker etter barneloven § 65 a og § 43 a, foreligger det ikke oversikt over antall saker.

11.4 Vurderinger og anbefalinger rundt oppgaveløsning

11.4.1 Oppgaver og målgrupper for tjenesten

Dagens oppgaver i familieverntjenesten og hvem familieverntjenesten er for, er omtalt tidligere i dette kapitlet. Utvalget vil i det følgende vurdere og gi anbefalinger for framtidens familieverntjeneste; hvilke oppgaver tjenesten skal ha i framtiden, hva tjenesten skal være og for hvem.

Utvalget mener at familieverntjenesten fortsatt skal tilby behandling og rådgivning til familier, par og enkeltpersoner som har vansker, konflikter eller kriser i familien, gjennomføre mekling (se kapittel 12), arbeide utadrettet, og at tjenesten fortsatt skal samarbeide med andre tjenester, der det er nødvendig og tjenlig (se kapittel 17).

Utvalget mener det er viktig at familievernkontorene i framtiden oppleves som en tjeneste som er til for alle som oppsøker tjenesten med familierelaterte problemer.

Utvalget mener familier og par fortsatt bør være de viktigste målgruppene for tjenestens arbeid. Par og familier har sin naturlige plass som hovedmålgruppe, både for det kliniske arbeidet og meklingsvirksomheten og for deler av den utadrettede virksomheten. Enkeltpersoner bør fortsatt kunne motta familieverntjenester, så lenge personens behov er å snakke om relasjonelle problemer. Aleneforeldre er et eksempel på enkeltpersoner som i perioder kan ha behov for støtte og veiledning som foreldre, enten i samtale med en familieterapeut eller i gruppetilbud. Utvalget vil også spesielt peke på at barn og unge kan ha behov for kliniske samtaler og gruppetilbud. Utvalget mener det bør gå klart fram av loven at familieverntjenesten skal gi barn og unge tilbud om behandling og samtaler når de har vansker i familien. Slike tilbud eksisterer allerede, men det bør etter utvalgets vurdering tydeliggjøres at familievern-

tjenesten har gode behandlings- og samtaletilbud til barn og unge som for eksempel opplever konflikter og brudd i familien, og at tilbudet ikke krever henvisning eller er betinget av at barnet har en lidelse.

11.4.2 Kjerneoppgaver – avgrensning og tydeliggjøring

Utvalget mener det er viktig å avgrense og tydeliggjøre kjerneoppgavene. Det ser ut til å være et behov i tjenesten for at kjernevirksomheten defineres enda tydeligere enn i dag, og prioriteres. Noen kontorer og noen regioner har arbeidet med retningslinjer for inntak, og mange påpeker usikkerhet og dilemmaer rundt hvem de i dag kan tilby kjerneoppgaver til.

Utvalget mener at følgende oppgaver bør defineres som familieverntjenestens kjernevirksomhet:

- Familierapi og parterapi for familier, par og enkeltpersoner med hjemmeboende barn (under 18 år), herunder kliniske samtaler og kurs- og gruppetilbud.
- Samtaler med barn og ungdom om familierelaterte problemer, inkludert samtalegrupper for barn i forbindelse med samlivsbrudd.
- Hjelp til å utøve foreldrerollen, herunder foreldreveiledning og sinnemestringskurs for foreldre.
- Foreldresamtaler og foreldresamarbeid ved konflikt før, under og etter brudd.
- Lovbestemt mekling, herunder saker tilbakesendt fra retten og samarbeid med tingrettene for øvrig.
- Utadrettet arbeid med informasjon og kurs til befolkningen og kontakt med andre tjenester på tjeneste- og systemnivå.
- Samhandling med andre tjenester i førstelinjetjenesten om enkeltbrukere, som helsestasjon, kommunepsykolog, Familiens hus og barneverntjenesten.
- Avdekking av og bidrag til å beskytte mot vold og overgrep i nære relasjoner (ikke traumebehandling til voldsutsatte eller behandlingstilbud til overgripere).
- Tilbud til familier med særlige utfordringer, herunder familier med funksjonshemmede barn.

En slik definering av kjernevirksomheten innebærer en avgrensning sett i forhold til dagens definisjon av kjernevirksomhet, hvor det gis familierapi og parterapi til familier, par og enkeltpersoner som ikke har barn, eller som har voksne barn.

11.4.3 Mer parterapi

I undersøkelsen fra NTNU Samfunnsforskning³⁰⁰ gir mange ansatte i tjenesten uttrykk for at nye oppgaver stadig pålegges tjenesten, og får mye oppmerksomhet og ressurser, og at kjerneoppgavene fortrenses når nye oppgaver kommer til. Undersøkelsen formidler at mange ansatte mener at de har blitt pålagt flere oppgaver – noe som påvirker kvaliteten i utøvelsen av kjerneoppgavene.

De ansatte selv beskriver kliniske saker og mekling som familieverntjenestens kjerneoppgaver. Informantene vektlegger i særlig grad parterapi når de snakker om kliniske saker.

Ledere og ansatte i tjenesten er ifølge undersøkelsen opptatt av at familieverntjenestens spisskompetanse er parterapi, og at én betingelse for kvalitet i tjenesten handler om å priori-

³⁰⁰Molden, Ulset & Røe, 2019.

tere og styrke dette tilbudet. Informantene i intervjuundersøkelsen mener det bør rettes større oppmerksomhet mot parterapi i årene som kommer. Par som opplever store eller små utfordringer i parforholdet må prioriteres, fordi familieverntjenesten kan bidra til å løse utfordringene eller hindre at disse forverres. Parterapi kan forebygge samlivsbrudd og senere behov for mekling.

Også Fellesorganisasjonen (FO) vektlegger i sitt innspill til utvalget betydningen av parterapi:³⁰¹

De fleste barn vokser opp i en familie bestående av to voksne, som regel sammen med begge foreldre, eller med foreldre og bonusforeldre. Det å ha et godt fungerende samspill mellom de voksne i familien er svært viktig både for voksne og barn. Når samspillet er dårlig, innvirker dette på alles fungering og psykiske helse, også barnas. Det er derfor avgjørende at parterapi fortsatt er en kjerneoppgave for familievernet, og at dette gjenspeiles i føringene til tjenesten, og som faglig satsningsområde.

Utvalget mener det er avgjørende at virksomheten i tjenesten innrettes slik at kjerneoppgavene prioriteres. Det er spesielt viktig at det er kapasitet til kliniske parsamtaler, både første konsultasjon og oppfølgingssamtaler, slik at kvaliteten på parterapiarbeidet er god nok. Det vil også være viktig at parterapi ivaretas som faglig satsningsområde, fordi dette anses som viktig kjernevirksomhet for familievernet.

11.4.4 Mer utadrettet arbeid: informasjon til publikum og kontakt med andre tjenester på system- og tjenestenivå

11.4.4.1 Innledning

Vi har sett at familieverntjenestens utadrettede arbeid utgjør en relativt liten andel av familievernets helhetlige virksomhet. Bufdir påviser i rapporten Forebygging i familievernet at den utadrettede virksomheten beskrives som noe som ofte nedprioriteres.³⁰² Det framgår også av intervjuundersøkelsen NTNU Samfunnsforskning har gjennomført blant ledere og ansatte i tjenesten, at kontorer opplever at utadrettede aktiviteter ikke blir prioritert eller nedprioriteres, men at informantene ønsker at denne virksomheten skal styrkes. De mener at denne oppgaven er svært viktig, særlig i et samfunnsøkonomisk perspektiv. Det samme gjelder synligheten til familievernet, som kan ses i sammenheng med den utadrettede virksomheten. Informanter ved ulike kontorer gir i undersøkelsen gjennomført av NTNU Samfunnsforskning³⁰³ uttrykk for at det i tiden framover vil være viktig å arbeide mer aktivt for å gjøre tjenesten bedre kjent i befolkningen. Folk må vite om familieverntjenestens forebyggende tilbud, ikke kun det bruddrelaterte. Per i dag opplever også kontorene at det er enkelte grupper som er vanskelige å nå og å komme i kontakt med – det gjelder særlig innvandrerfamilier. Økende utadrettet virksomhet og synlighet vil kunne bidra til at kontorene i større grad lykkes med å komme i kontakt med dem. Det blir pekt på at den største trusselen i et forebyggingsperspektiv er at tjenesten ikke er godt nok kjent.

³⁰¹FO i innspill til utvalget 10. januar 2019. FO er fagforeningen og profesjonsforbundet for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere.

³⁰²Ifølge Bufdirs rapport kan det også være at registrering av den utadrettede virksomheten kan være noe mangelfull og at oversikten ikke er fullstendig.

³⁰³Molden et al., 2019.

Mange kommunale tjenester rapporterer at familievernnet oppfattes som en lukket og lite utadrettet tjeneste. Selv om mange av familievernkontorene rapporterer om samarbeid med ulike kommunale tjenester, kan det tyde på at tjenesten samlet sett er lite i kontakt med kommunene.³⁰⁴ Ifølge kommunene er det mangel på kunnskap om familievernets tilbud som forhindrer samhandling om utadrettet virksomhet. Kommunene mener at familievernnet i liten grad deltar på tverrfaglige møtearenaer i kommunene. Manglende felles møteplasser gjør det vanskelig for tjenestene å se konkrete muligheter for samarbeid, og få kunnskap om hverandres tilbud og kompetanse.³⁰⁵ Flere kommuner har etablert tverrfaglige lavterskeltilbud for familier, blant annet Familiens hus.³⁰⁶ Mange kommuner har også overlappende kompetanse med familievernnet, i form av kommunalt ansatte psykologer og familierapeuter. Disse kommunene oppgir at de har god kompetanse innen forebyggende og foreldrestøttende arbeid, og et godt utviklet tilbud. Dermed reduseres behovet for undervisning, kurs og veiledning fra familievernnet. Slik de ser det, bør en heller prioritere å videreutvikle kommunenes egne tilbud. Utvalget kommer tilbake til spørsmålet om samarbeid med kommunene i kapittel 17.

I tillegg til denne manglende kunnskapen og tilliten til tjenesten i kommuner er kunnskapen om familievernnettjenesten i befolkningen forholdsvis liten, jf. kapittel 14.5.

Utvalget mener det er svært viktig at tjenestens utadrettede arbeid styrkes. Utvalget anbefaler flere tiltak for å legge til rette for mer utadrettet arbeid i familievernnet. Disse tiltakene er omtalt i påfølgende punkter.

11.4.4.2 Lovendringer for økt utadrettet virksomhet

Den utadrettede virksomheten oppfattes som mindre presserende enn klinisk arbeid og meklingsarbeid. Lovens formuleringer om at dette arbeidet er noe som *bør*, og ikke *skal*, utføres, kan være en medvirkende årsak til dette.³⁰⁷ Utvalget mener dette kan tilsi at en endring i lovteksten kan bidra til økt bruk av tid og ressurser til utadrettet arbeid, og til økt samarbeid med andre tjenester.

Fellesorganisasjonen (FO) mener den utadrettede virksomheten må bli en «skal-oppgave». FO påpeker i sitt innspill til utvalget at familievernnet de senere årene har blitt mer sentralt styrt, og at det har vært krav om å øke antall konsultasjoner, samtidig som det er gitt tydelige politiske føringer om at forebygging og utadrettet virksomhet er en viktig del av det arbeidet familievernnet skal gjøre.³⁰⁸ FO mener det er et problem at utadrettet forebyggende aktiviteter og andre nye oppgaver som legges til tjenesten, ikke kan innregistreres som egne oppgaver i rapporteringssystemet.

³⁰⁴Jf. oversikten utvalget har mottatt over samtlige i familievernkontorer som beskriver sin drift.

³⁰⁵Bufdir, 2017c.

³⁰⁶Familiens hus er et tverrfaglig, samlokalisert kommunalt tilbud som skal ivareta psykisk og fysisk helse for barn, ungdom, gravide og familier. Målet er at familiene skal møte ett helhetlig familiestøttende tilbud. Se mer om Familiens hus i kapittel 15 og 17.

³⁰⁷I familievernkontorloven § 1 står det at «Familievernkontorene bør også drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema» og «Dette kan bestå av veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.»

³⁰⁸FO: Innspill til familievernutvalget 10. januar 2019.

Utvalget mener at en lovendring fra *bør* til *skal* vil kunne bidra til å styrke forventningene til at familieverntjenesten prioriterer det utadrettede arbeidet, og legger til rette for økt samhandling med andre tjenester. En lovendring gir et svært tydelig signal til tjenesten og til andre om at familievernkontorene skal jobbe mer med den utadrettede virksomheten. Lovendringen er ikke nødvendigvis tilstrekkelig for å sikre prioritering av utadrettet arbeid og økt samhandling og samarbeid mellom familieverntjenesten og andre aktører. Utvalget mener lovendringen bør gjennomføres samtidig med andre tiltak som legger til rette for slikt arbeid, herunder kapasitetsøkning.

11.4.4.3 Andre tiltak for økt utadrettet virksomhet

I et forebyggingsperspektiv er det viktig at befolkningen og andre tjenester kjenner til tjenesten og dens tilbud om behandling og rådgivning. Mer utadrettet arbeid gir mer kunnskap og synlighet.

Utvalget mener det er avgjørende med økt kunnskap om familievernet i andre deler av hjelpeapparatet og i befolkningen generelt.³⁰⁹ Mer praktisk samhandling vil gi mer gjensidig tillit og respekt mellom tjenestene, jf. kapittel 17 Samarbeid med andre tjenester. Utvalget mener det er forståelig at kommunale enheter med god egen kompetanse ser mindre behov for kursing, undervisning og veiledning fra familievernet. På den annen side kan behovet for horisontal integrasjon bli desto større. Det kan være viktig å få til en utvikling av samarbeid som er basert på likeverdighet og gradvis utvikling av tillit gjennom praktisk samhandling. Utvalget vil i denne sammenhengen sterkt understreke behovet for at det undervises og orienteres om familievern og familieterapi i relevante utdanningsløp. Dette vil gi mer kunnskap i relevante tjenester og dermed mer samhandling.

Videre mener utvalget det bør settes av øremerkede midler til kommunikasjon og utadrettet virksomhet til alle enheter og på alle nivå, jf. kapittel 14.5.2 Tiltak for økt kjennskap og kunnskap i befolkningen. Utvalget mener det vil gi større mulighet for å nå målene om økt kjennskap og kunnskap til tjenesten dersom Bufdir, etatene og hvert enkelt kontor alle har øremerkede midler til kommunikasjonsarbeid og utadrettet arbeid som kan virke informerende og kunnskapshevende.

11.4.5 Andre oppgaver – nye og gamle

11.4.5.1 Innledning

De såkalt nye oppgavene har ulike karakterer. Noen er i realiteten gamle oppgaver eller deler av kjernevirksomheten som prioriteres, tydeliggjøres, eller rettes politisk søkelys mot – som arbeidet med forebygging og foreldrestøtte og arbeidet med vold i nære relasjoner. Andre er nye oppgaver på områder som er aktualisert og rettet politisk søkelys mot, der familieverntjenesten kan bruke sin relasjonskompetanse, sin metodikk og sine verktøy – som foreldreveiledning i arbeidet mot radikaliserings. Vi ser at for noen av de nye oppgavene er det etablert spisskompetansemiljøer med spesielt ansvar for fag- og kompetanseutvikling. Arbeidet mot radikaliserings og de fire oppgavetyperne familievernet nå har ansvaret for i samarbeid med eller etter pålegg fra domstolene, er oppgaver som det ikke er etablert egne spisskompetansemiljøer for.

NTNU Samfunnsforsknings undersøkelse³¹⁰ viser at ledere og ansatte i tjenesten opplever at familievernet har blitt pålagt stadig flere arbeidsoppgaver de senere årene. Mange nye opp-

³⁰⁹Se kapittel 14.5 Kjennskap og kunnskap i befolkningen.

³¹⁰Molden et al., 2019.

drag har kommet til. Samtidig har det ikke blitt tatt bort noen oppgaver, slik at det totale omfanget av oppgaver har økt. Når de nye oppgavene eller satsningsområdene ikke oppleves som relevante og meningsfulle, oppstår det frustrasjon. Kontorene må sette av tid og ressurser til disse oppgavene, og samtidig opplever de ansatte at denne tids- og ressursbruken bidrar til å svekke kjerneoppgavene. Det kan dermed se ut til at kapasiteten ved kontorene ikke strekker til – eller står i forhold til de arbeidsoppgaver og krav som de er pålagt å følge. Kontorene som utvalget hadde møte med 29. november 2018, eller har besøkt, bekreftet denne bekymringen knyttet til at nye oppgaver fortrenger kjerneoppgaver.

Utvalget mener det er viktig at denne bekymringen blir tatt på alvor. Det må være nok kapasitet til og riktig vektlegging av kjernevirksomheten i tjenesten. Spørsmålet er hvilke såkalte nye oppgaver som bør nedprioriteres eller ikke lenger løses av familievernet.

11.4.5.2 *Vurderinger av familievernets arbeid med vold*

Et helt overordnet mål er at ingen skal utsettes for vold og overgrep.³¹¹ Det skal finnes god og riktig kompetanse i alle sektorer og tjenester, slik at vold forebygges. Dessuten skal vold oppdages tidlig slik at voldsutsatte skal få rask og individuelt tilpasset oppfølging og behandling, og personer som har utøvd vold, skal møtes på riktig måte. Familieverntjenesten kan ikke løse alle disse oppgavene alene og utvalget har heller ikke mandat til å utrede det samlede voldsarbeidet.

Familieverntjenesten har et bredt mandat som rommer voldsarbeid, men også veldig mange andre oppgaver enn voldsarbeid. Etter utvalgets syn, skal ikke familievernet arbeid med alle typer vold.

Gjennom meklingsordningen og det kliniske arbeidet kommer familievernet systematisk i kontakt med flere voldsutøvere og voldsutsatte.³¹² Tjenesten må derfor med nødvendighet forholde seg til vold, og avdekke og initiere beskyttelses- og hjelpeprosesser der det anses nødvendig. I dette komplekset må det vurderes hvilke grupper tjenesten skal hjelpe, og hvilke tilbud tjenesten skal hjelpe dem med.

Voldsarbeid deles ofte inn i kategoriene forebygging, avdekking og behandling. Utvalget mener at familieverntjenesten bør bidra i alle disse leddene. Familievernet bør fortsette å arbeide forebyggende, bidra til at vold oppdages tidlig og bidra til god oppfølging av alle parter.

Tjenesten arbeider forebyggende ved å hjelpe foreldre til best mulig foreldreskap, til å bli trygge og til å mestre egen aggresjon og sinne. Også ved å forebygge samlivskonflikter som kan eskalere og utvikle seg til høykonflikt og voldssituasjoner, kan familievernet bidra voldsforebyggende.

Ved å se foreldre som er i risiko for voldsutøvelse, observere foreldre og barn i meklingsamtaler og møte voksne og barn i klinisk arbeid, kan familievernet være med på å oppdage voldsproblemer på et tidlig stadium. Familievernet er en offentlig instans som møter alle familier som går gjennom konflikter i forbindelse med samlivsbrudd, og som også møter foreldre, barn og familier i andre utfordrende situasjoner. For at familieverntjenesten skal kunne bidra med sin spesialkompetanse i relasjonelle problemer, må familievernet styrke sin utad-

³¹¹Prop. 12 S (2016–2017).

³¹²Ådnanes, Haugen, Jensberg, Rantalaiho & Husum, 2011.

rettede virksomhet og samhandling med helsestasjoner, barnehager og skoler, for å tilby enda flere foreldre foreldrestøttekurs og samtaler, sinnemestringstilbud, samlivskurs og parsamtaler.

Familievernet bør tilby sine tjenester og sin spesialkompetanse på relasjonsarbeid, også i møte med personer og familier som lever med vold. Utvalget mener det er en viktig distinksjon Bufdir gjør når de i fagutviklingsplanen vektlegger skillet mellom håndtering og behandling: Familievernet må håndtere all vold som de avdekker i familiene de møter, men tjenesten kan ikke dekke alle behov for behandling knyttet til vold.

Utvalget mener at familievernet både skal være en allmenntjeneste, og ha høy voldskompetanse og samtidig henvise de mest alvorlige formene for voldsproblemer til andre instanser. Dette vil kreve ytterligere kompetanse i tjenesten og sterk bevissthet blant alle ansatte rundt voldsproblematikk. Alle må ha kompetanse til å tematisere og snakke om vold, og alle må ha kompetanse til å avdekke vold og kartlegge den. Dessuten må tjenesten klare å ivareta sikkerheten gjennom all kontakt med familien. Tjenesten må ha klare føringer og stadig oppdatert kompetanse for å kunne vurdere tilbud i og utenfor familievernet, helst ved å involvere andre samarbeidspartnere som barnevernet, ATV og psykisk helsetjeneste når voldsproblematikken er svært alvorlig. Ved avdekking skal familievernet vurdere om det skal sendes bekymringsmelding til barnevernet, eventuelt om politiet skal varsles, jf. avvergingsplikten.³¹³

I en rapport fra Enerhaugen-kontoret siteres en av informantene, som hadde følgende tankevekkende refleksjon:

Det er så mye vold der ute, og det finnes så få hjelpere i det rike Norge som kan eller har mulighet til å hjelpe. Om vi hadde åpnet helt opp for voldsarbeid, og tatt beslutninger om faglig hjelp utelukkende ut fra behov og faglige vurderinger, ville vi sprengt alle rammer, og i alle fall ikke ha kunnet arbeidet med noe annet enn vold. Bare i de få familiene som vi faktisk gir et begrenset tilbud er det en rekke barn som vi aldri får fulgt opp tilstrekkelig, eller kanskje ikke får møtt i det hele tatt. Det er dypt tragisk at vi i det rike Norge bare klarer å hjelpe en brøkdel av de voldsutsatte barn som vokser opp med vold og utrygghet.³¹⁴

I rapporten pekes det på at det åpenbart er behov for mest mulig voldsarbeid, men at det også er såpass krevende arbeid, både ressursmessig og på andre måter, at familieverntjenesten kan ende med å bare jobbe med voldsarbeid og måtte nedprioritere alt annet, dersom behovet skal møtes godt nok.

Det er, slik utvalget ser det, ikke en ønsket utvikling for familieverntjenesten at tung voldsproblematikk prioriteres på bekostning av arbeidet med mekling, parterapi og lettere relasjonsvansker. Familieverntjenesten ville da blitt en annen type tjeneste, nærmere andrelinjetjenesten, med utvikling av spesialkompetanse på områder som vold, rus og traumer. Dette er en annen tjeneste og andre type oppgaver, som krever en annen kompetanse, og vil gi ansatte en helt annen arbeidshverdag. Utvalget mener tjenesten ikke bør utvikles i en slik retning, verken ved en uttalt mandatutvidelse og endringsoperasjon, eller gjennom en stille og mindre bevisst utvikling. Det brede mandatet tjenesten har, bør etter utvalgets syn videreføres.

³¹³Se straffeloven § 196.

³¹⁴Enerhaugen familievernkontor, 2016, s. 109.

Etter utvalgets syn er mye sinnemestrings- og aggresjonshåndteringsarbeid, og mye relasjonsarbeid, også i familier som lever med vold, innenfor tjenestens mandat, og også innenfor tjenestens kjernevirksomhet. Utvalget mener imidlertid at tyngre voldsoppgaver må avgrenses, og at familieverntjenesten ikke skal ha ansvar for slike saker. Utvalget mener ansvaret for tyngre voldsbehandling bør ivaretas av andre instanser enn familieverntjenesten, men at familieverntjenestens arbeid med sinnemestring og tilbud til foreldre og barn som ønsker hjelp til å håndtere aggresjon og sinne, bør videreføres.

Utvalget mener det bør skje en tydelig funksjons- og ansvarsdeling, der familieverntjenesten henviser alvorlige former for vold som krever spesialisert voldsbehandlingskompetanse, til andre instanser. BUP, DPS og kommunale psykologtjenester har et definert ansvar for psykisk helsevern. ATV har et nasjonalt mandat til å arbeide med voldsutøvere som utfører alvorlige former for vold, og noen steder også med barn, partnere og familier som lever med vold. Ved avdekking av alvorlig vold bør familievernet anbefale videre oppfølging og behandling hos andre instanser, slik det også i stor grad gjøres i dag. Dette må sees i sammenheng med at utvalget mener at familieverntjenesten skal arbeide helhetlig med oppdrag som retter seg generelt mot hele befolkningen, og at det innebærer at familieverntjenesten ikke bør ha oppgaver som er for spesialisert og krever diagnostisering og kompleks behandling.

Det er viktig at familievernet vet når det skal henvises til andre med spesialistkompetanse på vold. Dette forutsetter at de ansatte i familievernet kjenner til hjelpetilbudet som finnes både til personer utsatt for vold i nær relasjon, og til personer som utøver vold eller begår overgrep.

Der det finnes samarbeidspartnere som arbeider spesialisert med vold, er rammebetingelsene annerledes enn der familievernkontorene har få eller ingen samarbeidspartnere med spesialisert kompetanse i sitt nærområde. De mest alvorlige voldssakene henvises til ATV der de har kontor. Relativt alvorlige og kompliserte voldssaker, herunder arbeidet med både overgripere og voldsutsatte og familier som lever med vold, bør håndteres av ATV og andre med spesialiserte voldsoppgaver og voldskompetanse. Utvalget mener det er avgjørende at andre instansers kapasitet økes. Spesielt viktig vil det være at det etableres flere ATV-kontorer, slik at tilbudet blir landsdekkende.

Voldsarbeid er svært ressurskrevende. En rekke kontor melder om at voldssaker krever åtte–ti ganger så mye tid som en vanlig klinisk sak i familievernet.³¹⁵ Arbeidsmengden blir uoverkommelig for tjenesten dersom mandatet endres i retning mer tungt voldsarbeid, uten at andre saker reduseres tilsvarende, eller tjenesten tilføres betydelig økte ressurser. Utvalget mener dette er en uønsket utvikling for familievernet. Også ved en utvikling der tjenestens mandat og oppgaver avgrenses fra tyngre voldsarbeid, vil tjenesten møte vold, og tjenesten vil ha behov for kompetanse og ressurser til voldsarbeidet.

Utvalget mener familieverntjenesten kan bidra med svært viktig arbeid på voldsfeltet dersom ansvarsdelingen avgrenses og tydeliggjøres mot andre tjenester og blir tydeliggjort, og dersom tjenesten sikres nok ressurser til voldsarbeidet.

Utvalget vil påpeke at uansett hvilke føringer tjenesten får, møter familievernet disse familiene som lever med vold, de må møte dem, de må ha kompetanse til å forstå og avdekke, og de må ha kompetanse til å håndtere problematikken og hjelpe familiene.

Å gi tilbud til familier og barn som lever med vold, er en sentral del av tjenestens arbeid for en trygg oppvekst for barn, og overlapper til en viss grad med tjenestens kjerneoppgaver.

³¹⁵Enerhaugen familievernkontor, 2016.

Oppgaver som er svært spesialiserte og krever diagnostisering og kompleks behandling, ligger imidlertid etter utvalgets syn utenfor tjenestens ansvarsområde. Uansett hva slags ansvar og oppgaver tjenesten skal ha når det gjelder voldsarbeid framover, er det avgjørende at tjenesten har høy kompetanse på feltet og tilføres nok ressurser, slik at voldsarbeidet blir godt nok, og slik at annen kjernevirksomhet ikke må nedprioriteres.

11.4.5.3 *Familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse*

Det er et sammensatt spørsmål om støtte til foreldre som er fratatt omsorgen for barna sine skal videreføres som et eget ansvarsområde for familievern tjenesten.

Det er barnevernet som har det formelle, juridiske ansvaret for tilbudet til foreldre ved omsorgsovertakelse.³¹⁶ Ansvaret for at gruppen får hjelp og følges opp, ligger til barnevernet. I tillegg skal andre offentlige instanser som familievernkontoret, NAV, kommunepsykologen, boligkontoret bistå disse foreldrene, på lik linje som for andre foreldre, med tjenester som tilbys etter foreldrenes behov.

De fleste barn som har flyttet som følge av hjelpetiltak eller omsorgsovertakelse, har kontakt med sine biologiske foreldre og også eventuelle søsken som foreldrene har omsorg for. Disse familiene har på samme måte som andre familier med vansker, rett til tjenestene som familievern tilbyr. Det overordnede ansvaret for at denne gruppen får et godt tilbud fra det offentlige, ligger til den statlige og kommunale barnevernstjenesten. Familievernet bør imidlertid være en del av det helhetlige tjenestetilbudet til disse foreldrene, på lik linje med andre foreldre som familievernet møter.

Det er en rekke gode grunner til at familievernet bør møte disse foreldrene med sine tjenester. For barn som er flyttet fra hjemmet, og som kanskje skal tilbake på et senere tidspunkt, og for eventuelle søsken som foreldrene fortsatt har omsorg for, er det svært viktig at foreldrene får mest mulig støtte. Familievernet har plikt til å gi alle som er i en vanskelig livssituasjon knyttet til barn/familie, et tilbud og oppfølging.³¹⁷ Familievernet har kompetanse som er unik og relevant for disse foreldrene. Familievernet kan møte disse foreldrene på en annen måte enn det barnevernstjenesten kan, både fordi de ikke er instansen som har besluttet omsorgsovertakelse, og fordi tjenesten har en annen type kompetanse. Mange foreldre synes det er vanskelig å samarbeide med barnevernet etter omsorgsovertagelsen, fordi de er i konflikt med barnevernet. For disse foreldrene kan det være lettere å forholde seg til familievern tjenesten. Mange foreldre er i krise og trenger terapi i denne situasjonen. Det tilsier kanskje behov for behandling av psykolog i spesialisthelsetjenesten heller enn terapi hos familievernet, men også familievern tjenestens kompetanse kan være svært hensiktsmessig i denne situasjonen. Foreldrene trenger støtte og utvikling av relasjonskompetanse. Dette er åpenbart familievern tjenesten spesielt godt egnet for å bidra med.

Familievernets tilbud er noe annet enn barnevernets oppfølgingsansvar, og kan ikke erstatte dette. Familievern tjenestens tilbud er frivillig og basert på foreldrenes egne behov. Dette er ikke et tiltak fra barnevernet. Utvalget mener foreldre som er fratatt omsorgen for egne barn, er i familievern tjenestens målgruppe, og at familievernet fortsatt bør gi et tilbud til disse foreldrene.

³¹⁶Jf. barnevernloven § 4-16 og § 4-5.

³¹⁷Bufdir, 2017 b.

Utvalget mener at denne gruppen foreldre ikke bør anses som en egen, prioritert målgruppe for familieverntjenesten. Familievernet bør være en allmenntjeneste, som skal møte alle foreldre og familier med relasjonelle utfordringer og familieproblemer, også denne målgruppen, men ikke til fortrenghet for andre foreldregrupper.

11.4.5.4 Radikalisering

Utvalget mener det er positivt at familieverntjenesten med sin relasjons- og foreldreveiledningskompetanse bidrar til politiets og andre aktørers arbeid med ungdom som kan være i risikozonen for radikalisering. Utvalget mener at familieverntjenesten bør bidra i arbeidet med veiledning av foreldre som har barn som kan stå i fare for å bli radikalisert. Dette er en del av kjernevirksomhetens hjelp til å utøve foreldrerollen. Det er også positivt og viktig at familievernet får mer kjennskap til radikalisering. Utvalget mener imidlertid ikke at familieverntjenesten skal bruke ressurser på å bygge spesialkompetanse for å hindre radikalisering. Familieverntjenesten må som en del av de ansattes grunnkompetanse være i stand til å møte foreldre i denne gruppen. Det bør vurderes om tjenesten har god nok kunnskap og rutiner på dette området. Det bør også sees på hvordan familievernet skal samarbeide med andre på dette feltet; både knyttet til bekymringsmeldinger og eventuell videre oppfølging av personer.

11.4.5.5 Domstolsoppgavene

Alle de fire oppgavene som familievernet utfører i samarbeid med eller etter pålegg fra domstolene, innebærer etter utvalgets syn god og riktig bruk av familievernets kompetanse på mekling og foreldreveiledning. Utvalget ser at ordningen med støttet tilsyn under samvær kan være en oppgave som ikke er så godt egnet for familievernet som tjeneste. Samværet er ofte lagt utenom vanlig arbeidstid (ettermiddag og helg), og hyppigheten i det planlagte samværet ligger utenfor rammen av hva ansatte i fast kontortid i alminnelighet kan fylle ved siden av alle de andre oppgavene de har. Familievernkontorene har lite egnede lokaler, og dersom foreldrene har lang reisevei til familievernkontoret, oppleves samværet med støttet tilsyn som krevende for både barn og voksne. Dette er et element som vil kunne føre til ytterligere eskalering av konflikten. Videre er tidsaspektet problematisk, det kan være vanskelig for familievernet å finne ledig kapasitet til å iverksette støttet tilsyn umiddelbart eller kort tid etter rettsbehandlingen. Ordningen med samvær med støttet tilsyn er evaluert,³¹⁸ og den ser ut til å kunne fungere i noen få saker, og da først og fremst i de tilfellene hvor samværet har stoppet opp eller aldri har kommet i gang. I disse sakene kan ordningen bidra til at alle parter, både foreldrene og barnet, får litt «oppstartshjelp». Erfaringene viser videre at samvær med støttet tilsyn forutsetter at foreldrene er i stand til å ha et «best mulig klima» under gjennomføringen for at den skal virke etter sitt formål. Det påvises imidlertid at i enkelte saker kan det synes som om foreldres «rett til samvær» har vært mer styrende for utfallet enn barnet beste. På oppdrag fra Bufdir har professor Odd Arne Tjersland vurdert ordningen, og hans konklusjon var at samvær med støttet tilsyn, slik ordningen praktiseres, ikke synes å styrke barneperspektivet i foreldretvistsaker.³¹⁹ Professor Tjersland mente at ordningen som sådan måtte vurderes. Bufdir fikk i 2017 gjennomført en juridisk utredning av ordningen. Rapporten identifiserte en rekke mangler og avvik i dagens praksis, og den inneholdt flere anbefalinger knyttet til utformingen av pålegg om samvær med støttet tilsyn, slik at hensynet til barnets beste sikres oppfølging.³²⁰ Utvalget mener at hele ordningen «samvær med støttet tilsyn» bør

³¹⁸Bufdir, 2017a.

³¹⁹Tjersland, 2017.

³²⁰Blandhol & Köhler-Olsen, 2018.

vurderes, og at det i denne sammenheng også må vurderes om denne oppgaven bør legges til en annen tjeneste enn familievernet.

11.4.5.6 Nye oppgaver som bør nedprioriteres

Utvalget mener familievernertjenesten ikke bør ha oppgaver som er for spesialisert og krever diagnostisering og kompleks behandling. De delene av familievernets arbeid som i dag oppfattes som nye oppgaver, og som krever spesialisering, diagnostisering og kompleks behandling, ligger etter utvalgets syn utenfor tjenestens ansvarsområde. Dette er oppgaver som bør nedprioriteres eller ikke lenger løses av familievernet.

Dette gjelder på voldsfeltet, der utvalget mener noe voldsarbeid er en sentral del av tjenestens arbeid for en trygg oppvekst for barn, og til en viss grad er innenfor tjenestens kjerneoppgaver. Tyngre voldssaker som krever spesialisering, diagnostisering og kompleks behandling, ligger imidlertid etter utvalgets syn utenfor tjenestens ansvarsområde.

Utvalget mener foreldre som er fratatt omsorgen for egne barn, er i familievernertjenestens målgruppe, og at familievernet fortsatt bør gi et tilbud til disse foreldrene, men at denne gruppen foreldre ikke bør anses som en egen, prioritert målgruppe for familievernertjenesten. Familievernet bør være en allmenntjeneste, som skal møte alle foreldre og familier med relasjonelle utfordringer og familieproblemer med et likeverdig tilbud. Dette gjelder også denne målgruppen, men ikke til fortrenghet for eller framfor andre foreldregrupper. Likeledes mener utvalget at familievernet bør bidra i arbeidet med veiledning av foreldre som har barn som kan stå i fare for å bli radikalisert. Dette er en del av kjernevirksomhetens hjelp til å utøve foreldrerollen. Det er også positivt og viktig at kjennskapet til radikalisering økes i familievernet. Utvalget mener imidlertid ikke at familievernertjenesten skal bruke ressurser på å bygge spesialkompetanse for å hindre radikalisering. Familievernertjenesten må som en del av de ansattes grunnkompetanse være i stand til å møte foreldre i denne gruppen.

Alle de fire oppgavene som familievernet utfører i samarbeid med eller etter pålegg fra domstolene, innebærer etter utvalgets syn god og riktig bruk av familievernets kompetanse på mekling og foreldreveiledning. Utvalget mener imidlertid at ordningen med støttet tilsyn under samvær kan være en oppgave som ikke er så godt egnet for familievernet som tjeneste, og at det bør vurderes om denne oppgaven skal legges til en annen tjeneste enn familievernet.

11.4.6 Oppsummering av utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget mener at familievernertjenesten fortsatt skal tilby behandling og rådgivning til familier, par og enkeltpersoner med familierelaterte problemer, at familievernertjenesten fortsatt skal gjennomføre mekling (se kapittel 12), og arbeide utadrettet, og at tjenesten fortsatt skal samarbeide med andre tjenester der det er nødvendig og tjenlig (se kapittel 17).

Etter utvalgets syn bør familier og par fortsatt være de viktigste målgruppene for tjenestens arbeid, men utvalget mener at også enkeltpersoner, herunder barn og unge, er viktige målgrupper.

Utvalget mener det er viktig å avgrense og tydeliggjøre kjerneoppgavene og anbefaler en definisjon av kjerneoppgavene som i stor grad er i tråd med dagens. Dette innebærer en inn snevring der familierapi og parterapi for familier, par og enkeltpersoner som ikke har barn, eller som har voksne barn, ikke defineres som kjernevirksomhet, og dermed er arbeid som bør utføres, men som ikke bør prioriteres.

Utvalget mener det er avgjørende at virksomheten i tjenesten innrettes slik at kjerneoppgavene prioriteres, og at det er spesielt viktig at det er kapasitet til kliniske parsamtaler, både første konsultasjon og oppfølgingssamtaler, slik at kvaliteten på parterapiarbeidet er god nok.

Etter utvalgets syn er det svært viktig at tjenestens utadrettede arbeid styrkes. For å legge til rette for mer utadrettet arbeid i familievern foreslår utvalget lovendringer, undervisning og orientering om familievern og familierapi i relevante utdanningsløp, at det vurderes om styringssystemet bidrar til at utadrettede oppgaver nedprioriteres, samt mer praktisk samhandling, jf. kapittel 17 Samarbeid med andre tjenester. I tillegg foreslår utvalget at det bevilges øremerkede midler til kommunikasjon og utadrettet virksomhet i Bufdir, Bufetat og ved kontorene.

Andre oppgaver enn de som er definert som kjernevirksomhet, bør etter utvalgets syn videreføres som i dag, men ikke være førsteprioritet. Utvalget mener at tjenesten ikke bør ha oppgaver som er for spesialisert. Tyngre voldssaker som krever spesialisering, diagnostisering og kompleks behandling, ligger etter utvalgets syn utenfor tjenestens ansvarsområde. Familievernets arbeid med foreldre som er fratatt omsorgen for egne barn, bør fortsette, men denne gruppen foreldre bør ikke anses som en egen, prioritert målgruppe for familievernertjenesten. Likeledes mener utvalget at familievern bør bidra i arbeidet med veiledning av foreldre som har barn som kan stå i fare for å bli radikalisert, men at familievernertjenesten ikke skal bruke ressurser på å bygge spesialkompetanse for å hindre radikalisering. Videre mener utvalget at ordningen med støttet tilsyn under samvær er en oppgave som bør vurderes overført til en annen tjeneste enn familievernet.

Utvalget har følgende forslag:

- Lovendringer fra «bør» til «skal» arbeide utadrettet.
- Undervisning og orientering om familievern og familierapi i relevante utdanningsløp.
- Mer praktisk samhandling, jf. kapittel 17 Samarbeid med andre tjenester.
- Øremerkede midler til kommunikasjon og utadrettet virksomhet til alle enheter og på alle nivå.

12 Foreldresamtale og mekling

12.1 Innledning

Alle ektefeller og samboere med felles barn under 16 år må møte til en time obligatorisk mekling ved separasjon eller samlivsbrudd. Også foreldre som ønsker å reise sak om foreldreansvar, bosted eller samvær, må først møte til mekling. Familievernet gjennomfører også mekling i saker som er tilbakesendt fra retten for videre mekling.

I mandatet blir utvalget bedt om å komme med anbefalinger om «Hvordan måloppnåelsen under meklingsordningen kan styrkes og hvordan tilbudet om mekling kan bli bedre tilpasset den enkelte families utfordringer». Utvalget skal også komme med anbefalinger om hvordan barns rett til å bli hørt og å si sin mening kan ivaretas. I mandatet står det også at det er behov for å vurdere om dagens system med bruk av eksterne meklere gir tilstrekkelig sikkerhet for kvalitet i meklingen og sikrer barns rett til å bli hørt. Det må også vurderes hvordan man skal håndtere situasjoner der meklingsamtalene avdekker behov for ytterligere bistand til familjene. Utvalget bes også i mandatet vurdere hvordan meklingsordningen kan styrkes, slik at flere saker som er egnet for det, kan løses på et tidlig stadium.

Utvalget vil i dette kapitlet drøfte endringer i meklingsordningen og hvilket omfang tilbudet bør ha, herunder om det bør være obligatorisk deltakelse. I tillegg vil utvalget drøfte barns deltakelse.

12.2 Bakgrunn for dagens ordning

Før 1993 var formålet med mekling å opprettholde ekteskapet. Dette perspektivet er ikke en del av dagens ordning. I dag er det foreldreskapet og hvordan foreldrene kan komme fram til en avtale som er best mulig for barna, meklingen handler om.

I lov 4. juli 1991 nr. 49 om ekteskap (ekteskapsloven) § 26 første ledd andre punktum står det:

Formålet med meklingen er å komme fram til en avtale om foreldreansvaret, samværsretten eller om hvor barnet eller barna skal bo fast, hvor det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet/barna. Barneloven §§ 52 til 54 gjelder tilsvarende.

Og i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven) § 52 står det:

Føremålet med meklinga er å få foreldra til å kome fram til ei skriftleg avtale om foreldreansvaret, om kvar barnet skal bu fast og om samvær. Partane bør gjerast kjende med dei viktigaste økonomiske konsekvensane som avtala fører med seg.

I 2007 ble barneloven § 51 og § 52 endret til også å omfatte samboere med felles barn som ønsker å bryte samboerskapet.³²¹

Formålet med meklingsordningen i dag er altså å få foreldrene til å komme fram til en avtale, i ekteskapsloven, og en skriftlig avtale, i barneloven. Det antas at en avtale kan gi et godt grunnlag for et fungerende foreldreskap etter samlivsbruddet. I meklingsarbeidet og avtalen skal det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet eller barna. Målet er å sikre et godt framtidig foreldresamarbeid, med tanke på barnets beste. Det er også krav om meklingsattest for å få separasjonsbevilling eller for å kunne reise sak for retten. Etter § 9 i lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven) er det krav om at en forelder må legge fram meklingsattest før det kan gis utvidet barnetrygd etter brudd mellom samboere.

Fram til 2007 måtte foreldrene møte til minst en time obligatorisk mekling, og ytterligere en til to timer til hvis de ikke kom fram til en avtale i løpet av første eller andre time. Meklingsattesten ble utstedt etter første time hvis partene kom til enighet. Partene som ikke kom til enighet, fikk meklingsattest etter tredje time. I 2007 ble meklingsordningen endret; nå er det én obligatorisk time. Etter denne første timen får foreldrene meklingsattest, selv om de ikke har kommet fram til en skriftlig avtale. Dersom foreldre er uenige og mekler mener at det er mulig å oppnå enighet, skal foreldrene oppfordres til å mekle i inntil seks timer til (jf. barneloven § 54).

For å reise en sak for retten om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast eller om samvær, må foreldre med felles barn under 16 år ha meklingsattest (jf. barneloven § 51).

Statlig regional familievernmyndighet skal sørge for at familieverntjenesten finnes i regionen, og på forsvarlig måte planlegge, dimensjonere og organisere tjenesten (jf. lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) § 2). Godkjente meklere kan være tilsatt ved familievernkontorer eller være del av det eksterne meklingsapparatet, som består av advokater, prester, sosionomer, psykologer eller andre med helse- og sosialfaglig utdan-

³²¹Se kapittel 9 for mer detaljert omtale av tidligere endringer i meklingsordningen.

ning (jf. forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven §§ 3 og 4). Riksrevisjonen avsluttet i 2012 en gjennomgang av familieverntjenesten, herunder meklingsordningen.³²² Gjennomgangen avdekket at meklingsstilbudet varierte ved de ulike kontorene. Blant annet ble det påpekt variasjoner i om treukerskravet fra begjæring om mekling til tilbudt meklings-time ble overholdt. På bakgrunn av Riksrevisjonens gjennomgang har det blitt gjennomført tiltak i tjenesten, og Riksrevisjonen fastslår i Dokument 1 (2015–2016) at de ikke lenger har vesentlige merknader. I 2018 ble det i 94 prosent av sakene gitt tilbud om time innen tre uker fra begjæringen. Mange fikk tilbud med kortere ventetid.³²³ Gjennomsnittlig ventetid til første samtale var i meklingssakene 19 dager.³²⁴

Boks 12.1 Om mekling

Mekling (eng: mediation) er internasjonalt et stort fag- og praksisfelt, og det foregår på svært ulike områder, fra fredsmekling til skolemekling, fra mekling i internasjonale handelskonflikter til nabolagskonflikter – og altså foreldremekling. I norsk sammenheng er også konfliktrådene en meklingsinstans. Mekling er en tilnærming der partene får hjelp av en nøytral tredjepart til selv å løse eller håndtere konflikten. I konflikter vil partenes adferd ofte være preget av hvordan de oppfatter «spillereglene» i den situasjonen de er i. Bringes en sak inn for retten, innebærer det at man gir fra seg saken til en tredjepart, og at partene inviteres til å konkurrere om å vinne fram med sin løsning. I motsetning til dette er det helt sentralt i mekling som metode å klargjøre partenes egen kontroll og ansvar for løsningene, og deretter skape en kontekst, som i motsetning til retten, fremmer samarbeid om løsninger framfor konkurranse. Meklerens hovedoppgave er å bidra til å skape en slik kontekst og en prosess som myndiggjør foreldrene og fremmer dialog og samarbeid. Mekleren kan for eksempel ha synspunkter på avtaler som foreldrene kommer fram til, men kan verken forkaste eller avvise avtaler, med mindre mekler velger å definere saken som en bekymrings sak for barnevernet. Det siste innebærer å gå ut av meklerrollen.

Selv om mekling i seg selv er en metode, har det i fagfeltet utviklet seg mange ulike tilnærminger for hvordan man kan strukturere meklingsprosessen og kommunikasjonen mellom partene. Grovt sett varierer tilnærmingene etter om de i hovedsak er saksorienterte (mekler fungerer som forhandlingsleder, pedagog og rådgiver) eller terapeutisk orienterte (større vekt på å bearbeide opplevelser og forholdet mellom partene). Siden mekling er tverrfaglig, vil meklernes ulike faglige bakgrunn gjerne bidra til ulik faglig orientering.

Mekling som metode er et foretrukket alternativ, spesielt i saker der partene er i et avhengighetsforhold til hverandre, for eksempel som foreldre. En kan oppløse et parforhold og ekteskap, men ikke foreldreskapet. Rettslige prosesser vil kunne virke ødeleggende for forholdet mellom foreldrene, selv om saken løses. Det taper barna på. At foreldre kan samarbeide etter samlivsbruddet er godt forebyggende arbeid for barns velferd. Dette er meklings samfunnsmandat i dagens ordning.

[Boks slutt]

³²²Dok. 1 (2012–2013).

³²³Bufdir, 2019.

³²⁴Ibid.

Boks 12.2 Samtale med barn i meklingsprosessen

Etter hvert som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkter på det saken dreier seg om, skal foreldrene høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om personlige forhold for barnet. Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få informasjon og mulighet til å si meningen sin før det blir tatt avgjørelser om personlige forhold for barnet (jf. barneloven § 31). Barn har rett til informasjon og til å uttale seg i saker som angår dem. Dette innebærer at barn skal få anledning til å uttale seg og uttrykke sine ønsker og behov, før foreldrene lager avtaler om bosteds- og samværsordninger for barna.

Det er en økende andel barn som deltar i samtale med mekler hos familievernnet, men det er store variasjoner mellom kontorene, og langt fra alle barn inkluderes i meklingsprosessen.

[Boks slutt]

12.3 Nærmere om rammene for dagens ordning

Barne- og familiedepartementet har fastsatt forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.³²⁵ Forskriften og rundskrivet til denne gir nærmere regler om meklingsordningen.

Foreldrene kan ikke få separasjons- eller skilsmissebevilling før de har fått utstedt meklingsattest. Det er enkelte unntak fra dette, blant annet hvis en ektefelle har brakt inn sak for retten med påstand om skilsmisse på grunn av overgrep eller tvangsekteskap.

Et vilkår for utvidet barnetrygd (barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall) er at søkeren legger fram meklingsattest.

Foreldre med felles barn under 16 år må møte til mekling før det blir reist sak om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, hvor barnet skal bo fast, eller om samvær.

Fra 2018 må foreldrene mekle hvis de ikke er enige om flytting. I slik tilfeller må den av foreldrene som vil flytte med barnet, kreve mekling.

Fra 1. mai 2019 er det innført unntak fra kravet om mekling hvis en av foreldrene er dømt for alvorlig vold eller overgrep mot egne barn.³²⁶

Det er en time obligatorisk mekling, og foreldrene skal få meklingsattest etter første time. Dersom foreldrene ikke er enige, skal de oppfordres til å mekle i inntil tre timer til. De kan få tilbud om mekling i ytterligere tre timer dersom meklere mener at dette kan føre til at foreldrene kan komme fram til en avtale.

Rundskrivet sier at mekler skal kunne bidra til at foreldrene, på egen hånd eller i løpet av meklingen, skal ha det nødvendige grunnlaget for å komme fram til en avtale. Det innebærer blant annet at mekler må kunne gi foreldrene informasjon om de viktigste reglene i barneloven, som gjelder barn og foreldre når foreldrene ikke bor sammen, herunder muligheten til å avtale delt bosted. Mekler skal også orientere partene om de viktigste økonomiske konsekvenser som avtalen vil medføre, for eksempel bidragsplikt. Partene skal også gjøres oppmerksomme på at samværets omfang har betydning for fastsettelsen av barnebidragets stør-

³²⁵Forskrift 18. desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.

³²⁶Se meklingsforskriften § 8 a Unntak fra kravet om meklingsattest ved alvorlig vold eller overgrep mot egne barn.

relse, og at det kan ha betydning for den enes status som enslig forsørger etter trygderegler, skatteregler mv. Foreldrene skal henvises til NAV, skatteetaten eller andre instanser for nærmere informasjon om disse reglene.

Rundskrivet sier ikke noe om metodikk, da dette vil være opp til tjenesten og den enkelte mekler å utvikle.

12.4 Nærmere om differensiering av meklings sakene

I 2014 startet Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet et arbeid med å utvikle og standardisere meklingsstilbudet ved kontorene. Bakgrunnen for arbeidet var oppdrag fra departementet om blant annet å styrke tilbudet til barn og foreldre i saker med høyt konfliktnivå. Riksrevisjonen hadde også påpekt at det var stor variasjon innad i tjenesten, blant annet med hensyn til andelen klienter som ble tilbudt meklingsstund innen fristen på tre uker, hvor mange innbyggere hvert terapeutårsverk var ment å betjene og hvor produktive terapeutene var.³²⁷ Videre hadde forskning vist at meklingsordningen hadde liten effekt for familier med høy konflikt, og var lite tilpasset mange brukeres behov for veiledning og bistand.³²⁸

Hovedmålet med Bufdirs prosjekt *Differensiering og digitalisering av meklings tjenesten* var å utvikle det faglige innholdet i meklingsstilbudet og standardisere meklingsstilbudet i familieverntjenesten. Det overordnede målet var at tiltakene til sammen skulle bidra til en systematisk kvalitetsforbedring av tjenesten, gi brukerne mer tilpasset hjelp og dernest øke brukernes livskvalitet og tjenestens måloppnåelse som en forebyggende tjeneste.

Forskning- og praksisfeltet ga holdepunkter for at en differensiert meklingsordning, i større grad enn inntak uten differensiering, ville kunne møte familiens ulike behov ved at meklings tjenestene ble tilpasset konfliktnivået i familien, og legge til rette for flere avtaler gjennom meklings.

Videre var det en målsetting å sikre at barnets behov og rett til å bli hørt ble ivaretatt. Det var også et mål å utvikle digitale løsninger for å søke å forbedre og effektivisere hjelpen og kommunikasjonen med brukerne.

Familievernkontorene foretar nå en foreløpig vurdering av familiens behov ved inntak, altså i forkant av meklings, basert på konfliktnivå. Dette gjøres ved at begge foreldre får standardiserte spørsmål før meklings, se boks 12.3.

Boks 12.3 Spørsmålene som stilles alle foreldre før meklings

1. Hvilken lov/lovbestemmelse er meklings begjært etter?
2. Har dere uenighet om bosted, samvær og foreldreansvar?
3. Opplever dere utfordringer og konflikt i foreldresamarbeidet nå?
4. Hvor lenge er det siden disse utfordringene oppsto?
5. Stoler du på den andre forelder som forelder?
6. Har dere tidligere vært i retten med foreldretvist?
7. Har du eller den andre forelder problemer knyttet til rus eller vold?

³²⁷Dok. 1 (2012–2013).

³²⁸Ådnanes et al., 2011.

8. Er problemet med rus eller vold erkjent av den det gjelder, og blir det tatt hensyn til i planleggingen av bosted og samvær for barnet?

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

[Boks slutt]

Basert på svarene identifiseres graden av konfliktnivå mellom foreldrene.

Meklingstilbudet er bygget opp med ulike forløp basert på foreldrenes konfliktnivå etter kartleggingen ved inntak. Dermed skal foreldrene få det tilbudet om mekling som best møter deres behov for veiledning og bistand.

Foreldrene får tilpassede innkallingsbrev, basert på antatt konfliktnivå/behov. Her får foreldrene informasjon i forkant av meklingen, slik at de skal kunne forberede seg og kjenne tilbudet og målet med meklingen. Hensikten med denne tilpassede informasjonen i forkant er at meklere dermed i større grad kan bruke tid på selve meklingen framfor å bruke tid på å formidle informasjon om rettigheter og formål med mekling. Tjenesten opplever at foreldre stiller mer forberedt til samtalene sammenlignet med tidligere, og oftere har utarbeidet et utkast til foreldresamarbeidsavtale når de kommer til mekling.³²⁹

Boks 12.4 Prosessmekling

Prosessmekling betyr i denne sammenheng at tilbudet er bygd opp som et forløp, med flere trinn og elementer gjennom meklingsprosessen, og særlig tilrettelagt for å involvere barna på en trygg måte i prosessen.

I den innledende delen av meklingen får foreldrene utdypende informasjon om hva prosessmekling går ut på, informasjon om hvilke belastninger og konsekvenser foreldrekonflikter kan ha for barns trivsel og utvikling, hjelp til å dempe sine konflikter, veiledning om barns behov og betydningen av å høre og ta hensyn til barnas behov og ønsker når de lager avtaler, og deretter bistand med å komme fram til bosteds- og samværsordninger som er gode for barna.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

[Boks slutt]

Differensieringen ved inntak skal også øke muligheten for å styre ressursbruken på en bedre måte. For eksempel kan kontoret sette inn to meklere i de konfliktfylte sakene. I tillegg har tjenesten med denne modellen mulighet til å bruke terapeutiske grep i meklingsrommet, og tilpasse meklingen til om det er krise i familien eller mer vedvarende konflikt som er hovedutfordringen.

Gjennomsnittlig varighet på meklingen var i mange år stabil, men har økt etter implementeringen av differensiert mekling. Det var 1,73 meklingstimer per sak i 2015. I 2017 var gjennomsnittlig tidsbruk hos familievernet 2,5 timer og 2 timer hos de eksterne meklere. Det betyr at flere foreldre benytter det frivillige meklingstilbudet før de eventuelt fremmer en foreldretvist for tingretten.

Videre er barn i større grad et «naturlig midtpunkt» for meklingen, både i innkallingsbrev, framstilling av prosessene som er beskrevet i forløpene, og i informasjon på nettsider. I saker

³²⁹Bufdir.

der konflikten er særlig høy, får foreldrene tilbud om prosessmekling, se boks 12.4. Det vil også være saker der meklerin etter første time vurderer den som uegnet for videre mekling i familieverntjenesten, og at saken heller bør behandles i domstolene. I noen av disse sakene kan det også være aktuelt å vurdere melding til barneverntjenesten.

Alle familievernkantorene tok i 2018 i bruk meklingsmodellen «prosessmekling», som er særlig tilpasset foreldre som har høy konflikt. Prosessmeklingstilbudet er bygd opp som et forløp, med flere trinn og elementer gjennom prosessen, og er særlig tilrettelagt for å involvere barna på en trygg måte i prosessen. Målet er å hjelpe foreldrene til å dempe sine konflikter, høre og ta hensyn til barnas behov og ønsker, og deretter bistå foreldrene med å komme fram til bosteds- og samværsordninger som er gode for barna. Erfaringen fra pilotkontorene som prøvde ut modellen, tyder på at flere høykonfliktpar enn tidligere tar imot tilbudet om flere timer, og at flere barn blir hørt. Kontorene avdekket også mer vold.

Meklerne gir uttrykk for at når de formidler hvilke konsekvenser foreldrekonflikt og uro kan ha for barnas utvikling og trivsel, og samtidig tilbyr dem hjelp med å løse konflikten og utvikle samarbeidet, er det mange foreldre som evner å rette fokus bort fra seg og mot barna, og at de motiveres til å prøve å blegge konflikter og å samarbeide og støtte barna.

Videre er Bufdirs erfaring at prosessmekling ser ut til å ha bidratt til bedre ressursutnyttelse. Bufdir mener også modellen har gitt brukerne større forståelse og forutsigbarhet for hva mekling er, større innsikt i hvilken støtte og hjelp de kan få i mekling og innenfor det kliniske tilbudet, og at den har bidratt til at flere foreldre lager gode avtaler for barna sine.³³⁰

12.5 Hvem har ansvaret for meklingsordningen og hvem kan mekle

Det er Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som har ansvaret for at det finnes et kvalifisert meklingsapparat, og at dette er dimensjonert etter behovet. Befolkningsgrunnlag er ikke nevnt i lov eller forskrift, men benyttes i praksis ved vurderingen av dimensjoneringen.

Meklingsforskriften sier at meklingen skal være geografisk tilgjengelig, uten vesentlig ventetid og gi brukerne en viss valgmulighet med hensyn til mekler. I rundskriv Q-02/2008 utdypet departementet hva som menes med «er geografisk tilgjengelig, uten vesentlig ventetid», og hva som er begrunnelsen for at brukerne skal ha en viss valgmulighet. Departementet vurderer at inntil to timer reisevei er en rimelig norm ved vurderingen av geografisk tilgjengelighet for dimensjoneringen, og at inntil tre uker er en akseptabel ventetid (fra begjæring om mekling til tilbud om første meklingstime).

Det er følgelig de to kriteriene inntil to timer reisevei og inntil tre uker ventetid, i tillegg til det å gi brukerne en viss valgmulighet, som løftes fram som relevante for vurderingen av dekningsbehovet. Hensynet til at brukerne skal ha en viss valgmulighet, er utdypet. Livssyn, meklers inhabilitet eller «andre særlig grunner» løftes her fram som relevante kriterier for denne vurderingen.

Det er Bufetat som utsteder meklingsbevilling etter reglene i forskrift om mekling etter ekteskaps- og barneloven. Hva som er å anses som «et kvalifisert meklingsapparat», er ikke utdypet, men i meklingsforskriftens § 4 er det gitt regler om hvilke krav som settes for å bli godkjent som mekler.

³³⁰Bufdir.

Boks 12.5 Meklingsforskriften § 4 Hvem som kan foreta mekling

Følgende personer kan godkjennes som mekler:

- a) fagperson tilsatt ved offentlig godkjent familievernkontor
- b) prest i offentlig kirkelig stilling eller prest eller forstander i registrert trossamfunn
- c) fagperson tilsatt i offentlig helse- og sosialinstans eller ved pedagogisk-psykologisk tjenstekontor
- d) ved behov kan det gis meklingsbevilling til privatpraktiserende psykolog, psykiater eller advokat.

På Svalbard kan det også gis meklingsbevilling til andre personer som finnes egnet.

Mekler må ha gode kunnskaper om voksnes og barns reaksjoner i og etter samlivsbrudd. Mekler bør være godt orientert om faglige og juridiske spørsmål som er relevante i forhold til saksfeltet, så som barne- og familiepsykologi, relevant forskning, meklingsmetodikk, lover og forskrifter mv. Innen denne rammen bestemmer Barne-, ungdoms- og familieetaten hvilken opplæring som anses påkrevet.

[Boks slutt]

I dag er det Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som står for meklingsopplæringen, mens Bufetat (regionene) har ansvaret for godkjenningen av meklere. Det er utarbeidet nasjonale retningslinjer for regionene om godkjenning og opphør av meklingsbevillingen.

Den obligatoriske opplæringen for meklere består av to trinn, trinn 1 (grunnopplæring) og trinn 2 (fordypning) med en periode på minst ett år med praksis- og veiledningskrav.

Det er en forutsetning for å bli godkjent, få og deretter beholde meklingsbevilling at man har gjennomført den obligatoriske opplæringen og praksiskravene, følger de årlige regionale samlingene og gjennomfører et oppfriskningskurs hvert tredje år.

Leder ved familievernkontoret som har hatt ansvar for praksis- og veiledningsperioden for meklere under utdanning, gir en vurdering av søkerens egnethet før Bufetat behandler saken og eventuelt gir godkjenning.

Eksterne meklere som godkjennes, inngår avtale med regionene. Avtalene inneholder bestemmelser om utføringen av meklingsoppgaven, krav til opprettholdelse av meklingsbevillingen, betaling, rapportering og så videre. Avtalene er tidsbegrensede, men meklere som har inngått oppdragsavtaler med fylkesmannen (før 2008), har avtaler uten tidsbegrensning. Godtgjøring til meklere som ikke er ansatt i familieverntjenesten, gis etter tilsvarende satser som for fri rettshjelp.

12.6 Tall om mekling i og utenfor familieverntjenesten

I 2018 var det til sammen 521 meklere – 446 meklere var ansatt ved familievernkontorene og 75 var eksterne meklere. I 2018 utførte eksterne meklere 20 prosent av alle avsluttede meklingsaker; andelen eksterne meklingsaker varierte fra 3 prosent i region nord til 21–24 prosent for de andre regionene.

De 75 eksterne meklerne som i dag har bevilling, har ulik kompetanse og fagbakgrunn. Det er advokater, psykologer, psykiatere, prester, sosionomer og barnevernspedagoger. 41 av 75 eksterne meklerne holder til i samme by som et familievernkontor. Advokater har over tid fått en økt andel saker; i 2007 utførte advokater en fjerdedel av alle eksterne meklingsaker, mens i 2018 utførte de nesten halvparten av eksterne meklingsaker.

Andelen mannlige meklere er 37 prosent blant de eksterne meklere, og høyere enn andelen mannlige meklere ved familievernkontorene, hvor andelen er 28 prosent. Samlet sett er andelen mannlige meklere nesten 30 prosent.

Meklingssakene registreres på sakstypene separasjon/skilsmisse, samboerbrudd og saksanlegg etter barneloven. I 2017 ble det avholdt 19 776 avsluttede meklingssaker (henholdsvis 15 509 i familievernet og 4 267 hos eksterne meklere). Fordelingen på antall avsluttede meklinger samlet sett på de tre sakstypene var henholdsvis 34 prosent, 30 prosent og 36 prosent.³³¹

Andelen meklinger hvor barn deltar, er høyere i meklinger som utføres i familieverntjenesten, sammenlignet med hos eksterne meklere. Tallene viser at siden 2014, som er det første året da barnesamtaler ble registrert i familiestatistikken, har det blitt stadig mer vanlig at barn deltar i meklingssaker. Både hos familievernets egne meklere og hos de eksterne meklere har dette blitt mer vanlig, og andelen meklingssaker hvor barn deltok, økte i perioden fra 5 prosent i 2014 til 13 prosent i 2017³³² og til 16 prosent i 2018.³³³

Ventetidskravet på tre uker blir i stor grad overholdt. I 2017 ble ventetidskravet brutt i 4,5 prosent av sakene på familievernkontorene og i 1,5 prosent av sakene hos de eksterne meklere.

Statistikken viser at mange foreldre møter alene til en eller flere samtaler. I meklingsene på familievernkontorene var det 27 prosent som i 2017 møtte alene til minst ett av meklingsmøtene. Hos de eksterne meklere var andelen noe lavere; 20 prosent.³³⁴ I de tilfeller hvor det i saken bare har vært avholdt en obligatorisk meklingsstund, og hvor bare den ene har møtt, får bare foreldereren som har møtt, meklingsattest. Det vil også framgå av attesten at foreldereren har møtt alene.

Når det gjelder hvem som tar kontakt med familievernkontoret for å begjære mekling, viste tall for 2018 at 36 prosent av henvendelsene kom fra menn. Det betyr ikke nødvendigvis at menn møter i mindre grad enn kvinner. Det foreligger ikke statistikk etter kjønn som kan vise om kvinner i større grad møter alene til meklingsamtaler enn menn.

I flertallet av meklingssakene blir det inngått skriftlig avtale mellom partene; i 2017 var andelen henholdsvis 53 prosent hos familievernets egne meklere og 57 prosent hos de eksterne meklere. I tillegg er det meklingssaker hvor partene har inngått en skriftlig avtale før selve meklingsstunden. I meklingssakene der kun den ene parten møter, blir det registrert at avtale ikke er inngått. Statistikken viser stor variasjon etter sakstype; fra den laveste andelen avtaleinngåelser på 32 prosent i foreldretvistsaker behandlet på familievernkontor til 71 prosent av sakene med samboerbrudd hos de eksterne meklere.

³³¹ Statistisk sentralbyrå, 2019. 10936: Avsluttede meklinger og deltakere, etter meklingsinstans og årsak (F) 2014–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10936>. Fra 2018 registreres også sakstypen flyttemeklinger.

³³² Ibid.

³³³ Andelen barn hørt i 2018 er hentet fra Bufdirs årsrapport fra 2018. Andelen barn som ble hørt var 18 prosent hos familievernets egne meklere og 9 prosent hos de eksterne meklere.

³³⁴ Statistisk sentralbyrå. (2019). 10936: Avsluttede meklinger og deltakere, etter meklingsinstans og årsak (F) 2014–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10936>

12.7 Evaluering av meklingsordningen

I 2011 ble meklingsordningen evaluert på oppdrag fra Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet.³³⁵ Evalueringsrapporten analyserte tre hovedspørsmål:

- Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene?
- Opplever foreldrene meklingen som nyttig?
- Er barnets beste en rettesnor for avtalen?

Bakgrunnen for evalueringen var omleggingen av meklingsordningen i 2007, der antallet obligatoriske timer ble redusert fra tre timer til én time obligatorisk mekling, slik det er nå.

Forskere ved Sintef og NTNU Samfunnsforskning gjennomførte en studie av 1 460 meklingsaker, med bruk av spørreskjema til både meklere og foreldre. Meklernes bakgrunn, kompetansebehov og holdninger til meklingsordningen ble kartlagt. I tillegg ble en oppfølgingsundersøkelse blant foreldre som deltok i studien, og ni fokusgruppeintervjuer med meklere gjennomført.

Evalueringen viste at avtale var oppnådd i 75 prosent av sakene ved avsluttet mekling. I nesten halvparten av disse hadde foreldrene kommet til enighet allerede før mekling. I sistnevnte saker svarte over 60 prosent av foreldrene at meklingen bidro til at avtalen ble mer gjennomtenkt eller mer detaljert. Forskerne viste til at andelen med avtale etter mekling ikke skilte seg vesentlig fra forrige nasjonale evaluering av meklingsordningen, som viste at 81 prosent oppnådde avtale.³³⁶ Andel som inngår muntlige avtaler, var også den samme på de to evalueringstidspunktene, i omlag en fjerdedel av saker der enighet oppnås, valgte foreldrene ikke å skriftliggjøre avtalen. Analysen av oppfølgingsstudien av 191 foreldre, foretatt åtte måneder etter meklingen, viste at mødre var vesentlig mer fornøyd med den ordningen foreldrene praktiserte, enn fedrene. Foreldrene som oppga at de praktiserte delt bosted, var vesentlig mer fornøyd enn der barn hadde bosted hos mor og samvær med far.³³⁷

Forskerne konkluderte med at meklingsordningen er innrettet mot vanskelige saker, men at mange saker glipper. Målet om større fleksibilitet er oppnådd, men dilemmaet er at en relativt høy andel av en-times-meklingene avsluttes uten avtale (22 prosent). Disse sakene har en vesentlig høyere forekomst av konflikt og annen problematikk som psykiske vansker, rus og aggressiv atferd. Oftest dreier dette seg om saker der en eller begge foreldre ønsker å ta saken videre til retten. Det ytes mer hjelp der behovet er størst for å få til en avtale, men i mange saker er dette ikke tilstrekkelig, og saken avsluttes uten at avtale mellom foreldrene er oppnådd. Evalueringen bekreftet at det å nå fram til de konfliktfylte familiene, er den største utfordringen i foreldremekling.

Sett fra foreldrenes perspektiv kom meklingsordningen generelt godt ut. De aller fleste var fornøyd, og langt de fleste syntes å være positive til at meklingen er obligatorisk. For noen foreldre hadde meklingen avgjørende betydning. Denne gruppen hadde i stor grad kjennetegn som gjerne forbindes med «vanskelige» saker.

³³⁵Adnanes et al., 2011.

³³⁶Ekeland og Myklebust, 1996, 1997.

³³⁷De som i spørreskjema krysset av for «Barnet/a bor stort sett like mye hos mor og far (delt bosted)».

I en annen undersøkelse utført av Sentio svarte seks av ti av de som hadde vært til mekling, at hjelpen de fikk, dempet konflikten; de øvrige svarte «vet ikke» (25 prosent), at konflikten økte (3 prosent), eller at hjelpen var uten betydning for konflikten (11 prosent).³³⁸

Analysene fra evalueringen av meklingsordningen³³⁹ viste at både meklere og foreldre uttrykte at barnets beste i stor grad blir ivarettatt i meklingen; både ved at barnets beste i høy grad blir satt fokus på i selve meklingen, og ved at barnets beste i spørreundersøkelsen vurderes som oppnådd i majoriteten av saker hvor man kom fram til avtale. Meklerne vurderte at barnets beste oppnås i større grad når barnet er 7–16 år sammenlignet med barn under 2 år. Den store utfordringen er høykonfliktsakene. Der foreldrene kommer fram til avtale, mente meklerne at avtalen i høykonfliktsakene i mindre grad er til barnets beste sammenlignet med sakene med ingen eller mindre konflikt. Et av temaene som gikk igjen i intervjuene med meklerne, var at det kan virke som om mange unge par tar det for gitt at delt bosted er en god løsning, uten at det har blitt vurdert om det er til barnets beste eller ikke. Det var særlig to perspektiver som framkom; det ene er knyttet til delt bosted opp imot barnets alder/utvikling og aldersbaserte behov, det andre er rettighetstenkning knyttet til økonomi og likestilling.

I undersøkelsen ga mange meklere uttrykk for at de ønsket fullmakt til å kunne pålegge partene utvidet mekling. Dette for bedre å kunne ivareta og konkretisere barnets beste i enkelte saker. De påpekte at høykonfliktsakene trenger mer enn én times mekling. Analysene viste at barn i svært liten grad involveres direkte i meklingen. I 59 prosent av sakene var dette ikke et tema; i 27 prosent av sakene var foreldre og mekler enige om ikke å involvere barnet. Samtidig viste dataene at det er stor enighet om at barn bør få tilbud om å bli hørt i forbindelse med mekling.

12.8 Ordninger i andre nordiske land

Utvalget kjenner ikke til at andre land har obligatorisk mekling for alle foreldre som skiller lag, slik Norge har. Noen land har imidlertid frivillige ordninger, og noen har krav om mekling før sak om foreldreansvar bringes inn for retten.

Alle de andre nordiske landene tilbyr foreldre enten mekling eller et lignende tilbud, for eksempel familierådgivning eller samarbeidssamtaler i forbindelse med brudd.³⁴⁰ Tilbudet er i hovedsak gratis. Ansvar for å gi tilbudet ligger hos kommunen, fylkesmannen eller liknende offentlige aktører. Foreldrene har altså mulighet til gjennom et offentlig tilbud å få hjelp til å finne en løsning i saker om foreldreansvar, bosted og samvær. Tilbudet er frivillig, og foreldrene må selv oppsøke det. Flere land har imidlertid krav om at foreldrene må møte til mekling eller lignende før saken skal avgjøres av forvaltningen eller bringes inn for retten.

I Sverige skal kommunene tilby foreldrene en samarbeidssamtale som ledes av en sakkyndig i kommunen (*familjerätten*). Den sakkyndige kan mekle mellom foreldrene og eventuelt bistå dem med å sette opp en avtale. Meklingen er frivillig. Hvis foreldrene ikke blir enige, kan saken bringes inn for de alminnelige domstolene. Her legges det vekt på avtaleløsninger.

³³⁸Sentio Research Norge, 2018.

³³⁹Ådnes et al., 2011.

³⁴⁰Informasjonen i dette punktet er hentet fra Ådnes et al., 2011, Ottosen, Dahl & Boserup, 2017, NOU 2017: 8, <https://familieretshuset.dk/> og <https://www.regeringen.dk/> (informasjon hentet 2. april 2019).

Hvis begge foreldrene samtykker og barnets interesser tilsier det, kan *tingsrätten* henvide foreldrene til samarbeidssamtale eller oppnevne en mekler.

I Finland kan foreldrene be om mekling ved konflikter om barnets bosted eller samvær. *Socialnämndene* i kommunene har ansvar for å gi et tilbud om mekling. Meklingen kan dessuten gjennomføres av organisasjoner med tillatelse til å drive slik virksomhet. Avtalen mellom foreldrene skal være skriftlig og må godkjennes av socialnämnden. Foreldretvister kan bringes inn for de alminnelige domstolene. *Tingsrätten* kan også mekle i foreldretvister. Slik mekling er frivillig.

Danmark har innført endringer fra 1. april 2019. I forbindelse med søknad om skilsmisse der ektefellene har barn under 18 år, screenes sakene ved at foreldrene svarer på en rekke spørsmål som viser hvilke problemer og behov familien har. Screeningens skal sikre at den enkelte families behov møtes på best mulig måte.

Hvis foreldrene er enige om en avtale om bosted for barnet, kan de registrere avtalen på internett, og trenger ikke møte på *Familieretshuset*. Er foreldrene uenige, kan de gjennom mekling på *Familieretshuset* få hjelp til å komme fram til en avtale. Også ugifte foreldre som skiller lag, får tilbud om en samtale. Er foreldrene fortsatt uenige, går saken videre til *Familieretten*. *Familieretten* er nyopprettet og ligger i byrettene. I *Familieretten* skal en dommer treffe avgjørelse i komplekse saker hvor konflikten er stor, og hvor det er andre problemer (for eksempel vold eller misbruk). *Familieretten* vil også avgjøre saker som ikke har funnet sin løsning på *Familieretshuset*.

Sakene i *Familieretshuset* registreres som «grønne saker» (foreldrene er enige og registrerer avtalen på nettet), «gule saker» (foreldrene er ikke enige, og får tilbud om rådgivning og konflikthåndtering på *Familieretshuset*) og «røde saker» (komplekse saker på grunn av risikofaktorer som familien er påvirket av, for eksempel høyt konfliktnivå kombinert med vold, misbruk eller psykisk sykdom). Ved innføring av ordningen i 2019, ble det anslått at vel 60 prosent av sakene ville bli kategorisert som «grønne saker». Det forventes derfor at de fleste danske foreldre som skiller lag, ikke vil møte til rådgivning eller mekling ved separasjon/skilsmisse, men bare til et (obligatorisk) digitalt forløp. Foreldrene vil uansett innenfor en refleksjonsperiode på tre måneder ha adgang til barnesakkyndig rådgivning og mekling. I tillegg finnes det tilbud om en målrettet rådgivnings- og avklaringsamtale.

I alle de nordiske landene har barn en lovbasert rett til å bli hørt i saker som angår dem, men et fellestrekk er at høring av barn i de fleste tilfeller gjennomføres indirekte, via foreldrene. I Finland kan barnet delta i meklingen hvis foreldrene ønsker det og det anses å være til barnets beste. Etter endringene i Danmark fra 1. april 2019 er det lagt økt vekt på hensynet til barnet. Det er opprettet en egen *børneenhed* som skal ta hånd om barnet og sørge for at barnet alltid har en voksen å snakke med eller spørre til råds hvis barnet er lei seg eller har spørsmål. I *børnesamtalen* får barn mulighet til å snakke med en ansatt ved *Familieretshuset* og å gi uttrykk for sitt syn om blant annet bosted.

12.9 Utvalgets vurderinger

12.9.1 Foreldresamtale

Utvalget foreslår at foreldre som skiller lag, fortsatt skal møte til en obligatorisk time; den kalles foreldresamtale. Deretter kan foreldre som ønsker det velge å gå videre til mekling. Meklingen er da frivillig, men foreldre som ønsker å reise sak for retten, må møte til seks timer mekling, se kapittel 12.9.2.

Siden 1993 har meklingsordningen vært obligatorisk. Opprinnelig måtte foreldrene møte til tre timer; i dag er det en times obligatorisk mekling.

En innvending mot obligatorisk oppmøte for alle kan være at mange foreldre selv er godt i stand til å orientere seg om barns rettigheter etter et samlivsbrudd. En del foreldre har kommet fram til en avtale før de kommer til familievernet. Det kan synes unødvendig å bruke offentlige ressurser på at alle foreldre må møte opp til en samtaletime. I tillegg kommer tapt arbeidstid og reisekostnader for foreldrene.

Utvalget mener det har en verdi at alle foreldre som skiller lag, må møte til en time hos familievernet. Dette gjelder selv om foreldrene er enige om hvordan de skal samarbeide videre om barnet eller barna. Dette gir styrke til ordningens samfunnsmandat. Foreldrene skal fortsatt være foreldre sammen, og de kan ha nytte av informasjon om hva barneloven sier om hvilke rettigheter barn og foreldre har når foreldrene ikke lenger bor sammen.

Det har også en verdi at alle foreldre får snakke med en mekler/terapeut som kan gi dem råd og veiledning, for eksempel om forhold de bør være oppmerksomme på overfor barnet. De kan også få generell informasjon om hvordan foreldrenes samlivsbrudd kan påvirke barn, og råd om hvordan foreldre bør snakke med barnet om situasjonen. Pliktig oppmøte kan også fange opp personer som vil ha nytte av andre tilbud familievernet eller andre tjenester kan gi. I enkelte tilfeller vil mekleren også kunne fange opp at familien har tyngre utfordringer, og at det kan være nødvendig å melde fra til barnevernet.

Et viktig argument for at alle foreldre fortsatt bør møte hos familieverntjenesten, er at det gir en bedre mulighet til å fange opp barna. Utvalget mener det er nødvendig å videreføre et obligatorisk element for å sikre at flest mulig foreldre er i kontakt med familieverntjenesten, og dermed kan få informasjon om barns rett til deltakelse.

Utvalget mener imidlertid at navnet på den obligatoriske timen bør endres. Mekling kan skape forventninger om at formålet er å få foreldrene til å fortsette forholdet. Det er uheldig om en forelder som ønsker å fortsette, tror at foreldrene skal få hjelp til å holde sammen. Det er også uheldig om en forelder som har tatt en beslutning og ikke lenger ønsker å være i forholdet, kan kvie seg for å møte til mekling fordi vedkommende er redd for å bli overtalt til å bli i forholdet. Ordet mekling kan oppleves forvirrende og støtende for foreldrepar som samarbeider godt. Dessuten forutsetter mekling at en står overfor en konflikt.

Et bedre og mer treffende ord kan være *foreldresamtale*. Dette signaliserer at det er foreldreskapet som er tema for timen. Dette vil også være mer dekkende for tilbudet, da det er mange foreldre som ikke trenger mekling. Foreldresamtale brukes også i andre sammenhenger, for eksempel i barnehager og skoler. Utvalget mener likevel at dette ikke er til hinder for å bruke begrepet i familievernet. Utvalget har også vurdert navn som foreldrerådstime og foreldresamarbeidstime, men mener foreldresamtale er det enkleste og beste navnet for den obligatoriske timen.

Både barneloven og ekteskapsloven fastsetter at formålet med meklingen er at foreldrene skal komme fram til en avtale om foreldreansvaret, om hvor barnet skal bo fast, og om samvær. Utvalget mener at man i foreldresamtalen ikke bare bør ha fokus på selve avtalen, men like mye på at foreldrene skal samarbeide videre om barnet/barna. Utvalget foreslår endringer i lovteksten for å synliggjøre dette.

Dagens meklingsforskrift og rundskriv fastsetter at mekler skal gi foreldrene informasjon om aktuelle regler i barneloven og annet regelverk som gjelder barn og foreldre, blant annet barnets rett til å bli hørt. I dag brukes mye av første time til å gi foreldrene informasjon, slik at de skal ha det nødvendige grunnlaget for å komme fram til en avtale om barnet. Det innebærer blant annet at mekler må kunne gi foreldrene informasjon om de viktigste reglene i bar-

neloven som gjelder barn og foreldre når foreldrene ikke bor sammen. Mekler skal også orientere partene om de viktigste økonomiske konsekvenser som avtalen vil medføre, for eksempel størrelsen på barnebidraget og rett til utvidet barnetrygd. Foreldrene kan også få generell informasjon om hvordan foreldrenes samlivsbrudd kan påvirke barn, og råd om hvordan foreldre bør snakke med barnet om situasjonen. Foreldre som ikke er enige, skal oppfordres til å mekle videre.

Utvalget foreslår ingen endring i rammene her. Det er viktig at alle foreldre får informasjon om regelverk på området, og råd om hvordan de kan håndtere situasjonen overfor barnet. Det betyr ikke at innholdet i foreldresamtalen skal være det samme for alle foreldrepar. Foreldre som møter til foreldresamtalen, vil ha svært ulikt utgangspunkt. Noen har innhentet mye informasjon på forhånd, andre vet lite. Noen foreldrepar er allerede enige om hvordan det videre foreldresamarbeidet skal være, mens andre par har hatt lite dialog om spørsmålet. Utover at foreldre skal få et godt grunnlag for å fortsette foreldresamarbeidet, ønsker utvalget ikke å gi klare føringer på det konkrete innholdet i foreldresamtalen. Terapeuten må utøve sitt faglige skjønn i møte med det enkelte foreldrepar for å finne ut hvordan de bør bruke foreldresamtalen. Det er viktig at mekler motiverer og oppfordrer foreldre til å mekle dersom de ikke er enige om det videre samarbeidet om barnet. Utvalget legger til grunn at innholdet i foreldresamtalen ikke vil skille seg særlig fra den første meklingstimen i dagens ordning.

Etter foreldresamtalen skal foreldrene få attest. Attesten kan brukes ved søknad om separasjon eller om utvidet barnetrygd. Attesten kan ikke brukes til å reise sak for retten. Hvis bare den ene forelderen møter, får bare denne attest. Etter barneloven § 51 er en meklingsattest gyldig i seks måneder. Utvalget foreslår tilsvarende gyldighet for foreldresamtaleattest, men anbefaler at det blir vurdert om attesten skal være gyldig noe lenger enn i dag. Dermed trenger ikke foreldre som nylig har gjennomført foreldresamtale, møte på nytt hvis de senere ønsker å reise sak for retten, se punkt 12.9.2.

I dag er det et digitalt startpunkt for prosessen, der partene får informasjon og svarer på spørsmål som skiller løpene. Dermed har familieverntjenesten på forhånd en indikasjon på hvordan konfliktnivået mellom foreldrene er, og saken blir differensiert, se omtale i punkt 12.4. Utvalget mener forhåndsscreening før en foreldresamtale har liten funksjon, og mener at terapeutens skjønn og foreldrenes vurderinger i en foreldresamtale vil gi grunnlag for å avgjøre hva som bør skje videre etter foreldresamtalen, enten løpet avsluttes der eller paret går videre til mekling, foreldresamarbeidssamtaler, eller om andre tiltak er nødvendige eller hensiktsmessige. Utvalget har ikke tatt stilling til om dagens modell for differensiering bør videreføres i sin nåværende form, men mener foreldresamtalen og meklingstilbudet i størst mulig grad må være tilpasset den enkelte families behov.

Utvalget ser det ikke som hensiktsmessig at barn inviteres med når foreldrene innkalles til foreldresamtalen. Dette er en time der foreldrene skal få informasjon og veiledning, blant annet om barns rett til å si sin mening. Foreldre bør både i forkant av samtalen og i selve samtalen få informasjon om at barnet inviteres til en egen time for å snakke med en fagperson i familievernet, og foreldrene bør oppfordres til at barnet skal benytte seg av tilbudet, jf. barnekonvensjonen. Muligheten barnet får til å snakke med en terapeut på familievernkontoret, for å stille spørsmål eller uttrykke sin mening, skal være en rett barnet har, og er ikke avhengig av samtykke fra foreldrene, se kapittel 18.5.3.

I dag fører mekler protokoll fra meklingen. Her noteres blant annet foreldrenes personalia, hvem som har begjært mekling, når begjæring om mekling er kommet inn, når møtet eller møtene er holdt, når meklingsattest er utstedt, og når saken er avsluttet. Utvalget mener at det bør føres tilsvarende protokoll for foreldresamtalen.

I foreldresamtalen vil foreldrene få informasjon og veiledning fra familievernet. I tillegg har foreldrene mulighet til å utveksle synspunkter om situasjonen og hvilke løsninger de ser for seg for barnet. Utvalget mener at innholdet i foreldresamtalen ikke vil være av en slik karakter at det er aktuelt å føre journal fra timen.

12.9.2 Mekling

En undersøkelse blant brukere av meklingsordningen³⁴¹ viste at mekling var konfliktdepende for svært mange par. De fleste svarte at konflikten ble mindre på kort sikt, og litt under halvparten svarte at konflikten ble mindre på lang sikt.

Et viktig prinsipp i mekling er at partene selv har ansvar både for problemet og løsningen (se Boks 12.1). Løsninger som partene selv har skapt, antas både å være bedre tilpasset den enkelte families livssituasjon, og i større grad å ville etterleves enn pålagte ordninger. Utvalget anbefaler derfor at mekling skal være frivillig. En god meklingsprosess forutsetter motivasjon, og frivillighet er et bedre utgangspunkt for dette. Mange foreldre vil kunne motiveres for mekling dersom de erkjenner at det er bra for barnet om de klarer å bli enige, og at de kan få kvalifisert hjelp hos familievernet.

Et argument mot frivillighet kan være at familietjenesten da «slipper tak i» foreldre som kunne trengt bistand for å kunne samarbeide best mulig om foreldreskapet. Utvalget er kjent med at mange foreldre har en avtale som fungerer, selv om den ikke nødvendigvis har form av en skriftlig avtale. Foreldrene har også mulighet til å få bistand hos familietjenesten på et senere tidspunkt.

Utvalget har drøftet om meklerin skal kunne pålegge foreldrene mekling etter foreldresamtalen. Et slikt pålegg kunne baseres på meklerens skjønn, eventuelt fastlagte kriterier for i hvilke saker meklerin kan pålegge flere meklingstimer. En fordel med å gi adgang til å pålegge flere meklingstimer, er at meklerin kan bruke tiden på reell mekling framfor arbeid med å stimulere til fortsatt mekling. Ordningen kan også bidra til at meklingsressursene mer enn i dag kanaliseres til de sakene der det reelt sett er størst bruk for dem. På den annen side kan det spørres om tvang er et godt tiltak når muligheten for å komme fram til enighet antakelig er størst der partene er motiverte for mekling. Utvalget mener dessuten at det er viktig at familievernet fortsetter å være et frivillig tilbud.³⁴²

Det bør etter utvalgets syn være et krav om at foreldrene har møtt til et visst antall timer mekling for å få meklingsattest som kan brukes til å reise sak for retten. Utvalget mener at seks timer er en rimelig grense oppad for hvor mange timer foreldrene må mekle før de får attest, slik at de kan reise sak. Det vil være opp til meklerens skjønn å legge opp et hensiktsmessig løp for meklingsprosessen for det enkelte foreldrepar. Utvalget understreker at disse sakene må prioriteres i familievernertjenesten, slik at saken ikke trekker for langt ut i tid. Foreldre som tidligere har vært til den obligatoriske foreldresamtalen i forbindelse med samlivsbruddet, kan gå rett til mekling.

Enkelte saker er uegnet for mekling. Dette kan for eksempel gjelde der det er mistanke om vold eller store problemer som følge av rus eller psykiatri. Også i andre saker kan det være

³⁴¹ Ådnanes et al., 2011.

³⁴²Jf. Innspill fra Norsk Psykologforening 9. september 2019, punkt 1): Psykologforeningen mener det er en stor verdi at familievernet er et frivillig tilbud og at det er viktig at det fortsatt blir tydelig at barnevernet og familievernet er to forskjellige instanser. Innspillet er lagt ved som digitalt vedlegg.

aktuelt å avslutte meklingen før det er gått seks timer, for eksempel hvis den ene av foreldrene ikke møter opp. Det må være opp til meklers skjønn å vurdere om saken er uegnet for mekling. Utvalget foreslår at departementet i forskrift kan gi regler om unntak fra mekling og om i hvilke tilfeller mekler kan skrive ut attest før det har gått seks timer.

I dag er det slik at hvis foreldrene ikke har kommet fram til avtale etter første meklingstime, skal mekler oppfordre dem til å ta imot tilbud om mekling i tre timer til. Etter dette kan mekler tilby ytterligere tre timer hvis mekler mener at foreldrene kan komme fram til en avtale. Til sammen kan altså hvert foreldrepar mekle i maksimalt syv timer.

Utvalget mener dagens rammer bør videreføres, slik at foreldresamtale og mekling til sammen kan vare i syv timer. Som i dag vil alle foreldre få pliktig oppmøte til en time. I tillegg vil en del foreldre også ta imot tilbud om mekling. Foreldre som skal reise sak for retten, må møte til mekling i seks timer. Utvalget anslår at kostnadene samlet sett vil øke. Hvor stor økningen vil bli, avhenger blant annet av hvor mange foreldrepar som ønsker å mekle, og av hvor mange barn som møter til barnesamtale.³⁴³

I dag er det tak på syv meklingstimer. Ønsker foreldrene å fortsette meklingen, må det registreres som en klinisk sak. Det innebærer blant annet at plikten til å føre journal inntreffer. Utvalget mener at foreldre som er i et meklingsløp med mulighet for å bli enige, bør få fortsette meklingen utover seks timer. Dette vil ikke ha betydning for kostnadene til tjenesten samlet sett.

Som omtalt i punkt 12.9.1 fører mekler i dag protokoll fra meklingen. Utvalget legger til grunn at slik protokoll fortsatt skal føres.

I dag blir det ikke ført journal fra meklingen. Et argument for journalføring kan være at man senere, for eksempel i en innledende fase i en senere rettssak, har et utgangspunkt for forhandlinger. I enkelte tilfeller kan det dessuten være hensiktsmessig med nedtegninger hvis meklere finner grunn til å melde fra til barnevernet. Utvalget mener imidlertid at disse hensynene ikke er tungtveiende nok, og at det ikke er ønskelig med journalføring i mekling. Å innføre journalføring og eventuelt andre myndighetsfunksjoner i meklingen, slik enkelte instanser har foreslått, vil etter utvalgets mening underminere det særegne ved mekling som metode (se boks 12.1). I meklingen skal foreldrene arbeide seg fram til en avtale om foreldresamarbeid, og skal man fremme samarbeid må en skape trygghet for at åpenhet og utforskning av muligheter både er ønskelig og tillatt, og ikke kan brukes mot en i ettertid. Hva foreldrene uttaler underveis i prosessen, er ikke vesentlig, det er utfallet av meklingen som er viktig. Tvert imot kan det være til hinder for en god prosess for å komme fram til en avtale dersom innholdet i meklingen skal journalføres. Enkelte foreldre kan komme til å opptre strategisk og taktisk. Andre kan med god grunn komme til å frykte at utsagn, skisser til løsning og så videre kan bli brukt mot dem i en eventuell senere rettssak.³⁴⁴ Det sentrale i mekling er å ansvarliggjøre partene til selv å komme fram til avtale eller løsning. At mekler fører journal, kan ødelegge for dette. Utvalget anbefaler derfor ikke at det skal føres journal fra meklingen. Av tilsvarende grunner vil utvalget heller ikke støtte innspill om at mekler skal

³⁴³Se også omtale i kapittel 21.

³⁴⁴I Advokatforeningens regler for god advokatskikk står det i punkt 4.5 at en advokat ikke må påberope seg forlikstilbud som er fremsatt av motparten eller dennes advokat, eller nevne at disse har sagt seg villig til å forlike saken. Formålet med bestemmelsen er å unngå at det legges føringer på rettens avgjørelse ved at retten får kjennskap til at motparten har vært villig til å forlike saken.

kunne treffe midlertidig avgjørelse om hvor barnet skal bo og andre forhold. Det vil i så fall svekke meklingen som alternativ til domstolen.³⁴⁵

Når det gjelder samtaler med barn i meklingsaker vurderer utvalget at det er større behov for nedtegnelser. Utvalget mener det er viktig at barns uttalelser blir nedtegnet, slik at mekler kan bringe barnets syn inn i meklingen. Selv om mekler i mange tilfeller vil klare å viderefremme barnets synspunkter uten at disse er nedtegnet, er det en stor fordel med skriftlighet i form av et barnenotat som kan legges ved foreldrenes meklingssak. Notatet bør inneholde et referat av det barnet har sagt og som det ønsker å formidle til foreldrene. Ikke minst er det en fordel med et slikt notat om det kan bidra til at barnet kan slippe å høres gjentatte ganger. Utvalget ser at det i en del tilfeller er uunngåelig at barnet blir hørt flere ganger, for eksempel hvis saken går til retten. Da må barnet få anledning til å uttale seg på nytt fordi barnet kan ha endret syn eller forholdene har endret seg. Det vil likevel være en fordel at barns uttalelser til mekler foreligger skriftlig. Dermed har den som skal samtale med barnet, et utgangspunkt, og barnet trenger ikke fortelle alt på nytt hvis det ikke ønsker det.

12.9.3 Styrking av meklingsordningen for å løse egnede saker på lavest mulig nivå

12.9.3.1 Bakgrunn

Utvalget bes i mandatet vurdere hvordan meklingsordningen kan styrkes slik at flere saker som er egnet for det, kan løses på et tidlig stadium. Det er skadelig for barn å leve med høyt konfliktnivå over tid. Foreldrekonflikter bør løses så raskt som mulig, og det er et mål at flere foreldre blir enige under mekling i familievernet. Det kan spare mange barn og foreldre for unødig konflikt, frustrasjon og tids- og pengebruk i rettsapparatet.

For det offentlige vil det også være besparende om saker kan løses ved mekling i familievern tjenesten, framfor at rettssystemet blir belastet. I dag utgjør foreldretvister en relativt stor andel av de sivile tvistene i tingrettene (16 prosent av alle tvistesaker i 2015).³⁴⁶ Mekling er sentralt også ved domstolenes behandling av foreldretvister. Det følger av barneloven § 59 at dommeren på ethvert trinn av saken skal vurdere om det er mulig å oppnå forlik mellom partene, og legge forholdene til rette for det. Over halvparten av foreldretvistene behandlet i 2014 (54,5 prosent) resulterte i et rettsforlik eller et utenrettslig forlik. Bare 28 prosent av sakene resulterte i en dom.³⁴⁷

Utfordringer knyttet til høykonflikt og samlivsbrudd i saker der barn er involvert er også tatt opp i mandatene for Barnelovutvalget, Rettshjelpsutvalget og Særdomstolsutvalget. Utredningen fra Særdomstolsutvalget ble lagt fram 9. mars 2017, mens arbeidet i de to førstnevnte utvalgene er planlagt slutført i løpet av 2020. Alle utvalgene bes i sitt mandat utrede hvordan familier etter samlivsbrudd kan løse konflikter på et tidlig stadium.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet arbeider med tiltak for å løse flere saker med høyt konfliktnivå ved familievernkontorene. Utviklingen av en mer differensiert meklingsordning

³⁴⁵Se også kapittel 12.9.3.2.

³⁴⁶NOU 2017: 8.

³⁴⁷Ibid.

er et slikt tiltak.³⁴⁸ Videre har direktoratet etablert et samarbeid med Domstoladministrasjonen for å utvikle tiltak på dette området, se kapittel 17.4.3.

Domstoladministrasjonen har vært særskilt opptatt av saker om barn de senere årene, og har utgitt en nasjonal veileder for behandling av foreldretvister.³⁴⁹ Når saker går til domstolene, er det et ønske å få til et best mulig samarbeid med retten, blant annet ved å se på muligheten for at flere saker kan tilbakeføres til familievernkantorene sammenlignet med i dag.

12.9.3.2 Tiltak for å løse flere saker på et tidlig stadium

Utvalget mener det er svært viktig at foreldrekonflikter løses så raskt som mulig, og helst i familievernet. Likevel er det ikke nødvendigvis slik at alle saker skal finne sin løsning hos familievernet. I meklingsaker hvor det er kjennskap til eller begrunnet mistanke om vold, rus, psykisk lidelse og lignende, skal det basert på meklers skjønn sendes bekymringsmelding til barnevernet. I særlig alvorlige saker kan det også være ønskelig at partene bringer saken inn for domstolen, slik at saken kan behandles bredt og grundig.

I de fleste meklingsaker bør behandling i domstolen unngås. Det problematiske når en sak bringes inn til rettslige former, er at det kan ta lang tid å komme fram til en løsning. Konflikten kan eskalere og belastningen øke både for barnet og foreldrene. Det er også økonomiske kostnader involvert både for foreldrene og for samfunnet.

Utvalget mener at når en stor andel foreldre som har bragt saken inn for retten, likevel blir enige, viser det et potensial for at flere foreldre enn i dag gjennom meklingsprosedyrer kan få hjelp til å komme fram til en avtale.

Utvalget har mottatt noen innspill, herunder fra enkelte meklere og organisasjonen Mannsforum, om at familievernet bør gis myndighet til å gi avtaler tvangskraft. Utvalget har blant annet vurdert om mekler bør ha myndighet til å fatte (midlertidige) beslutninger når foreldrene ikke blir enige, og det er faglig gode begrunnelser for at saken bør løses uten domstolsbehandling. Utvalget forstår ønsket om å kunne løse slike vanskelige saker med tvangsmidler uten å måtte ta saken til retten. Utvalget mener imidlertid en slik økt myndighet til mekler ikke er forenlig med meklingsinstituttet; en mekler kan ikke samtidig være dommer. Å innføre myndighetsfunksjoner i meklingsprosedyrer vil etter utvalgets mening underminere det særegne ved meklingsprosedyrer som metode (se boks 12.1). Utvalget vil også peke på at det er av stor verdi at familievernet i all hovedsak er et frivillig tilbud, og mener det er et mål å unngå rettsliggjøring av familievernet. Hvis mekler eventuelt får avgjørelsesmyndighet, er det en vesentlig og omfattende endring med hensyn til hvordan saker om hvor barnet skal bo og så videre, behandles. Slike spørsmål faller utenfor familievernutvalgets mandat å vurdere. Utvalget viser til at det er nedsatt et eget utvalg som skal gjennomgå barneloven.

Gjennom styrking av meklingsordningen i familievernet vil flere saker som er egnet for det, kunne løses i familievernet. Utvalget anbefaler at det bør være et krav om at foreldrene har møtt til et visst antall timer for å få meklingsattest som kan brukes til å reise sak for retten. Utvalget mener flere meklings timer i familievernet er en nøkkel til at flere konflikter mellom foreldre løses ved familievernkantorene. Utvalget foreslår og tiltak for å styrke meklingsordningen i høykonfliktsaker. Blant annet kan det å styrke barneperspektivet i saker med særlig høy konflikt, kunne bidra til dette. Utvalget anbefaler også en vurdering av om det i større

³⁴⁸Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011.

³⁴⁹Domstoladministrasjonen, 2016, 2019.

grad bør satses på utvikling og bruk av spesielt kompetente meklere/familievernkontorer i saker med særlig høyt konfliktnivå, etniske minoriteter og vold,³⁵⁰ jf. at Særdomstolsutvalget viser til at rettsmeklingsarbeidet krever en viss mengdetrening. I høykonfliktsaker uten annen alvorlig problematikk vil det være viktig at meklere benytter en tilnærming som er egnet til å hjelpe foreldre med fastlåste konflikter videre, og at det tas i bruk et bredt spekter av virkemidler for å hjelpe foreldrene til å komme fram til gode og sterke avtaler. Følgende fremgangsmåter kan i større grad benyttes eller vurderes:³⁵¹

- La foreldrene prøve ut en avtale i en prøveperiode. En bør legge til rette for veiledning i prøvetiden, og sørge for oppfølgings- og evalueringssamtaler med familievernkontoret underveis i perioden. Utvalget understreker at dette bør være en anbefaling. En mekler kan ikke pålegge partene en avtale. Det vil stride mot meklerens rolle som nøytral tredjepart.
- Bruk av mekler med spesialkompetanse og to meklere når det er hensiktsmessig.
- Flere samtaler med barn, også i sakene der forholdet mellom foreldrene er betent.
- Det er viktig å forebygge at underliggende og uuttalte aspekter knyttet til økonomi, som husholdningsutgifter og barnebidrag, øker konfliktnivået. Å gyldiggjøre økonomi som tema kan være et viktig element i meklingsprosessen, og det kan bidra til at avtalene som inngås, blir sterkere. Selv om det ikke hører inn under meklernes oppgaver å gå inn i konkrete spørsmål knyttet til økonomi, bør mekleren likevel kunne gi veiledning i bruk av nettbaserte løsninger som bidragsveilederen, samt henvise til NAV for bistand.³⁵²

For å bidra til at konfliktsaker i forbindelse med samlivsbrudd i større grad løses ved familievernkontoret, foreslår utvalget altså at det innføres et krav om seks meklingsstimer ved familievernkontoret før meklingsattest i saker etter barneloven § 56 utstedes. Unntak vil være alvorlige saker der det er mistanke om vold, overgrep eller annen omsorgssvikt mot barnet, saker hvor den ene av forelderen ikke møter til meklings, eller i andre saker der meklerens skjønn tilsier at partene står fastlåst, og at krav om ytterligere meklings ikke vil kunne bidra til at saken løses i familievernet.

For at dette skal kunne lykkes, kreves en ressurstilførsel til familievernet. Det er grunn til å anta at flere saker løst i familievernet vil gi besparelser hos domstolene.

12.9.3.3 Saker fra domstolen til videre meklings i familievernet

I saker hvor det er begjært meklings i forbindelse med en foreldretvist, varer halvparten av meklingsene i en time, og det er i dag utfordrende for mekleren/familievernkontorene å få familiene til å nyttiggjøre seg det frivillige meklingsstilbudet i den hensikt å komme fram til en avtale. I 2017 ble det avholdt 7 077 meklingsaker på saksanlegg etter barneloven i familievernet og hos eksterne meklere. I disse sakene velger noen foreldre å gå videre til retten. Det finnes ikke tall for hvor mange av disse sakene som går videre til retten.

³⁵⁰Se Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, under 6.4: Andre tiltak for å sikre god kompetanse og erfaring hos profesjonelle aktører (spesialisering mv.)

³⁵¹Se Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, under 5.5: Forsterket bruk av familievernkontorene og øvrig hjelpeapparat i samværskonflikter – forslag til utviklingsprosjekt.

³⁵²Se Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, under 5.2: Hvordan bør tema knyttet til økonomi trekkes inn?

Ifølge Domstoladministrasjonens årsrapport ble det i 2014–2018 årlig behandlet mellom 2 600 og 2 700 saker etter barneloven i tingrettene, med noen variasjoner fra år til år.³⁵³ Det framgår av Særdomstolsutvalgets utredning at domstolene i dag i liten grad benytter adgangen til å henvise til mekling ved familievernkontor etter barneloven § 61 første ledd nr. 2. Familievernstatistikken viser at bare 52 saker ble sendt tilbake til familievernkontoret for videre mekling i 2017.³⁵⁴ Særdomstolsutvalget mente at forutsetningen for at flere saker skal tilbakeføres til familievernet, er at familievernkontorene får tilstrekkelig kompetanse og bevissthet om barnets perspektiv. Særdomstolsutvalget pekte videre på at også domstolenes adgang til å henvise en sak til mekling etter barneloven § 61 første ledd nr. 2, og familievernkontorenes tilbud om hjelp til foreldresamarbeid og terapi som supplement til domstolsbehandling, antakelig kunne utnyttes bedre i en del saker.³⁵⁵

Dette utvalget mener at tiltak som kan bidra til gjensidig tillit og kunnskapsoverføring mellom domstolene og familievernet, er viktig for at flere av sakene skal tilbakeføres fra domstolene til videre mekling i familievernet. Se kapittel 11.3.6, 11.4.5.5 og 17.4.3 for nærmere omtale av oppgaver som utføres i samarbeid med eller etter pålegg fra domstolene. I dag kan domstolene, gitt at taushetsplikten oppheves, få noe informasjon om mekling i familievernet; hvor mange timer meklingen har pågått, om barna har vært hørt, om begge foreldrene møtte til mekling og om andre tilbud i familievernet har vært forsøkt benyttet. Slike saksopplysninger kan inngå i vurderingen om saken er egnet for videre mekling. Saken skal ikke sendes tilbake til mekling uten telefonisk forhåndsavklaring med det aktuelle familievernkontor. Det må også avklares at familievernkontorets taushetsplikt oppheves for dommeren og sakkyn-dig.³⁵⁶

En forutsetning for økt samhandling er økt kunnskap og mer kontakt. Dermed kan økt tillit og bedre samarbeid bygges.

12.9.4 Eksterne rådgivere/meklere

12.9.4.1 Innledning

Utvalget er bedt om å vurdere om dagens system med bruk av eksterne meklere gir tilstrekkelig sikkerhet for kvaliteten i meklingen, og sikrer barns rett til å bli hørt.

Ved innføring av meklingsordningen ble behovet for eksterne meklere begrunnet med at det kunne være behov for andre meklere som et supplement til familievernet for å sikre god geografisk tilgjengelighet, rimelig ventetid og mulighet til å velge mekler ut fra livssyn, habilitet eller andre særlige grunner.

I tillegg til at ansatte ved familievernkontorer kan få godkjenning som meklere, kan også personer som tilhører enkelte andre yrkesgrupper, godkjennes.³⁵⁷ Det gjelder prest i offentlig

³⁵³Domstoladministrasjonen, 2019. Sakene behandles først i forberedende rettsmøte. Om det ikke oppnås enighet der går saken videre til hovedforhandling. Enkelte saker går også rett til hovedforhandling.

³⁵⁴Kilde: SSB: 10936: Avsluttede meklinger og deltakere, etter meklingsinstans og årsak.

³⁵⁵NOU 2017: 8. Se kapittel 15.5.

³⁵⁶Domstoladministrasjonen, 2016, 2019.

³⁵⁷Se forskrift 18. desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven § 4.

kirkelig stilling eller prest eller forstander i registrert trossamfunn, og fagperson tilsatt i offentlig helse- og sosialinstans eller ved pedagogisk-psykologisk tjenestekontor. Ved behov kan det gis meklingsbevilling til privatpraktiserende psykolog, psykiater eller advokat. I dag er over halvparten av de eksterne meklere selvstendige næringsdrivende, noe som kan tyde på at praksis avviker noe fra forskriften.

12.9.4.2 Kvalitet

I dag fastsetter lov, forskrift og rundskriv en rekke kompetansekrav til meklere. Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvar for sertifisering, opplæring og videreutdanning av meklere, se nærmere i punkt 12.5 over.

Utvalget har ikke indikasjoner på at kvaliteten blant meklere er dårlig. Utvalget mener det er viktig å beholde kompetansekravene som er satt. Utvalget finner imidlertid ikke grunn til å stille krav til at rådgivere/meklere må ha særskilte typer grunnutdanning. I dag kan alle ansatte i familieverntjenesten få meklingsbevilling, uavhengig av utdanning. Slik bør det etter utvalgets mening fortsatt være. Hvis ordningen med eksterne meklere skal beholdes, bør kompetansen framheves, og ikke særskilte utdanninger eller hvor mekler er ansatt.

Utvalget har ikke grunnlag for å si om kvaliteten generelt er bedre eller dårligere blant de eksterne meklere enn blant meklere ansatt i familievernet. Det er imidlertid slik at eksterne meklere ikke alltid har mulighet til å tilby det samme som ansatte ved familievernkontor. Dette gjelder blant annet mulighetene for å inkludere barn på en god måte. Vi vet at barn i dag høres sjeldnere hos de eksterne enn blant meklere i familieverntjenesten (henholdsvis 15 prosent og 26 prosent av barn over 7 år deltok i meklingsprosessen i 2018). Det er særlig vanskelig for en enkeltstående mekler å tilby meklingsprosessen som møter foreldre og barns behov i høykonfliktsaker, der familievernet ofte stiller med to meklere.

Meklingsforskriften har i dag en detaljert opplisting av hvilke utdanninger som kan gi grunnlag for meklingsbevilling, og hvor meklere må være ansatt. Utvalget antar at det i hovedsak fortsatt er de samme gruppene som vil være aktuelle for godkjenning, men mener at en slik opplisting og framheving av enkelte grupper ikke er nødvendig. Det avgjørende må være at den som skal få bevilling som rådgiver/mekler, må ha en utdanning og bakgrunn slik at vedkommende har god kompetanse og er godt orientert om relevante faglige og juridiske spørsmål, så som barne- og familiepsykologi, relevant forskning og meklingsmetodikk.

12.9.4.3 Geografisk tilgjengelighet

Et argument for ordningen med eksterne meklere har vært tilgjengelighet. Mer enn halvparten av dagens eksterne meklere har imidlertid tilholdssted i byer der det allerede finnes familievernkontor. I noen tilfeller kan det være at bruk av eksterne meklere gir kortere reisetid, men det kan synes som at dette hensynet ikke har vært hovedårsak til godkjenning av dagens eksterne meklere. Et avgjørende spørsmål er om familieverntjenesten med sine kontorer har en god nok tilgjengelighet uten å suppleres av eksterne meklere. En stor del av befolkningen har mindre enn to timer reisevei til familievernkontor, men ikke alle. For mange er to timer reisevei med bil forholdsvis mye, og reiseveien kan i praksis være mye mer enn to timer uten egen bil. For barn og ungdom som skal være med i meklingsprosessen, kan to timer reisevei eller mer være såpass mye at terskelen for deltakelse blir for høy.

Utvalget mener at god nok geografisk tilgjengelighet i utgangspunktet kan sikres gjennom flere familievernkontorer eller såkalte utekontorer. Enkelte steder kan tilgjengeligheten også sikres gjennom avtaler med eksterne meklere.

12.9.4.4 *Ventetid/kapasitet*

I det store og hele klarer de fleste familievernkontorene å tilby mekling innen dagens krav om maksimum tre uker ventetid.

Utvalget vil påpeke at dersom eksterne meklere ikke lenger skal tilby tjenester, må familieverntjenestens kapasitet økes noe, dersom kravet om maksimum tre uker ventetid skal kunne overholdes, og økt tid brukt på mekling ikke skal gå ut over tjenestens øvrige tilbud.

12.9.4.5 *Valgmulighet*

Utvalget har vurdert om det bør finnes et alternativ til familievernkontoret på grunnlag av livssyn. I utgangspunktet er meklings-tjenesten i familievernet livssynsnøytral. Alle familievernkontorer, uansett eierskap, tilbyr i dag de samme tjenestene, og alle ansatte og tjenester er livssynsnøytrale.

Et spørsmål er imidlertid om personer som tilhører en viss religion, skal ha tilbud om en mekler som tilhører samme religion. Det er lite ved dagens sammensetning av det eksterne meklerkorpset som tilsier at dette er et hensyn som er særlig vektlagt ved godkjenningen av eksterne meklere.

Meklere godkjennes på bakgrunn av sin utdanning og kompetanse. Utvalget ser ingen grunn til at foreldre skal ha mulighet til å velge rådgiver/mekler basert på hvilken livssyn de har. I rådgivning og eventuell videre mekling er det avtale om barnet som er tema. Selv om en mekler med tilknytning til et trossamfunn kanskje har større forståelse for religiøse forhold, må også rådgivere uten særskilt religiøs kompetanse forventes å kunne samtale med foreldrene om hvordan familien fremover skal håndtere forhold knyttet til religion, på samme måte som mekler må kunne samtale om andre spørsmål foreldrene tar opp. Et eksempel kan være at hvis en av foreldrene tilhører en annen religion enn kristendommen og ønsker at barnet hvert år skal være hos vedkommende under en religiøs høytid, kan dette reguleres i samværsavtalen.³⁵⁸ Om foreldre ønsker veiledning og samtale av religiøs art, må de kontakte sitt trossamfunn.

Forskriften åpner i dag for at prest i offentlig kirkelig stilling og prest/forstander i registrert trossamfunn kan få meklingsbevilling. Utvalget understreker at det fortsatt vil være mulig for prester å få godkjenning som rådgiver/mekler, gitt at kravene til kompetanse er oppfylt. Bevillingen vil imidlertid ikke være knyttet til at vedkommende er prest i offentlig kirkelig stilling eller registrert trossamfunn.

12.9.4.6 *Habilitet og andre særlige grunner*

Legitime grunner til å videreføre mulighet for eksterne meklere kan også være knyttet til habilitet og andre særlige grunner. På et lite sted hvor «alle kjenner alle», kan foreldre ønske å gå til en ekstern mekler de ikke kjenner. Foreldre har i dag mulighet til å velge det kontoret de ønsker, det er «fritt familievernkantorvalg». Hvis ikke avstandene er for store, kan et annet familievernkantor være et alternativ i slike tilfeller.

12.9.4.7 *Særlig om familier med behov for ytterligere bistand*

I mandatet er utvalget bedt om å vurdere hvordan man skal håndtere situasjoner der meklings-samtalene avdekker behov for ytterligere bistand til familiene.

Familieverntjenesten tilbyr i dag differensiert mekling og ulike meklingsstilbud/-forløp basert på konfliktnivå. I saker med høyt konfliktnivå får partene to meklere som følger dem gjen-

³⁵⁸Barns rett til selv å melde seg inn i eller ut av trossamfunn er et annet spørsmål. Dette er blant annet regulert i barneloven § 32.

nom en prosess som er bygd opp med flere trinn og elementer, se punkt 12.4 over. Etter meklingen kan saken fortsette som en klinisk sak, eller foreldrene kan benytte seg av andre tilbud tjenesten har, for eksempel gruppetilbud. I tillegg må familieverntjenesten antas å ha god kjennskap til og kontakt med andre relevante tjenester.

Eksterne meklere kan vanskelig gi det samme meklingstilbudet som familieverntjenesten kan, i høykonfliktsaker der tjenesten oftest bruker to meklere, tilby minikurs og så videre. Dette er i seg selv et argument for å begrense bruken av eksterne meklere. Utvalget mener at dersom ordningen med eksterne meklere videreføres, bør ikke de eksterne ha alle typer meklingssaker. Høykonfliktsaker bør behandles i familieverntjenesten.

I tillegg er det slik at eksterne heller ikke kan gi det øvrige tilbudet familievernet har, men må henvise familien til et familievernkontor. Utvalget ser at det kan være utfordringer knyttet til håndtering av saker hos eksterne meklere som avdekker behov for ytterligere bistand til familien. Disse utfordringene vil bli mindre dersom flere meklinger skjer i familieverntjenesten.

12.9.4.8 Utvalgets konklusjon om eksterne meklere

Utvalget mener at selv om kvaliteten på den enkelte mekler kan være like god utenfor som i familievernet, sikres kvaliteten på meklingstilbudet best gjennom den opplæring og fagutvikling som foregår i tjenesten. Dessuten har familievernkontorene noen muligheter som enkeltstående eksterne meklere ikke har, for eksempel mulighet for å tilby to meklere i konfliktfylte saker. I enkelte tilfeller kan det imidlertid være behov for å rekruttere rådgivere/meklere utenfor familieverntjenesten. Utvalget legger til grunn at dette først og fremst vil være aktuelt for å sikre en geografisk tilgjengelighet som det er lite hensiktsmessig at familieverntjenesten selv dekker, for eksempel der det ikke er aktuelt med utekontor. Dessuten kan det i enkelte tilfeller være behov for mekler som snakker samisk eller andre språk.

12.9.5 Ansvar for ordningen

I dag er det Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som har ansvaret for at det finnes et kvalifisert meklingsapparat, og at det er dimensjonert slik at det dekker behovet. Det er også Bufetat som utsteder meklingsbevilling etter reglene i forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Etaten står også for opplæring av meklerne.

Utvalget finner ikke grunn til å vurdere overføring av ansvaret til en annen etat.

12.9.6 Oppsummering av utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget mener at gode grunner taler for at alle foreldre som skiller lag, må møte til en foreldresamtale hos familievernet. Det vil sikre at alle får god informasjon og et godt grunnlag for å fortsette foreldresamarbeidet etter samlivsbruddet. Foreldre som ikke er enige, bør få tilbud om mekling.

Det er et mål at foreldrene selv skal komme fram til en løsning, slik at de slipper å reise sak for retten. Utvalget anbefaler derfor at før foreldre kan reise sak om foreldreansvar, samvær eller bosted for retten, må de ha møtt til mekling i seks timer. Dette gjelder ikke i saker som mekler mener er uegnet for mekling.

Meklingsforskriften angir i dag hvilke utdanninger som kan gi grunnlag for meklingsbevilling, og hvor meklere må være ansatt. Utvalget antar at det i hovedsak fortsatt er de samme gruppene som vil være aktuelle for godkjenning, men mener at en slik opplisting og framheving av enkelte grupper ikke er nødvendig. Det avgjørende må være at den som skal få bevilling som rådgiver/mekler, må ha en utdanning og bakgrunn som gjør at vedkommende har

god kompetanse og er godt orientert om relevante faglige og juridiske spørsmål, så som barne- og familiepsykologi, relevant forskning og meklingsmetodikk.

Utvalget mener at det i enkelte tilfeller kan være behov for å rekruttere rådgivere/meklere utenfor familieverntjenesten. Utvalget legger til grunn at dette først og fremst vil være aktuelt for å sikre en geografisk tilgjengelighet som det er lite hensiktsmessig at familieverntjenesten selv dekker.

Utvalget har følgende forslag:

- Alle foreldre som skiller lag, må møte til foreldresamtale i familievernet.
- Foreldrene får tilbud om oppfølging gjennom mekling.
- Foreldre som ønsker å gå til retten i foreldretvistsak, må møte til seks timer mekling. Det gjøres unntak for saker som mekler vurderer som uegnet for mekling.
- Bruk av eksterne meklere begrenses til de tilfeller hvor eksterne meklere er nødvendig av hensyn til geografisk tilgjengelighet.
- Barn gis en rett til å møte terapeut og/eller mekler uavhengig av foreldrenes samtykke.

Utvalget mener dette er endringer som vil sikre fortsatt høy kvalitet i meklingsarbeidet, og bidra til at tilbudet til familier ved samlivsbrudd blir bedre tilpasset den enkelte families utfordringer.

13 En familieverntjeneste med et likeverdig tilbud

13.1 Innledning

Utvalget er i mandatet bedt om å komme med anbefalinger for hvordan familieverntjenesten kan gi et mest mulig likeverdig tilbud. I dette kapitlet beskrives hva det innebærer at et tilbud er likeverdig, hvordan et likeverdig tilbud kan utformes og i hvor stor grad familieverntjenestens tilbud er likeverdig i dag. Utvalget ser på om tilbudet i familievernet er likeverdig for ulike grupper i befolkningen og om kvaliteten på tilbudet og tilgjengeligheten er god. På de områder hvor tjenesten i enda større grad enn i dag kan bli en likeverdig tjeneste, foreslår utvalget tiltak.

13.2 En likeverdig tjeneste – hva er det og hvordan oppnå det?

Utvalget legger til grunn en definisjon av likeverdig tjeneste som tilsier at tjenestene er av god kvalitet, at tjenesten skal være geografisk tilgjengelig i hele landet, at det er god kapasitet, samt at tilbudet er kjent, oppleves relevant og er like godt tilrettelagt for ulike grupper.

Vurderinger rundt dagens tilgjengelighet og kapasitet følger i neste kapittel. Spørsmålene som drøftes i dette kapitlet, er om tilbudet er godt tilrettelagt for den enkelte og for ulike grupper.

13.2.1 Likeverdighet

Begrepet likeverdige tjenester har de senere årene blitt en rettesnor for offentlige tjenester.³⁵⁹ Ifølge Inkluderingsutvalgets utredning, NOU 2011: 14, innebærer likeverdige tjenester lik tilgjengelighet og like bra kvalitet for alle:

Det skal være et likeverdig offentlig tjenestetilbud til alle innbyggerne i landet. Det betyr at alle skal ha lik tilgang til gode offentlige tjenester og institusjoner, kvaliteten på tjenestene skal være like bra for alle og sluttresultatet skal være like godt for alle.

I NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling* er det innbakt i målsettingen om likeverdige tjenester at det må tas hensyn til at borgere har ulike ståsted, ønsker og behov, og at tjenestene må legges til rette for å kompensere for slike forskjeller. Et likeverdig offentlig tjenestetilbud innebærer at det offentlige tjenesteapparatet skal gi et reelt likeverdig tilbud til alle, uavhengig av hvilken bakgrunn de har. Dette betyr:

- For det første skal tjenestene være like gode for alle brukere. Like god kvalitet på en tjeneste krever at den ansatte ser og forstår hver enkelt brukers individuelle behov i forhold til tjenesten som ytes.
- For det andre skal det være like god tilgang til tjenestene for alle brukere. Dette innebærer at brukeren kjenner til hva tjenesten går ut på, og hva den har å tilby, hvor tjenesten er å finne, hvordan den skal brukes og hva som kreves for å kunne benytte den.
- For det tredje betyr likeverdige tjenester at det skal være resultatlikhet for alle brukere. Likebehandling er ikke det samme som likeverdig behandling, da likebehandling av ulike mennesker sjelden gir likt resultat.

Likeverdsbegrepet knytter an til hele velferdsstatens tjenesteproduksjon – på alle nivå og i samtlige sektorer og omfatter både tjenestens innhold, kvalitet og tilgjengelighet. I en rapport om familieverntjenesten i vestlandsregionen understrekes det at likeverd må forstås bredt:

På den ene siden kan man tenke seg at likeverd handler om at alle deler av befolkningen skal ha lik tilgang til familievernet, på den annen side kan likeverd dreie seg om likebehandling i selve møtet med tjenesten; likeverd kan knyttes til familievernets anvendelse av kompetanse, eller til tersklene som befolkningen opplever i forhold til å kontakte familievernet. Likeverd handler dermed både om praktiske og funksjonelle aspekter, om kvalitative og faglige aspekter, og om sosiale og samfunnsmessige hensyn.³⁶⁰

Å tilrettelegge for et likeverdig tjenestetilbud forutsetter en bevissthet om forhold som kan skape ulikhet. Dette kan være alt fra ulike geografiske forhold til kjennetegn ved de som yter, og de som mottar tjenestene. For innbyggerne i Finnmark vil for eksempel store geografiske avstander gjøre tilgjengeligheten til familieverntjenesten dårligere enn for dem som bor i befolkningstette områder. For å oppnå målsettingen om lik tilgjengelighet, vil det være behov for særskilt tilrettelegging som kan kompensere for de store avstandene. Det kan for eksempel bety at familieverntjenesten etablerer utekontorer, at en tjeneste har egne dager der de gir tilbud lokalt, eller det kan bety at samtaler foretas via Skype, eller andre ordninger som bidrar til å øke tilgjengeligheten. I disse områdene vil også kjennskap til samisk kultur, levesett og

³⁵⁹NOU 2012: 15, kapittel 15.3.

³⁶⁰Hope, Loga & Neby, 2009.

familietradisjoner ha betydning for kvaliteten på tjenestene. Kultursensitivitet er her et sentralt begrep.

13.2.2 Kultursensitiv praksis

Alle mellommenneskelige møter innebærer et møte mellom ulike kulturelle forståelser, verdier og preferanser. Dette gjelder også møter mellom terapeuter og brukere. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet beskriver på sin hjemmeside kultursensitiv praksis på følgende måte:

Kultursensitiv praksis innebærer å forsøke å forstå klientene ut fra deres egne premisser, uten å bruke sin egen virkelighetsoppfatning som målestokk. Da er det nødvendig å være bevisst på hvordan man selv forstår virkeligheten, hvilke verdier man bygge[r] sin praksis på og hva slags kommunikasjonsstil man foretrekker. Terapeutene må være bevisst på at minoriteter kan ha en svært annerledes virkelighetsforståelse, og ha helt andre preferanser enn dem selv. Dette kan gjelde både religiøse, etniske og andre minoriteter.³⁶¹

I forlengelsen av dette understrekes det at kunnskapen man har om kulturelle uttrykksformer og verdier, alltid må ses på som en hypotese, og ikke en sannhet om familien. Terapeutene må ha kompetanse til å anvende denne forståelsen fra hypoteser på gruppenivå og inn i de konkrete møtene med enkeltmennesker.

Ansatte med minoritetsspråklig bakgrunn vil her kunne spille en nøkkelrolle, samtidig som det er viktig å legge til rette for bruk av kvalifiserte tolker. Mange familievernkontorer har gode system både for å bestille tolk og gjennomføre samtaler ved hjelp av tolk. Bruk av telefontolk eller tolking via Skype har blitt mer og mer vanlig, noe som bidrar til å fjerne geografiske barrierer, og også gjør det lettere å få tak i kvalifiserte tolker. Dette bidrar til å gi mer likeverdige tjenester. Samtidig er det fortsatt en utfordring at tolkede samtaler tar mer tid og ofte vil kreve mer forberedelser enn andre samtaler. Det er derfor viktig å sette av mer tid til slike samtaler, eventuelt også bidra med annen tilrettelegging slik at tjenesten blir mest mulig likeverdig.

Mangfoldet i befolkningen stiller krav til både familievern tjenesten og tjenesteapparatet for øvrig. Familievernkontorene i hele landet understreker behovet for å videreutvikle sin flerkulturelle kompetanse. Det trengs mer kunnskap og en økt bevissthet om de særskilte behovene ulike grupper har i møte med familievern tjenesten. Målet for de tjenestene som skal formildes, vil være det samme, men veien fram må tilpasses den enkelte families behov og forutsetninger. Det er her viktig å understreke at mangfoldet ikke bare handler om språklige, kulturelle og religiøse forskjeller, men at det også er andre forskjellsmarkører. Familievern tjenesten skal gi et likeverdig tilbud til barn og voksne som lever innenfor ulike familiestrukturer, de må forholde seg til familier med ulik sosioøkonomisk bakgrunn, familier der ulike familiemedlemmer har funksjonshemminger eller kronisk sykdom og så videre. Forskningen peker på at slike forskjeller kan skape samhandlingsutfordringer.³⁶² Utfordringene kan skyldes ulikheter i levekår, språkproblemer eller kulturforskjeller, eller det kan være utfordringer på et systemnivå. Samhandlingsproblemer kan også skyldes tjenesteapparatets forestillinger om minoritetsbefolkningens eller andre gruppers annerledeshet – en annerledeshet som kanskje ikke er der.

³⁶¹https://www.bufdir.no/barnevernsforeldre/Familievernets_oppfolging/Temaer_og_tilnarminger/Kultursensitiv/

³⁶²Se blant annet Jávo, 2010. Berg, 2011 og 2018. Saus, 2019. Berg, Paulsen, Midjo, Haugen, Garvik og Tøssebro, 2017.

Mangel på kunnskap kan føre til forenklete forestillinger. Forenklingen kan enten gå ut på at man ikke ser de spesielle utfordringene, eller motsatt – at man bare ser det som er forskjellig. Forenklingene kan dessuten føre til at minoriteter framstilles som en homogen gruppe, hvor man ikke tar hensyn til bakgrunn, botid i Norge og lignende. Litt forenklet handler dette om at det både kan bli for mye og for lite kulturfokus. I stedet for å tenke at enkeltindivider og familier representerer bestemte grupper, må de møtes som individer. Likeverdig tjenesteyting innebærer å møte hver enkelt familie og hvert enkelt familiemedlem ut fra en slik forståelse. Et individtilpasset tilbud må ha en faglig basis, men lar seg vanskelig praktisere ved hjelp av standardiserte metoder og manualer. Likeverdig tjenesteyting innebærer en faglig praksis som hviler på et faglig og verdimelessig grunnlag. Det handler derfor mer om et *perspektiv* enn om et sett med kjøreregler.

13.2.3 Likeverdige tjenester = tilpasset tjenestetilbud

Likestillings- og diskrimineringsombudet understreker at likeverdige tjenester forutsetter aktiv tilrettelegging og hensyn til at folk har ulike behov:

Likeverdige tjenester tar hensyn til at folk er forskjellig. Likeverdige tjenester handler ikke om å behandle alle likt, men om å ta hensyn til at folk er ulike, tilpasse tilbudet etter folks behov.

Det er lovpålagt å gi likeverdige tjenester (...) Likeverdige tjenester til alle betyr ikke like tjenester til alle. Det betyr tilrettelagte tjenester for den enkelte og for ulike grupper.

Likestillings- og diskrimineringsombudet peker på at kravet om likeverdige tjenester er forankret i norsk lovverk: menneskerettighetstraktater (vedtatt av Stortinget som norsk rett i menneskerettighetsloven), likestilling- og diskrimineringsloven,³⁶³ forvaltningsloven, annen særlovgivning, politiske styringsdokumenter og aktivitetsplikten for offentlige myndigheter. Likestilling- og diskrimineringsloven forbyr både direkte og indirekte diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, religion og funksjonsevne i tjenesteyting. Direkte diskriminering oppstår når noen som følge av et eller flere av kjennetegnene ovenfor, stilles dårligere enn andre i tilsvarende situasjon, uten saklig grunn. Det kan beskrives som ulik behandling av like tilfeller. Indirekte diskriminering oppstår når tilsynelatende nøytrale regelverk i praksis medfører at enkelte grupper stilles dårligere enn andre. Det kan beskrives som lik behandling av ulike tilfeller.³⁶⁴

Likestillingsutvalget peker på at likeverdige tjenester langt på vei kan utledes av den såkalte aktivitetsplikten, altså den gjeldende plikt for offentlige myndigheter til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling.³⁶⁵ Aktivitetsplikten er blant annet knyttet til å fremme likestilling uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, livssyn, religion og funksjonsnedsettelse, og å hindre diskriminering på disse grunnlagene. Offentlige myndigheter har ifølge aktivitetsplikten ansvar for å hindre både direkte og indirekte diskriminering. Det følger både av forbudet mot indirekte diskriminering

³⁶³Ny likestillings- og diskrimineringslov trådte i kraft 1. januar 2018. Den erstatter likestillingsloven, diskrimineringsloven om etnisitet, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og diskrimineringsloven om seksuell orientering, som nå er opphevet.

³⁶⁴<http://www.ldo.no/forebygg/offentlige-tjenester/som-tjenesteyter/>

³⁶⁵NOU 2012: 15, kapittel 15.3.

og av likebehandlingsprinsippet for offentlig forvaltning en plikt til å sørge for at det ytes likeverdige tjenester.³⁶⁶

Inkluderingsutvalget legger stor vekt på likeverdige offentlige tjenester i NOU 2011: 14.³⁶⁷ Offentlige tjenester skal dekke alle innbyggers behov og være tilpasset en mangfoldig befolkning. Utvalget konstaterer at kompetansen hos ansatte og ledere må styrkes for å kunne imøtekomme en mangfoldig brukergruppe på en god måte. Videre må offentlige instanser vite om informasjonen om tjenestene når ut til alle deler av befolkningen, og vurdere om den gis på en hensiktsmessig måte. Det må vurderes hvilken effekt tiltakene har. Dersom formålet med tjenesten ikke oppnås, må innholdet i tjenesten endres. Det er viktig å skape tillit.

Likeverdige offentlige tjenester vil kunne bidra til at rettssikkerheten for innvandrerbefolkningen blir bedre ivaretatt enn i dag.³⁶⁸

Noen aktuelle tiltak som nevnes av Inkluderingsutvalget, er:

- Tilpasset informasjon om tjenestene til ulike brukergrupper eller målgrupper. Informasjon må gjøres tilgjengelig på flere språk og spres bredt.
- Fleksibilitet, samarbeid og samordning i tjenesteapparatet.
- Styrking av ansattes flerkulturelle kompetanse.
- Sikre god kommunikasjon og bruke kvalifisert tolk ved behov.
- Styrking av tolkeutdanningen.
- Ansette koordinatorene som kan bidra til å samordne tiltak og vise vei i det offentlige tjenesteapparatet.
- Brukerundersøkelser som tilpasses ulike målgrupper og omfatter alle brukergrupper, og god og effektiv oppfølging av undersøkelsene.
- Økt kunnskap om innvandreres tilgang til og bruk av offentlige tjenester.

13.3 Kvalitet og likeverdighet i familievern

13.4 et

Etter denne gjennomgangen av hva et likeverdig tilbud innebærer og hvordan et likeverdig tilbud bør utformes, vil utvalget se på dagens tjeneste og vurdere om dagens tilbud er likeverdig, og hvordan tjenesten i enda større grad enn i dag kan gi et likeverdig tilbud.

En likeverdig tjeneste har tjenester av god kvalitet for alle. Blant familievernets brukere og ansatte oppleves kvaliteten i tjenesten generelt sett som høy.

13.4.1 Brukere og ansatte opplever høy kvalitet

Resultatene fra Sentios brukerundersøkelse³⁶⁹ viste høy tilfredshet med familievernkontoret. Ni av ti var svært eller ganske godt fornøyd med tjenesten, og like mange ville anbefale andre

³⁶⁶Ibid. Likestillings- og diskrimineringsloven.

³⁶⁷NOU 2011: 14.

³⁶⁸Ibid.

³⁶⁹Sentio Research Norge, 2018.

å benytte tjenester ved familievernkontoret. Brukerne ga gjennomgående positive vurderinger av hjelpen de hadde fått ved familievernkontoret. Det var en tendens til at de med høyere utdanning var mer fornøyd med hjelpen de hadde fått. Også personer med innvandrerbakgrunn hadde høyere grad av tilfredshet. Ni av ti opplevde i stor grad at rådene og veiledningen var tilpasset deres og familiens behov. Omtrent syv av ti mente at samtalen(e) i stor grad hadde hjulpet dem til å forstå partner / tidligere partner og barnets/barnas behov bedre. I overkant av seks av ti svarte at samtalen(e) i stor grad hadde bidratt til at familien hadde fått det bedre. Det var få som ga direkte negative vurderinger av hjelpen de hadde mottatt. Omtrent en av ti mente at samtalen(e) i liten grad hadde bidratt til at familien hadde fått det bedre. Vurderingen av hjelpen de hadde fått, hang i stor grad sammen med hvilket tilbud de hadde benyttet. De som hadde vært til parterapi, oppga at de hadde fått hjelp til å forstå sin partner bedre, mens de som hadde benyttet familierapi, opplevde at dette hadde bidratt til at de forsto barnets/barnas behov bedre. Brukerne som hadde vært til mekling, ga gjennomgående lavere skår – her var det bare seks av ti av de som oppsøkte familievernkontoret, som opplevde at hjelpen de fikk, dempet konflikten; de øvrige svarte «vet ikke» (25 prosent), at konflikten økte (3 prosent), eller at hjelpen var uten betydning for konflikten (11 prosent).

Også vurderinger av terapeuten/mekleren var svært positive. Over 90 prosent opplevde i ganske eller svært stor grad at terapeuten/mekleren var imøtekommende, nøytral og upartisk, samt at han/hun tok spørsmål og bekymringer på alvor, og la til rette for at man skulle kunne ta opp vanskelige tema. Brukerne hadde også gjennomgående høy tillit til terapeuten/mekleren. I de positive tilbakemeldingene til samtalen ble det vist til dyktige terapeuter/meklere, mens negative tilbakemeldinger var at mekleren var partisk og oftest i favør av mor, og at mekleren ble for utydlig, eller lot en part i et par overkjøre den andre.

Både barn og voksne ga uttrykk for at de opplevde god kvalitet på familievernets tjenester i brukerundersøkelsen. Ni av ti barn opplevde samtalen de hadde hatt, som positiv, og nesten 80 prosent av barna ga opplevelsen et stort smilefjes. Ni av ti barn ga et lite eller stort smilefjes til «hvordan det var å snakke med den som jobber her», og like mange syntes de fikk god hjelp eller råd av terapeuten. Barna opplevde i stor grad at den de snakket med, lyttet til det de hadde å si, og at det ble snakket nok om det som var viktig for dem. Henholdsvis 96 og 89 prosent av barna svarte «ja» på disse spørsmålene. 81 prosent trodde at den som jobbet der, forsto hvordan de hadde det, og 80 prosent svarte at de ville komme igjen en annen gang dersom de trengte det. 74 prosent av barna trodde at samtalen ville hjelpe dem og familien, mens 22 prosent var usikre på dette. 71 prosent sa at det var viktig for dem å være med på familievernkontoret. Når det gjelder informasjon på forhånd om hva som skulle skje på familievernkontoret, opplevde 66 prosent at de fikk nok informasjon, men det var også en del (17 prosent) som ikke opplevde dette. Resultatene viste at flere jenter enn gutter ville si til andre barn/ungdom at det er fint å delta i samtaler på familievernkontoret (74 mot 64 prosent). Gjennomgående opplevde brukerne, både barn og voksne, kvaliteten i tjenesten som høy.

I NTNU Samfunnsforsknings undersøkelse av ansattes vurderinger av kvaliteten i familievernet, framkommer det at de ansatte vurderer kvaliteten i tjenestene ved sitt familievernkontor som god.³⁷⁰ Det påpekes imidlertid at hvis det satses mer på familievernet, og det medfører økt arbeidsmengde og flere arbeidsoppgaver i familievern tjenesten, må det følges med ressurser som står i forhold til den økte arbeidsbelastningen. Dette er viktig for at kvaliteten i tjenestene skal kunne opprettholdes som før. Det understrekes at det først og fremst

³⁷⁰Molden et al., 2019.

må være kapasitet nok til at familievernet kan konsentrere seg om sine kjerneoppgaver på en best mulig måte, og at tilleggsoppgaver og andre pålagte krav og forventninger til tjenesten så må vurderes ut fra kapasitet og ressurser.³⁷¹

I tillegg til disse generelle vurderingene av kvaliteten på dagens tilbud fra brukere og ansatte, vil utvalget se på hvordan familievernet oppleves og brukes av enkelte grupper.

Familieverntjenesten er et gratis lavterskeltilbud uten krav til henvisning, der brukeren selv kan ta direkte kontakt med tjenesten. Brukerne av tjenesten blir dermed de som kjenner til tjenesten, og selv tar kontakt for klinisk tilbud eller for mekling.³⁷²

Det finnes noe informasjon om hvem det er som bruker familieverntjenesten i dag. Det føres ikke statistikk over kulturell bakgrunn eller inntektsnivå, men det finnes noe informasjon om brukerne. Det gjelder alder, kjønn, om primærbrukeren er barn eller voksen, og om det er par eller enkeltpersoner som er bruker, samt arbeidstilknytning.

13.4.2 Alder og kjønn

Av de som benyttet det kliniske tilbudet i 2017, registrert etter primærklientens³⁷³ alder, var 90 prosent i aldersgruppen 25–54 år. Statistikken viser at barn, unge og eldre bruker familievernet i mindre grad enn andre. Utvalget vil se særskilt på gruppen barn og unge som målgruppe, og hvordan tjenesten i enda større grad enn i dag kan tilby tjenester til barn og unge, se kapittel 18 Barn og unge i familievernet.

Tabellen nedenfor viser antall kliniske saker i 2017 etter alder og kjønn.³⁷⁴ Kvinner oppsøker tjenesten i større grad enn menn. Det gjelder særlig de kliniske tjenestene, men også i meklingssakene er det oftere kvinner enn menn som bestiller time. Denne forskjellen kan ha mange mulige forklaringer, både trekk hos brukerne, og trekk ved tjenestene. Det kan være mulige forklaringer knyttet til kjønnsforskjeller, og det kan ha med samfunnsmessige forhold å gjøre. Uansett mener utvalget det er viktig at de enkelte terapeuter og meklere i stedet for å tenke at enkeltindivider representerer et kjønn, møter den enkelte som individer. Likeverdig tjenesteyting innebærer å møte hver enkelt familie og hvert enkelt familiemedlem ut fra en slik forståelse.

Den klare empiriske forskjellen i antall brukere, kombinert med det faktum at det er flere kvinner enn menn blant de ansatte i familievernet,³⁷⁵ gir imidlertid grunn til å spørre seg om

³⁷¹Ibid.

³⁷²Brukere som oppsøker tjenesten på grunn av meklingstilbudet, er alle ektefeller og samboere med felles barn under 16 år, som må møte til en times obligatorisk mekling ved separasjon eller samlivsbrudd. Også foreldre som ønsker å reise sak om foreldreansvar, bosted eller samvær må først møte til mekling. (Barnelovens § 51, foreldretvistsaker.) Familievernet gjennomfører også meklingssaker som er tilbakesendt fra retten (Barneloven § 61 første ledd nr. 2, tilbake til familievernkantoret for videre mekling.)

³⁷³Personen som henvender seg først til kontoret registreres som primærklient/hovedklient. SSB.
<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/flere-soker-hjelp-for-a-styrke-parforholdet>

³⁷⁴Statistisk sentralbyrå. (2019). *10600: Saker i familievernet, etter hovedklientens kjønn, alder, samlivsstatus og arbeidstilknytning (F) 2013–2017* [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10600>

³⁷⁵Statistisk sentralbyrå. (2019). *10743: Avtalte årsværk i familievernet, etter familievernsregion, yrke og kjønn 2013–2017* [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10743>

familievernet oppleves som mindre relevant for menn enn for kvinner. Ifølge organisasjonen Mannsforum viser en spørreundersøkelse de har utført blant sine medlemmer, at mange menn opplever en sterk kvinnekultur på familievernkontorene og i behandlingen.³⁷⁶ Det er lite forskning på kjønnsfaktoren i familievernet, men det er noe forskning fra Norge og internasjonalt om betydning av kjønn i mekling. Det er påvist få signifikante forskjeller knyttet til kjønn, men der de finnes, synes kvinner å vurdere både mekler og meklingen mer positivt enn menn gjør. Dette kan antyde at mekleren og meklingen har en tendens til å forstå, støtte og favorisere kvinner, og at mennene føler seg mindre vel i situasjonen fordi de oppfatter familievernet som en tradisjonell kvinnearena. Mødre og fedre møter ofte til mekling med ulike interesser, samtidig som resultatet av meklingen ofte er svært ulikt for mor og for far, ved at mor oftere får daglig omsorg, mens far får samværsrett, enn motsatt. Det kan derfor også tenkes at menns kritiske vurdering av meklingen har sammenheng med en eventuell opplevelse av tap.³⁷⁷

Fedre tilbringer stadig mer tid med sine barn. I løpet av de to siste tiårene har foreldre som bor hver for seg, i økende grad delt bosted for sine barn. Andelen med en ordning der barnet bor fast hos mor, har gått ned, mens andelen der barnet bor fast hos far, har holdt seg stabilt lav. Far tar også større del i omsorgen etter samlivsbrudd, og «lik deling» etter brudd betraktes som mer selvsagt enn tidligere.³⁷⁸ Fedre, og særlig småbarnsfedre, har endret sitt tidsmønster slik at de bruker færre timer til yrkesarbeid nå enn ved årtusenskiftet, og vier langt mer tid til omsorg for barn og oppgaver hjemme.³⁷⁹

Denne utviklingen kan gjøre at familievernet gradvis vil oppleves som mer relevant for menn, eller at familievernet i større grad ser behovet for å legge tilbudet enda bedre til rette for menn. Rekruttering av flere mannlige ansatte kan muligens gjøre at flere menn opplever tjenesten som relevant for seg, men dette er på ingen måte sikkert. Mange menn kan også foretrekke å snakke med kvinnelige ansatte framfor mannlige. Det er uansett et empirisk faktum at færre menn enn kvinner henvender seg til tjenesten, og det er en utfordring som tjenesten bør være klar over.³⁸⁰

Tabell 13.1 Antall registrerte kliniske saker i 2017 etter alder og kjønn. 2017

Alder	Antall	I prosent	Kvinner	Menn
Under 25 år	1 877	4,9	75	25
25–34 år	10 561	27,4	73	27
35–44 år	16 007	41,6	67	33

³⁷⁶Innspill fra Mannsforum til utvalget september 2019.

³⁷⁷Ådnanes et al., 2011.

³⁷⁸Westphal et al., 2014.

³⁷⁹Kitterød, 2012.

³⁸⁰Se også innspill fra Stiftelsen Betanien 28. februar 2019, digitalt vedlegg til utredningen på regjeringen.no.

45–54 år	8 215	21,3	59	41
55 år eller eldre	1 844	4,8	55	45
Alle aldre	38 504	100,0	67	33

Statistisk sentralbyrå. (2019). 10600: Saker i familievernet, etter hovedklientens kjønn, alder, samlivsstatus og arbeidstilknytning (F) 2013–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10600>.

13.4.3 Sivilstatus og yrkesbakgrunn

Det er i stor grad par som oppsøker familieverntjenesten for å styrke parforholdet eller foreldreskapet. Av de som oppsøker familievernets kliniske tilbud, er andelen som ikke lever i samliv, den største gruppen (37 prosent), etterfulgt av gifte (34 prosent) og samboende (29 prosent), jf. tabell 13.2. Tabellen gir også en oversikt over antall saker i familievernet etter arbeidstilknytning i 2017. Andelen enslige som arbeider heltid er mindre enn for gifte, samboere og særlig blant menn. En relativt større andel enslige mottar stønad fra NAV eller er under utdanning. Siden 2000-tallet har det vært en økning i antallet store barn som bor med enslig mor eller enslig far. Av barn som bor med enslig forsørger, er det mest vanlig at store barn (6–17 år) bor hos en enslig forelder. Utvalget vil peke på at både enslige foreldre og barn og unge er grupper av enkeltpersoner som bruker familievernet, og som familievernet bør legges godt til rette for at møtes på en god måte.

Tabell 13.2 Antall kliniske saker i familievernet etter primærklientens kjønn, samlivsstatus og arbeidstilknytning. 2017

Type sak	Gift/registret partner	Samboer	Lever ikke i samliv	Totalt
Saker – begge kjønn	13 108	11 176	14 788	38 504
(i prosent av alle saker)	34	29	37	100
Herav saker menn	4 453	3 788	4 723	12 771
(i prosent av alle saker)	34	34	32	33
Herav saker kvinner	25 733	86 55	7 388	10 065
(i prosent av alle saker)	66	66	68	67
Arbeidstilknytning menn:				
Yrkesaktiv heltid (ansatt eller selvstendig)	87	87	77	83
Yrkesaktiv deltid	3	3	4	3
Arbeidssøker	1	2	3	2
Under utdanning	1	2	6	3
Foreldrepermisjon	0	1	0	0
Annen inntekt fra NAV	7	5	9	7
Uten inntekt	0	0	1	1
Arbeidstilknytning kvinner:				
Yrkesaktiv heltid (ansatt eller selvstendig)	68	62	60	63

Yrkesaktiv deltid	13	13	12	13
Arbeidssøker	2	2	2	2
Under utdanning	2	4	9	6
Foreldrepermisjon	4	10	3	5
Annen inntekt fra NAV	9	9	12	10
Uten inntekt	1	1	1	1

Statistisk sentralbyrå. (2019). 10600: Saker i familievernet, etter hovedklientens kjønn, alder, samlivsstatus og arbeidstilknytning (F) 2013–2017 [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10600>

13.4.4 Familier med LHBTIQ-personer

Familieverntjenesten skal gi et likeverdig tilbud til barn og voksne som lever innenfor ulike familiestrukturer, herunder LHBTIQ-personer.³⁸¹ I de senere årene har det blitt stadig vanligere at likekjønnede par, og spesielt lesbiske par, har barn, og det har vært en økning i antallet barn som lever med to likekjønnede gifte foreldre.

Uni Rokkansenteret utarbeidet i 2010, på oppdrag fra Bufdir, en kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.³⁸² Kartleggingen ga innsikt i tilbudet til LHBT-personer innenfor familievernet og barnevernet. I tillegg gikk senteret gjennom tjenestetilbudets organisering og innhold, med tanke på i hvilken grad de ansatte i familie- og barnevernet opplevde å imøtekomme LHBT-personers ulike utfordringer og behov. Kartleggingen av tjenestetilbudet til LHBT-personer i Bufetat synliggjorde flere sentrale aspekter: For det første er familie- og barnevernets tjenester i hovedsak universelt innrettet, i den forstand at tjenestene er definert slik at de skal kunne tilpasses et variert sett av brukere og klienter, uavhengig av karakteristika ved den enkelte klient – for eksempel om klienten er lesbisk, homofil, bifil eller transperson. For det andre er Bufetat gjenstand for politisk styring og normative signaler som antyder at man overfor enkelte grupper av klienter – som LHBT-personer – skal treffe tiltak som sikrer at tjenestetilbudet blir mest mulig likeverdig. For det tredje vil spesialisering eller tilpasning av tjenestetilbudet til spesielle grupper bryte med en universell tilnærming til tjenesteproduksjonen slik denne er etablert gjennom det formelle lovgrunnlaget for Bufetats tjenester. Det betyr at det for det fjerde i hovedsak er opp til den enkelte ansatte å tilpasse vedtak, tiltak eller terapeutisk tilnærming til det behovet som klienten har, enten det er en LHBT-person eller ikke. Videre kan det for det femte tenkes et skille mellom Bufetats ulike tjenestetyper, i hovedsak mellom barnevernet og familievernet – men også mellom tjenestetyper innenfor disse. Kartleggingen inneholdt en rekke forslag til ulike tiltak som Bufetat kunne gjennomføre for å styrke tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Kartleggingen i 2010 viste at tilbudet som ytes til LHBT-personer i begrenset grad er formelt dokumenterbart. Det er derfor vanskelig å finne holdepunkter for om Bufetats mer standardiserte tjenester er spesielt tilpasset til LHBT-personer. Det betyr ikke at man i barnevernet og familievernet er uoppmerksomme på LHBT-problematikk: Kompetanshevende tiltak er

³⁸¹ Lesbiske, homofile, bifile, trans-, interkjønn- og queer-personer. For begrepsavklaringer mv., se https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Hvor_mange/#heading26417

³⁸² Hope & Neby, 2010.

gjennomført i familievernet, og mange av de ansatte har reflekterte holdninger til LHBT-tematikk, selv om de har begrenset erfaring med slike saker. Samtidig viste undersøkelsen at de ansatte i barnevernet og familievernet var noe delt i synet på om det er behov for mer kompetanse på dette området: Mange påpekte at de har et generelt behov for kompetanse på området, men vel så mange mente at den faglige kompetansen de allerede har, lett lar seg tilpasse situasjoner der LHBT-personer er en del av bildet. Mange pekte også på at de bare sjelden eller unntaksvis møter slik problematikk – dette gjelder både barnevernet og familievernet.³⁸³

Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) mente det kan være grunn til å anta at mange LHBT-personer vegrer seg for å ta kontakt med det offentlige, i frykt for å bli møtt med fordommer og uvitenhet.³⁸⁴ Poenget er ikke nødvendigvis at den enkelte har hatt negative erfaringer med offentlige instanser, men heller at den det gjelder, kan ha en mer eller mindre velbegrunnet bekymring for å møte fordommer – på basis av andres negative opplevelser, rykter eller egen erfaring.

Utvalget mener det er viktig at voksne, barn og unge i alle familier opplever at familievernet er relevant for dem. Igjen handler det om å møte hver enkelt familie og bruker som individer i stedet for å tenke at enkeltindivider eller familier representerer en gruppe. Likeverdig tjenesteyting innebærer å møte hver enkelt familie og hvert enkelt familiemedlem ut fra en slik forståelse. Det er opp til den enkelte ansatte å tilpasse den terapeutiske tilnærmingen til den enkelte bruker. Utvalget er opptatt av at familievernet fortsetter å styrke kompetansen når det gjelder tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Kunnskap, kompetanse og sensitivitet er nødvendig for å kunne møte det behovet som brukeren har, enten det er en LHBTIQ-person eller ikke.

13.4.5 Samiske familier og nasjonale minoriteter

Det skal legges til rette for at samiske familier, uansett bosted, kan verne om og utvikle identitet, språk, kultur og næring. Offentlige tjenester rettet mot samiske familier skal være likeverdige med andre og omfatte formidling av samiske kulturverdier. Storfamilien har tradisjonelt vært et viktig fundament i samiske samfunn. Den tradisjonelle samiske storfamilien kan forstås ut fra et flerforeldre-prinsipp, hvor barna støttes av flere voksne.³⁸⁵ Samiske barn blir gjennom navnevalg og dåpen tildelt et flerforeldre-nettverk av faddere og navnesøsken. Konsultasjonsordningen med Sametinget er viktig også for saker som berører familiene.³⁸⁶ Dagens moderne samiske samfunn er i stadig endring og utvikling. De samiske samfunnene er svært ulike; fra de tradisjonelle samiske bosetningsområdene til de store byene. Dagens samiske kultur eksisterer derfor i et flerkulturelt og interetnisk spenningsfelt. Samisk tilhø-

³⁸³Ibid.

³⁸⁴Se blant annet side 10 i brosjyren HOMO sapiens ... Klienten er kanskje ikke heterofil? Homofile og lesbiske i møte med familievernet – et opplæringshefte for deg som jobber med familievern. Oslo, LLH. LLH skiftet i 2016 navn til FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold.

³⁸⁵Nergård, 2005.

³⁸⁶Fra Sametingets årsmelding 2014.

https://www.Regjeringen.no/contentassets/5565cb2a21c64ac2bdbb8cacb996f53d/arsrapport_sametinget_2014.pdf

riktighet formidles på flere måter, og mange familier slites mellom norske og samiske oppdragsformer. Samer har i generasjoner levd i flerkulturelle samfunn.³⁸⁷ Det er avgjørende at familieverntjenesten er i stand til å møte dette flerkulturelle perspektivet for å kunne håndtere ulike familiesystemer, uavhengig av etnisk tilhørighet. I de samiske områdene har kjennskap til samisk kultur, levesett og familietradisjoner stor betydning for kvaliteten på tjenestene. Kultursensitivitet er her et sentralt begrep. I region nord har Bufetat et felles kompetansesenter for familieverntjenesten og for det statlige barnevernet, RESAK (se boks 13.1). Familievernet skal også møte nasjonale minoriteter med likeverdige tjenester. Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter pålegger statene å legge forholdene til rette for at de nasjonale minoritetene kan uttrykke, bevare og videreutvikle sin kultur og identitet.

Utvalget mener det er viktig at kontorenes kompetanse videreutvikles slik at samiske familier og familier med minoritetsbakgrunn møtes på en god måte.³⁸⁸ Tjenesten må utvikle en kultursensitiv praksis, som gir et godt grunnlag for å forstå brukerne ut fra deres egne premisser. Kultursensitivitet og kunnskap er forutsetninger for at familievernet på en god nok måte kan møte hver enkelt bruker, uavhengig av karakteristika ved den enkelte bruker, uavhengig av kulturell bakgrunn.

Boks 13.1 Regionalt samisk kompetansesenter (RESAK)

RESAK er et kompetansesenter som skal styrke og utvikle et likeverdig behandlingstilbud til den samiske befolkningen innen familievernet og det statlige barnevernet i Bufetat, region nord. Kompetansesenteret arbeider for å ivareta samiske barn, unge og familier og deres kulturelle bakgrunn i deres møte med familievernet og det statlige barnevernet. Dette gjøres gjennom fagutvikling i temaer som omhandler familierelaterte utfordringer i de samiske samfunnene. I tillegg er RESAK også en medspiller i Bufetats arbeid med andre etniske minoriteter og flerkulturelle miljøer.

Bufetat er forpliktet av FNs barnekonvensjon:

I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkning, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer i sin gruppe leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion eller bruke sitt eget seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.

FNs barnekonvensjon, artikkel 30.

RESAK bistår med:

- Utvikling av tjenester og tilbud til den samiske befolkningen ved å tilpasse behandlingssopplegget til samiske klienters kulturelle og språklige bakgrunn.

³⁸⁷<https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/resak/>

³⁸⁸Det skal legges til rette for at alle så langt som mulig skal kunne bruke sitt samiske språk i kontakt med offentlige myndigheter. I NOU 2016:18 understrekes det at den beste løsningen er å bli betjent umiddelbart på samiske språk. Hvis ingen andre muligheter foreligger, må det være rutiner for å løse kommunikasjon via tolk. Tolking er en løsning når tjenesteyter ikke behersker det aktuelle samiske språket. Fjerntolking er en løsning når personlig oppmøte ikke er hensiktsmessig eller mulig. I samisk sammenheng blir fjerntolking aktualisert på grunn av lange avstander, svært få tolker og lavt antall ansatte i offentlig sektor som behersker samiske språk, se mer i NOU 2016: 18 *Hjertespråket — Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk*.

- Utarbeiding av metoder som ivaretar det i kulturelle perspektivet og regionens demografiske forhold.
- Opplæring og støtte til enheter i Bufetat med ansvar for den samiske befolkningen.
- Forsknings- og erfaringsrelatert utviklingsarbeid innenfor behandling, forståelse, og arbeidsmetoder for å ivareta kulturperspektivet.
- Undervisning, veiledning og konsultasjoner.
- Samarbeid med universiteter, høyskoler, urfolksinstitusjoner.
- Praksisplasser og hospitering der samisk kultur og tilhørighet vektlegges.

<https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/resak/>

[Boks slutt]

13.4.6 Familier med innvandrerbakgrunn

I mandatet pekes det på det økende mangfoldet i den norske befolkningen. Det etniske og kulturelle mangfoldet i Norge er blitt større enn tidligere.³⁸⁹ Tall fra SSB (2019) viser at innvandrerbefolkningen består av 765 000 innvandrere og 180 000 etterkommere – totalt 950 000. Dette utgjør om lag 18 prosent av befolkningen i Norge. Innvandrerbefolkningen er også svært sammensatt – både med hensyn til etnisitet, religion og historie. Nesten hele verden er representert i Norge, og det innebærer at innvandrerbefolkningen er en svært heterogen gruppe. Det er av stor betydning for integreringsprosessen hvordan enkeltpersoner og grupper opplever Norge og nordmenn – og i hvilken grad de har tillit til det offentlige hjelpeapparatet. På individnivå er botid og norskkunnskaper faktorer som har stor betydning for møtene mellom innvandrere og hjelpeapparatet.³⁹⁰ På systemnivå handler dette både om holdninger, kompetanse og tid. Hvis familievern skal oppleves relevant for en familie med minoritetsbakgrunn, må de ha tillit til at familievernet respekterer deres kulturelle og religiøse bakgrunn og at familievernet tar hensyn til språklige utfordringer (blant annet ved å bruke tolk når samtalepartnerne ikke har felles språk).

Det finnes i dag lite forskning på innvandrerfamiliers møte med familievern tjenesten, og hvilket behov de har for de ulike type tjenester. Mange deler den oppfatningen at personer med innvandrerbakgrunn er underrepresentert i familievernet, og at det kan forklares både med trekk ved innvandrerbefolkningen og ved familievern tjenesten.

Det ser ut til å være noe mindre kjennskap til og kunnskap om familievern tjenesten i denne gruppen enn i resten av befolkningen. Av undersøkelsen Familievernkontoret, kjennskap og inntrykk i befolkningen³⁹¹ fra 2017 framgikk det at blant personer med innvandrerbakgrunn kjente 51 prosent til familievernkontoret, sammenlignet med 66 prosent av befolkningen uten innvandrerbakgrunn. Videre svarte en større andel innvandrere at påstanden om at familievernkontoret er en del av barnevernet, er riktig (21 prosent), sammenlignet med de som ikke hadde innvandrerbakgrunn (12 prosent).

³⁸⁹<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/stort-mangfold-i-lille-norge>

³⁹⁰Berg & Ask, 2011.

³⁹¹Sentio Research Norge, 2017.

I 2016 gjennomførte Bufdir en intern undersøkelse for å kartlegge familievernets tilbud til innvandrerfamilier. Ledere for 35 av 42 kontorer svarte på undersøkelsen. 30 av lederne svarte at de mente at innvandrere var «underrepresentert som brukere av familievernet» i deres område. De antatte begrunnelsene varierte, men mange ledere oppga at de trodde det kunne forklares med at disse gruppene ikke har tradisjon for å oppsøke offentlige instanser når de har problemer, eller at de ikke kjenner til tilbudet.³⁹²

I SIK³⁹³-rapport 2015:4 Minoritetsfamiliers tanker om og erfaringer med familierådgivning innad i og utenfor familien, kom det fram at det blant de femten muslimske menn og kvinner som ble intervjuet, var lite kunnskap om familievernet, noe som antas å være et generelt fenomen. Forskerne satte dette i sammenheng med en antakelse om at minoritetsfamilier jevnt over har lav tillit til offentlige myndigheter sammenlignet med majoritetsbefolkningen. Forskerne mente vegring for å ta kontakt med familievernet kan ha sammenheng med fravær av institusjoner tilsvarende familievernet i hjemlandet, en sterk tradisjon for å løse konflikter internt i familien, liten informasjon om familievernets tilbud, svak kulturkompetanse hos terapeuter og meklere, samt frykt for at representanter for familievernet enten vil undervurdere eller overfortolke kultur og religion som kilder til konflikter.³⁹⁴

I NOVA-rapport 5/17 om familierettede tjenester i et flerkulturelt samfunn³⁹⁵ ble det blant annet gjennomført intervjuer med representanter for ti hjelpeinstanser som på ulike måter tilbyr familierettede tjenester, som kommunale team, frivillige organisasjoner og trossamfunn. Ifølge rapporten var flere av informantene opptatt av at personer med innvandrerbakgrunn jevnt over har mindre kunnskap om det norske systemet. De kan være skeptiske til offentlige instanser generelt, og til å søke hjelp utenfor familien spesielt. En informant pekte på frykt for at problemer skal bli kjent utenfor nærmeste familiekreter. Dette er en forklaring som går igjen i NOVA-studien, på tvers av brukernes religion og landbakgrunn. Andre forklaringer på at folk er tilbakeholdne, kan være at de er uvant med at offentlige myndigheter bistår eller blander seg inn i privatsfæren. Arbeidsinnvandrere deltar ikke på introduksjonskurs, slik flyktninger gjør, og de går dermed glipp av kunnskap om det norske samfunnet som formidles der. En av informantene i et kommunalt team framhevet at ressurssterke og høyt utdannede foreldre er overrepresentert blant de som kontakter dem, både når det gjelder majoritets- og minoritetsbefolkningen. Det framheves i rapporten at det å søke hjelp kan kreve en viss egeninnsats, og at forhold som manglende kunnskap eller tillit kan holde noen borte. Når foreldre henvises eller oppfordres til å ta kontakt med offentlige tjenester, kan det være en god måte å få tilgang til tilbudet på. Henvisninger kan på sitt beste bidra til å senke terskelen ved at en instans hjelper brukeren videre i hjelpekjeden, i stedet for å overlate dem til seg selv. I NOVA-rapporten ble det vist til at i de kommunale tjenestene vektlegges betydningen av henvisning og veiledning fra andre tjenester, egen oppsøkende virksomhet i skoler og barnehager og lett tilgjengelig beliggenhet.

³⁹²Bredal & Vislie, 2017.

³⁹³Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK).

³⁹⁴Odden, Ryndyk & Ådna, 2015.

³⁹⁵Bredal & Vislie, 2017.

13.4.7 Tilpasning til mangfoldet i befolkningen

Utvalget viser til at det i mandatet stilles spørsmål om familieverntjenestens tilbud skal variere etter verdi- og livssyn i et flerkulturelt samfunn. Noen vil mene at en flerkulturell befolkning skal møte et flerkulturelt offentlig tilbud, og at en befolkning med varierende verdi- og livssyn skal møtes av en familieverntjeneste med tilsvarende varierende verdi- og livssyn. Andre vil mene at mangfoldet skal møtes av et enhetlig tilbud.

Utvalget mener familieverntjenesten må tilpasse seg dagens flerkulturelle samfunn. Det skal være rom for lokale variasjoner i kontorenes tilbud, slik at tilbudet tilpasses befolkningen. Men utvalget mener ikke at kontorenes tilbud skal variere etter verdi- og livssyn. Det er verken praktisk gjennomførbart eller ønskelig. Dersom tjenesten skulle møtt befolkningen etter varierende verdi- og livssyn, hadde det vært behov for en rekke parallelle tilbud i alle regioner. Det er ikke, og bør heller ikke være, slik at kontorene skal tilby ulike tjenester ut fra eierskap og ansattes verdi- og livssyn. Dagens system med offentlig og ideelt eierskap gir felles overordnede rammer for kontorenes virksomhet, uavhengig av eierskap. Det er kontorer med lik tjeneste, men ulikt eierskap. Alle dagens kontorer, både offentlige og ideelle, har i dag et tilbud som retter seg mot hele befolkningen, uavhengig av religion eller tro.³⁹⁶ Det innebærer at tjenesten møter befolkningen på en enhetlig måte. Familieverntjenestens tilbud er et fag som utøves av profesjonelle, som leverer en livssynsøytral tjeneste.³⁹⁷ En slik enhetlig karakter er en forutsetning for at ordningen med ulike eiere av kontorene kan videreføres, jf. kapittel 19.

Familievernets tjenester er i all hovedsak universelt innrettet, i den forstand at tjenestene er definert slik at de skal kunne tilpasses et variert sett av brukere, uavhengig av karakteristika ved den enkelte bruker, uavhengig av den enkeltes verdi- og livssyn. Utvalget vil understreke at familieverntjenesten skal være et tilbud som oppleves åpent og relevant for alle. Det er ikke familieverntjenestens oppgave å drive religions- og livssynsveiledning eller -rådgivning. Slike behov må dekkes av tros- og livssynssamfunn. Dersom det er behov for livssynsavhengige tilbud på familieområdet, mener utvalget slike tilbud bør finnes utenfor familievernkantorene.

Etter utvalgets mening kan familieverntjenesten med fordel samarbeide med andre aktører som tilbyr familietjenester.³⁹⁸ Samhandling kan bestå i informasjon og kunnskapsformidling til organisasjoner og livssynssamfunn som selv veileder foreldre og par, ved å arrangere for

³⁹⁶

Barne- og familiedepartementet, 1991. Hope, Loga & Neby, 2009. Bufdir, 2016.

³⁹⁷SKF i egenpresentasjon i SIK-rapport 2015:4: Tilbudet er likeverdig det offentlige tilbudet og uavhengig av trosretning, seksuell legning og etnisitet.

³⁹⁸Menigheter innen Den norske kirke og innen andre trossamfunn tilbyr parkurs og foreldreveiledningskurs. Prester kan brukes som sjelesørgere og rådgivere. Andre trossamfunn tilbyr rådgivning til familier og individer som har samlivs- og relasjonsproblemer. Religiosrettslige instanser er sentrale blant annet i forbindelse med skilsmisse og mekling. Det gjelder både det katolske Tribunal, den jødiske Bet din og ulike varianter av sharia-råd i islamske trossamfunn. Den katolske kirke har tradisjon for ekteskapsforberedende kurs og annet familiepastoralt arbeid der prester driver rådgivnings- og støttearbeid, særlig med hensyn til samlivsutfordringer, men også foreldreskap. Islamsk Råd i Norge (IRN) har familierådgivning som eget tema på sin nettside. Det framgår av nettsiden at organisasjonen har merket stor pågang av muslimer som oppsøker IRN for å få hjelp med ulike familierelaterte problemstillinger. Som oftest er det kvinner som oppsøker IRN for å søke råd, gjerne knyttet til problemer i ekteskapet. IRN gir råd enten i regi av imamkomiteen, styrets andre medlemmer, eller ved å henvise til medlemsorganisasjonenes tilbud. Familierådgivning og mekling i religiøs regi har lange tradisjoner i Norge. Modum Bad i Vikersund kommune og Viken senter i Bardu kommune er begge ideelle stiftelser som har tilbud til par og familier som sliter med relasjonelle problemer, både forebyggende og behandlings-tilbud, par -og familiebehandling, familierterapi og PREP-kurs.

eksempel parkurs og foreldreveiledningskurs, eller tilbyr samtaler med par eller foreldre. Samhandling kan også være at familievernet kan delta på møter med informasjon om eget tilbud, eller med foredrag og veiledning. Slik samhandling kan gi økt kunnskap og virke forebyggende, og den kan også bidra til å skape tillit i kretser der tilliten til offentlige myndigheter er lav eller der det er lite forståelse for offentlig familie- og relasjonsarbeid. Frivillige organisasjoner og trossamfunn kan bygge bro og tillit til det offentlige tilbudet gjennom informasjon og myteknusing. Ved å informere om og eventuelt være med som følge kan frivillige organisasjoner og trossamfunn fungere som veiviser inn til det offentlige tilbudet. Som samarbeidspartnere kan frivillige organisasjoner og trossamfunn også bidra til økt kunnskap og kultursensitivitet i familieverntjenesten. Frivillige organisasjoner og trossamfunn kan i tillegg fungere som et supplement til det offentlige tilbudet, slik også dagens økonomiske støtteordninger er lagt opp fra Stortinget ved en egen bevilgningspost til frivillige organisasjoner og trossamfunn. Utvalget mener det er positivt at frivillige, ideelle og private aktører også tilbyr foreldrestøttende og familiestyrkende arbeid. Tilskuddsordninger til frivillige og ideelle aktører kan støtte opp om mangfoldet i statens familiestøttende tiltak.

Utvalget vil peke på at statistikken viser at svært få av sakene i familievernet har som hovedtema «kultur-/minoritetsspørsmål», jf. tabell 11.2. Det kan ha sammenheng med at færre innvandrere brukere tjenesten enn resten av befolkningen, men det kan også være et uttrykk for at familier og enkeltpersoner med innvandrers-, urbefolknings- eller minoritetsbakgrunn er familier og individer som alle andre, og at hovedtema for deres saker i familievernet gjerne er noe annet enn deres bakgrunn. Igjen er det viktig at enkeltindivider og familier ikke møtes som representanter for bestemte grupper, men møtes som individer. Likeverdig tjenesteyting innebærer å møte hver enkelt familie og hvert enkelt familiemedlem ut fra en slik forståelse.

Utvalget mener det er viktig at kontorenes flerkulturelle kompetanse videreutvikles. Det trengs mer kunnskap og en økt bevissthet om de særskilte behovene som ulike grupper med ulik kulturell bakgrunn har i møte med familieverntjenesten. De ansatte må ha en kulturkompetanse som gir kultursensitivitet, et godt grunnlag for å forstå brukerne ut fra deres egne premisser. Det er viktig at terapeuter og meklere ikke tenker for lite, men heller ikke for mye på kultur. Det vil være naturlig og ønskelig at stadig flere ansatte i familieverntjenesten har innvandrerbakgrunn, og det er viktig å legge til rette for bruk av kvalifiserte tolker. Tilpasset informasjon om tjenestene til ulike grupper med innvandrerbakgrunn kan være riktig i noen tilfeller. Informasjon må gjøres tilgjengelig på flere språk og spres bredt. Utvalget peker også på at det er viktig med samarbeid og samhandling i tjenesteapparatet, samt styrking av ansattes flerkulturelle kompetanse. Det er en forutsetning for at familievernet på en god nok måte kan møte hver enkelt bruker, uavhengig av karakteristika ved den enkelte bruker, uavhengig av kulturell bakgrunn og uavhengig av den enkeltes verdi- og livssyn. Utvalget mener at det ikke er familieverntjenestens oppgave å drive veiledning eller rådgivning innen religion og livssyn, og at slike behov må dekkes av tros- og livssynssamfunn. Dersom det er behov for livssynsavhengige tilbud på familieområdet, mener utvalget slike tilbud bør finnes utenfor familievernkontorene. Etter utvalgets mening kan familieverntjenesten med fordel samarbeide med andre slike aktører som tilbyr familietjenester.

Boks 13.2 Familievernkontoret Oslo Nord

Et nytt familievernkontor, Oslo Nord, ble åpnet i mars 2019. Målet med det nye kontoret er å øke kapasiteten og særlig å tilpasse og styrke tilbudet til barn og unge med innvandrerbakgrunn. Det nye kontoret vil satse mye på barn og unge og vil også forsøke å rekruttere familier gjennom ungdommene. Blant annet har kontoret etablert brukerutvalg med ungdommer,

som skal hjelpe kontoret med å nå ut til innvandrerbefolkningen. Kontoret vil også ta i bruk nærliggende videregående skoler som en arena for kontakt.

Kontoret planlegger et mer kollektivistisk tilbud enn hva som ellers er vanlig for familievernnet, dette ut fra hva de anser som hensiktsmessig i den befolkningen de skal betjene. Kontoret åpner også opp for at brukere kan søke rådgivning og hjelp uten at de skal måtte gi fra seg personalia. Familievernkontoret Oslo Nord skal jobbe utadrettet og oppsøkende, blant annet med minoritetsrådgivere/sosialrådgivere og ved å tilby samtaler hjemme hos familiene der det er ønske om det.

Familievernutvalgets møte med Familievernkontoret Oslo Nord

[Boks slutt]

13.5 Oppsummering av utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget legger til grunn at et likeverdig tilbud innebærer at tjenestene er av god kvalitet og tilgjengelige, og at det er god kapasitet, supplert med at tilbudet er godt tilrettelagt for den enkelte og for ulike grupper. For å oppnå likeverdige tjenester må tilbudene tilpasses behovene til den enkelte familie. Mens et likhetsideal peker i retning av standardisering av metoder og pakkeforløp, forutsetter likeverdig tjenesteyting at tilbudene tilpasses ulike menneskers og ulike gruppers behov – med rom for individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og variasjon i tjenestetilbudet. Et slikt likeverdig tilbud skapes gjennom en videreutvikling av kontorenes flerkulturelle kompetanse, mer kunnskap og en økt bevissthet om de særskilte behovene ulike minoritetsgrupper har i møte med familievern-tjenesten. De ansatte må ha en kulturkompetanse som gir kultursensitivitet, et godt grunnlag for å forstå brukerne ut fra deres egne premisser. Det er viktig at terapeuter og meklere ikke tenker for lite, men heller ikke for mye på kultur. I stedet for å tenke at enkeltindivider og familier representerer bestemte grupper, må de møtes som individer. Et individtilpasset tilbud må ha en faglig basis, men lar seg vanskelig praktisere ved hjelp av standardiserte metoder og manualer. Likeverdig tjenesteyting innebærer en faglig praksis som hviler på et faglig og verdimelessig grunnlag. Det handler derfor mer om et *perspektiv* enn om et sett med kjøreregler. Ansatte med minoritetsspråklig bakgrunn vil kunne spille en nøkkelrolle, og det er viktig å legge til rette for bruk av kvalifiserte tolker. Utvalget peker på noen aktuelle tiltak som Inkluderingsutvalget pekte på i 2011, herunder tilpasset informasjon om tjenestene til ulike brukergrupper eller målgrupper. Informasjon må gjøres tilgjengelig på flere språk, og spres bredt. Utvalget peker også på at samarbeid og samordning i tjenesteapparatet er viktig, samt styrking av ansattes flerkulturelle kompetanse. Det understrekes at det er viktig å legge godt til rette for bruk av kvalifisert tolk ved behov.

En likeverdig tjeneste har tjenester av god kvalitet for alle. Blant familievernets brukere og ansatte oppleves kvaliteten i tjenesten generelt sett som høy. Statistikken viser at bruken av familievernets tjenester varierer etter kjønn og alder. Kvinner oppsøker familievernet i større grad enn menn, og eldre, barn og unge bruker familievernet mindre enn andre aldersgrupper. Videre mener utvalget tjenesten i enda større grad enn i dag bør tilby tjenester til barn og unge, se kapittel 18 Barn og unge i familievernet. Utvalget peker på behovet for familievern-tjenester til enslige. Utvalget mener det er viktig at familievernet også skal oppleves relevant for menn. Utvalget er opptatt av at familievernet fortsetter å styrke kompetansen når det gjelder tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Kunnskap, kompetanse og sensitivitet er nødvendig for å kunne tilby likeverdige tjenester uavhengig av seksuell legning. Den samme universelle tilnærmingen og det samme behovet for kompetanse og sensitivitet gjelder familievernets møte med samiske familier og familier og personer med minori-

tets- og innvandrerbakgrunn. Kontorenes flerkulturelle kompetanse bør videreutvikles, slik at de ansatte på en god nok måte kan møte hver enkelt bruker med kultursensitivitet. Samtidig skal terapeuter og meklere ikke legge for stor vekt på faktorer som kulturell bakgrunn og den enkeltes verdi- og livssyn. Det vil være naturlig og ønskelig at stadig flere ansatte i familieverntjenesten har minoritetsbakgrunn, og det er viktig å legge til rette for bruk av kvalifiserte tolker. Tilpasset informasjon om tjenestene til ulike grupper med minoritetsbakgrunn kan være riktig i noen tilfeller. Informasjon må gjøres tilgjengelig på flere språk og spres bredt. Utvalget peker også på at det er viktig med samarbeid i tjenesteapparatet. Utvalget mener at det ikke er familieverntjenestens oppgave å drive veiledning eller rådgivning innen religion og livssyn, og at slike behov må dekket av tros- og livssynssamfunn. Dersom det er behov for livssynsavhengige tilbud på familieområdet, mener utvalget at slike tilbud bør finnes utenfor familievernkontorene. Etter utvalgets mening kan familieverntjenesten med fordel samarbeide med andre slike aktører som tilbyr familietjenester.

Utvalget har følgende forslag:

- Videreutvikling av kontorenes flerkulturelle kompetanse, mer kunnskap og en økt bevissthet om de særskilte behovene ulike grupper har i møte med familieverntjenesten.
- Bruk av kvalifiserte tolker.
- Tilpasset informasjon om tjenestene til ulike brukergrupper.
- Økt samarbeid og samordning mellom familievernet og andre tjenester.
- Rekruttering av ansatte med minoritetsspråklig bakgrunn.
- Rekruttering av ansatte med innvandrerbakgrunn.
- Økt bevissthet om at familievernet også skal oppleves relevant for menn.
- Styrking av kompetansen rundt tjenestetilbud til LHBTIQ-personer.
- Økt tjenestetilbud til barn og unge.

Utvalget mener dette er endringer som vil gjøre at familievernet i enda større grad enn i dag vil kunne tilby likeverdige tjenester til hele befolkningen.

14 Tilgjengelighet

14.1 Innledning

Familieverntjenesten skal være et lavterskeltilbud som er lett tilgjengelig³⁹⁹ for befolkningen i hele landet. Utvalget er i mandatet bedt om å komme med anbefalinger til hvordan tjenesten kan gjøres mer tilgjengelig.

Utvalget mener det er et mål at familieverntjenesten er tilgjengelig, det vil si at hele befolkningen oppsøker familieverntjenesten ved behov, helst så tidlig som mulig, før problemer oppstår eller utvikler seg, uten at de hindres av mangel på kjennskap og kunnskap, av reisetid og praktiske utfordringer, at de ikke oppnår kontakt, at det blir for lenge å vente på konsultasjonen, eller at tjenesten ikke har kompetanse til å møte akkurat dem, med deres bakgrunn og i deres situasjon.

³⁹⁹Se begrepsavklaring i kapittel 5.

I det følgende vil vi drøfte hvordan dagens tilgjengelighet er, hva som eventuelt bør forbedres, og hvilke tiltak som kan bidra til at målet om et tilgjengelig familievern, nås.

14.2 Geografisk tilgjengelighet

14.2.1 Utgangspunkt

Det første aspektet ved tilgjengelighet er den geografiske tilgjengeligheten, som handler om dekningsgrad og reiseavstander. Utvalget mener familievern tjenesten må være lett tilgjengelig for alle familier og barn og unge i Norge, og at reiseavstanden til kontorene er av stor betydning for tilgjengeligheten og dermed for kvaliteten på familievern tilbudet.

14.2.2 Normer for geografisk tilgjengelighet

Siden 1991 har kravene for geografisk tilgjengelighet for familievern tjenesten vært at ingen skal ha mer enn to timer reisevei til nærmeste familievern kontor.⁴⁰⁰ Inntil to timer reisevei har vært regnet som en rimelig norm ved vurderingen av geografisk tilgjengelighet for dimensjoneringen av tjenesten. Denne normen har sin bakgrunn i vurderinger som ble gjort av Barne- og familiedepartementet (BFD) og Transportøkonomisk institutt (TØI) da TØI gjennomførte en vurdering av lokalisering av meklingsinstanser i 1991. Vurderingene da var at to timer reisevei med bil var rimelig fordi de fleste i de aktuelle aldersgruppene (kvinner og menn i alderen 30–50 år) hadde bil, kunne låne bil eller sitte på med kjente. Alternativt kunne et krav være at alle skulle kunne reise fram og tilbake på dagen med offentlig transport, se boks 14.1.

Boks 14.1 Formulering av tilgjengelighetskravet

I forståelse med BFD formulerte TØI i 1991 kravet som følger:

- a) Ingen skal ha mer enn 2 timers reisevei med bil til nærmeste meklingsinstans.
- b) Alle skal kunne reise fram og tilbake på dagen med offentlig transport, og samtidig ha en rimelig oppholdstid på stedet (3–4 timer).

Punkt a) er hovedkravet. Dette kan begrunnes med et svært høyt bilhold i de mest aktuelle aldersgrupper. Dessuten vil de fleste kunne disponere bil til enkeltformål, eller kjenne andre som de kan sitte på med. Det er kun 1 av 9 i alderen 30–50 år som ikke har førerkort (samme andel for kvinner og menn). I kystområdene kan raskeste reisemåte være hurtigbåt eller fly. Kravet blir da en maksimal reisetid på 2 timer en vei, uavhengig av eventuell ventetid. Punkt b) er et sikringskrav, men kan være viktig i kystområdene hvor bil ikke kan benyttes. Spørsmålet blir da om det skal regnes med alle kollektive transportmidler. Kortbanefly benyttes i mange tilfeller innenfor helsevesenet i forbindelse med sykehusbesøk eller konsultasjon hos spesialist.

Lian, 1991.

[Boks slutt]

Som TØI påpeker i sin rapport om befolkningens tilgang til familievernet i 2019, er det behov for analyser både av tilgang med bil og kollektivtransport fordi noen ikke har bil og fø-

⁴⁰⁰Lian, 1991.

rerkort, mens andre av ulike årsaker ikke har mulighet til å reise med kollektivtransport.⁴⁰¹ Familievern tjenesten bør etter utvalgets syn være tilgjengelig både med bil og med kollektivtransport.

Noen vil også si at to timer reisevei hver vei er langt. Det kan innebære at en bruker en hel arbeids- eller skoledag på en times konsultasjon på familievernkontoret. Normen fra 1991 om at ingen skal ha mer enn to timer reisevei med bil, eller at alle skal kunne reise fram og tilbake i løpet av dagen med offentlig transport, er en norm som legger kravene til tjenestens geografiske tilgjengelighet på et nivå som for deler av befolkningen vil innebære en viss terskel for bruk av familievernets tjenester.

Da BFD og TØI i 1991⁴⁰² definerte kravet på to timer reisevei med bil, var det med utgangspunkt i en målgruppe på menn og kvinner 30–50 år. Utvalget mener framtidens familievern tjeneste skal være tilrettelagt for større deler av befolkningen, inkludert barn og unge og andre uten førerkort og bil. Ifølge TØIs rapport finnes ikke detaljert nok kunnskap om befolkningens biltilgang til at vi kan si hvor mange som kun kan reise med kollektivtransport til sitt kontor.⁴⁰³ En stor majoritet av befolkningen har førerkort og tilgang på bil, men vi vet at stadig flere bor i husstander uten tilgang til bil.⁴⁰⁴ Barn og unge under 18 år bør etter utvalgets syn ha mulighet til å reise til og bruke familievern tjenesten uten at foreldre eller andre må kjøre dem med bil.

14.2.3 Status for geografisk tilgjengelighet i dagens familievern tjeneste

TØI har på oppdrag fra utvalget kartlagt hvor tilgjengelig familievern tjenesten er for landets befolkning når det gjelder reisetid.⁴⁰⁵ Rapporten viser at tilgjengeligheten er betraktelig bedre med bil enn med kollektivtransport. I tillegg befinner flest personer som har utilstrekkelig tilgjengelighet, seg i Midt-Norge og Nord-Norge. Det er svært få som har kortere reisetid (både med bil og kollektivt) til et annet kontor enn til det kontoret de «sogner til».⁴⁰⁶

TØIs analyser viser at tjenesten i stor grad oppfyller kravet om to timer reisevei med bil. Bare tre prosent av befolkningen har over to timer reisetid med bil til et familievernkontor.

Tjenesten er i mindre grad tilgjengelig med kollektivtransport. Hele ni prosent av befolkningen har over to timer reisevei med kollektivtransport til et familievernkontor. TØI finner store variasjoner etter transportmiddel, bil eller kollektivtransport.

⁴⁰¹Lunke & Johnsson, 2019.

⁴⁰²Lian, 1991.

⁴⁰³Lunke & Johnsson, 2019

⁴⁰⁴Hentet fra https://www.vegvesen.no/_attachment/2674990/binary/1324684?fast_title=Reisevaneunders%C3%B8kelsen+2018.pdf

⁴⁰⁵Lunke & Johnsson, 2019.

⁴⁰⁶Det er fritt familievernkontorvalg, men hvert enkelt kontor har fått definert et ansvarsområde på kommunenivå.

TØI finner dessuten store variasjoner når det gjelder geografi. I regionene sør, vest og øst har nesten hele befolkningen under to timer reisetid med bil, og bare fem prosent har over to timer reisetid med kollektivtransport. Tilgjengeligheten er betydelig lavere i Nord-Norge og Midt-Norge enn i de sørlige delene av landet. I de to regionene har omtrent ti prosent over to timer reisetid med bil, og andelen er tjue prosent med kollektivtransport.⁴⁰⁷

Blant de enkelte kontorene er det noen få kontorer i Nord- og i Sør-Trøndelag⁴⁰⁸ som peker seg ut med dårlig tilgjengelighet blant befolkningen. Andre kontorer har også lav tilgjengelighet til en del av sin befolkning, men i betydelig mindre grad enn disse. Samtidig finner TØI at det er mange utekontorer som er plassert i områder der det er lang reisevei til et hoved- eller avdelingskontor, og at disse utgjør en viktig kompensasjon for de som har dårlig tilgang til hoved- eller avdelingskontorer. Det påpekes imidlertid at utekontorene ikke tilbyr et fullverdig behandlingstilbud, og dermed ikke kan regnes som fullt ut kompenserende for manglende kontordekning.⁴⁰⁹

I NTNU Samfunnsforskningens undersøkelse av ansattes vurderinger av kvaliteten i familievernet kommer det i den kvantitative delen tydelig fram at avstand og reisetid til familievernkontoret anses som betydningsfullt for kvaliteten på tjenestetilbudet. 93 prosent av respondentene mener geografisk avstand har enten stor (40 prosent) eller noe (53 prosent) betydning for tjenestetilbudets kvalitet. Brukernes avstand og tilgjengelighet til familievernets tjenester vurderes derfor som en viktig faktor for kvaliteten. Bare 5 prosent mener den geografiske avstanden og reisetid til familievernkontoret har liten betydning for kvaliteten i tjenestene brukerne får.⁴¹⁰

De ansattes vurderinger viser at geografisk avstand og lang reisetid til familievernkontoret for en del oppleves som en utfordring i det kliniske arbeidet. Selv om en stor andel sier at de mener brukernes behov ivaretas svært godt (26 prosent) eller godt (45 prosent) med hensyn til geografisk avstand eller reisetid, er det en betydelig andel som svarer at dette kun ivaretas nokså godt (23 prosent) eller dårlig (4 prosent).⁴¹¹

I den kvalitative delen av undersøkelsen nevnes avstand og reisetid til familievernkontoret av informantene som en faktor som ved enkelte kontorer kan ha en viss betydning for kvaliteten på tilbudet. Spesielt gjelder dette for familievernkontorer som skal dekke store geografiske områder, og der avstander og reisetid til familievernkontoret er lang.⁴¹²

⁴⁰⁷Lunke & Johnsson, 2019. Se tabell S-1 og S-2 og figur S-1.

⁴⁰⁸Sør-Trøndelag ble 1. januar 2018 slått sammen med Nord-Trøndelag til Trøndelag fylke. Betegnelsen Sør-Trøndelag brukes her som geografisk begrep, i betydningen av sør i Trøndelag.

⁴⁰⁹Lunke & Johnsson, 2019.

⁴¹⁰Molden et al., 2019.

⁴¹¹Ibid.

⁴¹²Ibid.

Fellesorganisasjonen (FO) påpeker i sine innspill til utvalget at mange har lang reisevei og lite tilgang til familievern i dag⁴¹³. De peker også på at reisekostnader kan variere betydelig, og at unge med lang reisevei får høyt skolefravær. FO er opptatt av nærhet til brukerne og kort ventetid for å komme til samtale, og de understreker at dette er særlig viktig for sårbare grupper, og for at barn og unge skal kunne bruke familievernets tjenester. Etter FOs syn bør reisetiden ikke overstige en time hver vei.

Utvalget mener dagens familieverntjeneste kan sies å være en tjeneste med god geografisk tilgjengelighet ettersom kun tre prosent av befolkningen har mer enn to timer reisevei med bil. Det må likevel påpekes at det er betydelig variasjon i reisetid og reisekostnader for befolkningen etter hvor de er bosatt. Det har også stor betydning om man reiser med bil eller kollektivtransport. Personer uten tilgang til bil har mindre tilgang ettersom ni prosent av befolkningen har over to timer reisevei med kollektivtransport til et familievernkontor. Barn og unge som skal besøke familievernkontoret alene, er blant dem som er avhengige av kollektivtransport dersom de skal komme seg til kontoret uten en voksen.

Utvalget mener det bør gjennomføres tiltak for å sikre bedre geografisk tilgjengelighet for større deler av befolkningen.

14.2.4 Forslag til tiltak for økt geografisk tilgjengelighet

Utvalget viser til at TØI i sin rapport påpeker at det generelt er viktigst å innføre tiltak i regionene Nord-Norge og Midt-Norge fordi tilgjengeligheten der er langt dårligere enn sør i landet. TØI peker også spesielt på at det er nødvendig med nye tilbud i området vest i Førdes kontorregion og lengst nord i Aust-Agders region. Tiltak i disse områdene vil ha en effekt for mange mennesker som i dag har lang reisetid til et familievernkontor.

For å øke tjenestens tilgjengelighet anbefaler TØI følgende tiltak, i prioritert rekkefølge⁴¹⁴:

1. Utvide tilbudet på utekontorene

De aller fleste utekontorene ligger i områder der det er utilstrekkelig tilgjengelighet til nærmeste hoved- eller avdelingskontor. Dersom utekontorene oppgraderes til et fullverdig behandlingstilbud, vil tilgjengeligheten bedres for en stor del av befolkningen.

2. Opprette nye kontor

Å etablere nye kontor kan også ha en positiv effekt. Men det er få steder med lav tilgjengelighet der det ikke allerede er et utekontor som kan oppgraderes. Unntaket er i Sør-Trøndelag, der tilgjengeligheten er dårlig og det i tillegg mangler utekontorer.

3. Flytte dagens kontor

Å flytte på dagens kontor vil ha mindre effekt. Dagens kontorer er for det meste er hensiktsmessig plassert, og flytting vil derfor ikke bedre den generelle tilgjengeligheten. Et unntak er kontoret i Øst-Finnmark, som ville vært mer tilgjengelig dersom det ble flyttet fra Kirkenes til Varangerbotn. Bortsett fra dette tilfellet er det viktigere å oppgradere utekontorene og å opprette nye kontor enn å flytte dagens kontor.

4. Skysstilbud eller forbedret kollektivtilbud

⁴¹³FO i innspill til utvalget 10. januar 2019.

⁴¹⁴Lunke & Johnsson, 2019.

Den store forskjellen i reisetid mellom bil og kollektivtransport viser at kollektivtilgangen er begrenset mange steder. Et mulig tiltak – selv om det er utenfor Familievernkontorens kontroll – ville derfor vært å opprette mer effektive kollektivruter. Et annet tiltak kan være å tilby drosje eller annen skyss for de som ikke har mulighet til å bruke bil til et familievernkontor.

Utvalget viser til at TØIs høyest prioriterte anbefaling for økt tilgjengelighet er utvidet tilbud ved dagens utekontorer. TØIs analyse viser at de aller fleste av dagens utekontorer kompenserer godt for dårlig tilgjengelighet til nærmeste hoved- eller avdelingskontor. Det betyr at dersom utekontorer oppgraderes til hoved- eller avdelingskontor, vil det ha en positiv effekt på tilgjengeligheten. Dersom alle utekontorer oppgraderes til fullverdige familievernkontorer, er det etter TØIs syn sannsynlig at tilgjengeligheten øker for nærmere halvparten av de 450 000 personene som i dag har over to timer reisetid til nærmeste kontor med kollektivtransport.⁴¹⁵

Mange steder vil en oppgradering av utekontorer til hoved- eller avdelingskontorer etter utvalgets syn være hensiktsmessig. Andre steder kan det være et tilstrekkelig alternativ at utekontorenes tilbud utvides til å bli mer dekkende for befolkningen, ved at utekontoret får utvidede åpningstider og et utvidet behandlingstilbud. Andre steder igjen er det behov for etablering av helt nye tilbud, fordi det er dårlig tilgjengelighet og ingen kompenserende utekontor i dag.

Utvalget vil peke på at det er ekstra kostnader for drift av utekontorer. Kontorene dekker reisekostnader og dels også utgifter til kontordrift og husleie. Samtidig går det bort timer til reising for terapeuter og meklere. Bufetat på regionnivå håndterer i dag drift og kostnader ulikt. I noen regioner dekkes driftskostnader fullt ut. Andre steder er det mer tilfeldig hvordan driften er sikret. Særlig er det uheldig der kontorene er avhengige av at kommunene er villige til å betale husleie for virksomheten. Dette er ikke bærekraftig over tid. FO påpeker i sine innspill til utvalget at det er utfordringer med dagens utekontorer, og at utekontorene må få bedre vilkår dersom familievernets tilbud skal bli tilgjengelig for hele befolkningen.

Dersom familievernkontoret fortsatt skal ha utekontorer i framtiden, framstår det som nødvendig at utekontorene sikres en bedre drift enn i dag. Det bør etter utvalgets syn blant annet utarbeides felles retningslinjer for dekning av reisekostnader ved utekontordrift fra Bufdir. Finansiering av utekontorer må anses som et nasjonalt ansvar, på lik linje med driften av hovedkontorer og avdelingskontorer, og kontorenes faktiske kostnader og tidsbruk til utekontordrift må hensyntas fullt ut. Utvalget vil også peke på potensialet for samarbeid og tilgjengelighet som ligger i å samlokalisere familievernkontorer med kommunale familie- og barnetjenester, jf. kapittel 17.6.

Utvalget mener det bør vurderes etablering av et nytt kontor og flere utekontorer i Sør-Trøndelag, der hele 27 200 personer har over to timer reisevei med bil, og 44 300 personer har over to timer reisetid med kollektivtransport. Et nytt kontor her vil øke tilgjengeligheten for mange mennesker. Ett nytt kontor vil ikke bedre forholdene for alle med dårlig tilgjengelighet i dag, fordi det er dårlig tilgjengelighet både lengst øst og lengst vest i området. Men det nye kontoret vil bedre tilgjengeligheten for mange, og andre kan eventuelt få økt tilgjengelighet gjennom etablering av flere utekontorer. Utvalget vil også peke på at TØIs rapport viser at det særlig vest i Førdes kontorregion og lengst nord i Aust-Agders region er mange brukere som har dårlig tilgang til familievernkontorer, og at dette i disse områdene

⁴¹⁵Lunke & Johnsson, 2019, kapittel 8.1.

heller ikke kompenseres med utekontorer. Utvalget mener det også i disse områdene bør vurderes å opprette nye kontorer.

TØI peker også på at flytting av noen få kontorer kan øke den generelle tilgjengeligheten. Utvalget mener TØIs analyser bør vurderes, men vil ikke anbefale flytting av eksisterende kontor, på bakgrunn av de negative konsekvensene en flytting kan medføre for befolkning, ansatte og etablerte fagmiljøer.

Avslutningsvis vil utvalget understreke behovet for forbedret kollektivtilbud i mange deler av landet. Det er store forskjeller i kollektivtilbud i Norge i dag. Noen steder har dette naturlige årsaker, men mange steder er forbedringspotensialet stort. Dette er spesielt viktig for barn og unge som skal besøke familievernkontoret. Med mer effektive og tilpassede kollektivruter kunne en stor andel av befolkningen fått økt tilgang til familievern tjenestens tilbud, og til andre tjenestetilbud.

Ett siste kompenserende tiltak for dårlig tilgjengelighet, som familievernet selv kan håndtere, er at det er mulighet for dekning av utgifter til transport for personer som trenger familievernets tjenester, men som ikke har tilgang til bil eller kollektivtransport.

14.3 Økt tilgjengelighet med digitale virkemidler

14.3.1 Bruk av digitale virkemidler i tjenesten i dag

Den teknologiske utviklingen åpner for bruk av nye kanaler, metoder og virkemidler. Dette gjelder i familievern tjenestens utadrettede arbeid og kommunikasjon ut i befolkningen, der informasjon og annonser kan spres på internett og gjennom elektronisk kommunikasjon. Det gjelder i tjenestens interne arbeid, der elektronisk kommunikasjon, digitale arkiver, møter over telefon eller video er nye muligheter, og det er nye muligheter for tjenesten i møte med brukeren, enten det er ved inntak eller i forbindelse med klinisk virksomhet eller meklings. Her ligger det mange nye muligheter for økt tilgjengelighet.

Digitale virkemidler er ulike former for tjenester der det tilbys faglig hjelp eller støtte i et digitalt format: 1) som statisk informasjon på en nettside, 2) som en interaktiv nettside der man også kommuniserer med en terapeut eller veileder, eller 3) som én-til-én-kommunikasjon med en terapeut eller veileder på e-post, SMS, Skype, telefon, chat, videolink eller lignende. Digitale tiltak kan gis individuelt til par eller i gruppe, samt i kombinasjon med ikke-digitale, fysiske møter.⁴¹⁶

Digitale virkemidler er i stor grad tatt i bruk i familievernets utadrettede arbeid i dag. Bufdir har mye informasjon om familievernets tjenestetilbud og familietematikk på sine nettsider. Foreldrehverdag.no gir digital veiledning til foreldre (se boks). Ung.no tilbyr chat-tjenester til barn og unge (se boks). Familievern tjenesten er til stede på Facebook og i sosiale medier. I noen tilfeller tas telefon og video i bruk i meklings sammenheng.

Norge ligger på verdenstoppen når det gjelder digitalisering av samfunnet.⁴¹⁷ Den digitale kompetansen i den norske befolkningen er også høy sammenlignet med andre land, selv om den ikke er jevnt fordelt. Tall fra SSB viser at 59 prosent av nordmenn mellom 16 og 34 år

⁴¹⁶Nøkleby, Flodgren, Munthe-Kaas, 2018, s. 6.

⁴¹⁷Nøkleby et al., 2018, s. 17.

har gode digitale ferdigheter, mens i aldersgruppen 55–74 år gjelder dette kun 24 prosent.⁴¹⁸ Det er også sammenheng mellom digitale ferdigheter og utdanningsnivå. Nordmenn med ungdomsskole som høyeste utdanning har dårligere digitale ferdigheter enn nordmenn med høyere utdanning, men bedre ferdigheter enn den gjennomsnittlige europeer med ungdomsskoleutdanning.

Det finnes altså god tilgang på digitale tjenester, høy tillit til disse tjenestene og (relativt) høy, men svært varierende, digital kompetanse i Norge.

Digitale tiltak blir i økende grad brukt som lavterskeltilbud for å forebygge problemer og støtte god helse.⁴¹⁹ Det er blant annet igangsatt prosjekter der fagmiljøer innen IKT og helse arbeider sammen for å utvikle digitale helsetilbud til unge og eldre. En metode som nå er godkjent av Beslutningsforum, kalles eMeistring. eMeistring tilbyr veiledet behandling over internett til pasienter som sliter med panikk lidelser, sosial angst eller depresjon. I forkant av denne beslutningen gjennomførte Folkehelseinstituttet (FHI) en fullstendig metodevurdering av terapeutveiledet behandling over internett ved psykiske lidelser.⁴²⁰ Den konkluderte med at det ikke er vist store effektforskjeller mellom terapiveiledet behandling over internett og ansikt-til-ansikt-behandling ved psykiske lidelser. Det er heller ikke store forskjeller i kostnader ved de ulike behandlingsformene. Det understrekes at pasientpreferanser må være sentrale ved valg av behandlingsform. Pasienter kan foretrekke å kommunisere med terapeuten over internett i stedet for å være i samme rom, det kan være gunstig å slippe belastningen som reiser til terapeut kan innebære. På denne bakgrunn er eMeistring godkjent som en metode innen helsesektoren. Det anbefales nå i helsesektoren at terapiveiledet behandling over internett av psykiske lidelser tas i bruk når det finnes hensiktsmessig.

Folkehelseinstituttet (FHI) utarbeidet etter forespørsel fra Bufdir i 2018 en systematisk oversikt over digitale tiltak for par med relasjonelle problemer. Rapporten oppsummerer forskning om effekter av og erfaringer med digitale tiltak for par.⁴²¹ Hovedkonklusjonen fra rapporten er at digitale tiltak for par med relasjonelle problemer kan ha positive effekter. Digitale tiltak har muligens bedre effekt enn om alternativet er venteliste, men studiene viser ikke om det har bedre eller dårligere effekt enn å møte ansikt til ansikt. Funn fra de kvalitative studiene antyder at ansikt-til-ansikt-kontakt er et savn når temaet er noe så personlig som kvaliteten i parrelasjonen. Studiene av erfaringene med digitale tiltak for par viser at mange opplever av tiltaket bidrar til bedre relasjon og anledning til å snakkes sammen. Deltakerne er fornøyd med fleksibiliteten ved formatet, men dette kan også gjøre det lettere å glemme å gjennomføre programmet. FHI påpeker at det er behov for mer forskning på området.

FHI har også utarbeidet en systematisk oversikt over effekter av og erfaringer med digitale tiltak for foreldrestøtte.⁴²² I denne oversikten fant FHI at 25 internetttiltak av kortere eller

⁴¹⁸Hentet fra <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/artikler-og-publikasjoner/unge-og-hoyt-utdannede-er-flinkest-foran-pc-en>

⁴¹⁹Nøkleby et al., 2018, s. 18.

⁴²⁰Elvsaaas et al., 2018.

⁴²¹De 11 studiene de fant, var utført i USA, Australia, Canada og Sveits og publisert mellom 2009 og 2016.

⁴²²Nøkleby, Flodgren, Langøien, 2019.

lengre varighet, med eller uten veiledning, trolig ga hovedsakelig mer hensiktsmessig foreldreatferd, sammenlignet med ingen tiltak. Effekten av fire internettiltak hadde muligens tilsvarende effekter på foreldreatferd som ansikt-til-ansikt-tiltak. Fem studier av e-posttiltak, apptiltak og podkasttiltak så ut til å ha liten eller ingen klar effekt på foreldreatferd sammenlignet med ingen tiltak, men disse funnene er usikre. Basert på de kvantitative funnene i rapporten konkluderes det med at digitale onlinetiltak ser ut til å kunne gi mer hensiktsmessig foreldreatferd, sammenlignet med ingen tiltak.

Boks 14.2 Foreldrehverdag

Foreldrehverdag er en nettressurs fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) som inneholder artikler, filmer og podkaster om tema som foreldre møter i hverdagen. Foreldrehverdag er en forebyggende nettressurs for alle foreldre med barn fra 0 til 18 år, som legger vekt på samspill og kunnskap om barns behov, gir foreldre god og kvalitetssikret veiledning, skal skape refleksjon og gi økt trygghet i foreldrerollen – uten «pekefinger».

Foreldrehverdag er inspirert av International Child Development Programme (ICDP). Dette er et gruppebasert program som er utviklet for å støtte foreldre når de skal fremme den psykososiale utviklingen hos barn og unge. Informasjonen er utviklet i samarbeid med foreldre og fagpersoner. Foreldrehverdag er basert på forskning innenfor flere områder: kulturforståelse, barns utvikling, samspill og tilknytning, nevrobiologi og formidlingsteori.

Hentet fra http://www.bufdir.no/Foreldre_hver_dag/Hva_er_foreldrehverdag/

[Boks slutt]

Fordeler med digitale tjenester kan være økt dekning og tilgang, kostnadseffektivitet, fleksibilitet og anonymitet. Terapeutiske tjenester eller tiltak på nett vurderes også til å være mindre stigmatiserende og, særlig for menn ser det ut til, mer akseptable.⁴²³ Muligens kan digitale tiltak bidra til utjevning av sosioøkonomiske forskjeller fordi terskelen både økonomisk og sosialt kan bli lavere.

Utfordringer og ulemper knyttet til digitale tjenester og tiltak kan være at høy alder og lav utdanning kan utgjøre barrierer og gi varierende tilgjengelighet, fordi det er forskjeller i digital kompetanse etter alder og utdanning. Brukere må ha tilgang til smarttelefon eller PC, samt til oppkobling til linje som er privat og sikker. Personer som er dårlig økonomisk stilt, personer med dårlige leseferdigheter og med dårlig syn kan ekskluderes. Digitale tiltak kan også være forbundet med høyere frafall enn fysiske tiltak og en mindre personlig og mer teknisk tilnærming. Det kan være noen typer veiledning eller terapi som er bedre egnet til digitale tiltak, enn andre.

Boks 14.3 Ung.no

Ung.no er det offentliges informasjonskanal for ungdom, et digitalt oppslagsverk med svar på det ungdommer lurer på. Nettstedet er drevet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). For å besvare spørsmål har Bufdir knyttet til seg et fagpanel av ansatte i en rekke offentlige instanser og organisasjoner, herunder ansatte i familievernet. Ungdomsjournalister svarer på spørsmål om vennskap og annet som ungdom er de beste til å svare på (ung-til-ung).

⁴²³Nøkleby et al., 2018, s. 19.

Hentet fra <http://www.ung.no/om>

[Boks slutt]

14.3.2 Forslag til bruk av digitale virkemidler for økt tilgjengelighet

Utvalget mener det er positivt at digitale virkemidler i stor grad er tatt i bruk i familievernets utadrettede arbeid i dag. Det kan også være noe potensial for bruk av digitale virkemidler i klinisk behandling og i meklingssammenheng. Det skal i prinsippet gis likeverdige tilbud til alle innbyggere i Norge, men i praksis kan lang reisevei være en hindring for mange. Det kan også være andre årsaker til at noen ikke kan eller vil møte opp ved familievernkontor. Digitale tiltak kan være et alternativ eller supplement for personer som bor langt fra ordinære tilbud, som har nedsatt funksjonsevne, språkproblemer, begrenset tid, ved lang ventetid for tradisjonell terapi eller veiledning, skepsis til tradisjonell terapi eller veiledning, eller for personer som av andre grunner ikke kan eller vil møte opp ansikt til ansikt hos en terapeut, på kurs eller gruppesamling. Digitale tilbud kan gi økt tilgjengelighet til familievernet for disse personene.

Utvalget mener familievern tjenesten i større grad enn i dag bør tilby digitale tjenester som et supplement til tjenestene som krever fysisk oppmøte. For noen grupper og i noen tilfeller kan dette bidra til mer tilgjengelige tjenester. Dette kan gjelde personer som opplever det som stigmatiserende og vanskelig å møte opp på familievernkontoret, eller som opplever det som lettere å betro seg og være privat på avstand og anonymt, enn ansikt til ansikt. Det kan gjelde ungdommer som er vant til chatte-tjenester, og kan ha nytte av rask tilgang til råd og veiledning. Digitale tjenester kan også være supplement til andre tjenester i den forstand at deler av kontakten og forløpet kan foregå digitalt.

Familieverntjenester er en type tjenester som ofte krever tilstedeværelse, tid og nærhet for å kunne ha en god funksjon. Digitale tjenester kan ikke erstatte fysisk oppmøte i de fleste tilfeller, og digitalisering bør ikke være en strategi for å kompensere for lite tilgjengelige familievernkontorer, for lang reisevei og for dårlig geografisk dekning. Digitalisering bør heller ikke være en strategi for å redusere kostnader isolert sett. Digitale tjenester kan være kostnadsbesparende i noen tilfeller,⁴²⁴ men digitalisering bør kun skje når dette gir et bedre tilbud til befolkningen, og ikke når et digitalt tilbud faglig sett er et dårligere alternativ enn et tilbud som krever fysisk oppmøte.

Utvalget mener det er viktig at familieverntjenesten oppleves som tilgjengelig av brukerne. Barn, unge og voksne som har generelle spørsmål om relasjoner og familie, bør kunne få svar på sine spørsmål av familievernet. Familieverntjenesten kan bidra gjennom å besvare generelle spørsmål på en chattetjeneste og via ung.no. Mer personlige spørsmål bør rettes til nærmeste familievernkontor på telefon, eller i Skype-samtale med en terapeut.

⁴²⁴Vurderinger av helseøkonomi gjort av Beslutningsforum for nye metoder i møte 28. januar 2019 viser at direkte behandlingskostnader forbundet med veiledet internettbehandling er sammenlignbare med kostnader knyttet til konvensjonell ansikt-til-ansikt-behandling, til tross for nye merutgifter som drift av plattform. Dette kan tyde på at terapeuter ved veiledet internettbehandling kan behandle flere pasienter eller gi flere konsultasjoner innenfor samme tid. Når reisekostnader er inkludert i kalkylen kan veiledet internettbehandling generere kostnadsbesparelser men det kan også føre til en økning i antall pasienter som får behandling, og dermed gi økte totale kostnader.

14.4 Åpningstider og kontaktmuligheter

Tjenestens tilgjengelighet avhenger også av tjenestens åpningstider og hvordan brukerne blir møtt på telefon, e-post og ved oppmøte på kontoret. Familievernkontorene har åpningstid i normal arbeidstid, og de fleste kontor har telefontider tilsvarende åpningstidene. Kontorene har egne nettsider og kan kontaktes på e-post.

En brukerundersøkelse fra 2017⁴²⁵ viste blant de som svarte på undersøkelsen, relativt høy tilfredshet med dagens åpningstider og kontakttilgjengelighet. Et av spørsmålene som ble stilt, var i hvilken grad de er fornøyd med familievernkontorets åpningstider og tilgjengelighet på telefon, samt ventetiden for å få time. Bare fire prosent svarte at de var ganske eller svært misfornøyd med kontorets åpningstider, mens noen flere, henholdsvis åtte og tretten prosent, var misfornøyd med tilgjengelighet på telefon. Det var likevel noen forskjeller mellom gruppene i utvalget. Eksempelvis gav de som har benyttet mekling for å kunne reise sak ved domstolen, lavere skår når det gjelder tilgjengelighet på telefon sammenlignet med andre. Til sist i spørreskjema for de voksne var det mulighet til å fylle inn kommentarer eller forslag til tjenesten. Her ble timer på ettermiddag/kveld særlig trukket fram. Fire av ti svarte at de ved behov ville brukt familievernkontoret om det var åpent på ettermiddags eller kveldstid. Dette indikerer at dagens åpningstider kan være en utfordring for en god del.

NTNU Samfunnsforskningens undersøkelse av ledere og ansattes vurderinger av kvaliteten i familievernet påpeker at det oppleves som veldig viktig for tjenestekvaliteten at det er lett å nå fram til tjenestene. Det er 76 prosent av de ansatte som svarer at tilgjengelighet er av stor betydning for kvaliteten i tjenesten, mens resterende (23 prosent) svarer at det er av noe betydning. Det gis samtidig uttrykk for at kontakttilgjengeligheten oppleves å ivareta brukernes behov på en bra måte. 75 prosent mener kontakttilgjengeligheten ivaretas svært godt (31 prosent) eller godt (44 prosent). Samtidig svarer en fjerdedel at dette ivaretas nokså godt (20 prosent) eller dårlig (5 prosent).⁴²⁶

14.4.1 Forslag til tiltak for økt tilgjengelighet

Et mulig tiltak for økt tilgjengelighet er utvidede åpningstider, eventuelt utvidet telefontid. Utvalget ser at familievernet kunne vært mer tilgjengelig for familier, barn og unge dersom kontorene var åpne utenfor normal arbeids- og skoletid. Åpningstider kun på dagtid kan være en utfordring for mange. Utvalget mener det må legges til rette for at flere barn får anledning til å benytte familievernets tjenester, både i meklingsammenheng og i kliniske saker. Dette vil kreve at tjenesten er tilgjengelig også utenfor vanlig åpningstid. Tilbud om tjenester utenfor normal arbeidstid innebærer økte økonomiske kostnader og ulemper for de ansattes arbeidstid og arbeidsforhold. Utvalget mener likevel at enkeltkontorer bør kunne ha mulighet til utvidede åpningstider, dersom det er stor etterspørsel etter det ved det enkelte kontor.

Tilgjengeligheten til tjenesten kan også økes ved bruk av digitale plattformer. Kontakttilgjengeligheten til terapeutene kan også økes gjennom en såkalt «rådstelefon». Ved noen kontorer er det etablert rutiner som ivaretar behovet noen brukere har for å få litt rådgivning der og da. Utvalget har fått formidlet at mange kan ha behov for å få rask kontakt og snakke direkte med en terapeut. Utvalget mener det er svært viktig at brukeres behov for raskest mu-

⁴²⁵Sentio Research Norge, 2017.

⁴²⁶Molden et al., 2019.

lig kontakt med en terapeut ivaretas, og vil peke på muligheten for at det etableres rutiner ved alle kontor for å ivareta disse behovene, eksempelvis med en rådstelefonordning. Utvalget vil anbefale at familieverntjenesten utvikler en slik rådstelefonordning som en nasjonal løsning, slik at alle familier, barn og unge får utvidet mulighet til rask kontakt med tjenesten.

Utvalget vil også peke på at de kontorfaglig ansatte som regel er de første brukerne møter når de kontakter familievernet. Familievernet er avhengig av kompetente og gode medarbeidere i disse viktige stillingene. Dagens ansatte utgjør en viktig ressurs i tjenesten, og det er høy tilfredshet blant ledere og ansatte i tjenesten med dagens kontorfaglige kompetanse. Noen mener at det er for få kontorfaglig ansatte i tjenesten i dag. Utvalget støtter disse synspunktene og mener at det er viktig at også små kontorer har administrativt ansatte i fulle stillinger og en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden. Brukere som kontakter tjenesten, trenger å bli møtt på en god måte og få riktig hjelp.

14.5 Kjennskap og kunnskap i befolkningen

14.5.1 Innledning

Undersøkelser viser at familievernets tilgjengelighet begrenses av manglende kjennskap til og kunnskap om tjenesten i befolkningen. Det gir grunn til å tro at ikke alle par, familier og barn som trenger tjenestens tilbud, får dette.

En undersøkelse fra 2017 viste at kjennskap i befolkningen til familieverntjenesten er lav sammenlignet med de aller fleste andre offentlige tjenester.⁴²⁷ Kun 13 prosent svarte «familievernkontoret» på spørsmål om hvilket offentlig tilbud som har parterapi, veiledning til foreldre, mekling ved samlivsbrudd og råd om foreldresamarbeid. Det var altså forholdsvis lav «uhjulpen» kjennskap til familievernkontoret i befolkningen. Når familievernkontoret sto listet opp sammen med andre tilbud og etater, krysset 65 prosent av for at de kjenner til eller har hørt om familievernkontoret, det var altså bedre «hjulpen» kjennskap til tjenesten. Resultatet viste således at majoriteten av befolkningen er kjent med at tilbudet finnes. Sammenlignet med etater som barnevernet, helsestasjonen, krisesenter, BUP, PPT og distriktpsikiatriske senter (DPS) var det bare DPS som var mindre kjent enn familievernet. Det var i større grad kvinner, de i alderen over 40 år og de som bor eller har samvær med barn under 18 år, som kjente til familievernet. Det var mest vanlig å ha hørt om familievernkontoret via venner, kjente eller familie (36 prosent) og etter det gjennom media (24 prosent).

Undersøkelsen viste at også kunnskapen om familievernkontorene var forholdsvis liten. 51 prosent av respondentene var usikre på om familievernkontoret er en del av barnevernet, og 13 prosent trodde dette var tilfelle. 41 prosent var usikre på om man trenger henvisning fra helsepersonell for å få time på familievernkontoret, og 10 prosent trodde at man må ha dette. 45 prosent var usikre på om barn kan komme til samtale på familievernkontoret, og 4 prosent trodde at barn ikke kan det. 39 prosent var usikre på om familier der noen utøver vold kan få hjelp på familievernkontoret, og 4 prosent trodde at man ikke kan få det. 21 prosent var usikre på om foreldre med samlivsproblemer kan få hjelp på familievernkontoret, men kun 2 prosent trodde at de ikke kan få det.

I undersøkelsen ble det også stilt spørsmål om når man ville kontaktet familievernkontoret. 29 prosent svarte at de trodde at de, dersom de sammen med partneren sin skulle oppsøke

⁴²⁷Sentio Research Norge, 2017.

familievernkontoret angående parforholdet, ville ha tatt kontakt ved store eller vedvarende konflikter i parforholdet, mens 20 prosent trodde de ville ha tatt kontakt når samlivsbrudd er blitt et tema. Kun 2 prosent ville tatt kontakt ved mindre utfordringer for å få det bedre sammen, mens 6 prosent ville tatt kontakt etter at et samlivsbrudd er besluttet. En høy andel (27 prosent) var usikre på når de ville tatt kontakt. 15 prosent ville ikke tatt kontakt, og den vanligste årsaken til det var troen på at de best kunne løse problemene selv. 30 prosent av disse oppga at de ikke ønsket å diskutere parforholdet med utenforstående, mens 27 prosent svarte at de ikke trodde familievernkontoret ville vært til hjelp. 13 prosent trodde ikke de ville fått med seg partneren til familievernkontoret. Resultatene viste at andelen som ikke ville ha tatt kontakt, er høyere blant personer med lavere utdanning, samt blant de som er gift eller samboende uten barn.

Oppsummert kan det ut fra denne undersøkelsen synes som at familievernets tilgjengelighet begrenses av manglende kjennskap til og kunnskap om tjenesten i befolkningen.

Også ledere og ansatte i tjenesten betegner familievernet som en delvis «hemmelig tjeneste».⁴²⁸ Det framgår av intervjuundersøkelsen NTNU Samfunnsforskning har gjennomført, at ansatte opplever at synligheten til familievernet er svært viktig, særlig i et samfunnsøkonomisk perspektiv. I et forebyggingsperspektiv er det også viktig at befolkningen faktisk kjenner til tjenesten og dens tilbud om behandling og rådgivning. Informanter ved ulike kontorer gir uttrykk for at det i tiden framover vil være viktig å arbeide mer aktivt for å gjøre tjenesten bedre kjent i befolkningen. De mener at folk må vite om familievern tjenestens forebyggende tilbud, ikke kun det bruddrelaterte. Ansatte angir også at de opplever at det er enkelte grupper som er vanskelige å nå og komme i kontakt med – det gjelder særlig innvandrerfamilier.⁴²⁹

14.5.2 Tiltak for økt kjennskap og kunnskap i befolkningen

Utvalget mener det er uheldig at familievern tjenesten er så lite kjent i befolkningen. Dette medfører at tjenesten er mindre tilgjengelig og mindre likeverdig enn den bør være.

Behov for økt kjennskap og kunnskap i befolkningen taler for mer utadrettet arbeid ved kontorene, slik at flere kjenner til tilbudet, jf. kapittel 11.

Etter utvalgets syn er henvisninger og anbefalinger fra andre tjenester viktig for økt tilgjengelighet til familievernet. Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere om noen brukergrupper ikke kommer i kontakt med familievernet fordi de ikke tar kontakt med tjenesten, selv om de har behov for det, gitt dagens praksis for rekruttering av brukere og måten tjenesten er organisert på. Utvalget ser at for mange kan henvisning og aktiv oppfordring være en god måte å få kontakt med og senke terskelen for kontakt med familievernet. Utvalget mener imidlertid at krav om henvisning til familievernet ikke bør innføres. Krav om henvisning vil senke tjenestens tilgjengelighet og heve terskelen inn til familievernet for mange. Men andre tjenester bør vise mer til familievernet og informere om tjenestetilbudet i familievernet. Mer og bedre informasjon om familievernets tilbud hos andre offentlige instanser er en nøkkel til økt kjennskap til familievernet i befolkningen. Derfor er det viktig at kunnskapen om familievernets tilbud økes i andre offentlige tjenester, og derfor er det tiltaket som utvalget peker på i kapittel 11.4.4, undervisning og orientering om familievern og familieterapi i relevante utdanningsløp, så viktig. Utvalget vil også vise til de øvrige forslagene i kapittel 11.4.4 om tiltak

⁴²⁸Molden et al., 2019.

⁴²⁹Ibid.

for økt utadrettet arbeid. For å legge til rette for mer utadrettet arbeid i familievernnet foreslår utvalget lovendringer, at det vurderes om styringssystemet bidrar til at utadrettede oppgaver nedprioriteres, undervisning og orientering om familievern og familierapi i relevante utdanningsløp, samt mer praktisk samhandling med andre tjenester, jf. kapittel 17 Samarbeid med andre tjenester.

Mange familievernkontorer er i nær kontakt med lokalmiljøet, mange har gode oppslag om sin aktivitet og sine tilbud i lokale og regionale media, og alle kontorene har full aktivitet hver dag. Bufdir, Bufetat og familievern tjenesten er til stede på internett og i sosiale medier, og arbeider aktivt og strategisk med kommunikasjon. Likevel er familievern tjenesten lite kjent i befolkningen, og det er lite kunnskap om hva familievernnet kan tilby av tjenester. Utvalget mener det er behov for nye tiltak som gjør familievern tjenesten mer tilgjengelig, ved at flere i befolkningen får kunnskap om den. Ved å sette av øremerkede midler til kommunikasjoner og utadrettet arbeid til alle enheter og på alle nivå, mener utvalget at det er økte muligheter for å nå målene om økt kjennskap og kunnskap til tjenesten.⁴³⁰ Bufdir, etatene og hvert enkelt kontor bør etter utvalgets syn alle ha øremerkede midler til kommunikasjonsarbeid og utadrettet arbeid som kan virke informerende og kunnskapshevende.

Boks 14.4 Bufetats kommunikasjonsstrategi

Bufetat har utarbeidet en kommunikasjonsstrategi for familievernnet 2018–2022. Denne bygger på tidligere strategi for 2010–2012 og på en befolkningsundersøkelse gjennomført i 2017. Målet med strategien er å sikre at befolkningen har kjennskap til familievernnet, har kunnskap om hvilke tjenester familievernnet tilbyr, og ser på familievernnet som et naturlig sted å henvende seg med spørsmål knyttet til utfordringer i familien.

Strategien retter innsatsen mot unge foreldre og førstegangsførelde, barn og unge i mekling, menn/fedre, minoriteter, egne ansatte i Bufetats tjenesteapparat, øvrig tjenesteapparat og samarbeidspartnere (kommuner, helsestasjoner, advokater osv.).

Mål 1: Øke kjennskapen til familievernnet i befolkningen.

Mål 2: Øke kunnskapen til familievernnet i befolkningen.

Mål 3: Øke tilliten til familievernnet i befolkningen.

Mål 4: Øke kjennskapen og kunnskapen om familievernnet hos samarbeidspartnere.

For de to første målene er det angitt at kjennskapen og kunnskapen skal økes med 10 prosentpoeng hvert andre år. For å evaluere resultatene underveis skal det gjennomføres en befolkningsundersøkelse hvert annet år.

For hvert mål er det utviklet et felles budskap.

Bufetat. *Et synlig familievern. Kommunikasjonsstrategi for familievernnet 2018–2022.*

[Boks slutt]

⁴³⁰Jf. innspill fra Hovedorganisasjonen Virke mai 2019. Se digitalt vedlegg til utredningen på regjeringen.no.

14.6 Kapasitet

14.6.1 Innledning

Familieverntjenesten skal være et lett tilgjengelig tilbud. Ett aspekt ved tilgjengelighet handler om kapasitet. En tilgjengelig tjeneste med et likeverdig tilbud forutsetter at folk opplever at de får time når de trenger det. Kapasiteten i tjenesten kan vurderes på flere måter. I dag måles kapasiteten i tjenesten med to ventetidskrav. Utvalget vil også vurdere kapasiteten i tjenesten på grunnlag av vurderinger fra brukere og ansatte.

14.6.2 Ventetidskrav

For meklings sakene er ventetidskravet tre uker. For kliniske saker er ventetidskravet fire uker. I meklings sakene er resultatkravet for ventetiden fra begjæring om mekling til partene skal få tilbud om første time 100 prosent. Ifølge Bufdirs årsrapport for 2018 var gjennomsnittlig ventetid til første samtale 19 dager i meklings sakene og i de kliniske sakene 24 dager.⁴³¹ I de kliniske sakene ble det i 89 prosent av sakene gitt tilbud om time innen fristen. Dette er over resultatkravet på kliniske tjenester som er satt til 85 prosent innenfor en ventetid på fire uker.⁴³²

Oversikt over avsluttede meklinger i 2017 viser at i én av fire saker gikk det lengre tid enn tre uker fra begjæring om mekling til første time. Den vanligste årsaken til at ventetidskravet ikke ble overholdt, var at timen ble omberammet eller at brukeren ikke møtte opp. I 2017 var dette årsak til ventetidsbrudd i fire av fem saker. Av alle meklings sakene hvor ventetidskravet ble brutt, var altså manglende kapasitet årsaken til ventetidsbrudd i bare én av fem ventetidsbruddsaker. Som andel av alle avsluttede meklings saker var det på landsbasis bare i fem prosent av sakene at ventetidskravet ikke ble overholdt på grunn av manglende kapasitet. Det kan være flere årsaker til at en meklings time ikke avholdes; et samlivsbrudd er ofte opprivende, og kommunikasjon mellom partene om praktiske forhold som timebestilling kan være krevende. Når timer omberammes sent vil det også oftere være slik at første meklings time avholdes etter fristen. Det at tjenesten er gratis, kan også være en årsak til manglende oppmøte. Flere familievernkontorer har påpekt at dette ofte skjer, samtidig som de mener at det ikke nødvendigvis går ut over effektiviteten på kontorene, siden terapeuten fyller disse time-ne med annet arbeid.

14.6.3 Brukeres og ansattes vurderinger

En annen inngang til spørsmålet om kapasiteten i tjenesten enn å se på ventetid til første samtale, er å se på brukernes og de ansattes opplevelse av tid og kapasitet.

I Sentios brukerundersøkelse fra 2018 svarte de fleste respondentene at de opplevde at de fikk time på et tidspunkt som passet for dem.⁴³³ Av de som svarte noe annet enn «vet ikke/ikke

⁴³¹Bufdir, 2019.

⁴³²Fado, som er familieverntjenestens fag- og rapporteringssystem, skiller ikke mellom virkedager og fridager (helg/helligdager). Måloppnåelsen – hvis en bare regner virkedager – er derfor bedre enn den som framgår av rapporten.

⁴³³Sentio Research Norge, 2018.

relevant» var det bare fire prosent som i svært eller i ganske liten grad mente de hadde fått et tidspunkt som ikke passet for dem. Blant de som svarte på om i hvilken grad de var fornøyd med ventetiden for å få time, var det tretten prosent som var misfornøyd med tidspunktet de hadde fått time. Det var noen forskjeller mellom gruppene i utvalget. Det var regionale forskjeller ved at brukere i region vest ikke var like fornøyd med ventetiden som brukere i de andre regionene. Videre syntes flere kvinner enn menn at tiden mellom timene var for lang, noe som særlig gjaldt de som hadde vært til parterapi.

I NTNU Samfunnsforsknings undersøkelse av ansattes vurderinger av tjenesten ble det stilt spørsmål om hvorvidt økende tidspres og for mange pålagte oppgaver oppleves å gå ut over kvaliteten i arbeidsutførelsen. Rundt to av tre svarte at de var enige eller delvis enige i påstandene om at for dårlig tid eller for mange oppgaver er til hinder for å levere gode tjenester ved familievernkantoret. Rundt en av tre sa seg enten uenig eller delvis uenig i at tidspres og for mange oppgaver er et hinder for å levere kvalitetsmessig gode tjenester.⁴³⁴

En av fire (23 prosent) av de ansatte i familievernet mente brukernes behov for kort ventetid ivaretas svært godt i det kliniske arbeidet ved sitt kontor. Det var 42 prosent som mente ventetiden blir godt ivaretatt, mens 27 prosent mente den blir nokså godt ivaretatt. Det var kun 8 prosent som mente at brukernes behov blir dårlig ivaretatt hva gjelder ventetid på klinisk time.

I undersøkelsen kom det fram at de ansatte oppfattet det som avgjørende både å kunne møte og følge opp klientene jevnlig og så hyppig som den enkelte situasjon eller sak tilsier, dersom de skulle kunne si at de gir par og familier god hjelp når det trengs. De mente kapasiteten ved kontorene bør være slik at brukerne får tilbud om oppfølgingssamtaler innen rimelig tid, særlig i saker hvor terapeutens faglige skjønn tilsier at det er viktig med rask behandling. Informantene mente at dette handler om å ta hensyn til det enkelte par eller den enkelte families situasjon, og at dette er en forutsetning med tanke på at terapien faktisk skal kunne være til nytte. Når brukerne må vente flere uker mellom hver oppfølgingssamtale, oppga ledere og ansatte at de opplever at dette forringer kvaliteten på tjenesten og tilbudene som gis ved kontorene. På direkte spørsmål om hva som er å forstå som kvalitet i familieverntjenesten, og hva som skaper og ivaretar betingelser for kvalitet, svarte altså informantene at «ventetid» er en viktig faktor. Det ble i undersøkelsen gitt uttrykk for at dagens kapasitet gir dårlig kvalitet:

Noen har en time og ting faller på plass. Andre har fullt kaos i familien. Vårt hjertesukk er mangelen på tid. Vi har tette kalendere, har ikke mulighet til oppfølgingstime med vanskelige saker før flere uker etter.

En annen informant uttaler: Vi klarer å møte dem på en god måte, men et minus er at de må vente så lenge.

I studien kom det også fram meninger om at det er problematisk at mekling må prioriteres framfor forebyggende arbeid. Informanter i undersøkelsen oppga at særlig den tiden som brukerne må vente mellom hver oppfølgingssamtale, har blitt lengre, og de så dette i sammenheng med mangel på kapasitet, bruk av ressurser knyttet til høykonflikt og mekling kontra (forebyggende) parterapi og formelle krav om antall årlige konsultasjoner.

Ifølge ansatte har kontorene ikke kapasitet til å møte brukerne hyppig nok. De opplever at det tar for lang tid mellom hver gang de kan tilby oppfølgingssamtaler. Dette framstår som et klart dilemma som informantene særlig setter i sammenheng med nye oppdrag / tilleggsoppgaver, og krav som går på antall konsultasjoner. Det kan dermed se ut til at kapasiteten ved

⁴³⁴Molden et al., 2019.

kontorene ikke strekker til – eller står i forhold til de arbeidsoppgaver og krav som de er pålagt å følge.

14.6.4 Prioriteringer i tjenesten

Når kapasiteten ikke er ubegrenset og etterspørselen etter tjenester er større enn faktisk kapasitet, må prioriteringer foretas.

Familievernkontorene i region Midt-Norge samarbeidet høsten 2015 om å utvikle veiledende retningslinjer for inntak og prioriterte arbeidsoppgaver. Bakgrunnen for dette arbeidet var en erkjennelse av at summen av oppdrag og oppgaver var i ferd med å overskride kontorenes kapasitet. Saker utenfor prioritet ble definert slik: Individualterapi for spesifikke individuelle psykiske lidelser, hjelp til personer med omfattende og lang voldshistorie som ikke erkjenner ansvar og har evne til selvrefleksjon, og personer som utøver vold mot andre utenfor nærmeste familie og som ikke selv lever i egne familier med barn og partner, hjelp til barn med skolerelaterte og pedagogiske utfordringer og barn med fysiske og psykiske funksjonshemninger, henvendelser om hjelp der det finnes annet kvalifisert terapitilbud, og personer med behov for akutt psykisk helsehjelp.

I spørreundersøkelsen som NTNU Samfunnsforskning gjennomførte på vegne av utvalget, ble de ansatte ved familievernkontorene stilt spørsmål om hvorvidt det er noen grupper som bortprioriteres ved inntak. Litt over en tredjedel (38 prosent) av de ansatte svarte at det ikke forekommer bortprioriteringer av enkelte grupper ved deres familievernkontor. Blant de ansatte oppga rundt halvparten (51 prosent) at par uten barn er en gruppe som ikke prioriteres, eller som ikke får tilbud om konsultasjon eller behandling ved deres familievernkontor. Nær en tredjedel av de ansatte (28 prosent) svarte at eldre, altså de i aldersgruppen over 60 år, ikke prioriteres ved deres kontor. Av de andre gruppene som ikke har prioritet, oppga 11 prosent at de i aktiv rus ikke prioriteres, og 7 prosent svarte at de med psykiske lidelser ikke tilbys konsultasjon. Videre oppga 5 prosent av de ansatte at utøvere av alvorlig vold ikke gis et tilbud om behandling ved kontoret, og 4 prosent av de ansatte oppga at barn og unge som vil komme alene, ikke prioriteres ved inntak. Når noen kontorer prioriterer par med hjemmeboende barn, betyr ikke det nødvendigvis at de avviser alle andre som henvender seg dit. Informantene fortalte imidlertid at de opplever at brukergruppen eller målgruppen har blitt smale. De må avvise flere enn de gjorde før, blant annet fordi de ikke har tid eller kapasitet til å bistå alle. Enkelte informanter poengterte at de tidligere kunne gi tilbud til enkeltpersoner, men at de i dag må nedprioritere henvendelser fra disse. Flere informanter ga uttrykk for at kontorene i dag ikke kan tilby kjerneoppgaven kliniske konsultasjoner eller samtaler til et like bredt publikum som de gjorde tidligere, og som i utgangspunktet er ønskelig. De opplevde at inntakskriteriene blir strengere, noe som for enkelte til en viss grad oppleves å være i motstrid med lovverkets definisjons- og tolkningsmuligheter. Flere ga uttrykk for at dette er et dilemma for dem.

Den kvalitative delen av NTNU Samfunnsforskningens undersøkelse viste at det er forskjeller mellom kontorene med hensyn til inntakskriterier og prioriteringer. Det framkom at dagens praksis er slik at ikke alle nødvendigvis får tilbud ved henvendelse til familievernkontorene. Noen grupper prioriteres, mens andre nedprioriteres. I den kvalitative delen av undersøkelsen ga informantene ved de fem kontorene uttrykk for mer eller mindre klart definerte inntakskriterier. Samtlige kontorer prioriterer par med hjemmeboende barn. Ved enkelte kontorer prioriteres par med hjemmeboende barn under 16 år, mens ved andre kontorer prioriteres par med barn under 18 år. Noen ga uttrykk for at de med utgangspunkt i et forebyggingsperspektiv særlig vektlegger å gi tilbud og innpass til par med små barn. Ved ett av kontorene fortalte både leder og ansatte at de sjelden sier nei til noen som henvender seg direkte til dem eller

som blir henvist, selv om de alltid prioriterer barnefamilier først. Ved et annet kontor fortalte informantene at det er pågangen som styrer inntaket. Flere fortalte at de utøver et klinisk skjønn og gjør vurderinger fra sak til sak av hvor mange samtaler de tilbyr. Ved et tredje kontor syntes inntakskriteriene å være mer absolutte. Der blir de som ikke har hjemmeboende barn, avvist nå, mens de fikk tilbud tidligere. Informanter ved flere kontorer ga uttrykk for at de har et ønske om å se og sette familien og familiebegrepet inn i en større sammenheng, og ikke begrense seg til å snevre inn mot par med hjemmeboende barn. De mente for eksempel at samtaler med besteforeldre ofte kan være svært viktige. På samme tid ga de uttrykk for at de opplever å måtte prioritere konsultasjoner eller samtaler med par med hjemmeboende barn, siden de ikke har ressurser eller kapasitet til å tilby bredere hjelp innad i familiene. Informanter ved ett kontor fortalte at de i enkelte tilfeller har valgt å ha tre generasjoner inne til samtale – det vil si besteforeldre, foreldre og barn. De beskrev virkningen av disse samtalerne som helsefremmende, og at de har opplevd å kunne hjelpe mange mennesker i én familie samtidig. Når det gjelder type problematikk som ikke inngår i «familierelaterte problemer», spesifiserte informantene rus og psykiatri. Dersom hovedproblematikken er rus eller psykiatri, henvises brukerne videre.⁴³⁵

14.6.5 Utvalgets vurderinger

Utvalget vil understreke at kapasiteten i tjenesten er avgjørende for kvaliteten på tilbudet.

Det er verdt å merke seg at tjenesten i dag i hovedsak klarer å møte de oppsatte kravene til ventetid for første meklingstime og første time med klinisk behandling.

Gode resultater ved måling av ventetider for første time kan lett føre til konklusjoner om at kapasiteten i tjenesten er god, uten at det gir et riktig grunnlag for en helhetsvurdering av kapasiteten i tjenesten. Som det pekes på i en evaluering av familieverntjenesten i region vest,⁴³⁶ er ikke tilgang til konsultasjon innenfor frist nødvendigvis ensbetydende med høyere kvalitet. Dersom brukeren likevel må påregne lengre ventetid mellom første og påfølgende konsultasjon, kan det være en vel så viktig faktor for kvaliteten på tilbudet som hvor raskt den første timen ble gjennomført. Manglende kapasitet til forsvarlig oppfølging kan være en vel så alvorlig kvalitetsutfordring som manglende kapasitet til forsvarlig ventetid for første time. Utvalget vil dessuten peke på faren for en såkalt målforskyvning, der tjenestens fokus kan flyttes fra resultatene til virkemidlene, jf. kapittel 5 Begrepsavklaringer *Styring*. I stedet for å ha blikket rettet mot best mulig terapeutisk bistand til brukerne i den situasjonen de er, kan ventetiden til første konsultasjon bli det styrende.

I likhet med god oppfyllelse av ventetidskravene, har de siste årenes økninger i familieverntjenestens budsjett gitt grunn til å anta at kapasiteten i tjenesten er god og bedre enn noen gang tidligere. Det er verdt å merke seg at opplevelsen blant ledere og ansatte i tjenesten og blant noen brukere ikke er slik. Også kontorenes arbeid med inntaksreguleringer og prioriteringer vitner om at summen av oppdrag og oppgaver mange steder overskrider kontorenes kapasitet. Utvalget ser at de økte ressursene som er bevilget tjenesten, til en viss grad har ført til økt kapasitet, men at økningen i ressurser er forholdsvis større enn økningen i kapasitet. Antall ansatte har ikke økt tilsvarende ressursøkningen, jf. kapittel 15.4 Vurdering og drøfting av finansiering.

⁴³⁵Molden et al., 2019.

⁴³⁶Hope, Loga & Neby, 2009.

Selv om tjenesten over lang tid og i stor grad har overholdt ventetidskravene, er det grunn til å gjøre noen ytterligere vurderinger av dagens kapasitet og ventetider. I noen situasjoner kan en ventetid på fire uker for klinisk behandling være vel lenge, og lang ventetid mellom behandlingstidene kan redusere kvaliteten på det terapeutiske tilbudet. Det ser spesielt ut til å være utfordringer knyttet til kapasitet og ventetid for oppfølgingstimer. Som vi har sett, gir noen brukere og representanter for tjenesten selv uttrykk for at tiden mellom timene er for lang. Utvalget mener det i denne sammenhengen er viktig å ta med i vurderingene at brukerne av familievernnet, både de som oppsøker meklings, og de som oppsøker det kliniske tilbudet, er personer som står i en krise eller sliter med vansker og utfordringer. Dette kan være situasjoner som krever raskt oppfølging, og flere uker mellom samtaler kan være svært krevende og uheldig både for familien og enkeltpersonene som er involvert.

NTNU Samfunnsforsknings rapport konkluderer med at det ser ut til at kapasiteten ved kontorene ikke strekker til – eller står i forhold til de arbeidsoppgaver og krav som de er pålagt å følge.⁴³⁷ Dette er signaler som utvalget mener må lyttes til og tas på alvor. Bufdir rapporterer om stor pågang ved familievernkontorene i alle regioner.⁴³⁸ Ved en rekke kontorer er det behov for inntaksreguleringer og prioriteringer. Det er også viktig å ta med i kapasitetsvurderinger at familievernansakene blir stadig mer komplekse og tidkrevende og ofte omfatter flere hjelpeutfordringer enn tidligere. I tråd med en samfunnsutvikling med økt kompleksitet, hvor mange etablerer seg i nye forhold, med mine, dine og våre barn, hvor det er flere likestilte foreldre og flere aktive besteforeldre, hvor det er flere likekjønnede par med barn, og hvor flere innbyggere, ofte med traumatiske erfaringer, kommer fra andre land med ulike måter å organisere familieliv på, oppstår nye og sammensatte utfordringer også i familievernets arbeid. Utvalget er også tydelig i anbefalingene av økt utadrettet arbeid og økt samarbeid med andre tjenester, og at hensikten med dette er at tjenesten blir bedre kjent i befolkningen, og i enda større grad enn i dag når ut til de familiene og enkeltpersonene som har familierelaterte problemer. Utvalget mener også det er svært viktig at tjenesten oppleves enda mer tilgjengelig og relevant for flere grupper i befolkningen, og er spesielt opptatt av at barn og unge i framtiden kan bruke familievernnet mer. Vurderingene av dagens kapasitet i tjenesten og utvalgets påpekninger av behov og potensial for økt aktivitet i familievernnet i tiden som kommer, tilsier et behov for økt kapasitet i familievernnettjenesten.

14.6.6 Tiltak for økt kapasitet

For å øke familievernnettjenestens geografiske tilgjengelighet anbefaler utvalget oppretting av noen nye kontorer, oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontor, samt utvidelse av noen utekontorers tilbud, jf. kapittel 14.2.4. Med slike utvidelser vil det bli behov for flere ansatte, og at den totale kapasiteten i familievernnet økes.

Utvalget vil også i denne sammenhengen peke på behovet for avgrensning og tydeliggjøring av tjenestens oppgaver, jf. kapittel 11 Oppgaver og innhold i virksomheten. Utvalget anbefaler en definisjon av kjerneoppgavene som i stor grad er i tråd med dagens, men som innebærer en avgrensning fra familierapi og parterapi for familier, par og enkeltpersoner som ikke har barn eller som har voksne barn. Videre påpeker utvalget at det er avgjørende at virksomheten i tjenesten innrettes slik at kjerneoppgavene prioriteres, og at det er spesielt viktig at det

⁴³⁷Molden et al., 2019.

⁴³⁸Budir, 2019.

er kapasitet til kliniske parsamtaler, både første konsultasjon og oppfølgingssamtaler, slik at kvaliteten på parterapiarbeidet er god nok. Andre oppgaver enn det som er spesifikt definert inn i kjernevirksomheten, bør etter utvalgets syn videreføres som i dag, men ikke være førsteprioritet. Utvalget mener familieverntjenesten ikke bør ha oppgaver som er for spesialisert og krever diagnostisering og kompleks behandling. De delene av familievernets arbeid som i dag oppfattes som nye oppgaver, og som krever spesialisering, diagnostisering og kompleks behandling, ligger etter utvalgets syn utenfor tjenestens ansvarsområde. Dette er oppgaver som bør nedprioriteres eller ikke lenger løses av familievernet, jf. kapittel 11.4.6. Med gode avgrensninger og prioriteringer internt i virksomheten vil også noen kapasitetsutfordringer kunne løses.

14.7 Oppsummering av utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget mener det er et mål at familieverntjenesten er tilgjengelig, det vil si at hele befolkningen oppsøker familieverntjenesten ved behov, helst så tidlig som mulig før problemer oppstår eller utvikler seg, uten at de hindres av mangel på kjennskap og kunnskap, av reisetid og praktiske utfordringer, at de ikke oppnår kontakt, at det blir for lenge å vente på konsultasjonen, eller at tjenesten ikke har kompetanse til å møte akkurat dem, med deres bakgrunn og i deres situasjon.

Utvalget mener tjenestens tilgjengelighet på mange måter er god i dag, men vil peke på en rekke forbedringspunkter.

Ettersom kun tre prosent av befolkningen har mer enn to timer reisevei til et familievernkontor kan dagens familieverntjeneste sies å være en tjeneste med god geografisk tilgjengelighet. Det må likevel påpekes at det er betydelig variasjon i reisetid og reisekostnader for befolkningen etter hvor de er bosatt. Det har også stor betydning om man reiser med bil eller med kollektivtransport. Barn og unge som skal besøke familievernkontoret alene, er blant dem som er avhengige av kollektivtransport dersom de skal komme seg til kontoret uten en voksen. Utvalget mener det bør gjennomføres tiltak som sikrer bedre geografisk tilgjengelighet for større deler av befolkningen. For å oppnå dette, mener utvalget det bør vurderes etablering av et nytt kontor og flere utekontorer i Sør-Trøndelag, og at det bør vurderes å opprette helt nye kontorer vest i Førdes kontorregion, og lengst nord i Aust-Agders region. I tillegg vil oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontorer og utvidelse av noen utekontorers tilbud gi et mer tilgjengelig familieverntilbud enn i dag. Utvalget peker også på behovet for et forbedret kollektivtilbud mange steder i landet, samt at tjenesten bør ha mulighet for å dekke utgifter til transport for personer som trenger familievernets tjenester, men som ikke har tilgang til bil eller kollektivtransport.

Familievernet kan også øke tilgjengeligheten med digitale tjenester som et supplement til de tjenester som krever fysisk oppmøte. For noen grupper og i noen tilfeller kan dette bidra til mer tilgjengelige tjenester. Dette kan gjelde personer som opplever det som stigmatiserende og vanskelig å møte opp på familievernkontoret, eller som opplever det som lettere å betro seg og være privat på avstand og anonymt, enn ansikt til ansikt. Det kan gjelde barn og ungdommer som er vant til chatte-tjenester, og som kan ha nytte av rask tilgang til råd og veiledning. Utvalget advarer imidlertid mot en utvikling der digitale tjenester erstatter samtaler i et rom med en terapeut. Digitale tjenester kan ikke erstatte fysisk oppmøte i de fleste tilfeller, og digitalisering bør ikke være en strategi for å kompensere for lite tilgjengelige familievernkontorer, for lang reisevei og for dårlig geografisk dekning.

Økt tilgjengelighet ved at enkeltkontorer kan ha utvidede åpningstider dersom det er stor etterspørsel etter dette ved det enkelte kontor, er også et tiltak som utvalget vil anbefale. Ut-

valget foreslår også rådstelefonordning som en nasjonal løsning, slik at alle familier, barn og unge får utvidet mulighet til rask kontakt med tjenesten. Utvalget mener og at kontortjenestene bør styrkes. Det er viktig at også små kontorer har administrativt ansatte i fulle stillinger, og en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden.

Utvalget mener det er en stor utfordring at familieverntjenesten er så lite kjent i befolkningen. Dette medfører at tjenesten er mindre tilgjengelig og mindre likeverdig enn den bør være. Utvalget mener behovet for økt kjennskap og kunnskap i befolkningen taler for mer utadrettet arbeid ved kontorene, slik at flere kjenner til tilbudet, jf. forslagene i kapittel 11.4.4 om tiltak for økt utadrettet arbeid.

Utvalget har også pekt på noen kapasitetsutfordringer i familieverntjenesten og noen tiltak som kan bidra til at ventetiden ikke blir for lang for brukerne. Utvalget anbefaler en utvidelse av den totale kapasiteten i familievernet, blant annet gjennom oppretting av noen nye kontorer, oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontorer, samt utvidelse av noen utekontorers tilbud. Utvalget peker også på muligheter for avgrensning og tydeliggjøring av tjenestens oppgaver, jf. kapittel 11 Oppgaver og innhold i virksomheten. Med gode avgrensninger og prioriteringer internt i virksomheten vil også noen kapasitetsutfordringer kunne løses, og tjenesten bli mer tilgjengelig.

Utvalget har i dette kapitlet følgende forslag:

- Oppretting av nye kontorer og flere utekontorer i Sør-Trøndelag, vest i Førdes kontorregion og lengst nord i Aust-Agders region.
- Oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontor og utvidelse av noen utekontorers tilbud.
- Forbedring av kollektivtilbud mange steder i landet.
- Mulighet for dekking av transport for personer som ikke har tilgang til bil eller kollektivtransport.
- Bruk av digitale tjenester som et supplement til tjenestene som krever fysisk oppmøte.
- Mulighet til utvidede åpningstider dersom det er stor etterspørsel etter det ved enkelte kontorer.
- Etablering av en nasjonal rådstelefon der familier, barn og unge får mulighet til rask kontakt med tjenesten.
- Styrking av tjenesten slik at alle kontorer har kontorfaglig ansatte i fulle stillinger og en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden.
- Mer utadrettet arbeid ved kontorene, jf. forslagene i kapittel 11.4.4 om tiltak for økt utadrettet arbeid.
- Avgrensning og tydeliggjøring av tjenestens oppgaver, jf. kapittel 11 Oppgaver og innhold i virksomheten.

Utvalget mener dette er tiltak som vil gjøre at familievernet i enda større grad enn i dag er tilgjengelig for befolkningen.

15 Organisering, styring og finansiering

15.1 Forvaltningsnivå

15.1.1 Bakgrunn

Utvalget er bedt om å vurdere hva som er den mest hensiktsmessige organiseringen av familievernets oppgaver, herunder om det vil være formålstjenlig å flytte oppgaver mellom ulike forvaltningsnivå.

Formålet med organiseringen av tjenesten må være å sikre et best mulig familievern tilbud til befolkningen i alle deler av landet. Dette innebærer etter utvalgets syn at familievernets tjenester er tilgjengelige og av god kvalitet, og at de samhandler godt med øvrige tjenester. De alternativene for forvaltningsnivå som vurderes, er:

- fortsatt statlig ansvar
- overføring av oppgavene fra staten til fylkeskommunene
- overføring av oppgavene fra staten til kommunene

Organisering av familievernet har vært vurdert av flere offentlige utvalg de siste 20 årene.⁴³⁹ Både Oppgavefordelingsutvalget i 2000⁴⁴⁰ og Ekspertutvalget for regionreformen i 2018⁴⁴¹ ga anbefalinger til organisering av tjenesten. Begge utvalgene tok utgangspunkt i et sett med retningslinjer for fordeling av oppgaver mellom forvaltningsnivåene. Ekspertutvalget for regionreformen trakk opp fem retningslinjer:

1. Oppgaver bør legges så nært innbyggerne som mulig, men på et så høyt nivå som nødvendig for å sikre kostnadseffektiv oppgaveløsning.
2. Det myndighetsorganet som er tillagt ansvar og beslutningskompetanse for en oppgave, skal også ha fagmiljøet tilknyttet oppgaven og ansvaret for finansiering.
3. Oppgaver som krever utøvelse av politisk skjønn og vurdering, bør legges til folkevalgte organ.
4. Oppgaver som krever stor grad av samordning og/eller oppgaver som har store kontaktflater med hverandre, bør legges til samme forvaltningsorgan.
5. Oppgaver som ikke skal la seg påvirke av lokalpolitiske forhold, bør være et statlig ansvar. Staten bør ha ansvaret for oppgaver som forutsetter et nasjonalt helhetsgrep for god oppgaveløsning.

Dette er forhold som er viktige i drøftingen av organiseringen av familievernet. Utvalget har likevel funnet det hensiktsmessig å bygge opp denne utredningen på en litt annen måte.

⁴³⁹Jf. kapittel 9 om familievern tjenestens historie.

⁴⁴⁰NOU 2000: 22.

⁴⁴¹Rapport fra ekspertutvalg ledet av Terje P. Hagen. *Regionreformen. Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene.*

15.1.2 Fire forhold av betydning for forvaltningen av tjenesten

15.1.2.1 Introduksjon

Utvalget trekker fram særlig fire forhold som vil være av betydning for organisering av offentlig finansierte tjenester generelt, og i diskusjonen av familievernnet spesielt:

- Hvilke verdier og hensyn er viktige å ivareta i tjenesten?
- Hva er de sentrale kjennetegnene ved tjenesten?
- Hvilke grenseflater mot andre tjenester finnes?
- I hvilken grad er ulike forvaltningsnivå i stand til å sikre at de mest sentrale hensynene ivaretas?

Som både Oppgavefordelingsutvalget og Ekspertutvalget for regionreformen 2018 samt flere tidligere utredninger om omorganiseringer har påpekt, finnes det ikke én organisering som tilfredsstillende alle hensyn og behov. For familievernnet er det dessuten særlig viktig å peke på at organiseringen ikke kan sees uavhengig av hva tjenesten skal være. Den kan heller ikke sees uavhengig av hva slags tjenester den skal tilby sine brukere og samfunnet ellers.

15.1.2.2 Sentrale verdier og hensyn

Et utgangspunkt for å drøfte organisering av familievernnet kan være NOU 2000: 22 *Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune*. Utvalget bak utredningen trakk fram at oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene bør ivareta «tre overordnede hovedhensyn»:

- hensynet til brukerne
- hensynet til lokalt selvstyre og deltakelse
- hensynet til nasjonale mål

En brukerorientert forvaltning vil innebære at brukernes behov tillegges betydelig vekt. I NOU 2000: 22 nevnes to grunnleggende forhold av særlig betydning for tjenestebrukere: hensynet til tilgjengelighet og hensynet til sammenhengende tjenester. I tillegg vil vi tilføye at gode tjenester av høy kvalitet er viktig for brukerne av offentlige tjenester. Disse tre aspektene ved tjenesteytingen må derfor vurderes når en skal drøfte organiseringen av tjenesten.

Når Oppgavefordelingsutvalget trakk fram hensynet til det lokale og regionale selvstyret, var det særlig argumenter knyttet til demokrati og effektivitet som sto sentralt. Demokratiargumentet handler om at kommunale og regionale folkevalgte organ gir lokalbefolkningen mulighet til medbestemmelse i saker som i særlig grad berører dem. Effektivitetsargumentet bygger på at kommuneinstitusjonene vurderes som særlig egnet til å formidle offentlige goder på en effektiv måte. Begrunnelsen er at nærheten til innbyggerne gjør at kommunene er vare overfor krav, behov og interesser i lokalsamfunnet, og at løsninger kan tilpasses lokale behov og ønsker. Siden mange velferdstjenester er organisert på kommunalt nivå, er forutsetningene gode for effektiv fordeling og samordning av oppgaver mellom tjenester.

Oppgavefordelingsutvalget konkretiserte de nasjonale målene for tjenesteytingen som kan påvirkes av hvordan tjenesten organiseres, i seks hensyn. Disse hensynene er knyttet til ivaretagelse av rettssikkerhet, likeverdig fordeling av goder mellom enkeltmennesker, samfunnsgrupper og ulike geografiske områder, nasjonaløkonomiske hensyn, miljø og bærekraftig utvikling, samordning og effektivitet i forvaltningen og hensynet til minoriteter.

Selv om disse målene omtales som nasjonale, betyr det ikke at tjenestene må organiseres på statlig nivå. Ivaretagelsen av nasjonale mål kan også skje ved hjelp av andre virkemidler enn organisering, for eksempel lovgivning, forskrifter, retningslinjer, krav til organisering internt i tjenesten og økonomiske insentiver. I drøftingen av organisering kan det imidlertid være

grunn til å vurdere om gevinstene ved å legge oppgaver på lavere forvaltningsnivå reduseres hvis hensynet til nasjonale mål innebærer utstrakt bruk av ulike reguleringsmekanismer.

15.1.2.3 *Kjennetegn ved tjenesten*

Organisering avhenger også av hvilken type tjeneste det er snakk om. Ikke minst dreier det seg om hvor spesialisert kompetanse tjenesten har behov for, hvor mange brukere tjenesten antas å ha (for eksempel andel av befolkningen i et gitt område), hvor hyppig brukerne antas å benytte tjenesten, og hvor stor bredde det forventes at tilbudet skal ha. Tjenester med store krav til spesialisert kompetanse, tjenester rettet mot en liten del av befolkningen og tjenester med stor grad av differensiering kan for eksempel ha behov for et større nedslagsfelt enn mindre spesialiserte eller mindre differensierte tjenester.

15.1.2.4 *Grenseflater mot andre tjenester*

Samarbeid og samhandling mellom tjenester blir ofte framhevet som et særlig sentralt punkt i nesten all offentlig tjenesteyting. Spørsmålet om hvordan en kan få til sammenhengende tjenester og smidige overganger mellom tjenester, er derfor et viktig tema i drøftingen av hvordan tjenester bør organiseres. Hindringene for samarbeid vil som oftest være mindre mellom tjenester som er organisert i samme enhet eller på samme nivå. Samtidig er det ikke gitt at tjenester under samme overordnende ledelse samarbeider. Et eksempel på dette ser vi blant annet i relasjonen mellom familievern og statlig barnevern. Et argument for å organisere begge tjenestene i samme etat, Bufetat, var en forventning om at det ville tjene samarbeidet mellom de to. Evalueringen av reformen avdekket imidlertid at det er svært lite kontakt mellom familievernet og det statlige regionale barnevernet.⁴⁴² Hovedårsaken til dette er at det statlige barnevernet er en sekundærtjeneste. Det statlige barnevernet tilbyr institusjonsplasser, visse typer fosterhjem og faglig bistand til kommuner som ber om det, men det er de *kommunale* barneverntjenestene som til enhver tid har ansvar for barna. Dette er ulikt ansvarsfordelingen i blant annet helsetjenesten, der ansvaret for pasienter som henvises til spesialisttjenester, overføres sammen med pasienten.

15.1.2.5 *Forvaltningsnivåenes «egnethet»*

Kommune- og regionstrukturen vil ha betydning for hvor tunge oppgaver som kan ivaretas på kommunalt og regionalt nivå. Norge har en heterogen kommunestruktur, der folketallet i kommunene varierer fra vel 200 til over 600 000. Omtrent halvparten av alle kommunene har under 5000 innbyggere. Dette betyr at kommunenes forutsetninger (i form av kompetanse, ressurser og befolkningsgrunnlag) for å ivareta ulike oppgaver er svært varierende. Samtidig har norske regjeringer holdt fast ved generalistkommuneprinsippet; alle kommuner, uansett folketall og beliggenhet, skal ha ansvar for det samme brede spekteret av oppgaver. Det eneste permanente unntaket her er Oslo, som har både kommunale og fylkeskommunale oppgaver.

Fordi kommunene varierer så mye i innbyggertall, har de ulike forutsetninger for å ivareta mer spesialiserte oppgaver som er lagt til kommunenivået. I praksis organiserer mange kommuner derfor slike oppgaver som et interkommunalt samarbeid. For eksempel samarbeider nesten halvparten av landets kommuner om interkommunale barneverntjenester. I alt 202 av 428 kommuner deltok i 63 slike samarbeid i 2014.

Interkommunale samarbeid kan organiseres på ulike måter, for eksempel som vertskommunesamarbeid. Dette er en type interkommunalt samarbeid der en kommune ikke bare overlater utførelsen av lovpålagte oppgaver til en annen kommune – en «vertskommune» – men

⁴⁴²Myrvold et al., 2011.

også delegerer myndighet til å treffe enkeltvedtak. Kommune-loven åpner for slikt samarbeid på flere tjenesteområder.⁴⁴³ Det er gjennomført evalueringer av interkommunale samarbeid, men det er lite systematisk kunnskap om hvordan vertskommunesamarbeid fungerer i praksis.

Mens både Oppgavefordelingsutvalget og Ekspertutvalget måtte forholde seg til ulike scenarier for hvordan kommune- og regionstrukturen ville kunne utvikle seg, tar vi her utgangspunkt i de strukturene som vil være på plass 1. januar 2020.

Kommunereformen innebærer at antall kommuner blir redusert fra 422 i dag til 356 i 2020. Antall fylkeskommuner vil reduseres fra 19 til 11. Selv om kommunereformen resulterer i mange nye og større kommuner, vil det fortsatt være mange små kommuner etter 2020. Noen av de minste kommunene vil fortsatt bestå, slik at variasjonen i Kommune-Norge ikke vil bli mindre med reformen. Noe av det samme kan sies om fylkeskommunene, selv om forskjellene mellom fylker ikke er fullt så store.

Kombinasjonen av generalistkommuneprinsippet og en svært heterogen kommunestruktur setter noen rammer for hvilket forvaltningsnivå som bør og kan få ansvar for ulike tjenester. Alternativt kan kommunene ta i bruk vertskommunesamarbeid for å løse oppgavene, slik at større kommuner kan yte tjenesten på vegne av mindre omegnskommuner.

15.1.3 Organisering av familievernet

Vi vil her drøfte hvordan disse hensynene spiller inn i familieverntjenesten, og hvordan de kan ha betydning for organiseringen av tjenesten.

15.1.3.1 *Hva særpreger tjenesten?*

Organiseringen av familievernet kan ikke sees uavhengig av hva denne tjenesten skal være. Den kan heller ikke sees uavhengig av hvilket tilbud den skal gi til sine brukere og til samfunnet ellers. Særtrekk ved tjenesten som vektlegges både i lovverk og av ansatte, er først og fremst at tjenesten er en forebyggende lavterskeltjeneste med høy relasjonsspesialisert kompetanse. Familievernet har tradisjonelt vært en tjeneste som brukerne har brukt én eller noen få ganger, over kort tid. Samtidig skjer møtene med tjenesten for mange i perioder som oppleves som kritiske, og det er viktig for brukerne at det finnes en relasjonsspesialisert tjeneste på lavterskelnivå, med ikke-diagnostiserende tilnærming. De organisatoriske rammene må ivareta denne tradisjonen. Bortsett fra den obligatoriske meklingen knyttet til samlivsbrudd er det frivillig å benytte tjenesten.

Forebygging er en oppgave som krever et bredt nedslagsfelt. Dette har betydning for hvilket preg tjenesten skal ha, hvor spesialisert kompetanse som kreves, og hvor differensiert tilbudet skal være. Jo mer spesialisert og differensiert tjenesten er, og jo mindre befolkningsgrupper den retter seg mot, jo sterkere er argumentene for å organisere tjenesten i områder med et større befolkningsgrunnlag enn det som finnes i de minste kommunene. Valg av organisasjonsform kan ikke gjøres uavhengig av de valgene som foretas når det gjelder tjenestens framtidige oppgaveprofil.

15.1.3.2 *Hvilke verdier og hensyn er særlig viktige å ivareta?*

For å sikre at mennesker som har behov for familievernet, faktisk benytter det, er det viktig at tjenesten er tilgjengelig. Reisetiden til nærmeste kontor, med bil og med offentlig transport, er derfor av stor betydning. Samtidig er det viktig for brukerne at de møter en god tjeneste

⁴⁴³Lov 22. juni 2018 nr. 83 om kommuner og fylkeskommuner (kommune-loven) § 20-1.

med likeverdige tjenester, med høy kvalitet på tilbudet, der de ansatte oppleves som kompetente. Det å både sikre tilgjengelighet med kort reisevei og samtidig faglig kompetanse kan være utfordrende, særlig på steder som er tynt befolket, eller hvor det er vanskelig å rekruttere personell.

Regjeringen har uttrykt et klart ønske om at det skal ytes et likeverdig tilbud over hele landet. Grovt sett betyr det at familier med behov for hjelp, uansett hvor de bor, skal få like god, kompetent og tilpasset hjelp innen rimelig reiseavstand og ventetid. Hensynet til tilgjengelighet trekker i retning av at ansvaret for familievern legges på kommunalt nivå, mens hensynet til kvalitet, kompetanse og likeverdighet kan tale for organisering på fylkeskommunalt eller statlig nivå. Sentral styring av tjenesten kan bety vern av den systemiske og relasjonelle kompetansetradisjonen, vern av særpreg og særegne verdier i en selvstendig tjeneste, felles standarder for kontorene og jevn kompetanseheving i hele landet. Samtidig kan hensynet til sammenhengende tjenester tilsi organisering på kommunalt nivå sammen med andre tjenester rettet mot familier, barn og unge.

Når det gjelder lokalt selvstyre og deltakelse, er dette hensyn som kan sies å være av noe mindre betydning for tjenester som bare benyttes et fåtall ganger av brukerne. De fleste brukerne av familievern har kortvarig kontakt med tjenesten, og behovet for å kunne medvirke i utviklingen av tjenesten er ikke like stort som for tjenester man mottar over lang tid.

Det er viktig for tjenestebrukere at rettssikkerheten deres blir ivaretatt. Avgjørelser skal være betryggende og kontrollerbare, slik at enkeltmennesker ikke blir utsatt for overgrep fra myndighetene. Rettssikkerhet har både en materiell og en prosessuell side. Den materielle rettssikkerheten dreier seg om at beslutninger knyttet til brukerne skal skje på bakgrunn av god kompetanse om det aktuelle feltet. Prosessuell rettssikkerhet innebærer at beslutninger blir tatt gjennom de riktige prosessene. Som en i hovedsak frivillig tjeneste innebærer ikke bruk av familievern like store potensielle utfordringer for brukernes rettssikkerhet som for eksempel barneverntjenesten. Likevel er det viktig at brukerne kan føle seg trygge på at de blir behandlet med respekt, og på at taushetsplikten ivaretas. Det kan hevdes at rettssikkerheten stort sett vil være bedre ivaretatt i store, kompetente og «upersonlige» fagmiljøer, og at små, tette miljøer vil kunne innebære en større utfordring. Noen familier vil kunne synes det er vanskeligere å oppsøke en tjeneste i nærmiljøet. Samtidig er andre tjenester for enkeltpersoner og familier i en sårbar situasjon, som fastleger, sosialkontorer og barnevern, et kommunalt ansvar.

15.1.3.3 *Familievernets grenseflater mot andre tjenester*

Familievernet slik det er i dag – og slik det tenkes utviklet – har mange grenseflater mot andre tjenester. Grenseflatene varierer med familievernets ulike oppgaver. Tjenestens utadrettede virksomhet mot andre tjenester vil for eksempel ha andre kontaktpunkt enn det arbeidet som handler om å gi hjelp til familier som lever med vold. Med vektlegging av mer spesialiserte temaer i familievernet, blant annet knyttet til høykonfliktfamilier, voldsproblematikk og minoritetsfamilier, kan tjenesten sies å få et sterkere «spesialistpreg» som retter seg mot mindre grupper enn den generelle befolkningen. Samtidig er det et ønske om at tjenesten skal jobbe mer forebyggende og rettet mot hele befolkningen. Hvordan tjenesten utvikler seg i denne sammenhengen har betydning for familievernets behov for kontakt og samhandling med andre tjenester.

Familievernets forebyggende virksomhet vil måtte skje i tett kontakt med kommunale tjenester, fortrinnsvis tjenester som møter tilnærmet alle familier. Dette gjelder særlig helsestasjons- og skolehelsetjenesten, men også barnehager og barne- og ungdomsskoler. Familievern omtales innimellom som «forebyggende barnevern», noe som kan indikere at familievern og barnevern kunne tjene på et samarbeid på det forebyggende området.

I andre deler av familieverntjenestens virksomhet, som tilbudet til familier med barn med spesielle behov, vil det være hensiktsmessig i tillegg å ha kontakt med for eksempel kommunal psykisk helsetjeneste, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og NAV. I arbeidet med familier med sinne- og/eller voldsproblematikk kan et nært samarbeid med barnevernet være gunstig. En organisering av familievernet på kommunalt nivå betyr at alle tjenestene står under samme overordnede ledelse, og at oppgaver kan fordeles og samordnes på en god måte. Igjen vil vi påpeke at det ikke er gitt at slik samordning vil skje – undersøkelser har vist at mange kommuner fortsatt har forbedringspotensial på ledelsesområdet.⁴⁴⁴

Fra 1. januar 2020 vil få velferdsoppgaver være lagt til regionnivå. Den mest relevante kontakten for familievernet på regionnivå vil være mot videregående skoler.

Med familievernets mer spesialiserte oppgaver kan det bli flere relevante kontaktpunkt på statlig nivå. Oppgavene knyttet til vold og høykonflikt kan bety at spesialisthelsetjenesten, med BUP og DPS, blir en mer sentral samarbeidspartner, i likhet med Alternativ til vold, eventuelt også politiet og barnehus. Samarbeidsbehovet kan også dreie seg om fagutvikling.

Som oppsummering kan vi si at familievernet har størst grenseflater mot kommunale tjenester, selv om enkelte av tjenestens oppgaver innebærer at samarbeid med statlige tjenester kan være relevant. Inntrykket fra tidligere undersøkelser er at samarbeid med familievernet har vært sterkt etterspurt blant andre tjenester, men at familievernet i liten grad har vært tilgjengelig for samarbeid.⁴⁴⁵ Familievernet på sin side ønsker et tettere samarbeid, først og fremst med kommunale barneverntjenester, men også med BUP, helstasjonene og skolehelsetjenesten.⁴⁴⁶

15.1.3.4 *Hvilken organisering vil fremme familievernets og samfunnets mål og verdier?*

Vi har i avsnittet over sett at tilgjengelighet, likeverdighet, kvalitet og samordning er viktige sider ved familievernets virksomhet og sentrale verdier og hensyn i denne sammenhengen. Hvilken organisering som best vil ivareta familievernets kjennetegn, mål og verdier, avhenger av hvordan en vektlegger de ulike faktorene. Mens likeverdighet og kvalitet trolig vil fremmes bedre ved en statlig organisering, vil tilgjengelighet, samordning og tilpasning til lokale forhold trolig ha bedre kår i en kommunal modell. Det er også mulig å tenke seg kombinasjonsmodeller, for eksempel der hoveddelen av tjenesten legges til kommunene, men med et regionalt eller statlig ledd som har ansvar for mer spesialiserte oppgaver og for faglig utvikling i tjenesten. Utvalget skisserer her kort noen mulige alternativer for organisering av familievernet.

15.1.4 **Organisering av familievernet på statlig nivå**

Staten, ved den statlige regionale familieverntjenesten, har i dag ansvaret for å sørge for at det finnes familievernkontorer som er tilgjengelige for folk som har behov for tjenesten. Den statlige modellen som benyttes i dag, innebar, etter forvaltningsreformen i 2004, opprettelse

⁴⁴⁴Meld. St. 26 (2014–2015).

⁴⁴⁵Myrvold et al., 2011: 247–252, 283.

⁴⁴⁶Myrvold et al., 2011: 292.

av Bufetat.⁴⁴⁷ Tjenesten er på mange måter fortsatt under utvikling, både innholdsmessig og strukturelt. Tidligere undersøkelser har avdekket store forskjeller mellom kontorer og mellom regioner.⁴⁴⁸ De uønskede variasjonene har Bufdir de siste årene arbeidet med å fjerne.

Fordelene ved organisering av tjenesten på statlig nivå kan være:

- Større vekt på likeverdighet over hele landet.
- Bedre muligheter for kompetanseheving over hele landet.
- Konsentrasjon av ressurser og kompetanse kan bidra til en faglig sterk tjeneste, også på mer spesialiserte områder.
- Større sikkerhet for finansiering av tjenesten.

Ulempene ved organisering av tjenesten på statlig nivå kan være:

- Mangel på samarbeid og samordning med andre velferdstjenester, særlig barnevern, helsestasjon og skolehelsetjeneste.
- Større vansker med å drive forebyggende arbeid fordi det blir mindre kontakt med lokalsamfunnene.
- Mindre tilgjengelighet til tjenesten sammenlignet med organisering på lavere nivå.

15.1.5 Organisering av familievernet på fylkeskommunalt nivå

Familievernet var fra 1998 til forvaltningsreformen i 2004 fylkeskommunenes ansvar. Da regjeringen valgte å legge oppgaven til fylkeskommunene, var begrunnelsen at flere andrelinjetjenester innenfor helse (familievernet ble sett som en helsetjeneste) var organisert her. Da ansvaret for sykehusene ble overført til staten i 2002, falt dette argumentet bort. Undersøkelser viste dessuten at det hadde utviklet seg store forskjeller i familievernets tilbud mellom fylkeskommunene (Ot.prp. nr. 9 (2002–2003)).

Situasjonen i dag er at av de velferdsoppgavene som er lagt til regionene, er det ansvaret for videregående skoler og visse oppgaver knyttet til folkehelse som vil være mest relevant for spørsmålet om familievernets organisering. Ekspertutvalget for regionreformen i 2018 foreslår å flytte ansvaret for fosterhjem og barneverninstitusjoner som i dag ligger under Bufetat, til fylkeskommunen. Selv om dette forslaget skulle vedtas, er det fortsatt slik at de mest relevante samarbeidspartnerne for familievernet er organisert på andre nivå enn fylkeskommunen. De viktigste argumentene for organisering av familievernet på fylkeskommunalt nivå vil kunne være de samme i dag som da fylkene fikk ansvar for tjenesten i 1998: Fylkene er «passe store» til å ta hånd om en slik tjeneste. Fylkene vil bedre kunne tilpasse tjenesten til sine innbyggers eget behov, sammenlignet med staten. Fylkene gir rom for nødvendig regional variasjon, men er store nok til å sikre stor grad av likeverdighet og kvalitet i tjenestene. Med redusert antall fylker etter regionreformen kan størrelsen være enda mer passende. Relativt store kompetansmiljøer er også mulig på regionalt nivå, jf. argumentet om fagmiljø i Hagen-utvalgets retningslinje nr. 4. Som en konsekvens av dette vil direktoratet kunne redusere bemanningen. Fylkene har større nærhet til kommunene i sin region enn staten har,

⁴⁴⁷Staten hadde også ansvar for familievernet før tjenesten ble overført til fylkeskommunene i 1998. Den gang hadde ikke departementet noen etat som kunne stå for styringen av kontorene, slik at hvert kontor ble direkte styrt fra departementet. Dette ble sett som lite hensiktsmessig (NOU 2000: 22, Oppgavefordelingsutvalget).

⁴⁴⁸Dokument 1 (2012–2013). Hope, Loga & Neby, 2009.

noe som kan bidra til bedre samhandling med kommunale tjenester. Det kan legges til rette for forebyggende oppgaver ved at øremerkede midler bevilges også her.

15.1.6 Organisering av familievernet på kommunalt nivå

Oppgavefordelingsutvalget vurderte muligheten for å legge ansvaret for familievernet til kommunene, men utvalget var delt i dette spørsmålet. Nærhet til brukerne og sammenhengen med andre sosialtjenester i kommunal regi var argumenter som talte for at ansvaret skulle legges til kommunene. Sammen med hensynet til tilgjengelighet er dette et hovedargument også i dag. Ved kommunal organisering kan kommunens ledelse se de ulike tjenestene i sammenheng. Muligheten for effektivt forebyggende arbeid kan også være bedre ved en slik organisering.

Gitt dagens kommuneinndeling, også etter kommunereformen, vil det være et fåtall kommuner som på egen hånd vil kunne ta ansvar for familievernet. Mange kommuner vil være avhengig av interkommunale samarbeid, med de utfordringer slike ordninger medfører. Oppgavefordelingsutvalget mente at kommunalt ansvar ville tilsi et lovregulert interkommunalt samarbeid. Også kommunelovutvalget pekte på behovet for interkommunale samarbeid og gode styringsformer for dette. Ny kommunelov fra 2018 inneholder flere nye bestemmelser om interkommunale samarbeid og styringen av disse.⁴⁴⁹

Det kan her være interessant å se på modellen med såkalte «Familiens hus» som mange kommuner har etablert. Familiens hus er en samhandlingsmodell som skal legge til rette for at barn, unge og deres familier skal møte et lett tilgjengelig og helhetlig tilbud.⁴⁵⁰

Boks 15.1 Familiens hus

De tjenestene som vanligvis inngår i Familiens hus, er:

- helsestasjon, inkludert svangerskapsomsorg
- forebyggende barneverntjeneste
- pedagogisk-psykologisk tjeneste
- åpen barnehage

I Familiens hus jobber fagpersonell fra ulike tjenester i tverrfaglige og fleksible team som legger til rette for helhetlige tiltakskjeder basert på brukernes behov. Familiens hus har en sterk folkehelse- og nærmiljøforankring. En overordnet målsetting er å fremme trivsel og god helseutvikling samt forebygge utviklings- og helserelaterte problemer hos barn, unge og deres foreldre. En kartlegging fra 2011 viste at 132 kommuner hadde Familiens hus, totalt 150 hus eller lignende organisering av tilbud.

Gamst & Martinussen, 2012. Bulling, 2019.

[Boks slutt]

Hvis kommunene skulle hatt ansvar for familievernet, ville det vært hensiktsmessig å vurdere hvordan tjenesten kan passes inn i Familiens hus-modellen. Eventuelt burde det da ha vært drøftet om alle kommuner skal pålegges (eller gis sterke insentiv til) å ha et Familiens hus,

⁴⁴⁹Lov 22. juni 2018 nr. 83 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven).

⁴⁵⁰Gamst & Martinussen, 2012.

eller tilsvarende samhandlings- og samlokaliseringsmodeller, tilgjengelig for innbyggerne, enten i egen kommune eller i samarbeid med nabokommuner.

Også fellestrekkene mellom den kommunale barnevernstjenestens og familieverntjenestens ansvar og oppgaver kan framstå som et godt argument for at disse to tjenestene bør samhandle mest mulig og ligge på samme forvaltningsnivå. Det er imidlertid også store forskjeller mellom tjenestene, jf. kapittel 17.6, og tett samarbeid og eventuelt også samlokalisering kan også gjennomføres mellom tjenester på ulike forvaltningsnivåer.

Fordelene ved kommunalt ansvar for familievernet:

- Bedre muligheter for samordning og samarbeid med andre relevante velferdstjenester på kommunalt nivå.
- Bedre forutsetninger for forebyggende arbeid.
- Mer tilgjengelige tjenester.

Ulempene ved kommunalt ansvar for familievernet:

- Mange kommuner vil være for små til å huse familieverntjenesten alene.
- Fagmiljøene kan bli for små.
- Det kan utvikle seg betydelige uønskede forskjeller mellom kommuner og regioner.
- Finansieringen av familievernet kan bli mer usikker ved kommunal budsjettering, særlig om det ikke gis øremerkede tilskudd.
- Familietjenester integreres i det øvrige kommunale tilbudet, og familieverntjenesten kan opphøre som selvstendig tjeneste.

15.1.7 Kombinasjonsmodell

Det er også mulig å tenke seg en kombinasjonsmodell for organisering av familievernet, for eksempel ved at kommunene har ansvar for tjenesten, men at mer spesialiserte oppgaver og ansvaret for fagutvikling er lagt til staten eller fylkeskommunen. Dette er til en viss grad modellen som er valgt for barnevernet, der kommunene til enhver tid har ansvar for barnet, men kan få enkelte tiltak og tjenester fra Bufetats regionale kontorer. En slik modell vil kunne dra nytte av fordelene med nærhet og lokal forankring, samtidig som en beholder ansvaret for kompetanseutvikling sentralt. Erfaringen fra barneverntjenesten er noe blandet. Det har vært betydelige gnisninger mellom kommunalt og statlig barnevern, spesielt i de store kommunene som selv har mye kompetanse og ressurser. De små kommunene, med små barneverntjenester, har derimot satt større pris på den kompetansen de har kunnet trekke på i det statlige barnevernet.⁴⁵¹

15.1.8 Utvalgets vurderinger

Det finnes ikke én organisasjonsform som kan ivareta alle viktige hensyn ved organisering av familievernet. Valget av organisasjonsform må gjøres ved en avveining av ulike hensyn mot hverandre. Dessuten vil balansen mellom disse hensynene bli påvirket av den oppgaveprofilen og innretningen på tjenesten som familievernet skal ha framover.

Utvalget vil peke på at familieverntjenesten slik den er organisert i dag, i det store og hele framstår som en velfungerende tjeneste. Utvalget ser ikke store svakheter ved dagens organisering, og vi mener dette er en faktor som må tillegges vekt. Omlegging til en annen organi-

⁴⁵¹Myrvold et al., 2011.

seringsmodell medfører kostnader. Den trolig største usikkerheten ved en omorganisering av familievernnet er knyttet til at kommunene varierer så mye i størrelse, og at det derfor også varierer hvorvidt de minste kommunene er villige til å organisere kompetansekrevende tjenester gjennom interkommunale løsninger. Overføring til kommunene kan dermed resultere i at etablerte familievernkontorer blir utsatt for stor usikkerhet og mange endringer. Det kan føre til fragmentering av fagmiljøer og tap av kompetanse. Utvalget erkjenner at det kan være behov for mer desentraliserte tjenester i familievernnet, men mener at dette også kan løses i statlig regi.

Utvalget vil også vise til at tjenesten selv har formidlet til utvalget et sterkt ønske om at tjenesten fortsatt skal være organisert på statlig nivå. På innspillsmøtet 29. november 2018, hvor utvalget møtte ledere og ansatte i familievernnet, sa flere deltakere at de var opptatt av fortsatt organisering på statlig nivå. I NTNU Samfunnsforsknings undersøkelse blant ledere og ansatte i tjenesten advares det sterkt mot kommunal organisering. Frykten er at det kan føre til oppsmuldring av tjenesten, og oppfatningen er at det føles trygt å være statlig styrt. Man vet hva man får, det sikrer kontinuitet i tjenesten og noenlunde like vilkår ved kontorene. Dagens statlige styring oppfattes som både viktig og riktig internt i tjenesten, selv om noen også uttrykker at statlig standardisering og målstyring kan være problematisk.⁴⁵²

Samtidig er det grunn til å påpeke at familievernntjenesten står overfor en rekke utfordringer som har med tilgjengelighet for befolkningen og samordning med andre tjenester å gjøre. Utvalget ser at kommunalt ansvar for familievernntjenesten potensielt kan gi bedre geografisk tilgjengelighet og ikke minst bedre samordning, samarbeid og dermed også mer kunnskap om familievernntjenesten i det kommunale hjelpeapparatet. Utvalget vil særskilt peke på potensialet i samlokalisering og samarbeid med helsestasjonene og skolehelsetjenesten, som har naturlige og jevnlig kontakt punkter med alle familier, barn og unge. Mye av familievernets virksomhet er dessuten overlappende og nært relatert til det kommunale barnevernets forebyggende arbeid og lavterskel hjelpetiltak i familien. Organisasjonsfaglig anses det som en stor fordel at en tjeneste ligger på samme forvaltningsnivå som samarbeidende tjenester.

Utvalget mener hensynet til brukerne må tillegges betydelig vekt. Dette gjelder også i vurderinger av forvaltningsnivå. Utvalget understreker behovet for at tjenesten er godt tilrettelagt for barn og unge. Dersom kommunal organisering gjennom kortere reisetid, lavere terskel og mer kunnskap om familievernntilbudet kan øke tilgjengeligheten, er dette gode argumenter for slik organisering. Mange kommuner vil likevel være for små til å ha et eget familievernkontor. Mange steder vil familievernntilbudet innlemmes i det øvrige kommunale tilbudet til familier, barn og unge. Familievernntjenesten kunne muligens passet inn i Familiens hus og andre barne- og familieetater i kommuner som har samordnet tilbud til familier, barn og unge. Dette er viktige universelle og selektive forebyggingsarenaer. Familievernnet kunne gjennom deltakelse i slik samlokalisering få bedre tilgjengelighet til flere familier, barn og unge enn i dag.

Samtidig er det grunn til å anta at kommunal organisering en del steder vil gi små og fragmenterte fagmiljøer innen familievern. Det er også vanskelig å sikre at familievernntjenesten videreføres som selvstendig tjeneste i de minste kommunene. Utvalget legger avgjørende vekt på at familievernntjenesten bør fortsette å eksistere som en selvstendig og særpreget tjeneste. Den bør være en relasjonsspesialisert tjeneste det er lav terskel for å ta kontakt med. I tillegg bør tjenesten ha en ikke-diagnostiserende tilnærming, høy fagkompetanse og gi hjelp av høy kvalitet til hver enkelt bruker. Den systemiske og relasjonelle kompetansetradisjonen som familievernnet ivaretar, er unik, og det er svært viktig at den videreføres. Utvalget mener

⁴⁵²Molden et al., 2019.

det er avgjørende at de organisatoriske rammene ivaretar denne tradisjonen. Familievern tjenestens særpreget og særegne verdier bør videreføres, og det statlige forvaltningsnivået gir etter utvalgets syn best rammevilkår for at familievern tjenesten fortsatt kan være en enestående, selvstendig og særegen tjeneste.

Utvalget mener også at staten bør ha ansvaret for oppgaver som krever sentrale beslutninger og et nasjonalt helhetsgrep for å kunne løses på en god måte. Bevilgninger over statsbudsjettet, i eget budsjettkapittel, oppleves som en mer stabil og sikrere økonomisk ramme for leveranse av tjenesten, sammenlignet med budsjettering over fylkes- og kommunebudsjetter. Særlig vil forebyggende oppgaver lettere kunne bli prioritert. På lavere nivå i forvaltningen kan en se seg nødt til å nedprioritere forebyggende oppgaver i møte med akutte behov. Utvalget vil også peke på at det er behov for at familievern tjenesten bygges ut ytterligere, og at det kan være et argument for statlig finansiering og statlig ansvar i en utbyggingsfase. Det vil være behov for økte bevilgninger til tjenesten i årene som kommer, og dette er budsjettøkninger som bør gjennomføres på nasjonalt nivå. Også kommunale og fylkeskommunale tjenester og satsinger kan finansieres gjennom øremerkede bevilgninger på statsbudsjettet, men utvalget vil peke på at prinsippet om lokalt selvstyre tilsier rammefinansiering framfor øremerkede tilskudd. Vi viser også til prinsippet om at det myndighetsorganet som er tillagt ansvar og beslutningskompetanse for en oppgave, også bør ha ansvaret for å finansiere utgiftene til oppgaveløsningen.⁴⁵³

Det aller viktigste argumentet for statlig styring er at familievernet er og bør fortsette å være en selvstendig og særegen tjeneste, og at dette krever nasjonal koordinering og finansiering. Utvalget ser en rekke fordeler ved kommunal og delvis også fylkeskommunal organisering, men vi mener familievern tjenesten bør videreføres som en tjeneste på statlig nivå. I tillegg til fortsatt statlig forvaltningsnivå finnes det en rekke andre forutsetninger som må oppfylles for å styrke familievern tjenesten. Dette gjelder blant annet mer kunnskap om familievernet i kommunale tjenester og i befolkningen. I tillegg er økt tilgjengelighet en viktig forutsetning, jf. utvalgets øvrige anbefalinger.

15.2 Organisering og styring

Utvalget er bedt om å drøfte dagens organisering av tjenesten. Organisering er ett av flere virkemidler som brukes for å styre tjenesten. Organisering handler om hvordan ansvaret for en tjeneste eller en oppgave skal fordeles.

Familievern tjenesten er organisert og driftes i dag på statlig forvaltningsnivå. Virksomheten reguleres av familievernkontorloven, og oppgaver tildeles kontorene av Barne- og familiedepartementet (BFD), Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Barne- og ungdoms- og familieetaten (Bufetat, den statlige regionale familievern tjenesten).

Boks 15.2 Organisering og styring

- Stortinget styrer tjenesten gjennom loven, årlige bevilgninger og overordnede styringssignaler.
- Barne- og familiedepartementet (BFD) er overordnet fagdepartement. BFD gir Bufdir oppgaver og oppdrag. Styrer tjenesten gjennom instruksjer og årlige tildelingsbrev, handlingsplaner, strategidokumenter og pålegg.

⁴⁵³Se Rapport fra ekspertutvalg (2018): Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene (Hagen-utvalget), andre strekpunkt, side 16. NOU 2000: 22, kapittel 5.5.4.

- Bufdir har overordnet fag- og virksomhetsstyringsansvar overfor de fem regionene og underliggende tjenester. Styrer gjennom instruks, disponeringsbrev til regionene, strategidokumenter (som for eksempel Kvalitetsutviklingsprogrammet) og handlingsplaner (som for eksempel Opptrappingsplanen for samtaler med barn).
- Bufetat er den statlige regionale familievernmyndigheten fra 2004 jf. familievernkontorloven § 2. Bufetats regionkontorer har ansvaret for dimensjoneringen av familievern- og meklingstilbudet i regionene, og drift, styring og faglig «oppfølgingsansvar» overfor familievernkontorene. Styringssignalene og budsjettene som blir tildelt regionene på post 01 og 70, fordeles gjennom disponeringsskriv til de offentlige kontorene og gjennom tildelingsbrev til de ideelle kontorene.
- Familieverntjenesten har 41 hovedkontorer fordelt på de fem regionene. Underlagt hovedkontorene finnes det avdelingskontorer og utekontorer.

Alle familievernkontorene yter tjenester direkte til brukerne og i samarbeid lokalt med andre tjenester. Oppgavene er definert i familievernkontorloven § 1 og i styringsdokumentene, i instruks og årlige disponeringsskriv fra regionkontorene til de offentlige kontorene, og driftsavtaler og årlige tilskuddsbrev til de ideelle familievernkontorene.

[Boks slutt]

15.2.1 Stortinget

Familieverntjenesten styres politisk av Stortinget og regjeringen. Stortinget er lovgivende myndighet og har vedtatt lov om familievernkontorer. Stortinget vedtar også eventuelle endringer i loven.

Det er også Stortinget som gir også føringer for familieverntjenestens virksomhet og prioriteringer i vedtak og merknader i innstillinger til budsjettet, og i innstillinger til meldinger og proposisjoner fra regjeringen.

Stortinget vedtar som bevilgende myndighet bevilgninger over statsbudsjettet. Budsjettmidler til familieverntjenesten bevilges over kapittel 842 *Familievern* på BFDs budsjettområde. I tildelingen for 2019 er det satt av 607,6 millioner kroner til kapittel 842. Midlene som tildeles de offentlige kontorene over post 01 utgjorde i 2019 om lag 60 prosent (363,0 millioner kroner) av den samlede bevilgningen. Tilskuddene til de kirkelige familievernkontorene over post 70 utgjorde 35 prosent (213,5 millioner kroner) i 2019 mens midler til spesielle driftsutgifter (post 21) utgjorde 5 prosent (31,1 millioner kroner).

15.2.2 Regjeringen

Regjeringen ved Barne- og familiedepartementet (BFD) styrer Bufdir politisk gjennom tildelingsbrev, møter og øvrig styringsdialog, samt gjennom instruks om økonomi og virksomhetsstyring.⁴⁵⁴

Boks 15.3 Utdrag fra tildelingsbrev 2019

Departementet styrer Bufetat ved å fastsette mål for styringen av etaten. Innledningsvis i tildelingsbrevet for 2019 står det:

⁴⁵⁴Instruksen er fastsatt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) juni 2014, i medhold av § 3 i Reglement for økonomistyring i staten.

Tildelingsbrevet er basert på Prop. 1 S (2018–2019) for BLD, Innst. 14 S (2018–2019) og Innst. 15 S (2018–2019), samt de presiseringene som gis i dette brevet.

Videre under mål og resultatkrav for 2019 står det at der ikke annet er sagt, legges det til grunn at den løpende virksomheten videreføres. I brevet står det videre:

Målene for 2019 er begrenset til de områder hvor behovet for endring er størst. Det betyr ikke at områder uten mål er mindre viktige.

I tildelingsbrevet for 2019 er det angitt tre prioriterte styringsparametere og resultatkrav (henholdsvis S og R):

S1: Andelen barn som høres i mekling.

R1: Minimum 30 prosent av barn over 7 år høres i forbindelse med mekling.

S2: Andelen avtaleinngåelser i saker der foreldre vurderer å reise sak for retten.

R2: Minimum 35 prosent.

S3: Flere foreldre skal få tilbud om foreldrestøtte.

R3:

a) økt bruk av foreldrestøttende tiltak i kommunene.

b) økt bruk av foreldrestøttende tiltak ved krisesentrene fra 2018-nivå.

I tillegg til styringsparametere og resultatkrav angir BFD ulike oppdrag i tildelingsbrevet.

Oppdragene har en annen form enn styringsparametere. De er mer aktivitetsbaserte ved at de besvares med egne rapporter eller ulike konkrete tiltak. I 2019 er det angitt et oppdrag som er videreført fra 2018. Dette oppdraget er knyttet til målet om foreldrestøtte og er formulert slik: «Koordinere og følge opp regjeringens nasjonale strategi for foreldrestøtte Trygge foreldre – trygge barn (2018–2021)».

Ellers står det i tildelingsbrevet at arbeidet med å forbedre tilbudet til familier berørt av vold og å sikre at flere barn høres i forbindelse med mekling, skal prioriteres. Det nevnes spesielt at det er viktig at familieverntjenesten samarbeider med relevante kommunale tjenester.

[Boks slutt]

15.2.3 Direktorat og etat

Det statlige barne- og familievernet (Bufetat) består av et sentralt nivå (Bufdir) og fem regioner. Bufdir er sentralt nivå for Bufetat og fagorgan for familieverntjenesten. Bufdirs rolle er å være faglig rådgiver for BFD, iverksetter av vedtatt politikk, forvalter av lov og regelverk og etatsstyrer.

Bufdir har det faglige ansvaret og styrer Bufetat gjennom disponeringsbrev, strategier, møter og annen styringsdialog. I disponeringsbrevet, se boks 15.6, ble det for 2019 samlet sett bevilget 554,6 millioner kroner til de fem regionene på kapittel 842, post 01/70. Bevilgningene i statsbudsjettet for 2019 var på disse to postene 576,5 millioner kroner. Differansen skyldtes at en del av midlene ble holdt tilbake i direktoratet og benyttet til dekning av kostnader til IKT/telefoni. En annen del ble blant annet brukt til å utvikle fag- og rapporteringssystemet FADO. Videre gikk om lag 5 millioner kroner til Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF), til dekning av kostnader til HR, regnskap og revisjon ved SKF-kontorene.

Bevilgningen til hver region består av en grunntildeling som fordeles til de enkelte regionene, blant annet etter den enkelte regions andel av befolkningen. I tillegg til grunntildelingen ble det i 2019 tildelt midler til spisskompetansemiljøene, økt behandlingsskapasitet i familievernet, sinnemestringsprogrammet ved Region Midt-Norge, differensieringsprosjektet i mekling

ved Region øst, utprøving av FFT i familievernet ved Region sør, prosjektet «I tjeneste for Norge» og forvaltning og utvikling av «Hva med oss?»-kursene.

Boks 15.4 Utdrag fra tildelingsbrev 2018

I tildelingsbrevet for 2018 er målene mer overordnet formulert som hovedmål og delmål. Alle styringsparameterne for familievernet er sortert under hovedmålet: «Trygge rammer for familiene» og delmålet «Trygge familierelasjoner, likestilte foreldre og godt foreldresamarbeid til beste for barna».

I 2018 er det angitt fem styringsparametere og resultatkrav:

S1: Andel barn som høres i mekling.

R1: Minimum 30 prosent av barn over 7 år høres i forbindelse med mekling.

S2: Andel avtaleinngåelser i saker der foreldre vurderer å reise sak for retten.

R2: Minimum 40 prosent.

S3: Avdekking og oppfølging av vold i familievernets saker.

R3: Andelen saker hvor det gis et tilbud om behandling og oppfølging av familier med utfordringer knyttet til vold, bør utgjøre 20 prosent av avsluttede saker.

S4: Tiltak som gir hjelp og støtte til foreldre.

R4: Økt bruk av foreldrestøttende tiltak fra 2017-nivå.

S5: Familievernets forebyggende arbeid i samarbeid med kommunene.

R5: Styrket samarbeid mellom familieverntjenesten og relevante kommunale tjenester.

De to første styringsparameterne er videreført til 2019, bare med en litt annen ordlyd. I tillegg er resultatkravet til andelen avtaleinngåelser i saker der foreldre vurderer å reise sak for retten, redusert fra 40 prosent i 2018 til 35 prosent i 2019.

Det ble gitt to oppdrag i 2018. Det ene oppdraget «Koordinere og følge opp regjeringens nasjonale strategi for foreldrestøtte Trygge foreldre – trygge barn», står også i tildelingsbrevet for 2019.

Det andre oppdraget handler om samarbeid mellom Domstoladministrasjonen, familieverntjenesten og domstolene for å utvikle og tilrettelegge tiltak for bedre samhandling i saker med høyt konfliktnivå etter barneloven. Dette omfatter å identifisere saker som bør sendes tilbake fra domstolene til mekling i familievernet.

[Boks slutt]

I disponeringsbrevene blir det angitt styringsparametere og oppdrag. Mange av disse oppdragene løper inntil noe annet blir sagt. Det innebærer at det er krevende å få oversikt, særlig over den totale mengden av oppdrag.

Fra omkring 2011 ble parameterne som etaten skulle måles på, mer kvantitative, sammenlignet med for tidligere år. Eksempelvis ble det fra 2011 angitt et krav om at det i alle meklingssaker skulle tilbys time innen tre uker fra begjæring, og at minst tre av fire meklingssaker skulle gjennomføres på et familievernkontor. De to styringsparameterne som her er nevnt, var sist tatt inn i tildelingsbrevene for henholdsvis 2016 og 2014, antagelig fordi tre-ukers-kravet da var så godt som oppnådd, mens kravet om bruk av egne meklere var oppfylt i ni av ti tilfeller.

I 2017 kom det inn et krav om at antall konsultasjoner skulle være i gjennomsnitt 500 konsultasjoner per terapeutårsverk (med unntak av 450 i region nord, der det lavere kravet var begrunnet med geografiske forhold).

I perioden fra 2015 til 2019 har familievernnet blitt budsjettmessig styrket med 143 millioner kroner. Den største tildelingen var i 2015, da bevilgningen ble økt med 45 millioner kroner. Midlene skulle brukes til å øke familievernkontorenes behandlingsskapasitet med flere stillinger, blant annet for å sikre et geografisk likeverdig tilbud, jf. Riksrevisjonens påpekning i 2012. Midlene skulle gå til å styrke familievernets arbeid med forebyggende familievern gjennom foreldrestøttende tiltak. De skulle også gå til etableringen av spisskompetansemiljøene høykonflikt og vold.

Bufetat består av fem regioner: nord, Midt-Norge, vest, øst og sør. Det er til sammen 57 hoved- eller avdelingskontorer, i tillegg til 33 utekontorer. Tabell 15.1 viser alle hoved- (H) og avdelingskontorer (A).

Bufetat, ved regionene, styrer kontorene gjennom disponeringsskriv (til de offentlige kontorene) og tilskuddsbrev (til de ideelle kontorene).

Styringssignalene og budsjettene som blir tildelt regionene på post 01 og 70, fordeles gjennom disponeringsskriv til de offentlige kontorene og gjennom tildelingsbrev til de kirkelige kontorene. En del av midlene blir også benyttet til regionenes egne leveranser av tjenester til familievernkontorene.

Boks 15.5 Rapporteringskrav, resultatkrav og styringsparameter fra BFD. Familievern, 2019

Rapporterings- og resultatkrav	Styringsparameter	Til
Antall nye meklinger hos eksterne meklere		Bufdir/regionkontorer
Antall henvendelser om samvær med støttet tilsyn		Bufdir/regionkontorer
Tiltak som gir bedre hjelp og støtte til familier	Økt bruk av foreldrestøttende tiltak sammenlignet med 2018-nivå	Bufdir/regionkontorer/familievernkontorer
Meklinger med mer enn én meklingsstime gjennomført av familievernnet		Bufdir/regionkontorer/familievernkontorer
Andelen som bruker det frivillige meklingsstilbudet i saker der foreldre vurderer å reise sak for retten	Minimum 50 %	Bufdir/regionkontorer/familievernkontorer
Andelen meklingsaker hvor det gis tilbud om time innen tre uker fra begjæring	100 %	Bufdir/regionkontorer/familievernkontorer
Andelen behandlingssaker hvor det gis tilbud om time innen fire uker fra begjæring	85 %	Bufdir/regionkontorer/familievernkontorer
Barns deltakelse i kliniske saker		Bufdir/regionkontorer/familievernkontorer

		nkontorer
Flere barn skal høres i mekling	Minimum 30 % av berørte barn fra 7 år høres i mekling	Buf-dir/regionkontorer/familievernkontorer
Andelen avtaleinngåelser (i meklingsaker) der foreldre vurderer å reise sak for retten	Minimum 40 %	Buf-dir/regionkontorer/familievernkontorer
Familievernets forebyggende arbeid i samarbeid med kommunene – rapporteringen skal inkludere antall deltakere og antall grupper/kurs		Buf-dir/regionkontorer/familievernkontorer
Barneverntjenester og helsestasjoner som familievernet har inngått avtale med		Buf-dir/regionkontorer/familievernkontorer

[Boks slutt]

Boks 15.6 Utdrag fra disponeringsbrevet for 2019

Innledningsvis i disponeringsbrevet fra Bufdir til Bufetat for 2019 står det:

Disponeringsbrevet fastsetter årlige mål for regionene i Bufetat, og inneholder styringssignaler om årlige prioriteringer, føringer og økonomiske rammer. Instruks for økonomi- og virksomhetsstyringen i Bufetat presiserer og dokumenterer oppgaver og fullmakter for Bufetat som ikke forandrer seg årlig.

Disponeringsbrevet bygger på statsbudsjettet, tildelingsbrev 2019, etatens strategi 2018–2020 – Kvalitetsutviklingsprogrammet og instruks for økonomi og virksomhetsstyringen i Bufetat av 29.06.18.

Generelt vil føringer som er gitt i tidligere disponeringsbrev også gjelde for 2019. Dette gjelder oppdrag, prosjekter og deltakelse i prosjekter som ikke er gjennomført eller ferdigstilt. Unntak fra dette vil være særskilt omtalt der det er aktuelt.

Der regionen skal bidra inn i prosjekter og oppdrag som ikke omtales her, vil dette komme i tillegg til disponeringsbrev. I tilfeller der regionen vurderer å avslutte eller nedprioritere oppgaver som gitt av direktoratet, skal dette avklares med direktoratet.

Regionen skal følge standardiserte forløp og nasjonale vedtatte rutiner. Dersom rutiner eller maler ikke fungerer etter hensikten, må dette meldes til direktoratet.

For spisskompetansemiljøene og adopsjonsområdet skal regionen rapportere hver måned. Begrunnelsen for dette er at direktoratet har behov for få en tettere oppfølgingen av disse områdene og gjennom dette mulighet for å justere retning ved behov.

Alvorlige hendelser skal rapporteres umiddelbart til direktoratet i henhold til rutine.

Direktoratet skal utøve effektiv etatsstyring med tydelige mål og prioriteringer. Direktoratet vil i 2019 utvikle nytt styringssystem for direktorat og Bufetat. Med styringssystem menes den del av virksomhetens styring som omfatter hvordan virksomhetens aktiviteter planlegges, gjennomføres, evalueres og korrigeres i samsvar med krav fastsatt i lov eller forskrift.

Arbeidet med nytt styringssystem vil føre til en endring i direktoratets oppfølging og styring av regionene, herunder revidering av styringsparametere, rapporteringskrav, indikatorer og rutiner for eskalering og avvikshåndtering.

Regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform og mål- og resultatstyring, fordrer at oppnådde resultater og effekter i 2019 dokumenteres og synliggjøres. Effektiviseringskrav i offentlig sektor stiller økte krav til effektiv ressursutnyttelse i Bufetat.

[Boks slutt]

Boks 15.7 Kvalitative rapporteringskrav fra Bufdir til regionene. Familievern, 2019

Kvalitative rapporteringskrav	Til
Konkretisere hvordan etterlevelsen av de regionale planene for implementering av differensieringsprosjektet i mekling er sikret (tertial- og årsrapport)	Region
Redegjøre for arbeidet med spisskompetansemiljøene (månedlig)	Region
Redegjøre for familievernets forebyggende virksomhet og samarbeid med kommunale tjenester (årsrapport)	Region

[Boks slutt]

Disponeringsskrivet fastlegger myndigheten enhetene i regionen har til å disponere midler. Det fastlegger også ansvaret lederne har for å oppnå og rapportere resultater.

Disponeringsskrivet er bygget opp på samme måte som tildelings- og disponeringsbrevene. Det er styringsparametere og resultatkrav som skal rapporteres enten manuelt eller i FADO.

Styringsparametere i disponeringsskrivene som sendes fra regionene til kontorene, er i stor grad sammenfallende med de som Bufdir har fastsatt i sitt disponeringsbrev til regionen.

I hovedsak skal den delen av budsjettet som går til å dekke driften ved hvert kontor, fordeles etter størrelsen på befolkningen som hører til kontoret, på samme måte som for grunntildelingen i disponeringsbrevet. I tillegg bevilges det midler til kompetansehevede tiltak. Kontorer med spisskompetansemiljøer får egne midler til dekning av kostnader. Det samme gjelder for eventuelle andre prosjekter som drives av kontoret.

Boks 15.8 Rapporteringskrav, resultatkrav og styringsparametere fra Bufdir. Familievern, 2019

Rapporterings- og resultatkrav	Styringsparametere	Til
Plan for bruk av økte tildelinger		Region
Antall meklerbevillinger (eksterne og ansatt i familieverntjenesten)		Region

Saker i familievernet hvor det har vært arbeidet med vold		Region/familievernkontorer
Kliniske grupper for barn arrangert av familieverntjenesten selv		Region/familievernkontorer
Samarbeid med kommuner som driver samtalegrupper for barn		Region/familievernkontorer
Kliniske grupper for voldsutsatte		Region/familievernkontorer
Gjennomsnittlig antall konsultasjoner ¹ i familievernet per terapeutårsverk	500 timer per terapeutårsverk i region øst, sør, vest og midt; 450 timer i region nord	Region/familievernkontorer

¹ Konsultasjon er tid med klient.

[Boks slutt]

Tabell 15.1 Hoved- og avdelingskontorer, fordelt på region.

Region øst	Region sør	Region vest	Region Midt-Norge	Region nord
Asker og Bærum (H)	Aust-Agder (H)	Bergen og om-land (H)	Kristiansund (H)	Alta (H)
Christiania torv, Oslo (H)	Drammen-Kongsberg, avdeling Drammen (H)	Bjergvin (H)	Levanger (H)	Bodø (H)
Enerhaugen, Oslo (H)	Drammen-Kongsberg, avdeling Kongsberg (A)	Bryne (A)	Molde (H)	Finnsnes (H)
Follo (H)	Grenland (H)	Egersund (A)	Namsos (H)	Hammerfest (A)
Homansbyen, Oslo (H)	Hallingdal (A)	Førde (H)	Trondheim, Trøndelag (H)	Harstad (H)
Innlandet, avdeling Gjøvik (A)	Ringerike (H)	Haugalandet (H)	Ålesund (H)	Indre Finnmark (H)
Innlandet, avdeling Hamar (H)	Søndre Vestfold (H)	Nordfjord (H)		Lofoten og Vesterålen (H)
Innlandet, avdeling Lillehammer (A)	Vest-Agder, avdeling Farsund (A)	Odda (A)		Mo i Rana (H)

Innlandet, avdeling Tynset (A)	Vest-Agder, avdeling Kristiansand (H)	Stavanger (H)		Narvik (A)
Nedre Romerike (H)	Vestfold (H)	Stord (A)		Tromsø (H)
Oslo Nord (H)	Øvre Telemark (H)	Sogn (A)		Øst-Finnmark (H)
Otta (H)				Mosjøen (H)
Østfold, avdeling Askim (A)				
Østfold, avdeling Fredrikstad (H)				
Østfold, avdeling Moss (A)				
Øvre Romerike, Jessheim (H)				
Øvre Romerike, Kongsvinger (A)				

[:figur:figX-X.jpg]

Figur 15.1 Familievernkontorer i Norge

Transportøkonomisk institutt (TØI).

15.2.4 Familievernkontorene

De ulike familievernkontorene er organisert enten som hovedkontorer, avdelingskontorer eller utekontorer. 41 av kontorene er hovedkontorer. 16 kontorer er avdelingskontorer under ledelse av et hovedkontor og 33 av kontorene er utekontorer.⁴⁵⁵

- Hovedkontorer med en formell, stedlig leder og ordinære åpningstider (hele dagen, alle hverdager).
- Avdelingskontorer som er underlagt et hovedkontor. Leder på hovedkontoret har også administrativt ansvar og personalansvar for avdelingskontoret. Avdelingskontorer har også ordinære åpningstider.
- Utekontorer er tilbud uten fast daglig drift. Disse er også underlagt et hovedkontor. Utekontorene har ikke ordinær åpningstid, men tilbud på enkelte ukedager, som regel med et mer begrenset tilbud.

Av de 41 hovedkontorene er 24 statlige og 17 ideelle. 7 av de ideelle kontorene er eid av frittstående stiftelser, og 10 er avdelingskontorer under Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF).

⁴⁵⁵Lunke & Johnsson, 2019. Se tabell 2.1.

15.2.5 Spisskompetansemiljøer og styring av fagutviklingen

Buudir er både etatstyrer for Bufetat og fagdirektorat for barnevern- og familieverntjenestene. Direktoratet har det overordnede ansvaret for den faglige og administrative ledelsen av etaten, og setter premissene for den faglige utviklingen. Direktoratet utreder og kommer med forslag til direktørmøtet om retningen for fagutviklingen.

I utvalgets mandat påpekes det at det har vært foretatt organisatoriske endringer i tjenesten de siste årene. Blant annet er det etablert spisskompetansemiljøer og ressursmiljøer på prioriterte områder. Eksempler på slike områder er familievernets arbeid med vold i nære relasjoner, høy konflikt mellom foreldre etter brudd, foreldrestøtte og forebygging, samtaler med barn og familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse. Spisskompetansemiljøene bistår direktoratet med erfaringsbasert kunnskap i utviklingen og gjennomføringen av fagutviklingsplaner og digitale veiledere på sine områder.

Spisskompetansemiljøene er en del av en kompetansemodell som Buudir har utarbeidet for spesialiserte tjenester og praksisutvikling. Spisskompetansemiljøene har et nasjonalt ansvar for praksisutvikling, implementering, opplæring, kvalitetssikring og veiledning av faglig standardisert praksis i andre enheter. Ressurskontorene (ett i hver region på hvert enkelt spisskompetansefelt) skal bidra med praksisveiledning, bistå med kompetanseoverføring og koordinere regional kompetanse. Generalistkontorer (alle kontorene) skal gi bistand til brukerne i kliniske saker og mekling.

Buudir har faglig ansvar for arbeidet i spisskompetansemiljøene, mens Bufetat har ansvar for styringen. Alle styringsdokumentene blir vedtatt av Buudirs direktør.

I sin funksjon som etatstyrer skal direktoratet være det organet som oppretter spisskompetansemiljøet, gir faglig styring og utvikler mål og styringsparametere for feltet.

Det er regionene som har ansvar for styring, samordning og evaluering av spisskompetansemiljøet og kompetansemodellen innen egen region. Styringsansvaret ligger i den regionen som spisskompetansemiljøene er lokalisert i. Det øverste styringsansvaret i regionen ligger hos regiondirektøren, som følger opp vedtak fra møter med de andre direktørene. Hver avdelingsdirektør har et særskilt ansvar for å følge opp både spisskompetansemiljøer og regionale ressursmiljøer som ligger under avdelingsdirektørens område. Videre har kontorlederne ansvaret for å følge opp spisskompetansemiljøene på de kontorene der disse er plassert. Regionledelsen skal styre hvordan spisskompetansemiljøet løser sine oppdrag, sikre kvalitet og at spisskompetansemiljøet har rett kompetanse. Om Buudir ønsker å instruere spisskompetansemiljøene, for eksempel ved å be om en spesifikk leveranse, må dette formelt skje i styringslinjen. Styringen av spisskompetansemiljøene og de regionale ressursmiljøene handler slik sett om å følge opp at spisskompetansemiljøene og de andre nivåene i kompetansemodellen leverer det som er besluttet i styringslinjen.

Boks 15.9 Stiftelsen Kirkens Familievern

Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF) består av 10 familievernkontorer med totalt 140 ansatte. SKF er en ideell aktør og organisert som egen stiftelse. SKF har to personer ansatt i sentraladministrasjonen; en direktør og en økonomimedarbeider. Disse to har ansvar for HMS, personalforvaltning, informasjonsarbeid og ledelse.¹ Ifølge disponeringsbrevet fra BFD ble det for 2019 bevilget på kapittel 842, post 70 om lag 5 millioner til Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF). SKF dekker HR-, regnskaps- og revisjonsfunksjonene for stiftelsens familievernkontorer.

¹ <http://kirkensfamilievern.no/about-post/organisasjon/>

[Boks slutt]

Med Bufdirs faglige ansvar og Bufetats styringsansvar styres spisskompetansemiljøene. Spisskompetansemiljøene er imidlertid i seg selv også en del av Bufdirs og Bufetats styring av familievernnet. Et virkemiddel for styring er bruk av informasjon. Informasjon handler om kunnskapsgrunnlaget for tjenesten. Hvordan kan tjenesten skaffe seg kunnskap og informasjon om det feltet som skal styres, og hvilke kunnskapskrav skal stilles til de som skal stå for en bestemt tjeneste? Familievernnet er ikke standardisert gjennom formelle krav om en bestemt type utdanning, men mange av de ansatte har likevel et felles kunnskapsgrunnlag ved at de har samme type videreutdanning i familierapi. Styring gjennom kunnskapsgrunnlag handler også om hvordan tjenesten er knyttet til forsknings- og utdanningsmiljøer på fagområdet, slik at en kan bygge på best mulig kunnskap og informasjon i utøvelsen av tjenesten. Skal tjenesten dra veksler på eksterne kunnskapsmiljøer, eller skal slike miljøer bygges opp internt i tjenesten? For familievernets del er tjenesten knyttet opp til eksterne forsknings- og utdanningsmiljøer. I tillegg bygges egne kompetansemiljøer opp internt i tjenesten. Spisskompetansemiljøene innen familievernnet utvikler standardiserte metoder og bidrar til Bufdirs styring gjennom utforming av tjenestens kunnskapsgrunnlag. Se kapittel 16 for mer om Bufetats kompetanse- og fagutviklingsarbeid.

15.3 Vurdering og drøfting av organisering og styring

15.3.1 Styringsvirkemidler

Styring handler om å gi retning til hvordan en oppgave skal gjennomføres og løses. Styring kan finne sted ved hjelp av ulike virkemidler. Både organisering, finansiering, informasjon og autoritet kan tas i bruk for å styre en offentlig tjeneste eller løsningen av en bestemt oppgave.⁴⁵⁶ En diskusjon om organisering og styring reiser derfor mange ulike, men også innbyrdes sammenhengende problemstillinger.

15.3.1.1 Dagens organiseringsmodell

En statlig tjeneste med kontorer og ansatte utover landet kan enten styres direkte av departementet, eller som i dag, gjennom et direktorat, Bufdir, og en underliggende etat, Bufetat. Utvalget mener dagens organiseringsmodell i all hovedsak ser ut til å fungere tilfredsstillende, men vil peke på noen svakheter og utfordringer.

Familieverntjenesten utgjør en forholdsvis liten del av direktoratets og etatenes samlede ansvarsområde. Dette kan føre til mindre oppmerksomhet overfor familieverntjenesten enn overfor barneverntjenesten. Et argument for å organisere disse to tjenestene i samme etat og under samme direktorat, var en forventning om at det ville tjene samarbeidet mellom de to. Evalueringen av reformen avdekket imidlertid at det er svært lite kontakt mellom familievernnet og det statlige regionale barnevernet.⁴⁵⁷ Hovedårsaken til dette er de ulike oppgavene tjenestene har. Det statlige barnevernet er en sekundærtjeneste. Det statlige barnevernet tilbyr institusjonsplasser, visse typer fosterhjem og faglig bistand til kommuner som ber om det, men det er de kommunale barneverntjenestene som til enhver tid har ansvar for barna, og som i større grad har tilgrensende ansvar og oppgaver mot familieverntjenesten.

⁴⁵⁶Hood & Margetts, 2007.

⁴⁵⁷Myrvold et al., 2011.

15.3.1.2 *Fra autoritet til dialog*

Autoritet er ett av flere styringsvirkemidler. Bruk av autoritet handler om å kunne fastsette regler, prosedyrer, mål og resultatkrav til en tjeneste, og om muligheten til å gi sanksjoner i tilfelle tjenesten ikke følger de foreskrevne reglene eller når fastsatte mål. I familievernet utformer overordnede myndigheter regler og stiller krav til tjenestens utføring av oppgaver. Disse kravene er dels hjemlet i lov og forskrifter, dels i styringsparametere og mål som blir gitt av departement og direktorat.

Bufdir og Bufetat har deltatt på flere av utvalgets møter. Utvalget er derfor informert om direktoratets arbeid med å redusere uønsket variasjon, utarbeide felles grunnlag for god praksis og digitalisere og effektivisere familievernertjenesten. Veldig mye av departementets, direktoratets og Bufetats arbeid de siste årene har handlet om reduksjon av variasjon og utvikling av mer likeverdige tjenester.⁴⁵⁸

Både ledere og ansatte i familievernertjenesten forteller i NTNU Samfunnsforsknings undersøkelse at de opplever en sterkere styring av tjenesten gjennom Bufetat og Bufdir de senere årene.⁴⁵⁹ Det ser ut til at mange ser særlig på standardisering av faglig virksomhet som utfordrende, samtidig som det også påpekes at noen styrings- og standardiseringsgrep har vært gode og hensiktsmessige. Utvalget er kjent med at Bufdir i utviklingen av prosessmeglingsmodellen hadde en stor grad av involvering fra ulike grupper ansatte, og at dette trekkes fram av mange som et godt eksempel på fagutvikling.

Som tidligere påpekt er balansen mellom byråkratisk styring og faglig skjønn en klassisk diskusjon om styring. Skal en la profesjonene ha en utstrakt grad av selvstyre, eller må de kontrolleres fra overordnet nivå for at forvaltningen skal fungere best mulig? I de senere årene er det blitt mer vanlig å peke på at både profesjonsstyring og styring gjennom autoritet blir problematisk i et samfunn som blir mer og mer preget av kompleksitet og uklare sammenhenger. De komplekse utfordringene tjenesten står overfor, fører til at en ikke kan styre oppgaveutføringen gjennom detaljerte instruksjoner og regler fra et overordnet organ. For å løse sammensatte utfordringer kreves det at en forstår den konkrete situasjonen og har mulighet til å tilpasse innsatsen basert på dette. Der det er komplekse utfordringer som skal løses, må styringen derfor basere seg på gjensidig forståelse og tilpasning mellom involverte aktører. Dessuten er skjønn konstituerende for profesjonsutøvelsen, og skjønn forutsetter autonomi. Skjønn er nødvendig for å tilpasse generell kunnskap til det individuelle tilfellet. I noen typer profesjonsutøvelse, særlig der man baserer seg på kommunikasjonsbaserte metoder, er rommet for skjønn viktigere enn der tiltaket eller metoden er av instrumentell karakter. I slike praksiser, som i familievernet, er det derfor en utfordring å finne riktig balanse mellom styring og faglig autonomi.

Slik det kommer fram i NTNU Samfunnsforsknings undersøkelse, etterlyses tettere dialog mellom kontorene og de som styrer fra sentralt hold. Mange informanter formidler at de opplever å bli styrt gjennom pålegg og krav, uten av de blir invitert med inn i prosessen. De opplever at det er for lite dialog mellom Bufdir og tjenesten.

Mange ansatte mener at tjenestens oppgaver og metodikk er dårlig egnet for standardisering. De ansatte frykter retningslinjer som blir for mekaniske i møte med ulike mennesker og ulike relasjoner. Det påpekes behov for balanse mellom fjerning av uønsket variasjon og lokale

⁴⁵⁸<https://www.bufdir.no/globalassets/documents/bufdir----desentralisering-av-oppgaver-fra-staten-til-fylkeskommunene.pdf>

⁴⁵⁹Det skilles ikke alltid mellom Bufdir og Bufetat blant informantene, de ses ofte under ett som statlige styringsorgan.

tilpasninger og kreativitet. Systemisk tenkning er kontekst- og relasjonsorientert. I et slikt lys kan standardisering framstå som lite hensiktsmessig.

I undersøkelsen fra NTNU Samfunnsforskning gir informantene generelt sett uttrykk for at de per i dag opplever å kunne anvende faglig skjønn i arbeidet sitt, men flere opplever også at noen endringer er i ferd med å skje på dette området. Måten de skal arbeide på blir mer og mer definert fra sentralt hold. Det anføres at det er viktig at det fortsatt gis rom for lokale løsninger, og at det ikke er for mange pålegg. De ansatte mener for mye fokus på mål- og resultatoppnåelse kan ha negative konsekvenser for tjenestenes kvalitet. Det som familieverntjenesten og det enkelte kontor blir målt på, oppleves ikke nødvendigvis som konstruktivt med tanke på kvalitet.⁴⁶⁰

15.3.1.3 Utvalgets vurderinger

Familievernkantorene er underlagt den statlige barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), med et sentralt direktorat og fem regionale etatskontorer. Utvalget vil påpeke at dagens organisering av familieverntjenesten under Bufdir og Bufetat ikke nødvendigvis er entydig hensiktsmessig på grunn av det manglende grunnlaget for samhandling mellom tjenestene som styres, og på grunn av den store forskjellen i størrelse og omfang på tjenestene. Utvalget vil også peke på at barnevern- og familieverntjenestene er ulike fordi de opererer på ulike fagområder og innenfor ulike fagtradisjoner.

I og med at dette utvalgets arbeid gjelder familievernet som tjeneste, har ikke utvalgets hovedfokus vært på den interne styringen av Bufetat. Utvalget vil likevel peke på noen relevante momenter som framkommer dels gjennom etatens egen beskrivelse av styringssystemet, dels gjennom den undersøkelsen som utvalget har bestilt med data fra de ansatte i familietjenesten.

Utvalget har observert at familieverntjenesten står overfor en avveining mellom ønsket om lite variasjon i tjenesten på den ene side, og på den andre side bruk av faglig skjønn og tilpassing av tilbudet til individuelle og lokale behov. Slik det ble påpekt i kapitlet om likeverdighet, peker et likhetsideal i retning av standardisering av metoder og pakkeforløp, mens likeverdighet i tjenesteytingen forutsetter at tilbudene tilpasses ulike menneskers og ulike gruppers behov – med rom for individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og en viss variasjon i tjenestetilbudet.

Utvalget anerkjenner Bufdirs arbeid for et likeverdig familievern. Intensjonen om minst mulig uønsket variasjon i tilbudet rundt i landet er god. Et eksempel på god utvikling i tjenesten de siste årene, er at ventetiden for tilbud om første konsultasjon har gått ned. Utvalget mener det er klokt og riktig av Bufdir og Bufetat å spre løsninger og praksis som har fungert godt til hele tjenesten. Standarder og veiledninger kan være nyttige virkemidler i arbeidet for et likeverdig tilbud. Samtidig er det viktig at den enkelte terapeut og mekler har rom til å bruke sitt faglige skjønn for å gi et godt, tilpasset tilbud til den enkelte familie. Utvalget mener det er viktig at styringen utføres på en slik måte at faglig skjønn og kreativitet og lokale variasjoner og mangfold i tjenesten ikke forsvinner.

Når det gjelder styringssystemet, vil utvalget peke på at styringsparametere og rapporteringsindikatorer som Bufdir bruker for å styre familievernet, i all hovedsak dreier seg om å måle innsats og aktiviteter. Derimot er det få eller ingen indikatorer som handler om å måle resultatene av tjenestens arbeid. Dette er ikke overraskende, gitt at tjenesten har oppgaver der det ikke er lett å måle effekter. Men dette gjør også målstyringssystemet i Bufetat sårbart overfor

⁴⁶⁰Molden et al., 2019.

det målforskyvningsproblemet som ble omtalt i kapittel 5, nemlig at fokus i tjenesten og i styringen av tjenesten blir flyttet fra resultat for brukerne og samfunnet, til innfrielse av aktivitetsmål. De til dels kritiske holdningene til målstyringen i familieverntjenesten som kommer fram i undersøkelsen fra NTNU Samfunnsforskning, kan forstås i et slikt perspektiv. Ut fra funnene i undersøkelsen mener utvalget at det kan være gode grunner til å videreutvikle en mer nettverks- og dialogbasert styringsform for familievernet. Dette vil kunne bidra til å ivareta den nødvendige tilliten i relasjonen mellom sentrale styringsorgan og de ansatte på kontorene.⁴⁶¹

Etter utvalgets vurdering ville det være nyttig for å få en klarere forståelse av disse forholdene om det ble foretatt en mer detaljert utredning av den interne organiseringen og styringen av Bufetat, sett fra både etatens og de lokale tjenestenes synsvinkel. En slik utredning kunne gi grunnlag for en grundigere avveining av forholdet mellom målstyring og faglig skjønn i en tjeneste som møter barn og familier i kriser og konfliktsituasjoner.

Utvalget har ikke vurdert den regionale organiseringen av Bufetat. Det ville være i tråd med regjeringens overordnede forvaltningspolitikk å legge det regionale nivået i Bufetat til de nye fylkene, for å unngå et for stort mangfold i statlig organisering på regionalt nivå. Utvalget har ikke hatt anledning til å foreta en grundig vurdering av fordeler og ulemper ved en omskaling av det regionale nivået, men vil peke på at dette kunne være et tilleggsoppdrag for den foreslåtte utredning av styring og organisering av Bufetat.

Det er etter utvalgets syn viktig at signaler om en utvikling mot for sterk grad av faglig styring og standardisering tas på alvor og lyttes til av styrende myndigheter. Styring av familievernet bør etter utvalgets syn ta utgangspunkt i at det er mennesker og relasjoner tjenesten arbeider med. Hver enkelt «sak» er unik. Rom for faglige skjønnsvurderinger i arbeidet er helt essensielt når man arbeider med mennesker og relasjoner. Utvalget vil advare mot en utvikling der for mye standardisering og målstyring går på bekostning av terapeutene og meklernes autonomi og egenart. Utvalget anbefaler en gjennomgang av dagens målstyring og rapportering med sikte på å stå igjen med få og godt begrunnede indikatorer. I tillegg til fornuftig måling, er mer dialog, gjensidig forståelse og tilpasninger, tillit til fagfolk, og eventuelt brukerundersøkelser viktige elementer i styring av tjenesten.

Internasjonal forskning peker på at andre modeller som for eksempel nettverksstyring eller New Public Governance er i ferd med å overta styringsfilosofien. Både ledelsesfaget og internasjonal forskning på offentlig forvaltning ser til nye løsninger enn dagens mål- og resultatstyring, som springer ut av samme tradisjon som New Public Management (NPM),⁴⁶² og i

⁴⁶¹Jf. tillitsreformene i Danmark og Sverige. Tillit kalles «Det nordiske gullet» (Nordiska ministerrådet 2017). Det pekes i stigende grad på potensialet som ligger i tillit som styringsmekanisme i måten offentlig sektor drives på. Tillitsreformbegrepet har dukket opp i den offentlige samtalen de siste fire-fem årene, særlig i forbindelse med at danske myndigheter i 2011 og København kommune i 2012, tok initiativet til en tillitsreform. Også svenske myndigheter initierte en tillitsreform, og nedsatte et regjeringsoppnevnt utvalg i 2016. Spørsmålet om hvor mye kontroll og tillit som er nødvendig for å kunne styre effektivt og demokratisk, er dermed sentralt i debattene om offentlig styring i hele Skandinavia. Kjernen i endringsbevegelsen ser ut til å være en stigende bekymring blant offentlig ansatte, forskere og politikere om at byråkrati, kontroll og detaljstyring eskaleres på bekostning av kjerneoppgaver og de ansattes motivasjon. Det pekes på problemer med målforskyvninger og synkende effektivitet (De Bruijn 2007; Bentzen 2015; SOU 2017:56; Kuvaas, Kleivane og Mossin Olesen 2017; Hornstrup, Laursen og Laursen 2017). Gode løsninger for, og samarbeid med innbyggerne ser ut til å være viktige premisser. Dersom problemene løses, forventes økonomiske gevinster. I Danmark har eksempelvis forskerne Jens Kr. Elkjær og Mogens Kühn Pedersen illustrert et forbedringspotensial på 150 000 årsverk eller 20 milliarder danske kroner (Elkjær og Pedersen 2013) ved å redusere kontrollomfanget i byråkratiet. Kilde: <https://oda.hioa.no/nb/item/asset/dspace:26660/Vatn.pdf>.

⁴⁶²Mål- og resultatstyring er ikke det samme som New Public Management (NPM). NPM er et bredere og mer omfattende begrep. Mål- og resultatstyring kan sies å være ett av elementene i NPM og handler om å delegere en oppgave med et klart resultatmål, og med store frihetsgrader i utøvelsen av virkemidlene. Til New Public Management knytter det seg i tillegg en vektlegging av insentiver og markedsmekanismer innad i og mellom offentlige enheter. Det finnes ingen enhetlig og omforent definisjon av NPM, men begrepet ble introdusert av Christopher Hood i 1991. Grunnleggende handler NPM om å låne etablerte mekanismer fra markedet for

praksis ofte er knyttet til forutsetninger om at prinsipper fra markedet kan anvendes i offentlig forvaltning. Utvalget vil i denne sammenheng etterlyse tettere dialog og samspill mellom de som styrer fra sentralt hold, og kontorene. Utvalget vil også understreke at det er gode grunner til å videreutvikle en mer nettverks- og dialogbasert styringsform for familievern.

Utvalget anbefaler et fortsatt statlig styrt familievern, at Bufdir og Bufetat fortsatt har ansvar for å styre og utvikle tjenesten, og at kjernevirksomheten vernes og ikke svekkes, samtidig som faglig kreativitet tas vare på. De ansatte er familievernets viktigste ressurs, og de bør bidra i fagutviklingen. Utvalget har merket seg positive resultater for fagutvikling når de ansatte involveres, og ser at dette er viktig å videreutvikle. Utvalget vil understreke at mangfoldet må tas vare på og lokal tilpasning styrkes og vernes mot uønsket ensretting. Tilrettelegging for den enkelte bruker ut fra faglig skjønn er nødvendig for at tjenestene skal ha høy kvalitet og være likeverdige.⁴⁶³

15.3.2 Utekontorer og kontorstørrelsens betydning

15.3.2.1 Innledning

Det finnes i dag 41 familievernkontorer. Noen av kontorene har et stort geografisk nedslagsfelt med stort befolkningsgrunnlag. I regioner med store avstander og lav befolkningstetthet er det de som bor nærmest familievernkontoret som bruker tjenesten mest. De som bor lenger unna oppsøker familievernkontoret i mindre grad sammenlignet med de som bor nærmere. Disse kommer ofte kun til mekling, siden en time hos familievernnet ofte innebærer å ta fri fra skole eller jobb en hel dag.⁴⁶⁴

For å nå ut til hele befolkningen i de områdene hvert kontor har ansvar for, driver noen kontorer såkalte «utekontorer». Dette er ikke faste kontorer med daglig drift og ordinære åpningstider, men begrenset tilbud på enkelte ukedager. Ofte er det en eller to ansatte fra et hovedkontor som reiser ut og benytter lånte kontorer i kommunehus til avtalte meklinger eller kliniske samtaler.

Det finnes også kontorer med for lavt befolkningsgrunnlag til at utekontor kan drives, og enkelte slike kontorer har et godt samarbeid med kommunene i regionen. Disse kontorene kan kompensere for lang reisevei til kontoret ved å være til stede på helsestasjonene.⁴⁶⁵

Diskusjonen om utekontormodellen henger også sammen med diskusjonen om kontorstørrelse. Det er stor variasjon på kontorstørrelse i familievern tjenesten. Målet om en mest mulig tilgjengelig tjeneste tilsier at tjenesten bør organiseres i mange små kontorer, mest mulig spredt utover landet, slik at flest mulig har et familievernkontor i nærområdet. Så lenge tjenestens kapasitet er begrenset, må dette målet om tilgjengelighet balanseres opp mot behov for en viss størrelse på fagmiljøene. Fordeler ved større kontorer kan være større fagmiljøer,

å drive fram nødvendig effektivisering i offentlig sektor. Rolledeling, konkurranseutsetting, fritt brukervalg og stykkprisfinansiering er sentrale virkemidler. Dagens mål- og resultatstyring springer ut av samme tradisjon som NPM. Kilde: Hernes, G. (2007). *Med på laget. Om New Public Management og sosial kapital i den norske modellen*. Fafu-rapport 2007:9.

⁴⁶³Jf. kapittel 13 om likeverdige tjenester.

⁴⁶⁴Molden et al., 2019.

⁴⁶⁵Ibid.

bredere kompetanse, mulighet for mer tverrfaglighet og faglig fordypning, lettere å ha kursledere i faggruppen, og mer konsentrasjon om administrasjon og ledelse for leder.

På den annen side kan fordeler med mindre kontorer være at de vil være lettere tilgjengelige og finnes der folk bor, de vil kunne ha bedre mulighet for lokal tilpasning, ha mer kunnskap om lokale forhold og ha bedre forutsetninger for lokalt samarbeid med færre kommuner å forholde seg til.

I Bufdirs gjennomgang av tjenesten i 2014⁴⁶⁶ ble det antatt det at store kontoer gir betydelige stordriftsfordeler. Små og mellomstore kontorer binder mer ressurser til administrasjon og kontorfaglige tjenester, og dersom små og mellomstore kontorer blir slått sammen til større enheter, er det mulig å redusere administrative stillinger, og tjenestens kostnader kan bli mindre. Det ble anbefalt sammenslåing/samlokalisering/rasjonalisering av små kontorer i alle fem regioner.

Blant de ansatte anses 4 til 6 ansatte per kontor som en minimumsstørrelse for å sikre kolleger, fagmiljøer og nok kompetanse til å dekke brukernes behov.⁴⁶⁷ De fleste mener 15 til 20 ansatte er maksimum per kontor. Kontorer kan fra de ansattes synspunkt gjerne være større, men da må det være flere ledere som deler på lederoppgavene.

15.3.2.2 Utvalgets vurderinger

Det kan diskuteres om utekontormodellen er en hensiktsmessig organisering. Denne diskusjonen har sammenheng med drøftingene om tilgjengelighet i kapittel 14. Det finnes områder der befolkningsgrunnlaget er for lite til at et kontor med minimum fire ansatte kan etableres. Da kan et utekontor kompensere for mangelen på tilgjengelighet for befolkningen i området. Formålet med utekontorer er å gjøre det lettere for familier å kunne få rådgivning og samtaler siden det mange steder er svært lang reisevei. I mange tilfeller er dette etter utvalgets syn et godt og nødvendig tilbud som gir noenlunde like muligheter til faktisk å kunne få meklings og kliniske samtaler uavhengig av hvor en bor. I andre tilfeller, som når utekontortilbudet består i at én ansatt besøker en kommune én gang i måneden, er det vanskelig å se at dette alene skal utgjøre et tilstrekkelig godt familieverntilbud for befolkningen i kommunen. Mange steder er det i dag vanskelig å få til hyppig nok frekvens ved utekontorer i særskilt vanskelige saker. Det kan også være vanskelig å jobbe med prosessmekling med to meklere når det er nødvendig.

Med et utvidet tilbud mener utvalget at utekontormodellen likevel kan forsvares. Med ansatte som har arbeidssted både på et fast kontor med flere kolleger og et stabilt fagmiljø, og deler av tiden har arbeidssted på et utekontor, kan tjenesten ha funnet fram til en modell som er fornuftig og som gjør at flere hensyn ivaretas. En forutsetning for at modellen med utekontorer kan videreføres, er etter utvalgets syn en utvidelse av utekontorenes virksomhet slik at den gir et tilstrekkelig godt familieverntilbud som faktisk dekker befolkningens behov, jf. utvalgets anbefalinger i kapittel 14 om oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontorer og utvidelse av noen utekontorers tilbud.

Utvalget vil videre understreke at drift av utekontorer innebærer ekstra kostnader for familieverntjenesten. Den enkelte ansatte bruker ofte mange timer på reising til og fra og mellom kontorene. Også utekontorer har utgifter til kontordrift. Mange steder leies kontorlokaler av

⁴⁶⁶Bufdir, 2014.

⁴⁶⁷Molden et al., 2019.

kommunen eller andre. Dette er kostnader som må dekkes på lik linje med andre kostnader ved kontordrift i familievernet.

Utvalget ser ikke at det finnes grunnlag for å anta at kontorstørrelse er en faktor som gjør at kvaliteten på tjenestetilbudet i familieverntjenesten varierer i dag. Både små og store kontorer synes å dekke befolkningens behov for familieverntjenester på en god måte. Utvalget ser imidlertid at det er en nedre grense for antall ansatte før kontoret blir sårbart og for lite til å kunne utgjøre et godt nok fagmiljø for de ansatte. Utvalget ser at det kan være noen fordeler ved store familievernkontorer, ikke minst fordi mange ansatte i seg selv innebærer et stort fagmiljø. På den annen side er det et mål at befolkningen har kortest mulig reisevei til tjenesten, og dette taler mot etablering av veldig store kontorer. Utvalget anbefaler at hoved- og avdelingskontorer har mellom 4 og 20 ansatte.

15.3.3 Ledelse på kontornivå

15.3.3.1 Innledning

Spørsmålet om organisering av kontorene og størrelsen på kontorene henger i stor grad sammen med spørsmål om ledelse og kontorfaglige funksjoner.

De siste årene er en rekke kontorer slått sammen, og mange av dagens kontorer er avdelingskontorer, underlagt et hovedkontor. Dette innebærer felles ledelse, og at avdelingskontorene ikke har fast stedlig leder. Noen steder er også de kontorfaglige funksjonene slått sammen.

Familievernkontorene er arbeidsplasser på 5–20 ansatte, avhengig av størrelsen på kontoret.⁴⁶⁸ Det er behov for ledelse som koordinerer og styrer arbeidet, utfører administrative og økonomiske oppgaver, ivaretar personalarbeid, er kontakt- og frontperson utad og pådriver for samarbeid med andre aktører og så videre. Behovet for ledelse varierer imidlertid med kontorstørrelse. Det vil være ulike utfordringer ved å lede et stort kontor og et lite kontor. En leder ved et lite kontor vil ofte ikke være leder «på fulltid», men både leder og kollega, og ha mange roller samtidig. Ved konflikt i ansattgruppen kan det være vanskelig å få distanse. Ledelse av et lite kontor krever kunnskap om svært mye forskjellig, samtidig som lederen må oppfylle samme kvalitetskrav som leder ved et større kontor. Lederen ved et større kontor vil på sin side ofte måtte forholde seg til forskjellige geografiske lokasjoner, flere ansatte, og større ansvar. En leder ved et stort kontor vil ha større avstand til det kliniske arbeidet enn en leder ved et lite kontor. Uansett om kontoret er stort eller lite, må leder på kontornivå arbeide aktivt for å løfte fram familievernkontoret inn i det kommunale synsfeltet som en relevant og sterk aktør. Kommunene er viktige familierelaterte aktører som familievernet bør samarbeide med i enda større grad enn i dag, jf. kapittel 17. Da er det viktig at hvert kontor har en leder som har ansvaret for dette arbeidet. Mange kontorer har mange kommuner å forholde seg til, jf. oversikten i vedlegg 2 i TØI-rapporten fra 2019. På det meste kan ett kontor ha opptil 25 enkeltkommuner i «sitt område». Det sier seg selv at det er svært krevende for en leder å koordinere samarbeid med så mange kommuner, og at dette kan bli noe enklere dersom det er flere ledere som deler på ansvaret.

Fellesorganisasjonen (FO) uttrykker i innspill til utvalget at det er problematisk at det de senere årene er skåret ned på antall ledere i familievernet, og da spesielt i kombinasjon med reduksjon av antall kontorfaglige ansatte og større enheter og større pågang fra brukere.⁴⁶⁹

⁴⁶⁸Kilde: Ifølge tall mottatt fra Bufdir for antall årsverk ved kontorene ved utgangen av 2018.

⁴⁶⁹Se skriftlig innspill til familievernutvalget fra FO, 10. januar 2019.

FO påpeker at ledere enkelte steder har ansvar for flere kontorer, med til dels lange reiseavstander. De mener det bør ansettes avdelingsledere, som man har ellers i etaten.

FO mener videre at nedskjæringene av antall kontoraglige og ledere har ført til et mindre tilgjengelig familievern for brukere og samarbeidspartnere.

De aller fleste ansatte og ledere i tjenesten opplever ifølge NTNU Samfunnsforsknings rapport god lederstøtte ved sitt kontor. Det ser ikke ut til å være en stor utfordring for store deler av tjenesten at det er for lite lederstøtte eller mangel på stedlig ledelse. Det er imidlertid nær en fjerdedel av ledere og ansatte i tjenesten som mener at manglende stedlig ledelse, eller manglende generell ledelse, er noe som reduserer kvaliteten på tjenestene ved deres kontor.⁴⁷⁰

15.3.3.2 Utvalgets vurderinger

Utvalget vil peke på at mangel på stedlig ledelse kan gi lavere kvalitet på tjenestetilbudet, gi dårligere personaloppfølging og gjøre at administrative oppgaver kan tilfalle ansatte som ikke har formelt lederansvar. På den annen side har terapeutene i familievernet høy faglig kompetanse og må forventes å arbeide selvstendig. Det er heller ikke ønskelig med tett kontroll av innholdet i terapeutisk virksomhet, det kan virke mot sin hensikt. Utvalget mener god ledelse er en viktig forutsetning for god kvalitet på tjenestetilbudet, de ansattes trivsel og for at kontorene kan drive utadrettet og forebyggende arbeid. Utvalget mener det er viktig at Bufdir og Bufetat følger opp kontor- og ledersammenslåinger med evalueringer og fortsetter å søke etter best mulig måte å lede og organisere familievernet på.

Utvalget mener det er behov for en leder ved alle lokasjoner. Dette innebærer ikke nødvendigvis at alle sammenslåtte kontorer må oppløses, men det er etter utvalgets mening viktig at alle lokasjoner har en leder. Utvalget mener også at den kontoraglige tjenesten bør styrkes slik at alle kontorer har administrativt ansatte i fulle stillinger og har en kontoraglig ansatt til stede i hele åpningstiden, jf. kapittel 14.4.1.

15.4 Vurdering og drøfting av finansiering

15.4.1 Fortsatt en gratis tjeneste

Familievernet er en gratis tjeneste for befolkningen. Utvalget mener det er viktig at familieverntjenesten videreføres som en gratis tjeneste og at brukerbetaling ikke innføres. Innføring av brukerbetaling ved uteblitt time er påpekt som et mulig virkemiddel for å unngå tap av behandlingstid i tjenesten, men det er også formidlet til utvalget at tjenesten ikke anser dette som et stort problem, fordi tapt behandlingstid benyttes til annet arbeid. Ulempene ved innføring av brukerbetaling regnes som betraktelig mye større enn eventuelle fordeler.

15.4.2 Familievernets budsjett

Som bevilgende myndighet er det Stortinget som bevilger midler til familieverntjenesten for hvert år. Budsjettmidler til familieverntjenesten bevilges over kapittel 842 *Familievern* på Barne- og familiedepartementets (BFDs) budsjettområde. I henhold til Stortingets vedtak av statsbudsjettet stilles bevilgning til disposisjon for Bufdir. Tildelingene Bufdir disponerer over kapittel 842 benyttes til dekning av driftsutgifter til de offentlige familievernkontorene, tilskudd til de ideelle familievernkontorene og midler til spesielle driftsutgifter. Driftsutgifter til de offentlige kontorene kan brukes til tilskudd til de ideelle kontorene og vice versa.

⁴⁷⁰Molden et al., 2019.

I tildelingen for 2019 er det satt av 607,6 millioner kroner på kapittel 842. Midlene som tildeles de offentlige kontorene over post 01, utgjorde i 2019 om lag 60 prosent (363,0 millioner kroner) av den samlede bevilgningen. Tilskuddene til de ideelle familievernkontorene over post 70 utgjorde 35 prosent (213,5 millioner kroner) i 2019, mens midler til spesielle driftsutgifter (post 21) utgjorde 5 prosent (31,1 millioner kroner)

I tillegg til midler på kapittel 842 tildeles det midler på kapittel 841 *Samlivsbrudd og konfliktløsning* til familievern tjenesten – i 2019 utgjorde tildelingen på dette kapitlet 25,9 millioner kroner.

Ved Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2019 ble tilskuddet til familievern tjenesten økt med totalt 25 millioner kroner.⁴⁷¹ Budsjettet til drift av familievernet har i de senere årene blitt styrket: Samlet sett, i perioden 2015–2019, har tjenesten hatt en økning i tildelte midler på 143 millioner kroner.

De bevilgede midlene over kapittel 842 tildeles av BFD til Bufdir som igjen tildeler midlene regionsvis. En del av midlene blir holdt tilbake i Bufdir til dekning av direktoratets egne leveranser til familievernkontorene. Regionene tildeler deretter budsjettene til kontorene gjennom disponeringsskriv til de offentlige kontorene og tildelingsbrev til de ideelle kontorene. En del av midlene blir også benyttet til regionenes egne leveranser av tjenester til familievernkontorene. I tillegg til post 01/70 bevilges det midler over post 21 til spesielle driftsutgifter blant annet knyttet til forskning og utvikling som i 2019 utgjorde 31,1 millioner kroner.

Tabell 15.2 nedenfor viser noen nøkkeltall for familievern tjenesten. Tabellen viser at regionene samlet sett ble tildelt 517 millioner kroner over kapittel 842 (post 01/70) i 2018. Midlene fordeles på bakgrunn av flere kriterier der befolkningens størrelse i regionen er en viktig faktor for tildeling, men også tilpasninger til lokale forhold. Tabellen viser at regionene vest, sør og nord fikk tildelt et høyere budsjett enn regionens andel av befolkningen. For region øst var tildelingen lavere enn befolkningens størrelse skulle tilsi, mens for region Midt-Norge var tildelingen mer forholdsmessig. Tabell 15.3 viser antall årsverk i tjenesten og antall innbyggere i hver region per terapeutårsverk. Antall årsverk ved utgangen av 2017, som er det siste året hvor offisiell statistikk foreligger, viser at det samlet sett var 505 årsverk i tjenesten. Av disse årsverkene er det 439 årsverk i yrker med akademiske/høyskoleutdannet bakgrunn. I all hovedsak arbeider disse som terapeuter. Ledere og kontoransatte er ikke oppgitt i tabellen, men de utgjør til sammen 66 årsverk fordelt på ledere (43 årsverk) og på kontoryrker, renholdere, hjelpearbeidere og annet (23 årsverk). Antall terapeutårsverk sett i forhold til befolkningens størrelse i hver region er høyest i region sør og lavest i region øst og region nord. Samlet sett for befolkningen som helhet er det 12 000 innbyggere per terapeutårsverk.

Tabell 15.2 Antall årsverk og terapeut-årsverk (akademiske ansatte / høyskoleyrker) i familievern tjenesten. Per 31. desember 2017.

	Region øst	Region sør	Region vest	Region Midt-Norge	Region nord	Samlet
Alle årsverk i familievernet	179	100	108	68	50	505
Alle terapeutårsverk ¹	163	83	94	59	40	439

⁴⁷¹Innst. 14 S (2018–2019).

Antall innbyggere (i 1000) per terapeutårsverk	14	9	10	12	13	12
--	----	---	----	----	----	----

¹ Terapeuter er her antatt å være sammenfallende med gruppen akademiske yrker/høyskoleutdannede. Dette er en tilnærming siden det også vil være administrative ansatte i denne kategorien. Kilde: Statistisk sentralbyrå. (2019). 10743: *Avtalte årsverk i familievern, etter familievernregion, yrke og kjønn 2013–2017* [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10743>

Tabell 15.3 Fordelingen av familievernets budsjett regionsvis og andelen av budsjettet sett i forhold til folketall. 2018.

	Region øst	Region sør	Region vest	Region Midt-Norge	Region nord	Samlet
Befolkning ¹	2 346	779	959	715	496	5 295
I prosent av folketall	44	15	18	14	9	100
Tildelt ²	185 070	101 087	103 395	71 031	56 693	517 276
I prosent av samlet tildelt	36	20	20	14	11	100

¹ Befolkning i 1000 per region per 1. januar 2018. Samlet for alle regionene var befolkningen 5 295 619. Kilde: Statistisk sentralbyrå. (2019). 07459: *Alders- og kjønnsfordeling i kommuner, fylker og hele landets befolkning (K) 1986–2019* [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/07459>

² Det ble for budsjettåret 2018 avsatt til sammen 539,5 kroner på post 01 og post 70 på kapittel 842. Regionene ble tildelt 517,3 av disse midlene. Differansen på 22,3 millioner som utgjorde om lag 4 prosent av tildelingen ble benyttet av Bufdir til dekning av administrative utgifter knyttet til styringen av familievern.

15.4.3 Styrking av tjenesten gjennom økte midler

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2019 ble bevilgningen til familievern-tjenesten økt med 25 millioner kroner, og samlet sett i perioden 2015–2019 har familievern-ett blitt styrket med 143 millioner kroner. De økte midlene skulle brukes til å øke familievernkontorenes behandlingskapasitet med flere stillinger. Midlene skulle også gå til å styrke familievernets arbeid med forebyggende familievern gjennom foreldrestøttende tiltak, til etablering av spisskompetansemiljøer og til å gi flere barn tilbud om egen samtale i forbindelse med samlivsbrudd i familien. Figur 15.2 viser gjennomsnittlig vekst i bevilgningene til familievern i 2013–2017 sammenholdt med vekst i antall årsverk i familievern i samme periode. Ansatte er gruppert etter akademiske/høyskoleyrker, kontorfaglige yrker og ledere. I hovedsak er ansatte i den første kategorien terapeuter, med noen unntak for eksempel stillinger knyttet til HMS, regnskap osv. Videre har mange av kontorlederne også terapi- og meklingstimer. Dette gjør at veksten i antall terapeuter ikke kan leses rett ut av figuren, men at det er rimelig å tro at veksten i akademiske/høyskole-yrker⁴⁷² gir et godt bilde av veksten i antall terapeuter. Som andel av antall årsverk utgjorde gruppen akademiske yrker / høyskoleyrker 81 prosent i 2013 og 87 prosent i 2017, og økningen skyldes i sin helhet flere ansatte i kategorien akademiske yrker.

⁴⁷² Etter gjeldende standard *Yrkesklassifisering 08 (STYRK-08)*. Standarden er basert på den internasjonale standarden for yrkesklassifisering som ILO har utarbeidet (International Standard Classification of Occupations– ISCO 08).

[:figur:figX-X.jpg]

Figur 15.2 Utvikling i utgifter til familievernkontorer og i antall ansatte. Gjennomsnittlig vekst i 2013–2017.

Statistisk sentralbyrå. (2019). *10743: Avtalte årsverk i familievernet, etter familievernsregion, yrke og kjønn 2013–2017* [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10743>

Figuren viser at veksten i budsjettet har vært nesten dobbelt så stor som veksten i antall årsverk, men at det har vært en sterkere økning i akademiske yrker / høyskoleutdannede enn blant de kontorfaglige, og særlig blant ledere, hvor antall ansatte har gått ned i 2013–2017.⁴⁷³

15.5 Oppsummering av utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget mener familieverntjenesten bør videreføres som selvstendig og særegen tjeneste på statlig nivå. En statlig tjeneste med kontorer og ansatte utover landet kan enten styres direkte av departementet, eller som i dag, gjennom direktorat, Bufdir, og underliggende etater, Bufetat. Utvalget mener dagens organiseringsmodell i all hovedsak ser ut til å fungere tilfredsstillende, men peker på noen utfordringer.

Utvalget anerkjenner Bufdirs arbeid for et likeverdig familievern. Intensjonen om minst mulig uønsket variasjon i tilbudet rundt i landet er god, og standarder og veiledninger kan være nyttige virkemidler i arbeidet for et likeverdig tilbud. Samtidig understreker utvalget at det er viktig at den enkelte terapeut og mekler har rom til å bruke sitt faglige skjønn for å gi et godt, tilpasset tilbud til den enkelte familie. Utvalget mener det er viktig at styringen utføres på en slik måte at faglig skjønn og kreativitet, og lokale variasjoner og mangfold i tjenesten ikke forsvinner. Utvalget peker på at likeverdighet i tjenesteytingen forutsetter at tilbudene tilpasses ulike menneskers og ulike gruppers behov – med rom for individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og en viss variasjon i tjenestetilbudet. Det er etter utvalgets syn viktig at signaler om en utvikling mot for sterk grad av faglig styring og standardisering tas på alvor og lyttes til av styrende myndigheter. Styring av familievernet bør etter utvalgets syn ta utgangspunkt i at det er mennesker og relasjoner tjenesten arbeider med. Rom for faglige skjønnsvurderinger i arbeidet er helt essensielt når man arbeider med mennesker og relasjoner. Utvalget advarer mot en utvikling der standardisering og målstyring går på bekostning av terapeutenes og meklernes faglige skjønn.

Utvalget peker videre på at styring gjennom dialog og gjensidig forståelse av komplekse utfordringer ofte er mer hensiktsmessig enn styring gjennom pålegg og krav. Utvalget peker også på at målstyringssystemet i Bufetat er sårbart overfor målforskyvningsproblemet, at fokus i tjenesten og i styringen av tjenesten blir flyttet fra resultat for brukerne og samfunnet, til innfrielse av aktivitetsmål. Utvalget mener det kan være gode grunner til å videreutvikle en mer nettverks- og dialogbasert styringsform for familievernet.

Utvalget anbefaler en gjennomgang av dagens målstyring og rapportering. Videre vil det etter utvalgets vurdering være nyttig om det ble foretatt en mer detaljert utredning av den interne organiseringen og styringen av Bufetat, sett fra både etatens og de lokale tjenestenes synsvinkel. I denne sammenhengen bør fordeler og ulemper ved en omskalering av det regionale nivået internt i Bufetat utredes.

⁴⁷³Flere av de administrative oppgavene som tidligere lå til kontorene, betjenes i dag av regionene.

Utvalget anbefaler et fortsatt statlig styrt familievern, at Bufdir og Bufetat fortsatt har ansvar for å styre og utvikle tjenesten, og at kjernevirksomheten vernes og ikke svekkes, mens faglig kreativitet tas vare på og gis levekår. De ansatte er familievernets viktigste ressurs, og de bør bidra i fagutviklingen. Utvalget har merket seg positive resultater for fagutvikling når de ansatte involveres, og ser at dette er viktig å videreutvikle. Utvalget vil understreke at mangfoldet må tas vare på og lokal tilpasning styrkes og vernes mot uønsket ensretting. Tilrettelegging for den enkelte bruker ut fra faglig skjønn er nødvendig for at tjenestene skal ha høy kvalitet og være likeverdige. Utvalget mener tjenesten med utekontormodellen kan ha funnet fram til en modell som er fornuftig og som gjør at flere hensyn ivaretas. En forutsetning for at modellen med utekontorer kan videreføres, er etter utvalgets syn en utvidelse av utekontorenes virksomhet slik at den gir et tilstrekkelig godt familievern tilbud som faktisk dekker befolkningens behov, jf. utvalgets anbefalinger i kapittel 14 om oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontorer og utvidelse av noen utekontorers tilbud.

Utvalget ser ikke at det finnes grunnlag for å anta at kvalitet på tjenestetilbudet varierer etter kontorstørrelse i familievern tjenesten i dag. Både små og store kontorer synes å dekke befolkningens behov for familievern tjenester på en god måte. Utvalget anbefaler at hoved- og avdelingskontorer har mellom 4 og 20 ansatte.

Det er etter utvalgets mening viktig at alle lokasjoner har en leder. Utvalget mener også at alle kontorer bør ha administrativt ansatte i fulle stillinger og en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden, jf. kapittel 14.4.1 Forslag til tiltak for økt tilgjengelighet.

Utvalget mener det er viktig at familievern tjenesten videreføres som en gratis tjeneste og at brukerbetaling ikke innføres.

Utvalgets forslag:

- Vurdering av en mer nettverks- og dialogbasert styringsform for familievernet.
- Utredning av den interne organiseringen og styringen av Bufetat.
- Oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontor og utvidelse av noen utekontorers tilbud, jf. utvalgets anbefalinger i kapittel 14.
- En leder for hver lokasjon.
- Administrativt ansatte i fulle stillinger og en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden ved alle kontorer, jf. kapittel 14.4.1 Forslag til tiltak for økt tilgjengelighet.

16 Kompetanse og faglig profil

16.1 Innledning

Familievern tjenesten er kjent som en tjeneste med høy kompetanse og faglig tyngde. For å opprettholde det høye faglige nivået, er det viktig å fokusere på både kompetanse- og fagutvikling. Innenfor tjenesten må det legges til rette for at den enkelte kan videreutvikle egen kompetanse. I tillegg må tjenesten fokusere på kompetansebehov i tjenesten som helhet. Dette kan dreie seg om å vedlikeholde eksisterende kompetanse, tilegne seg kompetanse på nye fagområder eller utvikle nye arbeidsmetoder. Kompetanse- og fagutvikling må foregå både individuelt og kollektivt, og det er noe som skjer både internt i tjenesten og i samarbeid med uavhengige kompetansemiljøer.

16.2 Kompetansebegrepet

Kompetansebegrepet er blitt en del av hverdagspråket og knyttes gjerne til det å ha en kvalifikasjon eller til å ha en ferdighet til å gjøre noe. I faglitteraturen finnes det en rekke måter å definere kompetanse på. Ifølge Kompetanse-Norge kan kompetanse defineres som *evnen til å løse oppgaver og mestre utfordringer i konkrete situasjoner*.⁴⁷⁴ Kompetanse inkluderer en persons kunnskap, ferdigheter og holdninger og hvordan disse brukes i samspill.

Det finnes ulike forståelser og definisjoner av kompetanse. En del elementer går imidlertid igjen. Det handler for det første om at kompetansebegrepet er knyttet til en kontekst, i betydningen at du er kompetent til noe bestemt. For det andre inneholder kompetansebegrepet både en kunnskapsdimensjon, en erfaringsdimensjon og en praksisdimensjon. For det tredje må kompetanse forstås som et dynamisk begrep. Det innebærer at kompetanse både må vedlikeholdes og videreutvikles for å møte nye situasjoner og behov. For det fjerde er det viktig å understreke at kompetanse både er noe individuelt og noe kollektivt. Det siste innebærer at det ikke bare er fagpersoner hver for seg som er kompetente, men at også organisasjoner, tjenester eller fagmiljøer innehar en kompetanse som er noe mer enn summen av hva hver enkelt kan. Utvikling av en organisasjonskultur er eksempel på dette.

Kunnskapsbanken i NAV presenterer på sine nettsider en drøfting av skjønnsutøvelse innenfor velferdstjenestene. Her forstås kompetansebegrepet på følgende måte:

Kompetansebegrepet defineres og operasjonaliseres forskjellig, avhengig av konteksten. Min forståelse har lenge vært at kompetanse er summen av og samspillet mellom kunnskap, ferdigheter og holdninger for å løse oppgaver og mestre utfordringer i konkrete situasjoner i en gitt kontekst – mye i tråd med tenkningen i Europakommisjonen, OECD og Kunnskapsdepartementet. Jeg ser kompetanseutviklingen som en runddans mellom disse faktorene.⁴⁷⁵

Kompetanseutvikling er nært knyttet til fagutvikling. Fagutvikling handler om å utvikle praksis gjennom å sikre at ny kunnskap blir tatt i bruk. Fokus her er fag og profesjon, og sentrale virkemidler er utdanning, etterutdanning og videreutdanning. Fagutviklingsbegrepet kan imidlertid forstås bredere.

16.3 Fag- og kompetanseutvikling

I boka *Fagutvikling i velferdstjenester*, oppsummerer Anne Halvorsen med kolleger fagutvikling som:⁴⁷⁶

- *Personlig utvikling* – utvikling av skjønn og dømmekraft gjennom dialog og refleksjon.
- *Kompetanseutvikling* – ved at ansatte (og ledere) deltar på seminarer, kurs og tar etter- og videreutdanning.
- *Teamutvikling* – utvikling av fellesskapsfølelse og kultur for samarbeid og ansvar for helheten/hverandre.

⁴⁷⁴Hentet fra <https://www.kompetansenorge.no/om-kompetanse-norge/sentrale-begreper-i-kompetansopolitikken/>

⁴⁷⁵Hjort, 2018.

⁴⁷⁶Halvorsen & Norstoga, 2013.

- *Personalutvikling* – gjennom kompetanseutvikling og opplæring i ulike metoder som kompletterer hverandre slik at organisasjonen kan gi et bredt eller helhetlig tilbud.
- *Praksis- og/eller metodeutvikling* – utvikling av nye arbeidsmåter/metoder.
- *Organisasjonsutvikling* – systematisk undersøkelse og forbedring/utvikling av nye rutiner, prosedyrer, etablering av prosjekter og/eller opprettelse av stillinger, avdelinger osv.
- *Kunnskapsutvikling* – utvikling av kunnskap i mer eller mindre generalisert form og som publiseres i foredrag og seminarvirksomhet og/eller publiseres i fagtidsskrifter, bøker o.l.

Familieverntjenesten er en tjeneste med oppgaver av ulik karakter. Noen oppgaver er rutinepreget og egner seg for standardisering i form av klare retningslinjer og maler, men de fleste oppgaver innenfor denne tjenesten er komplekse og forutsetter høy faglig kompetanse og utstrakt bruk av faglig skjønn. En kompetanseprofil for familievernet må ta hensyn til begge disse behovene.

16.4 Kompetanse for å sikre likeverdig tjenesteyting

Likeverdig tjenesteyting innebærer en faglig praksis som hviler på et faglig og verdimelessig grunnlag. For å oppnå likeverdige tjenester må familievernets tilbud tilpasses behovene til den enkelte familie og den enkelte bruker. Mens et likhetsideal peker i retning av standardisering av metoder, forutsetter likeverdig tjenesteyting at tilbudene gir rom for individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og variasjon i det samlede tjenestetilbudet. Et slikt likeverdig tilbud skapes gjennom en videreutvikling av kontorenes kompetanse. Dette kan skje på ulike måter. Tilpasning av eksisterende standarder til bruk overfor nye grupper, kan være ett virkemiddel. Et eksempel på dette er bruk av foreldreveiledningsprogrammet ICDP. Dette programmet er videreutviklet for bruk overfor flyktninger som nylig har fått bosetting i Norge. Det foreslås nå at dette skal være en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet for flyktninger. Dette er et eksempel på at standardiserte metoder kan videreutvikles og tilpasses ulike grupper. I andre tilfeller vil skjønnsutøvelse være helt avgjørende for utvikling av en faglig god praksis.

På områder der rutinebeskrivelser eller maler ikke gir tilstrekkelig rom for skjønn og faglige vurderinger, har utvikling av praksiseksempler lenge blitt sett som gode alternativer. Denne måten å lære på har sitt faglige grunnlag i sosial læringsteori.⁴⁷⁷ Bruk av «best practice», eller «good practice» har for eksempel innenfor EU vært mye brukt innenfor velferdspolitikken for å formidle kunnskap og erfaringer på områder der måltinger enten ikke er mulig eller gir et tilstrekkelig bilde. I nordisk sammenheng bruker Nordens velferdssenter (organ under Nordisk ministerråd) det de kaller «lærende eksempler» for å formidle god praksis, mens andre igjen er mer forsiktige og snakker om «lovende eksempler». Utvikling av gode praksiseksempler kan bidra til både læring og kompetanseutvikling, og det kan bidra til en kritisk vurdering av egen praksis.

En annen måte å utvikle kompetanse på er at ansatte jevnlig får mulighet til kompetanseutvikling i form av etter- og videreutdanning. Selv om dette er individuelle tiltak, vil den enkeltes kompetanseheving gi muligheter til kompetansespredning i eget fagmiljø. Dette forutsetter at det settes av tid i tjenesten til fagmøter som kan bidra til at individuell kunnskap kommer hele fagmiljøet til gode. Når kunnskap deles, bidrar dette til felles refleksjon og til

⁴⁷⁷Bandura, 1977.

en form for kollektiv kompetanseutvikling. En annen form for kompetanseutvikling er deltakelse på faglige konferanser og i faglige nettverk nasjonalt og internasjonalt. Dette vil bidra til at de ansatte blir oppdatert på ny forskning og kan bruke dette til å utvikle en mer forskningsbasert praksis i egen tjeneste.

16.5 Kompetansearbeidet i Bufetat

16.5.1 Tverrfaglig bemanning med høy kompetanse

Familieverntjenesten består av mange erfarne medarbeidere med høy faglig og relevant kompetanse. Dette har stor betydning for tjenestenes kvalitet. Helt siden opprettelsen av de første familievernkontorene, har det vært lagt stor vekt på at tjenesten skal ha et tverrfaglig sammensatt personale.⁴⁷⁸ Tidligere har det vært retningslinjer som regulerer hvilke faggrupper som måtte være ansatt.⁴⁷⁹ I 2001 ble bestemmelsene som stilte krav til tverrfaglighet og særlige krav til personellens kompetanse, tatt ut av loven. Det ble begrunnet med at det måtte være opp til fylkeskommunene å bestemme hvilke krav til kompetanse som burde stilles.⁴⁸⁰

Familievernkontorene står på et fundament der tverrfaglighet utgjør en av hovedpilarene.⁴⁸¹ Kontorene er ulikt sammensatt, men preges alle i stor grad av familieterapeuter med sosio- og psykologbakgrunn. Det finnes ikke overordnede stillingsinstruksjoner eller formelle kompetansekrav for ansettelser i familieverntjenesten. Familieterapeut er ikke en profesjon med beskyttet tittel eller underlagt autorisasjon. Praktikere som innehar familieterapeutstillinger, kan derfor ha ulik utdanning og bakgrunn.⁴⁸² Kriterier som vektlegges ved ansettelser er hjemlet i offentlige og interne dokumenter som omhandler stillingens rolle og funksjon. Det ansettes i dag særlig psykologer og helse- og sosialarbeidere med videreutdanning i familieterapi.⁴⁸³

Det er Bufdir som har ansvaret for den faglige ledelsen av familievernet og som styrer kompetanse- og fagutviklingen innen tjenesten. I Bufdirs fagutviklingsplan for 2017 vises det til at familievernkontorene skal ha en høyt utdannet og kompetent bemanning med tverrfaglig styrke og spesialisering i familiearbeid. Faglig forankring skal være innenfor en familieteoretisk og systemisk kunnskapstradisjon.⁴⁸⁴ Ifølge fagutviklingsplanen foregår fagutviklingen i

⁴⁷⁸Ot.prp. nr. 6 (1996–97), kapittel 2.3.

⁴⁷⁹Retningslinjer av 1963 og 1987, jf. Ot.prp. nr. 6 (1996–97).

⁴⁸⁰Dette ble vedtatt av Stortinget ved behandling av forslaget om en del justeringer i lov om familievernkontorer våren 2001 (Ot.prp. nr. 83 (2000–2001)).

⁴⁸¹Jonassen, 1997, s. 40.

⁴⁸²Jensen, 2013.

⁴⁸³VID, 2019.

⁴⁸⁴Bufdir, 2017 b.

tre trinn. Det første trinnet handler om å kartlegge eksisterende praksis og erfaringer i og utenfor tjenesten og utprøving av modeller og metoder. Trinn to er å bygge strukturer for bærekraftig fagutvikling, det handler om implementering, støtte og vedlikehold, og trinn tre er systematisk bruk av disse etablerte strukturene for fagutvikling. Direktoratet utarbeider digitale veiledere som standarder, og anbefalte modeller og metoder. I fagutviklingsplanen⁴⁸⁵ er dette formulert slik:

Faglig standardisering, helhetlig system for veiledning samt styrking og sikring av spesialisert kompetanse er viktige virkemidler for å fremme likeverdige og kunnskapsbaserte tjenester.

Bufetats praksis- og kompetanseutvikling drives etter en kompetansemodell som skal sikre spesialisert kompetanse i tjenesten. Kompetansemodellen består av ulike elementer, men hovedelementet i modellen er *spisskompetansemiljøer* som er blitt opprettet ved familievernkontorer for å sikre faglig standardisert praksis i etaten.⁴⁸⁶ I tilknytning til spisskompetansemiljøene er det opprettet regionale ressursmiljøer ved enkelte kontorer, som skal veilede andre kontorer i sin region.

16.5.2 Strategi for utvikling av kvalitet i familieverntjenesten

I Bufetats strategi for utvikling av kvalitet i familieverntjenesten⁴⁸⁷ er spisskompetansemiljø, utvikling av regionale kompetanseplaner og rekruttering sentrale innsatsområder. Her understrekes det at alle regioner skal arbeide med å utvikle god systematikk i arbeidet med kompetansebygging innad i den enkelte regionen og med å skape og sikre god sammenheng knyttet til ansvars- og oppgavefordeling mellom direktorat, region og den enkelte enhet (familievernkontor). Gjennom å ta i bruk relevant forskning, erfaring fra fag- og praksisfeltet og brukererfaringer, skal arbeidet bidra til oppbygging av kompetanse og kunnskap i tjenesten. Her har spisskompetansemiljøene et særlig ansvar for å systematisere og utvikle faglige veiledere og bidra til å sikre god faginnretning og kvalitet i arbeidet på sine respektive fagfelt.

De regionale kompetanseplanene skal bidra til å sikre at kontorene har rett kompetanse i henhold til mandatet som følger av familievernkontorloven. Kompetanseplanene er også et verktøy som brukes for å redusere gapet mellom kontorenes faktiske fagressurser og kompetanse og de nasjonale og regionale kravene som stilles til virksomheten. Arbeidet med kompetanseplaner er inndelt i tre nivå, med en femårig overordnet strategisk kompetanseplan, en årlig (eller toårig) regional kompetanseplan, og lokale kompetanseplaner for hvert familievernkontor. Formålet med tredelingen er blant annet å sikre en lokal tilpassing og langsiktighet i byggingen av kompetanse ved kontorene. Kompetansemålene ligger også til grunn for vurderingen av kontorenes behov ved rekruttering av nye ansatte.

Planene setter regionkontorene i stand til å foreta gode vurderinger og prioriteringer når de skal fordele de årlige kompetansemidlene til det enkelte kontor.

Enkelte kompetansetiltak er nasjonale og/eller obligatoriske, som meklingsopplæringen for nyansatte (trinn 1 og 2) og en periode med veiledning før godkjenning), og deretter årlige

⁴⁸⁵Ibid.

⁴⁸⁶Ibid.

⁴⁸⁷Kvalitetsutviklingsprogrammet

regionale meklingsamlinger, og oppfriskningskurs hvert femte år. På meklingsområdet og på de utvalgte satsingsområdene hvor det er etablert spisskompetansmiljøer, er også opplæringen obligatorisk og skal prioriteres av alle kontorer. Dette gjelder for eksempel prosessmekling, samtaler med barn, og avdekking og håndtering av vold i nære relasjoner. Denne opplæringen iverksettes i tråd med fagutviklingsplanen som gjelder for det aktuelle området, med tilhørende årlige aktivitetsplan.

Andre tiltak er basert på en vurdering av regionale og lokale behov og kan for eksempel omfatte tildeling av midler til kontorene for at ansatte kan ta videreutdanning i relevante modeller/metoder. I områder hvor det har vært vanskelig å rekruttere terapeuter med riktig fagbakgrunn/videreutdanning, blir det lagt til rette for å iverksette kompetansehevingstiltak ved rekrutteringen, for eksempel med tilbud om videreutdanning innen familieterapi.

Et prioritert tiltak som også benyttes strategisk i rekruttering, er tilrettelegging for at psykologer skal få mulighet til å ta videreutdanning til spesialisering for psykologer. Dette for å sikre at kontorene opprettholder god fag- og akademisk kompetanse ved kontoret og ellers i tjenesten.

16.5.3 Samarbeid med universitet og høyskoler

I enkelte tilfeller etableres det også et samarbeid med aktuelle universitets- og forskningsmiljøer om å tilrettelegge for doktorgradsløp på særlig relevante fagområder. Slike løp forankres regionalt. Som ledd i kompetansebyggingen på familievernområdet har for eksempel Region øst inngått et samarbeid med Universitetet i Oslo om et doktorgradsarbeid knyttet til barn i meklings og vil finansiere to doktorgradsløp i samarbeid med VID knyttet til temaene vold/voldsbehandling. Region vest, ved Bergen og omland familiekontor, har inngått et samarbeid med Universitetet i Bergen om en doktorgrad, hvor temaet er styrking av barn i høykonflikt.

16.5.4 Spisskompetansmiljøene

I Bufdirs kompetansem modell for spesialiserte tjenester og praksisutvikling, har spisskompetansmiljøene et ansvar for praksisutvikling, opplæring, kvalitetssikring, veiledning og implementering av standardisert praksis i andre enheter. Regionale ressurskontorer skal bidra med praksisveiledning, bistå med kompetanseoverføring og koordinere regional kompetanse. Generalistkontorene (alle) skal gi bistand til brukerne i kliniske saker og meklings. Kompetansem modellen forutsetter at alle enheter i etaten skal inneha generalistkompetanse og kunne tilby barn og familier et hensiktsmessig tilbud i tråd med tjenestens oppgaver og mandat.

Boks 16.1 Spisskompetansmiljøene

- Spisskompetansmiljø for familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertagelse Vest (Familievernkontoret i Sør-Rogaland)
- Spisskompetansmiljø for samtaler med barn Nord (Familievernkontoret i Tromsø)
- Spisskompetansmiljø for familievernets arbeid med vold i nære relasjoner Øst (Familievernkontoret Enerhaugen)
- Spisskompetansmiljø for foreldrestøtte og forebygging Sør (Familievernkontorene Drammen – Kongsberg)

[Boks slutt]

Innen familievernnet har det vært etablert spisskompetansemiljøer på fagområdene høykonflikt, samtaler med barn, vold i nære relasjoner, foreldrestøtte og forebygging, og for familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse. Tre spisskompetansemiljøer ble etablert i 2015 (vold, høykonflikt og foreldre etter omsorgsovertakelse). I 2017 ble foreldrestøttemiljøet besluttet opprettet, og i 2018 ble spisskompetansemiljøet for samtaler med barn etablert i Tromsø. I dag er det fire spisskompetansemiljøer innen familievernnet: for familievernets arbeid med vold i nære relasjoner, for familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse, for samtaler med barn og for foreldrestøtte og forebygging.

Målet med spisskompetansemiljøene er å styrke og systematisere utviklingen av kunnskap på sentrale områder og sørge for støtte og veiledning i regional og nasjonal implementering av beste praksis. Miljøene skal bistå i fagutvikling, opplæring og kompetanseheving. Bufdir har bedt spisskompetansemiljøene om å dokumentere kunnskapsgrunnlaget for sine områder og utarbeide planer for fagutviklingen. Modellen med spisskompetansemiljøer skal bidra til at familievernnettjenesten har enhetlig metodikk og et høyt kompetansenivå i alle ledd og i alle enheter.

16.5.5 Erfaringer med kompetansemodellen

I 2017 foretok Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) en underveisevaluering av Bufetats kompetansemodell.⁴⁸⁸ AFI-rapportens konklusjon er at kompetansemodellen svarer på behov som finnes i tjenesten. Den styrker spredningen av eksisterende «beste praksis», for eksempel gjennom veiledning eller opplæring, og framskaffer kunnskap om nye felt. Rapporten viser samtidig at det er mindre oppslutning om spisskompetansemiljøene i tjenesten. Særlig gjelder dette valg av fagområder som kvalifiserer for etablering av spisskompetansemiljøer. Mange opplever de eksisterende miljøene som «smale» og mener at de ikke nødvendigvis representerer de mest typiske tilfellene som terapeutene møter. For eksempel etterlyses «parterapi» som et område som er mer relevant enn foreldre som er fratatt omsorgen for egne barn. Samtidig erkjennes det at familievernnet har fått nye oppgaver rettet mot mer utsatte familier og barn, og at de prioriterte spisskompetansemiljø-områdene også speiler denne dreiningen.

Et viktig prinsipp i kompetansemodellen har vært å forankre spisskompetansemiljøene ute i tjenesten. Denne forankringen blir oppfattet som positiv. Ifølge regionnivået skaper den også høyere legitimitet for kompetansemodellen i linjen. Samlokalisering og kontinuitet er viktig for hvor godt spisskompetansemiljøene har fungert. Rapporten peker samtidig på at de små spisskompetansemiljøene er sårbare. Flere AFI har intervjuet uttrykker at ressursfordelingen til spisskompetansemiljøene kan virke tilfeldig både når det gjelder antall stillinger i spisskompetansemiljøet og hvor mye midler som er satt av til reiser og drift.

I AFI-rapporten vektlegges det at det har skjedd en betydelig klargjøring av roller og organisering siden kompetansemodellen først ble innført i 2015. Ifølge AFI-rapporten har dette bedret seg ved at rollene i organisasjonen har blitt tydeligere definert, og det er mindre frustrasjon blant de involverte. Skillet mellom styring og fagdialog er blitt tydeligere, og regionledelsen er i sterkere grad involvert i både fagutvikling og implementering. Det er også opprettet faste kontaktpersoner i Bufdir, noe som har gjort dialogen mellom spisskompetansemiljøene og Bufdir enklere. Det oppleves også positivt at det er etablert en ordning med nettverksmøter på tvers av kompetanseområdene og regionene.

⁴⁸⁸Reichborn-Kjennerud, Underthun, Legard & Ellingsen, 2018.

Alt i alt tegner AFI-rapporten et sammensatt bilde av familievernets vurdering av spisskompetansemiljømodellen. Det oppleves positivt at den er forankret i selve praksisfeltet, men det uttrykkes større usikkerhet når det gjelder valg av spisskompetanseområder. Når halvparten av de spurte ikke har noen mening om valg av spisskompetanseområder, kan det tolkes på ulike måter. Det kan bety at de selv ikke har noen erfaring med bruk av spisskompetansemiljøene og derfor ikke kjenner ordningen så godt. Det kan også bety at ordningen ikke oppleves som sentral i utviklingen av kompetanse i tjenesten. Hvis dette siste er tilfelle, er det grunn til å vurdere om ordningen i tilstrekkelig grad fanger opp tjenestens behov for kompetanseutvikling.

Også den omtalte rapporten fra NTNU Samfunnsforskning tegner et sammensatt bilde av spisskompetansemiljømodellen. Rapporten viser at både ledere og ansatte opplever at ordningen med spisskompetansemiljøer i begrenset grad tilfører tjenesten ekstra eller ny faglig kompetanse.⁴⁸⁹ De mener spisskompetansemiljøenes fagområder i for liten grad treffer familievernkantorenes primæroppgaver. Fagområdene som er valgt, oppleves som lite sentrale og smale områder. Det påpekes imidlertid at kontorer som selv har ansvar for et spisskompetansemiljø, eller som er ressurskontor, gjerne snakker varmt om sitt temaområde og arbeidet som er lagt ned i forbindelse med dette. Men de gir samtidig uttrykk for at de er lite kjent med hvordan det går med arbeidet i de øvrige spisskompetansemiljøene. Det framgår av den kvalitative delen av studien at etableringen av spisskompetansemiljøene oppfattes som direktoratstyrt, og at kontorene stort sett ikke har vært involvert i denne prosessen. Informantene opplever at kunnskapsområdene for spisskompetansemiljøene i stor grad har blitt definert ovenfra.

Noen gir uttrykk for at dagens satsing på spisskompetansemiljøer er et feilskjær, mens andre mener at miljøene burde vært organisert annerledes. Flere stiller spørsmål om hvorfor parterapi ikke er et tema for et spisskompetansemiljø. Dersom det i det hele tatt skal være slike miljøer, mener mange i tjenesten at parterapi burde være tema for ett. Informantene i undersøkelsen synes ikke å oppfatte spisskompetansemiljømodellen som en åpenbar styrking av kvaliteten i familievernets arbeid og tilbud. Flere oppfatter satsingen som en oppgave som direktoratet har definert alene, som kommer i tillegg til og/eller som går utover kjernevirksomheten.

Vurderingene i både AFI-evalueringen og NTNU-undersøkelsen formidler en usikkerhet rundt spisskompetansemiljøene. De fleste stiller seg bak selve modellen, men når det gjelder valg av spisskompetanseområder, er det mange som er kritiske. Det handler både om prioritering av satsingsområder og det de opplever som fagutvikling styrt ovenfra.

16.5.6 Fagorganisasjoners vurderinger av spisskompetansemiljømodellen

Fellesorganisasjonen (FO) skriver i innspill til utvalget at de mener modellen med spisskompetansemiljøer og ressurskontorer bør evalueres med tanke på hvordan intensjonene og målene for innføring oppfylles.⁴⁹⁰ De mener det blant annet bør ses nærmere på om implementeringen av de ulike kompetanseområdene er god nok i alle ledd i Bufetat, og skriver at de ser med på bekymring på at det kan virke som om det ikke blir satt av nok midler til implementering i systemet. FO peker videre på at familievernet tidligere har hatt midler til og en tradi-

⁴⁸⁹Molden et al., 2019.

⁴⁹⁰Se skriftlig innspill til familievernutvalget fra FO, 10. januar 2019, digitalt vedlegg til utredningen.

sjon for bruk av veiledning, årlige landskonferanser, internasjonale konferanser og god kontakt med familierapifeltet i andre land. FO erfarer at man nå har færre midler avsatt til kompetanse hos den enkelte terapeut, men heller satser på spisskompetansekontorer og ressurskontorer.

Psykologforeningen peker i innspill til utvalget på at de senere årene har fokuset på fagutvikling vært å styrke tjenesten på områder som tidligere er sett på som mer spesielle, som vold, radikalisering og foreldre som er fratatt omsorgen for barn.⁴⁹¹ Psykologforeningen mener dette er viktige innsatsområder, men at det er vesentlig at par- og familierapi fremdeles beskrives som kjerneoppgaver og at den høye relasjonelle kompetansen til familievernet opprettholdes.

16.6 Utvalgets vurderinger

16.6.1 Videreføring av spisskompetansemiljøer eller en ny kompetansemodell?

Familieverntjenesten består av mange erfarne medarbeidere med høy faglig og relevant kompetanse. Dette er avgjørende for tjenestenes kvalitet. Kompetanse er noe som bygges opp over tid, og det at terapeutene blir værende i tjenesten betyr mye for vedvarende høy kompetanse. Tjenestens tverrfaglige bemanning og arbeidsmåte framstilles av mange som et stort fortrinn for tjenesten. Dette trekket bør tas vare på og videreføres, og utvalget mener det er viktig at de ulike faggruppene ivaretas på en god måte i tjenesten. De ulike faggruppene tilfører alle ulike og nødvendige kvaliteter til familieverntjenesten. Tverrfagligheten må likevel ikke gå på bekostning av å sikre og videreutvikle det systemiske kunnskapsgrunnlaget som tjenesten har identifisert seg med. En forutsetter at tjenesten legger vekt på dette ved tilsetting av faglige medarbeidere.

Samtidig som tjenesten er preget av høy kvalitet og stor stabilitet, er det også tydelige tilbakemeldinger om at ansatte opplever for sterk styring og tap av autonomi. Det etterlyses en større vektlegging av personlig kompetanseutvikling og sterkere involvering når det gjelder prioritering av faglige satsinger. Ansatte opplever også at satsing på kompetanseutvikling gjennom spisskompetansemiljømodellen går på bekostning av for eksempel deltakelse på konferanser, i faglige nettverk eller på andre arenaer for kompetansespredning- og utvikling. Dette er synspunkt det er viktig å lytte til.

Utvalget mener det er behov for fag- og kompetanseutvikling som både sikrer praksisnær og forskningsbasert kompetanse. Det må også være en målsetting at kompetansemodellen bidrar til fagutvikling for den enkelte, samtidig som det også legges vekt på å bygge en kultur for kompetanseutvikling i den enkelte tjeneste. Dagens modell med spisskompetansemiljøer er ment å bidra til at kompetansearbeidet er forankret i selve tjenesten. Utvalget er imidlertid usikre på om modellen i tilstrekkelig grad sikrer dette. Spisskompetansemiljøene har i oppgave å spre kunnskap og utvikle verktøy på prioriterte områder for tjenesten. Det er imidlertid uklart hvordan kunnskapen tas i bruk ved det enkelte kontor, hvor relevant den oppleves, og om det er gode nok systemer for implementering. Utvalget stiller også spørsmål ved prioriteringen av kompetanseområder, både når det gjelder valg av tema og beslutningsprosess.

Utvalget er også usikre på spisskompetansemiljøenes legitimitet utover i tjenestesystemet. Det er en god tanke å forankre arbeidet i praksisfeltet, men de ansatte rundt om i tjenestene

⁴⁹¹Se skriftlig innspill til familievernutvalget fra Norsk psykologforening, digitalt vedlegg til utredningen.

gir blandede tilbakemeldinger når det gjelder nytteverdien. Dette kan selvsagt handle om at behovene ved det enkelte kontor varierer, men det kan også hende det er svakheter ved selve modellen eller med implementeringen. Utvalget vil derfor foreslå at det foretas en ekstern evaluering av spisskompetansemiljømodellen. En slik gjennomgang må vurdere både faglig innretning, organisering, praksisforankring, kompetansespredning og ressurstilgang. Evalueringen bør inngå i en mer helhetlig drøfting av kompetansemodellen for familievernet, basert på bred medvirkning fra tjenesten selv. Etter utvalgets vurdering vil det være naturlig å se en slik gjennomgang i sammenheng med styringsmodellen for familievernet. Her vil balansepunktet mellom autonomi og styring være et sentralt tema, et tema som også vil ha betydning for valg av kompetansemodell. Det samme gjelder forholdet mellom likebehandling og likeverdig tjenesteyting, standardisering og bruk av skjønn, samt forholdet mellom erfaringsbasert og forskningsbasert kompetanse- og fagutvikling.

16.6.2 Hensyn som må ivaretas i kompetansearbeidet

Utvalget har hatt kontakt med flere spisskompetansemiljøer i løpet av utvalgsarbeidet. Vårt inntrykk er at det foregår mye godt arbeid i spisskompetansemiljøene i dag. Utvalget ser likevel utfordringer knyttet til selve modellen. Et sentralt punkt er forholdet mellom sentral styring og lokal tilpasning. Det avgjørende må være at tjenesten opplever at kompetansearbeidet organiseres og styres på familievernets egne premisser.

Spisskompetansemiljøene utgjør hovedelementene i dagens kompetansemodell i familievernet. Utvalget ser en del trekk ved dagens spisskompetansemiljøer som oppleves utfordrende i tjenesten. Dagens kompetansemodell framstår som en modell med relativt sterk direktoratsstyring. Bufdir er et styringsorgan som også utvikler og styrer fag og kompetanse, blant annet gjennom spisskompetansemiljøene. Dette skjer i en tjeneste som har en sterk tradisjon for fri fagutøvelse, autonomi og mange selvstendige initiativ for fag- og kompetanseutvikling.

Selv om spisskompetansemiljøene er plassert ute i tjenestene, foretas prioritering av fagområder sentralt. Dette framstår derfor som en blanding av delegering av oppgaver og desentralisering av kompetansearbeidet. Valg av fagområder innebærer en prioritering av disse fagområdene, mens fagområder som ikke har spisskompetansemiljøer, oppleves som nedprioriterte.

Utvalget vil peke på faren for at spisskompetansemiljøene, som en utilsiktet konsekvens, bidrar til en fragmentering av tjenesten. Dette underbygges av at fagområdene omtales som «prioriterte», og midlene som brukes til kompetanseutvikling i tjenesten i første rekke går til disse spisskompetansemiljøene. Utvalget mener det er viktig at fagutvikling og kompetanseheving i tjenesten skjer på en måte som sikrer at kjerneoppgaver og familievernets spesialkompetanse vedlikeholdes og styrkes.

Dersom spisskompetansemiljøene skal videreføres, bør følgende elementer vurderes for å sikre bred og god fag- og kompetanseutvikling i familievernet:

- Avklaring av spisskompetansemiljøenes myndighet, rolle, ansvar, legitimitet og ressurser til å foreta implementering.
- Faglig styrking ut over det spisskompetansemiljøene kan bidra med. Eksempler kan være etablering av faglige nettverk (nasjonalt, regionalt, lokalt) som kan ivareta behovet for faglige drøftinger på tvers av tjenester og ulike fagmiljøer.
- Tettere kobling til nasjonale og internasjonale FoU-miljøer for å styrke forskning, videreutdanning og forskningsbasert praksis på familievernfeltet. I tillegg må det vurderes om det skal opprettes et tverrfaglig familieforskningsprogram for å styrke forskningen på feltet.

- Behovet for differensiering og lokal tilpasning i den enkelte tjeneste. Slike tilpasninger kan være begrunnet i geografi (store avstander), demografi (samiske områder, bydeler med stor innvandrerandel) eller lokale behov (hendelser lokalt som kan ha stor påvirkning på lokalsamfunn og familier).
- Ivaretagelse av tverrfaglig samarbeid i det forebyggende arbeidet. Vurdere ulike modeller, og prioritere ressurser til gjennomføring.

Dersom spisskompetansemiljømodellen videreføres, mener utvalget det bør vurderes å etablere et eget miljø for kjernevirksomheten parterapi. Utvalget mener også at det regionale samiske kompetansesenteret RESAK bør bli et nasjonalt kompetansesenter, eller et nasjonalt spisskompetansemiljø. I dag er RESAK et regionalt senter. Det bør samer over hele landet, og det kan være behov for et samisk kompetansesenter som ikke kun dekker region nord. RESAK er også en medspiller i Bufetats arbeid med andre etniske minoriteter og flerkulturelle miljøer, noe som også taler for at RESAK bør bli et nasjonalt kompetansesenter. RESAK er i dag et kompetansesenter for hele Bufetatsystemet i region nord. Utvalget har ikke hatt mulighet til å vurdere styrker, svakheter og konsekvenser av en slik fellesløsning for barnevernet og familievernnet, men anbefaler en vurdering også av denne modellen. Utvalget mener det er viktig at spisskompetansemiljøer ikke etableres som faste, evigvarende strukturer, men at det jevnlig vurderes om miljøene skal videreføres. Noen områder kan være egnet for spisskompetansemiljø i en kortere periode, mens det på andre områder kan være behov for langvarige strukturer og faste fagutviklingsmiljøer.

16.6.3 Oppsummering av utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget mener at familievernnet har behov for fag- og kompetanseutvikling som både sikrer praksisnær og forskningsbasert kompetanse. Det må også være en målsetting at kompetansemodellen bidrar til fagutvikling for den enkelte, samtidig som det legges vekt på å bygge en kultur for kompetanseutvikling i den enkelte tjeneste. Dagens modell med spisskompetansemiljøer i selve tjenesten er ment å bidra til at kompetansearbeidet er forankret i tjenesten. Utvalget er usikre på om modellen i tilstrekkelig grad sikrer dette. Spisskompetansemiljøene har i oppgave å spre kunnskap og utvikle verktøy på prioriterte områder for tjenesten. Det er imidlertid uklart hvordan kunnskapen tas i bruk ved det enkelte kontor, hvor relevant den oppleves, og om det er gode nok system for implementering. Utvalget stiller også spørsmål ved prioriteringen av kompetanseområder, både når det gjelder valg av tema og beslutningsprosess. Utvalget er også usikre på spisskompetansemiljøenes legitimitet utover i tjenestesystemet.

Utvalget vil på bakgrunn av dette foreslå at det foretas en ekstern evaluering av spisskompetansemiljømodellen i familievernnet, etter at modellen nå har vært i bruk en tid. En slik gjennomgang må vurdere både faglig innretning, organisering, praksisforankring, kompetansespredning og ressurstilgang. Evalueringen av spisskompetansemiljømodellen bør inngå i en mer helhetlig drøfting av kompetansemodellen for familievernnet, basert på bred medvirkning fra tjenesten selv. Etter utvalgets vurdering vil det være naturlig å se en slik gjennomgang i sammenheng med styringsmodellen for familievernnet. Her vil balansepunktet mellom autonomi og styring være et sentralt tema, et tema som også vil ha betydning for valg av kompetansemodell. Det samme gjelder forholdet mellom likebehandling og likeverdig tjenesteyting, standardisering og bruk av skjønn, samt forholdet mellom erfaringsbasert og forskningsbasert kompetanse- og fagutvikling. En evaluering av spisskompetansemiljømodellen bør foretas enten alene, eller i forbindelse med en utredning av den interne organiseringen og styringen av Bufetat, jf. utvalgets forslag i kapittel 15.

Utvalget har følgende forslag:

- Det bør foretas en ekstern evaluering av spisskompetansemiljømodellen. Evalueringen må omfatte både faglige og organisatoriske forhold.
- Dersom spisskompetansemiljømodellen videreføres, mener utvalget det bør vurderes å etablere et eget miljø for kjernevirksomheten parterapi.
- Det bør legges til rette for mer lokal styring og tilpasning av kompetansearbeidet i tjenestene. Dette begrunner utvalget både med hensynet til geografisk tilgjengelighet og målsettingen om likeverdig tjenesteyting i en mangfoldig befolkning.
- Det må legges til rette for fag- og kompetanseutvikling som både er praksisnær, kunnskapsbasert og tilpasset lokale behov.
- Det må sikres ressurser for at fag- og kompetanseutvikling kan foregå både individuelt, i den enkelte tjeneste og i familieverntjenesten som helhet.
- Det bør vurderes å opprette et tverrfaglig familieforskningsprogram for å styrke forskningen på feltet.
- Det tverrfaglige samarbeidet innen familievernfeltet bør styrkes, med særlig vekt på det forebyggende arbeidet.
- Det regionale samiske kompetansesenteret RESAK bør bli et nasjonalt kompetansesenter eller et nasjonalt spisskompetansemiljø.

17 Samarbeid med andre tjenester

17.1 Samarbeid, samordning og samhandling

Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere samarbeid⁴⁹² og oppgavedeling mellom familievernet og andre relevante tjenester. Koordinerte og helhetlige tjenester som utnytter de samlede ressursene på barne- og familieområdet på en mest mulig hensiktsmessig måte, er et mål. Det er viktig med klare ansvarsforhold og definert oppgavedeling. At enkelte oppgaver og tilbud til barn og familier likevel overlapper hverandre, er imidlertid uunngåelig. Men det trenger ikke nødvendigvis å være uheldig. Flere ulike tjenester og aktører vil møte de samme barna, foreldrene og familiene i ulike situasjoner og i ulike faser av et forløp. Barn og familier vil møte ulike instanser og ulike aktører med ulik fagbakgrunn, litt ulike roller og perspektiv og med varierende grad av spesialistkompetanse. Selv om det er umulig og kanskje også uønsket at ingen aktører gir overlappende tilbud til barn og familier, er det et mål med klare ansvarsforhold, god koordinasjon og samhandling slik at det samlede tilbudet blir best mulig.

En forutsetning for et godt samlet hjelpetilbud til familier, barn og unge, er at tjenestene og aktørene tar utgangspunkt i barn, unge og foreldres og familiers egne behov, at innsatsen legges inn så tidlig som mulig, og at tjenestene og aktørene er kjent med hverandres ansvarsområder og tilbud. I tillegg må de ha etablert gode rutiner for samhandling og koordinering av hjelpetilbudet, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Familieverntjenesten er en av flere tjenester som skal tilby tjenester til familier, barn og unge. Når det skal vurderes hvordan samarbeid mellom disse tjenestene best kan gjennomføres, må det legges til grunn at mulighetene for godt samarbeid er best der det finnes betingelser for en

⁴⁹²Se kapittel 5 om samarbeidsbegrepet.

høy grad av både horisontal integrasjon (samhandling) og vertikal integrasjon (samordning i et hierarki). Vertikal integrasjon forutsetter at en aktør har myndighet over en annen. Familievern tjenesten er en av mange aktører, der ingen av aktørene er over- og underordnet hverandre. For familievernets del finnes det ikke instanser som koordinerer (samordner) tjenestens samhandling med andre aktører i en hierarkisk struktur. Det er derfor i all hovedsak horisontal integrasjon og betingelser for dette som drøftes. Mer frivillige former for integrasjon må sikre koordinering og samordning mellom aktørene. Når ingen aktører har myndighet over de andre, vil avtaler og felles prosedyrer glemmes bort og nedprioriteres dersom de ikke blir fulgt opp ved å utvikle betingelsene for horisontal integrasjon. En utvikling av samarbeidet må i slike situasjoner være basert på likeverdighet og gradvis utvikling av tillit gjennom praktisk samhandling. Da er det avgjørende at det finnes en gjensidig forståelse mellom aktørene. Om aktørene ikke har tillit til hverandre eller vilje til gjensidig tilpasning, vil formelle styringsmåter og prosedyrer lett komme til kort. Samhandling forstår vi som slik frivillig integrasjon og gjensidig tilpasning mellom selvstendige aktører, altså horisontal integrasjon.

Samhandling mellom tjenester kan skje på systemnivå, på tjenestenivå eller i arbeidet med den enkelte bruker. Samhandling og samordning på systemnivå kan ta form av ulike typer møter, kurs, avtaler, retningslinjer og prosedyrer. Også koordinerende ordninger nedfelt i styrings- og finansieringssystem og system for informasjonsflyt kan være rettet mot å samordne tjenestene. Samhandling på tjenestenivå foregår i form av dialog og rutiner for informasjonsflyt og henvisninger mellom ulike institusjoner. Samhandling på brukernivå er knyttet til enkeltbrukere, for å sikre god og hensiktsmessig tjenesteyting mellom de involverte tjenestene. Dette vil for eksempel kunne skje gjennom møter, dialog, henvisninger, ansvarsgrupper eller individuelle planer.

17.2 Dagens samhandling

Grenseflatene med andre tjenester varierer med familievernets ulike oppgaver. Det er varierende hvor mye de ulike kontorene samhandler med andre instanser i arbeidet med forebygging, foreldreveiledning, foreldre fratatt omsorgen for egne barn, i voldsarbeidet og i arbeidet med mekling og foreldre i høy konflikt. Det er og varierende hvilke instanser det er mest aktuelt for familievernet å samhandle med på de ulike feltene.

I en rapport fra Bufetat region øst (2014) er konklusjonen at familievernkontorene oppfyller sine forpliktelser som en samarbeidende tjeneste, og at det skjer i tråd med de føringene og forventningene som ligger i styringsdokumentene. Kartleggingen av de 15 kontorene i regionen viser at alle kontorene har svært bred kontaktflate. Samtlige kontorer samarbeider på systemnivå med offentlige instanser, private tjenesteytere og interesseforeninger. Instansene som de fleste kontorer har et systematisk samarbeid med, er kommunale barneverntjenester, spesialisthelsetjenesten (f.eks. barne- og ungdomspsykiatri, voksenpsykiatri, rus og somatiske avdelinger), kommunale helsetjenester (helsestasjon, familiesentre, psykisk helseteam), politi og fengsel (herunder konfliktråd og barnehus) og private og ideelle organisasjoner (bl.a. Røde Kors, Leve, Amatheia og ATV).

I følge Bufdirs rapport *Forebygging i familievernet* (2017) er det liten grad av strukturert og formalisert samarbeid mellom familievernet og andre aktører. Samarbeidet mellom familievernet og andre instanser framstår i stor grad som personavhengig, ad hoc eller prosjektbasert. Den utadrettede virksomheten beskrives som noe som ofte nedprioriteres. Ifølge Bufdirs rapport kan det også være at registrering av den utadrettede virksomheten kan være noe mangelfull og at oversikten ikke er fullstendig. Samarbeidet med kommunale tjenester dreier seg hovedsakelig om at kommunale instanser gir informasjon til familievernet, oppfordrer sine brukere til å bestille time, og rekrutterer brukere til familievernets ulike kurs. Få fami-

lievernkontorer og kommunale tjenester hadde ifølge Bufdirs rapport forpliktende samarbeidsavtaler. I følge Bufdirs rapport forekommer det mest samarbeid mellom familievern og barnevern, men samarbeidet begrenser seg i hovedsak til enkeltsaker. Helsestasjon, skolehelsetjeneste, spesialisthelsetjenesten (BUP/DPS), krisesentre og skole løftes også fram som tjenester familievernet samarbeider med. I tillegg forekommer samarbeid med kommunal tjeneste for psykisk helse, politi, lege/legevakt, barnehage, PPT, Familiens hus og lignende kommunale tjenester, NAV, andre deler av Bufetat, tjenester for barn med nedsatt funksjonsevne, og tjenester for mindreårige asylsøkere.

Inntrykket fra tidligere undersøkelser er at samarbeid med familievernet har vært sterkt etterspurt blant andre tjenester, men at familievernet i liten grad har vært tilgjengelig for samarbeid.⁴⁹³ Familievernet på sin side ønsker et tettere samarbeid, først og fremst med kommunale barneverntjenester, men også med BUP, helstasjonene og skolehelsetjenesten.⁴⁹⁴

Statistikk fra familievernertjenestens fag- og rapporteringssystem (FADO) fra 2018 viser at tjenesten har inngått formaliserte samarbeidsavtaler med 257 barnevernstjenester og helsestasjoner. Det er avholdt 64 kurs for kommunalt ansatte (for eksempel ICDP-veiledning)⁴⁹⁵ og 64 grupper/kurs i annet foreldrestøttarbeid og veiledning/konsultasjon av hjelpeapparatet. Antall deltakere på avholdte grupper/kurs i annet foreldrestøttarbeid/veiledning/konsultasjon av hjelpeapparatet er på totalt 2067 personer. 25 kontorer har samarbeid med kommuner om å drive samtalegrupper for barn.

I NTNU Samfunnsforskningens undersøkelse av ansattes oppfatninger av betingelser for kvaliteten framgår det at mer og tettere samarbeid med andre instanser og aktører i hjelpeapparatet vurderes av de ansatte som en faktor som kan bidra til å styrke kvaliteten i familievernertjenesten. I undersøkelsen kommer det fram at rundt to av fem ansatte er enige eller delvis enige i påstanden om at for lite samhandling med andre samarbeidspartnere er til hinder for at man kan levere gode tjenester ved deres kontor. Det kan se ut som at det er muligheter for mer samarbeid med andre aktører og instanser, og at dette kan bidra til at kvaliteten på tjenestene heves. Det framgår av undersøkelsen at man ved enkelte kontorer fortsatt har mye å hente når det gjelder samarbeid, og at de ønsker å arbeide mer aktivt for å få på plass noe mer systematisk samarbeid.⁴⁹⁶

Det ser altså ut til at det foregår mye samhandling mellom familievernertjenesten og andre aktører, men at det er rom for forbedringer. Potensialet for samarbeid med andre tjenester er først og fremst gjennom mer praktisk samhandling. Dette vil igjen gi økt tillit og gjensidig forståelse mellom tjenestene, og mer horisontal integrasjon, både på systemnivå, på tjenestenivå og i arbeidet med den enkelte bruker.

⁴⁹³Myrvold et al., 2011:247–252, 283–.

⁴⁹⁴Myrvold et al., 2011:292.

⁴⁹⁵ICDP (International Child Development Program) er et norsk foreldreveiledningsprogram som skal styrke barns oppvekstvilkår gjennom veiledning av foreldre og omsorgspersoner.

⁴⁹⁶Molden et al., 2019.

Boks 17.1 Noen eksempler på familievernets samhandling

Barnevernet avholder tidvis overføringsmøter. Her deltar representanter fra de ulike tjenestene, blant annet familievernet og brukerne (familiene). Sammen snakker de om og avtaler videre oppfølging for familiene.

Enkelte steder er det etablert gode samhandlingsprosesser omkring svangerskapskurs og fødselsforberedende kurs mellom helsestasjonene og familievernet. Samarbeid om å rekruttere og arrangere sinnemestringsgrupper er et annet eksempel.

Enkelte familievernkontorer har deltatt i introduksjonsprogrammet for flyktninger for å snakke om kulturkonflikter, og på foreldremøter i barnehager for å orientere om ICDP og «Hva med oss?».

Noen familievernkontorer deltar på regelmessige møter med helsestasjoner, barneverntjenesten og fastleger. Enkelte samarbeider med helsestasjonen for ungdom/skolehelsetjenesten, og gjennomfører samtaler med ungdom etter foreldrenes samlivsbrudd.

De regionale aktørene og Bufetat deltar i felles prosjekter. «Tidlig inn» er et eksempel på systematisk samarbeid mellom Bufetat og regionale tjenester, der kommunene som deltar i programmet får systematisk informasjon om familievernet. Opplæringsprogrammet er rettet mot kommuneansatte. Målet er å gjøre dem bedre i stand til å identifisere utfordringer og gripe inn på et tidlig tidspunkt. Programmet er primært rettet mot jordmødre, helsesøstre og leger.

Bufdir, 2017c.

[Boks slutt]

17.3 Samarbeid med kommunale tjenester

17.3.1 Innledning

Utvalget er bedt om å anbefale modeller for samarbeid, og å se på grenseflater mellom familieverntjenesten og kommunale tjenester.

Familieverntjenesten har ansvar og oppgaver som delvis sammenfaller med, delvis overlapper med, og tjenesten har kontakt med kommunale tjenesters ansvar og oppgaver.

Familieverntjenesten er en statlig tjeneste. Dette innebærer at familieverntjenesten er en del av en annen styringsstruktur enn de kommunale tjenestene. Dette gjør samarbeid utfordrende, da betingelsene for vertikal integrasjon ikke er til stede. Familieverntjenesten har plikt til samhandling med andre tjenester på brukernivå gjennom meldeplikt og opplysningsplikt til den kommunale barneverntjenesten og til den kommunale helse- og omsorgstjenesten og sosialtjenesten. Men det foreligger ingen plikt til samhandling på tjeneste- og systemnivå. Ingen av tjenestene har et overordnet samordningsansvar med myndighet over andre tjenester. Det kommunale selvstyret gjør videre at organiseringen av de kommunale tjenestene er ulik fra kommune til kommune. Kommunene har forskjellig størrelse og ulike geografiske, demografiske og sosiale forhold. Familievernkontorenes størrelse varierer også, og det er store variasjoner i hvor mange kommuner hvert kontor tilbyr tjenester til.⁴⁹⁷ Dette er noen av grunnene

⁴⁹⁷Det er fritt familievernkontorvalg, men hvert enkelt kontor har fått definert et ansvarsområde på kommunenivå.

til at samarbeid, samhandling og grenseflatene mellom familieverntjenesten og kommunale tjenester varierer.

Kommunene har et helhetlig, koordinerende ansvar for tilbudene til befolkningen i sin kommune. Kommunene har særlig ansvar for tilbud til familiene, for at barn og unge får gode oppvekstvilkår og for å forebygge psykiske og sosiale problemer. Kommunene har plikt til samarbeid og et ansvar for å samordne tjenester. Dette følger blant annet av helse- og omsorgstjenesteloven, folkehelse- og omsorgstjenesteloven, sosialtjenesteloven, barnevernloven, familievernkontorloven⁴⁹⁸ og krisesenterloven. Spesialisthelsetjenesteloven og helse- og omsorgstjenesteloven fastsetter for eksempel en plikt til å inngå samarbeidsavtaler. I helse- og omsorgstjenesteloven (hol) er det slått fast at kommunen har plikt til samhandling og samarbeid. Målsettingen er å bidra til at pasienter og brukere mottar et helhetlig tilbud om helse- og omsorgstjenester. Kommunens ansvar etter hol § 3-1 første ledd innebærer plikt til å legge til rette for samhandling mellom ulike deltjenester innad i kommunen og med andre tjenesteytere der dette er nødvendig for å tilby tjenester omfattet av loven.⁴⁹⁹ I forslag til ny barnevernslov, som ble sendt på høring 4. april 2019, pålegges kommunene å koordinere det forebyggende arbeidet bedre. Kommunene må se tilbudet til barn og unge i sammenheng, og ha en plan for hvordan tjenestene skal samarbeide.⁵⁰⁰

Med mer praktisk samhandling og dermed økt tillit og forståelse og bedre vilkår for samarbeid, antas det at det samlede tilbudet blir bedre enn i dag.

17.3.2 Kommunalt barnevern (barneverntjenesten)

Alle kommuner skal ha en barneverntjeneste som utfører det daglige arbeidet etter barnevernloven. Barneverntjenesten har ansvar for forebyggende arbeid,⁵⁰¹ utrede saker og gjennomføre undersøkelser, hjelpetiltak i hjemmet,⁵⁰² plassering av barn utenfor hjemmet,⁵⁰³

⁴⁹⁸I dagens lov står det kun at «familievernkontorene bør også drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Dette kan bestå av veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.»

⁴⁹⁹Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven), kapittel 3. Kommunenes ansvar for helse- og omsorgstjenester

⁵⁰⁰BLD 2019 Høringsnotat – Forslag til ny barnevernslov. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

⁵⁰¹Barneverntjenestens forebyggende arbeid er regulert i barnevernloven § 3-1 hvor det står:

«Kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer. Barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette.» https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_3

⁵⁰²Barnevernet kan sette inn ulike hjelpetiltak for å øke foreldrekompetansen, kompensere for mangler i omsorgen, eller avlaste foreldrene. Målet med hjelpetiltak er å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien. Noen hjelpetiltak kan være direkte knyttet til barnet, mens andre vil rette seg mot foreldrene. Ofte vil det være nødvendig med en kombinasjon av tiltak for å hjelpe barnet og familien på best mulig måte. Hjelpetiltak kan settes inn for kortere og lengre perioder, alt ettersom hvilket tiltak som er hensiktsmessig for den enkelte familie. I visse situasjoner kan hjelpetiltak strekke seg over mange år. Slike tiltak kan eksempelvis være støttekontakt, barnehageplass, avlastningshjem etc. https://www.bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Hjelpetiltak_i_hjemmet/

⁵⁰³Plassering av barn utenfor hjemmet skjer enten ved at kommunen selv treffer vedtak (frivillige tiltak), eller ved at kommunen fremmer sak for fylkesnemnda (tvangstiltak).

oppfølging av barn plassert utenfor hjemmet og foreldrene deres, og godkjenning av fosterhjem.

Familievernet og det kommunale barnevernet har noen sammenfallende, noen overlappende og noen tilgrensende oppgaver og ansvar. Begge tjenester har ansvar for forebyggende arbeid og for å styrke foreldreferdigheter. Hjelpetiltak i hjemmet er ofte tiltak som bygger på kunnskap om barn og relasjoner, og der barnevernet bruker metoder og utfører oppgaver som ligger tett opp til familievernets metoder og oppgaver.⁵⁰⁴ Barnevernet gir råd og veiledning til barn og foreldre for å styrke foreldres omsorgskompetanse. Barneverntjenestene (og andre kommunale tjenester) bruker en rekke foreldreveiledningsprogram som også familievernertjenesten bruker. Bufetat eier og forvalter flere av disse programmene.

ICDP⁵⁰⁵ er et foreldreveiledningsprogram som brukes for å forebygge psykososiale problemer blant barn og unge gjennom å støtte opp under foreldre og andre omsorgsgivere. Programmet brukes også til å fange opp de foreldrene som har større utfordringer enn andre.

Marte Meo-metoden er en foreldreveiledningsmetode som brukes for foreldre til barn fra spedbarnsalder. Det brukes video i veiledningen for å styrke kommunikasjon og samspill mellom foreldre og barn.

Parent Management Training Oregon (PMTO)⁵⁰⁶ er en type foreldreveiledning rettet mot foreldre til barn med høyt aggresjonsnivå. Målet er å forandre barnets atferd gjennom nye familierutiner og handlinger. Foreldrene får tilbud om opplæring i hvordan de kan snu barnets negative utvikling. Foreldrene lærer at det er viktig å gi barnet ros og oppmuntring, samtidig som de får hjelp til å sette tydelige og realistiske krav og grenser for barnet.

Tjenestene tilbyr multisystemisk terapi (MST).⁵⁰⁷ Dette er et behandlingstilbud for familier som har ungdom med alvorlige atferdsvansker. Terapeuten møter familien hjemme og foreldrene kan komme i kontakt med teamet 24 timer i døgnet. Behandlingen skreddersys til den enkelte familie.

Både barnevernet og noen familievernkontorer bruker Funksjonell familieterapi (FFT).⁵⁰⁸ FFT er et behandlingstilbud for ungdom med atferdsproblemer og deres familier. I FFT settes

⁵⁰⁴Eksempler på hjelpetiltak: Råd og veiledning fra barneverntjenesten, Besøkshjem og støttekontakt, Frivillig plassering utenfor hjemmet, Tilsyn i hjemmet, ICDP – International Child Development Program, Barnehage og SFO, PMTO, Multisystemisk terapi (MST), Funksjonell familieterapi (FFT), Multifunksjonell behandling i institusjon og nærmiljø (MultifunC), TIBIR – Tidlig innsats for barn i risiko, DUÅ – De utrolige årene – Webster Stratton, ART – Aggression Replacement Training, Marte Meo.

⁵⁰⁵ICDP (International Child Development Program) er et norsk foreldreveiledningsprogram som skal styrke barns oppvekstvilkår gjennom veiledning av foreldre og omsorgspersoner.

⁵⁰⁶PMTO er et individuelt behandlingstilbud for foreldre til barn mellom 3 og 12 år som viser tydelige tegn på høyt aggresjonsnivå, og som ofte kommer i konflikt med andre barn og voksne. PMTO tar utgangspunkt i at de sosiale omgivelsene i stor grad påvirker barnets tilpasning. PMTO brukes også i fosterhjem og på barnevernsinstitusjoner.

⁵⁰⁷Med utgangspunkt i familie og hjem tar MST sikte på å bedre ungdommens oppførsel og fremme positive ferdigheter hjemme, på skolen og i nærmiljøet. Ungdom som er aktuelle for MST er gutter og jenter mellom 12 og 18 år. De har venner som har uheldig innflytelse på dem, de har problemer på skolen, de skulker, de ruser seg og er ofte aggressive. For noen av ungdommene kan MST være et alternativ til plassering utenfor hjemmet.

⁵⁰⁸Målgruppen er ungdom mellom 11 og 18 år som viser antisosial atferd som vold og kriminalitet eller er i risiko for å utvikle dette.

ungdommens atferd i sammenheng med hvordan alle i familien gjensidig påvirker hverandre. Terapeuten møter hele familien på kontoret eller hjemme hos familien.

De utrolige årene (DUÅ) er et program for foreldre til barn med atferdsproblemer i alderen 3–12 år. DUÅ skal styrke omsorgspersonenes kompetanse i å forebygge og behandle barnas atferdsproblemer. Formålet med programmet er å redusere atferdsproblemene og i tillegg styrke barnets sosiale kompetanse og følelsesmessige reaksjoner.

Aggression Replacement Training (ART) er et manualbasert program som retter seg mot barn og unge i alderen 4–20 år som har alvorlige atferdsvansker, eller som står i fare for å utvikle slike vansker. Formålet med programmet er å øke barns sosiale kompetanse og på denne måten redusere atferdsvansker. ART tilbys i grupper bestående av 4–8 barn. Barn og unge med atferdsvansker kan få hjelp og støtte gjennom effektive tiltak og behandlingsmetoder. Dette kan skje både hjemme eller gjennom korte perioder på barneverninstitusjon, etterfulgt av hjelp i hjemmet.

Stadig flere kommunale barnevernstjenester bruker metoden familieråd.⁵⁰⁹ Dette er ikke et tiltak, men en metode for å forsøke å finne gode løsninger for et barn i familie, slekt og nettverk. Det er også en måte å fatte beslutninger på som kan brukes på både hjelpetiltaksstadiet, når det er snakk om å plassere barnet utenfor hjemmet, og også i avslutningen av tiltak. Et familieråd er et møte hvor familien samles med slekt og andre som er betydningsfulle for barnet. Møtet skal komme fram til en plan som skal ivareta barnets interesser og bedre familiens situasjon. Dette er altså relasjonelt arbeid som barnevernet gjør, og som ligger tett opp til familievernets metoder og kompetanse. Flere familievernkontorer prøver også ut familieråd som metode i særlig krevende foreldretvistsaker.

Barnevernet har ansvaret for oppfølging av foreldrene til barn som er plassert utenfor hjemmet. Familievernet har også i oppgave å bistå disse foreldrene, jf. punkt 11.3.4 om familievernets foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse.

17.3.3 Familiens hus og andre kommunale tverrfaglige familietjenester

Ett eksempel på kommunale modeller for forebyggende arbeid er Familiens hus.⁵¹⁰ Familiens hus er en samhandlingsmodell som skal legge til rette for at barn, unge og familier skal møte et lett tilgjengelig og helhetlig tilbud. Familiens hus gir ett tverrfaglig og integrert kommunalt tilbud. Kommunens primære helse- og sosialtilbud rettet mot barn, unge og familier samordnes, samlokaliseres og forankres lokalt. Målet er at familiene skal møte en helhetlig og familiestøttende tjeneste i ett og samme hus.⁵¹¹ Tjenestene er svangerskapsomsorg,

⁵⁰⁹Oppdrag til regionene i Disponeringsbrevet 2019: Bufetat har ansvar for å legge til rette for implementering av familieråd i kommunalt barnevern og skal bistå med opplæring til kommunene, metodestøtte og tilgang til koordinatorene. Omfang av opplæringen tilpasses den enkelte kommunes behov. Regionen skal sikre at Bufetats målsetting om at den kommunale barneverntjeneste så raskt som mulig skal få tilgang på koordinator i geografisk nærhet, og regionen må legge til rette for dette. Ved ordinære familieråd skal kommunen få tilgang på koordinator senest innen 15 dager etter at henvendelse er mottatt. I akutt- og hastesaker skal kommunen få tilgang på koordinator senest innen et døgn (med unntak av helligdager).

⁵¹⁰Familiens hus, metaforen, illustrerer arbeid på ulike nivåer. Huset deles inn i tredje etasje/nivå som er for barn, unge og familier med særskilte behov, og andre etasje/nivå for barn, unge og familier med individuelle behov og første etasje/nivå for alle barn og unge med familier. Grunnmuren er faglig fundament. Kilde: Bulling, 2016.

⁵¹¹Familiens hus er en modell som ble tilpasset norske forhold gjennom prosjektet Forsøk med familiesentre i Norge 2002–2004. Målet er å fremme trivsel og god helse hos barn, unge og deres familie, samt styrke barn og unges oppvekstvilkår. Dette kan nås blant annet gjennom å tilby lett tilgjengelig støtte og tiltak, støtte og styrke foreldre i deres omsorgs- og oppdragerrolle, utvikle

helsestasjon for barn og ungdom, åpen barnehage, barneverntjeneste, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT), sosialtjeneste, konsultasjonsteam og andre aktuelle samarbeidspartnere. Huset skal ha ett eller flere tverrfaglige og fleksible team som arbeider i tråd med brukernes behov og ønsker.⁵¹²

Over halvparten av kommunene har nå etablert en tjeneste – familiens hus, familiesentre og/eller oppvekstetater – som samler flere tjenester til barn og unge for å sikre bedre samarbeid og samhandling. Noen kommuner har opprettet egne stillinger, for eksempel oppvekstkoordinatorer. Målet med dette har blant annet vært å sikre en bedre samordning av tjenestetilbudet. Andre har organisert tjenester rettet mot barn og unge i egne enheter og team eller etater.

17.3.4 Helsestasjoner, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten består av fire deler: fellesdel, helsestasjon 0–5 år, skolehelsetjenesten 5–20 år og helsestasjon for ungdom. Alle deler, også helsetjenesten ved skoler og for ungdom, er et kommunalt ansvar.⁵¹³

Helsestasjonene er et frivillig og gratis tilbud til alle gravide og barnefamilier.⁵¹⁴ Formålet med helsestasjonstjenesten er å fremme psykisk og fysisk helse, fremme gode sosiale og miljømessige forhold, samt forebygge sykdommer og skade.⁵¹⁵ Tjenesten skal bidra til å skape et godt oppvekstmiljø for barn og ungdom, blant annet gjennom tiltak for å styrke foreldrenes mestring av foreldrerollen. Helsestasjonene skal i tillegg til det ordinære helsestasjonsprogrammet, gi tilbud om individuelt tilpassede støttesamtaler og ekstra konsultasjoner og veiledning til foreldre som av ulike grunner har behov for ekstra oppfølging. I henhold til nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom er målet for helsestasjonsprogrammet blant annet at foreldre skal oppleve mestring i foreldrerollen, og at programmet skal til godt samspill mellom foreldre og barn.⁵¹⁶ Foreldrerettet innsats er del av helsestasjonens mandat. I Stortingsmelding nr. 24 (2015–2016): Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter, framheves det at «helsestasjonene kan bli bedre i å fange opp problemer og hjelpebehov i familier, og samtidig benytte foreldrestøttende tiltak gjennom veiledning og kompetanseoppbygging fra familievernkantorene».⁵¹⁷

kommunikasjons- og arbeidsmåter der barn og foreldre er delaktige, utvikle god, samordnet og tverrfaglig service til brukerne og være tilgjengelig som møteplass der folk bor. Hentet fra https://uit.no/prosjekter/prosjekt?p_document_id=349396

⁵¹²NOU 2016: 16.

⁵¹³Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven). Se kapittel 3. Kommunenes ansvar for helse- og omsorgstjenester.

⁵¹⁴Jf. lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 3-2.

⁵¹⁵Jf. forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 1-1.

⁵¹⁶Helsedirektoratet 2017.

⁵¹⁷Meld. St. 24 (2015–2016), kapittel 4.6.2.

Helsestasjonene skal ha oversikt over avlastnings- og støttetiltak som finnes i kommunen, for eksempel familieverntjenesten, Home Start Familiekontakten (HSF), psykiske helsetjenester og BUP, og henvise ved behov.⁵¹⁸ Helsestasjonene skal som primærhelsetjeneste veilede og trygge familiene.⁵¹⁹

Skolehelsetjenesten skal finnes på alle barneskoler, ungdomsskoler og videregående skoler. Helsepsykepleier, skolelege, psykolog og fysioterapeut er yrkesgrupper som arbeider i skolehelsetjenesten. Tjenesten er ansvarlig for vaksinasjon og gir i samarbeid med skolen tilbud om undervisning i klasser, grupper og enkeltsamtaler. Alle henvendelser tas imot, og tjenesten har taushetsplikt.

Ved behov henviser skolehelsetjenesten til andre instanser, for eksempel fastlege, tannlege, fysioterapeut eller psykolog. Skolehelsetjenesten er i kontakt med alle skolebarn, og er også i kontakt med barnas foreldre.

Helsestasjon for ungdom (HFU) er et gratis og tverrfaglig tilbud til unge mennesker (opptil 20 år). Tjenesten kan bestå av helsepsykepleier, lege og psykolog, og er tilgjengelig på ettermiddagen. HFU gir veiledning i forbindelse med diverse tema, herunder psykiske og sosiale problemer og vanskelige hjemmeforhold. Helsestasjonene for barn 0–5 år har delvis overlappende og sammenfallende mandat og oppgaver som familievernet når det gjelder familiestøttende og forebyggende arbeid. Det foregår allerede mye samarbeid mellom helsestasjoner og familievernkontorer, og det er også stort potensial for mer samhandling og mer samarbeid mellom disse to aktørene (se senere i dette kapitlet).

Skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom er begge kommunale tjenester som er en del av det helhetlige tilbudet til barn og unge og til familiene, uten at de har direkte sammenfallende oppgaver med familievernets oppgaver.

17.3.5 Barnehager, skoler og PPT

Barnehager og skoler er universelle arenaer der de aller fleste barn deltar. Ansatte ved barnehager og skoler bygger langvarige relasjoner til barn, ungdom og foreldre. Enkelte familievernkontorer har ifølge Bufdirs rapport om forebygging deltatt på foreldremøter i barnehager for å orientere om ICDP⁵²⁰ og «Hva med oss?».⁵²¹

Hver kommune og hver fylkeskommune skal ha en pedagogisk-psykologisk tjeneste.⁵²² Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) skal hjelpe barn, elever, lærekandidater, lærlinger, praksisbrevkandidater og voksne med behov for særskilt tilrettelegging. Hensikten er at de får et

⁵¹⁸Helsedirektoratet, 2018

⁵¹⁹Meld. St. 24 (2015–2016), kapittel 5.1.2

⁵²⁰International Child Development Program, et norsk foreldreveiledningsprogram.

⁵²¹Familievernets kurs for foreldre med funksjonshemmede barn.

⁵²²PP-tjenestens mandat er regulert i opplæringsloven § 5-6 og barnehageloven § 19 c. Hentet fra <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/pp-tjenesten/hva-gjor-pp-tjenesten/>

inkluderende, likeverdig og tilpasset pedagogisk tilbud. PP-tjenesten skal også hjelpe barnehager og skoler med å legge til rette for barn og elever med særskilte behov. Elever over 15 år, foreldre, barnehager, skoler og andre tverrfaglige tjenester kan ta kontakt med PP-tjenesten for råd og veiledning. PP-tjenesten kan samarbeide tverrfaglig på lokalt nivå, for eksempel med helsetjenesten eller barneverntjenesten, og på statlig nivå med for eksempel Statped eller psykiatriske tjenester.

17.3.6 Den kommunale helsetjenesten: fastleger, kommunepsykologer, rus, psykiatri

Det foregår noe samhandling mellom familievern og den kommunale helsetjenesten. Tjenestene sitter i noen tilfeller i tverretatlige samarbeidsorgan. Fastleger kan henvise til familievern. Kommunepsykologer kan i noen tilfeller ha overlappende ansvarsområder med familievern. Familievern henviser til rus- og psykiatritilbud ved behov.

17.3.7 Krisesentre

Både familievern og krisesentrene forholder seg til voldsutsatte voksne og barn. Krisesenterlovens § 4 pålegger kommunen å sørge for at voldsutsatte får helhetlig oppfølging gjennom samordning av tiltak mellom krisesentertilbudet og andre tjenester. Alle unntatt ett krisesentertilbud samarbeidet i 2017 med familievern. Det var mest vanlig å samarbeide om enkeltsaker, og skriftlige samarbeidsavtaler var forholdsvis lite utbredt. Over tid har det imidlertid vært en økning i antall sentre med skriftlig samarbeidsavtale med familievern, selv om det fortsatt gjelder et mindretall av tilbudene. Generelt var det noe mer vanlig å ha faste kontaktpersoner enn skriftlig samarbeidsavtale.⁵²³

17.3.8 Sosialtjenesten og NAV

NAV-kontoret har to eiere: stat og kommune. To styringslinjer – en kommunal og en statlig – møtes i det lokale partnerskapet som styrer kontoret. Kommunen har ansvar for de sosiale tjenestene i NAV-kontoret. Kommunen har ansvar for å fremme økonomisk og sosial trygghet, bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til økt likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer. Kommunene har stor grad av selvstyre etter kommuneloven. Den enkelte kommune bestemmer, sammen med Arbeids og velferdsetaten, hvilke kommunale tjenester som skal inngå i NAV-kontoret utover et lovpålagt minimum. Det lovpålagte minimum omfatter kvalifiseringsprogram, sosialhjelp, opplysning, råd og veiledning, midlertidig husvære, økonomisk rådgivning og tilbud om individuell plan. Arbeids- og velferdsetaten har ansvar for de statlige arbeids- og velferdstjenestene (arbeid, trygd og pensjon). Den kommunale sosialtjenesten og NAV-kontoret har ansvaret for å bistå familier, barn og unge i et helhetsperspektiv, enten de trenger dagpenger, sykepenger, foreldrepenger, engangsstønad og svangerskapsenger, ytelser og ordninger for enslige foreldre, økonomisk sosialhjelp, pleiepenger, opplæringspenger og omsorgsdager, hjelpemidler, økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning, arbeidsavklaringspenger, pensjon eller hjelp til å komme i jobb.

⁵²³Hentet fra

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/Krisesentertilbudet/Samarbeid_med_andre_instanser/

17.4 Samarbeid med andre offentlige tjenester

17.4.1 Innledning

Utvalget er bedt om å anbefale modeller for samarbeid mellom familieverntjenesten og andre tjenester. I tillegg til grenseflatene mot kommunale tjenester, har familieverntjenesten også ansvar og oppgaver som delvis sammenfaller med, delvis overlapper og i stor grad kommer i kontakt med andre aktørers ansvar og oppgaver.

17.4.2 Statlig barnevern

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) består av fem regionale barnevernmyndigheter og en sentral barnevernmyndighet og fagdirektorat, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Bufetat har ansvar for etablering og drift av institusjoner, godkjenning av private og kommunale institusjoner som benyttes etter barnevernloven, å bistå barneverntjenesten i kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet, å bistå kommunene med rekruttering og formidling av fosterhjem, og for at fosterhjemmene får opplæring og veiledning.

Fagdirektoratet (Bufdir) har ansvar for lovtolkninger, bestilling og formidling av forskning og kunnskapsoppsummeringer, utarbeidelse av faglige veiledere og retningslinjer, og Bufdir er klageinstans i saker om godkjenning av private og kommunale institusjoner.

Familieverntjenesten har i liten grad ansvar og oppgaver som sammenfaller med, overlapper eller har grenseflater til det statlige barnevernets oppgaver. Slik barnevernet er organisert i dag, er det det kommunale barnevernet som har mest samhandling med familievernet nå og som har størst samhandlingspotensial med familieverntjenesten.

17.4.3 Domstolene

Det er fire saksområder knyttet til foreldrekonfliktsaker som både behandles i domstolene og i familievernet: Mekling (foreldreansvar, fast bosted, samvær og flytting), saker om tvangsfullbyrdelse av samværsrett, saker om samvær med støttet tilsyn og foreldreveiledning og støtte.

Noen saker starter i familieverntjenesten – og hovedoppgaven i disse sakene er å gi partene tilstrekkelig bistand til at de kommer fram til løsninger uten å måtte bringe saken inn for domstolene. Utvalget foreslår her en ny ordning med seks obligatoriske timer for å reise søksmål, jf. kapittel 12.9.3. Andre saker starter i retten, og retten har mulighet til å tilbakeføre sakene til familieverntjenesten for veiledning, mekling eller konfliktdemping.⁵²⁴

Bufdir samhandler med Domstolsadministrasjonen på nasjonalt nivå, Bufetat samhandler med domstolene på regionsnivå, og familievernkontorene samhandler med dommere og tingrettene i enkelte saker.

Det er etablert et samarbeid mellom Bufdir og Domstolsadministrasjonen på barne-lovs-området. Målet er å sikre gode prosesser og samhandling mellom tjenestene som kan styrke og skape god sammenheng for foreldre og barn i foreldretvist- og høykonfliktsaker, og å tilrettelegge for et godt faglig samarbeid mellom familieverntjenesten og domstolene, først og fremst tingrettene. Det er et mål at flere foreldre blir enige under mekling ved familievernkontorene som alternativ til domstolsbehandling. Som en del av mandatet er utvalget

⁵²⁴Se kapittel 11.4.5.5 Domstolsoppgavene.

bedt om å vurdere hvordan meklingsordningen kan styrkes slik at flere saker som er egnet for det, løses på et tidlig stadium. Barnelovutvalget og Rettshjelpsutvalget⁵²⁵ arbeider med delvis overlappende spørsmål. Se kapittel 12.9.3 for nærmere omtale.

Som en del av en målsetting om å legge til rette for veiledning til advokater og sakkyndige om familievernets tilbud ble det i 2017 etablert en arbeidsgruppe med representanter fra Domstoladministrasjonen, tingretten, spisskompetansemiljøet for høykonflikt, Bufdir og Advokatforeningen. Arbeidsgruppen har hatt som mål å identifisere utfordringer og forslag til hvordan utfordringene kan møtes. Mål er å utvikle gode rutiner for samarbeidet, maler og informasjon som kan bidra til gode tjenester for brukerne (foreldre/barn) og godt samarbeid og god kompetansedeling. Utfordringer som er identifisert i prosjektet så langt er blant andre mangel på kunnskap om familievernet, en idé om at familievernet er «lavstatus», foreldre tror at rettsprosess er raskest vei, tilbakesending kan være et nederlag for foreldre, ulike kulturer i psykologi versus jus, ulik faglig diskurs, mangel på informasjonsflyt og forståelse for egen og andres rolle, samt at mekling ofte blir «tapt kunnskap» ettersom lite nedtegnes skriftlig.

I særdomstolsutvalgets utredning redegjøres det for samarbeidet mellom familievernkontorer og de elleve største tingrettsdomstolene i dag. Seks av de elleve største tingrettene har spesialisering i barnesaker. De tingrettene som ikke har spesialisering innen dette feltet, har gjerne andre kompetansetiltak, eksempelvis egne fagansvarlige dommere på området. Asker og Bærum tingrett er en av tingrettene som ikke har spesialisering på området, men den eneste tingretten som ifølge oversikten har inngått et formalisert samarbeid med familievernet om kompetansehevede tiltak.

Siden særdomstolsutvalgets rapport ble lagt fram, har flere familievernkontorer etablert samarbeid med tingretten. Flere familievernkontorer melder om at de er godt i gang med lokalt samarbeid. Det er etablert rutiner for samhandling på tjeneste- og brukernivå, og det opparbeides kunnskap og gjensidig respekt i relasjonen mellom de ansatte i familievernet og tingrettene. Familievernutvalget har besøkt familievernkontorene i Stavanger og i Ålesund og begge kontorene opplyser om at det avholdes møter med tingretten om saker etter barnelova. I møtene med tingretten har det vært samtaler om konkrete saker etter barnelovens bestemmelser, herunder § 61 første ledd nr. 2 (vise partene tilbake til mekling på familievernkonto- ret) og nr. 7 (henvise til veiledning på familievernkonto- ret i en prøveperiode) og § 43 a tredje ledd andre punktum og tilhørende forskrift (støttet tilsyn). På kontoret i Ålesund har det også vært avholdt felles fagdager mellom familievernkonto- ret og tingretten.

17.4.4 Politi og barnehus

Familieverntjenesten er i kontakt med politi og barnehus i forbindelse med foreldrekonflikt og voldssaker. Familievernet må vurdere anmeldelse til politiet i voldssaker, og kan hjelpe den voldsutsatte med å etablere kontakt med politiet. Politiet har opprettet familievoldskoor- dinatorer som kan kontaktes for å drøfte en sak. Politi og familievern kan være deltakere i tverrfaglige samarbeidsprosjekt i kommuner.

Statens barnehus er et tverrfaglig mottak for barn og ungdom som har vært utsatt for seksuelle overgrep, vold eller vært vitne til vold i nære relasjoner. Barnehuset er også mottak for voksne med psykisk utviklingshemming. Barnehuset er opprettet for at politiet skal kunne avhøre barn der i tilrettelagte avhør. Statens barnehus tilbyr en kroppslig undersøkelse ved

⁵²⁵Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/org/styre-rad-og-utval/tidsbegrensede-styrer-rad-og-utval/rettshjelpsutvalget/id2609190/>

mistanke om vold eller seksuelle overgrep. Undersøkelsen gjøres av leger og sykepleiere med spesialkompetanse. Det tilbys støtte til barn og foresatte/følgeperson underveis og i etterkant av avhør. Samarbeid med eller hjelp til å kontakte andre instanser tilbys ved behov. Det er opprettet 11 barnehus i Norge. De ligger i Bergen, Hamar, Tromsø, Trondheim, Kristiansand, Oslo, Stavanger, Ålesund, Bodø, Sandefjord og Moss.

Noen barnehus har arrangert flere samarbeidsmøter med blant annet familievernnet.⁵²⁶ Noen barnehus og familievernkontorer sitter i tverrfaglige konsultasjonsteam med faste møter om saker der det har oppstått mistanke om at barn, unge eller voksne med psykisk utviklingshemming eller andre særlig sårbare personer er vitne til vold, eller utsettes for vold, omsorgssvikt, overgrep eller seksuelle overgrep, eller at de forgriper seg seksuelt mot andre.⁵²⁷

17.4.5 Spesialisthelsetjenesten: BUP og DPS

Familieverntjenesten har til en viss grad oppgaver som kan sies å være tilgrensende til oppgaver som den psykiske helseverntjenesten har. Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) tilbyr spesialisthjelp innenfor psykisk helsevern for barn og unge opptil 18 år. Distriktspsykiatrisk senter (DPS) tilbyr spesialisthjelp innenfor psykisk helsevern fra 18 år. BUPene utreder, gir råd om og behandling til barn og ungdom og deres familier der det foreligger psykiske lidelser eller problemer, i form av samtaler eller terapi. DPSene gir samme tilbud til voksne. Begge instanser tilbyr døgnopphold, poliklinisk og ambulans behandling, dagbehandling og rådgivning og veiledning overfor kommunale tjenester. Henvisning fra lege eller barneverntjeneste er nødvendig.

Noen familievernkontorer sitter i tverretatlige samarbeidsgrupper som omfatter BUP, i tillegg til instanser som barnevern, PPT, helsestasjon, barnehagekontor, politi, krisesenter og sykehus. Noen kontorer samarbeider med BUP i utviklingsarbeid, blant annet ved å invitere dem til seminar. Noen har direkte samarbeid med BUP rundt enkeltfamilier. Ett av kontorene har eksempelvis et utstrakt samarbeid med en lokal BUP, for å få til parallelle barne- og mødregrupper. Andre familievernkontorer har ikke forpliktende samarbeid med lokal BUP.⁵²⁸

Psykisk helsevern har tjenester for barn, unge og voksne som har lidelser, uansett om problemene kommer av psykisk sykdom eller har mer relasjonelle og kontekstuelle årsaker. Familievernnet konsentrerer seg om personer som har utfordringer som har oppstått i relasjoner mellom mennesker, ikke inne i mennesker.

17.4.6 Regionale kompetanse- og ressursentre

Det finnes flere regionale ressursentre som kan være interessante fagmiljøer for familievernnet.

De fem regionale ressursentrene for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)⁵²⁹ har ansvar for undervisning, veiledning, informasjon og nettverksarbeid blant

⁵²⁶Hentet fra <https://www.statensbarnehus.no/barnehus/statens-barnehus-bergen/utadrettet-virksomhet/>

⁵²⁷Hentet fra <https://www.statensbarnehus.no/media/1281/aarsmelding-2016.pdf>

⁵²⁸Hentet fra https://www.bufdir.no/globalassets/global/Arbeid_med_vold_pa_familievernkontor_2016.pdf

⁵²⁹RVTS bygger virksomheten på oppdragsbrev og øremerkede midler fra Helsedirektoratet.

annet om vold og overgrep, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Sentrene spiller en viktig rolle i å samle fagmiljøer, og å legge til rette for nettverkssamarbeid mellom alle relevante aktører i regionen. Sentrene skal ikke behandle enkeltmennesker, men bistå ulike instanser med kompetanse, enten det er asylmottak, barne- og familievern, helsesektoren, politi eller frivillig sektor.⁵³⁰

Det finnes regionale kunnskapssentre for barn og unge – psykisk helse og barnevern (RKBU og RBUP)⁵³¹ som utvikler og driver forskning, utdanning, fagutvikling og informasjonsvirksomhet om barn og unges psykiske helse og barnevern. Formålet er å bidra til å øke kvaliteten på tjenestene innen alle sentrale områder i arbeidet med barnevern og barn og unges psykiske helse.⁵³²

17.4.7 Forsvaret og Kriminalomsorgen

Familieverntjenesten har etablert et samarbeid med Forsvaret, i tråd med handlingsplanen for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste.⁵³³ Tiltakene i handlingsplanen inkluderer blant annet at Bufetat skal bidra med informasjon om utfordringer for familie- og parforhold og om hvilke hjelpetilbud som finnes, at Bufetat gjennom familievernkantorene skal tilby rådgivning til familier og pårørende under innsatsperioden, og til veteraner og familiene deres etter hjemkomst, og at Bufetat kan gi tilbud om samlivskurs.

Noen familievernkontorer har samarbeidet med fengsler for å bistå fedre som er i fengsel. Programmet «Pappa i fengsel»⁵³⁴ er et program for informasjon til fedre i fengsel. Det er et kunnskapsbasert program utviklet ved Bastøy fengsel, og er ment å ha en rehabiliterende funksjon.

17.5 Samarbeid med ikke-offentlige tjenester

17.5.1 Innledning

Utvalget er bedt om å anbefale modeller for samarbeid mellom familieverntjenesten og andre tjenester. Det finnes også noen ikke-offentlige aktører som familieverntjenesten samarbeider med, og i mandatet er stiftelsen Alternativ til Vold (ATV) nevnt spesielt. Familieverntjenesten har ansvar og oppgaver som delvis sammenfaller med, delvis overlapper, og i stor grad

⁵³⁰Prop. 12 S (2016–2017). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/sec3#KAP2-4>

⁵³¹Helsedirektoratet og Barne-, ungdoms og familiedirektoratet gir rammer og retningslinjer for kompetansesentres oppgaver og virksomhet.

⁵³²Hentet fra <https://tilbeste.no/om-tilbeste/>

⁵³³Kilde: https://www.regjeringen.no/contentassets/2dd67c61a57b441ca69a91a7eb036913/veteraner_handlingsplan_nettsversjon.pdf

⁵³⁴«Pappa i fengsel» skal gi oppmerksomhet på papparollen og hvordan en kan være en god far. I tillegg er det et ønske at barnet i minst mulig grad skal bli påvirket av fars soning. Mange av fedrene som sitter i fengsel er opptatt av hvilken innvirkning fengselsstraff har på familien, og hvordan de skal utøve papparollen mens de sitter i fengsel.

kommer i kontakt med enkelte private aktørers arbeid. Også disse private aktørene er en del av det totale tilbudet til familier, barn og foreldre som finnes i dag.

17.5.2 ATV

Stiftelsen Alternativ til Vold (ATV) er en aktør som over lang tid har vært en viktig samarbeidspartner for familieverntjenesten. ATV er en stiftelse som mottar midler fra stat og kommune og fra fond og legater. Stiftelsen har tjenester som ingen andre aktører tilbyr på nasjonal basis. ATV tilbyr først og fremst behandling til voldsutøvere, både menn og kvinner. Noen av ATVs kontorer har også tilbud til utsatte for vold, og til barn som lever med vold i familien. De fleste terapeutene hos ATV er psykologer. De aller fleste kontorene krever betaling for tjenesten, mens noen er gratis. ATV har i dag til sammen 13 kontorer.

Familievernet har helt fra 90-tallet hatt ulike former for samarbeid med ATV. I de første årene samhandlet tjenestene mest ved at ATV-ansatte ble engasjert for å holde seminarer om vold, og gi veiledning i det kliniske arbeidet til familievernets ansatte. ATV har hatt et mer eller mindre nært samarbeid med de fleste familievernkontorer i Norge i perioder, hovedsakelig med undervisning og veiledning. Et klinisk samarbeid startet også tidlig, men har begrenset seg til de regioner hvor ATV har et kontor. Enkelte familievernkontorer, som kontorene i Tønsberg, Stavanger og Tromsø, har hatt særdeles tett klinisk arbeidsdeling med ATV gjennom flere år, ofte i form av at ATV har arbeidet med utøver, og familievernkontoret har arbeidet med den/de utsatte. Andre kontorer har på grunn av manglende ATV-kontor i regionen, aldri hatt noe samarbeid rundt enkeltfamilier, se boks 17.2 for mer utfyllende informasjon om ATV.

Boks 17.2 Alternativ Til Vold (ATV) og samarbeidet med familievernet om voldsarbeid

ATV ble startet i Oslo i 1987 som det første europeiske behandlingstilbudet til menn som utøver vold mot sin samlivspartner. Fra 1994 har ATV vært organisert som en privat stiftelse, og driftsgrunnlaget er per i dag i hovedsak bygget på finansiering fra staten, kommuner og prosjektmidler. Foruten Oslo har ATV i dag avdelinger i flere regioner; Drammen (1996), Telemark (2000), Vestfold (2005), Asker & Bærum (2007), Stavanger (2008), Kristiansand (2008), Arendal (2009), Tromsø (2011), Bergen (2013) og Nedre Romerike (2013). Kontorene i Bodø (2017) og Follo (2019) er de siste av nå til sammen 13 kontorer. Det skal etableres et ATV-tilbud i Finnmark med samisk kompetanse i 2019. Fortsatt er det langt mindre enn halvparten av landets kommuner som har tilgang til et ATV-kontor.

ATV har tre virksomhetsområder; behandling, kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling/formidling. Arbeidet med mannlige utøvere av vold har siden starten vært ryggraden i ATV sin behandlingsvirksomhet. I årenes løp har ATV utvidet behandlingstilbudet, gjennom en rekke prosjekter og faglig utviklingsarbeid. Fra 1995 ble det utviklet et tilbud til kvinner med volds- og aggresjonsproblemer. Fra 1997 kom et tilbud til ungdommer med volds- og aggresjonsproblemer. I 1999 ble det startet opp tilbud til kvinner som er utsatt for vold av sin partner. I 2001 ble et begynnende tilbud til barn som lever med vold i familien muliggjort gjennom prosjektmidler. Dette arbeidet ble videreført i prosjektet «Barn som lever med vold i familien», beskrevet over. Det har dessuten vært prosjekter på områder som vold og rus, vold i kriminalomsorgen, vold og etnisitet, vold i homofile parforhold og på flere andre voldsrelaterte fagområder. ATV har dermed gjennom årene etablert tilbud til og kontakt med barn, ungdom, kvinner og menn, i tilknytning til vold generelt og vold i nære relasjoner spesielt. Dette har bidratt til utviklingen av et familieperspektiv på vold i familien, det vil si kunnskap om hvordan volden preger både familien som helhet og dens enkelte medlemmer.

Behandlingstilbudet i ATV er i hovedsak for voksne voldsutøvere, men enkelte kontorer har utvidede rammer til også å arbeide med barn, ungdommer og voldsutsatte. Par- og familieintervensjoner har også vært utprøvd i noen grad, ut fra en strategi om å tilpasse behandlingen til det enkelte individ og den enkelte familie. Målsettingen har vært å utvikle den beste form for hjelp som er mulig ut fra sted, rammer og tilgjengelig kunnskap. I en organisasjon hvor behandlingsmandatet utelukkende er rettet mot voldsarbeid, blir en slik form for spesialisering mulig.

Familievernet har helt fra 90-tallet hatt ulike former for samarbeid med ATV. Familievernet var tidlig på 90-tallet faglig på kollisjonskurs med ATV, i og med at ATV forfektet sterke synspunkter rettet mot uforsvarlighet ved å håndtere voldstema i pararbeid innenfor en systemisk referanseramme. I tråd med at både familievernet og ATV har utviklet seg faglig har denne motsetningen minnet, og den er mindre synlig i begge leire i dag. Det er en allmenn oppfatning at familievernet og ATV deler noen overordnede faglige perspektiver på behandling, noe som gjør at det er relativt uproblematisk å samarbeide.¹

Dagens samarbeid

Buudir og ATV har en intensjonsavtale om samarbeid som beskriver ulike områder for samarbeid, herunder arrangering av Nordisk konferanse om vold og behandling, tilrettelegging for samarbeid mellom lokale ATV-kontorer og familievernkontorer, og tilrettelegging for samarbeid mellom ATV og familievernets spisskompetansemiljø for voldsarbeidet i familievernet.

Det er inngått mange lokale skriftlige samarbeidsavtaler og henvisningsrutiner mellom instansene. I tillegg foregår det blant annet informasjonsdeling, samarbeid om kliniske saker og faglig utvikling mellom alle ATV-kontorene og deres lokale familievernkontor. Det foregår møtevirksomhet mellom ATV og Buudir og spisskompetansemiljøet for voldsarbeidet i familievernet. Det er avtalt at familievernet på nasjonal basis skal få opplæring i bruk av verktøyet «Enkel og effektiv aggresjonskontroll». Familievernkontorer og lokale ATV-kontorer har samarbeidsmøter om kliniske saker og etablert gjensidig henvisningspraksis. Det arrangeres felles fagdager for terapeuter, og noen har ordninger for hospitering og kollegaveiledning.²

¹ Enerhaugen familievernkontor, 2016, s. 62.

² Alternativ til vold (ATV) Årsrapport 2018. Hentet fra <https://atv-stiftelsen.no/wp-content/uploads/2019/03/%C3%85rsrapport-Stiftelsen-Alternativ-til-Vold-2018.pdf>

[Boks slutt]

17.5.3 Andre aktører

Det finnes en rekke ikke-offentlige aktører som tilbyr hjelpetilbud til personer utsatt for vold i nære relasjoner, og det finnes mange hjelpetilbud til personer som har brukt eller bruker vold eller begår overgrep.

Det finnes en rekke private aktører som driver samlivskurs, parterapi, foreldreveiledning og andre tjenester som ligger tett opp til familievernets kliniske arbeid. Privatpraktiserende psykologer, ideelle organisasjoner, frivillige foreninger og lag, menigheter og andre trossamfunn og ulike stiftelser er blant aktørene som driver familiearbeid, par- og samlivsarbeid og foreldreveiledningsarbeid.

Boks 17.3 Eksempler på andre ikke-offentlige aktører

*ADHD Norge*¹ er blant organisasjonene som er tildelt midler til utviklingstiltak på samlivsområdet og støtte til å avholde lokale samlivskurs. Kursene er for par med ADHD i familien, enten det er voksne eller barn i familien, som har ADHD. Kursene har fokus på det å leve sammen og å ta vare på parforholdet.

<https://adhdnorge.no/voksen/samlivskurs/> og

<https://helse-bergen.no/avdelinger/psykisk-helsevern/kronstad-distriktpsykiatriske-senter/regionalt-fagmiljo-for-autisme-adhd-tourettes-syndrom-og-narkolepsi-rfm/samlivskurset-du-og-jeg-og-adhd>

Organisasjonen *Mannsforum*² har en såkalt likemannstjeneste som heter Kamerathjelpen. Gjennom Kamerathjelpen får medlemmene gratis støtte, råd, veiledning og samtaler med andre menn og kvinner som har vært eller er i vanskelige livssituasjoner. Temaer er ofte samlivsbrudd, barn, økonomi, bidrag og støtteordninger. Kamerathjelpen hjelper med å komme i kontakt med det offentlige hjelpeapparatet. Det er også opprettet noen lokale samtale- og selvhjelpsgrupper rundt om i landet. Kamerathjelpens mål er å bidra til å senke konfliktnivået rundt barn og at foreldre skal finne gode løsninger utenfor rettssystemet.

<https://www.mannsforum.no/saker/kamerathjelpen/>

*Modum Bad*³ er også blant mottakerne av tilskudd til utviklingstiltak på samlivsområdet og drift av samlivskurs. Modum Bad har både forebyggende tilbud og behandlingstilbud til par og familier som sliter med relasjonelle problemer. Modum Bad tilbyr kurs og rådgivning, og par- og familiebehandling, herunder innleggelse til par- og familierapi. Det er Modum Bad som holdt det første PREP samlivskurs i Norge i 1999. Siden da har over 15 500 par deltatt på kurs. Modum Bad har innført, oversatt og tilrettelagt PREP for norske forhold, og holder opplæringskurs i PREP for fagpersoner som ønsker å holde kurs.

<https://www.modum-bad.no/behandling/familie-og-samliv/fakta/> og

<https://www.kildehuset.no/samlivskurs/fakta-og-forskning-om-prep/>

Sammen (tidligere Level) er en annen aktør som er tildelt tilskudd til utviklingstiltak på samlivsområdet og til lokale samlivskurs. Sammen utvikler og gjennomfører samlinger for par, enkeltindivider og grupper. Sammen utvikler også undervisnings- og informasjonsmaterieell til helsestasjoner, familiesentre, vigselskontorer/kirker, barnehager og voksenopplæring i kommuner samt videregående skole. Det er i dag ni Sammen-kommuner i Vest-Agder, og to i Aust-Agder. Sammen har kurs tilpasset ulike faser i livet og ulike livssituasjoner.⁴

<https://sammen.link/dette-er-sammen>

*Skeiv verden*⁵ er også blant organisasjonene som er tildelt tilskudd til utviklingstiltak på samlivsområdet. Skeiv Verdens samlivskurs for LHBT-par hvor en eller begge har innvandrerbakgrunn, har som formål å veilede, støtte og bistå LHBT-personer, familier og par med innvandrerbakgrunn.

<https://www.skeivverden.no/> og <https://blikk.no/samlivskurs-for-skeive-par/144451>

¹ ADHD Norge er en frivillig organisasjon for mennesker med ADHD og deres pårørende. Organisasjonen ble stiftet i 1979 og er nå en landsdekkende organisasjon med om lag 10 000 medlemmer i fylkeslag og lokallag som organiserer aktiviteter, kurs, samlinger og møteplasser for medlemmene. Kilde: <https://adhdnorge.no/om/>

² Mannsforum er en ideell forening som ble etablert i 2008 med hovedformål å være en aktiv stemme for gutter, menn og fedres livs- og likestillingsutfordringer i samfunnet. Kilde:

<https://www.mannsforum.no/articles/om-mannsforum/>

³ Modum Bad er en privat institusjon for behandling av psykiske lidelser, organisert som en ideell stiftelse. Klinikken har rundt 100 pasientplasser. Modum Bad har i tillegg to poliklinikker, et ressursenter for leger (Villa

Sana), egne institutter for forskning og sjelesorg samt formidling og forebygging gjennom Kildehuset. Kilde: <https://www.modum-bad.no/om-modum-bad/virksomheten/>

⁴ Ung:Sammen er en undervisningsmodul som tilbys VG2. Start:Sammen er et kurs tilrettelagt for par som nettopp har etablert familie. Fartstid:Sammen er samlinger for par som har holdt sammen lenge. Mangfold Sammen er gruppesamlinger tilrettelagt for par og enslige med en utfordrende livssituasjon. Mangfold Sammen har tre ulike kurskonsepter: Ny i Norge, Bonusfamilien og Jeg, du og jobben.

⁵ Skeiv verden er en nasjonal interesseorganisasjon for lesbiske, homofile, bilfile, trans-, interkjønn- og queerpersoner (LHBTIQ) med minoritetsbakgrunn. Skeiv Verden startet som et prosjekt i regi av organisasjonen Fri, men ble i 2010 formelt stiftet som en selvstendig organisasjon.

[Boks slutt]

På statsbudsjettet finnes det en post for tilskudd til samlivstiltak der frivillige organisasjoner og andre som har som mål å støtte opp om, hjelpe og styrke samlivet i parforhold, kan søke om midler til å holde samlivskurs.⁵³⁵ Det overordnede målet med tilskuddsordningen er å støtte opp om samlivet i parforhold. Midlene skal brukes til å styrke samlivsforhold med sikte på å skape gode relasjoner og forebygge oppløsning av familier og samliv. Organisasjoner og institusjoner med formell kompetanse på samlivsarbeid og utviklingsarbeid kan søke om midler til utviklingsprosjekt og til opplæring av kursledere. Kommuner, familievernkontorer og lignende institusjoner kan søke om midler, gjerne i samarbeid med frivillige organisasjoner. Privatpersoner og tiltak som drives på forretningsmessig basis kan ikke søke.

17.6 Utvalgets vurderinger og forslag

17.6.1 Innledning

Utvalget mener det er viktig for familier, barn og unge at de ulike tjenestene som møter dem er godt koordinert. Det er også god bruk av offentlige ressurser at de ulike tjenestene er sammenhengende.

Samarbeid på tvers av profesjons- og etatsgrenser er utfordrende. Spesielt vanskelig er det å få samarbeid til å fungere når ingen av tjenestene har et overordnet samordningsansvar. Det foregår likevel en god del samhandling mellom familieverntjenesten og andre aktører i dag.

Utvalget mener det er viktig at familieverntjenestens samhandling med flere aktører styrkes. Utvalget mener dette vil kunne bidra til å heve kvaliteten i familieverntjenesten. Med den stadig økende kompleksiteten i problemstillingene brukerne kommer til familievernet med, kan kontakt, samhandling og arbeidsdeling med andre tjenester bli svært viktig for brukeren og for tjenesten. Også i framtiden kommer familieverntjenesten til å ha delvis overlappende oppgaver som og kontaktflater mot og behov for arbeidsdeling med kommunale tjenester. Da er det avgjørende at det finnes en gjensidig forståelse mellom aktørene. Det må bygges tillit gjennom praktisk samhandling mellom aktørene. Dette forutsetter vilje til gjensidig tilpassning. I tillegg forutsetter det kunnskap om andres tjenestetilbud og kompetanse. Utvalget vil peke på at dette er nøkkelen til god samhandling mellom familievernet og andre relevante tjenester. Resultatet av dette vil kunne være et enda bedre samlet tjenestetilbud til familier, barn og unge. Slik kan andre tjenester bli trygge på familievernets rolle og mandat og se familieverntjenesten som en verdifull og forutsigbar partner i det helhetlige arbeidet for barn og familier.

⁵³⁵Kap. 841 Samliv og konfliktløsning Post 70 Tilskot til samlivstiltak.

Utvalget vil imidlertid også påpeke at det ikke nødvendigvis er et mål med økt samhandling med alle aktører hele tiden. Det er viktig at familievernnet samhandler med andre relevante tjenester. Kunnskap, gjensidig tillit og forståelse mellom de ansatte i tjenestene bør danne grunnlaget for samhandling ved behov. All kapasitet i familievernnet skal imidlertid ikke brukes på samhandling og koordinering med andre tjenester. Samhandling skal skje kun når det gjør de samlede tjenestene bedre for brukerne, når den øker rekrutteringen til familievernnet eller øker kunnskapsnivået om familievernnet og om familierelaterte tema i befolkningen eller andre tjenester.

Som vi har sett i gjennomgangen av andre tjenester og aktører over, har familievernntjenesten mange grenseflater med andre tjenester, og grenseflatene varierer med familievernnets ulike oppgaver. Vi har også sett at samhandlingen varierer fra sted til sted, og at betingelsene varierer, blant annet med størrelsen på kommunen og hvilke andre tjenester som finnes i nærområdet. Det varierer også om samhandling mellom tjenester skjer på systemnivå, på tjenestenivå eller i arbeidet med den enkelte bruker. Det vil variere hvem som er de mest relevante og lettest å oppnå samarbeid med, og det vil variere hva familievernnet kan bidra med ut ifra lokal kompetanse. I det store og hele kan det imidlertid sies at familievernnets grenseflater er klart størst med kommunale tjenester, selv om enkelte oppgaver og fagområder innebærer at samarbeid med også andre tjenester er viktig. Selv om det vil og bør være lokale variasjoner, vil utvalget peke på de aktørene utvalget mener er de mest relevante samarbeidspartnere for familievernntjenesten i framtiden. Utvalget vil også anbefale noen tiltak for økt samhandling.

17.6.2 Relevante samarbeidspartnere

Kommunene har et helhetlig ansvar for tilbud til familier, barn og unge i sitt område. Kommunene som sådan, og mange av de kommunale tjenestene, er viktige samarbeidspartnere for familievernntjenesten.

Helsestasjoner og skolehelsetjenesten er aktører som kan være viktige samarbeidspartnere for familievernnet, først og fremst gjennom at de kommunale helsetjenestene med sin kompetanse og tilgjengelighet vil kunne hjelpe barn og foreldre med å komme i kontakt med familievernnet. Helsestasjonene har universelle tilbud som når ut til nesten alle foreldre fra graviditet og gjennom småbarnsperioden. Helsestasjonene har derfor en unik mulighet til å jobbe med primær- og sekundærforebyggende arbeid gjennom tidlig innsats og identifikasjon av familier som har behov for ekstra støtte. Helsestasjoner er sentrale i det foreldrestøttende arbeidet i mange kommuner. Skolehelsetjenesten vil være en viktig samarbeidspartner i universelt forebyggingsarbeid. Tjenesten har mulighet til å fange opp og gi tilbud til barn og unge som opplever konflikter, samlivsbrudd og andre relasjonelle vansker i familien. Utvalget mener familievernnet bør ha god praktisk samhandling med disse tjenestene, først og fremst helsestasjonene for barn 0–5 år, men også helsestasjonene for ungdom, både på system-, tjeneste- og brukernivå. Det vil være bra for rekruttering til familievernnet, og det vil være bra for helsestasjonene, som har en tjeneste med spesialisert relasjonskompetanse å henvise til, enten de ser at brukere har behov for parterapi, foreldreveiledning eller andre familietjenester. Familievernnet kan også bidra med kurs for foreldre og for helsepersonell om relasjonell tematikk.

På samme måte som helsestasjonene og skolehelsetjenesten, er *barnehager og skoler* relevante samarbeidspartnere for familievernnet fordi de er universelle arenaer der de aller fleste barn deltar. Dette er arenaer som er godt egnet dersom en ønsker å nå ut med informasjon og kunnskap til foreldre, og barne- og ungdomsbefolkningen i sin helhet. Informasjonstiltak og ulike lavterskeltilbud på universelle arenaer i kommunen kan være aktuelt, eksempelvis innlegg på foreldremøter i skoler og barnehager. Ansatte ved barnehager og skoler bygger langvarige relasjoner til barn, ungdom og foreldre, og kan være samarbeidspartnere for familie-

vernet, for eksempel ved at de kan tipse foreldre om familievernets tjenester, eller ved at de mottar veiledning og kompetansebistand fra familievern-tjenesten ved utfordringer i møte med barn og familier.

I kommuner som har etablert kommunale familietiltak eller samlokaliserte tjenester i *Familiens hus og lignende lavterskeltilbud*, kan disse være gode samhandlingspartnerne for familievern-tjenesten, og de kan være «konkurrerende» aktører som tilbyr samme tjenester som familie- vernet. Samhandling kan skje gjennom samlokalisering, kontakt og arbeidsdeling i enkeltsaker, samarbeidsavtaler og formaliserte samarbeidsmøter, og gjennom at kommunale tverrfag- lige familietjenester med sin kompetanse vil kunne fange opp og hjelpe familier før, under og etter eventuelle tiltak i familievernet. God samhandling mellom familievernet og slike tjenes- ter vil kunne gi positive synergieffekter for begge parter, i form av kompetanse- og informa- sjonsutveksling.

Også fellestrekkene mellom den *kommunale barneverntjenestens* og familievern-tjenestens ansvar og oppgaver kan framstå som et godt argument for at disse to tjenestene bør samhandle mest mulig. Noen mener også at disse to tjenestene kunne vært én felles tjeneste.⁵³⁶

Oppgavene til familievernet og barnevernet har likhetstrekk, men også klare forskjeller. Den mest åpenbare likheten er at de har felles målgrupper. Det handler om barn, foreldre, familie. Familien kan defineres på ulike måter, men både i familievernets og barnevernets arbeid er både barn og foreldre hovedprioritet. Ut fra dette kan det være grunn til å stille spørsmål ved hvorfor dette er to ulike tjenester – og i forlengelsen av dette – om det vil være hensiktsmes- sig å vurdere en felles barne- og familietjeneste.

Spørsmålet om etablering av en felles barne- og familietjeneste er reist i ulike fora, men er ikke utredet og synes å ha liten oppslutning. Dette kan skyldes flere forhold. For det første har tjenestene et forskjellige historisk utgangspunkt. De har fungert side om side, men i prak- sis hatt lite samhandling. Mens familievernet har sitt utspring i en terapeutisk tradisjon, har barnevernet hatt en mer forvaltningsmessig innretning. Her ligger en annen sentral forskjell. Mens familievernet er et lavterskeltilbud basert på frivillighet, er barnevernet en tjeneste som har myndighet til å etablere tiltak uten samtykke fra foreldre. Familievernet er dermed en ren hjelpetjeneste, mens barnevernet er en tjeneste som kan iverksette både hjelpetiltak og tvangstiltak ved at de har myndighet til å frata foreldre omsorgen for sine barn, og myndighet til å pålegge hjelpetiltak. Selv om omsorgstiltak (plassering av barn utenfor hjemmet) repre- senterer en liten del av barnevernets oppgaver (rundt 20 prosent), er det nettopp denne myn- digheten mange forbinder med barnevernets rolle og oppgave. Hjelpetiltakene (rundt 80 pro- sent), som i stor grad er forebyggende tiltak, er mindre kjent. Satsing på forebygging er noe de to tjenestene har felles, noe som også gjenspeiles i metoder og arbeidsredskaper de begge benytter i arbeidet, jf. 17.3.2. Men mens familievernet har familierelasjoner og parterapi (og annen klinisk virksomhet) som sin hovedoppgave, er omsorgssituasjonen for barnet hoved- prioritet i barnevernet.

En tredje forskjell mellom tjenestene handler om forvaltning og styring. Familievernet er en statlig tjeneste, mens den delen av barnevernets tjenester som ligger nærmest familievernet, er kommunalt. Rent organisatorisk er det dette derfor to separate systemer. Lokalt er det ek- sempler på samlokalisering (Familiesentre, Familiens Hus), men per i dag er det ikke ek- sempler på sammenslåing av de to tjenestene. En del kommuner har etablert en felles Barne-

⁵³⁶Organisasjonen SOS-barnebyer mener familievernet bør overta deler av det kommunale barnevernets oppgaver, jf. innspill til utvalget 23. november 2018. Se digitalt vedlegg til utredningen på regjeringen.no.

og familietjeneste (for eksempel Trondheim, Lillehammer og Stjørdal), men disse tjenestene inkluderer ikke det statlige familievernnet.

Samlokalisering og samarbeid på tvers av tjenestene kan forstås som et ønske om å utvikle et mer helhetlig tilbud. Det er en måte å møte familier som kanskje ikke selv ville ha oppsøkt tjenestene – enten fordi de ikke kjenner dem eller fordi de av ulike grunner er skeptiske eller ikke mener de har behov. Det kan også tolkes som et ønske om å skape sterkere fagmiljøer. I mindre kommuner er dette siste en utfordring fordi tjenestene hver for seg er relativt små. I kommuner der familievernnet har kontor, er det mange eksempler på at tjenestene har lokaler i samme bygg og at dette også bidrar til utvikling av felles møteplasser. Det er med andre ord ingen forutsetning for samarbeid at tjenestene er slått sammen.

Spørsmålet om en tettere kobling mellom familievern og barnevern har, så vidt vi kan vurdere, liten støtte internt i familievernnet. Det er heller ikke reist som et klart ønske fra ansatte i barnevernet. Tendensen har heller vært samlokalisering og samarbeid om oppgaver som er overlappende. Innenfor det forebyggende feltet ser vi klart oppgaver som vil være egnet for et tettere samarbeid, men vi ser også klart at de to tjenestene kjerneoppgaver er ulike. Utvalgets anbefaling er derfor å stimulere til utvikling av det faglige samarbeidet mellom de to tjenestene, men ikke foreta organisatoriske endringer i form av en sammenslåing.

Den kommunale barnevernstjenesten og familievernnet er to tjenester som bør ha god kunnskap om hverandres tilbud og kompetanse. Det er viktig at de ansatte i disse to tjenestene har gjensidig tillit og forståelse, slik at samhandling finner sted ved behov, både på system-, tjeneste- og brukernivå.

Utvalget mener det er avgjørende for familievernets virksomhet at det skjer en tydelig funksjons- og ansvarsdeling der familievernertjenesten henviser til andre instanser arbeid med svært alvorlig former for vold, og alt arbeid som krever spesialisert voldsbehandlingskompetanse. Relativt alvorlige og kompliserte voldssaker, herunder arbeidet med både overgripere og voldsutsatte og familier som lever med vold, bør håndteres av *ATV og andre med spesialisert voldsoppgaver og voldskompetanse*. ATV har et nasjonalt mandat til å arbeide med voldsutøvere som utfører alvorlige former for vold, og noen steder også med barn, partnere og familier som lever med vold. Utvalget mener arbeidet med utvidelse av ATVs tilbud bør fortsette, slik at det finnes ATV-kontorer som alle familievernkontorer kan henvise de mest alvorlige voldssakene til. Også andre ikke-offentlige aktører som tilbyr hjelpetilbud til personer utsatt for vold i nære relasjoner, kan være viktige samarbeidspartnere for familievernnet, noen av disse aktørene er viktige å vite om for å kunne veilede personer som har behov for tjenestene videre, og andre aktører kan tilby noe overlappende tilbud.

Det er etter utvalgets syn viktig at familievernkontorene samhandler med *dommere og tingrettene* i enkelte saker. Med god kommunikasjon og gjensidig tillit mellom disse to instansene vil flere barn og familier få riktig bistand og tiltak. Tiltak som ble pekt på i den omtalte arbeidsgruppen for samarbeid mellom domstolene og familievernnet, er blant annet utvikling av felles tjenestestrategi og tydelige rolledefinisjoner. Gruppen pekte også på tiltak som regionale samlinger med meklere, dommere, advokater og sakkyndige to ganger årlig, samt videre digitale informasjons- og møtepunkt som Bufdir og domstolene eier sammen. Andre tiltak pekt på i dette arbeidet er kommunikasjonsmateriale til domstolene om familievernets tilbud og metodikk, maler for kommunikasjon mellom de to tjenestene, samt forslag om nye meklingsattester fra familievernnet der mer informasjon om familiesituasjonen og om prosessen så langt dokumenteres. Utvalget er enig i noen av forslagene, men også uenig i andre forslag. Etter utvalgets syn er en av nøklene til å lykkes med å få ned antallet foreldretvister for domstolene, å sørge for at domstolen har tilstrekkelig kunnskap om og tillit til de tjenester familievernnet kan tilby. Utvalget mener derfor det er avgjørende at det legges til rette for en

kunnskapsheving hos domstolene. Utvalget vil også peke på at mange familievernkontorer har avholdt felles fagdager mellom familievernkontoret og tingretten, noe som etter utvalgets syn er noe som det bør legges til rette for flere steder i landet.

Utvalget mener også det er viktig at ansatte i de *kommunale helsetjenestene* har kunnskap om familievernet og tillit til familieverntjenesten, slik at de kan henvise til familievernet ved behov, og også søke råd hos familievernet når de har familierelaterte spørsmål.

Psykisk helsevern og familievernet kan være komplementære tjenester som utfyller hverandre, og det kan være positivt med kunnskap om hverandres kompetanse og tjenestetilbud blant de ansatte i de to tjenestene, slik at de kan henvise til hverandre ved behov.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og tjenester for barn med funksjonsnedsettelse er instanser som det kan være aktuelt for familieverntjenesten å samarbeide med i det selektivt forebyggende arbeidet, enten ved at familieverntjenesten tar kontakt med PPT for råd og veiledning i møte med barn med særlige behov, eller ved at PPT henviser til familieverntjenesten når de ser at barn og unge med sosiale og emosjonelle vansker har relasjonelle utfordringer og kan ha nytte av familievernets tjenester.

Relasjonelle utfordringer i en familie kan ofte henge sammen med sosiale utfordringer. I noen kommuner kan det være aktuelt for familieverntjenesten å samarbeide om selektivt forebyggende tiltak med eksempelvis *NAV eller tjenester for flyktninger og asylsøkere*. Familievernet kan veilede om sosiale tjenester i kommunene. Sosialtjenesten og NAV bør kjenne til familieverntjenesten slik at de kan tipse om at det finnes gratis råd, støtte og veiledning for foreldre, barn og familier der.

Utvalget mener det er positivt at familievernet, *politi og barnehus* kan samhandle på system-, tjeneste- og brukernivå ved behov. Her, som med de andre tjenestene, er en forutsetning for samhandling at tjenestene har kunnskap om hverandre. Samarbeidet mellom Enerhaugen familievernkontor og PST om forebygging av radikaliserings,⁵³⁷ er ett eksempel på et godt prosjekt som bygger gjensidig kunnskap og tillit mellom familievernet og politiet.

Utvalget vil påpeke at det er viktig at *krisesentrene* og familievernet kjenner godt til hverandre, slik at samhandling kan foregå ved behov, først og fremst på brukernivå, når familievernet avdekker behov for krisesenterets tjenester i møte med brukere.

Utvalget mener det er positivt at ansatte i *Forsvaret og Kriminalomsorgen* vet om familievernet og at disse tjenestene kan bidra til at også deres målgrupper kan få tilgang til familievernets tjenester. Disse brukerne er i målgruppen for familievernet med sine relasjonelle problemer, og det er bra at det skjer samhandling som gjør familieverntjenesten tilgjengelig også for disse brukerne.

Videre vil det kunne være hensiktsmessig om familievernet styrker sin samhandling med de *regionale kunnskaps- og kompetansesentrene*. Kompetansesentrene og familievernet har begge en kompetanserolle overfor kommunene med utdanning, fagutvikling og informasjonsvirksomhet på tilgrensende fagområder. Kontakt mellom disse to aktørene kan derfor være formåls-tjenlig.

Noen av de *ikke-offentlige aktørene* som driver med samlivstiltak og foreldreveiledning og annet familiearbeid, kan utfylle og supplere familieverntjenestens tilbud, andre kan være aktuelle samarbeidspartnere.

⁵³⁷Se kapittel 11.3.5

Radikalisering.

17.6.3 Tiltak for økt samhandling

Det er mange forhold som hindrer godt samarbeid mellom familievernnet og andre tjenester i dag. Vi har allerede pekt på den manglende vertikale samordningen, og at samarbeid er spesielt vanskelig å fungere når ingen av tjenestene har et overordnet samordningsansvar eller andre instanser kan styre tjenestene direkte. I forslag til ny barnevernslov sendt på høring 4. april 2019 pålegges kommunene å koordinere det forebyggende arbeidet bedre. De må se tilbudet til barn og unge i sammenheng, og ha en plan for hvordan tjenestene skal samarbeide.⁵³⁸ Utvalget mener bedre kommunal koordinering av arbeidet overfor barn og unge og familier er nødvendig, og mener det er klokt og riktig at en slik plikt innføres. Utvalget vil imidlertid ikke anbefale at noen andre aktører får styringsrett over familievernnettjenesten. Dermed vil det være en nødvendig forutsetning for velfungerende samhandling i tiden som kommer at det arbeides for å etablere gjensidig forståelse, tillit og vilje til gjensidig tilpasning mellom familievernnet og andre tjenester. Dette forutsetter kunnskap om andres tjenestetilbud og kompetanse, og det forutsetter jevnlig samhandling og kontakt. Ett konkret tiltak for å sikre kunnskap om familievernnet i andre tjenester, er at det undervises og orienteres om familievern og familierterapi i relevante utdanningsløp.

Samtlige kommuner med lang reisevei til nærmeste familievernkontor understreker ifølge Bufdirs forebyggingsrapport⁵³⁹ at fysisk avstand gjør samarbeid vanskelig. Særlig er dette gjeldende i Nord-Norge og andre deler av distrikts-Norge med store reiseavstander og en spredt befolkning. Kommunene med lang reisevei til nærmeste familievernkontor bruker familievernets tilbud langt mindre enn kommuner som har familievernkontor i egen kommune. Det finnes imidlertid også eksempler på kommuner som i liten grad samarbeider med familievernnet til tross for kort reisetid. Familievernnettjenesten er organisert i forholdsvis få enheter sett i forhold til antall kommuner. Hvert kontor har mange kommuner/bydeler å forholde seg til. Dersom hvert kontor hadde en eller få kommuner/bydeler å ha en samarbeidsrelasjon med, kunne det gitt bedre forutsetninger for samarbeid med andre relevante velferdstjenester på kommunalt nivå. Utvalget anbefaler at det opprettes noen nye familievernkontorer, og dette vil være ett tiltak som gir bedre forutsetninger for samhandling med kommunale tjenester i de områdene der nye kontorer opprettes.

Kommunene har et helhetlig ansvar for tilbud til familier, barn og unge i sitt område. Kommunene som sådan, og mange av de kommunale tjenestene, er viktige samarbeidspartnere for familievernnettjenesten. Kommunenes varierende størrelse og de store variasjonene i hvor mange kommuner eller bydeler hvert enkelt familievernkontor forholder seg til, gjør at forment for familievernkontorenes samarbeid med kommunene nødvendigvis må variere.⁵⁴⁰

I kommuner som har etablert kommunale familietiltak eller samlokaliserte tjenester i Familiens hus og lignende lavterskeltilbud, kan disse være gode samhandlingspartnere for familievernnettjenesten, og samlokalisering mellom kommunale familie- og barnetjenester og fami-

⁵³⁸BLD 2019 Høringsnotat – Forslag til ny barnevernslov. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

⁵³⁹Bufdir, 2017c.

⁵⁴⁰Evalueringen av prøveprosjektet «Tiltak 26» viste at ulik myndighetsstruktur ikke var til hinder for godt systematisk samarbeid lokalt mellom helsestasjoner og familievernkontorer, men at det forutsetter at de overordnede myndigheter legger til rette for og støtter opp under det systematiske samarbeidet. Det understrekes også i evalueringen at det kommunale selvstyret og variasjoner i kommunestørrelse og geografi krever ulike lokale samarbeidskonstellasjoner. Brodtkorb et al., 2018.

lieverntjenesten, kan være ett mulig tiltak for økt samhandling mellom tjenestene. Med samlokalisering kan det bli lettere å gjennomføre samhandling på bruker-, tjeneste- og systemnivå, og tilgjengeligheten til tjenestene øker for brukerne. Samlokalisering er ikke ett enkelttiltak som alene kan sikre godt samarbeid, men det kan være ett av flere tiltak som legger til rette for mer samhandling mellom tjenestene.⁵⁴¹

Det er ofte et kapasitetsspørsmål når samarbeid med andre aktører ikke prioriteres. Dette arbeidet er vanskelig å prioritere når tid og ressurser er knappe. Både familievernet og flertallet av kommunene framhever at mangel på kapasitet hos familievernet forhindrer samhandling om forebyggende oppgaver.⁵⁴² Kommunene opplever at familievernet i liten grad har mulighet til å prioritere utadrettet arbeid og tilstedeværelse i kommunene grunnet manglende kapasitet og ressurser, noe som bekreftes av mange familievernkontorer. Det er tid- og ressurskrevende å etablere og vedlikeholde samhandlingsrelasjoner. Mangel på ressurser og kapasitet er en faktor som begrenser samhandlingen mellom familievernet og andre tjenester i dag. Økte ressurser og økt kapasitet kan være ett virkemiddel for å oppnå mer samarbeid med andre tjenester.

Det er en lederoppgave å legge til rette for samarbeid med andre aktører, og det er en lederoppgave å oppsøke, etablere og vedlikeholde kontakt med andre, og å være kontaktperson inn til kontoret når andre aktører ønsker samarbeid. På kontorer der stedlig ledelse mangler, kan det være en utfordring at en leder ikke er daglig til stede og legger til rette for samarbeid med andre aktører. En leder som har ansvar for mange kontorer og et større geografisk område har også dårligere forutsetninger for å være en drivkraft for samarbeid i lokalmiljøet og i den enkelte kommune. På den annen side, kan det også være at en leder på et større kontor opplever at det er mer tid og kapasitet til å arbeide med samarbeidsrutiner og initiativ til samhandling med andre tjenester når lederen ikke har kliniske arbeidsoppgaver. Uavhengig av om en leder et stort eller lite kontor, er lederen avhengig av at det er mulig innenfor de bevilgningene som gis, å sette av ressurser og kapasitet til utadrettet arbeid og samhandling med andre tjenester.

Familievernet må ha kapasitet til, og prioritere, å arbeide utadrettet og delta på tverrfaglige møtearenaer slik at tjenestene kan se konkrete muligheter for samarbeid, og få kunnskap om hverandres tilbud og kompetanse. Det er helt avgjørende for den enkelte familie og for hvert enkelt barn at alle ansatte i alle virksomheter rettet mot dem, har kunnskap om det helhetlige tjenestetilbudet. Mer praktisk samhandling må foregå for å oppnå mer tillit, kunnskap, respekt og dermed bedre betingelser for godt samarbeid.⁵⁴³

Utvalget anbefaler at erfaringene fra prøveprosjektet med systematisk samarbeid mellom familieverntjenesten og helsestasjonene som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Helsedirektoratet samarbeidet om å gjennomføre i perioden 2015–2017 (se boks 17.4) raskt nyttiggjøres. Erfaringene kan med fordel tas i bruk som grunnlag for utvikling av mer samarbeid mellom tjenestene.

⁵⁴¹Bulling & Berg, 2018, s. 726–734.

⁵⁴²Bufdir, 2017c.

⁵⁴³Evalueringen av prøveprosjektet «Tiltak 26» tydeliggjorde at det har stor betydning for det systematiske samarbeidet at de ansatte i tjenestene kjenner til hverandre og de ulike tjenestene som tilbys. Det anbefales i evalueringen felles fagdager, seminarer, prosjekter, møter og nettbaserte møteplasser. Brodtkorb et al., 2018.

Boks 17.4 Samarbeid med andre tjenester – helsestasjonene

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet samarbeidet i perioden 2015–2017 med Helsedirektoratet om å gjennomføre et treårig prøveprosjekt med systematisk samarbeid mellom familieverntjenesten og helsestasjonene. Oppdraget er formulert i tiltak 26 i «En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017)». VID vitenskapelige høyskole har evaluert prøveprosjektet. Fem kommuner (Rana, Namsos, Gloppen, Skien og Skedsmo) og fem familievernkontorer inngikk i perioden 2015–2017 forpliktende samarbeid om tilbud om parsamtaler med familievernterapeuter på helsestasjoner, samarbeid om kurs- og gruppetilbud og felles fagdager for ansatte. Alle tiltakene ble vurdert som gode og effektfulle måter å samarbeide om forebyggende innsats på, og både foreldre, ledere og ansatte i tjenestene opplevde at tiltakene ga en viktig og relevant styrking av tjenestetilbudet til sped- og småbarnsforeldre i kommunene.

Fire av stedene fikk foreldre *tilbud om parsamtaler med familierapeuter fra familievernkontorer på helsestasjonene*. Mer enn 150 samtaler ble gjennomført i prøveprosjektet. Utfordringer i par-kommunikasjonen var tema i det de aller fleste samtalen. For foreldrene var det positivt at samtalen ble tilbudt av jordmor/helsesykepleier og at samtalen ble avholdt på helsestasjonen. For helsestasjonenes del ble tilbudet styrket. Familievernet opplevde helsestasjonen som et sted der nye grupper kunne nås, men også at det var ressurskrevende med slik tilstedeværelse på helsestasjoner.

Foreldrene vurderte også *kurs- og gruppevirksomheten* i prosjektet som nyttig. Flere opplevde det som positivt å høre at flere enn dem hadde utfordringer. Det ble arrangert fødselsforberedende kurs, grupper som inngikk i helsestasjonenes foreldreoppfølging (for eksempel amme-grupper, barselsgrupper, pappagrupper) og foreldrerolleorienterte grupper og kurs. Ledere og ansatte i begge tjenester opplevde det som styrkende for tjenestene med slikt samarbeid. De lærte mye om hverandres kunnskapsfelt, metodikk og oppgaver. Evalueringen viste at slike grupper og kurs krever mye informasjonsarbeid i forkant og at det må arbeides spesielt med å invitere og inkludere fedre.

Ved flere av prøveprosjektstedene ble *felles fagdager* arrangert. Ansatte på helsestasjonene opplevde at fagdage ga økt kunnskap om familievernet og familierapi, det ga dem innblikk i et mer systemisk perspektiv på familier og barn. De mente det å bli bedre kjent med familievernet gjorde det lettere å ta kontakt. Familierapeutene erfarte at fagdage ga dem ny innsikt i helsestasjonenes brede arbeidsområde og økt oppmerksomhet på barna i familien. Dagene ga faglig påfyll, og de ansatte ble kjent.

Ansatte fra begge tjenester vektla det uformelle samværet som en viktig del av prøveprosjektet. Uformell kontakt bidro til å senke terskelen for kontakt og henvisninger, heve kvaliteten på tjenestene og var et «lim» i utviklingen av systematisk samarbeid. De ansatte både fra helsestasjonene og familievernet beskrev at de økte sin kompetanse gjennom prosjektet. Gjennom tiltakene nådde familievernet ut med sin kompetanse og sitt tilbud til nye grupper og foreldre de ellers ikke ville fått kontakt med. Helsestasjonene opplevde å få økt kompetanse og et mer systemisk perspektiv. Tjenestene ble mer kjent og tilgjengelige for hverandre. I evalueringen understrekes det at samarbeidsformer må tilpasses variasjoner i kommune-størrelse og geografiske avstander, men at en generell anbefaling er at helsestasjoner og familievernkontorer bør inngå systematisk samarbeid om forebyggende arbeid overfor sped- og småbarnsforeldre. Konklusjonen på evalueringen var at det er et stort forebyggende potensial i samarbeid mellom tjenestene. Mange av lærdommene fra prøveprosjektet bør gjøres gjeldende for det forebyggende arbeidet som i dag drives av helsestasjoner og familievernkontorer.

Brodtkorb, Businaro, Farstad, Glavin, Herland og Voldner, 2018.

[Boks slutt]

Også det lovmessige rammeverket påvirker hvordan familieverntjenesten samarbeider med andre aktører. I familievernkontorloven står det at «Familievernkontorene bør også drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Dette kan bestå av veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum.» Denne *bør*-formuleringen kan gjøre at oppgaven utadrettet virksomhet i mindre grad blir prioritert enn andre oppgaver. Utvalget vil peke på at det kan være at en lovfestet plikt til utadrettet arbeid og til samhandling med relevante instanser kan medføre økt samarbeid, når det er formålstjenlig. Endringer i lovteksten kan bidra til økt bruk av tid og ressurser til utadrettet arbeid og til samhandling med andre tjenester. Endringer i loven vil innebære en plikt og forventning til tjenesten om å prioritere utadrettet arbeid og samhandling og samarbeid med andre tjenester i større grad enn i dag, når det anses hensiktsmessig.

Lovendringer er ikke nødvendigvis tilstrekkelig for å sikre økt prioritering av samhandling mellom familieverntjenesten og andre aktører. Lovendringer må komme samtidig med andre virkemidler, og det kan være nødvendig med endringer i andre lover for å harmonisere de ulike tjenestenes ansvar og gjensidige forpliktelser.⁵⁴⁴

Utvalget vil peke på at familieverntjenesten kan bidra på en god måte i det helhetlige tjenestetilbudet til familier, barn og unge. Tilbudet vil bli enda bedre enn i dag dersom samhandlingen mellom tjenestene blir bedre. Da er det avgjørende at det finnes en gjensidig forståelse mellom aktørene. Det må bygges tillit gjennom praktisk samhandling mellom aktørene. Dette forutsetter vilje til gjensidig tilpasning, og kunnskap om andres tjenestetilbud og kompetanse.⁵⁴⁵ God samhandling mellom familievernet og andre relevante tjenester kan gi enda bedre samlet tjenestetilbud til familier, barn og unge.

En forutsetning for økt samhandling er at familievernkontorene har kapasitet til samarbeid. Det vil variere hvem som er de mest relevante og lettest å oppnå samarbeid med, og det vil variere hva familievernet kan bidra med ut ifra lokal kompetanse. Uansett hvilke aktører familievernkontorene velger å samarbeid med, er det avgjørende at det er rom og kapasitet for også denne delen av virksomheten.

17.6.4 Oppsummering av utvalgets forslag

Utvalget har følgende forslag:

- Undervisning og orientering om familievern og familierapi i relevante utdanningsløp slik at kunnskapen om familievernets tjenester øker i andre tjenester.

⁵⁴⁴Samhandlingsreformen ser blant annet på effekten av bruk av lovgivning for å understøtte samhandling mellom ulike aktører på kommunalt og regionalt nivå. Det uttrykkes at:

«Hvis man skal bruke lovgivning som styringsvirkemiddel på en effektiv måte, er det behov for kunnskap om hvilke betingelser som må være oppfylt for at de ønskede virkninger skal oppnås. Erfaringer med de reglene som pålegger samhandling viser at lov-pålegg i seg selv ikke har vært et tilstrekkelig tiltak for å få til bedre samhandling innenfor helse- og omsorgsområdet. Dette tilsier at normative virkemidler mest sannsynlig må suppleres med andre systemtiltak, som organisering av effektive samhandlingsarenaer og finansieringstiltak, som gjør samhandling til økonomisk rasjonell adferd.» Helse- og omsorgsdepartementet (2009).

⁵⁴⁵Deltakerne i prøveprosjektet «Tiltak 26» framhevet betydningen av relasjoner og kjennskap mellom tjenestene. Evalueringen viste at samarbeid krevde trygghet og tillit. Utvikling av kjennskap til samarbeidspartnere tok tid, men bidro til å styrke samarbeidsgrunnlaget. Det viste seg at uformell kontakt var viktig for å bli kjent og utvikle tillit. Brodtkorb et al., 2018.

- Oppretting av noen nye familievernkontorer, noe som blant annet vil gi bedre forutsetninger for samhandling med kommunale tjenester i de områdene der nye kontorer opprettes.
- Samlokalisering mellom kommunale familie- og barnetjenester og familieverntjenesten, kan være ett mulig tiltak for økt samhandling mellom tjenestene.
- Økte ressurser og økt kapasitet i familieverntjenesten, slik at det er mulig innenfor de bevilgningene som gis, å sette av ressurser og kapasitet til utadrettet arbeid og samhandling med andre tjenester.
- Stedlig ledelse på flere kontorer, for å styrke samarbeid i lokalmiljøet og i den enkelte kommune.
- Mer praktisk samhandling må foregå for å oppnå mer tillit, kunnskap, respekt og dermed bedre betingelser for godt samarbeid. Implementering av konkrete tiltak for systematisk samarbeid mellom familieverntjenesten og helsestasjonene:
 - Tilbud om parsamtaler på helsestasjoner.
 - Felles kurs- og gruppevirksomhet.
 - Felles fagdager for ansatte.
- Lovfestet plikt for familieverntjenesten til utadrettet arbeid og til samhandling med relevante instanser, når det anses hensiktsmessig.

18 Barn og unge i familievernet

18.1 Innledning og bakgrunn

I mandatet blir utvalget bedt om å komme med anbefalinger om hvordan barns rett til å bli hørt og å si sin mening kan ivaretas:

Familieverntjenesten har et ansvar for å sikre at barns rett til å bli hørt og å si sin mening blir ivaretatt i saker som omhandler samlivsbrudd, konflikter og mekling. Dette innebærer å snakke med foreldrene om barnets rett til medvirkning og i mange tilfeller å snakke med barnet selv. Stortinget har de siste årene ved gjentatte anledninger kommet med merknader om barn i mekling, og at barn skal få tilbud om samtale i forbindelse med mekling. Antallet barn som høres i meklingsaker har økt de siste årene, men er fremdeles lavt. I 2016 snakket familievernet med nær 10 prosent av alle barn i meklingsakene. Det er store variasjoner mellom kontorer og mellom regioner i andel barn som blir hørt under mekling. Bufdir har utarbeidet en opptrappingsplan hvor målet er en økning i andel barn som blir hørt og få en jevnere fordeling på landbasis.

Som det går fram av mandatet, har Stortinget gjentatte ganger kommet med merknader om barns deltakelse i mekling.⁵⁴⁶ Under behandlingen av statsbudsjettet for 2019 understreket Stortinget igjen betydningen av å inkludere barn i familievernets arbeid:

⁵⁴⁶I 2014 fattet Stortinget følgende anmodningsvedtak: «Stortinget ber regjeringen vurdere å fremme forslag for Stortinget om at alle barn skal tilbys en egen samtaletime hos familievernet når foreldrene er inne til mekling etter samlivsbrudd.»

I Meld. St. 24 (2015–2016) redegjorde regjeringen for oppfølgingen av anmodningsvedtaket. Her står det blant annet at regjeringen vil arbeide for å styrke tilbudet om samtaler til barn i forbindelse med mekling, slik at antallet barn som får tilbudet øker. Allerede i dag får barn tilbud i en viss utstrekning, men både omfanget og metoden varierer mellom de ulike familievernkantorene. Videre opplyste regjeringen at Bufdir utvikler faglige retningslinjer til familieverntjenesten om samtaler med barn, både i mekling og i andre familiesaker, og skal lage en opptrappingsplan for å øke antallet samtaler med barn i mekling. Da Stortinget behandlet familiemeldingen i 2016, skrev flertallet i familie- og kulturkomiteen at de forventet at stortingsvedtaket om en egen samtaletime

Komiteen er opptatt av barns rett til å bli hørt i saker som gjelder dem, jf. Barnekonvensjonens artikkel 12. Ved et samlivsbrudd er det mange beslutninger som tas av de voksne som direkte eller indirekte påvirker barnas liv.⁵⁴⁷

I tillegg til spørsmålene om hvordan barns rett til å bli hørt og si sin mening i saker som omhandler samlivsbrudd, konflikter og mekling, ønsker utvalget å se nærmere på hvordan familieverntjenesten kan legge til rette for at barn og unge i enda større grad enn i dag bruker familievernets tjenester, også i saker som ikke har sammenheng med meklingsprosesser.

18.2 Utviklingen i synet på barn

Synet på barn er varierende, det er blant annet avhengig av sted, tid, sosiokulturelle forhold, levekår, likestilling mellom kjønnene og syn på foreldreskapet. Barns posisjon i familie og samfunn har endret seg radikalt gjennom historien.

En historisk endring i synet på barn kommer til uttrykk i lovverket som regulerer forholdet mellom foreldre og barn i Norge. I den første barneloven av 1915 ble foreldrenes rettigheter overfor egne barn framhevet. Barn var viktig arbeidskraft og barns plikter overfor foreldrene sto sentralt. Etter andre verdenskrig ble bevisstheten rundt barns sårbarhet og behov for beskyttelse skjerpet. Både nasjonalt og internasjonalt startet arbeidet med lover og konvensjoner som skulle sikre barn. I barneloven av 1956 kom barnas interesser i sentrum, og «barnets beste» skulle være det overordnede prinsipp. I barneloven av 1981 ble begrepet «foreldremyndighet» endret til «foreldreansvar». Forholdet mellom barn og foreldre har endret seg fra et gjensidig avhengig familiekollektiv der barn ble oppfattet som foreldrenes eiendom og ressurs, til et løsere fellesskap bestående av mer likestilte individer med egne livsprosjekter, behov og rettigheter.⁵⁴⁸

Den engelske barndomssosiologien er en viktig teoretisk premissleverandør for å argumentere for barns deltakelse. Stikkord for barndomssosiologien er å utforske barn som sosiale deltakere, som aktører i sine konkrete verdener, og at barndommen har en egenverdi, ikke bare som forberedelse til framtiden,⁵⁴⁹ en posisjon de fleste barneforskere i dag vil slutte seg til.

Denne forståelsen av barn som aktør representerer et alternativ både til tradisjonell sosiologisk tenkning om hvordan barn innlemmes i kultur og samfunn gjennom sosialisering, og til utviklingspsykologiens passive beskrivelse av barns utvikling.⁵⁵⁰

for barn, i tillegg til en økning av midler som var øremerket til dette formålet, raskt skulle resultere i at alle barn som var inne til mekling etter samlivsbrudd, skulle få tilbud om en egen samtaletime.

I budsjettet for 2016 ble det gitt en tilleggsbevilgning på 5 mill. kroner til familievernet, slik at flere barn skulle få tilbud om barne-samtale ved samlivsbrudd. Tilleggsbevilgningen til dette formålet ble videreført i 2017. Stortinget økte i 2017 bevilgningen til familievernet med til sammen 34 mill. kroner, jf. Innst. 14 S (2016–2017). Stortinget understreket i denne sammenheng at det skal legges til rette for at flere barn skal få tilbud om egen samtale i forbindelse med samlivsbrudd i familien.

⁵⁴⁷Innst. 14 S (2018–2019).

⁵⁴⁸Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018b.

⁵⁴⁹James, Jenks & Prout, 1998.

⁵⁵⁰Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2018b.

Tradisjonelt har utviklingspsykologien tegnet et bilde av det sårbare barnet som et passivt objekt for sin egen utvikling, avhengig av en voksen for å utvikle seg til et kompetent individ. Nyere utviklings-psykologisk forskning, sammen med endringer i samfunnet, har bidratt til et nytt syn på barnet som fortsatt avhengig, men selvstendig, aktivt og kompetent.⁵⁵¹ Syn på barn i Norge i dag beveger seg mellom barnet som aktør med bærer av individuelle rettigheter og barnet som sårbart og risikoutsatt.

I vestlige samfunn forstås barn i dag som meningsbærende og meningsberettigede aktører med rett til å uttale seg i saker barn er berørt av. Like fullt preges samtidens forståelse av barn i vanskelige livssituasjoner ofte av et syn på barnet som sårbart, et menneske som må særlig beskyttes og vernes.⁵⁵² Barn kan være særlig sårbare og utsatte, med behov for beskyttelse og ivaretagelse, men barn er også sosialt aktive mennesker som påvirker både egen utvikling og omgivelsene.⁵⁵³

Boks 18.1 Ulike syn på barn gjennom tidene

Aristoteles (384–322 f. kr.):

Av samme grunn er heller ikke et lite barn lykkelig, for på grunn av sin alder er det ennå ikke handledyktig i slike ting. De barn man kaller lykkelige, prises lykkelige på grunn av den forventning man har til dem.

Den nikomakiske etikk

Sigrid Undset (1882–1949):

Å fortjene sine barns respekt er i virkeligheten foreldres største plikt.

Fra essaysamlingen Et kvinnesynspunkt (1919).

Simone de Beauvoir (1908–1986):

Jeg lovte meg selv, at når jeg ble stor, skulle jeg ikke glemme at som femåring er man et fullstendig individ.

En veloppdragen ung pikes erindringer (1958).

[Boks slutt]

⁵⁵¹Ask & Kjeldsen, 2015.

⁵⁵²Strandbu, Thørnblad & Handegård, 2016.

⁵⁵³Strandbu et al., 2016.

18.3 Rettslig grunnlag for å sikre barns medvirkning

18.3.1 Innledning

Vi har hatt en samfunnsutvikling der barn i stadig større grad regnes som selvstendige individ og i økende grad får rett til medvirkning og medbestemmelsesrett i saker som gjelder dem. Samtidig har vi også hatt en rettslig utvikling på dette området.⁵⁵⁴

Barn har nå en lovfestet og ubestridt rett til å bli hørt i saker som angår dem. Barns mening skal bli vektlagt i tråd med barnets alder og modenhet, og barns mening har en unik betydning uavhengig av andres meninger og oppfatninger på barnets vegne.

18.3.2 Grunnloven

I 2014 ble barns rett til å bli hørt og få vektlagt sine synspunkter i saker som omhandler dem, nedfelt i Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) § 104.

Boks 18.2 Grunnloven § 104

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.

[Boks slutt]

Menneskerettighetsutvalget⁵⁵⁵ som utredet forslag til endringer i Grunnloven i forkant av 200-årsjubileet, fremmet forslaget om innlemming av en særlig bestemmelse om barn i Grunnloven. Utvalget begrunnet dette blant annet med at en slik særbestemmelse var nødvendig fordi de generelle menneskerettighetsbestemmelsene ikke fullt ut ivaretar barns særlige behov for beskyttelse, deres behov for gode utviklingsmuligheter og deres medbestemmelse over eget liv. Menneskerettighetsutvalget mente at en egen bestemmelse i Grunnloven ville kunne være et viktig tilskudd og supplement til de øvrige rettighetsbestemmelsene.

18.3.3 FNs barnekonvensjon

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen) ble inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven i 2003.⁵⁵⁶ FNs barnekomité har identifi-

⁵⁵⁴Prop. 75 L (2016–2017) *Endringer i pasient- og brukarrettslova, helsepersonellova m.m. (styrking av rettsstillinga til barn ved yting av helse- og omsorgstenester m.m.)*.

⁵⁵⁵Dokument 16 (2011–2012) *Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*. De fleste av Menneskerettighetsutvalgets (Lønningutvalgets) forslag ble vedtatt av Stortinget 13. mai 2014 som et ledd i feiringen av Grunnlovens 200-årsjubileum.

⁵⁵⁶FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen), inkorporert i lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

sert fire hovedprinsipp i konvensjonen. Barns rett til medvirkning og til å uttale seg, jf. barnekonvensjonens artikkel 12, er ett av dem.

Boks 18.3 Barnekonvensjonen artikkel 12: Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

[Boks slutt]

Artikkel 12 nr. 1 stiller opp en generell forpliktelse for medlemsstatene til å involvere barn i avgjørelsesprosesser som gjelder barnet. Forpliktelsen er todelt. For det første skal barnet bli gitt sjansen til å uttrykke sitt syn, noe som også inkluderer retten til å la være å uttale seg. For det andre skal det legges «behørig» vekt på barnets syn i samsvar med alderen og modenheten til barnet. Formuleringen «skal garantere» er en spesiell kraftfull juridisk term som ikke etterlater noe rom for skjønn fra partenes side.⁵⁵⁷

Artikkel 12 nr. 2 er rettet spesielt mot rettslige og forvaltningsmessige prosesser som gjelder barnet, og pålegger medlemsstatene å la barnet få sjansen til å uttrykke synet sitt i slike saker.

Statene rapporterer jevnlig på oppfyllelsen av barnekonvensjonen. Etter forrige rapportering fra Norge ga FNs barnekomité sine avsluttende merknader i juli 2018.⁵⁵⁸ Her anbefalte komiteen i punkt 14 at Norge:

(d) sikrer at barn får informasjon om muligheten til å delta i mekling i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd.

Komiteen hadde to mer generelle anbefalinger som også er relevante for familieverntjenestens arbeid. Komiteen anbefalte at Norge:

(b) sikrer at relevante fagfolk får regelmessig opplæring om realisering av en alderstilpasset, meningsfylt og myndiggjort deltakelse for barn i beslutninger som berører livene deres, og gjør foreldrene oppmerksomme på den positive virkningen det har å respektere barnets mening» og «(c) (...) og sikrer at barn får mulighet til å bli hørt hver for seg i alle saker som berører dem.

18.3.4 Barneloven

Samtidig som barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk rett, ble aldersgrensen i barneloven for når barn skal ha rett til å uttale seg, senket fra tolv til syv år, se § 31 i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven). Formålet var å synliggjøre bestemmelsene i barnekon-

⁵⁵⁷FNs barnekomité, 2009.

⁵⁵⁸FNs barnekomité, 2018.

vensjonens artikkel 12 i norsk lovgivning og sikre respekten for barns synspunkt. I 2014 ble barnelovens § 31 om barns deltakelsesrett enda en gang endret for å styrke barneperspektivet i foreldretvister.

Boks 18.4 Barnelova § 31: Rett for barnet til å vere med på avgjerd

Etter kvart som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreiar seg om, skal foreldra høyre kva barnet har å seie før dei tek avgjerd om personlege forhold for barnet. Dei skal leggje vekt på det barnet meiner alt etter kor gammalt og modent barnet er. Det same gjeld for andre som barnet bur hos eller som har med barnet å gjere.

Eit barn som er fylt sju år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få informasjon og høve til å seie meininga si før det blir teke avgjerd om personlege forhold for barnet, mellom anna om foreldreansvaret, kvar barnet skal bu fast og samvær. Meininga til barnet skal bli vektlagt etter alder og modning. Når barnet er fylt 12 år, skal det leggjast stor vekt på kva barnet meiner.

[Boks slutt]

I veileder Q-15/2004 gir departementet veiledning om høring av barn, om gjennomføringen av samtalen og om foreldrenes rett til å bli gjort kjent med «barnets mening».⁵⁵⁹

Domstoladministrasjonen har (2018) utarbeidet en veileder «til refleksjon for dommere som skal samtale med barn i foreldretvistsaker.»⁵⁶⁰

Barneloven har bestemmelser om foreldreansvaret i § 30 se boks 18.5.

Boks 18.5 Barnelova § 30: Innholdet i foreldreansvaret

Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerd for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Har foreldra sams foreldreansvar, skal dei ta avgjerdene saman. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov.

Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad.

Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.

Om retten til å ta avgjerd for barnet i økonomiske tilhøve gjeld reglane i vergemålsloven.

[Boks slutt]

⁵⁵⁹Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/om-saksbehandlingsregler-i-barnefordelin/id88086/>

⁵⁶⁰Hentet fra <https://www.domstol.no/no/domstoladministrasjonen/publikasjoner/veiledere/den-gode-barnesamtalen-i-foreldretvistar/>

18.3.5 Forvaltningsloven

Barns rett til å bli hørt er understreket i lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 17, som omhandler saksforberedelse ved enkeltvedtak. Lovbestemmelsen pålegger alle forvaltningsorgan en plikt til å sikre at mindreårige parter har fått gitt uttrykk for sitt syn, i den grad de er i stand til å danne seg egne synspunkt om saken. De mindreåriges syn skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet. Barn over 15 år har dessuten rett til forhåndsvarsel og til å uttale seg etter forvaltningsloven § 16 første ledd, og til å få seg forelagt nye opplysninger etter forvaltningsloven § 17 siste ledd.

18.3.6 Pasient- og brukerrettighetsloven

I 2017 vedtok Stortinget endringer i lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven). Da kom det blant annet inn bestemmelser om barns rett til medvirkning. Paragraf 4-4 regulerer samtykke på vegne av barn. Hovedregelen etter pasient- og brukerrettighetsloven er at foreldre har rett til å samtykke til helsehjelp når barnet er under 16 år. Det er gjort unntak for pasienter mellom 12 og 16 år som kan samtykke etter § 4-3 første ledd bokstav c. Denne bestemmelsen fastsetter at personer mellom 12 og 16 år har samtykkekompetanse når det gjelder helsehjelp for forhold som den som har foreldreansvaret, ikke er informert om, eller det følger av tiltakets art.⁵⁶¹

Boks 18.6 Pasient- og brukerrettighetsloven § 3-1 første ledd

Pasient eller bruker har rett til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester. Pasient eller bruker har blant annet rett til å medvirke ved valg mellom tilgjengelige og forsvarlige tjenesteformer og undersøkelses- og behandlingsmetoder. Medvirkningens form skal tilpasses den enkeltes evne til å gi og motta informasjon. Barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal gis informasjon og høres. Det skal legges vekt på hva barnet mener, i samsvar med barnets alder og modenhet.

[Boks slutt]

Boks 18.7 Pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4

Foreldrene eller andre som har foreldreansvaret har rett til å samtykke til helsehjelp for pasienter under 16 år. Dette gjelder likevel ikke for pasienter mellom 12 og 16 år som kan samtykke etter § 4-3 første ledd bokstav c.

Det er tilstrekkelig at én av foreldrene, eller andre som har foreldreansvaret, samtykker til helsehjelp som regnes som del av den daglige og ordinære omsorgen for barnet, jf. barneloven §§ 37 og 42 andre ledd. For en forelder gjelder dette uavhengig av om vedkommende har foreldreansvaret for barnet. Ved vaksinasjon etter barnevaksinasjonsprogrammet må likevel den som skal samtykke, ha foreldreansvaret for barnet.

Det er tilstrekkelig at én av foreldrene, eller andre som har foreldreansvaret, samtykker til helsehjelp som kvalifisert helsepersonell mener er nødvendig for at barnet ikke skal ta skade.

⁵⁶¹Lovens § 3-4 andre og tredje ledd fastsetter at

«[dersom] pasienten eller brukeren [er] mellom 12 og 16 år, skal informasjon ikke gis til foreldrene eller andre som har foreldreansvaret når pasienten eller brukeren av grunner som bør respekteres, ikke ønsker dette.

Uavhengig av pasientens eller brukerens alder, skal informasjon ikke gis til foreldrene eller andre som har foreldreansvaret, dersom tungtveiende hensyn til pasienten eller brukeren taler mot det.»

Før slik helsehjelp gis, skal begge foreldrene, eller andre som har foreldreansvaret, så langt som mulig få si sin mening. En beslutning om slik helsehjelp kan påklages til Fylkesmannen etter kapittel 7 i loven. Fylkesmannen kan vedta at helsehjelpen kan avsluttes inntil det er fattet vedtak på grunnlag av klage fra den andre forelder eller andre som har foreldreansvaret.

Har barneverntjenesten overtatt omsorgen for et barn under 16 år etter barnevernloven § 4-6 andre ledd, § 4-8 eller § 4-12, har barneverntjenesten rett til å samtykke til helsehjelp.

Når barnet er fylt 7 år, og når et yngre barn er i stand til å danne seg egne synspunkter på det samtykket dreier seg om, skal foreldrene, andre som har foreldreansvaret eller barneverntjenesten gi barnet informasjon og anledning til å si sin mening før de avgjør spørsmål om å samtykke til helsehjelp. Det skal legges vekt på hva barnet mener, i samsvar med barnets alder og modenhet. Er barnet fylt 12 år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener.

[Boks slutt]

18.4 Barn i familieverntjenesten i dag

18.4.1 Omfang og aktiviteter

Som omtalt i mandatet har Stortinget de siste årene ved gjentatte anledninger kommet med merknader og vedtak om at barn skal få tilbud om samtale i forbindelse med mekling. Stortinget har økt bevilgningene til familievernet og har i den forbindelse understreket at det skal legges til rette for at flere barn får tilbud om egen samtale i forbindelse med samlivsbrudd i familien.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har gjennomført ulike tiltak for å øke andelen barn som blir hørt. I tildelingsbrevet fra departementet for 2016 fikk direktoratet i oppdrag å utvikle en overordnet tiltaksplan for å øke antall samtaler med barn i mekling. Bufdirs opptrappingsplan gir en vurdering av hvilke barn meklerne skal snakke med.⁵⁶² Planen angir også en rekke tiltak for å øke andelen barn i mekling. Til sist har planen en oversikt over tiltak i familievernet for å styrke foreldrenes kompetanse i å snakke med barna sine.

Direktoratet har også opprettet et spisskompetansemiljø for samtaler med barn.⁵⁶³ Spisskompetansemiljøet er lokalisert på Tromsø familievernkontor, men skal betjene alle kontorene, blant annet gjennom spredning av relevant forskning og erfaring fra arbeidet. Spisskompetansemiljøet skal bidra til å styrke kvaliteten på, og øke antallet, samtaler med barn i familievernet. Spisskompetansemiljøet bygger sitt arbeid på Bufdirs opptrappingsplan for samtaler med barn i mekling.⁵⁶⁴

Videre er barns deltakelse i mekling tema i styringsdialogen og det er tatt inn som et eget tema i opplæringen av meklere.

⁵⁶²Bufdir, 2018b.

⁵⁶³Se om spisskompetansemiljøene i kapittel 15.2.6 og 16.5.4.

⁵⁶⁴Bufdir, 2019.

Antall meklinger per år har vært nokså stabilt i de senere år. I 2017 ble det samlet sett avholdt 19 776 avsluttede meklinger; på familievernkantorene (15 509) og hos de eksterne meklerne (4 267).⁵⁶⁵ Familiene som er til meklings sak har i gjennomsnitt 1,5 barn, slik at rundt 30 000 barn ble berørt av foreldrenes samlivsbrudd i 2017. Antall meklinger hvor barn ble hørt i 2017 var 2 492, det vil si at i 13 prosent av meklings sakene ble barn hørt i 2017, enten i familievernet eller hos de eksterne meklerne. Ifølge årsrapporten fra Bufdir for 2018 var andelen meklings sakene hvor barn ble hørt økt til 16 prosent i 2018. En like stor andel barn ble hørt, det vil si at 1 av 6 berørte barn var i kontakt med familievernet.

De eldste barna blir i langt større grad hørt sammenlignet med de yngste barna. Dette gjelder både for samboere og gifte, men i og med at samboere oftere har yngre barn sammenlignet med gifte, er andelen meklings sakene hvor barn høres lavere enn i sakene med ekteskapsbrudd. Litt over halvparten av barna som er berørt av meklings sakene i familievernet, er over 7 år, og omlag 1 av 4 barn over 7 år ble ifølge Bufdir hørt i disse sakene i 2018.⁵⁶⁶

Familieverntjenesten gjennomførte 124 800 behandlingssamtaler i 2017 og av disse var det 8 200 samtaler hvor barn under 18 år deltok.⁵⁶⁷ Familieverntjenesten har også tilbud til barn direkte, både samtaletilbud og gruppetilbud. Barn som har deltatt her, kommer i tillegg til barn som har deltatt i meklings sak eller i kliniske saker.

Selv om antallet barn som deltar i meklings sak har økt de senere årene, er det mange som ikke benytter seg av dette tilbudet. Flere familievernkantorer tilbyr samtalegrupper som et alternativ for barna.

Boks 18.8 Eksempel på gruppetilbud for barn

Familievernkantoret i Sør-Trøndelag har praktisert gruppetilbud i flere år. Hver gruppe har bestått av fem til åtte barn som møtes en gang per uke, til sammen åtte ganger. Gruppene ledes av erfarne familierapeuter. I gruppene tematiseres ulike spørsmål som gruppelederne innleder til, deretter samtales det om tema. Noen aktuelle tema er: Hvordan skjedde bruddet, hvilke følelser har barna knyttet til dette, hvordan kan de uttrykke sin mening, hvilke erfaringer har de med steforeldre og stesøsken, og deres tanker om framtiden. I tillegg til samtaler, brukes tiden også til lek, formingsaktiviteter og spising.

[Boks slutt]

18.5 Utvalgets vurderinger

18.5.1 Barns deltakelse i foreldresamtale og meklings sak

Barn har rett til å bli hørt i alle forhold som vedrører barnet. Foreldres samlivsbrudd vedrører åpenbart barnet, uansett om konfliktnivået mellom foreldrene er høyt eller lavt. Hvor barnet

⁵⁶⁵Statistisk sentralbyrå, 2019. 10936: *Avsluttede meklings sakene og deltakere, etter meklingsinstans og årsak (F) 2014–2017*. [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10936>

⁵⁶⁶Bufdir, 2019 og tall fra Bufdir.

⁵⁶⁷Statistisk sentralbyrå, 2019. 07691: *Behandlingssamtaler i familievernet. Berørte aktører og hovedtiltak i behandlingen (F) 2008–2017* [Datasett]. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/07691>

skal bo og hvilken samværsordning barnet skal ha, vil være av avgjørende betydning for barnet. Dette er avgjørelsesprosesser som gjelder barnet, og det er spørsmål som gjelder barnet. Utvalget mener at dagens juridiske rammeverk ikke sikrer barns rett til deltakelse i forbindelse med foreldres samlivsbrudd godt nok.

Barnet har rett til å gi uttrykk for sin mening, og meningen skal tillegges vekt. Denne retten er nedfelt i Grunnloven § 104, som fastsetter at barn har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

Tilsvarende rett følger av barnekonvensjonen artikkel 12. Barnekonvensjonen slår fast at *staten skal garantere* at barn involveres i avgjørelsesprosesser som gjelder barnet (artikkel 12 nr. 1), og at *staten er pålagt* å sikre at barn høres i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som gjelder barnet (artikkel 12 nr. 2). Konvensjonen forplikter staten helt utvetydig til å sikre barns involvering, både «i avgjørelsesprosesser som gjelder barnet» og «i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som gjelder barnet». Norske myndigheter er forpliktet til å treffe egnede tiltak for å gjennomføre denne retten fullt ut for alle barn. Etter utvalgets syn bør staten bruke familievernet som et instrument for størst mulig grad av oppfyllelse av disse forpliktelsene til å sørge for at barn blir hørt. Det innebærer at familievernet i større grad enn i dag både bør involvere barn i forbindelse med mekling, jf. artikkel 12 nr. 2, og i forbindelse med foreldres samlivsbrudd generelt, jf. artikkel 12 nr. 1.

Etter barneloven § 31 er det foreldrene som har ansvar for å høre barnet før det blir tatt avgjørelse om personlige forhold for barnet. Meklingsforskriften sier i § 2 at mekler skal gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets rett til å bli hørt.⁵⁶⁸ I rundskrivet til forskriften skriver departementet at:

Mekleren skal gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets uttalerett. Det er imidlertid foreldrene som har ansvaret for å høre barnet før de tar avgjørelser om hvor barnet skal bo mv.⁵⁶⁹

Tradisjonelt har synet vært at det er foreldrenes ansvar å sørge for at barnet blir hørt. Foreldre har et slikt ansvar, og utvalget legger til grunn at mange foreldre gjør sitt ytterste for å få fram barnets synspunkt. Offentlige myndigheter er likevel forpliktet til å sørge for at barnet «gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet»,⁵⁷⁰ og staten skal garantere «at barn involveres i avgjørelsesprosesser som gjelder barnet».⁵⁷¹ Staten og familieverntjenesten har dermed etter utvalgets syn ansvar for å sørge for at barnet får mulighet til uttale seg når foreldrene møter familieverntjenesten i forbindelse med samlivsbrudd. Barnekonvensjonen krever riktignok ikke at barnet blir hørt direkte. Utvalget mener likevel at det klare utgangspunktet bør være at alle barn blir invitert og får anledning til å

⁵⁶⁸Forskrift 18. desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.

⁵⁶⁹Rundskriv Q-02/2008 Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.

⁵⁷⁰Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 2.

⁵⁷¹Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1.

uttale seg direkte. FNs barnekomité anbefaler at barnet gis anledning til å bli hørt *direkte* i enhver saksbehandling der dette er mulig.⁵⁷²

I tillegg til at barnet har rett til å delta i avgjørelsesprosesser som gjelder dem, til å få informasjon og til å gi uttrykk for sin mening i saker som angår dem, er det en rekke argumenter for at barn bør inkluderes i familievernets arbeid med familier som opplever samlivsbrudd, og helst høres direkte og ikke gjennom foreldrene.

Et viktig utgangspunkt er at barn selv ønsker å bli inkludert i prosesser som gjelder barnet og opplever å ha utbytte av det. Barn vil gjerne både ha informasjon og selv få uttale seg i spørsmål om bosted og samvær.⁵⁷³ I en norsk undersøkelse blant barn som har hatt barneamtale i forbindelse med mekling, var barnas tilbakemeldinger svært positive.⁵⁷⁴ I en undersøkelse blant barn som har hatt barnesamtale i forbindelse med mekling, ble barna blant annet spurt om inkludering av barn i mekling generelt. På spørsmålet «Synes du at barn og unge skal få være med på mekling?» var det gjennomsnittlige nivået på barnas avkryssing 88 prosent av det maksimalt positive.⁵⁷⁵ Barna ga også uttrykk for svært positive erfaringer fra sin egen samtale med mekler. De fleste opplevde at de i stor grad fikk sagt det de ville si. Snittscoren var 93 prosent av det maksimale når det gjelder barns opplevelse av å få sagt det de ville si til mekler. På spørsmålet om mekler forstod det barnet mente, var gjennomsnittet av barnas avkryssinger 92 prosent. På spørsmålet om de likte å snakke med meklere, var gjennomsnittet av avkryssingene 86 prosent av det maksimale.

Både norsk og internasjonal forskning viser at barn ikke nødvendigvis ønsker å være med på å ta endelige avgjørelser om bosted og samvær. Barn ønsker å bli sett og få anledning til å gi uttrykk for sine synspunkt i trygge rammer. Barn kan også ha et behov for å snakke med en annen voksen enn foreldrene om sin livssituasjon.⁵⁷⁶ Også Barneombudet vektlegger sterkt at barn har rett til å uttale seg om forhold som angår dem. Barneombudet mener meklere bør ha plikt til å tilby barn en samtale når foreldrene er til mekling, med mindre det er åpenbart at saken går til domstolen.⁵⁷⁷

At barnet blir invitert til familievernet i forbindelse med samlivsbrudd og i foreldrekonfliktaker, kan bidra til at barnet får mer og bedre informasjon om situasjonen enn om kun foreldrene møter hos familievernet. Når barnet deltar i prosessen, sikres i større grad at barnet blir informert om prosessen som foregår, at barnet får informasjon om sin rett til å gi uttrykk for egne synspunkt og at barnet vet om at barnets mening skal tillegges vekt. Det er i dag foreldrenes oppgave å informere barna. Mange barn som opplever samlivsbrudd, erfarer at familie-

⁵⁷²FNs barnekomité, 2009 s. 12.

⁵⁷³Barneombudet, 2012.

⁵⁷⁴Ask & Kjeldsen, 2015.

⁵⁷⁵Strandbu et al., 2016.

⁵⁷⁶Ådnanes et al., 2011.

⁵⁷⁷Innlegg fra Barneombudet i møte med utvalget 15. januar 2019.

situasjonen ikke ble fullstendig forklart for dem, at de ikke ble informert om mulige omsorgsordninger eller at de ikke ble gitt mulighet for å stille spørsmål eller diskutere endringen i familiesituasjonen med noen.⁵⁷⁸ Dette ble rapportert også i familier der foreldrene mente at de hadde informert barnet. Barneombudet har påpekt at det er et tilbakevendende tema at barn ikke får god nok informasjon om bruddet og konsekvensene av det.⁵⁷⁹ Når barn ikke er fullstendig informert vil de ofte fylle inn den informasjonen de mangler selv, noe som kan føre til feiltolkninger, unødvendig angst, usikkerhet og at de føler seg ansvarlige for bruddet.⁵⁸⁰ Utvalget vil understreke at det er viktig å framheve at det er foreldrene som fatter de endelige beslutningene. Barn skal slippe å ta stilling til konfliktene og til hvem av foreldrene de er på lag med. Meningen med deltakelse er ikke at barnet skal bestemme.

Hvis barnet blir inkludert på en god måte, vil også foreldrene ha bedre grunnlag for å komme fram til en avtale om bosted og samvær som er best mulig for deres barn. Barnets erfaringer og syn kan komme fram. Selv om ikke alle barn ønsker å gi klart uttrykk for sitt syn om for eksempel bosted, kan barnet ha andre erfaringer, synspunkter og ønsker som vil være viktige for foreldrene når de skal komme fram til en avgjørelse. Barnets deltakelse øker muligheten for at barnets tanker og følelser blir kjent for foreldrene og at beslutningene er i tråd med barnets beste.

Det er dessuten et meklingsfaglig argument for barns deltakelse i meklingen. Mange meklere peker på erfaringer med at barns ytringer kan skape bevegelse og ha en positiv effekt i foreldres meklingsprosess, både gjennom individuelle samtaler og fellessamtaler.

Deltakelse i mekling eller terapi kan også ha en terapeutisk og forebyggende effekt for barnet og gi barnet støtte og hjelp til å mestre sin livssituasjon. Også om foreldrene allerede har snakket mye med barnet om situasjonen familien er i, kan det ha en merverdi at barnet får snakke med en tredjeperson. Det er ikke sikkert at barnet har gitt uttrykk for alle sine tanker og meninger overfor foreldrene, for eksempel fordi barnet ikke ønsker å såre foreldrene eller å ta stilling overfor dem.

Utvalget erkjenner at det også er utfordringer og dilemmaer ved å snakke med barn i forbindelse med samlivsbrudd og foreldrekonflikt. Påvirkning fra foreldre kan prege barnet og gi et skjevt bilde av hva barnet mener. Lojalitet, ansvarsfølelse og samvittighet overfor en eller begge foreldre kan begrense barnets ønske om å snakke.

Det er en rekke forutsetninger for at barns deltakelse skal bli en best mulig opplevelse for barnet og i størst mulig grad få fram barnets synspunkt. Barnet må for det første få god informasjon om hvorfor barnet er blitt invitert til familievernnet, hva som er hensikten med møtet og hvorfor barnet får anledning til å uttale seg. Det må være tydelige rammer for samtalen; barnet må få vite at det ikke har plikt til å uttale seg, og heller ikke plikt til å ta stilling til for eksempel hvor det skal bo.⁵⁸¹

⁵⁷⁸Schoffer, 2005.

⁵⁷⁹Barneombudet, 2012.

⁵⁸⁰Raundalen & Schultz, 2008.

⁵⁸¹FNs barnekomité, 2009 punkt 25: «En realisering av barnets rett til å gi uttrykk for sine synspunkter forutsetter at de som er ansvarlige for å høre barnet, og barnets foreldre eller verge, informerer barnet om sakene, om hvilke valg og eventuelle beslutninger som må treffes, og om konsekvensene av disse. Barnet skal også orienteres om situasjonen der han eller hun vil bli bedt om å ut-

Det er også avgjørende at de ansatte har tilstrekkelig faglig kompetanse og trygghet til å møte barnet på en god måte. Mekleren/terapeuten må ta hensyn til barnets alder og modenhet, og må også signalisere at det er tid til en god prosess. Barnet må oppleve seg hørt og tatt på alvor og at den barnet forteller til, vil barnet vel og tåler det som blir fortalt. Barnet må ikke bli møtt med krav og forventninger i samtalen, og må også være reelt beskyttet mot represalier. I en rapport om samtaler med barn peker Folkehelseinstituttet på at det ikke er tilstrekkelig å svare ja eller nei på spørsmål om barnet skal inkluderes i mekling. En rekke viktige spørsmål må i tillegg besvares, som når i prosessen barnet bør inkluderes, og om barnet bør involveres alene eller sammen med søsken eller foreldre. Dagens forskning gir ikke entydige svar på disse spørsmålene, og hva som er den beste modellen kan variere i møte med forskjellige familier og forskjellige barn. Utvalget vil understreke at det er helt sentralt at barnet blir møtt på den faglig sett beste måten. Dette er i stor grad tale om metodikk og fagutvikling som utvalget ikke finner grunn til å gå nærmere inn på.

Utvalget vil understreke behovet for kontinuerlig kompetanseheving i familieverntjenesten om hvordan snakke med barn, jf. at FNs barnekomité i 2018 anbefalte Norge å «sikre at relevante fagfolk får regelmessig opplæring om realisering av en alderstilpasset, meningsfylt og myndiggjort deltakelse for barn i beslutninger som berører livene deres.»⁵⁸²

Utvalget peker også på at det er viktig at barnets synspunkt bringes videre til foreldrene på en god måte, og viser til drøfting i kapittel 12.9.2 av om det skal føres referat eller journal fra meklingen.

Utvalget foreslår ingen endring i foreldrenes plikt til å høre barnet. Utvalget understreker også at det er foreldrene som «eier» meklingsprosessen og at det er de som har ansvar for å komme fram til en avtale om barnet.

Utvalget mener imidlertid at det bør lovfestes at barn skal få tilbud om å delta i mekling og tilbud om samtale i forbindelse med foreldresamtale. Utvalget mener at barns rett til deltakelse og til å bli hørt best ivaretas ved at det lovfestes at alle barn skal gis tilbud om å snakke med mekler/terapeut/familievernet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd. Dermed sikres alle barn muligheten til å delta i denne prosessen «som vedrører barnet», dersom barnet ønsker det. Utvalget mener at dette er i tråd med Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen om at barn skal gis anledning til å bli hørt. Gjennom en slik endring vil Norge også følge opp anbefalingen fra FNs barnekomité om å sikre at barn får informasjon om muligheten til å delta i mekling i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd.

Barneloven § 31 fastsetter at et barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få informasjon og anledning til å si sin mening før det blir tatt avgjørelse om personlige forhold for barnet.

Utvalget anbefaler å ikke nevne en konkret alder i loven, da dette kan oppfattes som en nedre aldersgrense. Utvalget mener det er bedre med en åpnere formulering, slik at alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt og meninger, får tilbud om å høres i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd. Det er etter utvalgets syn mest i tråd med barnekonvensjonen at bestemmelsen ikke har aldersgrenser.

trykke sine synspunkter. Denne retten til informasjon er essensiell, fordi den er en forutsetning for at barnet skal kunne treffe klare beslutninger.»

⁵⁸²FNs barnekomité, 2018.

Utvalget ser at det kan være en belastning for barnet om det må høres flere ganger på relativt kort tid. Dette vil særlig være aktuelt i saker som skal til retten. Derfor er det viktig med tiltak for å styrke meklingsordningen slik at saker kan løses på et tidligst mulig tidspunkt (se kapittel 12.9.3).

18.5.2 Barn som selvstendige brukere av familieverntjenesten

Familieverntjenestens virksomhet spenner vidt. Tilbud som det kan være relevant for barn å delta i sammen med foreldre, i tillegg til samlivsbruddsakene, kan for eksempel være samtaler foreldre har tatt initiativ til, som inkluderer barn, i foreldresamarbeidssaker og familiesaker. Utvalget viser til at barn har rett til å bli hørt i saker som angår dem, og at dette bør være utgangspunktet med mindre det faglig sett ikke anses som hensiktsmessig.

Familieverntjenesten holder også samtalegrupper for barn, men det er i dag få kontorer som tilbyr dette. Særlig relevant er samtalegrupper for barn som har opplevd brudd mellom foreldrene. Det kan også være aktuelt for barn selv å ta kontakt med familievernet for veiledning om forholdet til foreldrene eller for en samtale om foreldres samlivsproblemer eller andre vansker i familien.

Etter utvalgets syn bør barn og unge ha mulighet til å henvende seg til familievernet som selvstendige brukere, de bør i større grad involveres ved foreldres samlivsbrudd, og delta i andre familiesaker. Dette begrunnes både med at barn og unge kan være sårbare og trenge ivaretagelsen, og med at de er selvstendige personer med påvirkning på egen utvikling. Utvalget vil også i denne sammenhengen påpeke familieverntjenestens systemiske og relasjonsrettede særpreg, som også tilsier at barn og unge bør involveres i familieverntjenesten, når de står overfor relasjonsutfordringer, som preger dem fordi de er del av en familie.

Utvalget mener det er en viktig del av tjenestens forebyggende oppgave og formål å ivareta barn og unge. Etter utvalgets syn skal familieverntjenesten være en forebyggende lavterskel-tjeneste for familier, foreldre, barn og unge. Familieverntjenesten bør, slik utvalget ser det, bidra til å sikre at familier, barn og unge som har relasjonelle vansker i familien, får nødvendig hjelp og behandling. Tjenesten skal være en del av det helhetlige tilbudet til familier, barn og unge og slik bidra til at familierelasjoner styrkes og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår. For å oppnå dette, må familieverntjenesten være lett tilgjengelig for alle familier og barn og unge i Norge. Dersom barn og unge skal kunne besøke et familievernkontor, også uten foreldre eller andre voksne, er de avhengige av kort reisevei og ofte også kollektivtransport dersom de skal komme seg til kontoret. Barn og unge under 18 bør ha mulighet til å reise og til å bruke familieverntjenesten uten at foreldre eller andre må kjøre dem med bil. Utvalget mener tiltak bør gjennomføres for å sikre bedre geografisk tilgjengelighet for større deler av befolkningen, og vil også peke på at digitale tiltak og en rådstelefon kan supplere det ordinære tilbudet og slik øke familievernets tilgjengelighet, spesielt for barn og unge.⁵⁸³ Utvalget mener at utvidede åpningstider bør være en mulighet der kontorer ser at dette kunne gi barn og unge bedre tilgang på familieverntjenester. For noen barn og unge kan det være lettere å reise til familievernkontoret etter skoletid. Utvalget vil i denne sammenheng understreke at familieverntjenester ikke bør regnes som fravær i skolen. I dag er reglene slik at rådgiving, blant annet sosialpedagogisk rådgiving, ikke skal anses som fravær.⁵⁸⁴ Fravær på grunn av legetime, tannlegetime, time hos BUP, avtale med skolehelsetje-

⁵⁸³Se kapittel 14 om tilgjengelighet.

⁵⁸⁴Hentet fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/saksbehandling/fravar/fravar-i-videregaende>

neste e.l. er også fravær av helsegrunner, som kan dokumenteres og unntas fra fraværsgrensen.⁵⁸⁵ Utvalget mener det bør tydeliggjøres at også fravær på grunn av avtale med familieverntjenesten regnes som fravær av helsegrunner. Det er viktig at familieverntimer unntas fra fraværsgrensen i videregående skole. Videre bør det legges til rette for barn og unges bruk av familievernet ved at det gis mulighet for at utgifter til transport dekkes når det ikke er et godt kollektivtilbud tilgjengelig, jf. kapittel 14.2.4 Forslag til tiltak for økt geografisk tilgjengelighet. Utvalget vil også peke på muligheten for at ansatte i familieverntjenesten reiser og møter barnet i nærheten av barnets hjem.

Utvalget vil i tillegg understreke at økt utadrettet arbeid både mot befolkningen og mot andre tjenester, og økt samarbeid med andre tjenester, kan gjøre familievernets tilbud også til barn og unge bedre kjent og mer tilgjengelig. Spesielt viktig vil familievernets kontakt med helsestasjoner for barn og ungdom, skolehelsetjenesten, barnehager og skoler være for å sikre at barn og unge i enda større grad enn i dag skal bruke familievernets tjenester, også som selvstendige brukere.

Dagens lovverk omtaler ikke barn som selvstendige brukere av familieverntjenesten. Indirekte framkommer det imidlertid gjennom familievernkontorloven § 12 at barn kan ha et selvstendig klientforhold. Bestemmelsen regulerer klienters rett til innsyn i journal og foreldres rett til innsyn i opplysninger som gjelder barnet. Bestemmelsen forutsetter altså at familievernkontoret har opplysninger om barnet som en eller begge foreldre ikke er kjent med. Opplysningene kan være gitt av barnet i forbindelse med en sak der både barn og foreldre har deltatt (hver for seg).⁵⁸⁶ Det kan imidlertid ut fra denne bestemmelsen også legges til grunn at barnet kan ha et selvstendig klientforhold ved familievernkontoret, og at det er opplysninger i denne saken foreldre/foresatte ikke har innsynsrett i.⁵⁸⁷

Utvalget mener at barn og unge må ha mulighet til å henvende seg til familievernet alene. Utvalget anbefaler endringer i loven som tydeliggjør at barn og unge er en del av tjenestens målgruppe. Det er i utgangspunktet ingen grunn til at barn skal være avhengige av foreldrene for å få bistand av familievernet. Om foreldrenes samtykke er nødvendig, vil avhenge av samtalens karakter, se nedenfor under punkt 18.5.3.

18.5.3 Om samtykke fra foreldre

18.5.3.1 Innledning

I dag er det ingen særskilt lovregulering av om barnets deltakelse i mekling eller i andre tilbud fra familievernet krever samtykke fra en eller begge foreldre. Spørsmålet om barns rett til selv å samtykke må derfor avgjøres av en tolking av barneloven som regulerer foreldrenes bestemmelsesrett i kraft av foreldreansvaret opp mot barnas selvbestemmelsesrett, jf. barneloven kapittel 5.

⁵⁸⁵Hentet fra

<https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Vitnemal/fravarsgrense---udir-3-2016/hva-omfattes-av-fravarsgrensen/#noe-fra-var-kan-unntas>

⁵⁸⁶Her må det være tale om andre saker enn mekling ettersom det ikke føres journal fra meklinger.

⁵⁸⁷Barne- og likestillingsdepartementet, 2006b.

Etter barneloven § 30 har foreldrene rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold. Større avgjørelser i barnets liv må tas av foreldrene i felleskap når de har felles foreldreansvar. Når foreldrene har felles foreldreansvar, men barnet bor fast sammen med bare den ene, kan den som har barnet boende fast hos seg, ta avgjørelser som gjelder vesentlige sider av omsorgen for barnet alene, jf. barneloven § 37. Barneloven § 33 sier at foreldrene skal gi barnet stadig større selvråderett med alderen og fram til barnet fyller 18 år.

I familieverntjenesten legges det i dag til grunn at det må foreligge samtykke fra foreldre for at det skal gjennomføres samtaler med barn i alle kliniske saker når barnet er under 16 år.⁵⁸⁸ Samtaler i kliniske saker kan være samtalegrupper for barn, samtaler med barn i foreldresamarbeidssaker og familiesaker eller samtaler med barn som selv oppsøker familieverntjenesten. I mekling er det i dag praksis at begge foreldre må samtykke før mekler kan snakke direkte med barnet.⁵⁸⁹ Utover dette vil familievernkontoret kunne svare på spørsmål fra barn.

Utvalget viser til at barnekonvensjonen artikkel 12 fastsetter at statene «skal garantere» et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet. Dette er et strengt krav som innebærer at Norge er strengt forpliktet til å treffe egnede tiltak for å gjennomføre denne retten fullt ut for alle barn.⁵⁹⁰

18.5.3.2 Om samtykke til at barnet skal delta i mekling

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 2 skal barn gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet. Det kan diskuteres om mekling er omfattet av begrepet «administrativ saksbehandling som angår barnet», og om barnet har en ubetinget rett til å bli hørt direkte av mekler. FNs barnekomité anbefaler imidlertid at barnet gis anledning til å bli hørt direkte i enhver saksbehandling som angår barnet der dette er mulig.⁵⁹¹ Dette tilsier at barnet har en ubetinget rett til å bli hørt uavhengig av foreldrenes standpunkt.

FNs barnekomité har anbefalt at Norge sikrer at barn får informasjon om muligheten til å delta i mekling i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd, se kapittel 18.3.3.

Spørsmålene som er tema i meklingen, er av avgjørende betydning for barnets liv. Det er viktig at barn får anledning til å gi uttrykk for sin mening overfor mekler. Dette gjelder også om foreldrene mener at de allerede har lyttet til barnet, og også om foreldrene er enige om en avtale. Overfor mekler kan barnet komme til å fremme synspunkt det ikke har ønsket å gi uttrykk for overfor foreldrene, og det kan være bra for barnet å få mulighet til å snakke med en nøytral tredjeperson om situasjonen familien er i. Utvalget mener det for de fleste barn vil være svært positivt å få tilbud om å delta i mekling. Utvalget mener at barns rett til deltakelse og til å gi uttrykk for sitt syn best ivaretas dersom dette er en selvstendig rett for barnet. Utvalget mener at det ikke er tilstrekkelig at foreldre får informasjon om barns mulighet for å delta i mekling. Foreldre bør ikke kunne hindre barnets deltakelse gjennom å nekte å gi samtykke til at barnet deltar i meklingen. Utvalget mener derfor det bør innføres en rett for barn

⁵⁸⁸Bufdir.

⁵⁸⁹Ibid.

⁵⁹⁰FNs barnekomité, 2009.

⁵⁹¹Ibid.

til å høres av familievernnet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd, og at denne ikke er avhengig av foreldrenes samtykke.

18.5.3.3 *Om samtykke til at barnet skal delta i andre tilbud fra familievern tjenesten*

Mekling skiller seg fra andre tilbud familievern tjenesten har ved at mekling er obligatorisk for foreldrene, og at sakene alltid dreier seg om at foreldrene skal forsøke å komme fram til en avtale som vil være av avgjørende betydning for barnets liv. Mekling er heller ikke terapi/behandling, mens andre tilbud kan være det. Andre tilbud fra familievern tjenesten er dessuten alltid frivillige. Det kan være tale om foreldresamtale, samtalegrupper for barn, samtaler med barn i foreldresamarbeidssaker og familiesaker eller samtaler med barn som selv oppsøker familievern tjenesten.

Barnekonvensjonens artikkel 12 nr. 1 om barnets rett til å bli hørt gjelder alle forhold som vedrører barnet, noe som taler for å gi barn rett til å delta uten foreldrenes samtykke.

Familievern tjenesten er ikke en helsetjeneste. Pasient- og brukerrettighetsloven kan likevel gi veiledning når det gjelder avveiningene mellom foreldres og barns rettigheter og tjene som eksempel i spørsmålet om foreldrenes samtykke til bistand fra familievernnet. Foreldrene eller andre som har foreldreansvaret, har etter denne loven rett til å samtykke til helsehjelp for pasienter under 16 år. Dette gjelder likevel ikke for pasienter mellom 12 og 16 år som kan samtykke etter § 4-3 første ledd bokstav c (helsehjelp for forhold som foreldrene eller andre som har foreldreansvaret, ikke er informert om eller det følger av tiltakets art).

Som omtalt i punkt 18.5.2, mener utvalget at barn må kunne være selvstendige brukere av familievernnet. Det innebærer at de må kunne kontakte familievernnet på egen hånd. Utvalget legger til grunn at utgangspunktet da må være at barnet kan få bistand fra familievern tjenesten uten at foreldrene blir kontaktet for å gi samtykke. Dette kan for eksempel gjelde der barnet tar kontakt med familievernnet fordi barnet ønsker å møte en terapeut for å lufte problemer, for eksempel en konflikt barnet har med foreldrene, eller bekymring fordi foreldrene krangler mye. Det vil være uheldig om familievern tjenesten i slike tilfeller ikke kan snakke med barnet uten først å innhente samtykke fra en eller begge foreldre. Et annet eksempel kan være at barnet har meldt seg på en samtalegruppe. I begge tilfeller har tilbudet preg av å være samtaler/rådgivning og ikke behandling. Dette tilsier at det hører inn under barnets selvråderett, og at foreldrenes samtykke ikke er nødvendig. Utvalget viser her til at familievern tjenesten har et lavterskeltilbud som i liten grad er inngripende og kontroversielt. Barn bør derfor få mulighet til å benytte seg av tilbud om samtaler og rådgivning uten at foreldrene er informert/samtykker.

Hvis samtalen har karakter av å være behandling/terapi eller på annen måte kan sammenlignes med mer inngripende medisinsk behandling, kan dette stille seg annerledes. I slike tilfeller kan det være nødvendig å innhente foreldrenes samtykke. Utvalget foreslår at dersom familievernnet vil gi barnet tilbud om klinisk behandling, skal pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 gjelde tilsvarende.

I pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 er utgangspunktet at foreldrene eller andre som har foreldreansvaret, må samtykke til helsehjelp for barn under 16 år. Det er tilstrekkelig at én av foreldrene, eller andre som har foreldreansvaret, samtykker til helsehjelp som regnes som del av den daglige og ordinære omsorgen for barnet. Familievernets tilbud er av en annen karakter enn helsehjelp. Det er ikke i samme grad nødvendig for barnet å benytte seg av familievernets tilbud som det kan være å få medisinsk behandling. Det kan tale for at begge foreldre med foreldreansvar må samtykke. På den annen side er familievernets tjenester mindre inn-

gripende enn helsehjelp ofte vil være. Det kan tale for at det er uheldig at den ene av foreldrene kan nekte å gi barnet mulighet til å få bistand fra familieverntjenesten.

Familievernet tilbyr ulike typer behandling, og det er vanskelig å regulere dette detaljert. Det vil i mange tilfeller være opp til terapeuten å vurdere om det er nødvendig å innhente samtykke fra en eller begge foreldre. Vesentlige momenter her vil være barnets alder og modenhet og hva slags behandling det er tale om.

Utvalget viser også til at barneloven i § 31 fastsetter at et barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få informasjon og mulighet til å si meningen sin før det blir tatt avgjørelse om personlige forhold for barnet. Når barnet er fylt tolv år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener. Bestemmelsen gir føringer også for barnets rett til informasjon og til å si sin mening om saker i familieverntjenesten.

18.5.4 Oppsummering av utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget mener det bør legges til rette for at barn og unge i enda større grad enn i dag bruker familievernets tjenester.

Utvalget mener det bør lovfestes at barn skal få rett til å delta i mekling og samtale i forbindelse med foreldresamtale, jf. barnekonvensjonens artikkel 12 nr. 2 og artikkel 12 nr. 1. Selv om barnekonvensjonen ikke krever at barnet blir hørt direkte, anbefaler FNs barnekomité at barnet gis anledning til å bli hørt direkte i enhver saksbehandling der dette er mulig. Utvalget mener det klare utgangspunktet bør være at alle barn blir invitert til familievernet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd og får anledning til å uttale seg direkte.

Utvalget mener at barns rett til deltakelse og til å bli hørt best ivaretas ved at det lovfestes at alle barn skal gis tilbud om å snakke med en mekler eller terapeut i familievernet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd. Dermed sikres alle barn muligheten til å delta i denne prosessen «som vedrører barnet», dersom barnet ønsker det. Utvalget mener at dette er i tråd med Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen om at barn skal gis anledning til å bli hørt. Gjennom en slik endring vil Norge også følge opp anbefalingen fra FNs barnekomité om å sikre at barn får informasjon om muligheten til å delta i mekling i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd.⁵⁹²

For at barn og unge skal ha mulighet til å henvende seg til familievernet alene vil utvalget anbefale endringer i loven som tydeliggjør at barn og unge er en del av tjenestens målgruppe. Det er i utgangspunktet ingen grunn til at barn skal være avhengige av foreldrene for å få bistand av familievernet. Om foreldrenes samtykke er nødvendig, vil avhenge av samtalens karakter. Utvalget mener det kan være hensiktsmessig i størst mulig grad å regulere når foreldre må gi samtykke til at barn skal delta i familievernet.

Utvalget mener at det er viktig å synliggjøre i loven at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn i familievernet.

Etter utvalgets syn bør barn og unge ha mulighet til å henvende seg til familievernet som selvstendige brukere, de bør i større grad involveres ved foreldres samlivsbrudd, og delta i andre familiesaker. For å oppnå dette, må familieverntjenesten være lett tilgjengelig for alle familier og barn og unge i Norge. Utvalget mener tiltak bør gjennomføres for å sikre bedre geografisk tilgjengelighet for større deler av befolkningen, og peker også på at digitale tiltak og en rådstelefon kan supplere det ordinære tilbudet og slik øke familievernets tilgjengelighet

⁵⁹²FNs barnekomité, 2018.

for barn og unge. Utvalget mener at utvidede åpningstider bør være en mulighet der kontorer ser at dette kunne gi barn og unge bedre tilgang på familieverntjenester. Utvalget understreker at familieverntjenester ikke bør regnes som fravær i skolen. Videre bør det legges til rette for barn og unges bruk av familievernet ved at det gis mulighet for at utgifter til transport dekkes når det ikke er et godt kollektivtilbud tilgjengelig. Utvalget peker også på behovet for økt utadrettet arbeid både mot befolkningen og mot andre tjenester, og økt samarbeid med andre tjenester, for å gjøre familievernets tilbud også til barn og unge bedre kjent og mer tilgjengelig. Utvalget understreker behovet for kontinuerlig kompetanseutvikling i familieverntjenesten om hvordan snakke med barn.

Utvalget har følgende forslag:

- Synliggjøre i familievernloven at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i tjenestens arbeid og at barns rett til medvirkning skal sikres.
- Lovfeste at familieverntjenesten skal legge til rette for at alle foreldre mottar informasjon og veiledning om barns rettigheter og behov ved samlivsbrudd og i foreldretvistsaker.
- Lovfeste i barneloven og familievernloven at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få tilbud om en samtale med familievernet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd eller foreldrekonflikter. Barn har rett til å delta uten samtykke fra foreldrene.
- Lovfeste at familieverntjenesten skal tilby rådgivning og behandling til barn som har vansker i familien.
- Lovfeste at barn kan henvende seg direkte til familieverntjenesten.
- Økt geografisk tilgjengelighet, jf. kapittel 14.
- Digitale tiltak og rådstelefon, jf. kapittel 14.
- Utvidede åpningstider, jf. kapittel 14.
- Mulighet for dekking av utgifter til transport når kollektivtilbud mangler, jf. kapittel 14.
- Videreutvikling av barnefaglig kompetanse ved kontorene.
- Økt utadrettet arbeid og økt samarbeid med andre tjenester, jf. kapittel 14 og kapittel 17.

Utvalget mener dette er endringer som vil sikre at barns rett til å bli hørt og å si sin mening ivaretas bedre enn i dag, og at familieverntjenesten legger bedre til rette for at barn og unge i enda større grad enn i dag bruker familievernets tjenester, også som selvstendige brukere.

19 Ideelle aktører i familievernet

19.1 Ideelle tilbydere av familieverntjenester

19.1.1 Innledning og bakgrunn

Familieverntjenesten har siden framveksten på 1950-tallet bestått av offentlige og ideelle familievernkontorer. De offentlige og de ideelle kontorene har hatt to parallelle utviklingslinjer med ulik organisering, finansiering og eierskap. I dag er 24 kontorer offentlige, 10 kontorer er organisert i Stiftelsen Kirkens Familievern (SKF), og 7 kontorer er selvstendige stiftel-

ser.⁵⁹³ Offentlige og ideelle⁵⁹⁴ kontorers virksomhet drives innenfor samme lovmessige og økonomiske rammer og med de samme oppgavene.

Utvalget er bedt om å vurdere om det bør åpnes for andre ideelle aktører enn dagens kirkelige stiftelser som tjenestetilbydere i familievernnet.⁵⁹⁵ Det finnes i dag en rekke ideelle aktører som tilbyr parterapi, parkurs og foreldreveiledning uten å være en del av familievernntjenesten. Dette er tjenester som supplerer det tilbudet som familievernkontorene tilbyr, og noen av disse aktørene får driftsstøtte fra det offentlige. Utvalget tolker mandatets formulering som et spørsmål om flere ideelle aktører enn de som eier og driver i dag, skal kunne ikke bare tilby familievernntjenester, men også kunne eie og drive familievernkontorer, herunder de lovpålagte tjenestene.

19.1.2 Utvalgets vurderinger og konklusjoner

Utvalget mener at det i et styringsperspektiv ville vært minst komplisert og mest håndterbart dersom alle familievernkontorer var offentlig eid. Det er grunn til å anta at samlet offentlig eierskap gir enhetlige strukturer, rene styringslinjer, like systemer og likt utstyr overalt, og få utfordringer som følge av at ideelle organisasjoner og private eiere er involvert i driften. På den annen side, ser utvalget at dagens struktur er velfungerende, og at det delte eierskapet ikke står i veien for et enhetlig familievern tilbud.

Utvalget avholdt 29. november 2018 et møte med representanter for offentlige og ideelle kontorer og med representanter for Bufetat. De frammøtte ga uttrykk for at de opplever at alle kontorer, på tross av ulikt eierskap, sammen utgjør én enhetlig tjeneste sett fra brukernes ståsted og innad i tjenesten. Både de som møtte fra de offentlige og de ideelle kontorene mente at det i dag er den samme faglige kompetansen ved alle kontorer, uavhengig av eierskap. Ett ideelt kontor ga uttrykk for at de ønsket å bli et offentlig kontor, men at det hadde vært vanskeligheter knyttet til å endre eierskapsmodell. En rapport fra 2009 som så på organiseringen av familievernntjenesten i Bufetat, region Vest, fant at ulike lokale behov var en viktigere forklaringsfaktor for forskjeller i tilbudet ved de ulike kontorene enn om kontoret var offentlig eller ideelt.⁵⁹⁶

⁵⁹³Stiftelsen Kirkens familievern (SKF) er en ideell, diakonal stiftelse med ti familievernkontorer. SKF er en selvstendig diakonal institusjon innen Den norske kirke. Kirkerådet oppnevner ett styremedlem med ett varamedlem. SKF skal ifølge vedtektene «Yte familievernntjenester på grunnlag av avtale med det offentlige og etter de til enhver tid gjeldende lover og forskrifter for familievernkontorer».

Syv kontorer eies av selvstendige stiftelser. De frittstående stiftelsene er opprettet av lokale bispedømmerråd eller menighetsråd, som også oppnevner flertallet av styremedlemmene. Stiftelsene har som formål å gi familierådgivning og yte hjelp til familier i vansker, og dette skal skje i samsvar med lov om familievernkontor og i samarbeid med departementet. Virksomheten er bygget på kristne verdinormer, men de som henvender seg til kontorene, skal møtes ut fra sine «egne forutsetninger, uavhengig av sosial status, livsførsel, religiøs tro eller politisk overbevisning», jf. vedtekter for Familievernkontoret i Aust-Agder. De syv kontorene er: Familievernkontoret i Aust-Agder, Familievernkontoret i Vest-Agder, Familievernkontoret i Mo i Rana, Grenland familievernkontor, Stiftelsen Kirkens Familierådgivning Bjørgvin, Kirkens familievernkontor Sandefjord, Stiftinga familiekontoret i Nordfjord.

⁵⁹⁴De ikke-offentlige kontorene omtales hovedsakelig som «ideelle» fordi de er eid av stiftelser som er ideelle virksomheter, jf. også mandatets spørsmål rundt ideelle aktører.

⁵⁹⁵Regjeringen nedsatte høsten 2018 et utvalg ledet av professor Kåre Hagen som skal kartlegge og vurdere offentlig kjøp og finansiering av velferdstjenester fra private aktører, både kommersielle og ideelle virksomheter, se <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/eksperutvalg-skal-se-pa-bruk-av-private-velferdsleverandorer/id2612478/>

⁵⁹⁶Hope, Loga & Neby, 2009. Se side 36 i rapporten hvor det står at de ikke finner gyldige statistiske skiller mellom de kirkelige og offentlige kontorene i rapporteringen til region Vest.

Det at tjenesten framstår som enhetlig, er slik utvalget ser det, en klar forutsetning for at ideelle kontorer skal kunne levere familieverntjenester. Utvalget mener at forutsatt at tilbudet framstår som enhetlig, og at dagens system er velfungerende, ville overgang til en modell med fullt offentlig eierskap og drift kunne virke forstyrrende på tjenestens drift og stabilitet. Utvalgets forslag om å styrke tjenesten kan, slik utvalget ser det, best gjennomføres uten at det skjer endringer i tjenestens eierstruktur.

Utvalget vil peke på at ønsket om stabilitet i tjenesten ikke bør være til hinder for at det kan legges til rette for at ideelle kontorer kan bli offentlige kontorer, dersom de ideelle stiftelsene ønsker det. I slike tilfeller bør Bufdir bistå disse kontorene med juridisk og annen bistand knyttet til konsekvenser for virksomheten og virksomhetens ansatte ved endret eierskapsmodell.

I forbindelse med spørsmålet om det bør åpnes for at andre ideelle aktører kan drive lovpålagte familieverntjenester, vises det i mandatet til økt mangfold i det norske samfunnet. Etter utvalgets syn bør det ikke åpnes for at flere enn dagens aktører skal kunne eie og drive familievernkontorer. Familievernets tjenester er i all hovedsak universelt innrettet, i den forstand at tjenestene er definert slik at de skal kunne tilpasses et variert sett av brukere, uavhengig av karakteristika ved den enkelte bruker, uavhengig av den enkeltes bakgrunn og verdi- og livsyn. Familievernet bør møte mangfoldet i samfunnet på andre måter enn ved å endre på dagens eierstruktur, se kapittel 13. Utvalget mener det ikke bør inngås nye avtaler om drift med andre aktører enn de som i dag har avtaler om drift av familievernkontorer.

Utvalget mener at en videreføring av dagens modell er den mest stabile veien videre for tjenesten, og vil tilrå at dagens eierskapsmodell videreføres.

19.2 EØS-regelverket om offentlig støtte og offentlige anskaffelser

19.2.1 Innledning

Utvalget er bedt om å vurdere hvordan styring og organisering av de ideelle familievernkontorene bør innrettes i lys av EØS-regelverket om offentlig støtte og offentlige anskaffelser.

Lov 17. juni 2015 nr. 73 om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven) regulerer framgangsmåten det offentlige må følge ved innkjøp av varer og tjenester. Forskrift 12. august 2016 nr. 974 om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften) gir mer detaljerte regler om hvordan anskaffelsene skal gjennomføres. Loven og forskriften gjennomfører direktiv 2014/24 (anskaffelsesdirektivet) i norsk rett, og EU/EØS-rettslige kilder er således relevante ved tolkningen av regelverket.

Et grunnleggende trekk ved reglene om offentlige anskaffelser er kombinasjonen av EU/EØS-rett og vanlig nasjonal rett. Mens hovedstammen i regelverket er av EU/EØS-rettslig opprinnelse, har lovgiver supplert med utfyllende regler av intern nasjonal opprinnelse. Dels er det snakk om mer detaljert regulering på flere felter, og dels har man fra norsk side gitt anskaffelsesreglene videre anvendelse enn det EØS-retten krever.⁵⁹⁷ Selv om mandatet fokuserer på EØS-retten, vil vi i det følgende vurdere anskaffelsesreglene mer generelt.

⁵⁹⁷Se nærmere NOU 2010: 2, kapittel 3.

19.2.2 Kort om dagens avtaler

De kirkelige eide kontorene har vært en del av familievernnet siden oppstarten på slutten av 1950-tallet. Kontorene har fungert side om side med de offentlige kontorene, gitt det samme tilbudet og vært underlagt de samme offentlige kravene.

Fra 1965 ble det gitt trygderefusjon til kirkelige kontorer, som dekket deler av driften. Fra 1983 fikk alle godkjente kontorer dekket opp til 75 prosent av driftsutgiftene over statsbudsjettet. I 1993 bidro det offentlige – stat, fylkeskommuner og kommuner – med 94,2 prosent av inntektene til de ideelle kontorene. Det er en hovedlinje siden 1980-tallet at kirkelige familievernkontorer har inngått i det offentlig finansierte tilbudet til par og familier, og at finansieringsformen har vært driftstilskudd.

Fram til lov om familievernkontorer trådte i kraft, var avtalene mellom familievernkontorene og det offentlige i liten grad formalisert. Da loven trådte i kraft, ble det inngått driftsavtaler med eksisterende familievernkontorer. Avtalene løp på oppsigelse, med ett eller to års gjensidig oppsigelsesfrist. Da staten i 2004 overtok ansvaret for familievern tjenesten, ble det bestemt at Bufetat skulle tre inn i driftsavtalene. Avtalene ble etter dette mer standardiserte, men prinsippene i avtalene ble videreført: Betalingen skulle fastsettes på grunnlag av godkjent driftsbudsjett, avtalene skulle løpe på ubestemt tid med gjensidig oppsigelsesrett, og vanlige kontraktsrettslige regler skulle gjelde ved mislighold. De samme prinsippene finner vi igjen i senere avtaler fra 2010 og 2014. Selv om tidligere avtaler teknisk sett har blitt erstattet av nye, for å ta høyde for organisasjonsmessige endringer og for å sikre klarhet, er det utvalgets syn at det foreligger en uavbrutt avtaleforpliktelse som skriver seg tilbake til 1998. De tidligere avtalene var ikke terminert eller opphørt da de nye ble inngått, slik at partene må anses å ha vært sammenhengende avtalerettslig forpliktet når det gjelder kjerneytelsen. Det er utvalgets syn at det helt fra 1998 har eksistert kontinuerlige rettsforhold som har gitt rettssubjektene som de kirkelige kontorene inngår i, rett og plikt til å levere familievern tjenester på oppdrag fra det offentlige i tråd med de rammer som følger av familievernloven.

19.2.3 Adgang til å videreføre bestående avtaler

Anskaffelsesreglene gir prosedyreregler som bestemmer hvordan det offentlige må gå fram når de tildeler kontrakter. Med det offentlige menes statlige, kommunale og fylkeskommunale myndigheter og offentligrettslige organer mv., jf. anskaffelsesloven § 2 andre ledd. Barne- og familiedepartementet og underliggende direktorater og etater er dermed omfattet av regelverket. En kontrakt er i anskaffelsesforskriften § 4-1 a definert som en «gjensidig bebyrdende avtale som en eller flere oppdragsgivere inngår skriftlig med en eller flere leverandører». Et særlig spørsmål er om driftsavtalene må anses som kontrakter i anskaffelsesrettslig forstand, slik at avtalene om levering av familievern tjenester skal inngås i tråd med reglene i anskaffelsesregelverket.⁵⁹⁸ Avtalene sier lite om hva slags ytelser familievernkontorene skal levere, utover å henvise til familievernkontorloven. Det foregår ingen reell forhandling om vederlaget, og dette er heller ikke kontraktsfestet. Driftstilskuddet skjer ved årlige budsjettvedtak i Stortinget, og fordeles gjennom tilskuddsbrev fra Bufetat. Tilskuddene er tilpasset kontorenes driftskostnader, og det er ikke lagt opp til at virksomheten skal gå med overskudd. Det er imidlertid enkelte elementer som kan tilsi at en har å gjøre med kontrakter i anskaffelsesrettslig forstand. Enkelte av familievernkontorenes forpliktelser er nedfelt i avtalen; det går fram

⁵⁹⁸Grensen mellom ensidige statlige tilskudd og gjensidig bebyrdende kontrakter er ikke skarp, og det har ikke avgjørende betydning at partene har signert en skriftlig avtale.

at mislighold reguleres av alminnelige kontraktsrettslige regler, og partene har betinget seg en gjensidig oppsigelsesadgang.

Utvalget finner ikke grunn til å konkludere entydig om det er inngått gjensidig bebyrdende kontrakter mellom Bufetat og de ideelle aktørene, ettersom anskaffelsesreglene uansett ikke kommer til anvendelse på såkalt «bestående rettsforhold».⁵⁹⁹ Bakgrunnen for det er at anskaffelsesreglene ikke kan gis tilbakevirkende kraft overfor prosedyrer som ble igangsatt før de aktuelle reglene trådte i kraft.⁶⁰⁰ Det avgjørende for hvilken prosedyre som skal følges, er altså hvilke regler som gjaldt *da anskaffelsen ble satt i gang*. Kontrakter som lovlig ble inngått etter de prosedyreregler som gjaldt på det aktuelle tidspunktet, kan fortsette å løpe uhindret av regler som senere måtte bli innført.

EU-domstolen har behandlet spørsmålet om EU-rettens betydning for bestående avtaler i sak C-76/97 (Tögel). Saken gjaldt en tidsbegrenset rammeavtale om utførelse av ambulansetjenester, inngått før Østerrike ble forpliktet av det tidligere direktivet om tjenesteanskaffelser (direktiv 92/50). EU-domstolen uttalte her at EU-retten ikke stiller krav om at medlemsstatene skal gripe inn i «bestående rettsforhold» etablert før utløpet av fristen for å gjennomføre direktivet.⁶⁰¹

Et særlig spørsmål er når en kontrakt må være inngått for å kunne anses som et «bestående rettsforhold». Det er på det rene at avtaler inngått før EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994, er omfattet. Slik utvalget ser det, må også avtaler inngått senere kunne anses som bestående rettsforhold, ettersom familievernkontorenes virksomhet er en type tjeneste som ikke var underlagt reglene i det tidligere anskaffelsesdirektivet. Etter direktiv 2004/18, som gjaldt fram til direktiv 2014/24/EU trådte i kraft, utgjorde helse- og sosialtjenester såkalte uprioriterte tjenester.⁶⁰² Også kontrakter som ikke var omfattet av kunngjøringsplikt, skulle så langt som mulig inngås etter konkurranse, men EU-domstolen har holdt muligheten åpen for at slike kontrakter kan tildeles direkte til en ideell organisasjon.⁶⁰³ Utvalget antar derfor at avtaleinngåelsen fulgte lovlig prosedyre på det tidspunktet driftsavtalene ble inngått.

⁵⁹⁹Driften av de ideelle familievernkontorene kan muligens også falle inn under unntaket for «utvidet egenregi», jf. anskaffelsesforskriften § 3-1 og anskaffelsesdirektivet (2014/24/EU) artikkel 12. Tre vilkår må være oppfylt for at unntaket for egenregi skal komme til anvendelse: 1) Oppdragsgiver må utøve en kontroll over rettssubjektet som svarer til den kontrollen han utøver over sin egen virksomhet (kontrollkriteriet). Kravet til kontroll er oppfylt når oppdragsgiver utøver bestemmende innflytelse over både strategiske mål og viktige beslutninger i det kontrollerte rettssubjektet. Slik kontroll kan også utøves gjennom andre rettssubjekter som oppdragsgiver kontrollerer på samme måte. 2) Oppdragstaker må utføre mer enn 80 prosent av sin aktivitet for oppdragsgiveren eller rettssubjekter som oppdragsgiver kontrollerer (aktivitetskriteriet), og 3) Det må være fravær av private eierandeler i oppdragstaker.

⁶⁰⁰Se sak C-337/98 Kommisjonen mot Frankrike premiss 36 og sak C-76/97 Tögel premiss 60.

⁶⁰¹Se premiss 60.

⁶⁰² Dette innebar at forpliktelsene etter direktivet var begrenset til å benytte tekniske spesifikasjoner under en konkurranse og å kunngjøre konkurranseresultatet, jf. artikkel 23 og 35(4).

⁶⁰³ Sak C-113/13 Spezzino og C-50/14 CASTA. Etter norske anskaffelsesregler gjaldt det like fullt en kunngjøringsplikt for kontrakter om helse- og sosialtjenester, likevel med en adgang til å reservere kontrakter til ideelle organisasjoner. Disse reglene var imidlertid ikke trådt i kraft på det tidspunktet avtalene ble inngått. Disse reglene trådte ikke i kraft før i 2001, og er ikke anvendelige på avtaler inngått i 1998.

Driftsavtalene med de kirkelige familievernkontorene må dermed kunne anses som bestående rettsforhold som i utgangspunktet kan løpe videre uhindret av anskaffelsesreglene. I punkt 19.2.4 ser vi likevel på om det er foretatt vesentlige endringer i foreliggende avtaler, slik at det kan anses som en ny avtaleinngåelse i anskaffelsesregelverkets forstand, og i punkt 19.2.5 vurderer vi om det av EØS-retten kan utledes en plikt til å konkurransenutsette løpende avtaler om familievern tjenester.

19.2.4 Ny kontrakt ved «vesentlige endringer» i eksisterende avtaler

Det følger av EU-domstolens praksis at endringer i en eksisterende kontrakt kan medføre at den må anses som en ny anskaffelse, som dermed må skje i samsvar med reglene om offentlige anskaffelser. Det vil imidlertid være anledning til å foreta mindre endringer uten at det fører med seg en plikt til konkurransenutsetting. I sak C-454/06 (Presstext) uttalte domstolen at endringer i en eksisterende avtale er å likestille med en ny avtale når betingelsene er avgjørende forskjellige fra den opprinnelige avtalen og derfor viser at det var partenes vilje å reforhandle avtalens grunnleggende elementer. Det vil ifølge Domstolen være tilfellet hvis en endring innebærer nye betingelser som, dersom de hadde vært kjent på tidspunktet for den opprinnelige kontrakten, ville gjort det mulig for andre å delta i konkurransen eller at et annet tilbud ble valgt. Videre vil en endring kunne være vesentlig hvis den utgjør en betydelig utvidelse av omfanget av tjenestene eller innebærer at kontraktens økonomiske balanse endres til fordel for eksisterende leverandør.⁶⁰⁴

Slik utvalget ser det, har det ikke funnet sted noen vesentlig endring av de kontrakter som ble inngått i 1998. Kontorenes utgifter dekkes på grunnlag av godkjent driftstilskudd, tjenesten er likestilt med og tett integrert i det offentlige tjenestetilbudet, og avtalene løper på ubestemt tid med oppsigelsesadgang for begge parter. De organisatoriske endringene som er gjort ved overføring av avtalene fra fylkeskommunen til staten og reorganiseringen på leverandørsiden, kan ikke i seg selv sies å innebære noen vesentlig endring av kontraktene.⁶⁰⁵ Heller ikke den omstendighet at det har funnet sted en viss endring i rammevilkårene for driften, gjennom endring i familievernloven, innebærer at kontraktene som sådan er vesentlig endret. Helt siden loven trådte i kraft, har familievernkontorene tilbudt rådgivning og terapi ved problemer i familien, og familievernet har utgjort grunnstammen i meklingsapparatet i forbindelse med skilsmisse og samlivsbrudd. De oppgavene som har kommet til i senere tid, innebærer ingen betydelig utvidelse av omfanget av tjenestene.

Det er utvalgets syn at det ikke har vært gjort vesentlige endringer i avtalene siden formaliserte driftsavtaler ble inngått da familievernloven trådte i kraft i 1998.

19.2.5 Plikt til å konkurransenutsette med jevne mellomrom?

Eksisterende driftsavtaler inneholder oppsigelsesklausuler, og Bufetat har dermed mulighet til å si opp avtalene og inngå nye løpende avtaler. Et særlig spørsmål er derfor om Bufetat er forpliktet etter EØS-retten til å si opp og konkurransenutsette avtalene.

⁶⁰⁴Presstext premiss 34–37.

⁶⁰⁵Når det gjelder statens inntreden i avtalene, se NOU 2016: 12, hvor tilsvarende ble lagt til grunn ved flytting av ansvaret for avtaler med tolv ideelle institusjoner i spesialisthelsetjenesten. Når det gjelder opprettelsen av SKF, følger det av anskaffelsesforskriften § 28-1(e) at overføring av kontrakt til ny leverandør som følge av omstrukturering ikke utgjør noen vesentlig endring.

Anskaffelsesregelverket inneholder ingen bestemmelser som uttrykkelig pålegger oppdragsgiver å si opp en løpende avtale og konkurranseutsette på nytt etter en periode. KOFA har imidlertid lagt til grunn at manglende oppsigelse kan være å anse som en ulovlig direkte anskaffelse. Klageorganet har også gitt anskaffelsesreglene anvendelse på bestående rettsforhold ved å legge til grunn at oppdragsgivere kan ha en aktivitetsplikt for å sikre at kontraktsposisjoner tildeles i henhold til gjeldende regelverk.⁶⁰⁶ Utvalget kan ikke finne støtte for et slikt syn i praksis fra EU-domstolen. Tvert imot tilsier praksis at det offentlige neppe plikter å si opp tidsbegrensede avtaler som ikke var underlagt kunngjøringsplikt på tidspunktet for kontraktsinngåelsen. EU-domstolen behandlet dette spørsmålet i sak C-76/97 (Tögel), omtalt i punkt 19.2.3 ovenfor. Minst én av de aktuelle rammeavtalene kunne sies opp med tre måneders varsel, men domstolen konkluderte like fullt med at det ikke forelå noen plikt til oppsigelse.⁶⁰⁷ Det er dermed utvalgets syn at Bufetat ikke er forpliktet til å anbudsutsette løpende avtaler om drift av familievernkontorer.

19.2.6 Statsstøttereglene

De ideelle familievernkontorene får tilskudd til driften. Dette gis som øremerket tilskudd over statsbudsjettet, og fordeles deretter til de enkelte familievernkontorene av Bufetat. Ettersom tilskuddet stammer fra offentlige midler, aktualiseres spørsmålet om dette kan tenkes å utgjøre ulovlig statsstøtte.

EØS-avtalen artikkel 61(1), som i utgangspunktet oppstiller et forbud mot statsstøtte, lyder slik:

Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.

For at det skal foreligge statsstøtte, må følgende vilkår være oppfylt: Tiltaket må innebære støtte i form av tildeling av en økonomisk fordel (støttebegrepet), støtten må være gitt av statsmidler (offentlig støtte), den må begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer eller tjenester (selektivitetskriteriet), den må ytes til foretak som driver økonomisk virksomhet (foretaksbegrepet), støtten må vri eller true med å vri konkurransen (konkurranssevridningsvilkåret), og den må være egnet til å påvirke samhandelen innen EØS-området (samhandelskriteriet). Samtlige vilkår må være oppfylt for at et tiltak skal være i strid med statsstøtteforbudet. Hvis det er tilfellet, vil støtten i utgangspunktet være forbudt.

En forutsetning for at statsstøttereglerverket skal komme til anvendelse, er at de ideelle familievernkontorene er å anse som *foretak*. Det følger av fast rettspraksis at et foretak er enhver enhet som driver økonomisk aktivitet. I denne vurderingen er det ikke avgjørende hvordan virksomheten er organisert, og om den drives med overskudd for øyet eller på ideelt grunnlag. Enhetens rettslige status eller finansieringsmåte er heller ikke av betydning.⁶⁰⁸ Det av-

⁶⁰⁶Se KOFAs avgjørelse i sak 2009/144.

⁶⁰⁷Se premiss 48 flg.

⁶⁰⁸Forente saker C-180/98 til C-184/98 Pavlov premiss 74.

gjørende for om en enhet anses som et foretak, er *karakteren av aktiviteten* som utøves. Enheten må utøve økonomisk aktivitet, det vil si aktivitet som består i å tilby varer eller tjenester i et marked.⁶⁰⁹ Offentlige tjenester som er *basert på solidaritet* og som er gjenstand for offentlig regulering og kontroll, vil i utgangspunktet anses som ikke-økonomisk aktivitet, og derfor falle utenfor støtteregulverket. Dette omfatter blant annet helsetjenester, kulturtjenester og utdanningstjenester. ESA har formulert unntakene slik:

Article 61(1) of the EEA Agreement does not apply where entities exercise public prerogatives or provide non-economic services of social general interest (SSGI) on the basis of the principle of national solidarity. It is essential therefore to examine how such services are organised, financed or structured within a particular national regime.⁶¹⁰

For å kunne anses som ikke-økonomisk aktivitet kreves det altså først at tjenesten utføres som ledd i ivaretagelsen av statens oppgaver overfor befolkningen, dernest at tjenesten er finansiert fullt ut eller hovedsakelig av det offentlige. Familievern tjenestene inngår i det offentlige tilbudet til befolkningen, ordningen er fullt ut offentlig finansiert, og innholdet i og rammene for tjenesten er regulert i familievernloven. Tjenesten må derfor anses å være ikke-økonomisk. Tjenestens ikke-økonomiske karakter endres ikke ved at den utføres av en privat tjenestetilbyder på vegne av staten.⁶¹¹

Det er utvalgets syn at familievernkontorene ikke kan anses som foretak, slik at tilskuddene av den grunn alene ikke vil utgjøre statsstøtte etter EØS-avtalen artikkel 61. Utvalget finner det også tvilsomt om tilskuddene som sådan kan sies å virke konkurransevridende. Under enhver omstendighet finner utvalget at tilskuddene vil gå klar av støtteforbudet fordi familievern tjenestene har et rent lokalt nedslagsfelt og dermed ikke er egnet til å påvirke samhandelen.

19.3 Oppsummering av utvalgets vurderinger og konklusjoner

Utvalget mener at en videreføring av dagens eierskapsmodell er den mest stabile veien videre for tjenesten og tilrår at dagens eierskapsmodell videreføres. Samtidig bør ønsket om stabilitet i tjenesten ikke være til hinder for at ideelle kontorer kan bli offentlige kontorer, dersom de ideelle stiftelsene ønsker det. Utvalget mener det ikke bør inngås nye avtaler om drift med andre aktører enn de som i dag har avtaler om drift av familievernkontorer.

Innretningen av styring og organisering av de ideelle familievernkontorene er vurdert i lys av EØS-regulverket om offentlig støtte og offentlige anskaffelser. Utvalget anbefaler videreføring av bestående avtaler med de ideelle familievernkontorene da disse må kunne anses som bestående rettsforhold som i utgangspunktet kan løpe videre uhindret av anskaffelsesreglene. Utvalget anser at en videreføring av bestående avtaler med de ideelle familievernkontorene legger godt til rette for videreføring av familievern tjenesten som en stabil og velfungerende tjeneste.

⁶⁰⁹Forente saker C-180/98 til C-184/98 Pavlov premiss 74, C-222/04 Cassa di Risparmio di Firenze premiss 107.

⁶¹⁰ESAs vedtak nr. 017/18/COL. Saken gjaldt kompensasjon for pensjonskostnader for ideelle organisasjoner som tilbyr visse helse- og barnevernstjenester.

⁶¹¹Se ESAs retningslinjer for anvendelsen av reglene om offentlig støtte til tjenester av allmenn økonomisk betydning avsnitt 23. For en mer detaljert redegjørelse, se NOU 2016: 12 s. 159–160.

Utvalget har på denne bakgrunn ingen forslag til endringer i dette kapitlet.

Del V

Konklusjoner

20 Sammendrag av utvalgets vurderinger og anbefalinger

20.1 Innledning

Familieverntjenesten er etter utvalgets syn en unik tjeneste med et viktig samfunnsoppdrag. Det særegne ved tjenesten er trekk som utvalget mener det er svært viktig tas vare på og videreføres. Særtrekk ved tjenesten som vektlegges både i lovverk og av ansatte, er først og fremst at tjenesten er en forebyggende lavterskeltjeneste med høy relasjonsspesialisert kompetanse, og med en ikke-diagnostiserende tilnærming.⁶¹² Tjenesten har familierelaterte problemer som sitt fagfelt, og denne familieorienteringen og den systemiske metodikken som vektlegger kontekst og relasjoner, er helt sentrale elementer i familievernets særpreg. En viktig del av familieverntjenestens egenart er at den tar utgangspunkt i den enkelte families behov, ikke individuelle dysfunksjoner, diagnoser eller henvisninger fra andre tjenester. Bortsett fra den obligatoriske meklingen knyttet til samlivsbrudd, er det frivillig å benytte tjenesten, og alle tjenestene er gratis. Utvalget mener det er viktig at familieverntjenestens særpreg og særegne verdier videreføres. Ønske om vern av dette særpreget og disse særegne verdiene i en selvstendig tjeneste preger i stor grad utvalgets vurderinger og forslag.

Som nevnt i forordet til utredningen, har utvalget kommet fram til at utvalget vil anbefale at navnet på virksomheten endres fra *familieverntjenesten* til *familietjenesten*. Dette er et navn som er enklere og mer presist, samtidig som det bevarer familieelementet. Utvalget mener at det kan være en fordel for tjenesten med et navn som ikke inkluderer «vern». Det kan oppfattes som et konservativt begrep som gir inntrykk av at familieenheten skal vernes om, uansett hvor godt den fungerer. Ved å fjerne «vern» kan også forskjellen mellom familieverntjenesten og barneverntjenesten bli tydeligere, og uklareheter rundt hva «familievern» betyr, unngås. Utvalget anbefaler derfor at familieverntjenestens navn endres til familietjenesten.

Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere dagens familieverntjeneste sett opp mot målene for tjenestens virksomhet. Målene for familievernets virksomhet er å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, styrke gode familierelasjoner og bidra til bedre oppvekstvilkår for barn og unge. Utvalgets vurdering er at familieverntjenesten i stor grad er en velfungerende tjeneste og at tjenestetilbudet i stor grad oppfyller målene for virksomheten. Studier viser at kvaliteten i familievernet vurderes som veldig bra av de som benytter seg av tilbudet. Det er høy brukertilfredshet med de tjenestene som tilbys ved familievernkontorene, både blant barn og voksne. Også de ansatte i tjenesten vurderer kvaliteten på tjenestetilbudet i det store og hele som god. Ønske om å videreføre det som fungerer bra og bevare stabiliteten i denne velfungerende tjenesten preger også utvalgets vurderinger og forslag. Utvalget peker samtidig på noen utfordringer og på noen endringsforslag som anbefalinger for veien videre.

⁶¹²Ot. prp. nr. 6 (1996–97).

20.2 Oppgaver og målgrupper

Utvalget mener familievernnet bør videreføres som et tilbud til alle familier og par, og at et tydelig forebyggings- og folkehelseperspektiv fortsatt bør prege tjenesten. Ved å være en tilgjengelig lavterskeltjeneste vil familievernnet kunne ha en sentral rolle i forebygging av større relasjonelle problemer i familier. Ved å komme tidlig inn med informasjon og veiledning kan familievernnet sette familiene bedre i stand til å håndtere situasjonene de står i, før problemene blir enda mer alvorlige, og andre deler av hjelpeapparatet blir rette hjelpeinstans. Slik kan familievernnet i tiden som kommer utgjøre en viktig del av det forebyggende arbeidet på familie- og oppvekstområdet.

Familieverntjenestens oppgaver og målgrupper bør etter utvalgets syn i stor grad være de samme som i dag. Familievernnet bør fortsatt tilby behandling og rådgivning til familier, par og enkeltpersoner med familierelaterte problemer, fortsatt gjennomføre meklingsordning (med noen endringer i meklingsordningen), og fortsatt arbeide utadrettet og samarbeide med andre tjenester der det er nødvendig og tjenlig.

Noen endringer bør imidlertid gjennomføres for at familievernets virksomhet i enda større grad enn i dag kan bidra til å forebygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, styrke gode familierelasjoner og bedre oppvekstvilkår for barn og unge.

Familieverntjenesten bør fortsatt være en tjeneste for alle familier, uansett hvordan de er sammensatt. Det er relasjonsutfordringene familiene og personene står i, som familievernnet er der for å bistå med. Det bør fortsatt være en lav terskel for å komme til tjenesten med stort og smått, og gjerne med utfordringer og konflikter som enda ikke har vokst seg store og blitt fastlåst. Tjenesten skal også være for familier med særskilte utfordringer. Samtidig mener utvalget at tjenesten i møte med definerte helselidelser som krever spesialisert behandling, bør anbefale videre til helsetjenesten og andre relevante aktører.

Utvalget mener det er viktig å avgrense og tydeliggjøre kjerneoppgavene, og anbefaler en definisjon av kjerneoppgavene som i stor grad er i tråd med dagens, men at familierapi og parterapi for familier, par og enkeltpersoner som ikke har barn, eller som har voksne barn, ikke lenger defineres som kjernevirksomhet. Utvalget mener det er avgjørende at tjenesten innrettes slik at kjerneoppgavene prioriteres i situasjoner der det ikke er kapasitet til å gi alle som ønsker det, et tilbud om time innen rimelig tid. Det er spesielt viktig at det er tilstrekkelig kapasitet til kliniske parsamtaler, både første konsultasjon og oppfølgingsamtaler, slik at kvaliteten på parterapiarbeidet er god nok.

Etter utvalgets syn er det svært viktig at tjenestens utadrettede arbeid styrkes. Utvalget anbefaler at det gjennomføres tiltak som kan legge til rette for mer informasjon til befolkningen og kontakt med andre tjenester på system- og tjenestenivå. Utvalget foreslår endringer i lovformuleringer slik at familievernnet i framtiden «skal» arbeide utadrettet. Utvalget påpeker at det bør vurderes om sider ved dagens styringssystem bidrar til at de utadrettede oppgaver ikke prioriteres høyt nok. Utvalget anbefaler også at kunnskapen om familieverntjenesten i andre tjenester styrkes gjennom undervisning og orientering om familievern og familierapi i de relevante utdanningsløp, og gjennom mer praktisk samhandling mellom familievernnet og andre tjenester, også på brukernivå.

Andre oppgaver enn det som er spesifikt definert inn i kjernevirksomheten, bør etter utvalgets syn videreføres som i dag, men ikke være førsteprioritet. Utvalget mener de delene av familievernets arbeid som i dag oppfattes som «nye oppgaver» og som krever spesialisering, diagnostisering og kompleks behandling, ligger utenfor tjenestens ansvarsområde. Dette er oppgaver som bør nedprioriteres eller ikke lenger løses av familievernnet. Tyngre voldssaker som krever spesialisering, diagnostisering og kompleks behandling ligger etter utvalgets syn

utenfor tjenestens ansvarsområde. Familievernets arbeid med foreldre som er fratatt omsorgen for egne barn bør fortsette, men denne gruppen foreldre bør ikke anses som en egen, prioritert målgruppe for familieverntjenesten. Likeledes mener utvalget at familievernet bør bidra i arbeidet med veiledning av foreldre som har barn som kan stå i fare for å bli radikalisert, men at familieverntjenesten ikke skal bruke ressurser på å bygge spesialkompetanse for innsats for å hindre radikalisering. Videre mener utvalget at ordningen med støttet tilsyn under samvær er en oppgave som bør vurderes overført til en annen tjeneste enn familievernet.

Utvalget understreker at all familievernvirksomhet i et samfunnsperspektiv er forebyggende, og at selve kjernevirksomheten er en sentral del av familievernets forebyggende virke. Det er sterke argumenter for at familievernets tilbud om parterapi, familieterapi og foreldreveiledning bør prioriteres. Utvalget understreker at kontorene må ha kapasitet til å tilby par og familier hjelp og oppfølging i det tempo som terapeuten anser som riktig, faglig sett. Bare med riktig hjelp til riktig tid kan relasjonsutfordringer dempes, og kriser, brudd og langvarige konflikter kanskje forhindres.

20.3 Mekling og foreldresamtale

Utvalget foreslår noen endringer i dagens meklingsordning. Oppsummert foreslår utvalget at alle foreldre som skiller lag, må møte til foreldresamtale i familievernet, at alle foreldre som er uenige og ønsker mekling, får tilbud om videre mekling, mens foreldre som ønsker å gå til retten i foreldretvistsak, må møte til seks timer mekling. Utvalget foreslår lovfesting av at alle barn skal få tilbud om å delta i samtale med familievernet i forbindelse med foreldresamtale og mekling. Bruk av eksterne meklere begrenses til de tilfeller hvor eksterne meklere er nødvendig av hensyn til geografisk tilgjengelighet.

Utvalgets forslag innebærer at alle foreldre som skiller lag, fortsatt skal møte til en obligatorisk time; men i en såkalt foreldresamtale heller enn i en meklingssamtale. Utvalget mener det er nødvendig å videreføre et obligatorisk element for å sikre at flest mulig foreldre er i kontakt med familieverntjenesten, blant annet for å få informasjon om barns rett til deltakelse. Utvalget mener en slik ny ordning vil sikre at alle par som går gjennom samlivsbrudd, får god informasjon og et best mulig grunnlag for å fortsette foreldresamarbeidet etter samlivsbruddet.

Etter utvalgets syn bør foreldre som ikke er enige, få tilbud om mekling. For foreldre som ønsker å gå til domstolen, bør mekling være obligatorisk. Det er et mål at foreldrene selv skal komme fram til en løsning, slik at færre saker tas til retten. Utvalget anbefaler derfor at før foreldre kan reise sak for retten om foreldreansvar, samvær eller bosted, må de ha møtt til mekling i seks timer. Dette gjelder ikke i saker som mekler mener er uegnet for mekling.

Utvalget mener at barn skal få tilbud om å delta i mekling og tilbud om samtale i forbindelse med foreldresamtale, og at dette bør lovfestes. Utvalget mener det klare utgangspunktet bør være at alle barn blir invitert til familievernet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd og får anledning til å uttale seg direkte.

Etter utvalgets syn er det ikke behov for regulering av hvilke utdanninger som kan gi grunnlag for meklingsbevilling og av hvor meklere må være ansatt. Det avgjørende må være at den som skal få bevilling som rådgiver/mekler må ha en utdanning og bakgrunn som tilsier at vedkommende har god kompetanse og er godt orientert om relevante familiefaglige og juridiske spørsmål, så som barne- og familiepsykologi, meklingsmetodikk, barnelov og relevant forskning.

Utvalget peker på at det i enkelte tilfeller fortsatt kan være behov for å rekruttere rådgivere/meklere utenfor familieverntjenesten, selv om familievernets tilgjengelighet skulle økes

gjennom opprettelse av nye kontorer og utvidelse av utekontorkapasiteten, slik utvalget anbefaler. Utvalget legger til grunn at bruk av eksterne meklere begrenses til tilfeller der familieverntjenesten selv ikke er geografisk tilgjengelig nok.

Utvalget mener dette er endringer som vil sikre fortsatt høy kvalitet i meklingsarbeidet og samtidig bidra til at tilbudet til familier ved samlivsbrudd blir bedre tilpasset den enkelte families utfordringer.

20.4 Likeverdig tilbud

Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere hvordan familieverntjenesten kan gi et mest mulig likeverdig tilbud. Utvalget legger til grunn en definisjon av likeverdig tilbud som innebærer at tjenestene er av god kvalitet, at tjenesten er tilgjengelig, at det er god kapasitet, og at tilbudet er godt tilrettelagt for den enkelte og for ulike grupper.

Oppsummert foreslår utvalget følgende tiltak for økt kvalitet og tilrettelegging i familieverntjenesten: Utvalget anbefaler videreutvikling av kontorenes kompetanse slik at alle har god kunnskap og en økt bevissthet om de særskilte behovene ulike grupper har i møte med familieverntjenesten. Utvalget peker på behovet for kvalifiserte tolker, tilpasset informasjon om tjenestene til ulike brukergrupper og økt samarbeid og samordning i tjenesteapparatet. Utvalget foreslår også at det i framtidige rekrutteringsprosesser er en bevissthet rundt behovet for ansatte med minoritetsspråklig bakgrunn og med innvandrerbakgrunn. Utvalget peker videre på behovet for økt bevissthet om at familievernet også skal oppleves relevant for menn, og styrking av kompetansen rundt tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Utvalget anbefaler også økt tjenestetilbud til barn og unge.

For å oppnå likeverdige tjenester må tilbudet tilpasses behovene til den enkelte familie. Mens et likhetsideal peker i retning av standardisering av metoder og pakkeforløp, forutsetter likeverdig tjenesteyting at tilbudene tilpasses ulike menneskers og ulike gruppers behov – med rom for individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og variasjon i tjenestetilbudet.

Et slikt likeverdig tilbud skapes gjennom en videreutvikling av kontorenes kompetanse, mer kunnskap og en økt bevissthet om de særskilte behovene ulike grupper har i møte med familieverntjenesten. De ansatte må ha en kulturkompetanse som gir kultursensitivitet. Det er viktig at terapeuter og meklere ikke fokuserer for lite, men heller ikke for mye på det som preger grupper, enten det handler om kjønn, alder, funksjonshemming, kulturell bakgrunn eller legning. I stedet for å tenke at enkeltindivider og familier representerer bestemte grupper, må de møtes som individer. Likeverdig tjenesteyting innebærer å møte hver enkelt familie og hvert enkelt familiemedlem ut fra en slik forståelse.

Ansatte med ulik bakgrunn vil kunne spille en nøkkelrolle, og det er viktig å legge til rette for bruk av kvalifiserte tolker. Utvalget peker på noen aktuelle tiltak som Inkluderingsutvalget pekte på i 2011, herunder tilpasset informasjon om tjenestene til ulike brukergrupper eller målgrupper. Informasjon må gjøres tilgjengelig på flere språk og spres bredt. Utvalget peker også på at samarbeid og samordning i tjenesteapparatet er viktig, samt styrking av ansattes flerkulturelle kompetanse.

En likeverdig tjeneste har tjenester av god kvalitet for alle. Blant familievernets brukere og ansatte oppleves kvaliteten i tjenesten generelt sett som høy. Utvalgt peker imidlertid på at statistikken viser at bruken av familievernets tjenester varierer etter kjønn og alder. Kvinner oppsøker familievernet i større grad enn menn, og eldre, barn og unge bruker familievernet mindre enn andre aldersgrupper. Utvalget mener tjenesten i enda større grad enn i dag bør tilby tjenester til barn og unge. Utvalget peker på behovet for familieverntjenester til enslige

foreldre. Utvalget mener det er viktig med økt bevissthet om at familievernnet også skal oppleves relevant for menn. Utvalget er opptatt av at familievernnet fortsetter å styrke kompetansen når det gjelder tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Kunnskap, kompetanse og sensitivitet er nødvendig for å kunne møte det behovet brukeren har, enten det er en LHBTIQ-person eller ikke. Den samme universelle tilnærmingen og det samme behovet for kompetanse og sensitivitet gjelder familievernets møte med familier og personer med innvandrerbakgrunn.

Etter utvalgets syn er det ikke familievernnettjenestens oppgave å drive religions- og livssynsveiledning eller -rådgivning. Slik veiledning ivaretar tros- og livssynssamfunnene. Dersom det er behov for livssynsavhengige tilbud på familieområdet, mener utvalget at slike tilbud bør finnes utenfor familievernkontorene. Etter utvalgets mening kan familievernnettjenesten med fordel samarbeide med andre slike aktører som tilbyr familietjenester.

Utvalget mener tiltakene utvalget peker på, vil bidra til et mer likeverdig familievernnettjenestetilbud. I tillegg er det etter utvalgets syn behov for endringer som øker tjenestens tilgjengelighet og kapasitet.

20.5 Tilgjengelighet

Et likeverdig tilbud innebærer at tjenestene er av god kvalitet og at tilbudet er godt tilrettelagt for den enkelte og for ulike grupper, men også at tjenesten er tilgjengelig og har god nok kapasitet.

Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere hvordan tjenesten kan gjøres mer tilgjengelig. Utvalget mener det er et mål at familievernnettjenesten er tilgjengelig, i den forstand at hele befolkningen oppsøker familievernnettjenesten ved behov, helst så tidlig som mulig, før problemer oppstår eller utvikler seg, uten at de hindres av mangel på kjennskap og kunnskap, av reisetid og praktiske utfordringer, av at de ikke oppnår kontakt, eller at det blir for lenge å vente på konsultasjonen. Utvalget mener tjenestens tilgjengelighet på mange måter kan sies å være god i dag, men peker også på en rekke forbedringspunkter.

Oppsummert foreslår utvalget følgende tiltak for økt tilgjengelighet og kapasitet i familievernnettjenesten: Utvalget anbefaler for økt geografisk tilgjengelighet oppretting av ett nytt kontor og flere utekontorer i Sør-Trøndelag, nytt kontor vest i Førdes kontorregion, og nytt kontor lengst nord i Aust-Agders region. Videre anbefaler utvalget oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontor og utvidelse av noen utekontorers tilbud. Utvalget peker også på at forbedring av kollektivtilbud mange steder i landet ville gjort mye for tilgjengeligheten, og at familievernnet bør ha mulighet til å dekke utgifter til transport for personer som ikke har tilgang til bil eller kollektivtransport. Utvalget anbefaler økt bruk av digitale tjenester som et supplement til tjenestene som krever fysisk oppmøte, mulighet til utvidede åpningstider for særlig å lette tilgangen for barn, en nasjonal rådstelefon slik at alle får mulighet til rask kontakt med tjenesten, og at alle kontor har en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden. Videre forslår utvalget mer utadrettet arbeid ved kontorene slik at større deler av befolkningen får kunnskap om familievernnet. Utvalget foreslår en utvidelse av den totale kapasiteten i familievernnet.

Brukerne som har benyttet seg av familievernkontorene er i stor grad fornøyd med tjenesten. Slik sett treffer tjenesten brukernes behov og gir mange den hjelpen de trenger. På den annen side viser undersøkelser at store deler av befolkningen ikke kjenner til tjenesten eller ikke har kunnskap om tjenestetilbudet. Kunnskapsnivået om tjenesten i andre deler av hjelpeapparatet framstår også som mangelfullt. I tillegg er det et faktum at deler av befolkningen ikke har like god tilgang på familievernnettjenesten som andre. Reisetiden er lang for mange. For andre er det

manglende tilrettelegging som begrenser tilgangen. For å sikre at mennesker som har behov for familievern faktisk benytter det, er det viktig at tjenesten er tilgjengelig. Reisetiden til nærmeste kontor, med bil og med offentlig transport, er derfor av stor betydning. Samtidig er det viktig for brukerne at de møter en god tjeneste med likeverdige tjenester, med høy kvalitet på tilbudet, der de ansatte har kompetanse til å møte hver enkelt ut ifra deres behov. Familier med behov for hjelp skal, uansett hvor de bor, få like god og kompetent hjelp innen rimelig reiseavstand.

Utvalget mener dagens familieverntjeneste kan sies å være en tjeneste med god geografisk tilgjengelighet ettersom kun tre prosent av befolkningen har mer enn to timer reisevei. Det må likevel påpekes at to timer reisevei kan være mye for mange, og at det er betydelig variasjon i reisetid og reisekostnader for befolkningen etter hvor de er bosatt. Det har også stor betydning om man reiser med bil eller kollektivtransport. Barn og unge som skal besøke familievernkontoret alene, er blant dem som er avhengige av kollektivtransport dersom de skal komme seg til kontoret uten en voksen. Utvalget mener tiltak bør gjennomføres for å sikre bedre geografisk tilgjengelighet for større deler av befolkningen. For økt geografisk tilgjengelighet anbefaler utvalget oppretting av nye kontorer, oppgradering av utekontorer til fullverdige kontor og utvidelse av tilbudet ved noen utekontorer, i tråd med forslagene i rapporten fra TØI. Utvalget peker også på behovet for et forbedret kollektivtilbud mange steder i landet, samt at tjenesten bør ha mulighet til å dekke utgifter til transport for personer som trenger familievernets tjenester, men som ikke har tilgang til bil eller kollektivtransport.

Utvalget ser også at digitale virkemidler gir mange muligheter for familievernet. Tjenesten bidrar allerede med mye god informasjon til befolkningen på ulike nettsider og i podkaster og lignende. Familievernet bidrar også med mer interaktive tjenester der terapeuter gir veiledning på nett, i chat og så videre. Noen kontorer har også en såkalt rådstelefon med én-til-én-kommunikasjon med en terapeut eller veileder. Alt dette er virkemidler som utvalget mener er gode tilskudd til familievernets tjenester, og utvalget peker også på at familievernet kan øke tilgjengeligheten ytterligere med digitale tjenester som et supplement til tjenestene som krever fysisk oppmøte. For noen grupper og i noen tilfeller kan dette bidra til mer tilgjengelige tjenester. Dette kan gjelde personer som opplever det som stigmatiserende og vanskelig å møte opp på familievernkontoret, eller som opplever det som lettere å betros seg og være privat på avstand og anonymt, enn ansikt til ansikt. Det kan gjelde barn og ungdommer som er vant til chatte-tjenester, og som kan ha nytte av rask tilgang til råd og veiledning. Utvalget advarer imidlertid mot en utvikling der digitale tjenester erstatter ansikt-til-ansikt-tjenester innen familievernet. Digitale tjenester kan ikke erstatte fysisk oppmøte i de fleste tilfeller, og digitalisering bør ikke være en strategi for å kompensere for lite tilgjengelige familievernkontorer, lang reisevei og dårlig geografisk dekning.

I tillegg til forslag om en nasjonal rådstelefon, foreslår utvalget også en styrking av tjenesten slik at alle kontorer har kontorfaglig ansatte i fulle stillinger og en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden. Utvalget mener videre at tjenestens tilgjengelighet bør kunne økes ved at enkeltkontorer har mulighet til utvidede åpningstider både for at barn og unge lettere skal kunne oppsøke tjenesten og der det er stor etterspørsel etter timer utenfor normal skole- og arbeidstid.

Utvalget mener det er en stor utfordring at familieverntjenesten er så lite kjent i befolkningen. Dette medfører at tjenesten er mindre brukt enn den bør være. Utvalget mener behovet for økt kjennskap og kunnskap i befolkningen taler for mer utadrettet arbeid ved kontorene slik at flere får kjennskap til tilbudet. Utvalget foreslår endringer for mer utadrettet arbeid, se under punkt 20.2.

Utvalget har også pekt på noen kapasitetsutfordringer i familieverntjenesten og noen tiltak som kan bidra til at ventetiden ikke blir for lang for brukerne. En likeverdig og tilgjengelig tjeneste må ha god nok kapasitet, slik at brukerne opplever at tjenesten har tilbud for dem når de trenger det. Utvalget mener det er behov for en utvidelse av den totale kapasiteten i familievernet, blant annet gjennom oppretting av noen nye kontorer, oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontor, samt utvidelse av noen utekontorers tilbud. Utvalget peker også på at med gode avgrensninger og prioriteringer internt i virksomheten, vil noen kapasitetsutfordringer kunne løses, og tjenesten bli mer tilgjengelig.

Utvalget mener dette, sammen med tiltakene for kvalitet og tilrettelegging, er tiltak som vil bidra til et mer likeverdig og tilgjengelig familieverntjenestetilbud.

20.6 Organisering

Utvalget er bedt om å vurdere hva som er den mest hensiktsmessige organiseringen av familievernets oppgaver, herunder om det vil være formålstjenlig å flytte oppgaver mellom forvaltningsnivåer. Det finnes ikke én organisasjonsform som kan ivareta alle viktige hensyn ved organisering av familievernet. Valget av organisasjonsform må gjøres ved en avveining av ulike hensyn. Utvalget peker på at familieverntjenesten slik den er organisert i dag, i det store og hele framstår som en velfungerende tjeneste. Utvalget ser ikke store svakheter ved dagens organisering, og mener dette er en faktor som må tillegges vekt. Utvalget ser en rekke fordeler ved kommunal og delvis også fylkeskommunal organisering, men utvalgets utredning konkluderer med at familieverntjenesten bør videreføres som selvstendig og særegen tjeneste på statlig nivå. Det statlige forvaltningsnivået gir etter utvalgets syn best rammevilkår for at familieverntjenesten fortsatt kan være en velfungerende, stabil og særegen tjeneste.

I utvalgets videre drøfting av organisering, styring og finansiering av familievernet uttrykker utvalget at dagens organiseringsmodell i all hovedsak ser ut til å fungere tilfredsstillende. Utvalget peker imidlertid på noen utfordringer og kommer med noen forslag til endringer.

Oppsummert foreslår utvalget følgende endringer når det gjelder organisering og styring i familievernet: Utvalget foreslår at det vurderes å innføre en mer nettverks- og dialogbasert styringsform for familievernet. Utvalget foreslår en egen utredning av den interne organiseringen og styringen av Bufetat. Videre foreslår utvalget opprettelse av noen nye kontorer, at noen utekontorer gjøres om til hoved- eller avdelingskontor, og at andre utekontorers tilbud utvides. Utvalget foreslår videre at alle lokasjoner har en leder og at alle kontorer har en kontorlig ansatt til stede i hele åpningstiden.

Utvalget anerkjenner Bufdirs arbeid for et likeverdig familievern. Intensjonen om minst mulig uønsket variasjon i tilbudet rundt i landet er god, og standarder og veiledninger kan være nyttige virkemidler i arbeidet for et likeverdig tilbud. Samtidig understreker utvalget at det er viktig at den enkelte terapeut og mekler har rom til å bruke sitt faglige skjønn for å gi et godt, tilpasset tilbud til den enkelte familie. Utvalget mener det er viktig at styringen utføres på en slik måte at faglig skjønn og kreativitet og lokale variasjoner og mangfold i tjenesten ikke forsvinner. Utvalget peker på at likeverdighet i tjenesteytingen forutsetter at tilbudene tilpasses ulike menneskers og ulike gruppers behov – med rom for individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker, lokale spesialtilbud og en viss variasjon i tjenestetilbudet. Det er etter utvalgets syn viktig at signaler om en utvikling mot for sterk grad av faglig styring og standardisering tas på alvor og lyttes til av styrende myndigheter. Styring av familievernet bør etter utvalgets syn ta utgangspunkt i at det er mennesker og relasjoner tjenesten arbeider med. Rom for faglige skjønnsvurderinger i arbeidet er helt essensielt når man arbeider med

mennesker og relasjoner. Utvalget advarer mot en utvikling der økt standardisering og målstyring går på bekostning av terapeutenes og meklernes faglige skjønn.

Utvalget peker videre på at styring gjennom dialog og gjensidig forståelse av komplekse utfordringer ofte er mer hensiktsmessig enn styring gjennom pålegg og krav. Utvalget peker også på at målstyringssystemet i Bufetat er sårbart overfor målforskyvningsproblemet: at fokus i tjenesten og i styringen av tjenesten blir flyttet fra resultat for brukerne og samfunnet, til innfrielse av aktivitetsmål. Utvalget mener det kan være gode grunner til å videreutvikle en mer nettverks- og dialogbasert styringsform for familievern.

Videre anbefaler utvalget at det gjennomføres en mer detaljert utredning av den interne organiseringen og styringen av Bufetat, sett fra både etatens og de lokale tjenestenes synsvinkel. For at etaten skal fungere godt, er det viktig at styrings- og ledelsesformene er forankret og har legitimitet både hos tjenesteutøverne og de som skal styre etaten. En slik utredning kunne også gi grunnlag for en grundigere avveining av forholdet mellom målstyring og faglig skjønn i en tjeneste som handler om kårerne for barn og familier. I denne utredningen mener utvalget at fordeler og ulemper ved endringer av det regionale nivået internt i Bufetat bør utredes. Det bør vurderes om det regionale nivået i Bufetat bør tilpasses de nye fylkene, for å unngå et for stort mangfold i statlig organisering på regionalt nivå.

Utvalget anbefaler et fortsatt statlig styrt familievern, at Bufdir og Bufetat fortsatt har ansvar for å styre og utvikle tjenesten, og at kjernevirksomheten vernes og ikke svekkes, mens faglig kreativitet tas vare på og gis levekår. De ansatte er familievernets viktigste ressurs, og de bør bidra i fagutviklingen. Utvalget har merket seg positive resultater for fagutvikling når de ansatte involveres, og ser at dette er viktig å videreutvikle. Utvalget understreker at mangfoldet må tas vare på og lokal tilpasning styrkes og vernes mot uønsket ensretting. Tilrettelegging for den enkelte bruker ut ifra faglig skjønn er nødvendig for at tjenestene skal ha høy kvalitet og være likeverdige.

Utvalget mener tjenesten med utekontormodellen kan ha funnet fram til en modell som er fornuftig, og som gjør at flere hensyn ivaretas. En forutsetning for at modellen med utekontor kan videreføres, er etter utvalgets syn en utvidelse av utekontorenes virksomhet slik at den gir et tilstrekkelig godt familievern tilbud som faktisk dekker befolkningens behov, jf. utvalgets forslag i kapittel 14 om oppgradering av noen utekontorer til hoved- eller avdelingskontor og utvidelse av noen utekontorers tilbud.

Utvalget ser ikke at det finnes grunnlag for å anta at kvaliteten på tjenestetilbudet varierer etter kontorstørrelse i familievern tjenesten i dag. Både små og store kontorer synes å dekke befolkningens behov for familievern tjenester på en god måte. Utvalget anbefaler at hoved- og avdelingskontorer har mellom 4 og 20 ansatte. Det er etter utvalgets mening viktig at alle lokasjoner har en leder. Utvalget mener også at den kontorfaglige tjenesten bør styrkes slik at alle kontor har administrativt ansatte i fulle stillinger og har en kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden, jf. utvalgets forslag i kapitlet om tilgjengelighet. Utvalget mener det er viktig at familievern tjenesten videreføres som en gratis tjeneste, og at brukerbetaling ikke innføres.

20.7 Kompetanse

Oppsummert foreslår utvalget følgende for å sikre bred og god fag- og kompetanseutvikling i familievern: Utvalget mener det bør foretas en ekstern evaluering av spisskompetansetiljømodellen. Evalueringen må omfatte både faglige og organisatoriske forhold. Dersom spisskompetansetiljømodellen videreføres, mener utvalget det bør vurderes å etablere et eget miljø for kjernevirksomheten parterapi. Utvalget mener også at det regionale samiske kom-

petansesenteret RESAK bør bli et nasjonalt kompetansesenter, eller et nasjonalt spisskompetansemiljø. Utvalget mener det bør legges til rette for mer lokal styring og tilpassing av kompetansearbeidet i tjenestene. Dette begrunnes både med hensynet til geografisk tilgjengelighet og målsettingen om likeverdig tjenesteyting i en mangfoldig befolkning. Utvalget påpeker at det må legges til rette for fag- og kompetanseutvikling som både er praksisnær, kunnskapsbasert og tilpasset lokale behov. Det må sikres ressurser for at fag- og kompetanseutvikling kan foregå både individuelt, i den enkelte tjeneste og i familieverntjenesten som helhet. Utvalget mener det bør vurderes å opprette et tverrfaglig forskningsprogram for å styrke forskningen på feltet. Det tverrfaglige samarbeidet innen familievernfeltet bør styrkes, med særlig vekt på det forebyggende arbeidet.

Bakgrunnen for disse anbefalingene er at utvalget mener det er behov for fag- og kompetanseutvikling i familievernet som sikrer både praksisnær og forskningsbasert kompetanse. Det må også være en målsetting at kompetansemodellen bidrar til fagutvikling for den enkelte, samtidig som det legges vekt på å bygge en kultur for kompetanseutvikling i den enkelte tjeneste. Dagens modell med spisskompetansemiljøer i tjenesten er ment å bidra til at kompetansearbeidet er forankret i selve tjenesten. Utvalget er usikre på om modellen i tilstrekkelig grad sikrer dette. Spisskompetansemiljøene har i oppgave å spre kunnskap og utvikle verktøy på prioriterte områder for tjenesten. Det er imidlertid uklart hvordan kunnskapen tas i bruk ved det enkelte kontor, hvor relevant den oppleves og om det er gode nok systemer for implementering. Det stilles også spørsmål ved prioritering av kompetanseområder, både når det gjelder valg av tema og beslutningsprosess. Utvalget er også usikre på spisskompetansemiljøenes legitimitet utover i tjenestesystemet.

Utvalget foreslår på bakgrunn av dette at det foretas en ekstern evaluering av spisskompetansemiljømodellen i familievernet, etter at modellen nå har vært i bruk en tid. En slik gjennomgang må vurdere både faglig innretning, organisering, praksisforankring, kompetansespredning og ressurstilgang. Evalueringen av spisskompetansemiljømodellen bør inngå i en mer helhetlig drøfting av kompetansemodellen for familievernet, basert på bred medvirkning fra tjenesten selv. Etter utvalgets vurdering vil det være naturlig å se en slik gjennomgang i sammenheng med styringsmodellen for familievernet. Her vil balansepunktet mellom autonomi og styring være et sentralt tema, et tema som også vil ha betydning for valg av kompetansemodell. Det samme gjelder forholdet mellom likebehandling og likeverdig tjenesteyting, standardisering og bruk av skjønn, samt forholdet mellom erfaringsbasert og forskningsbasert kompetanse- og fagutvikling. En evaluering av spisskompetansemiljømodellen bør foretas enten alene, eller i forbindelse med en utredning av den interne organiseringen og styringen av Bufetat, jf. utvalgets forslag i kapittel 15.

20.8 Samarbeid med andre tjenester

Utvalget er i mandatet bedt om å vurdere samarbeid og oppgavedeling mellom familievernet og andre relevante tjenester. Utvalget mener det er viktig for familier, barn og unge at de ulike tjenestene som møter dem, er godt koordinert. Det er også god bruk av offentlige ressurser at de ulike tjenestene er sammenhengende. Samarbeid på tvers av profesjons- og etatsgrenser er utfordrende. Spesielt vanskelig er det å få samarbeid til å fungere når ingen av tjenestene har et overordnet samordningsansvar. Det foregår likevel en god del samhandling mellom familieverntjenesten og andre aktører i dag. Utvalget peker på at det er potensial for samarbeid med andre tjenester. Utvalget mener dette først og fremst kan skje gjennom mer praktisk samhandling, som igjen vil gi økt tillit og gjensidig forståelse mellom tjenestene, og mer horisontal integrasjon, både på systemnivå, på tjenestenivå og i arbeidet med den enkelte bruker.

Familieverntjenesten har mange grenseflater med andre tjenester, og grenseflatene varierer med familievernets ulike oppgaver. Utvalget har også sett at samhandlingen varierer fra sted til sted, og at betingelsene varierer, blant annet med størrelsen på kommunen og hvilke andre tjenester som finnes i nærområdet. Det varierer også om samhandling mellom tjenester skjer på systemnivå, på tjenestenivå eller i arbeidet med den enkelte bruker. Det varierer hvem som er de mest relevante og lettest å oppnå samarbeid med, og det varierer hva familievernet kan bidra med ut ifra lokal kompetanse. I det store og hele kan det imidlertid sies at familievernets grenseflater er klart størst med kommunale tjenester, selv om enkelte oppgaver og fagområder innebærer at samarbeid med andre tjenester er viktig.

Selv om det vil og bør være lokale variasjoner, mener utvalget at de mest relevante samarbeidspartnere for familieverntjenesten i framtiden er kommunene som sådan, og mange av de kommunale tjenestene. Spesielt viktig er helsestasjonene for barn 0–5 år, men også helsestasjonene for ungdom og skolehelsetjenesten er blant de mest relevante samarbeidspartnere for familievernet. Videre peker utvalget på at barnehager og skoler, Familiens hus og lignende lavterskeltilbud i kommunene, kan være gode samhandlingspartnere for familieverntjenesten. Den kommunale barneverntjenesten og familievernet er to tjenester som bør ha god kunnskap om hverandres tilbud og kompetanse, og som bør samhandle godt ved behov, både på system-, tjeneste- og brukernivå. På voldsfeltet er ATV en spesielt viktig samarbeidsaktør. Her er også politi, barnehus og krisesentre relevante aktører. Familievernet samhandler med dommere og tingrettene i enkelte saker. Videre er de kommunale helsetjenestene, psykisk helsevern, Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og tjenester for barn med funksjonsnedsettelse, sosialtjenesten og NAV og tjenester for flyktninger og asylsøkere andre aktører som kan være relevante samarbeidspartnere for familievernet. Utvalget peker på at det kan være hensiktsmessig om familievernet styrker sin samhandling med de regionale kunnskaps- og kompetansesentrene, samt at noen av de ikke-offentlige aktørene som driver med samlivstiltak og foreldreveiledning og annet familiearbeid, kan utfylle og supplere familieverntjenestens tilbud, mens andre kan være aktuelle samarbeidspartnere.

Utvalget anbefaler noen tiltak som kan bidra til økt samarbeid mellom familievernet og andre relevante tjenester. Utvalget foreslår en lovfestet plikt til samhandling med relevante instanser, når dette anses som hensiktsmessig. Utvalget mener det er svært viktig at ansatte i andre tjenester kjenner til familievernet og har kunnskap om familievernets tjenester for å få til god samhandling. Utvalget understreker derfor behovet for undervisning og orientering om familievern og familierapi i relevante utdanningsløp. Oppretting av noen nye familievernkontorer og utvidelse av utekontorer vil gi bedre forutsetninger for samhandling med kommunale tjenester i de områdene der familievernets tilbud utvides. Utvalgets forslag om at alle lokasjoner skal ha en leder til stede, er også et tiltak som skal legge til rette for mer samarbeid i lokalmiljøet og i den enkelte kommune. Utvalget peker på at samlokalisering mellom kommunale familie- og barnetjenester og familieverntjenesten, kan være ett mulig tiltak for økt samhandling mellom tjenestene. Utvalget understreker at mer praktisk samhandling er nødvendig for å oppnå mer tillit, kunnskap, respekt og dermed bedre betingelser for godt samarbeid. Utvalget foreslår mer systematisk samarbeid mellom familieverntjenesten og helsestasjonene som tidligere forsøk har vist at kan gi mer samhandling: tilbud om parsamtaler på helsestasjoner, felles kurs- og gruppevirksomhet og felles fagdager for ansatte på familievernkontorer og helsestasjoner. Utvalgets forslag som innebærer økte ressurser og økt kapasitet i familieverntjenesten, innebærer også vurderinger om at det bør være mulig med de bevilgningene som gis, å sette av ressurser og kapasitet til utadrettet arbeid og samhandling med andre tjenester.

Utvalget understreker at en forutsetning for økt samhandling er at familievernkontorene har kapasitet til samarbeid. Det vil variere hvem som er de mest relevante og lettest å oppnå

samarbeid med, og det vil variere hva familievernnet kan bidra med ut ifra lokal kompetanse. Uansett hvilke aktører familievernkontorene velger å samarbeide med, er det avgjørende at det er rom og kapasitet for også denne delen av virksomheten.

20.9 Barn og unge i familievernnet

Oppsummert har utvalget følgende forslag om barn og unges deltakelse i familievernnet: Utvalget foreslår at det synliggjøres i familievernloven at barns beste skal være et grunnleggende hensyn i tjenestens arbeid og at barns rett til medvirkning skal sikres. Utvalget foreslår lovfesting av at familievernntjenesten skal legge til rette for at alle foreldre mottar informasjon og veiledning om barns rettigheter og behov ved samlivsbrudd og i foreldretvistsaker. Utvalget forslår at det lovfestes i barneloven og familievernloven at et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få tilbud om en samtale med familievernnet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd eller foreldrekonflikter. Barn har rett til å delta uten samtykke fra foreldrene. Utvalget foreslår også at det lovfestes at familievernntjenesten skal tilby rådgivning og behandling til barn som har vansker i familien, og at barn kan henvende seg direkte til familievernntjenesten. Videre vil utvalgets forslag om økt geografisk tilgjengelighet, økt digital tilgjengelighet, ny rådstelefon, mulighet for utvidede åpningstider, mulighet for dekking av utgifter til transport når kollektivtilbud mangler, videreutvikling av barnefaglig kompetanse ved kontorene og økt utadrettet arbeid og økt samarbeid med andre tjenester kunne gi endringer av stor betydning for barn og unge.

Utvalget mener det bør legges til rette for at barn og unge i enda større grad enn i dag bruker familievernets tjenester.

Utvalget mener det bør lovfestes at barn skal få rett til å delta i mekling og samtale i forbindelse med foreldresamtale, jf. barnekonvensjonens artikkel 12. Selv om barnekonvensjonen ikke krever at barnet blir hørt direkte, anbefaler FNs barnekomité at barnet gis anledning til å bli hørt direkte i enhver saksbehandling der dette er mulig. Utvalget mener det klare utgangspunktet bør være at alle barn blir invitert til familievernnet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd og får anledning til å uttale seg direkte.

Utvalget mener at barns rett til deltakelse og til å bli hørt best ivaretas ved at det lovfestes at alle barn skal gis tilbud om å snakke med familievernnet i forbindelse med foreldres samlivsbrudd. Dermed sikres alle barn muligheten til å delta i denne prosessen «som vedrører barnet», dersom barnet selv ønsker det. Utvalget mener at dette er i tråd med Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen om at barn skal gis anledning til å bli hørt. Gjennom en slik endring vil Norge også følge opp anbefalingen fra FNs barnekomité om å sikre at barn får informasjon om muligheten til å delta i mekling i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd.⁶¹³ I tillegg til at barnet har rett til å delta i avgjørelsesprosesser som gjelder dem, til å få informasjon og til å gi uttrykk for sin mening i saker som angår dem, er det en rekke argumenter for at barn bør inkluderes i familievernets arbeid med familier som opplever samlivsbrudd, og helst høres direkte og ikke gjennom foreldrene: Barn ønsker selv å bli inkludert i prosesser som gjelder barnet og opplever å ha utbytte av det. Ofte ønsker barn å bli sett og få anledning til å gi uttrykk for sine synspunkter i trygge rammer. Barn kan også ha et behov for å snakke med en annen voksen enn foreldrene om sin livssituasjon. At barnet blir invitert til familievernnet i forbindelse med samlivsbrudd og i foreldrekonfliktsaker, kan bidra til at barnet får mer og bedre informasjon om situasjonen enn om kun foreldrene møter hos familievernnet.

⁶¹³FNs barnekomité, 2018.

Hvis barnet blir inkludert på en god måte, vil også foreldrene ha bedre grunnlag for å komme fram til en avtale om bosted og samvær som er best mulig for deres barn. Barnets deltakelse øker muligheten for at barnets tanker og følelser blir kjent for foreldrene og at beslutningene er i tråd med barnets beste. Det er dessuten et meklingsfaglig argument for barns deltakelse i mekling: Mange meklere peker på erfaringer med at barns ytringer kan skape bevegelse og ha en positiv effekt i foreldres meklingsprosess, både gjennom individuelle samtaler og felles-samtaler. Deltakelse i mekling eller terapi kan også ha en terapeutisk og forebyggende effekt for barnet og gi barnet støtte og hjelp til å mestre sin livssituasjon.

Utvalget anbefaler endringer i loven som tydeliggjør at barn og unge er en del av tjenestens målgruppe. Utvalget mener at barn og unge må ha mulighet til å henvende seg til familievern-net alene. Det er i utgangspunktet ingen grunn til at barn skal være avhengige av foreldrene for å få bistand av familievernet. Om foreldrenes samtykke er nødvendig, vil avhenge av samtalen karakter. Utvalget mener det i størst mulig grad bør framgå av loven som regulerer tjenesten i hvilke tilfeller foreldre må gi samtykke til at barn skal delta i familievernet. Utvalget foreslår at barn skal kunne benytte seg av tilbud om samtale med mekler/terapeut uten samtykke fra foreldrene eller andre med foreldreansvar. Det samme gjelder rett til annen rådgivning fra familievern-tjenesten. For klinisk behandling foreslår utvalget at pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 skal gjelde tilsvarende.

Utvalget mener at det er viktig å synliggjøre i loven at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i tjenestens arbeid.

Etter utvalgets syn bør barn og unge ha mulighet til å henvende seg til familievernet som selvstendige brukere, de bør i større grad involveres ved foreldres samlivsbrudd og delta i andre familiesaker. For å oppnå dette må familievern-tjenesten være lett tilgjengelig for alle familier og barn og unge i Norge. Utvalget mener tiltak bør gjennomføres for å sikre bedre geografisk tilgjengelighet for større deler av befolkningen, og peker også på at digitale tiltak og en rådstelefon kan supplere det ordinære tilbudet og slik øke familievernets tilgjengelighet for barn og unge. Utvalget mener at utvidede åpningstider bør være en mulighet der kontorer ser at dette kunne gi barn og unge bedre tilgang på familievern-tjenester. Utvalget understreker at familievern-tjenester ikke bør regnes som fravær i skolen. Videre bør det legges til rette for barn og unges bruk av familievernet ved at det gis mulighet for at utgifter til transport dekkes når det ikke er et godt kollektivtilbud tilgjengelig. Utvalget peker også på behovet for økt utadrettet arbeid både mot befolkningen og mot andre tjenester, og økt samarbeid med andre tjenester, for å gjøre familievernets tilbud også til barn og unge bedre kjent og mer tilgjengelig. Utvalget understreker behovet for kontinuerlig kompetanseutvikling i familievern-tjenesten om hvordan man snakker med barn.

Utvalget mener dette er endringer som vil sikre at barns rett til å bli hørt og å si sin mening ivaretas bedre enn i dag, og at familievern-tjenesten med disse endringene legger bedre til rette for at barn og unge bruker familievernets tjenester, også som selvstendige brukere.

20.10 Ideelle aktører i familievernet

I mandatet bes utvalget om å vurdere hvordan styring og organisering av de ideelle familievernkontorene bør innrettes i lys av EØS-regelverket om offentlig støtte og offentlige anskaffelser. Utvalget er også bedt om å vurdere om det bør åpnes for andre ideelle aktører enn dagens ideelle stiftelser som tjenestetilbydere i familievernet.

Utvalget mener at en videreføring av dagens modell er den mest stabile veien videre for tjenesten og tilrår at dagens eierskapsmodell videreføres. Samtidig bør ønsket om stabilitet i tjenesten ikke være til hinder for at ideelle kontorer kan bli offentlige kontorer, dersom de

ideelle stiftelsene ønsker det. Det bør ikke inngås nye avtaler om drift med andre aktører enn de som i dag har avtaler om drift av familievernkontorer.

Innretningen av styring og organisering av de ideelle familievernkontorene er vurdert i lys av EØS-regelverket om offentlig støtte og offentlige anskaffelser. Utvalget anbefaler videreføring av bestående avtaler med de ideelle familievernkontorene da disse må kunne anses som bestående rettsforhold som kan løpe videre uhindret av anskaffelsesreglene og EØS-regelverket. Utvalget anser at en videreføring av bestående avtaler med de ideelle familievernkontorene legger godt til rette for videreføring av familieverntjenesten som en stabil og velfungerende tjeneste.

20.11 Lovendringer og økonomiske og administrative konsekvenser

Utvalget har gjennomgått gjeldende lov og vurdert endringsbehov på grunnlag av utvalgets vurderinger og anbefalinger for framtidens familieverntjeneste. Utvalget har valgt å utarbeide et forslag til ny lov om tjenesten. Utvalget har utarbeidet en ny formålsbestemmelse. Utvalget mener det er viktig med en egen formålsparagraf i loven som klart og tydelig får fram målene for virksomheten. Etter utvalgets syn bør tjenestens egenart, oppgaver og plassering i det samlede velferdstilbudet til barn og familier gå tydelig fram av loven. Særlig er det viktig for utvalget å framheve barnas plass i tjenesten og legge til rette for økt deltakelse i familievernet for barn og unge. Utvalget ønsker også å tydeliggjøre de rettslige og organisatoriske rammene som gjelder for virksomheten og å løfte fram hvilke utfordringer, situasjoner og målgrupper tjenesten skal være innrettet mot å møte. Det er et mål for utvalget at både primærgruppen til familieverntjenesten, familier og barn, og andre aktører og tjenester, ved å lese loven skal få god forståelse av hva tjenesten har som sitt ansvarsområde, hvilke tilbud og hvilken bistand tjenesten yter, og hvilken relevans familieverntjenesten kan ha for dem.

Utvalget har også identifisert behov for endringer i enkelte andre lover. For eksempel må barneloven endres hvis utvalgets forslag om foreldresamtale skal gjennomføres.

Redegjørelse for økonomiske og administrative konsekvenser av utvalgets forslag følger i kapittel 21.

21 Økonomiske og administrative konsekvenser

Utvalget mener at familieverntjenesten i dag i det store og hele er velfungerende, og at oppgavene som familievernet i dag utfører knyttet til klinisk virksomhet, meklingstjenester og utadrettet arbeid, i all hovedsak bør videreføres. På noen områder foreslår utvalget endrede prioriteringer eller forslag til endringer som krever økte ressurser.

Familier og par bør fortsatt være de viktigste målgruppene for familievernets tjenester. Også personer som kommer alene til familiekontoret, bør kunne få bistand. Utvalget mener det er viktig at tjenestens kjerneoppgaver styrkes og at dette ikke nødvendigvis handler om økt kapasitet, men også om forskyvning av intern kapasitet og økonomiske virkemidler. Et område som bør styrkes, er for eksempel arbeidet med parterapi, mens oppgaven med å bygge spesialkompetanse på radikaliserings, bør legges til andre instanser.

Selv om barn og unge også i dag kan oppsøke tjenesten på egenhånd, foreslår utvalget at barns rett til hjelp fra tjenesten bør styrkes og tydeliggjøres. Det vises her til tiltak i kapittel 18 som peker på at den barnefaglige kompetansen ved familievernkontorene bør styrkes. Med

noe utvidet åpningstid etter skoletid, for eksempel én dag i uken, vil flere unge ha mulighet til å oppsøke tjenesten, enten alene eller i følge med foreldre. Videre vil det at det gis gyldig fravær på skole kunne gjøre det lettere for unge brukere å komme i kontakt med tjenesten. Dette er tiltak som vil kunne gjennomføres uten å gi nevneverdige økte kostnader for familieverntjenesten, for eksempel ved at noe lengre åpningstid én ukedag tas igjen med litt kortere åpningstid en annen ukedag.

Etter utvalgets syn er det svært viktig at tjenestens utadrettede arbeid styrkes. Utvalget foreslår at det settes av øremerkede midler til informasjonsarbeid både i Bufdir, Bufetat og ved det enkelte familievernkontor. Det bør også undervises, i større grad enn det gjør i dag, om familievern og familierapi i relevante utdanningsløp.

Tjenestene som familievernet tilbyr, skal avhjelpe og forebygge problemer i familien. Som omtalt i kapittel 10 har tiltak som settes inn i tidlig alder, generelt sett betraktelig bedre effekt enn tiltak som iverksettes på et senere tidspunkt i livet. De fleste typer foreldrestøtte er lite kostnadskrevende, og vil kunne gi langvarige gevinster. Selv om innsparinger ved forebyggende tiltak kan komme langt fram i tid og i ulike sektorer, og av den grunn kan være vanskelig å beregne den økonomiske effekten av, mener utvalget at det er godt dokumentert at tidlig forebygging er samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Likeverdige tjenester forutsetter at tjenesten oppleves som relevant for hele befolkningen. Påfyll av kunnskap og bevissthet om hvordan tjenesten ved familievernkontorene kan møte ulike gruppers behov for familieverntjenester, er viktig for at tjenesten skal nå ut til flere brukere. Tjenesten må fortsette å videreutvikle kompetansen ved familievernkontorene. Kontorenes flerkulturelle kompetanse bør styrkes, og det må gis tilpasset informasjon om familievernets tilbud til ulike brukergrupper. Informasjonen bør gis på ulike språk, og tolketjenestene bør styrkes. Videre bør kontorene være bevisst på å rekruttere ansatte med minoritetsspråklig bakgrunn eller innvandrerbakgrunn slik at tjenesten gjøres mer tilgjengelig for brukeren. Utvalget mener at flere av disse tiltakene kan gjøres innenfor familievernets eksisterende budsjetterammer for fag- og kompetanseutvikling.

På noen områder gir utvalgets forslag økte kostnader. Et slikt område er forslagene i kapittel 14 der utvalget anbefaler økt kontorkapasitet slik at flere brukere kan oppleve tjenesten som geografisk tilgjengelig. Dette vil også være en viktig forutsetning for at barn og unge i større grad enn i dag kan oppsøke tjenesten på eget initiativ.

Etablering av nye kontorer og styrking av kapasiteten ved eksisterende kontorer vil gi økte årlige kostnader i form av leie og drift av kontorlokaler og tilsetting av ledere, terapeuter og kontorfaglige medarbeidere. Antall terapeuter som tilsettes på kontoret vil være en viktig faktor. Kostnaden per terapeutårsværk anslås til noe over 1 million kroner. I tillegg vil det være utgifter knyttet til systemer og administrativ støtte i Bufdir og Bufetat. Kostnader knyttet til utvidelse av tilbudet på utekontorene vil avhenge av økningen i åpningstid og økt bemanning. Tiltaket med flere stedlige ledere og kontorfaglig ansatt til stede i hele åpningstiden vil og medføre økte kostnader, avhengig av dagens bemanning av ledere og kontorfaglig personell. Utvalgets forslag knyttet til kapasitetsutvidelser må beregnes nærmere før implementering.

I kapittel 12 foreslår utvalget at det innføres en foreldresamtale. Foreldresamtalen kommer i stedet for det som i dag er den obligatoriske meklingsstimen. Utvalget foreslår også endring av navn på tjenesten. Innføringen av foreldresamtalen og endringen av navnet på tjenesten vil kun gi marginale administrative kostnader, knyttet til endring av ordlyd i brev, brosjyremateriell og så videre. Utvalget foreslår også tiltak for å motivere foreldre til videre meklings i familievernet som et alternativ til domstolsbehandling. Om familievernet lykkes med å få foreldre som er i høy konflikt, til i større grad enn i dag å benytte meklerens tilbud om flere

meklingstimer på familievernkontoret, så vil dette tiltaket gi økte utgifter i familievernet. På den annen side vil flere meklingstimer i de vanskelige sakene kunne føre til at færre saker behandles i domstolene. Reduserte utgifter som følge av færre barnelovsaker i domstolene vil således gi rom for å finansiere utgifter i familievernets meklingstjeneste.

Utvalget mener at familievernet i større grad enn i dag bør involvere barn i forbindelse med mekling og i forbindelse med foreldrenes samlivsbrudd generelt. Dette går fram av kapittel 12 og kapittel 18. I meklingssaker, der alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter og meninger, bør få tilbud om å delta, mener utvalget det er viktig at barnesamtalen blir skriftlig nedtegnet i et notat, slik at mekler kan bringe barnets syn inn i meklingen.

Om familievernet skal lykkes med å få flere barn inn til samtale på familievernkontoret, vil det kreve at familievernets kompetanse på samtaler med barn styrkes, blant annet gjennom rekruttering av familierapeuter med særlig kompetanse på samtaler med barn. Provenyeffekten knyttet til at flere barn benytter familievernets tilbud er usikker og avhenger av antall barn som vil oppsøke tjenesten for råd, kliniske samtaler og samtaler i tilknytning til foreldrenes samlivsbrudd. Det vises til kapittel 18 hvor det framgår at om lag 30 000 barn hvert år er berørt av foreldrenes samlivsbrudd i meklingssaker og at ett av seks barn i dag blir hørt i den forbindelse. Størrelsesorden på økte utgifter som følge av en sterkere involvering av barn i foreldresamtaler og meklingssamtaler vil være usikker, avhengig av hvor mange barn som kommer til å ta imot tilbudet om samtale i bruddsakene og også av hvordan tiltaket implementeres i familievernet. Kostnadene vil blant annet bero på tid hos terapeut som vil påløpe; herunder tid til å forberede samtalen, og (i meklingssakene) medgått tid til barnenotatet. Om et større antall barn enn i dag også tar i bruk familievernets tilbud knyttet til klinisk behandling, i samtaler og/eller gruppetilbud, så vil det også medføre økte utgifter. De økte utgiftene må sees i lys av familievernet som en forebyggende tjeneste og de samfunnsøkonomiske gevinster som økt satsing på tjenester til barn og unge vil gi både på kort og lang sikt.

Andre tiltak som vil kunne gi bedre tilgjengelighet, er økt bruk av digitale tjenester som et supplement til tjenestene som krever fysisk oppmøte. Det er usikkert hvilke budsjettmessige konsekvenser en innføring av digitale konsultasjoner med terapeut vil medføre. Økt bruk av internettbasert dialog vil ved enkelte kontorer kreve teknisk tilrettelegging og opplæring. På den annen side kan det føre til besparelser i form av reduserte reisekostnader for brukeren. Det kan også føre til en økning i antall brukere som får behandling, og dermed gi økte totale kostnader. De samme typer vurderinger gjelder for etableringen av en nasjonal rådstelefon.

22 Merknader til de enkelte bestemmelsene

22.1 Innledning

Utvalget har fått i oppdrag å drøfte det lovmessige rammeverket for familievern tjenesten og foreslå eventuelle lovendringer som følger av utvalgets tilrådninger.

Lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer trådte i kraft 1. januar 1998 og har siden vært endret enkelte ganger, primært som følge av endringer i andre lover. Utvalget har valgt å utarbeide et helhetlig nytt forslag til ny lov om tjenesten. Utvalget har utarbeidet ny formålsbestemmelse, med mål om at tjenestens egenart, oppgaver og plassering i det samlede velferdstilbudet til barn og familier skal gå tydelig fram av loven. Særlig er det viktig for utvalget å framheve barnas plass i tjenesten og legge til rette for økt deltakelse for barn og unge. Utvalget ønsker også å tydeliggjøre de rettslige og organisatoriske rammene som gjelder for

virksomheten, og løfte fram hvilke utfordringer, situasjoner og målgrupper tjenesten skal være innrettet mot å møte.

Det er et mål for utvalget at både primærgruppen til tjenesten, familier og barn, og andre aktører og tjenester ved å lese loven skal få god forståelse av hva tjenesten har som sitt ansvarsområde, hvilke tilbud og hvilken bistand den yter, og hvilken relevans tjenesten kan ha for dem.

En rekke av bestemmelsene i familievernkantorloven foreslås videreført. Disse bestemmelsene er ikke kommentert.

Utvalget foreslår at familievernkantorloven § 3 om tilsyn ikke videreføres. Et alternativ til at fylkesmannen skal føre tilsyn, kan være utvidet bruk av internkontroll.

Utvalget har også identifisert behov for endringer i enkelte andre lover. For eksempel må barneloven endres hvis utvalgets forslag om foreldresamtale skal gjennomføres. I tillegg til endringene foreslått nedenfor, vil det være behov for endringer i lover som henviser til gjeldende familievernkantorlov.

22.2 Navn på virksomheten og på loven

Utvalget foreslår at navnet på virksomheten endres fra *familieverntjenesten* til *familietjenesten*. Det vil etter utvalgets syn være forenklende og samtidig bevare familiefokuset. Utvalget foreslår at navnet på loven endres fra *lov om familievernkantorer* til *lov om familietjenesten*.

22.3 Merknader til de enkelte bestemmelsene i ny lov om familietjenesten

Til § 1 Lovens formål

Bestemmelsen er ny. Hensikten med bestemmelsen er å få tydelig fram hva formålet med loven er, og hva loven skal bidra med. Bestemmelsen gir uttrykk for lovens overordnede visjon og verdisyn. Formålsparagrafen kan medvirke til å tydeliggjøre tjenestens mandat, samfunnsoppdrag og oppgaver.

Første ledd første punktum fastsetter at formålet med loven er å sikre at enhver som har familierelaterte problemer, får nødvendig hjelp og behandling. Dette er en språklig endring sammenlignet med gjeldende lov § 1 første ledd. Formuleringen «enhver» understreker at tjenesten skal gi tilbud til alle, også barn, når de har familierelaterte problemer.

Andre punktum er nytt og understreker at loven skal bidra til å styrke familierelasjoner, og at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår. *Tredje punktum* er nytt og fastsetter at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i tjenestens arbeid. Dette følger allerede av barneloven § 48 for avgjørelser etter og behandlingen av saker etter barneloven. Bestemmelsen i familietjenesteloven framhever at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn for all virksomhet i familietjenesten der barn er involvert. Barneperspektivet understrekes også i *fjerde punktum* som fastslår at barns rett til medvirkning skal sikres. Barns rett til medvirkning følger allerede av bestemmelser i annen lovgivning, særlig barneloven §§ 31 mv. Det er likevel viktig å framheve at barnets rett til å delta og til å bli hørt, skal gjelde for familietjenestens virksomhet. Se omtale i kapittel 18.

Andre ledd er nytt og fastslår at loven skal bidra til et likeverdig familietjenestetilbud i hele landet. Videre skal loven bidra til kvalitet i tjenesten og et tilbud som er tilpasset brukernes behov. Det innebærer blant annet at tilbudet må tilpasses ulike menneskers og ulike gruppers

behov, med rom for individuelle tilpasninger, bruk av faglig skjønn i enkeltsaker og lokale spesialtilbud. Bestemmelsen understreker også at tilbudet skal være tilgjengelig. I dette ligger blant annet at tilbudet skal gis innenfor de krav som settes for ventetid og for reisetid. Videre er det tatt inn i loven at tilbudet skal være gratis. Dette er en videreføring av dagens praksis. Lovfesting kommuniserer at familietjenesten er en lavterskeltjeneste for alle. *Andre setning* sier at loven skal bidra til at familietjenestens rolle i det forebyggende arbeidet styrkes. Dette understreker familietjenestens karakter som forebyggende, der alt arbeid kan sies å være forebyggende, enten det er for å forebygge parkonflikt, bidra til bedre familierelasjoner før og etter brudd, eller styrke barns oppvekstvilkår. *Andre setning* løfter også fram en mer konkret del av det forebyggende arbeidet: samarbeid med andre tjenester, og understreker familietjenesten som en viktig bidragsyter til et helhetlig tjenestetilbud til familier, barn og unge. I familievernkontorloven § 1 står det at familievernkontorene «bør» drive utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Lovfesting av at tjenesten «skal» samarbeide (se § 2), vil innebære en plikt og forventning til tjenesten om å prioritere samhandling og samarbeid med andre tjenester i større grad enn i dag.

Til § 2 Familietjenestens oppgaver og arbeidsformer

Bestemmelsen svarer i stor grad til gjeldende lov § 1, men angir tydeligere hvilke oppgaver familietjenesten skal utføre. Slik tydeliggjøring vil bidra til at virksomheten ved de enkelte familiekontorene bygger på et fast og felles rammeverk, og at kravene til innretning og prioriteringer av oppgaver og tiltak er felles for hele tjenesten. Bestemmelsen innebærer også en sterkere prioritering av det forebyggende arbeidet i tjenesten. Første og andre ledd angir overordnet hva familietjenestens oppgaver skal være.

Første ledd første punktum svarer til gjeldende lov § 1 første ledd andre punktum, men understreker at tjenestens hovedoppgave er å gi tilbud til personer som har familierelaterte problemer. *Andre punktum* fastsetter at familietjenesten skal arbeide forebyggende. Tilsvarende bestemmelse finnes ikke i gjeldende lov. Den nye bestemmelsen vil understreke familietjenestens karakter som forebyggende, der alt familietjenestearbeid anses som forebyggende fordi det kan bidra til at relasjonelle problemer enten ikke oppstår, eller at de ikke fester seg eller tiltar. En viktig del av det forebyggende arbeidet er samarbeid med andre tjenester og utadrettet virksomhet, se femte og sjette ledd.

Andre ledd er nytt og understreker at en vesentlig del av familietjenestens oppgaver er å bistå foreldre slik at de kan styrke samarbeidet om barna. Tjenesten skal gi foreldre informasjon og veiledning om barns rettigheter og behov ved samlivsbrudd og i foreldretvister. Dette er oppgaver tjenesten ivaretar også i dag, for eksempel ved mekling og i foreldresamarbeidssaker, men oppgavene tydeliggjøres gjennom en egen lovbestemmelse.

Tredje ledd er en videreføring av gjeldende lov § 1 første ledd tredje og fjerde punktum. Bestemmelsen er oppdatert som følge av utvalgets forslag om å innføre foreldresamtale, se kapittel 12, og fastslår at familietjenesten skal gjennomføre foreldresamtale og mekling etter regler i ekteskapsloven og barneloven.

Fjerde ledd er nytt og understreker at familietjenesten skal gi tilbud til barn. Dette tilbudet kan for eksempel være rådgivning og behandling. Fjerde ledd lovfester også at barn skal få tilbud om samtale når foreldre møter til foreldresamtale og til mekling. Se omtale i kapittel 18, denne lovens § 3 og forslag til endring i barneloven § 31.

Femte ledd er nytt og fastsetter at familietjenesten skal samarbeide med andre tjenester. Gjennom femte ledd får familietjenesten en plikt til samarbeid med andre tjenester når det er nødvendig og tjenlig for å gi foreldre og barn helhetlig bistand. Dette innebærer at familietjenes-

ten skal legge til rette for god samhandling og bidra til at familier med sammensatte og komplekse utfordringer i sitt familieliv får helhetlige tilbud, i samarbeid med andre tjenester og/eller på grunnlag av henvisning fra andre tjenester. I hvilken grad slikt samarbeid skal foregå og hvilken form det skal ha, må følge av tjenestens faglige skjønn. Samarbeid trenger ikke å være knyttet til enkeltsaker, men kan også innebære at familietjenesten gir andre familierettede tjenester informasjon og veiledning om familie- og relasjonsrelaterte tema, tjenestens tilbud og arbeidsmetoder.

Sjette ledd fastsetter at familietjenesten skal gi informasjon og veiledning til befolkningen og andre tjenester om familietema og relasjonelle tema og om betydningen av at barn og unge har trygge familie- og oppvekstvilkår. Bestemmelsen innebærer en prioritering og styrking av familietjenestens utadrettede virksomhet, ved at dette blir en oppgave tjenesten «skal» gjennomføre; i dag «bør» tjenesten drive utadrettet virksomhet, se gjeldende lov § 1 andre ledd. Se for øvrig femte ledd om samarbeid med andre tjenester. Slikt samarbeid kan også kategoriseres som utadrettet virksomhet.

Til § 3 Hvem kan henvende seg til familietjenesten. Barns rett til deltakelse

Første ledd tilsvarer gjeldende lov § 1 tredje ledd, men er noe omskrevet. Bestemmelsen understreker at familier, par, barn og enkeltpersoner kan henvende seg direkte til familietjenesten. Det er framhevet at også barn kan henvende seg til tjenesten. Familietjenesten er et lavterskeltilbud som ikke krever henvisning, men andre tjenester kan formidle kontakt med familietjenesten for personer som kan ha nytte av tilbudet.

Andre ledd er nytt og gir barn rett til å benytte seg av familietjenestens tilbud. Det er ikke nødvendig at foreldrene eller andre med foreldreansvar samtykker til dette. Dersom familietjenesten vil gi barnet tilbud om klinisk behandling, gjelder pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 tilsvarende. Denne bestemmelsen gjelder samtykke til helsehjelp på vegne av barn. Det vises til omtale i kapittel 18.

Til § 4 Organisering og ansvar

Første ledd er nytt og fastsetter at departementet og Barne-, ungdoms- og familieetaten er familietjenestemyndighet. Familietjenesten ledes av departementet. Det følger av alminnelige prinsipper for delegasjon at departementet kan delegere hele eller deler av sin myndighet til Barne-, ungdoms- og familieetaten som underliggende instans.

Andre ledd fastsetter at familietjenestemyndigheten skal legge til rette for en tilgjengelig og nasjonalt likeverdig familietjeneste og fastsetter de organisatoriske, faglige og økonomiske rammene for tjenesten. Gjeldende lov § 2 gir ansvaret for familieverntjenesten til statlig regional familievernmyndighet. Etter ny § 4 vil det være opp til familietjenestemyndigheten hvilket forvaltningsnivå som skal ha ansvar for tjenesten. Utvalget legger til grunn at fagutvikling, forvaltningsansvar og driftsansvar fortsatt skal ligge i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familieetaten, men vil ikke lovfeste hvilket nivå i etaten som skal ha ansvar for de ulike oppgavene.

Tredje ledd svarer til gjeldende lov § 2 første ledd og fastsetter at familietjenestemyndigheten kan inngå avtaler om drift av familiekontor. Utvalget legger til grunn at det ikke bør inngås nye avtaler om drift med andre aktører enn de som i dag har avtaler om drift av familievernkontorer, men at bestående avtaler med de ideelle familievernkontorene videreføres, se kapittel 19. For de virksomheter som har avtale med familietjenestemyndigheten om drift av familiekontor, gjelder familietjenesteloven.

Fjerde ledd fastsetter at familietjenestemyndigheten kan inngå avtaler med egnede fagpersoner om å utføre oppgaver etter loven eller være tilsynsperson i foreldretvistsaker etter barneloven § 43 a. Dette kan for eksempel dreie seg om avtaler med eksterne meklere, se utvalgets drøfting i kapittel 12. Se for øvrig kapittel 11 der utvalget anbefaler at ordningen med støttet tilsyn under samvær vurderes overført til en annen tjeneste.

Femte ledd gir hjemmel for familietjenestemyndigheten til å gi forskrifter om organisering og drift av familietjenesten. Det kan også være aktuelt å fastsette kompetansekrav til eksterne meklere og tilsynspersoner.

Til § 5 Klientjournal og personvern

Bestemmelsen er noe omskrevet, men svarer til gjeldende lov § 11.

I *tredje og fjerde ledd* videreføres gjeldende rett: Det skal føres journal fra virksomheten, men ikke ved foreldresamtale og mekling. *Fjerde ledd andre punktum* fastsetter et unntak: Mekler skal skrive notat fra samtaler med barn. Notatet skal kun inneholde hva barnet har uttrykt om sitt syn på saken, og skal ikke inneholde meklers vurderinger eller lignende.

Femte ledd sier at journal og annen dokumentasjon med personopplysninger skal behandles i samsvar med reglene i personopplysningsloven og pasientjournalloven. Annen dokumentasjon kan være avtaler om foreldreansvar, bosted og samvær som foreldrene har inngått. Familietjenesten skal tilby foreldre som ønsker det, å oppbevare slike avtaler. Avtalene er ikke en del av en eventuell journal foreldrene har i familietjenesten, jf. også fjerde ledd som fastsetter at det ikke skal skrives journal fra foreldresamtale og mekling.

Sjette ledd fastsetter at familietjenestemyndigheten skal gi forskrifter om hva klientjournalen skal inneholde, hvordan den skal føres, og hvordan og hvor lenge den skal oppbevares.

Til § 6 Taushetsplikt

Første ledd fastsetter at ansatte i familietjenesten og andre som utfører oppgaver på vegne av familietjenesten, har taushetsplikt etter helsepersonelloven §§ 21 og 23. Dette er en videreføring av § 5 i gjeldende lov. Det er presisert at også andre som utfører oppgaver på vegne av familietjenesten, har taushetsplikt. Dette kan for eksempel gjelde eksterne meklere.

Andre ledd fastsetter at overtredelse av taushetsplikt etter denne loven kan straffes etter straffeloven § 209. Dette er en videreføring av gjeldende rett.

Til § 7 Samtykke til å gi informasjon

Første og andre ledd er noe omskrevet, men viderefører gjeldende lov § 6.

Det følger av § 6 over at ansatte i familietjenesten og andre som utfører oppgaver på vegne av familietjenesten, har taushetsplikt etter helsepersonelloven §§ 21 og 23. Helsepersonelloven § 23 sier at taushetsplikten etter § 21 ikke er til hinder for at opplysninger i enkelte tilfeller gis videre. Dette gjelder for eksempel når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre.

Tredje ledd er nytt. Bestemmelsen fastsetter at for personer over 16 år som ikke er i stand til å samtykke på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, demens eller psykisk utviklingshemming, kan nærmeste pårørende gi samtykke etter første ledd.

Fjerde ledd fastsetter at dersom tungtveiende interesser tilsier det, kan familietjenestemyndigheten bestemme at opplysningene skal være undergitt taushetsplikt selv om det foreligger samtykke etter andre og tredje ledd. Dette er en videreføring av gjeldende lov § 6 tredje ledd,

men avgjørelsesmyndigheten er lagt til familietjenestemyndigheten i stedet for til fylkesmannen.

Til § 8 Forskning og statistikk

Bestemmelsen viderefører gjeldende lov § 8. Gjeldende lov § 8 første ledd andre punktum om at opplysningene skal gis uten individualiserende kjennetegn er tatt ut. Dette medfører ingen endring i praksis; hensynet til anonymitet er godt ivaretatt gjennom annen lovgivning, herunder regler for godkjenning av forskningsprosjekter.

Til § 9 Klienters rett til innsyn i journal

Bestemmelsen viderefører gjeldende lov § 12 første til tredje ledd.

Til § 10 Foreldres rett til innsyn i barnets journal

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av gjeldende lov § 12 fjerde ledd. Foreldre eller andre som har foreldreansvaret til barn under 16 år har rett til innsyn i opplysninger som gjelder barnet. I motsetning til gjeldende lov gjør imidlertid § 10 unntak for de tilfeller der hensynet til barnets interesser tilsier at det ikke skal gis innsyn.

Andre ledd sier at dersom barnet motsetter seg at foreldre eller andre som har foreldreansvaret skal få innsyn i opplysninger i barnets journal, og ansvarlig behandler mener at barnets ønske bør respekteres, skal foreldrene ikke gis innsyn i disse opplysningene. Bestemmelsen viderefører gjeldende lov § 12 fjerde ledd andre punktum, men viderefører ikke den nedre aldersgrensen på 12 år for når barn kan nekte innsyn. Etter § 10 må også barn under 12 år som er i stand til å danne seg et syn på saken, bli spurt om de ønsker at foreldrene eller andre som har foreldreansvaret skal få innsyn i journalen.

Tredje ledd er nytt og gir hjemmel for at familietjenestemyndigheten kan bestemme at foreldre eller andre som har foreldreansvaret skal gis helt eller delvis innsyn i opplysningene selv om det ikke foreligger samtykke fra barnet etter andre ledd.

Fjerde ledd gir familietjenestemyndigheten hjemmel til å gi forskrifter om foreldres rett til innsyn i barnets journal.

Til § 11 Saksbehandling

Bestemmelsen viderefører gjeldende lov § 13.

Til § 12 Opplysningsplikt til barnevernet

Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende lov § 10.

Til § 13 Opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstjenesten og sosialtjenesten

Bestemmelsen er en videreføring av gjeldende lov § 9.

Til § 14 Lovens anvendelse på Svalbard

Bestemmelsen viderefører gjeldende lov § 14 og gir Kongen hjemmel til å gi forskrifter om lovens anvendelse på Svalbard. I forskrift 23. mai 2008 nr. 479 er det fastsatt at familievernkontorloven gjøres gjeldende for Svalbard. Utvalget legger til grunn at tilsvarende forskrift blir fastsatt med hjemmel i ny lov for familietjenesten.

Til § 15 Ikraftsetting og overgangsbestemmelser

Første ledd regulerer ikraftsetting av loven og oppheving av familievernkontorloven.

I *andre ledd* er det åpnet for å gi overgangsbestemmelser. Det kan for eksempel være aktuelt for å regulere forholdet til avtaler inngått med ideelle aktører.

Til §16 Endringer i andre lover

Bestemmelsen foreslår endringer i andre lover, se merknader under.

22.4 Merknader til endringer i andre lover

Til barneloven § 31 andre ledd

Bestemmelsen fastsetter barns rett til medvirkning og til å bli hørt før foreldrene tar avgjørelser om personlige forhold for barnet. *Fjerde punktum* er nytt og fastsetter at et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få tilbud om en samtale med ansatt i familietjenesten når foreldrene møter til foreldresamtale eller mekling. Samtalen er en selvstendig rett barnet har, og krever ikke samtykke fra foreldrene. Barn skal få tilbud om samtale ved den obligatoriske samtalen ved samlivsbrudd og når foreldre møter til obligatorisk mekling før de skal reise sak for retten i foreldretvist. Se omtale i kapittel 12 og i kapittel 18. Se også forslag til familietjenesteloven § 3.

Til barneloven § 51

Første ledd fastsetter at foreldre med felles barn under 16 år må møte til mekling før det kan reises sak om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, hvor barnet skal bo fast eller om samvær. Bestemmelsen har fått et tillegg om at foreldrene først må møte til foreldresamtale. Attest fra foreldresamtalen kan ikke brukes til å reise sak for retten. Foreldre som har gyldig attest fra foreldresamtale, se § 54, trenger ikke å møte til ny foreldresamtale før de starter mekling. Foreldre som vil reise sak, må først gjennomføre mekling. Som hovedregel må foreldrene mekle i seks timer, men departementet kan i forskrift gi regler som gjør unntak fra dette, se sjette ledd, § 54 og omtale i kapittel 12.

Andre ledd sier at gifte foreldre med felles barn under 16 år for å få separasjons- eller skilsmisseyve må møte til foreldresamtale. Foreldresamtalen erstatter den obligatoriske meklingstimen etter gjeldende andre ledd.

Tredje ledd sier at samboere med felles barn under 16 år må møte til foreldresamtale ved samlivsbrudd. Foreldresamtalen erstatter den obligatoriske meklingstimen etter gjeldende tredje ledd.

Fjerde ledd er nytt og sier at dersom foreldrene etter foreldresamtalen ikke er enige om avtaler for barnet, skal de få tilbud om mekling. Dette er en videreføring av gjeldende rett, der mekling også er frivillig etter den første timen.

Nåværende fjerde ledd blir nytt *femte ledd*.

Sjette ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrifter om foreldresamtale og mekling. Forskriftshjemmelen er noe endret ved at den åpner for å gi unntak fra plikten til å mekle i saker som mekler mener er uegnet for mekling. Dette kan for eksempel gjelde i saker der det er mistanke om vold eller store problemer som følge av rus eller psykiatri. Det må være opp til meklers skjønn å vurdere om saken er uegnet for mekling. Hvis mekler mener at saken er uegnet for mekling, kan mekler utstede attest uten at foreldrene har meklet i seks timer. I

forskriften kan departementet også gi regler om i hvilke tilfeller mekler kan skrive ut attest før det har gått seks timer. Dette kan for eksempel gjelde der den ene av foreldrene ikke møter. Det bør også åpnes for at mekler kan skrive ut attest før det har gått seks timer i tilfeller der mekler mener at det ikke er forsvarlig eller tjenlig å fortsette meklingen, for eksempel ved mistanke om vold eller omsorgssvikt.

Til barneloven § 52

Første ledd er nytt og fastsetter at formålet med foreldresamtalen er å gi foreldrene et godt grunnlag for det videre foreldresamarbeidet. Alle foreldre må møte til foreldresamtale ved samlivsbrudd. Noen trenger mye informasjon og veiledning. Andre har allerede inngått avtale om hvor barnet skal bo og om samværsordninger. Innholdet i foreldresamtalen må tilpasses det enkelte foreldrepars behov. Se nærmere om foreldresamtalen i kapittel 12.

Nåværende første ledd blir nytt *andre ledd*. Bestemmelsen er uendret. Foreldre som vil bringe sak inn for retten, må møte til mekling. I slike tilfeller vil formålet med meklingen fortsatt være at foreldrene kan komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvaret, om hvor barnet skal bo fast og om samvær, framfor å bringe saken inn for retten. Foreldre som etter foreldresamtalen ikke er enige om avtaler for barnet, skal få tilbud om mekling, med mål om å komme fram til avtaler om hvor barnet skal bo eller om samvær.

Til barneloven § 53

Bestemmelsen er endret i tråd med utvalgets forslag om å innføre foreldresamtale ved samlivsbrudd. Det er presisert at foreldre skal møte personlig og samtidig til foreldresamtalen, slik regelen er for mekling.

Mekler kan gjøre unntak fra foreldrenes plikt til å møte personlig og samtidig. Ordlyden er endret for å ta høyde for at bestemmelsen ikke bare omfatter dem som mekler, men også dem som gjennomfører foreldresamtale. I praksis er dette de samme fagpersonene i familietjenesten. I enkelte tilfeller kan det også være oppnevnt eksterne meklere. I så fall omfattes de også av bestemmelsen.

Til barneloven § 54

Første ledd er nytt og fastsetter at foreldrene skal få attest når de har gjennomført foreldresamtale. Denne attesten kan brukes til å søke om separasjon eller skilsmisse, og til å søke om utvidet barnetrygd. Den kan ikke brukes til å reise sak for retten. Se omtale i kapittel 12.

Andre ledd er endret. Partene må møte til mekling i seks timer før de kan få meklingsattest som kan brukes til å reise sak for retten. Det vises til omtale i kapittel 12. Se også merknader til § 51 om hjemmelen for å gi forskrift om mekling; blant annet kan det gis bestemmelser om at mekler kan skrive ut attest tidligere hvis han eller hun vurderer at saken er uegnet for mekling eller at attest av andre grunner bør skrives ut før foreldrene har meklet i seks timer.

Til ekteskapsloven § 26

Bestemmelsen er oppdatert som følge av at den obligatoriske meklingstimen erstattes med en obligatorisk foreldresamtale. Se merknader til endringer i barneloven.

Til ekteskapsloven § 26 a

Bestemmelsen er endret for å ta høyde for at bestemmelsen ikke bare omfatter meklere, men også ansatte i familietjenesten som gjennomfører foreldresamtale. I praksis er dette de samme

fagpersonene. I enkelte tilfeller kan det også være oppnevnt eksterne meklere. I så fall omfattes de også av bestemmelsen og har oppmerksomhetsplikt, meldeplikt og opplysningsplikt til barneverntjenesten.

Til barnetrygdloven § 9 femte ledd

Bestemmelsen er oppdatert som følge av at den obligatoriske meklingstimen erstattes med en obligatorisk foreldresamtale. For at utvidet barnetrygd skal kunne tilstås etter samlivsbrudd mellom samboere med felles barn under 16 år, må det legges fram attest for gjennomført foreldresamtale.

23 Lovutkast

23.1 Forslag til ny lov om familietjenesten

§ 1. Lovens formål

Loven skal sikre at enhver som har familierelaterte problemer, får nødvendig hjelp og behandling. Loven skal bidra til å styrke familierelasjoner og til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i tjenestens arbeid. Barns rett til medvirkning skal sikres.

Loven skal bidra til et likeverdig familietjenestetilbud i hele landet, kvalitet i tjenesten, et tilbud som er tilpasset brukernes behov, og som er tilgjengelig og gratis. Videre skal loven bidra til at familietjenestens rolle i det forebyggende arbeidet styrkes, og til at familier, barn og unge får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

§ 2. Familietjenestens oppgaver og arbeidsformer

Familietjenesten skal tilby rådgivning og behandling til familier, par og enkeltpersoner med familierelaterte problemer og relasjonelle vansker, kriser og konflikter. Tjenesten skal arbeide forebyggende.

Familietjenesten skal bistå foreldre som har konflikter eller vansker med å samarbeide om sine barn, slik at de kan styrke foreldresamarbeidet og ivareta barnas behov for omsorg og kontakt med begge foreldre. Tjenesten skal legge til rette for at alle foreldre mottar informasjon og veiledning om barns rettigheter og behov ved samlivsbrudd og foreldretvister.

Familietjenesten gjennomfører foreldresamtale etter ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51 og mekling etter ekteskapsloven § 26 og barneloven §§ 51 og 61 første ledd nr. 2. Tjenesten skal også bistå der retten oppnevner en ansatt fra familietjenesten etter barneloven § 65 a.

Familietjenesten skal tilby rådgivning og behandling til barn som har vansker i familien, og samtale der foreldre ved samlivsbrudd eller foreldrekonflikter møter til foreldresamtale og til mekling.

Familietjenesten skal samarbeide med andre tjenester der det er nødvendig og tjenlig for å gi foreldre og barn helhetlig bistand.

Familietjenesten skal gi informasjon og veiledning til befolkningen og andre tjenester om familietema og relasjonelle tema, og om betydningen av trygge familie- og oppvekstvilkår for barn og unge.

§ 3. Hvem kan henvende seg til familietjenesten. Barns rett til deltakelse

Familier, par, barn og enkeltpersoner kan henvende seg direkte til familietjenesten, eller få tilbud om bistand på grunnlag av henvisning fra andre tjenester.

Barn har rett til å benytte seg av tilbud om samtale med mekler uten samtykke fra foreldrene eller andre med foreldreansvar. Barn har også rett til å få annen rådgivning fra familietjenesten uten samtykke fra foreldrene eller andre med foreldreansvar. Dersom familietjenesten vil gi barnet tilbud om klinisk behandling, gjelder pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 tilsvarende.

§ 4. Organisering og ansvar

Departementet og Barne-, ungdoms- og familieetaten er familietjenestemyndighet etter loven her. Familietjenesten ledes av departementet.

Familietjenestemyndigheten skal legge til rette for en tilgjengelig og nasjonalt likeverdig familietjeneste og fastsetter de organisatoriske, faglige og økonomiske rammene for tjenesten.

Familietjenestemyndigheten kan inngå avtaler om drift av familiekontorer. Denne loven gjelder for virksomheter som har avtale med familietjenestemyndigheten om drift av familiekontorer.

Familietjenestemyndigheten kan inngå avtaler med egnede fagpersoner om å utføre oppgaver etter loven eller å være tilsynsperson i foreldretvistsaker etter barneloven § 43 a.

Familietjenestemyndigheten kan gi forskrifter om organisering og drift av familietjenesten, herunder kompetansekrav for fagpersoner som nevnt i fjerde ledd.

§ 5. Klientjournal og personvern

Familietjenesten skal ha et arkiv- og journalsystem.

Lederen ved det enkelte familiekontor er journalansvarlig.

Ansvarlige behandlere ved familiekontorene eller andre som utfører oppdrag på vegne av familietjenesten, plikter å føre klientjournal etter fastsatte regler for virksomheten.

Plikten til å føre journal gjelder ikke ved foreldresamtale og mekling etter ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51. Mekler skal likevel skrive notat fra samtaler med barn som formidler barnets syn.

Journal og annen dokumentasjon med personopplysninger skal behandles i samsvar med reglene i personopplysningsloven og pasientjournalloven.

Familietjenestemyndigheten gir forskrifter om hva klientjournalen skal inneholde, hvordan klientjournal skal føres og oppbevares, og oppbevaringstiden.

§ 6. Taushetsplikt

Ansatte i familietjenesten og andre som utfører oppgaver på vegne av familietjenesten, har taushetsplikt etter helsepersonelloven §§ 21 og 23 med mindre noe annet går fram av loven her.

Overtredelse av taushetsplikt etter denne loven kan straffes etter straffeloven § 209.

§ 7. Samtykke til å gi informasjon

Taushetsplikt etter § 6 er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for den opplysningene direkte gjelder, eller for andre i den utstrekning den som har krav på taushet, samtykker.

Foreldre eller andre med foreldreansvar må samtykke hvis opplysninger om barn under 16 år skal gjøres kjent for andre. Når barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal foreldrene eller andre med foreldreansvaret gi barnet informasjon og anledning til å si sin mening før de avgjør om samtykke skal gis. Det skal legges vekt på hva barnet mener, i samsvar med barnets alder og modenhet. Er barnet mellom 12 og 16 år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener.

For personer over 16 år som ikke er i stand til å samtykke på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, demens eller psykisk utviklingshemming, kan nærmeste pårørende etter pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3 bokstav b gi samtykke etter første ledd.

Dersom tungtveiende interesser tilsier det, kan familietjenestemyndigheten bestemme at opplysningene skal være undergitt taushetsplikt selv om det foreligger samtykke etter andre og tredje ledd.

§ 8. Forskning og statistikk

Familietjenestemyndigheten kan bestemme at opplysninger kan eller skal gis til bruk for forskning og statistikk, og at det kan skje uten hinder av taushetsplikt.

Til vedtak som nevnt i første ledd kan det knyttes vilkår. Den som mottar opplysningene har taushetsplikt og straffansvar etter denne lov.

Familietjenestemyndigheten kan gi forskrifter om bruk av taushetsbelagte opplysninger i forskning og statistikk.

§ 9. Klienters rett til innsyn i journal

Klienter har rett til innsyn i klientjournal for de opplysninger som direkte bare gjelder vedkommende.

Innsyn kan nektes dersom det av hensyn til klientens helse, eller forhold til personer som står klienten nær, ikke er tilrådelig. Nektes innsyn, kan klienten be om at opplysningene gjøres kjent for en representant han eller hun peker ut.

§ 10. Foreldres rett til innsyn i barnets journal

Foreldre eller andre med foreldreansvar til barn under 16 år har rett til innsyn i opplysninger som gjelder barnet, i barnets journal, med mindre hensynet til barnet interesser tilsier at det ikke skal gis innsyn.

Dersom barnet motsetter seg at foreldre eller andre med foreldreansvaret skal få innsyn i opplysninger i barnets journal, og ansvarlig behandler mener at barnets ønske bør respekteres, skal foreldrene ikke gis innsyn i disse opplysningene.

Dersom foreldre eller andre med foreldreansvaret er uenig i beslutningen, kan familietjenestemyndigheten bestemme at det skal gis helt eller delvis innsyn i opplysningene selv om det ikke foreligger samtykke fra barnet etter andre ledd.

Familietjenestemyndigheten kan gi forskrifter om foreldres rett til innsyn i barnets journal.

§ 11. Saksbehandling

Der ikke annet går fram av denne loven, gjelder forvaltningslovens regler.

For familiekontorene som ikke går inn under definisjonen i forvaltningsloven § 1 andre punktum, får ikke forvaltningsloven § 2 andre ledd anvendelse.

§ 12. Opplysningsplikt til barnevernet

Fagpersonell i familietjenesten skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Fagpersonellet skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,
- c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- d) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Fagpersonellet plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.

§ 13. Opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstjenesten og sosialtjenesten

Fagpersonell i familietjenesten skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som bør føre til tiltak fra den kommunale helse- og omsorgstjenesten eller sosialtjenesten, og skal av eget tiltak gi den kommunale helse- og omsorgstjenesten og sosialtjenesten opplysninger om slike forhold. Opplysninger kan likevel bare gis etter samtykke fra klienten, eller så langt opplysningene ellers kan gis uten hinder av taushetsplikt.

Uten hinder av taushetsplikt etter § 6 skal fagpersonell i familietjenesten av eget tiltak gi opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstjenesten når det er grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 10-3. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av helse- og omsorgstjenesteloven, plikter fagpersonell i familietjenesten å gi slike opplysninger.

§ 14. Lovens anvendelse på Svalbard

Kongen kan gi forskrifter om lovens anvendelse på Svalbard.

§ 15. Ikraftsetting og overgangsbestemmelser

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Fra samme dato blir lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer opphevet.

Overgangsbestemmelser ---

§ 16. Endringer i andre lover

Med virkning fra lovens ikrafttredelse gjøres følgende endringer i andre lover:

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 31 andre ledd skal lyde:

Eit barn som er fylt sju år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få informasjon og høve til å seie meininga si før det blir teke avgjerd om personlege forhold for barnet, mellom anna om foreldreansvaret, kvar barnet skal bu fast og samvær. Meininga til barnet skal bli vektlagt etter alder og modning. Når barnet er fylt 12 år, skal det leggjast stor vekt på kva barnet meiner. *Eit barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få tilbod om ein samtale med ein tilsett i familietenesta når foreldra møter til foreldresamtale og mekling etter føresegna i § 51 og ekteskapslova § 26. Barnet har rett til å ta imot tilbodet utan samtykke frå foreldra eller andre som har foreldreansvar.*

§ 51 skal lyde:

§ 51. Kven skal møte til foreldresamtale og til mekling

Foreldre med felles barn under 16 år må møte *til foreldresamtale* og til mekling før det vert reist sak om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, kvar barnet skal bu fast eller om samvær.

Giftede foreldre med felles barn under 16 år må for å få separasjonsløyve eller skilsmisселøyve etter ekteskapslova §§ 20 og 22, ha møtt *til foreldresamtale* jf. ekteskapslova § 26.

Sambuarar med felles barn under 16 år skal ved samlivsbrot møte *til foreldresamtale*.

Dersom foreldra etter foreldresamtalen ikkje er samde om avtaler for barnet, skal dei få tilbod om mekling.

Foreldre som ikkje er samde om at barnet skal flytte, må møte til mekling.

Departementet kan gje forskrifter om *foreldresamtale* og mekling, også om unntak *frå plikta til å mekle i saker som meklar meiner er ueigna for mekling.*

§ 52 skal lyde:

§ 52. Føremålet med og innhaldet i foreldresamtalen og i meklinga

Føremålet med foreldresamtalen er å gje foreldra eit godt grunnlag for det vidare foreldresamarbeidet.

Føremålet med meklinga er å få foreldra til å kome fram til ei skriftleg avtale om foreldreansvaret, om kvar barnet skal bu fast og om samvær. Partane bør gjerast kjende med dei viktigaste økonomiske konsekvensane som avtala fører med seg.

§ 53 skal lyde:

§ 53. Frammøte

Foreldra skal møte personleg og samstundes *til foreldresamtale* og til mekling. Den *tilsette i familietenesta* kan likevel avgjere at dei skal møte kvar for seg dersom det er tenleg. Den *tilsette* kan i særlege høve gje løyve til at ein eller begge partar møter saman med ein fullmektig.

§ 54 skal lyde:

§ 54. Attest etter foreldresamtale og etter mekling

Det skal skrivast ut attest etter gjennomført foreldresamtale. Attesten er gyldig i seks månader.

Det skal skrivast ut meklingsattest når partane har møtt til mekling i seks timar. Attesten er gyldig i seks månader.

I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap gjøres følgende endringer:

§ 26 skal lyde:

§ 26. Foreldresamtale mv.

Ektefeller med felles barn under 16 år, skal i saker om separasjon og skilsmisse etter §§ 20 og 22 møte til *foreldresamtale* før saken bringes inn for retten eller fylkesmannen, jf § 27. Formålet med *foreldresamtalen* er å gi foreldrene et godt grunnlag for det videre foreldresamarbeidet. Dersom foreldrene etter *foreldresamtalen* ikke er enige om avtaler for barnet, skal de få tilbud om mekling. Barneloven §§ 52 til 54 gjelder tilsvarende. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om hvem som kan foreta *foreldresamtale* etter første punktum.

Foreldresamtale etter første ledd kreves ikke når saken allerede er brakt inn for retten med påstand om skilsmisse etter § 23 eller oppløsning etter § 24. *Foreldresamtale* og orientering er heller ikke nødvendig når sak reises av vergen etter § 28 andre ledd.

Ektefellene plikter å møte personlig dersom ikke tvingende grunner er til hinder for det. Når *foreldresamtale* har vært forsøkt, skal det gis en bevitnelse om dette. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om unntak fra plikten til å møte til *foreldresamtale*. Departementet fastsetter også regler om vilkårene for at det kan gis bevitnelse om at *foreldresamtale* er forsøkt.

Den som gjennomfører *foreldresamtale*, har taushetsplikt om det som kommer fram om personlige forhold i forbindelse med oppdraget. Lov [XXX] om familietjenesten §§ 6, 7 og 12 gjelder tilsvarende.

Departementet kan gi nærmere regler om *foreldresamtalens* innhold, og om innkallingen og fremgangsmåten.

§ 26 a skal lyde:

§ 26 a. Opplysningsplikt til barnevernet

Ansatte i familietjenesten og andre som utfører oppdrag for familietjenesten skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten.

Ansatte i familietjenesten og andre som utfører oppdrag for familietjenesten, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

- a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt,
- b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling, eller at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring,

- c) når et barn viser alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller en annen form for utpreget normløs atferd,
- d) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Ansatte i familietjenesten og andre som utfører oppdrag for familietjenesten, plikter også å gi opplysninger etter pålegg i samsvar med barnevernloven § 6-4.

I lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd gjøres følgende endringer:

§ 9 femte ledd skal lyde:

For at utvidet barnetrygd skal kunne tilstås etter samlivsbrudd mellom samboere med felles barn under 16 år, må det legges fram *attest for gjennomført foreldresamtale*.

Referanser

- Aarseth, H. (2008). *Hjemskapingens moderne magi*. Ph.d. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Aarseth, H. (2018). Familie og intimitet i endring – sosiologiske perspektiver. *Fokus på familien* 02/2018.
- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Andenæs, A. (2015). *Foreldreskap i ulike faser*. Et notat til Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), 10. desember 2015.
- Andersen, S.R. og Lorås, L. (2019). *Den historiske utviklingen av familierapien som fagfelt*. VID vitenskapelige høgskole. VID Rapport 2019/4. Rapporten er lagt ved som digitalt vedlegg til denne utredningen på regjeringen.no.
- Ask, H. og Kjeldsen, A. (2015). *Samtaler med barn*. Folkehelseinstituttet.
- Ask, K. og Bang-Svendsen, S. H. (2014). *Bug or feature. Seksuell trakassering i online dataspill*. NTNU.
- Axelsson, R. og Axelsson, S. B. (2006). Integration and collaboration in public health – a conceptual framework. *International Journal of Health Planning and Management*, 21(1), 75–88.
- Bakken, A. (2016). *Ungdata 2016. Nasjonale resultater*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Bakken, A. (2017). *Ungdata 2017. Nasjonale resultater*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Bakken, A. (2018). *Ungdata 2018. Nasjonale resultater*. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet.
- Bakken, A. (2019). *Ungdata 2019. Nasjonale resultater*. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Oxford, England: Prentice-Hall.

- Barne- og familiedepartementet. (1991). *Familievernet i Norge*. Skrevet av Svein Takle på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet. Kristiansand.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). Brev til familievernkontoret Gjøvik 23. januar 2006.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2008). *Rundskriv Q-02/2008 Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven*.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Tiltak for å redusere antall barnelovsaker for domstolene*. Rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2014). *En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017)*.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015). *Barn som lever i fattigdom – Regjeringens strategi (2015–2017)*.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2018). *Trygge foreldre – trygge barn*. Regjeringens strategi for foreldrestøtte (2018–2021).
- Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. (2010). *Vold i nære relasjoner. Familievernets skriftserie nr. 1/2010*.
- Barne-, ungdoms og familiedirektoratet. (2013). *Robuste samliv: Forskningsoppdrag om kunnskapsstatus og evalueringsverktøy for foreldrestøttende tiltak i Norden*. Utarbeidet av Rambøll på vegne av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2014). *Dimensjonering og organisering av familieverntjenestene – En evaluering*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2016). *Familievernets historie. Oppstart og etablering av tjenesten*. Skrevet av Tone Kummen på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017a). *Evaluering av ordningen om samvær med tilsyn – beskyttet og støttet tilsyn. Barneloven § 43 a. 01/2017*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017b). *Fagutviklingsplan – Familievernets arbeid med prioriterte områder*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017c). *Forebygging i familievernet*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017d). *Samfunnsøkonomisk analyse av kompetansehevingstiltak i barnevernet*. Utarbeidet av Oslo Economics på vegne av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018a). *Årsrapport 2017*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018b). *Opptappingsplan for samtaler med barn i mekling*.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018c). *Mandat for Bufetats spisskompetansemiljø for familievernets arbeid med vold i nære relasjoner*.

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019). Årsrapport 2018.
- Barne-, ungdoms- og familieetaten region øst. (2014). *Gode relasjoner – vårt oppdrag*. Prosjekt-rapport Familievernet Region øst.
- Barne-, ungdoms- og familieetaten. *Et synlig familievern. Kommunikasjonsstrategi for familievernet 2018–2022*.
- Barneombudet. (2012). *Barnas stemme stilner i stormen. En bedre prosess for barn som opplever sam-livsbrudd*.
- Berg, B. (2010). *Eksilets stoppesteder. Fra flukt og asyl til integrering og transnasjonale liv*. Ph.D, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap. Trondheim: NTNU.
- Berg, B. (2011). «Lost in translation?» Om kulturell brobygging og bruk av tolk som kom-munikasjonshjelpemiddel, i: Berg, B. og Ask, T.A.: *Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, B. og Ask, T.A. (2011). *Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, B. og Tronstad, K. R. (2015). *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. Trondheim/Oslo: NTNU Samfunnsforskning/HiOA.
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G.M.D., Garvik, M. og Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter: Innvandreres møter med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning.
- Berg, B. (2018). Kommunikasjon via tolk – faglighet, rettssikkerhet, makt og avmakt. Kapittel 7 i Berg et al. (2018). *Marginalitet, sårbarhet, mestring. Metodiske utfordringer i praksisnær forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, B., Haugen, G.M.D., Elvegård K. og Kermit P. (2018). *Marginalitet, sårbarhet, mestring. Metodiske utfordringer i praksisnær forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Blandhol, S. og Köhler-Olsen, J. (2018). *Juridisk utredning av ordningen samvær med støttet tilsyn*. Utredningen er utført på oppdrag fra Barne- ungdoms og familiedirektoratet. Oslo.
- Brandt, B. og Kvande, E. (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universi-tetsforlaget.
- Brandtzæg, B.A. (2006). *Evaluering av forsøk med interkommunale barnevern*. Rapport nr. 229, Telemarksforsking-Bø.
- Brodtkorb, E., Businaro, N., Farstad, G.R., Glavin, K., Herland, M.D., Voldner, N. (2018). *Styrket og tidligere tilbud til småbarnsforeldre. Systematisk samarbeid mellom helsestasjon og fami-lievernkontor. Evaluering av Tiltak 26 i «En god barndom varer livet ut». Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017)*. VID Rapport 2018 / 2.
- Brugha, T.S., Morrell, C.J., Slade, P., & Walters, S.J. (2011). Universal prevention of depres-sion in women postnatally: cluster randomized trial evidence in primary care. *Psychological Medicine*, 41, 739–748.
- Bråten, B. og Sønsterudbråten, S. (2016). *Foreldreveiledning – virker det? En kunnskapsstatus*. Fafo-rapport 2016:29.

- Buchanan, A. og Flouri, E. (2007). *UK Data Archive Study Number 6075 – Involved Grandparenting and Child Well-Being*.
- Buchanan, A. og Rotkirch, A. (2016). *Grandfathers: Global Perspectives*. London: UK: Palgrave Macmillan.
- Bukve, O. og Kvåle, G. (2014). *Samhandling og kvalitet i helseorganisasjonar*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bulling, I.S. (2016). *Stepping through the door – exploring low-threshold services in Norwegian family centres*. Nord University, Steinkjer, Norway.
- Bulling, I.S. og Berg, B. (2018). «It's our children!» Exploring intersectorial collaboration in family centres. *Child & Family Social Work*. 2018; 23:726–734.
- Bulling, I.S. (2019). *Exploring Family Centres. Creating Accessible and Integrated Family Support*. Ph.d., Social Sciences, NTNU.
- Conger, R.D. og Donnellan, M.B. (2007). An Interactionist Perspective on the Socioeconomic Context of Human Development. *Annual Review of Psychology*. Vol. 58:175–199. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085551>
- Dahl, S., Følling, L. og Gulbrandsen, O.R. (1983). Registrering av fysisk vold i familier: En undersøkelse foretatt ved familierådgivningskontorene i Oslo. *Fokus på familien*, (11), 219–226.
- Dearing, E., McCartney, K., og Taylor, B. A. (2006). Within-child associations between family income and externalizing and internalizing problems. *Developmental Psychology*, 42(2), 237–252.
- Doepke, M. og Zilibotti, F. (2014). *Parenting with Style: Altruism and Paternalism in Intergenerational Preference Transmission*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Dokument 16 (2011–2012) *Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven*.
- Dokument 1 (2012–2013) *Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2011*.
- Dommermuth, L., Hart, R. K., Lappegård, T., Rønsen, M. og Wiik, K. Aa. (2015). *Kunnskapsstatus om fertilitet og samliv i Norge*. SSB Rapporter 2015/31.
- Domstoladministrasjonen. (2019). *Nasjonale veileder for behandling av foreldretvister*. Først utarbeidet i 2016 av en prosjektgruppe ledet av tingrettsdommer Inger Bonnie Gjerde. Videreutviklet og oppdatert i 2019 av tingrettsdommer Rikke Lassen.
- Domstoladministrasjonen. (2019). *Årsrapport 2018*.
- Ekeland, T.-J. (1994). *Skilte foreldre. Om samlivsbrot og foreldremekling*. Oslo, Samlaget.
- Ekeland, T.-J. og Myklebust, V. (1996). Skilsmissemekling: Modellar og perspektiv. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* Vol 34, side 297–303.

- Ekeland, T.-J. og Myklebust, V. (1996). *Foreldremekling. Meklarperspektivet*. Volda: Høgskulen i Volda og Møreforskning Volda.
- Ekeland, T.-J. og Myklebust, V. (1997). *Foreldremekling. Brukarperspektivet*. . Volda: Høgskulen i Volda og Møreforskning Volda.
- Ekeland, T.-J. (2010). Mekling – en kontekstuell modell. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. Vol 47, nr. 8, side 734–742.
- Ellingsæter, A. L. , Noack T. og Rønsen M. (1997). Sosial ulikhet blant kvinner: Polarisering, utjevning eller status quo? *Tidsskrift for samfunnsforskning* 38:33–69.
- Elvsaa, I.-K.Ø., Stoinska-Schneider, A., Smedslund, G. (2018). *Terapeutveiledet internettbehandling ved psykiske lidelser – en fullstendig metodevurdering*. Folkehelseinstituttet.
- Enerhaugen familievernkontor. (2016). *Arbeid med vold på familievernkontorene. Muligheter, utfordringer og dilemmaer*. Prosjektrapport fra Enerhaugen familievernkontor januar 2016.
- Enjolras, B., Rasmussen, T. og Steen-Johnsen, K. (2014). *Status for yringsfriheten i Norge*. Institutt for samfunnsforskning.
- Evans, G. W., Gonnella, C., Marcynyszyn, L. A., Gentile, L., og Salpekar, N. (2005). The role of chaos in poverty and children's socioemotional adjustment. *Psychological Science*, 16(7), 560–565.
- Evenshaug O. og Hallen D. (1997). *Familiepedagogikk*. Ad Notam Gyldendal.
- FNs barnekomité. (2009). *Generell kommentar nr. 12. Barnets rett til å bli hørt*.
- FNs barnekomité. (2018). *Avsluttende merknader til Norges kombinerte femte og sjette periodiske rapport*.
- Finch, J. (2007). Displaying Families. *SAGE journals*. Volume:41, issue 1, page(s): 65–81.
- Folberg, J. og Taylor, A. (1984). *Mediation – A comprehensive guide to resolving conflicts without litigation*. San Francisco, Josey-Bass.
- Foster, E. M. (2002). How economists think about family resources and child development. *Child Development*, 73(6), 1904–1914.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism: the third logic*. Cambridge: Polity Press.
- Futsæter, K.-A. (2015). *Medieutviklingen: Fra de store medietrendene til Wearables & The Internet of Things (IOT) innlegg på: Folks medievaner og uvaner*, 17. september 2015.
- Gamst, M. og Martinussen, M. (2012). *Familiens hus/familiesenter – en nasjonal kartleggingsundersøkelse av norske kommuner*. Rapport 3. RKBU Nord, Universitetet i Tromsø.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Grasaasen, A. og Michaelsen, H.C. (2019). *Dagens utdanningstilbud for familievernet*. VID vitenskapelige høgskole. VID Rapport 2019/5. Rapporten er lagt ved som digitalt vedlegg til denne utredningen på regjeringen.no.

- Gullestad, M. (1996). From obedience to negotiation: dilemmas in the transmission of values between the generations in Norway. *The journal of the Royal Anthropological Institute*, Vol. 2, No. 1 (Mar., 1996), pp. 25–42
- Gärtner, K. og Heggland, J. E. (2013). *Adopterte barn, ungdom og voksne: en kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av helsetjenester*. Folkehelseinstituttet, Rapport 2013: 8.
- Haavind, H. (2006.) Midt i tredje akt? Fedres deltakelse i det omsorgsfulle foreldreskap. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 43(7), s 683–693.
- d’Haenens, L. et al. (2013). *How to cope and build online resilience?* EU Kids Online.
- Halvorsen, A. og Norstoga, S. (2013). Fagutvikling på arbeidsplassen, i: Elsa Døhlie og Anne Marie Støkken: *Fagutvikling i velferdstjenester*. Universitetsforlaget. Referert i Peter Hjort, 2018.
- Hansen, M.B. (udat.). *Familiens hus – en samhandlingsmodell*. Foredrag.
- Hauge, I., Hendriks, C., Hokstad, Ø. og Hustoft, A.G. (1999). *Standard for begreper og kjennemerker knyttet til familie- og husholdningsstatistikken*. SSB: Notater 99/44. Statistisk sentralbyrå.
- Helle, J. (2008). *Ressurshåndbok for familievern i arbeid med familievold*. Bjørgvin familierådgivningskontor.
- Helsedirektoratet. (2018). *Nasjonal retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom*.
- Heltne, U. og Steinsvåg, P.Ø. (2011). *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Herlofson, K. og Daatland, S.O. (2016). *Forskning om familiegenerasjoner. En kunnskapsstatus*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Rapport nr. 2/16.
- Holter, H., Henriksen H.V., Gjertsen, A. og Hjort, H. (1975). *Familien i klassesamfunnet*. Oslo: Pax.
- Holter, Ø.G. og Aarseth, H. (1993). *Menns livssammenheng*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Hood, C. og Margetts, H.Z. (2007). *The Tools of Government in the Digital Age*. Palgrave.
- Hope, K.L., Loga, J. og Neby, S. (2009). *Mellom lokalisme og kompetanse. Evaluering av familieverntjenesten i Bufetat, region vest*. Rokkansenteret Rapport 1–2009.
- Hope, K.L. og Neby, S. (2010). *Kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner*. Uni Rokkan senteret.
- Innst. S. nr. 157 (1992–93) *Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om familievernet. Oppgaver og forvaltning*.
- Innst. O. nr. 70 (1996–97) *Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om familievernkontorer*.
- Innst. O. nr. 96 (2002–2003) *Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.)*.

- Innst. 276 S (2014–2015) *Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Olav Syversen, Hans Fredrik Grøvan, Geir S. Toskedal og Anders Tyvand om å iverksette en handlingsplan mot antisemittisme.*
- Innst. 333 S (2014–2015) *Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner.*
- Innst. 14 S (2016–2017) *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2017, kapitler under Barne- og likestillingsdepartementet, Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet (rammeområdene 2 og 3).*
- Innst. 195 L (2016–2017) *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap).*
- Innst. 14 S (2018–2019) *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Bevilgninger på statsbudsjettet for 2019, kapitler under Barne- og likestillingsdepartementet, Kulturdepartementet og Klima- og miljødepartementet (rammeområdene 2 og 3).*
- Innst. 119 S (2018–2019) *Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Oppgaver til nye regioner.*
- James, A., Jenks, C. og Prout, A. (1998). *Theorizing childhood.* Cambridge. Polity Press.
- Jamieson, L.J. (1998). *Intimacy. Personal relationships in modern times.* Cambridge: Polity Press.
- Jávo, C. (2010). *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Jensen, P. (2013). Family Therapy in Norway. Past and present. *Contemporary Family Therapy*, 2013, Vol. 35(2), p. 288–295. Springer.
- Jonassen, W. (1997). *Kapasitet i familievernnet.* Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR). Rapport 1997:9.
- Jonassen, W. og Bratt, C. (1998). *Familievernnet – undersøkelse av åtte familievernkontor.*
- Kirkens Familierådgivning. (1982). *Høringsuttalelse fra Kirkens familierådgivning om spesialistene i helsetjenesten, pleiehjemmene mv.* (NOU 1982: 10).
- Kittelsaa, A. og Tøssebro, J. (2014): *Oppvekst med funksjonshemming, kap.7 Foreldrenes erfaringer med hjelpeapparatet.* Gyldendal Akademisk.
- Kitterød, R.H. (2012). Fedre deltar mer i husarbeid og omsorg. *Samfunnspeilet* 2012/4. SSB.
- Kitterød R.H. og Rønsen M. (2012). Kvinner i arbeid ute og hjemme. Endring og ulikhet. Kapittel 8 i Ellingsæter, A.L. og Widerberg, K. (red.).(2014). *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver.* Gyldendal Akademisk.
- Kitterød R. H. og Lyngstad J. (2014). *Characteristics of parents with shared residence and father sole custody. Evidence from Norway 2012.* Discussion paper 780, Research department, statistics Norway.
- Kitterød, R. H., Lidén, H., Lyngstad, J. og Wiik, K. Aa. (2016). Delt bosted for barna etter samlivsbrudd – en praksis for folk flest? *Sosiologisk tidsskrift*, 24(1),27–50.

- Kitterød R. H. og Wiik K. Aa. (2017). Shared Residence Among Parents Living Apart in Norway. *Family Court Review*. 2017; 55(4):556(16).
- Kjellevold, A. (2006). Idealet om brukerorientering i helse- og sosialtjenesten. *Lov og Rett*, 01–02/2006 (Volum 45).
- Korner, S. og Brown, G. (1990). Exclusion of children from family psychotherapy: Family therapists' beliefs and practices. *Journal of Family Psychology*. 3(4): p. 420–430.
- Kraval, Ø. (1999). Does marriage require a stronger economic underpinning than informal cohabitation? *Population Studies* 53:63–80.
- Kummen, T. (2010). *Oppvekst i to hjem: en fenomenologisk studie av oppvekst i to hjem som erfaringsgrunnlag for egenetablering av hjem og familie*. Masteroppgave ved Institutt for sosiologi.
- Lappegård, T. og Noack, T. (2015). «The link between parenthood and partnership in contemporary Norway – Findings from focus group research». *Demographic Research* 32:287–310.
- Lavik, R. og Borgeraas, E. (2015): *Forbrukstrender 2015*, SIFO prosjektnotat nr. 5–2015.
- Lawrence, P. R. og Lorsch, J. W. (1967). *Organization and environment: managing differentiation and integration*. Division of Research, Graduate School of Business Administration, Harvard University CY – Boston, Mass.
- Livingstone, S. et al. (2011). *Risk and safety on the internet. The perspective of European children. Full findings from the EU Kids Online survey of 9–16 year olds and their parents*. EU Kids Online. London, LSE.
- Leira, A. (2006). *Parenthood change and policy reform in Scandinavia, 1970s-2000s*. I Ellingsæter, A.L and Leira A, (red). *Politicising Parenthood in Scandinavia*. Bristol: Policy Press, 27–52.
- Lian, J.I. (1991). *Lokalisering av meklingsinstanser for familievern i Norge*. Transportøkonomisk institutt (TØI).
- Lyngstad, T. H. og Jalovaara, M. (2010). «A review on the antecedents of union dissolution». *Demographic Research*. 23(10):257–292.
- Lyngstad, J., Kitterød, R. H. og Nymoen, E. H. (2014). *Bosted og samvær 2002, 2004 og 2012, Endringer i ansvar og omsorg for barna når mor og far bor hver for seg*. SSB Rapporter 2014/2. Statistisk sentralbyrå.
- Lundeby, H. og Tøssebro, J. (2006). «Det er jo milepæler hele tiden.» Om familien og «det offentlige». I: J. Tøssebro og B. Ytterhus, red. *Funksjonshemmete barn i skole og familie. Inkluderingsideal og hverdagspraksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk: 244–279.
- Lunke, E.B. og Johnsson, E. (2019). *Tilgjengelig familievern. En analyse av befolkningens tilgang til Familievern tjenesten*. Transportøkonomisk institutt (TØI). Rapporten er lagt ved som digitalt vedlegg til denne utredningen på regjeringen.no

- Løvgren, M. og Svagård, V. (2019). *Ungdata junior 2017–2018*. Resultater fra en spørreundersøkelse blant elever i alderen 10 til 12 år. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Rapport 7/19.
- Mackenbach, J.P., Lingsma, H.F., van Ravesteyn, N.T., & Kamphuis, C.B.M. (2012). The population and high-risk approaches to prevention: quantitative estimates of their contribution to population health in the Netherlands, 1970–2010. *The European Journal of Public Health*, 23, 909–915.
- Medietilsynet. (2018): *Barn og medier 2018*.
- Medietilsynet. (2014): *Barn og medier 2014*.
- Meld. St. 26 (2014–2015) *Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet*.
- Meld. St. 24 (2015–2016) *Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter*.
- Meld. St. 6 (2018–2019) *Oppgaver til nye regioner*.
- Miettinen, A., Rotkirch, A., Szalma, I., Donno, A. og Tanturri, M.-L. (2015). Increasing childlessness in Europe: time trends and country differences. *Families and Societies*, Vol 33 (2015).
- Mintzberg, H. (1979). *The structuring of organizations a synthesis of the research*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Molden, T.H., Ulset, G. og Røe, M. (2019). *Kvalitet i familievernet. Ansattes vurderinger av betingelser for et faglig godt tjenestetilbud*. NTNU Samfunnsforskning. Rapporten er lagt ved som digitalt vedlegg til denne utredningen på regjeringen.no
- Morgan, D. (2011). *Rethinking Family Practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mossige, S. og Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007–2015*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Rapport 5/16.
- Myrvold, T., Møller, G., Zeiner, H., Vardheim, I., Helgesen, M. og Kvinge, T. (2011). *Den vanskelige samhandlingen. Evaluering av forvaltningsreformen i barnevernet*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR). Rapport 2011:25.
- Nergård, V. (2005). *Slekt og rituellet slektskap i samiske samfunn – Innspill til en psykodynamisk forståelse av sosialisering*. Ph.d., Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
- Nielsen, L. (2014). Parenting Plans for Infants, Toddlers, and Preschoolers: Research and Issues. *Journal of Divorce & Remarriage*. 2014; 55(4): 315–333.
- NOU 1982: 10 *Spesialistene i helsetjenesten, pleiehjemmene mv.*
- NOU 1982: 26 *Barnemishandling og omsorgssvikt*.
- NOU 2000: 22 *Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune*.
- NOU 2003: 31 *Retten til et liv uten vold – Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*.
- NOU 2010: 2 *Håndhevelse av offentlige anskaffelser*.

- NOU 2011: 14 *Bedre integrering – Mål, strategier, tiltak.*
- NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling – Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet.*
- NOU 2012: 15 *Politikk for likestilling.*
- NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag.*
- NOU 2016: 12 *Ideell opprydding – Statlig dekning av ideelle organisasjoners historiske pensjonskostnader.*
- NOU 2016: 16 *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.*
- NOU 2016: 18 *Hjertespråket – Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk.*
- NOU 2017: 8 *Særdomstoler på nye områder? – Vurdering av nye domstolsordninger for foreldretvister, barnevernsaker og utlendingssaker.*
- NOU 2017: 6 *Offentlig støtte til barnefamiliene.*
- NOU 2018: 18 *Trygge rammer for fosterhjem.*
- Nøkleby, H., Flodgren, G.M., Munthe-Kaas, H.M. og Said, M.A. (2018). *Digitale tiltak for par med relasjonelle problemer: en systematisk oversikt.* Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Nøkleby, H., Flodgren, G.M. og Langøien, L.J. (2019). *Digitale tiltak for foreldrestøtte: en systematisk oversikt over effekter og erfaringer.* Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Odden, G., Ryndyk, O. og Ådna, G.M. (2015). *Minoritetsfamiliers tanker om og erfaringer med familierådgivning innad i og utenfor familien. Et samarbeidsprosjekt mellom Stiftelsen Kirkens Familievern og Senter for Interkulturell Kommunikasjon. SIK-rapport 2015:4.*
- Oslo Economics. (2017). *Samfunnsøkonomisk analyse av hjelpetilbud i barnevernet. Utført på oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. OE-rapport 2017–1.*
- Ot.prp. nr. 9 (2002–2003) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) og lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) m.v.*
- Ot.prp. nr. 103 (2004–2005) *Om lov om endringer i barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.).*
- Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).*
- Ottosen, M. H., Dahl, K. M. og Boserup, B. (2017). *Forældrekonflikter efter samlivsbruddet. Karakteristika og risikofaktorer i komplekse foreldreansvarssager. VIVE – Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, København*
- Ot.prp. nr. 6 (1996–97) *Om lov om familievernkontorer.*
- Pettersen, T. (2015). *Sámi ethnicity as variable. Premises and implications for population-based studies on health and living conditions in Norway.* PhD. The Arctic University of Norway (Tromsø).
- Prop. 85 L (2012–2013) *Endringer i barnelova (Barneperspektivet i foreldretvister).*

- Prop. 1 S (2013–2014) *For budsjettåret 2014. Utgiftskapittel: 800–868, 2530 Inntektskapittel: 3821, 3822, 3842, 3855, 3856, 3858, 3859.*
- Prop. 161 L (2015–2016) *Endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap).*
- Prop. 1 S (2016–2017) *For budsjettåret 2017. Utgiftskapitler: 800–873, 2530 Inntektskapitler: 3842, 3847, 3855, 3856, 3858.*
- Prop. 12 S (2016–2017) *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021).*
- Prop. 75 L (2016–2017) *Endringer i pasient- og brukarrettslova, helsepersonellova m.m. (styrking av rettsstillinga til barn ved yting av helse- og omsorgstenester m.m.).*
- Rambøll. (2012). *Analyse af de økonomiske konsekvenser på området for udsatte børn og unge. Rapport til Social- og Integrationsministeriet, mars 2012.*
- Rapport fra ekspertutvalg ledet av Terje P. Hagen. *Regionreformen. Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene.* 1. februar 2018.
- Rasmussen, I., Strøm, S., Sverdrup, S. og Vennemo, H. (2012). *Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner.* Utredningen er utført på oppdrag for Justisdepartementet. Rapport 2012/41. Vista Analyse.
- Raundalen, M. og Schultz, J.-H. (2008). *Kan vi snakke med barn om alt?: de vanskelige samtalene.* Pedagogisk Forum.
- Reichborn-Kjennerud, K., Underthun, A., Legard, S.B. og Ellingsen, D. (2018). *Kompetansemodellen i Bufetat. En underveisevaluering av styrker og utfordringer, samt anbefalinger for veien videre.* Utredningen er utført av Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – storbyuniversitetet, på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Rose, G. (1992). *The Strategy of Preventive Medicine* (Oxford Medical Publications). Oxford: Oxford University Press.
- Rudjord, Helga. (1992). *Fra mentalhygiene til familievern. Tanker om psykisk forebyggende arbeid får gjennomslag i norsk helsepolitikk.* Hovedoppgave i historie, Institutt for kultur og samfunnsfag, Universitetet i Oslo.
- Røiseland, A. og Vabo, S. I. (2016). *Styring og samstyring : governance på norsk* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rønning, I. (1999). *Dialoger på tvers av av historien: familievernet i Norge.* Trondheim: Tapir.
- RVTS. (2017): *Familiegjenforening i eksil. Forebygging gjennom familiesamtaler.* Trondheim/Oslo: RVTS, Trondheim kommune, UiO, NTNU.
- Sametinget. (2015). Årsmelding 2014.
- Saus, M. (2019). Samene i Norge: Hvordan kan barnevernet ta hensyn til samenes rettigheter som urfolk? I: Studsrud, I. m.fl. (red.). *Barnevernspedagog. En grunnbok.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Schoffer, M.J. (2005). Bringing Children to the Mediation Table: Defining a Child's Best Interest in Divorce Mediation. *Family Court Review.* 43(2): p. 323–338.

- Sentio Research Norge. (2017). *Familievernkontoret – kjennskap og inntrykk i befolkningen*. Undersøkelse gjennomført på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Sentio Research Norge. (2018). *Brukerundersøkelse ved familievernkontorene*. Undersøkelse gjennomført på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Skarstad, K. (2019). *Funksjonshemmedes menneskerettigheter. Fra prinsipper til praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skilbrei, M.-L. Ø. (2004). Mine, dine og våre saker: likestillingspolitikk for viderekommende. *Kvinneforskning* nr. 3.
- Skrede, K., Seierstad, A. og Wiik, K. Aa. (2011). Forskjeller mellom samboere og gifte ved første barns fødsel: Mindre utdannings- og inntektsforskjeller. *Samfunnsspeilet* 3:29–38. Statistisk sentralbyrå.
- Smart, C. (2007). *Personal Life: New Directions in Sociological Thinking*. Cambridge: Polity Press.
- Smeby, K.W. (2017). *Likestilling i det tredje skiftet? Heltidsarbeidende småbarnsforeldres praktisering av familieansvar etter 10 uker med fedrekvote*. Dr. Polit-avhandling. Institutt for sosiologi og statsvitenskap NTNU. Trondheim: NTNU.
- Social- og Integrationsministeriet. (2012). *Analyse af de økonomiske konsekvenser på området for udsatte børn og unge*. Utarbeidet av Rambøll på vegne av Social- og Integrationsministeriet.
- St.meld. nr. 27 (1964–65) *Om sentrale helsestasjoner (familievernkontorer)*. Vedlegg 2: *Retningslinjer for drift av sentrale helsestasjoner (familievernkontorer)*.
- St.meld. nr. 17 (1967–68) *Om familierådgivning*.
- St.meld. nr. 15 (1992–93) *Familievernet. Oppgaver og forvaltning*.
- St.meld. nr. 15 (2000–2001) *Nasjonale minoriteter i Norge – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar*.
- St.meld. nr. 29 (2002–2003) *Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap*.
- St.meld. nr. 49 (2003–2004) *Mangfold gjennom inkludering og deltagelse – Ansvar og frihet*.
- Staksrud, E. (2013). *Digital mobbing. Hvem, hvor, hvordan, hvorfor – og hva kan voksne gjøre?* Oslo: Kommuneforlaget.
- Stefansen, K. og Farstad G.R. (2008). Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen av klasse. *Tidsskrift for samfunnsforskning* nr. 3.
- Stefansen, K. og Skilbrei, M.-L. Ø. (2009). *Klasseblind familiepolitikk*. Dagsavisen 25. mars 2009.
- Stiklestad, S. S. (2012). *Planlagte lesbiske familier – kontroverser og kunnskap*. Ph.d. NTNU (2012:23).
- STIR (Safeguarding teenage intimate relationships)-studien. 2013–2016.
- Størksen, I., Gjessing, H.K, Moum, T., Røysamb, E. og Tambs, K. (2008). Marriages and psychological distress among adult offspring of divorce: A Norwegian study. *Scandinavian Journal of Psychology* 48(6):467–76.

- Strandbu, A., Thørnblad, R. og Handegård, B.H. (2016). Involvering av barn i foreldremekling. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål* 4:2016.
- Tan, J., Buchanan, A., Flouri, E., Attar-Schwartz, S., Griggs J. (2010). Filling the Parenting Gap? Grandparent Involvement With U.K. Adolescents. *Journal of Family Issues* 31(7):992–1015.
- Thagaard, T. og Stefansen, K. (2014). Expressions of commitment and independence: Exploring men's emotional responsibility in heterosexual couple relationships. *Nordic Journal of Social Research*. 5, 21–38.
- Thoresen, S. og Hjemdal, O.K. (red.). (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv* (Rapport nr 1/2014). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress A/S.
- Tjersland, O. A. (2017). *Rapport knyttet (til) Bufdirs evaluering av «ordningen støttet tilsyn»*. Psykologisk institutt, UiO, 24. januar 2017. Vedlegg til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017a). Evaluering av ordningen om samvær med tilsyn – beskyttet og støttet tilsyn.
- Torring, J. (2016). *Collaborative innovation in the public sector*: Georgetown University Press.
- Trøtteberg, H. D. og Sivesind, K. H. (2015). *Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet* (Rapport 2015:2). Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Tøssebro, J., Paulsen, V. og Wendelborg, C. (2014). En vanlig familie? I Tøssebro og Wendelborg (red) *Oppvekst med funksjonshemming* (s. 80–104), Gyldendal Akademisk.
- Tøssebro, J. og Paulsen, V. (2014). Foreldrenes deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. I Tøssebro og Wendelborg (red) *Oppvekst med funksjonshemming* (s. 126–152), Gyldendal Akademisk.
- Tøssebro, J. og Wendelborg, C. (2014). *Oppvekst med funksjonshemming*. Gyldendal Akademisk.
- Vatnar, S.K.B. (2000). Familie vold og familievern. Presentasjon og drøfting av en kartleggingsundersøkelse ved familievernkontorene i Norge. *Fokus på familien*, 28, 169–182.
- Vatnar, S.K.B. (2001). *Privatisert vold i familien*. Prosjektrapport. Familievernkontoret i Molde.
- Vaage, O.F. (2012). *Tidene skifter. Tidsbruk 1971–2010*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Valenta, Marko. (2008). *Finding friend after resettlement. A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life*. Ph.d., NTNU, 2008:32.
- Van der Kolk, B.A. (2003). «*The neurobiology of childhood trauma and abuse*». *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America* 12(2): 293–217.
- Vangen, S. og Huxham, C. (2010). Introducing the theory of collaborative advantage. In S. P. Osborne (Ed.), *The New public governance?: emerging perspectives on the theory and practice of public governance* (pp. XV, 431 s. : ill.). London: Routledge.
- Vedung, E., Bemelmans-Videc, M.-L. og Rist, R. C. (1998). *Carrots, sticks & sermons : policy instruments & their evaluation*. New Brunswick, N.J: Transaction Publishers.

- Vollset, G. (2011). *Familiepolitikken historie: 1970 til 2000*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Weber, M. (1971 / 1922). *Makt og byråkrati: essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier (Orig. Wirtschaft und Gesellschaft, part III, ch. 1)*. Oslo: Gyldendal.
- Weick, K. E. (1979). *The social psychology of organizing*. Reading, Mass.: Addison-Wesley.
- Westphal, S. K., Poortman A.-R. og van der Lippe T. (2014). Non-resident FatherChild Contact across divorce Cohorts: The role of Father Involvement during Marriage. *European Sociological Review*, 30 (4): 444–456.
- Wiik, K. Aa., Bernhardt, E. og Noack, T. (2009). A study of commitment and relationship quality in Sweden and Norway. *Journal of Marriage and Family*, 71(3), 465–477.
- Yoshikawa, H., Aber, J.L., Beardslee, W.R. (2012). The effects of poverty on the mental, emotional, and behavioral health of children and youth: implications for prevention. *The American psychologist*. May-Jun; 67(4):272–84. <https://doi.org/10.1037/a0028015>
- Øia, T. og Vestel, V. (2014). Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 14(1).
- Ådnes M., Haugen, G.M.D, Jensberg, H., Rantalaiho M., Husum og T.L. (2011). *Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov*. Utarbeidet av SINTEF Teknologi og samfunn og NTNU Samfunnsforskning for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

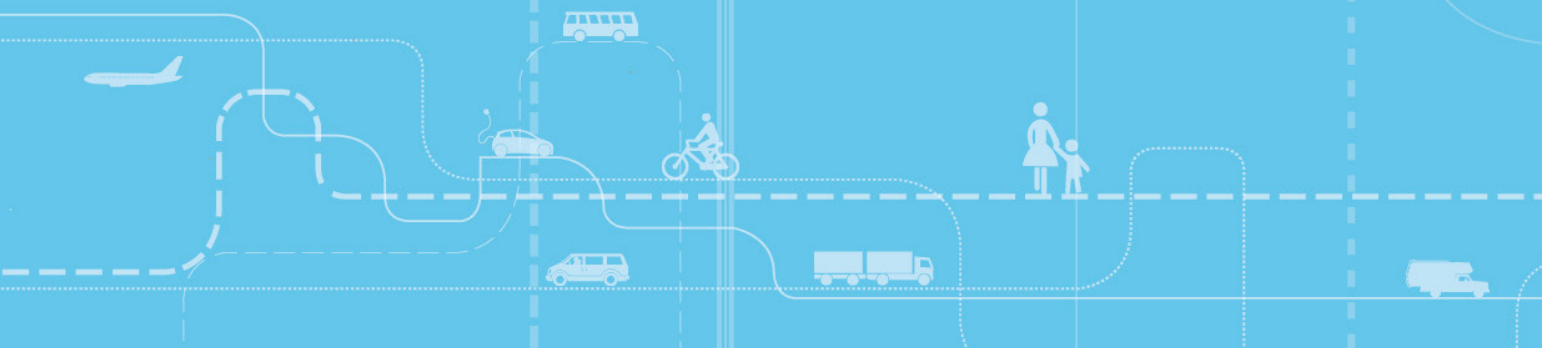
TØI rapport 1714/2019

Erik Bjørnson Lunke
Espen Johnsson

tøi Transportøkonomisk institutt
Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning

Tilgjengelig familievern

En analyse av befolkningens tilgang til
Familieverntjenesten

TØI-rapport

1714/2019

Tilgjengelig familievern

En analyse av befolkningens tilgang til Familieverntjenesten

Erik Bjørnson Lunke
Espen Johnsson

Forsidebilde: Unsplash.com

Transportøkonomisk institutt (TØI) har opphavsrett til hele rapporten og dens enkelte deler. Innholdet kan brukes som underlagsmateriale. Når rapporten siteres eller omtales, skal TØI oppgis som kilde med navn og rapportnummer. Rapporten kan ikke endres. Ved eventuell annen bruk må forhåndssamtykke fra TØI innhentes. For øvrig gjelder [åndsverklovens](#) bestemmelser.

ISSN 2535-5104 Elektronisk

ISBN 978-82-480-2256-5 Elektronisk

Oslo, oktober 2019

Tittel: Tilgjengelig familievern – En analyse av befolkningens tilgang til Familievern tjenesten

Forfattere: Erik Bjørnson Lunke og Espen Johnsson
Dato: 10.2019
TØI-rapport: 1714/2019
Sider: 50
ISSN elektronisk: 2535-5104
ISBN elektronisk: 978-82-480-2256-5
Finansieringskilde: Barne- og familiedepartementet

Prosjekt: 4738 – BLD Tilgjengelighet
Prosjektleder: Erik Bjørnson Lunke
Kvalitetsansvarlig: Øystein Engebretsen
Fagfelt: Reisevaner
Emneord: Barnefamilier
Reisetid
Tilgjengelighet

Sammendrag:

Familieverntjenesten skal være et tilbud til hele befolkningen, og spesielt til familier som behøver råd og veiledning om samlivsproblemer og andre vansker. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har gitt føringer om at Familievern tjenestens kontorer skal være tilgjengelige for hele befolkningen innen to timers reisetid med bil og kollektivtransport. Analysene våre viser at tjenesten i stor grad er tilgjengelig med bil, men i mindre grad med kollektivtransport. Bare tre prosent av befolkningen har over to timer reisetid med bil til sitt kontor, mens andelen er ni prosent med kollektivtransport. Tilgjengeligheten er betydelig lavere i Nord-Norge og Midt-Norge enn i de sørlige regionene. Vi konkluderer med at et effektivt tiltak vil være å utvide tilbudet på utekontorene, noe som ville hatt en positiv effekt på tilgjengeligheten til tjenesten.

Title: Accessible family counselling

Authors: Erik Bjørnson Lunke and Espen Johnsson
Date: 10.2019
TØI Report: 1714/2019
Pages: 50
ISSN: 2535-5104
ISBN Electronic: 978-82-480-2256-5
Financed by: Ministry of Children and Families

Project: 4738 – BLD Accessibility
Project Manager: Erik Bjørnson Lunke
Quality Manager: Øystein Engebretsen
Research Area: Travel Behaviour
Keywords: Families with children
Travel time
Accessibility

Summary:

The family counselling service is supposed to be a service for the whole Norwegian population, and especially to families needing guidance and advice on relationship problems and other difficulties. The Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir) have given some guidelines about accessibility, stating that all Norwegians should have less than two hours travelling time to their nearest family counselling office. The analyses in this report shows that the service is quite accessible with car, but less so with public transport. The accessibility is lowest in the northern parts of the country. We find that an efficient measure would be to upgrade all sub-offices, giving them a fuller service and more extended opening hours.

Language of report: Norwegian

*Transportøkonomisk Institutt
Gaustadalléen 21, 0349 Oslo
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no*

*Institute of Transport Economics
Gaustadalléen 21, N-0349 Oslo, Norway
Telephone +47 22 57 38 00 - www.toi.no*

Forord

Familieverntjenesten er underlagt Barne- og Familiedepartementet (BFD). Tjenesten skal være et tilbud til familier som behøver råd og veiledning om samlivsproblemer og andre vansker. For å undersøke om tjenesten er lett tilgjengelig for befolkningen har Familievernutvalget bedt Transportøkonomisk institutt om å kartlegge befolkningens tilgang til familievernkontorene. Denne rapporten presenterer funnene fra TØIs prosjekt. Vi har beregnet befolkningens reisetider til familievernkontorer med bil og kollektivtransport.

Rapporten er skrevet av Erik Bjørnson Lunke, som også har vært prosjektleder. Espen Johnsson har vært ansvarlig for å gjennomføre uttrekkene av reisetider fra Google Maps og Entur. Øystein Engebretsen har kvalitetssikret prosjektet. Trude Kvalsvik har tilrettelagt rapporten for publisering.

Kontaktperson i BFD har vært Christine Scharff. Vi takker for et interessant og lærerikt oppdrag.

Oslo, oktober 2019

Transportøkonomisk institutt

Gunnar Lindberg
Direktør

Silvia J. Olsen
Avdelingsleder

Innhold

Sammendrag

Summary

1	Innledning	1
2	Datakilder og metode	2
2.1	Reisetider	2
2.2	Grunnkretser	3
2.3	Familievernkontor	3
2.4	Svakheter og mulige feilkilder.....	5
3	Hvem har og hvem har ikke tilgang på et familievernkontor?	8
3.1	Reisetider og tilgjengelighet i hver region	8
3.2	Hvor mange har et utekontor tilgjengelig?	10
3.3	Andre reisetidsintervaller.....	11
3.4	Tilgang med bil og/eller kollektivtransport?	12
4	Tilgjengelighet med bil	14
4.1	Nord	14
4.2	Midt-Norge.....	17
4.3	Vest.....	18
4.4	Øst	20
4.5	Sør.....	21
5	Tilgjengelighet med kollektivtransport	23
5.1	Nord	23
5.2	Midt-Norge.....	26
5.3	Vest.....	27
5.4	Øst	29
5.5	Sør.....	30
6	Hvor god tilgang har barnefamilier?	32
7	Hva er mest hensiktsmessig lokalisering?	36
8	Oppsummering og mulige tiltak	40
8.1	Tiltak for å øke tilgjengeligheten	41
9	Referanser	43
	Vedlegg	45
	Vedlegg 1: Oversikt over hoved- og avdelingskontor	46
	Vedlegg 2: Oversikt over hvilke kommuner som hører til hvert hoved- og avdelingskontor	48

Sammendrag

Tilgjengelig familievern

En analyse av befolkningens tilgang til Familievern tjenesten

TØI rapport 1714/2019

Forfattere: Erik Bjørnson Lunke og Espen Johnsson

Oslo 2019 50 sider

Familieverntjenesten skal være et tilbud til hele befolkningen, og spesielt til familier som behøver råd og veiledning om samlivsproblemer og andre vansker. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har gitt føringer om at Familievern tjenestens kontorer skal være tilgjengelige for hele befolkningen innen to timers reisetid med bil og kollektivtransport. Analysene våre viser at tjenesten i stor grad er tilgjengelig med bil, men i mindre grad med kollektivtransport. Bare tre prosent av befolkningen har over to timer reisetid med bil til sitt kontor, mens andelen er ni prosent med kollektivtransport. Tilgjengeligheten er betydelig lavere i Nord-Norge og Midt-Norge enn i de sørlige regionene. Vi konkluderer med at et effektivt tiltak vil være å utvide tilbudet på utekontorene, noe som ville hatt en positiv effekt på tilgjengeligheten til tjenesten.

Tilgjengelighet varierer geografisk og mellom transportmidler

Transportøkonomisk institutt (TØI) har på oppdrag for Familievernutvalget kartlagt hvor tilgjengelig Familievern tjenesten er for landets befolkning. Tjenesten er organisert i til sammen 41 familievernkontor med til sammen 90 kontorlokasjoner. 16 kontor er avdelingskontor under ledelse av et hovedkontor, mens det finnes 33 utekontor som har et mer begrenset behandlingstilbud og kortere åpningstider. Formålet med Familievern tjenesten er å tilby råd og veiledning om samlivsproblemer, vansker, konflikter og kriser i familien. Kontorene er bemannet med spesialister innen psykologi, samt sosionomer og familierapeuter.

Vi har brukt reisetidsberegninger fra Google Maps og Entur for å kartlegge reisetid til familievernkontorene. Generelt er det god tilgang til tjenesten: Over 90 prosent av befolkningen har under to timer reisetid til sitt kontor, både med bil og kollektivtransport. Men vi finner store variasjoner, særlig når det gjelder geografi og om vi måler reisetid med bil eller kollektivtransport. I de sørlige Bufetat-regionene (Sør, Vest og Øst) har nesten hele befolkningen under to timer reisetid med bil, og bare fem prosent har over to timer reisetid med kollektivtransport. I region Midt-Norge og Nord er tilgjengeligheten mye dårligere, der har omtrent ti prosent over to timer reisetid med bil, og andelen er tjue prosent med kollektivtransport (tabell S.1 og S.2 og figur S.1).

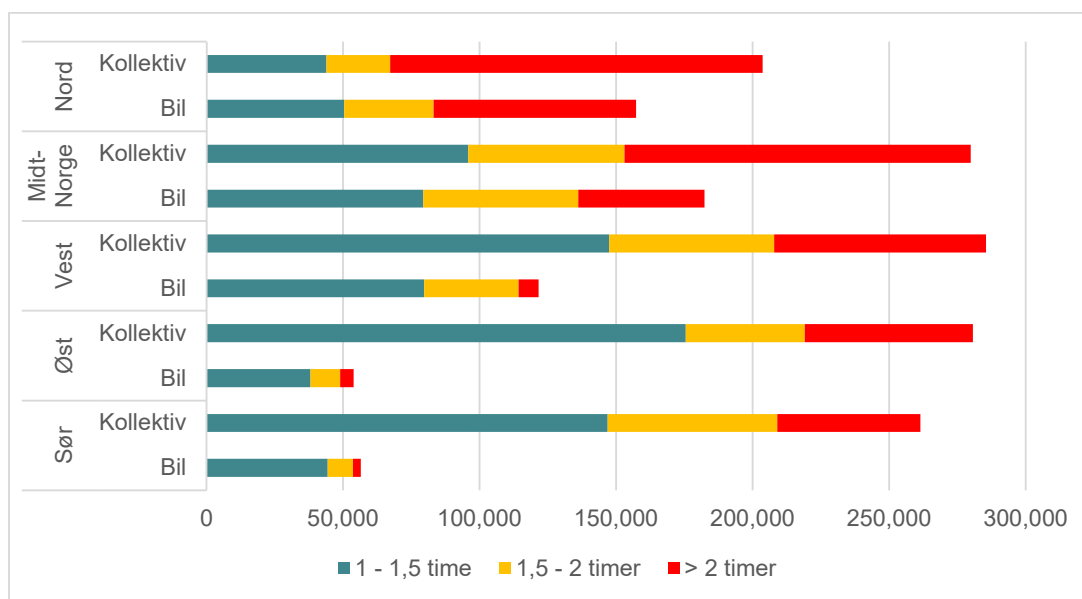
Tilgjengelig familievern

Tabell S.1: Antall personer som har over to timer reisetid med bil til sitt kontor.

	Antall	Andel
Nord	74 121	15%
Midt-Norge	46 244	6%
Vest	7 345	1%
Øst	4 888	0%
Sør	2 822	0%
Hele landet	135 420	3%

Tabell S.2: Antall personer som har over to timer reisetid med kollektivtransport til sitt kontor.

	Antall	Andel
Nord	136 474	28%
Midt-Norge	126 827	17%
Vest	77 632	7%
Øst	61 490	3%
Sør	52 400	5%
Hele landet	454 823	9%

Figur S.1: Antall personer som har 1-1,5, 1,5-2 og over to timer reisetid til sitt kontor, per Bufetat-region.

Blant de enkelte kontorene er det noen få som peker seg ut med dårlig tilgjengelighet blant «sin» befolkning. Det gjelder flere kontorer i Nord (Øst-Finnmark, Mosjøen, Lofoten og Vesterålen, Bodø og Alta) og kontoret i Sør-Trøndelag. Andre kontor har også lav tilgjengelighet til en del av sin befolkning, men i betydelig mindre grad enn de overnevnte. Samtidig finner vi at det er mange utekontor som er plassert i områder der det er lang reisetid til nærmeste hoved- eller avdelingskontor. Selv om utekontorene ikke tilbyr et like bredt behandlingstilbud så gir de likevel en viktig kompensasjon for de som har dårlig tilgang til sitt nærmeste hoved- eller avdelingskontor.

Vi har også undersøkt hvordan tilgjengeligheten varierer blant barn og unge, i og med at det er barnefamilier som er den primære målgruppen til Familievern tjenesten. Funnene viser at det ikke er noe særlig avvik i tilgangen blant barn og unge sammenlignet med befolkningen som helhet. Det betyr at det tilgjengelighetsmønsteret vi finner blant befolkningen – med variasjoner i geografi og mellom transportmidlene – også gjelder for barnefamilier.

Kontorene er likevel hensiktsmessig lokalisert

For å undersøke hvor godt plassert dagens kontorer er har vi beregnet kontorregionenes *transportarbeidsminimum* for reiser med bil. Det vil si det punktet i hver kontorregion som kan nås av hele befolkningen med minst mulig transportarbeid med bil. Beregningene viser at det er stor overenstemmelse mellom kontorenes plassering og det som ville vært den mest hensiktsmessige plasseringen med tanke på transportarbeid. Det er bare noen få tilfeller der vi finner at et kontor burde flyttes til en annen lokalisering for å øke den generelle tilgjengeligheten.

Tiltak for å øke tilgjengeligheten

Basert på tilgjengelighetsanalysene kan vi anbefale noen tiltak for å forbedre befolkningens tilgang til Familievern tjenesten. Foreslåtte tiltak er listet opp nedenfor, i prioritert rekkefølge.

1. Utvide tilbudet på utekontorene
 - Vi finner at de aller fleste utekontorene ligger i områder der det utilstrekkelig tilgjengelighet til nærmeste hoved- eller avdelingskontor. Dersom utekontorene oppgraderes til et fullverdig behandlingstilbud vil tilgjengeligheten bedres for en stor del av befolkningen.
2. Opprette nye kontor
 - Å etablere nye kontor kan også ha en positiv effekt. Men det er få steder med lav tilgjengelighet der det ikke allerede er et utekontor som kan oppgraderes. Unntaket er i Sør-Trøndelag der tilgjengeligheten er dårlig og det i tillegg mangler utekontorer flere steder.
3. Flytte dagens kontor
 - Å flytte på dagens kontor vil ha mindre effekt. Vi har som nevnt funnet ut at dagens kontor for det meste er hensiktsmessig plassert, og flytting vil derfor ikke bedre den generelle tilgjengeligheten. Et unntak er kontoret i Øst-Finnmark som ville vært mer tilgjengelig dersom det ble flyttet fra Kirkenes til Varangerbotn. Bortsett fra dette tilfellet er det viktigere å oppgradere utekontorene og å opprette nye kontor, enn å flytte dagens kontor.
4. Skysstilbud eller forbedret kollektivtilbud
 - Den store forskjellen i reisetid mellom bil og kollektivtransport viser at kollektivtilgangen er begrenset mange steder. Et mulig tiltak – selv om det er utenfor Familievern tjenestens kontroll – ville derfor vært å opprette mer effektive kollektivruter. Et annet tiltak kan være å tilby drosje eller annen skyss for de som ikke har mulighet til å bruke til et familievernkontor.

Summary

Accessible family counselling

TØI Report 1714/2019

Authors: Erik Bjørnson Lunke and Espen Johnsson

Oslo 2019 50 pages Norwegian language

The family counselling service is supposed to be a service for the whole Norwegian population, and especially to families needing guidance and advice on relationship problems and other difficulties. The Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir) have given some guidelines about accessibility, stating that all Norwegians should have less than two hours travelling time to their nearest family counselling office. The analyses in this report shows that the service is quite accessible with car, but less so with public transport. The accessibility is lowest in the northern parts of the country. We find that an efficient measure would be to upgrade all sub-offices, giving them a fuller service and more extended opening hours.

The accessibility varies both geographically and between transport modes

The Institute of Transport Economics (TØI) has investigated how accessible the family counselling service is to the population in Norway. The service is organized in 90 office locations, of which 57 are full-service offices and 33 are sub-offices with more limited services and opening hours. The purpose of the family counselling service is to offer advice and guidance to families.

TØI has used travel times measured with Google Maps and Entur to investigate how accessible the family counselling offices are. In general, the accessibility is quite good: Over 90 per cent of the population can reach their nearest office within two hours both with car and with public transport.

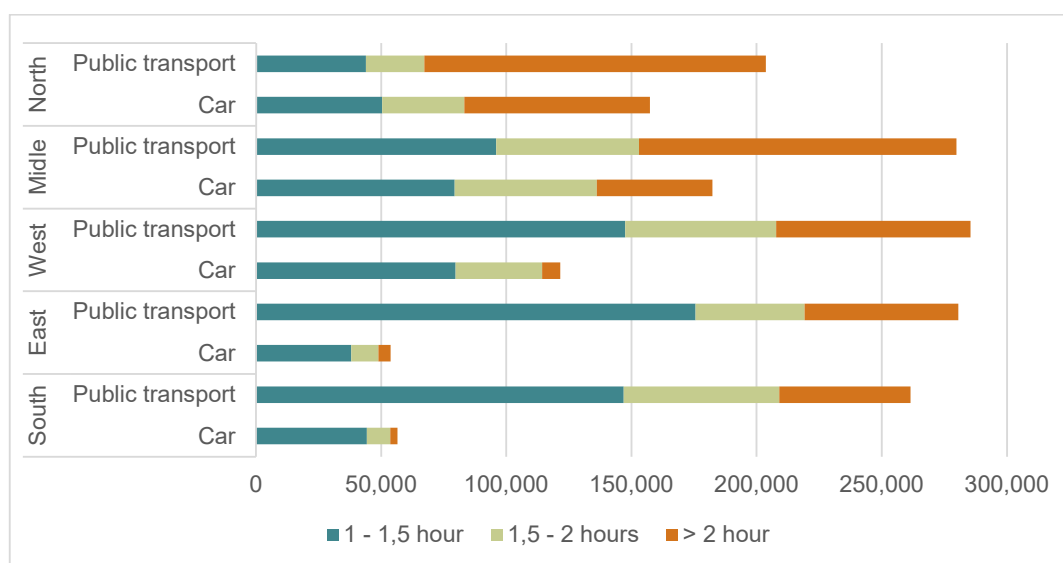

Figure S.1: Number of people with 1-1,5, 1,5-2 and over 2 hours travel time to their nearest office, with car and public transport, per region.

However, we find large variations, especially between the northern parts of the country and the southern parts (figure S.1). In the north, only eighty per cent can reach their office within two hours with public transport.

Some offices are especially inaccessible, such as Øst-Finnmark, Mosjøen, Lofoten og Vesterålen, Bodø, Alta and Sør-Trøndelag. At the same time, we find that sub-offices offer a significant compensation for people who lives far from their nearest full-service office.

The offices are appropriately located

To investigate how well the offices are located, we have measured the point in each region that the population can reach with the least need to travel with car (measured in travel times). The analyses shows that most of the offices are located quite near this “transport minimum” point. In only a few cases, the office could be relocated to be more accessible to the population.

Measures to increase accessibility

Based on the analyses, we recommend some measures to increase the populations’ accessibility to the family counselling service. The measures are listed below, in prioritized order.

1. Extend the service and opening hours of sub-offices
 - Most of the sub-offices are located in areas where the main office is less accessible. Upgrading the sub-offices to main offices would therefore increase accessibility for a large part of the population
2. Establish new offices
 - Some places have low accessibility, and also lack a sub-office. Here a new office could increase the accessibility. In Sør-Trøndelag there could be a need for one or two new offices.
3. Relocate offices
 - To relocate offices would have a smaller effect, as most of the offices are located in the most accessible location in each region. An exception is the office in Kirkenes (Øst-Finnmark). Moving this office to Varangerbotn would increase the general accessibility in the region.
4. Taxi of public transport improvements
 - There are large differences in travel times with car and public transport. This indicates that a taxi service for people who are not able to travel by car could be efficient. In addition, the analyses shows a need for more efficient public transport services in many parts of Norway.

1 Innledning

Familieverntjenesten er underlagt Barne- og familiedepartementet og tilbyr hjelp til familier, foreldre og enkeltpersoner. Tjenesten er organisert i 57 familievernkontor, der de som trenger det kan få råd og veiledning om samlivsproblemer, vansker, konflikter og kriser i familien. Kontorene er bemannet med spesialister innen psykologi, samt sosionomer og familierapeuter¹.

I mai 2018 opprettet regjeringen et utvalg som skal gjennomgå Familieverntjenesten, med et mål om å styrke tjenesten slik at flere familier får relevant hjelp. I mandatet til utvalget står det blant annet at utvalget skal undersøke hvordan Familieverntjenesten kan gjøres mer tilgjengelig for befolkningen². Videre har Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) gitt noen føringer på hvordan tjenesten skal organiseres, eksempelvis med et eget normkrav om tilgjengelighet. Kravet sier at hele befolkningen bør ha under to timer reisetid til nærmeste familievernkontor, på reiser med bil og kollektivtransport.

I denne forbindelse har Familievernutvalgets sekretariat (ved Barne- og Familiedepartementet) bedt Transportøkonomisk institutt (TØI) om å kartlegge befolkningens tilgang til landets familievernkontor. Oppdraget gikk ut på å kartlegge hvor mange mennesker som har over 1, 1,5 og 2 timer reisevei til sitt nærmeste familievernkontor med bil og kollektivtransport. Videre skulle vi undersøke hvordan tilgjengeligheten varierer i ulike deler av landet, og internt i de ulike kontorenes regioner.

Denne rapporten oppsummerer dette utredningsarbeidet. Rapporten er bygget opp som følger. Kapittel 2 består av beskrivelser av datakildene som er brukt for å beregne reisetider, hvilket geografisk nivå vi har gjort beregninger på, i tillegg til en oversikt og beskrivelse av familievernkontorene. I kapittel 3 går vi overordnet gjennom befolkningens tilgjengelighet til familievernkontor, både for bil og kollektivtransport. I kapittel 4 og 5 ser vi mer detaljert på hvordan tilgjengeligheten varierer til de ulike kontorene, og på hvilke deler av landet som har dårligere tilgjengelighet enn andre. De to kapitlene beskriver tilgjengelighet med henholdsvis bil og kollektivtransport. I kapittel 6 gjør vi en supplerende analyse av barn og unges tilgjengelighet, i og med at barnefamilier er en viktig målgruppe for tjenesten. Kapittel 8 består av en oppsummering, i tillegg til noen anbefalte tiltak for å øke tilgjengeligheten.

¹ <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/foreldreskap/familieverntjenesten/id749589/>

² <https://www.regjeringen.no/contentassets/e98222e7e1504a83a3f3035c4420a2e7/mandat-for-gjennomgang-av-familievernet--pdf.pdf>

2 Datakilder og metode

2.1 Reisetider

Vi bruker to datakilder for å beregne reisetider, Google Maps og Entur. Vi bruker de to kildenes programmeringsgrensesnitt (Application Programming Interface – API) for å hente ut reisetider og -distanser for et stort antall reisestrekninger. I tillegg bruker vi reisetider beregnet med Statens vegvesens Elveg-nettverk for å kvalitetssikre reisetidsberegningene fra Google.

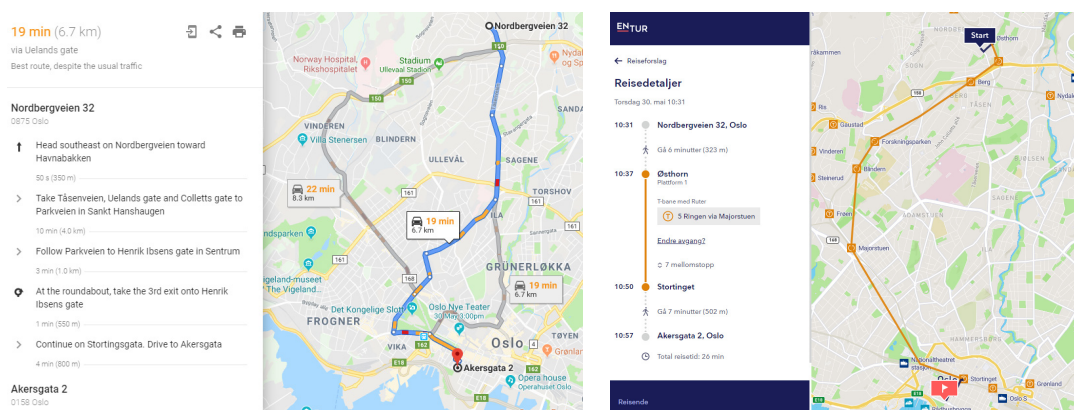
For reisetider med bil bruker vi Google Maps³. Beregningene baseres både på tillatt hastighet på veiene som brukes og på historiske trafikkdata for det gitte tidspunktet, altså hva som er vanlig tidsbruk på strekningene. Etter avtale med oppdragsgiver har vi beregnet reisetid på en onsdag⁴, med ankomsttid kl. 10:30. Trafikkmengde og tidsbruk blir dermed basert på hva som er vanlig på dette tidspunktet. Vanligvis angir Google Maps noen alternative reiseruter, men vi har i alle tilfellene valgt det første alternativet som anbefales. Dette er som regel det raskeste alternativet. Vi har ikke gjort noen forutsetninger om at enkelte typer veier (motorveier, etc.) skal foretrekkes fremfor andre.

For kollektivreiser bruker vi data fra Entur⁵, som er en tjeneste som samler og bearbeider reisedata fra alle kollektivselskaper i Norge. Ved hjelp av Enturs reiseplanlegger kan man beregne reisetider og -distanser med kollektivtransport i hele landet, uavhengig av kollektivselskap og kollektivtransportmiddel. Vi har beregnet reisetider for samme tidspunkt som med Google Maps: Med ankomst senest kl. 10.30 på en onsdag. Ut over det har vi brukt Enturs standard forutsetninger når det gjelder for eksempel maksimalt tillatt gangavstand, ventetid ved bytter, osv. I likhet med bilreisene har vi også for kollektivtransport valgt det første reisealternativet, i tilfeller der Entur gir flere alternativer. Figurene nedenfor viser hvordan de to reiseplanleggerne ser ut for én enkelt reise, i dette tilfellet fra Tåsen i Oslo til familievernkontoret på Christiania torv.

³ <https://developers.google.com/maps/documentation/directions/intro>

⁴ Vi har valgt en onsdag i nærmeste framtid, og eksakt dato varierer derfor i og med at vi har gjort beregninger på forskjellige tidspunkt.

⁵ <https://developer.entur.org/>

Figur 2.1: Google Maps' (venstre) og Enturs (høyre) reiseplanleggere.

2.2 Grunnkretser

Grunnkrets er det laveste geografiske nivået som brukes i analysene i denne rapporten. Grunnkretser er mindre geografiske enheter som blant annet brukes av Statistisk sentralbyrå (SSB) for å presentere statistikk på et detaljert geografisk nivå. Det finnes rundt 14 000 grunnkretser i Norge. I denne rapporten beregner vi reisetid (med bil og kollektivtransport) fra alle grunnkretser til et eller flere familievernkontor. Vi beregner da reisetid fra et punkt i hver grunnkrets, og bruker da det bygningsmessige midtpunktet i hver grunnkrets. Det vil si det punktet som ligger i sentrum av all bebyggelse i grunnkretsen. Dersom det kun finnes bebyggelse i et hjørne av grunnkretsen vil vårt beregningspunkt ligge i midten av denne bebyggelsen. Grunnlaget for beregningene i denne rapporten er dermed ca. 28 000 reisetidsobservasjoner.

I rapporten undersøker vi også hvor mange personer som har – eller ikke har – et familiekontor tilgjengelig innenfor ulike reisetider. Til dette formålet bruker vi folketallet i hver grunnkrets 1.1.2019, hentet fra statistikkbanken til SSB.

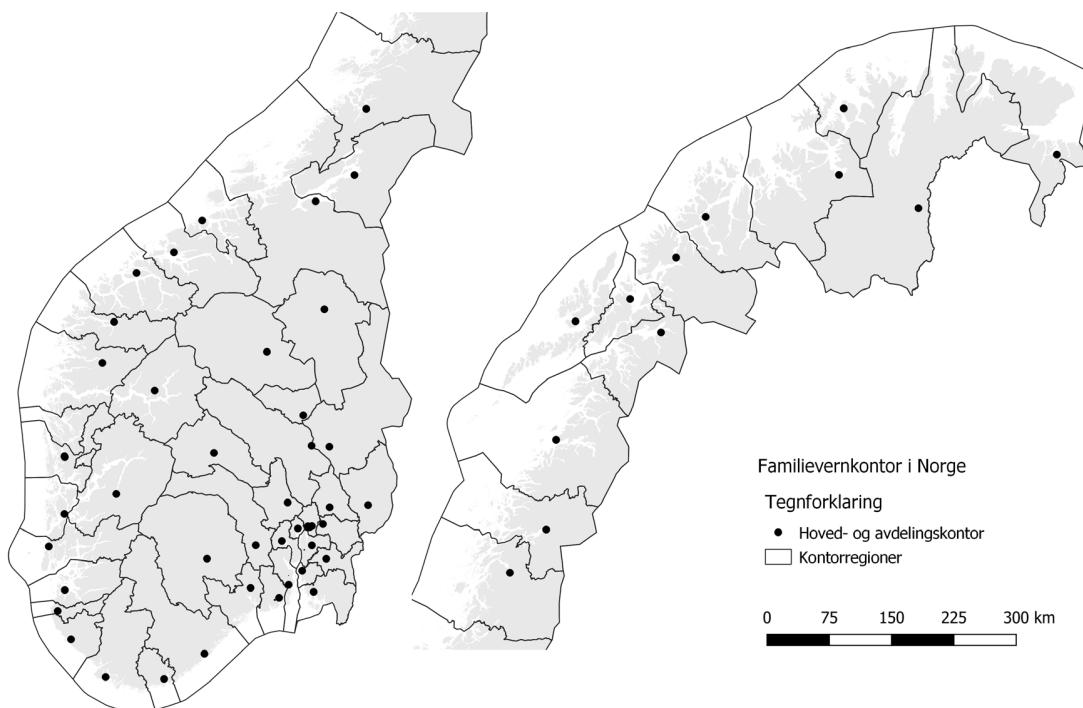
2.3 Familievernkontor

Familieverntjenesten har til sammen 90 kontorlokasjoner, fordelt på tre kategorier:

- **Hovedkontor** med en formell leder og ordinære åpningstider (hele dagen, alle hverdager).
- **Avdelingskontor** som er underlagt et hovedkontor. Leder på hovedkontoret har også administrativt ansvar for avdelingskontoret. Avdelingskontor har også ordinære åpningstider.
- **Utekontor** er tilbud uten fast daglig drift. Disse er også underlagt et hovedkontor. Utekontorene har ikke ordinær åpningstid, men tilbud på enkelte ukedager og som regel med et mer begrenset tilbud.

Det er til sammen 57 hoved- eller avdelingskontor, i tillegg til 33 utekontor. Tabell 2.1 viser alle hoved- (H) og avdelingskontor (A), og tabell 2.2 viser alle utekontor fordelt på hver region. Figur 2.2 viser hvordan hoved- og avdelingskontorene er lokalisert, samt hvor store regioner hvert kontor betjener.

Tilgjengelig familievern

Figur 2.2: Oversikt over familievernkontor og deres kontorregioner.

Tabell 2.1: Hoved- og avdelingskontor, fordelt på region.

Nord	Midt-Norge	Vest
Alta (H)	Kristiansund (H)	Bergen og omland (H)
Bodø (H)	Levanger (H)	Bjørgvin (H)
Finnsnes (H)	Molde (H)	Bryne (A)
Hammerfest (A)	Namsos (H)	Egersund (A)
Harstad (H)	Trondheim, Sør Trøndelag (H)	Førde (H)
Indre Finnmark (H)	Ålesund (H)	Haugalandet (H)
Lofoten og Vesterålen (H)		Nordfjord (H)
Mo i Rana (H)		Odda (A)
Narvik (A)		Stavanger (H)
Tromsø (H)		Stord (A)
Øst-Finnmark (H)		Sogn (A)
Mosjøen (H)		
Øst	Sør	
Asker og Bærum (H)	Aust-Agder (H)	
Christiania torv, Oslo (H)	Drammen-Kongsberg, avdeling Drammen (H)	
Enerhaugen, Oslo (H)	Drammen-Kongsberg, avdeling Kongsberg (A)	
Follo (H)	Grenland (H)	
Homansbyen, Oslo (H)	Hallingdal (A)	
Innlandet, avdeling Gjøvik (A)	Ringerike (H)	
Innlandet, avdeling Hamar (H)	Søndre Vestfold (H)	
Innlandet, avdeling Lillehammer (A)	Vest-Agder, avdeling Farsund (A)	
Innlandet, avdeling Tynset (A)	Vest-Agder, avdeling Kristiansand (H)	
Nedre Romerike (H)	Vestfold (H)	
Oslo Nord (H)	Øvre Telemark (H)	
Otta (H)		
Østfold, avdeling Askim (A)		
Østfold, avdeling Fredrikstad (H)		
Østfold, avdeling Moss (A)		
Øvre Romerike, Jessheim (H)		
Øvre Romerike, Kongsvinger (A)		

Tabell 2.2: Utekontor, fordelt på region.

Nord	Midt-Norge	Vest
Honningsvåg	Surnadal	Voss
Storslett	Volda	Granvin
Fauske	Oppdal/Rennebu	Husnes
Tysfjord	Hemne	Årdal
Oppeid (Hammarøy)	Ørland på Fosen	Sandnes (Ganddal helsestasjon)
Kautokeino	Selbu	
Lakselv		
Tana		
Nordkyn/Løbseby/Gamvik		
Longyearbyen		
Leknes		
Svolvær		
Sandnessjøen		
Brønnøysund		
Vadsø		
Vardø		
Båtsfjord		
Øst	Sør	
Hadeland	Rjukan	
Fagernes	Notodden	
Halden		

I våre analyser behandler vi hoved- og avdelingskontor på samme måte, i og med at alle disse har ordinære åpningstider. I hovedsak undersøker vi hvor stor andel av befolkningen som har et hoved- eller avdelingskontor tilgjengelig.

Utekontorene har som nevnt begrenset åpningstid. Noen utekontorer har åpent en eller to dager per uke, og noen har bare åpent noen få dager per måned. Det er også gjerne et begrenset meklingsstilbud på utekontorene. Videre har ikke alle utekontorene en fast adresse. Flere er et såkalt ambulerende tilbud som varierer hvor de finner sted. Derfor har vi ikke beregnet reisetid til utekontorene. Vi har likevel tatt hensyn til om de som ikke har tilgang til et hoved- eller avdelingskontor likevel har et utekontor i sin kommune.

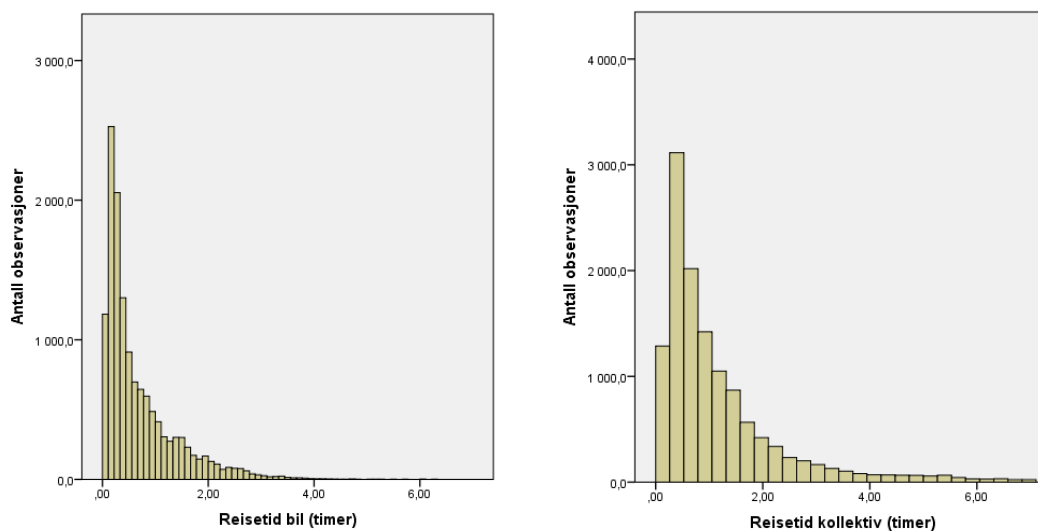
2.4 Svakheter og mulige feilkilder

De forutsetningene vi har valgt for å anslå tilgjengelighet har noen svakheter.

Før det første er det ikke alle som kan nå et familievernkontor før kl. 10:30 på morgenen med kollektivtransport. Noen steder er det svært få avganger per dag med kollektive transportmidler. I slike tilfeller vil våre beregninger vise svært lange reisetider, fordi Entur vil foreslå at man reiser dagen før for å komme fram i tide. Hadde vi derimot valgt et senere ankomststidspunkt kunne vi fått kortere reisetider. Samtidig er det mange tilfeller der kollektivtilbudet er bedre på morgenen enn midt på dagen, slik at vårt valg av ankomststidspunkt vil være fordelaktig noen steder.

I tillegg mister vi noe informasjon med de reisetidsintervallene vi har valgt. Når vi setter grensen for tilgang på to timer (i tillegg til én og halvannen time) mister vi noen nyanser. Det kan for eksempel være mange som har like over to timer reisetid til et kontor. Disse vil ha relativt god tilgang, sammenlignet med de som har betydelig lengre reisetid, selv om de havner like over den grensen vi har satt. Figurene nedenfor viser hvor mange observasjoner vi har med ulike reisetider med bil og kollektivtransport. Vi ser at det er en del observasjoner like over to timer med begge transportmidlene.

Tilgjengelig familievern

Figur 2.3: Antall observasjoner med ulike reisetider, bil og kollektivtransport.

En siste usikkerhet handler om hvordan vi deler inn de ulike kontorenes regioner. Vi har tatt utgangspunkt i Familievern tjenestens inndeling, der hvert kontor dekker et visst antall kommuner. Dermed har vi beregnet reisetid fra hver grunnkrets til det kontoret som grunnkretsens kommune «hører til». Det er imidlertid ikke slik at alle må besøke det kontoret som deres kommune hører til, alle står fritt til å besøke det kontoret de ønsker. Med vår inndeling tar vi dermed ikke høyde for at noen kan ha et annet kontor nærmere enn det deres kommune hører til. Vi har imidlertid gjort noen stikkprøver i områder der vi måler lav tilgjengelighet. Generelt er det svært få tilfeller der man har et annet kontor nærmere. Dette skyldes blant annet at transportinfrastrukturen – veier, kollektivruter – i større grad går internt i kommuner og fylker enn på kryss av disse grensene. Dermed er det som regel mer effektivt å reise innad i kommunen, både med bil og kollektivtransport. En oversikt over hvilke kommuner hvert kontor dekker, samt kontorenes adresse, er lagt som vedlegg til denne rapporten.

I denne rapporten opererer vi med to begreper for region som ikke må forveksles:

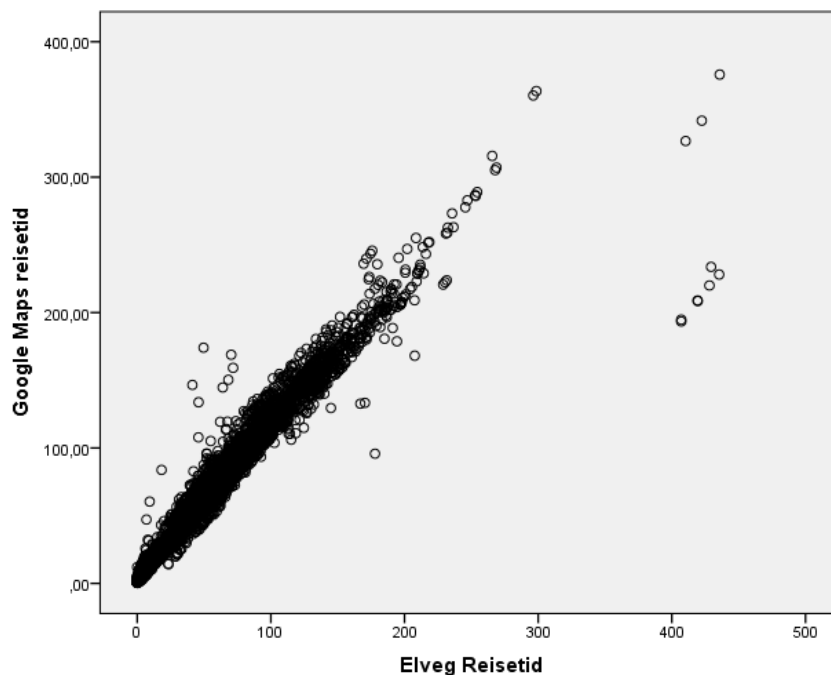
- Region⁶ brukes om Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) sine regioner. Bufdir er inndelt i fem geografiske regioner: Nord, Midt-Norge, Vest, Øst og Sør. Familievernkontorene følger disse, og hvert kontor «hører til» en av de fem regionene.
- Kontorregion⁷ brukes om hvert familievernkontor sitt omland. Det vil si den regionen som sokner til det enkelte kontor. I våre analyser har vi tatt utgangspunkt i den kommunevise inndelingen av Familievern tjenesten, der hver kommune er tilordnet ett kontor.

⁶ https://www.bufdir.no/Kontakt/Bufetat_regionkontorer/

⁷ https://www.bufdir.no/Familie/kontorer_oversikt/

2.4.1 Kvalitetssikring mot Elveg-data

For å kvalitetssikre dataene fra Google Maps er reisetidene derfra sammenlignet med reisetider beregnet med Statens Vegvesens elektroniske vegnett (Elveg). Elveg inneholder alle vegstrekninger i Norge, med informasjon om tillatt (skiltet) hastighet med bil. Denne informasjonen har vi brukt til å beregne reisetid for alle de reisestrekningene som er brukt i dette prosjektet. Spredningsdiagrammet nedenfor viser sammenhengen mellom beregnet reisetid med Google Maps og Elveg.

Figur 2.4: Sammenheng mellom reisetid beregnet med Google maps (y-aksen) og med Elveg (x-aksen).

Vi ser at det for de aller fleste observasjoner er god sammenheng. Unntaket er noen uteliggere, særlig er det tilfeller der Elveg-reisetiden er en del høyere enn Google Maps-reisetiden⁸. Men det er bare noen få tilfeller som har denne forskjellen. Generelt er det stor sammenheng mellom de to datakildene, og vi finner en høy og signifikant korrelasjon mellom de to (korrelasjon 0,979).

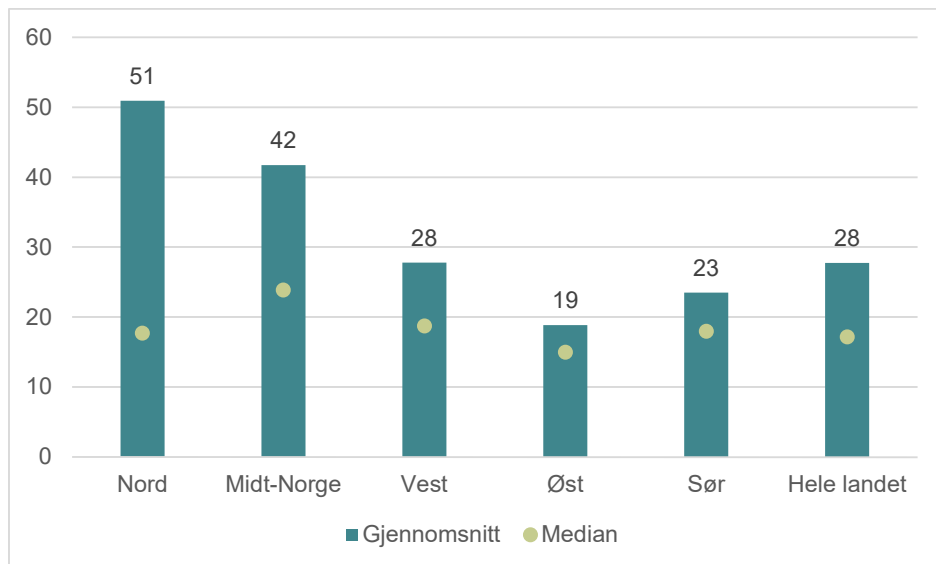
⁸ Undersøkelsen av disse uteliggerne viser at de er observasjoner i Hammerfest, Mo i Rana og Alta. Alle observasjonene ligger på øyer, som Træna i Nordland og Sørøya i Finnmark. Avviket i reisetid skyldes mest sannsynlig at tid brukt på ferge varierer i Elveg-dataene fra 2016 og Google Maps-dataene fra 2019.

3 Hvem har og hvem har ikke tilgang på et familievernkontor?

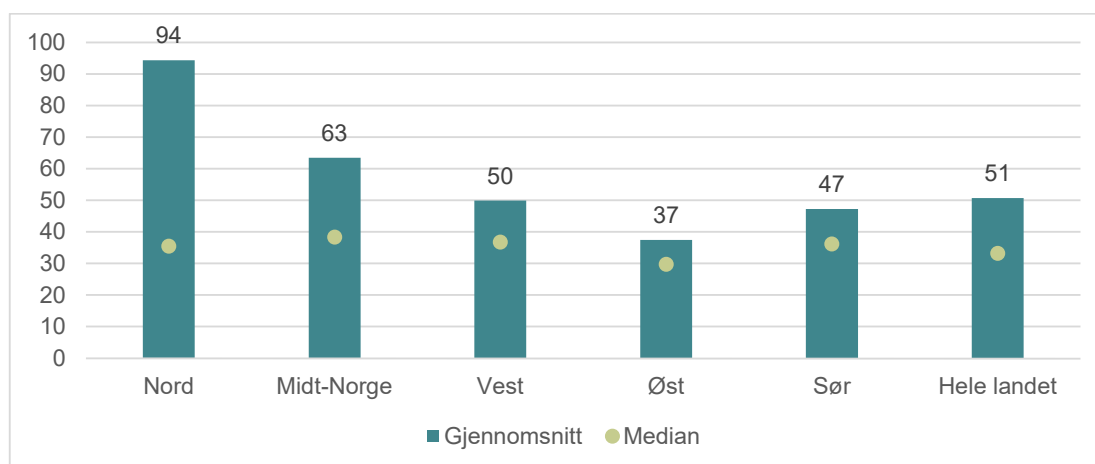
I dette kapitlet undersøker vi hvordan tilgangen til familievernkontorer varierer i de ulike regionene, og hvor stor andel av befolkningen som har tilgang på et kontor. Vi undersøker hovedsakelig tilgangen til hoved- eller avdelingskontor, men vurderer også om utekontorer kan kompensere for dårlig tilgjengelighet. I dette kapitlet ser vi på tilgjengelighet på regionnivå, før vi i de neste kapitlene undersøker hvordan tilgjengeligheten med bil (kapittel 4) og kollektivtransport (kapittel 5) varierer for hvert kontor.

3.1 Reisetider og tilgjengelighet i hver region

I figurene nedenfor har vi beregnet gjennomsnittlig reisetid til Familievernkontorene i hver region. I tillegg til gjennomsnitt har vi også beregnet medianen i hver region. I alle regioner er medianen noe lavere enn gjennomsnittet, noe som tyder på at det er enkelte uteliggere (svært høye verdier) som trekker opp gjennomsnittet. Både gjennomsnitt og median viser imidlertid det samme mønsteret for reisetider med bil (figur 3.1) og kollektivtransport (figur 3.2): De er høyest i region Nord og Midt-Norge, og lavest i Øst og Sør.

Figur 3.1: Gjennomsnittlig reisetid (minutter) med bil til nærmeste familievernkontor, blant befolkningen, per region.

Figur 3.2: Gjennomsnittlig reisetid (minutter) med kollektivtransport til nærmeste familievernkontor, blant befolkningen, per region.

Samtidig er det en vesentlig forskjell på bil og kollektivtransport. Gjennomsnittlig reisetid på landsbasis er 28 minutter med bil og 51 minutter med kollektivtransport (median er henholdsvis 17 og 33). Også i de enkelte regionene er forskjellen omtrent den samme. Gjennomsnittlig reisetid med bil er omtrent halvparten av reisetid med kollektivtransport. Tabellene nedenfor hvor mange personer som bor i en grunnkrets med over to timer til sitt familievernkontor. Til sammen er det omtrent 135 000 mennesker som har over to timer reisetid med bil (tabell 3.1), mens det er nesten en halv million som har over to timer reisetid med kollektivtransport (tabell 3.2). Igjen ser vi altså at tilgjengelighet med kollektivtransport er betydelig dårligere enn med bil.

Tabell 3.1: Antall personer per region som har over to timer reisetid med bil til sitt kontor.

	Antall	Andel
Nord	74 121	15%
Midt-Norge	46 244	6%
Vest	7 345	1%
Øst	4 888	0%
Sør	2 822	0%
Hele landet	135 420	3%

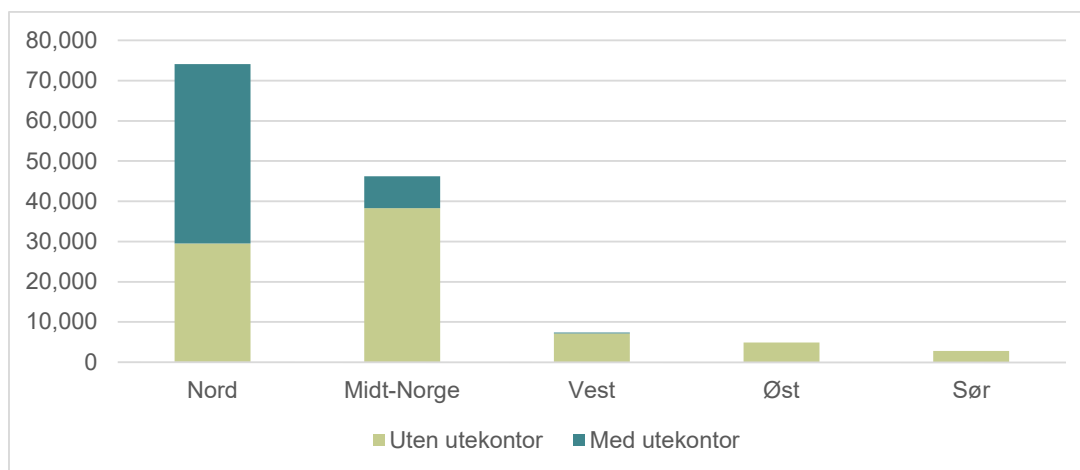
Tabell 3.2: Antall personer per region som har over to timer reisetid med kollektivtransport til sitt kontor.

	Antall	Andel
Nord	136 474	28%
Midt-Norge	126 827	17%
Vest	77 632	7%
Øst	61 490	3%
Sør	52 400	5%
Hele landet	454 823	9%

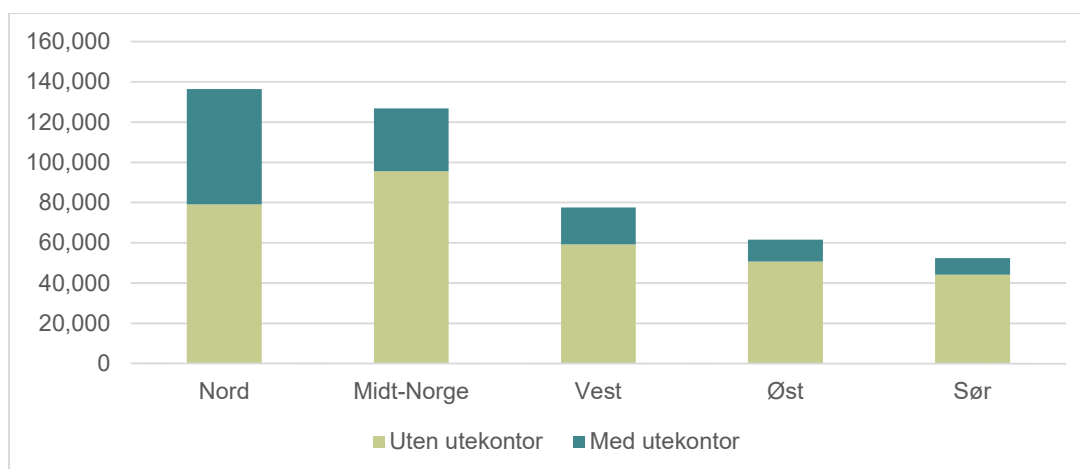
Vi ser også her at problemet er størst i regionene Nord og Midt-Norge. Henholdsvis 15 og 6 prosent av befolkningen i de to regionene har over to timer reisetid med bil, og med kollektiv er tallene henholdsvis 28 og 17 prosent. I Vest, Øst og Sør derimot er det kun 0-1 prosent av befolkningen som har over to timer reisetid med bil. Med kollektivtransport er det noe større andeler, men fortsatt betydelig mindre enn i Nord og Midt-Norge.

3.2 Hvor mange har et utekontor tilgjengelig?

I analysene ovenfor har vi kun fokusert på hoved- og avdelingskontorene. Selv om utekontorene har begrensede åpningstider, og ofte et mer begrenset tilbud, er det relevant å undersøke i hvilken grad utekontorene kompenserer for dårlig tilgjengelighet til hoved- og avdelingskontorer. Som nevnt er det 33 utekontorer, og 17 av disse befinner seg i region Nord. Figurene nedenfor viser antallet personer som har over to timer til sitt hoved- eller avdelingskontor, samtidig som vi skiller på om personene har et utekontor i sin kommune eller ikke. Her har vi ikke beregnet den faktiske reisetiden til utekontorene, men vi antar at de som har et slikt kontor i sin kommune kan nå dette på kortere tid enn de kan nå hoved- eller avdelingskontoret. Samtidig kan det være mange andre som har kortere reisetid til et utekontor, selv om dette ikke befinner seg i samme kommune. Inndelingen nedenfor er derfor ganske streng. Sannsynligvis er det mange i kategorien «uten utekontor» som likevel har et utekontor nærmere enn nærmeste hoved- eller avdelingskontor. I de neste kapitlene kommer vi med en næyere drøfting av hvordan utekontorene kan kompensere for lav tilgjengelighet i enkelte områder.

Figur 3.3: Antall personer som har over to timer reisetid med bil til sitt kontor, fordelt på om de har et utekontor i sin kommune eller ikke.

Figur 3.4: Antall personer som har over to timer reisetid med kollektivtransport til sitt kontor, fordelt på om de har et utekontor i sin kommune eller ikke.

Figurene ovenfor viser at utekontorene til en viss grad kompenserer de som har lang reisetid til et hoved- eller avdelingskontor. Dette gjelder særlig i region Nord der rundt halvparten av de som har utilstrekkelig tilgang til et hoved- eller avdelingskontor har et utekontor i sin kommune.

I tabellene nedenfor (tabell 3.3 og tabell 3.4) har vi summert hvor mange mennesker det er som har over to timer reisetid til sitt kontor, og som i tillegg ikke har et utekontor i sin kommune. Sammenlignet med tabell 3.1 og tabell 3.2 ovenfor ser vi at andelen synker betraktelig i region Nord, i noen grad i region Midt-Norge, og i liten grad i de øvrige regionene.

Tabell 3.3: Ant. personer med over to timer reisetid med bil til sitt kontor, som ikke har et utekontor i sin kommune.

	Antall	Andel
Nord	29 546	7%
Midt-Norge	38 273	5%
Vest	7 143	1%
Øst	4 888	0%
Sør	2 822	0%
Hele landet	82 672	2%

Tabell 3.4: Ant. personer med over to timer reisetid med kollektivtransport til sitt kontor, som ikke har et utekontor i sin kommune.

	Antall	Andel
Nord	79 192	18%
Midt-Norge	95 518	12%
Vest	59 237	5%
Øst	50 740	3%
Sør	44 220	4%
Hele landet	328 907	6%

3.3 Andre reisetidsintervaller

Et av normkravene fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er at hele befolkningen bør ha et familieverntilbud innen to timers reisetid. Som vist i de foregående avsnittene er ikke dette kravet helt tilfredsstillt. Det er omtrent tre og ni prosent av befolkningen som har over to timer reisetid med henholdsvis bil og kollektivtransport.

Tabell 3.5: Andel av befolkningen som har ulike reisetid med bil til sitt kontor, fordelt på regioner.

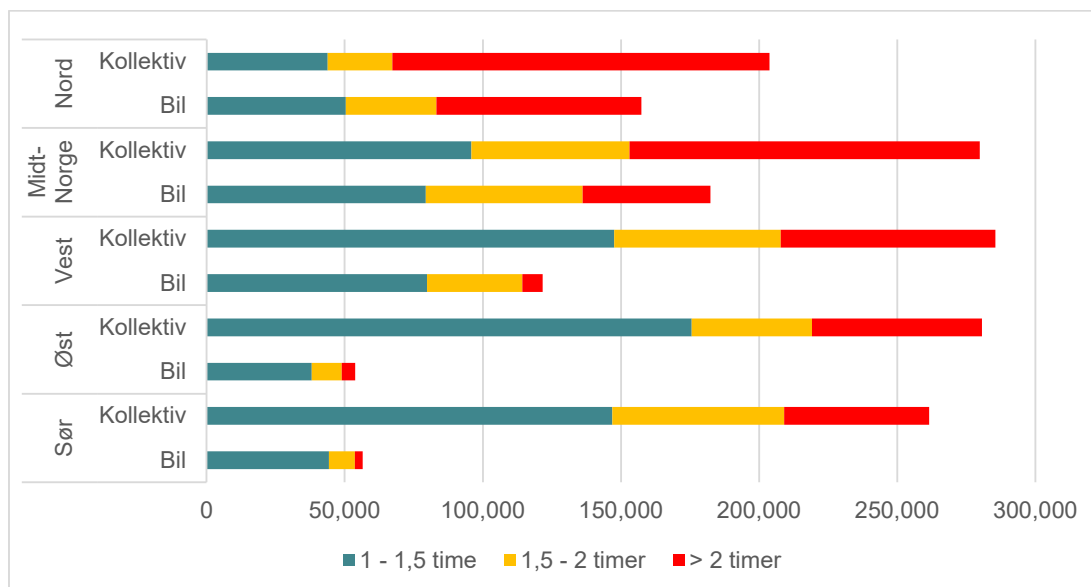
	< 1 time	1 - 1,5 time	1,5 - 2 timer	> 2 timer	Antall personer
Nord	67%	10%	7%	15%	483 916
Midt-Norge	75%	11%	8%	6%	725 605
Vest	89%	7%	3%	1%	1 107 964
Øst	97%	2%	1%	0%	1 929 711
Sør	94%	4%	1%	0%	1 008 868
Hele landet	89%	6%	3%	3%	5 256 064

Tabell 3.6 Andel av befolkningen som har ulike reisetid med kollektivtransport til sitt kontor, fordelt på region

	< 1 time	1 - 1,5 time	1,5 - 2 timer	> 2 timer	Antall personer
Nord	58%	9%	5%	28%	483 916
Midt-Norge	61%	13%	8%	17%	725 605
Vest	74%	13%	5%	7%	1 107 964
Øst	85%	9%	2%	3%	1 929 711
Sør	74%	15%	6%	5%	1 008 868
Hele landet	75%	12%	5%	9%	5 256 064

Over nitti prosent av befolkningen har under to timer reisetid til sitt kontor. Samtidig er det bare tre fjerdedeler som har under én times reise med kollektivtransport. Og mens over nitti prosent av befolkningen i Øst og Sør har under én times reisetid med bil, er den tilsvarende andelen i Nord på bare 67 prosent.

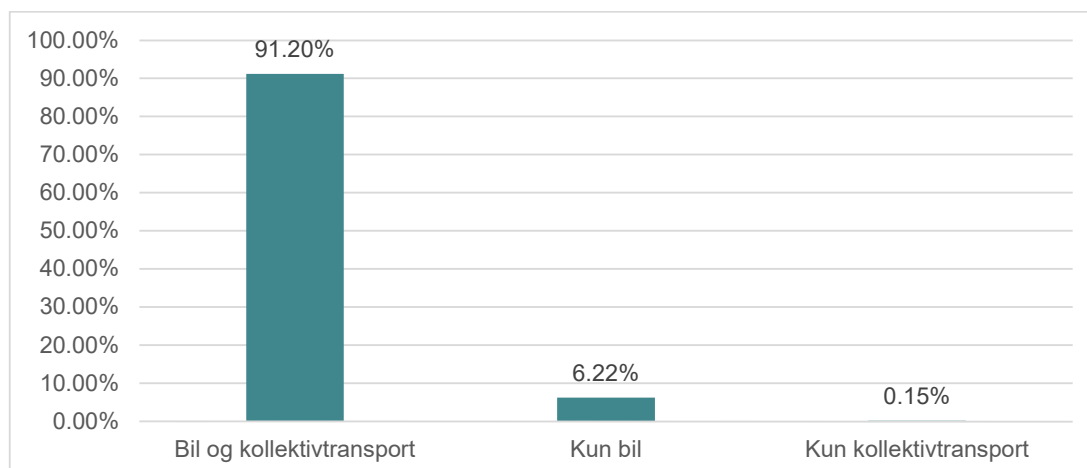
Figuren nedenfor viser antallet personer som har reisetid i de ulike intervallene over én time. Vi ser at omfanget av personer med over to timer reisetid er betydelig større i region Nord og Midt-Norge enn i de andre regionene.

Figur 3.5: Antall personer som har 1-1,5, 1,5-2 og over 2 timer reisetid med bil og kollektivtransport, per region.

3.4 Tilgang med bil og/eller kollektivtransport?

I denne rapporten gjør vi hovedsakelig separate analyser av tilgang med bil og kollektivtransport. En viktig grunn til det er at ikke alle har mulighet til å reise med begge transportmidlene. Noen har ikke bil eller førerkort, mens andre av ulike årsaker ikke har mulighet til å reise med kollektivtransport. Dermed bør Familieverntjenesten sikre at befolkningen har tilstrekkelig tilgang både med bil og kollektivtransport til familievernkontorene. Samtidig er det mange som har mulighet til å velge om de skal reise med bil eller kollektivtransport. Dermed er det ikke helt irrelevant å se på sammenhengen mellom disse når det gjelder tilgang til familievernkontor. I figuren nedenfor viser vi derfor andelen av befolkningen som har tilgang sitt kontor (under to timer reisetid) med bil og med kollektivtransport. Det er skilt på hvor mange som har tilgang med *både* bil og kollektivtransport, og hvor mange som har tilgang *kun* med det enkelte transportmiddelet.

Figur 3.6: Andel av befolkningen som har tilstrekkelig tilgang (under to timer reisetid) til sitt kontor, med bil og/eller kollektivtransport.

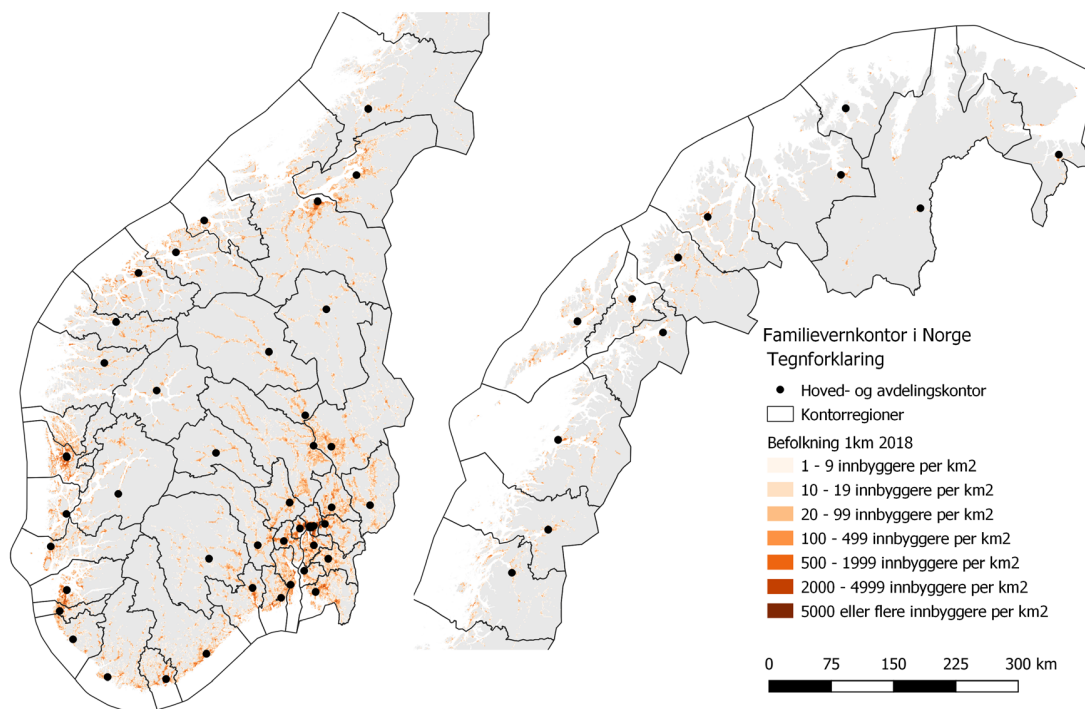
Vi ser at det er svært få – bare 0,15 prosent – av befolkningen som har tilgang til sitt kontor kun med kollektivtransport. Samtidig er det flere som har tilgang kun med bil (6,2 prosent). Det er altså flere som ikke har tilgang med kollektivtransport men som har tilgang med bil, enn vice versa. De aller fleste har imidlertid tilgang både med bil og kollektivtransport.

I de neste to kapitlene ser vi nærmere på de enkelte regionene med tanke på hvor tilgjengelige kontorene er for befolkningen. I kapittel 4 studerer vi tilgjengelighet med bil, mens vi i kapittel 5 ser på tilgjengelighet med kollektivtransport.

4 Tilgjengelighet med bil

I dette og neste kapittel presenterer vi kart som viser hvordan tilgangen til familievernkontor varierer i de ulike kontorregionene. I kartene vises tilgangen for hver grunnkrets (punkter), uten å ta hensyn til folketallet i den enkelte grunnkretsen. Koblingen til folketall er derimot gjort i figurene, som viser hvor stor del av befolkningen som har – og ikke har – tilgang til et kontor.

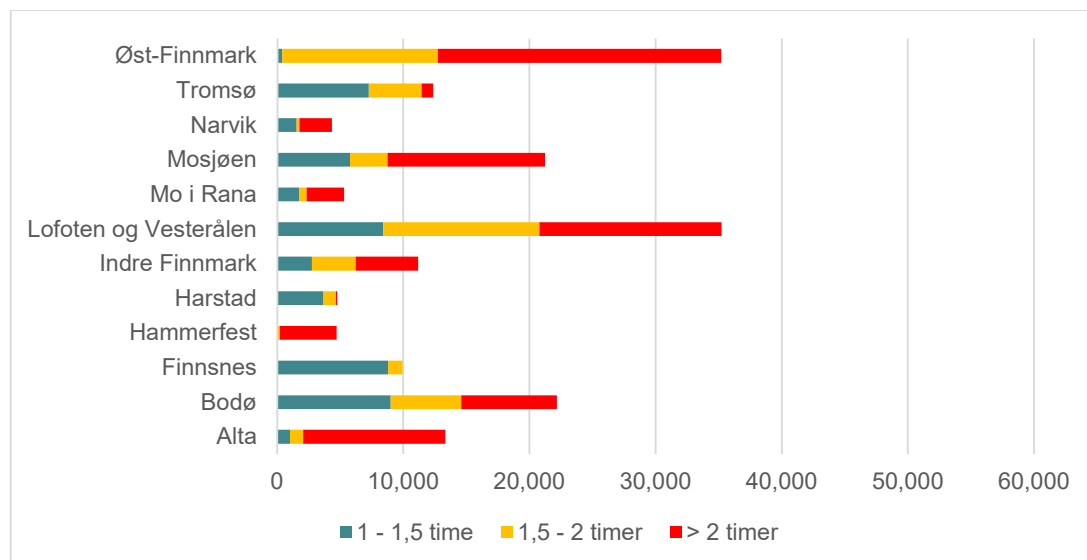
Kartet på neste side (figur 4.1) viser sammenhengen mellom familievernkontorenes lokalisering og bosettingsmønstre i Norge. Her er befolkningen vist i antall bosatte per kvadratkilometer, og vi ser at det for det meste finnes et familievernkontor der det er store konsentrasjoner av bosatte.

Figur 4.1: Familievernkontor og befolkningstetthet i Norge.

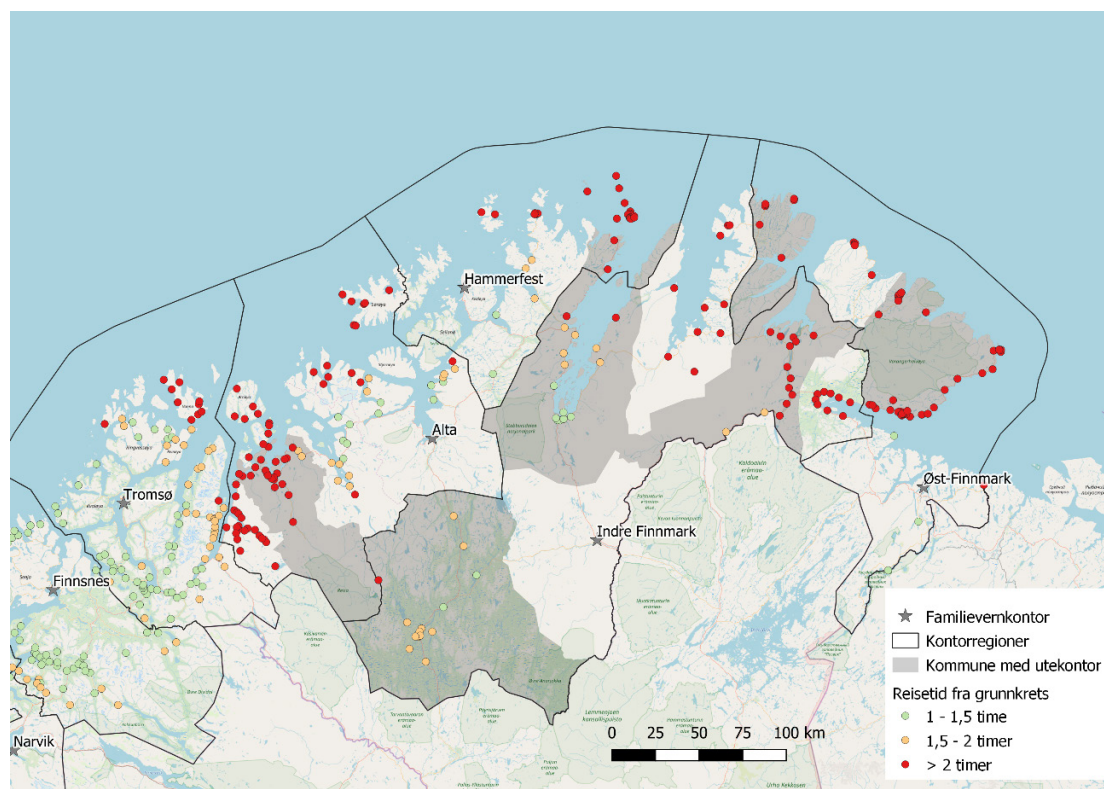
4.1 Nord

Region Nord er, som vist i forrige kapittel, den regionen der tilgangen er dårligst. 15 prosent av befolkningen har over to timer reisetid til sitt kontor.

Figur 4.2: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med bil, region Nord.

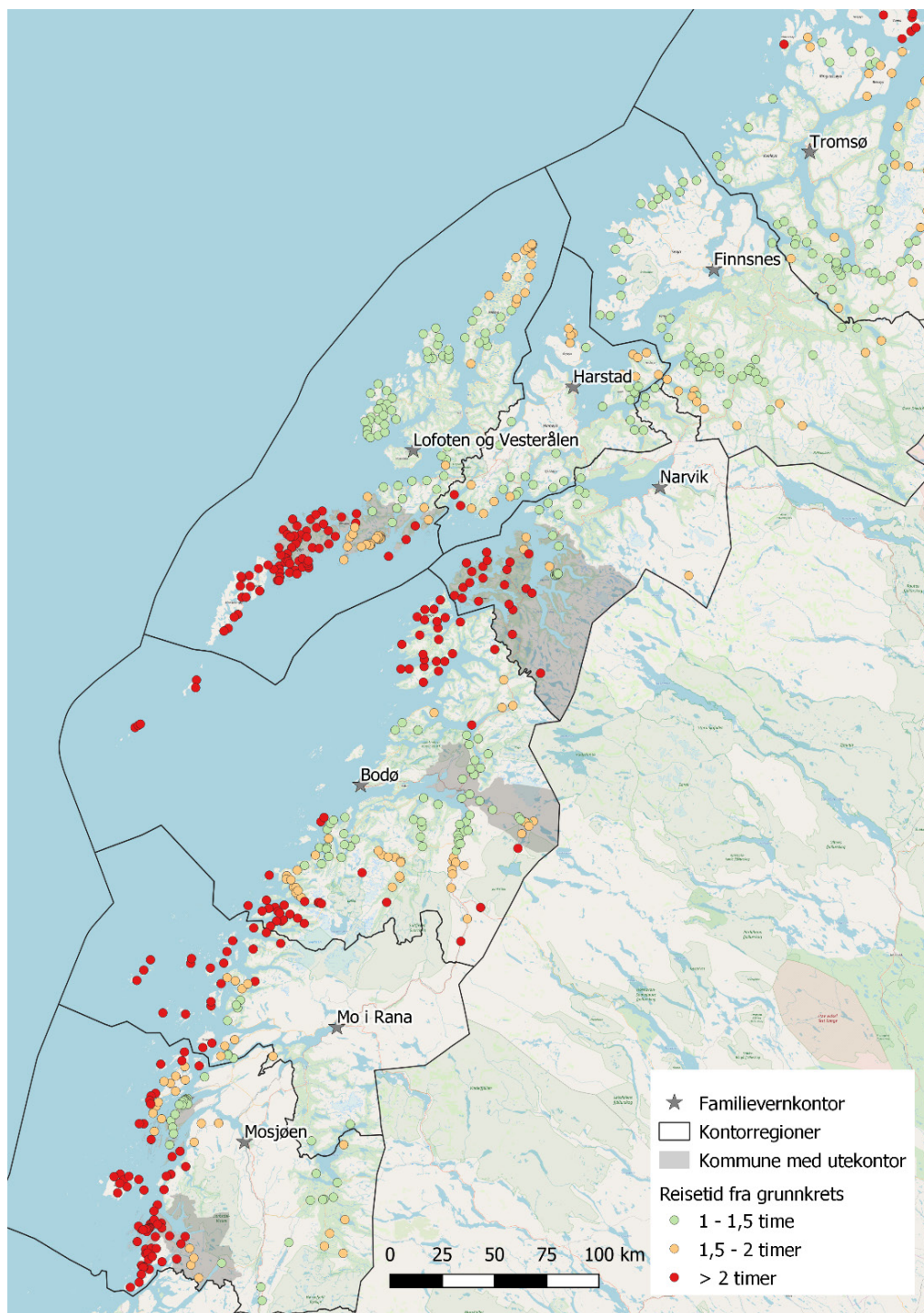
Figur 4.2 viser at det er ved kontorene Øst-Finnmark, Mosjøen, Lofoten og Vesterålen, Bodø og Alta at tilgjengeligheten er dårligst. I hver av disse kontorregionene er det fra omtrent 7 000 til over 22 000 personer som ikke har tilgang på et familievernkontor.

Figur 4.3: Reisetid med bil fra grunnkretser til familievernkontor i region Nord (del 1).

Tilgjengelig familievern

Det første kartet (figur 4.3) viser den nordlige delen av region Nord. Her ser vi at i Øst-Finnmark er det mange grunnkretser med dårlig tilgjengelighet nord i regionen. I disse områdene er det samtidig mange utekontorer, både i Vadsø, Vardø og Båtsfjord kommune, som kan kompensere noe for den dårlige tilgangen til hovedkontoret. Også i Alta er det mange som har dårlig tilgang, og kartet viser at disse særlig er lokalisert i sørenden av regionen, mot Tromsø. Stikkprøver viser at disse ikke har kortere vei til Tromsøkontoret. Men det er et utekontor i Nordreisa kommune, som mange i dette området kan nå på kortere tid.

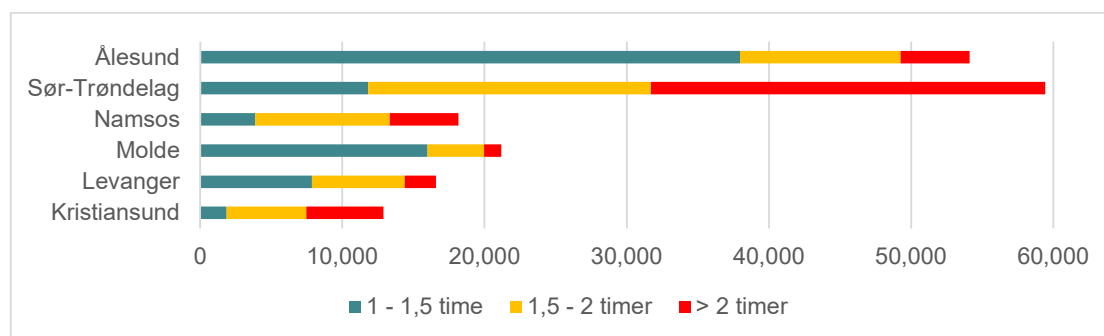

Figur 4.4: Reisetid med bil fra grunnkretser til familievernkontor i region Nord (del 2).

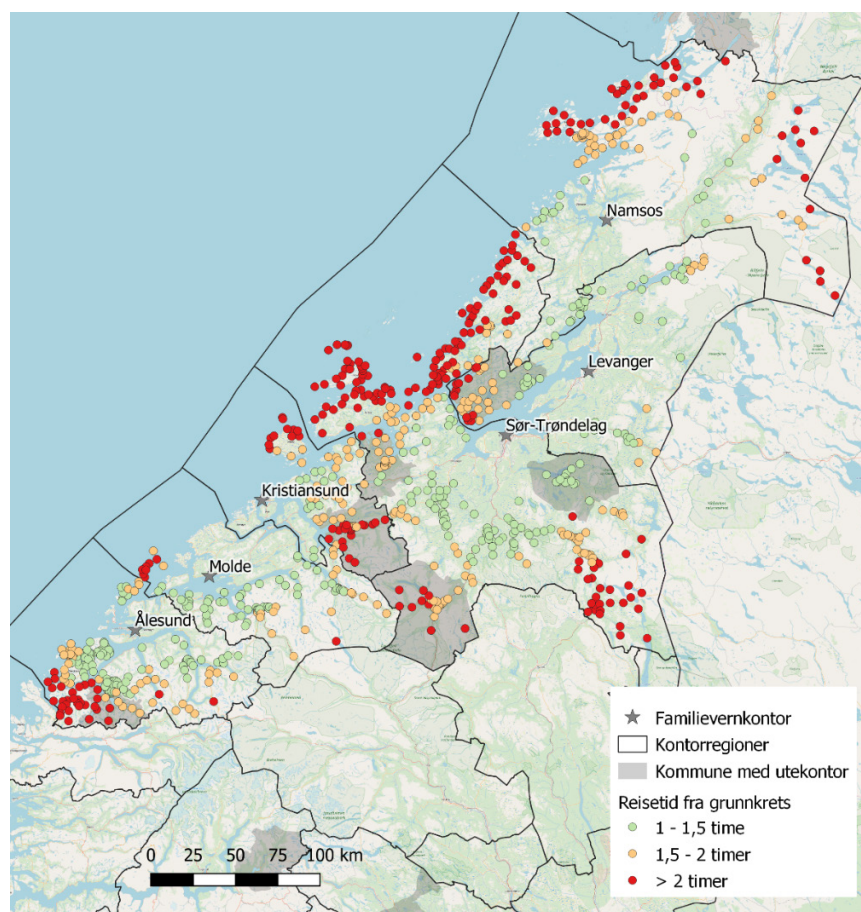
Lengre sør i region Nord er det særlig ved kontorene i Lofoten og Vesterålen, Bodø og Mosjøen at mange har lang reisetid. Også her er det noen utekontor som kompenserer. Et unntak er lengst sør i Bodøkontorets region, der det er lang reisetid både til Bodø og Mo i Rana, og ikke et utekontor i nærheten.

4.2 Midt-Norge

I region Midt-Norge er det særlig i Sør-Trøndelag at mange har lang reisetid til familievernkontoret. Men også i Ålesund, Namsos og Kristiansund er det relativt mange (henholdsvis omtrent 4 850, 4 800 og 5 400) som har over to timer reisetid.

Figur 4.5: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med bil, region Midt.

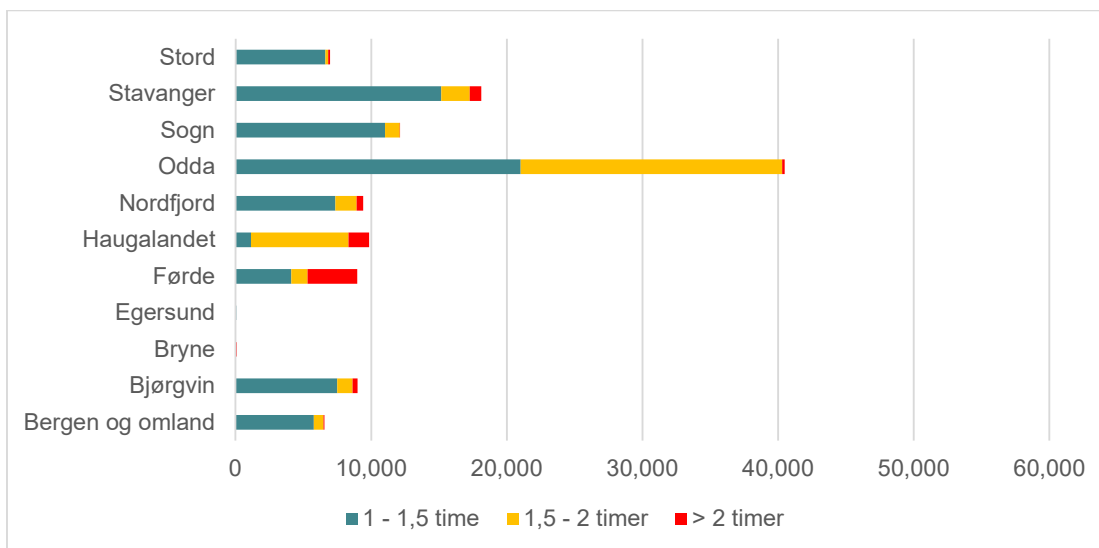
Figur 4.6: Reisetid med bil fra grunnkretser til familievernkontor i region Midt.

Tilgjengelig familievern

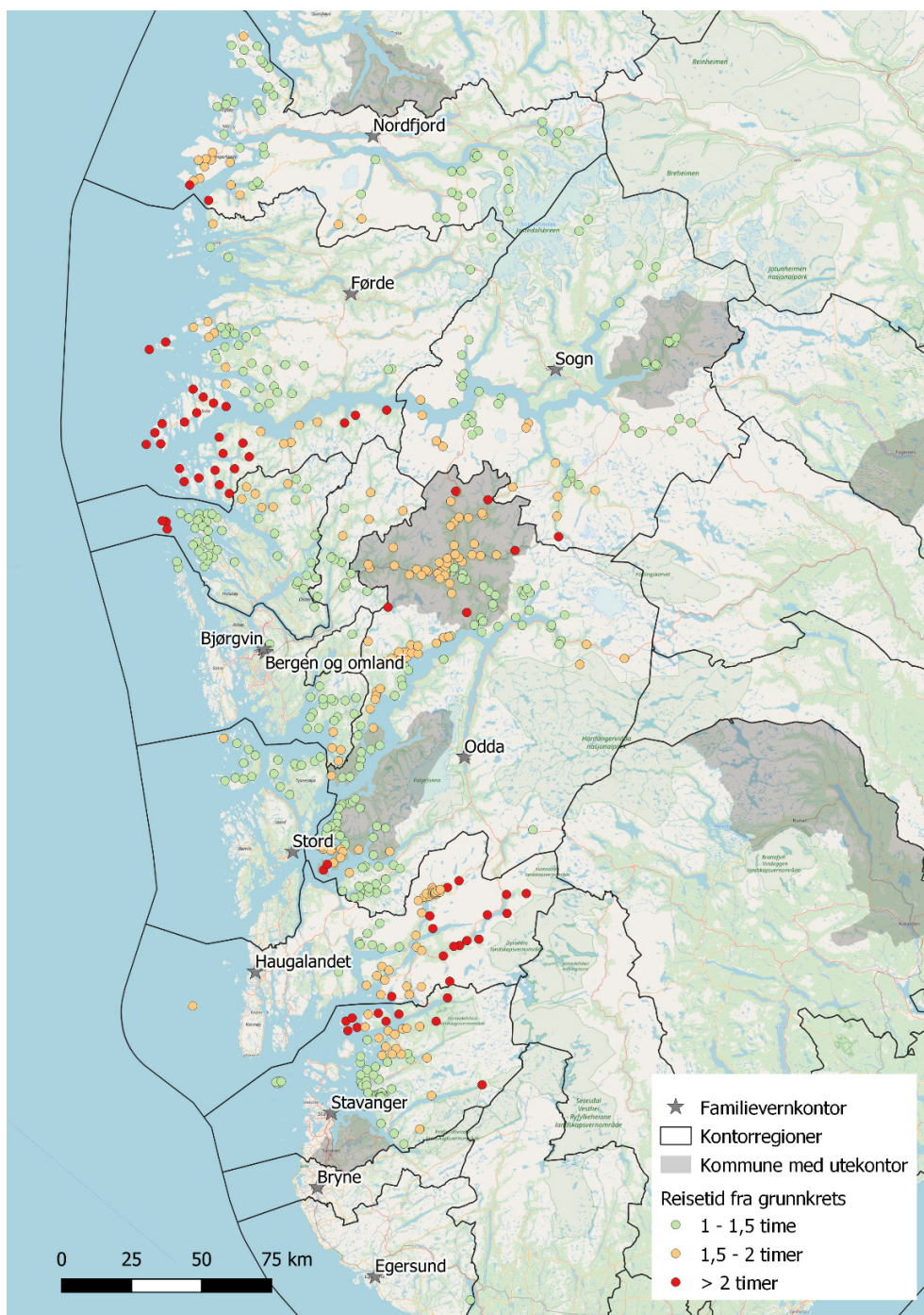
Kartet (figur 4.6) viser at det i Sør-Trøndelag er særlig i kystområdene, samt Røros og omegn, at mange har dårlig tilgang. Det er et utekontor i Selbu kommune, for de som bor i øst, og kontor i Indre Fosen og Hemne kommune som til en viss grad dekker de som bor langs kysten. For befolkningen i Røros er det også under én time reisetid til kontoret på Tynset, noe som løser problemet for en del personer (Røros kommune har 5 611 innbyggere). Samtidig ser vi at kontoret i Sør-Trøndelag dekker en svært stor region, sammenlignet med de andre kontorene i region Midt-Norge. Også i Ålesund og Kristiansund finner vi utekontor i områder med dårlig tilgjengelighet. I Namsos er det derimot lang avstand både til hovedkontoret og til nærmeste utekontor (i Brønnøy kommune).

4.3 Vest

I region Vest er tilgjengeligheten betydelig bedre enn i region Nord og Midt. De aller fleste kontorene dekker sin befolkning (med under to timer reisetid). Unntaket er Haugalandet og Førde der henholdsvis 1 500 og 3 600 personer har over to timer reisetid. Samtidig er det en del personer som har mellom én og to timer reisetid, spesielt i Odde. Best dekning finner vi i Egersund og Bryne, der så å si hele befolkningen har under én time reisetid til kontoret.

Figur 4.7: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med bil, region Vest.

Figur 4.8: Reisetid med bil fra grunnkretser til familievernkantor i region Vest.

I Bergen er det to kontor, Bjørgvin og Bergen og Omland. Disse dekker til sammen et større område i vestre del av Hordaland. Kontorregionen i Nordhordaland, der det ikke er noe kontor lokalisert, dekkes av Bjørgvin-kontoret.

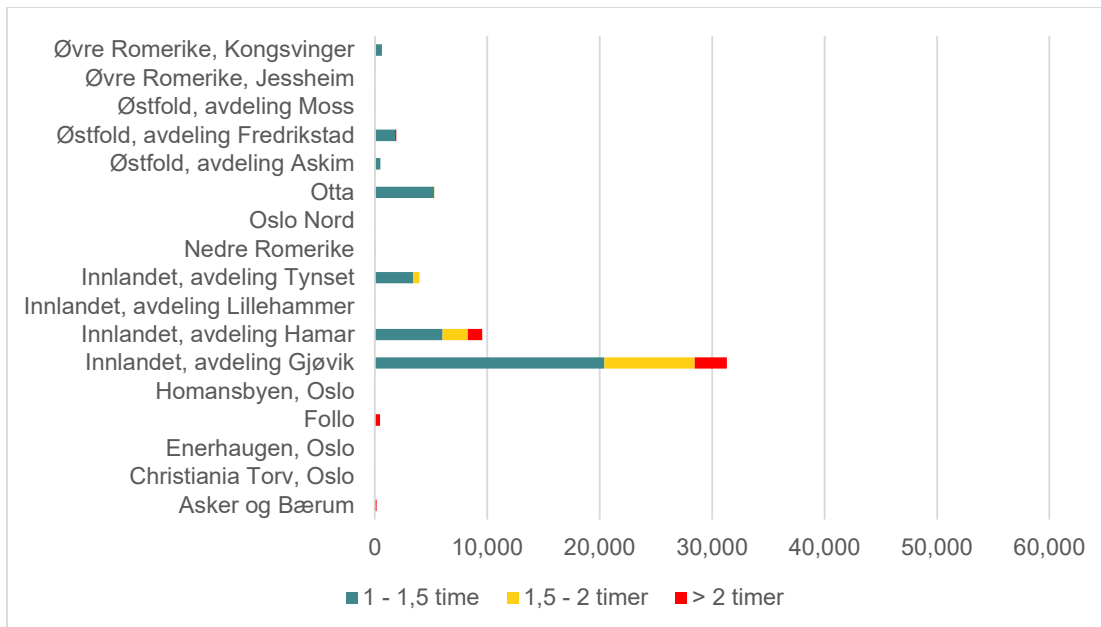
I regionen til Førde er det særlig i den søndre delen at mange har lang reisetid til kontoret. I Haugalandet gjelder det østre del. Ingen av disse stedene har et utekontor som kan kompensere.

Årsaken til den middels lave tilgjengeligheten til Oddakontoret er hovedsakelig at Voss kommune, med ca. 14 000 innbyggere, ligger i denne regionen. Fra Voss er det omtrent 1,5 times reisetid til kontoret i Odda. Voss dekkes imidlertid ikke av et utekontor.

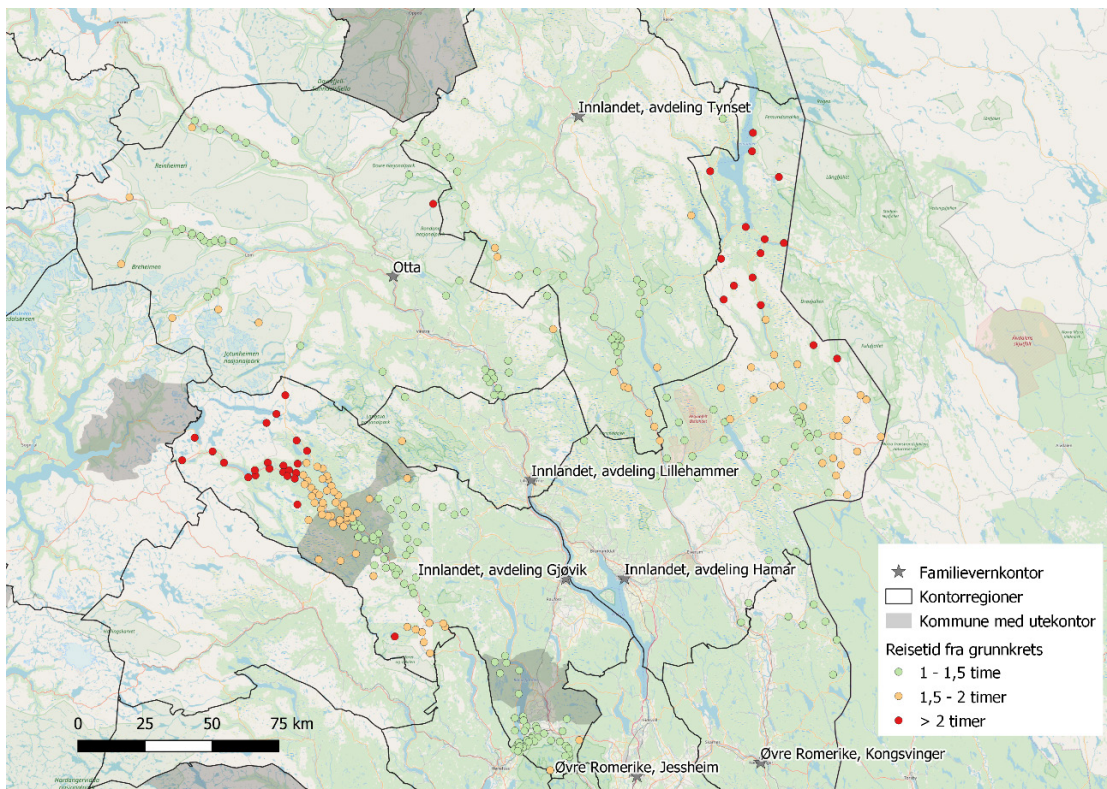
Tilgjengelig familievern

4.4 Øst

Også i Øst er det relativt god tilgang med bil i hele regionen. Unntaket er i innlandet, der det er en del personer som har lang reisetid til kontorene Hamar og Gjøvik (henholdsvis 1 279 og 2 875 personer har over to timer reisetid).

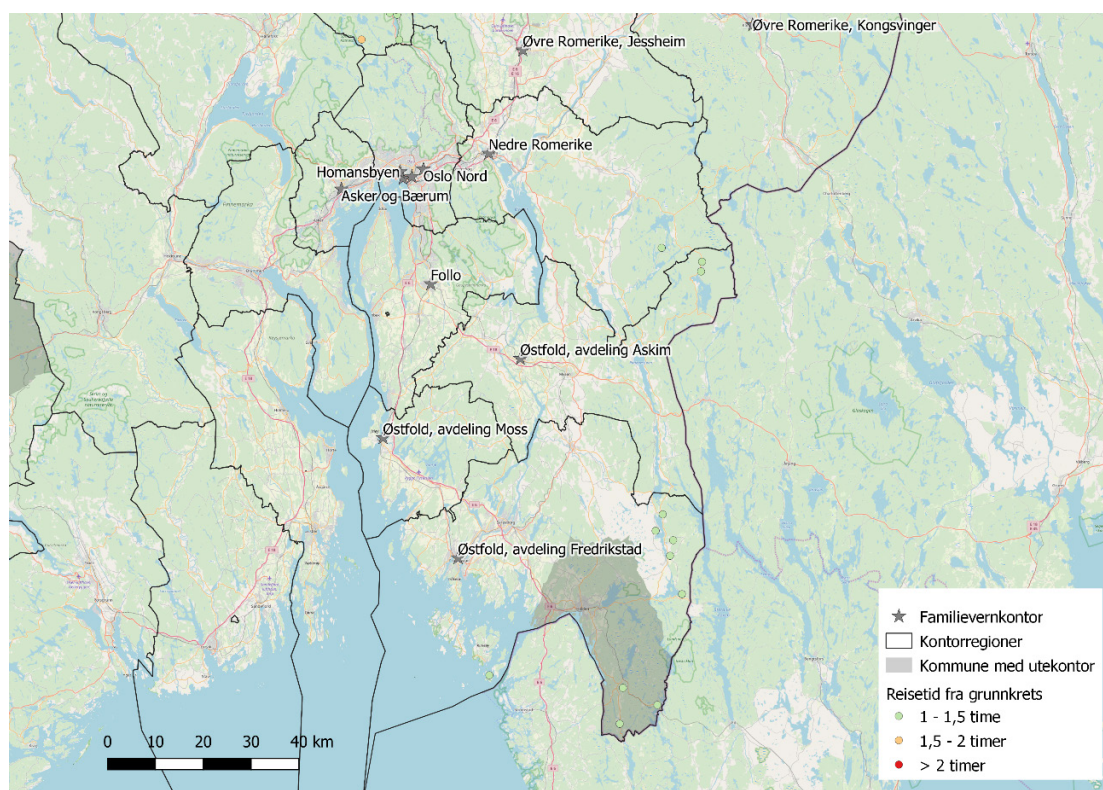
Figur 4.9: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med bil, region Øst.

Figur 4.10: Reisetid med bil fra grunnkretser til familievernkontor i region Øst (del 1).

Kartet ovenfor viser den nordlige delen av region Øst. Kontoret på Hamar dekker et stort område i nord der tilgjengeligheten er dårlig. Noen få av personene i dette området kan nå kontoret på Tynset på kortere tid, men for de fleste er det Hamar som er det nærmeste kontoret.

Når det gjelder regionen til kontoret på Gjøvik ser vi at det er mange grunnkretser ved Fagernes og nordover der reisetiden er på over 1,5 time. Disse områdene ligger på grensen til Hallingdal, der det er et kontor i Ål. Stikkprøver viser imidlertid at de fleste har like lang reisetid til Ål som til Gjøvik. Men det er et utekontor på Fagernes som til en viss grad kan løse problemet i dette området.

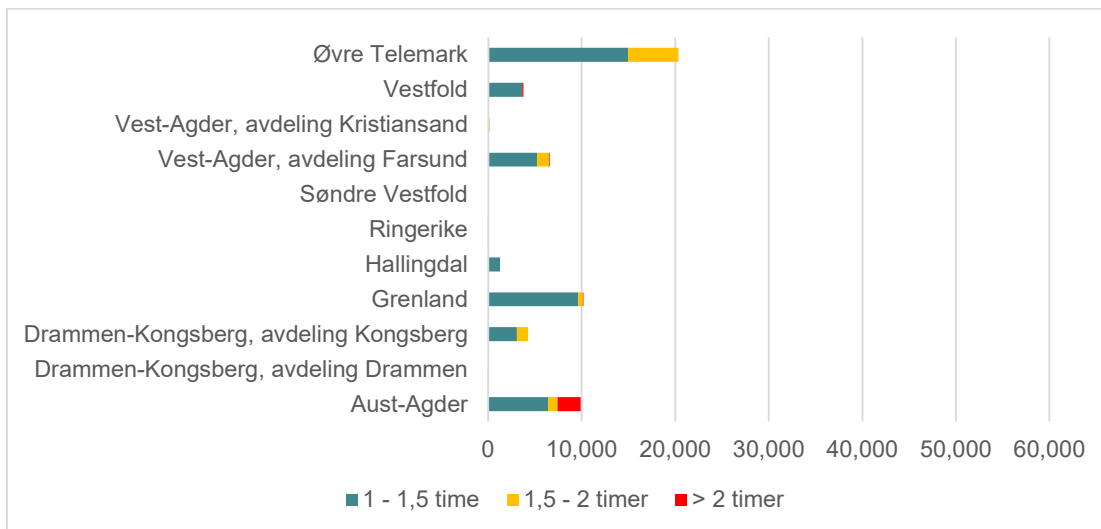
Figur 4.11: Reisetid med bil fra grunnkretser til familievernkontor i region Øst (del 2).

I den sørlige delen av region Øst (Figur 4.11) har de aller fleste under én time reisetid til sitt kontor. I tillegg er det et utekontor i Halden, for de som har lang vei til kontoret i Fredrikstad.

4.5 Sør

I region Sør er det særlig i Aust-Agder at mange har dårlig tilgang til sitt kontor. Det er kun i Aust-Agder at det er mange som har over to timer reisetid med bil. Samtidig er det en del som har over 1 times reisetid i Øvre Telemark, Farsund og Grenland.

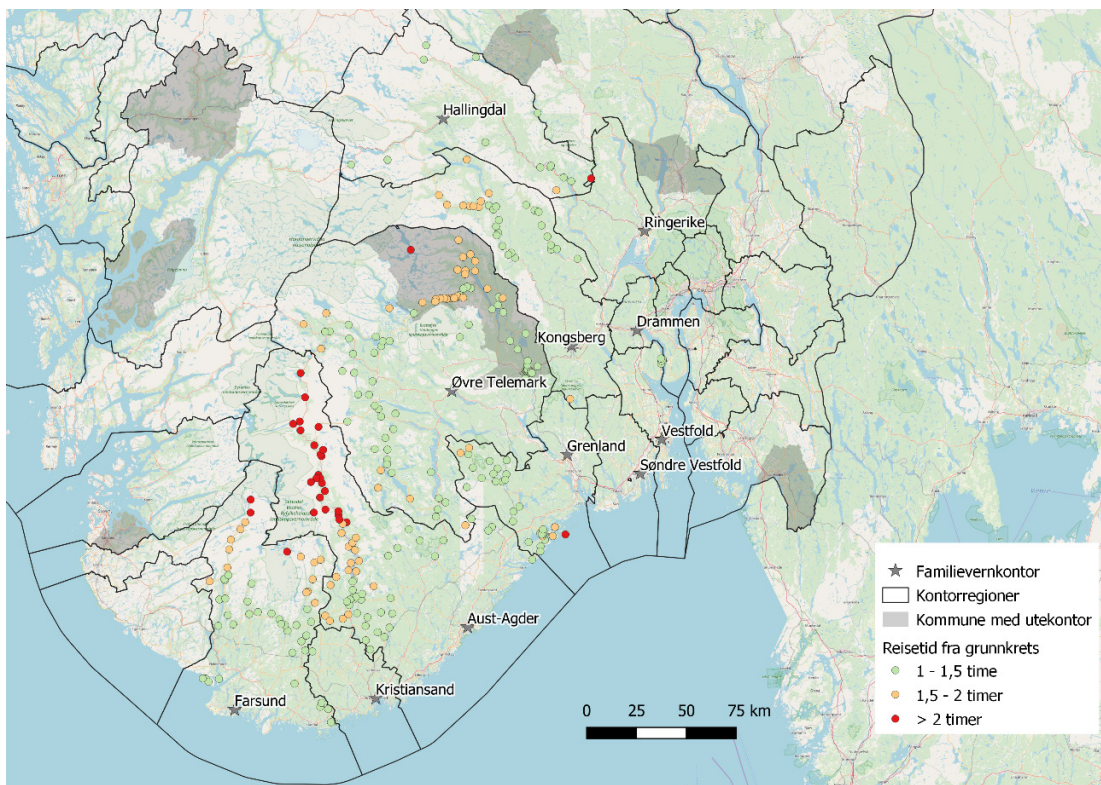
Tilgjengelig familievern

Figur 4.12: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med bil, region Sør.

Fra kartet over regionen (figur 4.13) ser vi at det er en del steder i Setesdal som har lang reisevei til kontoret, som ligger i Arendal. Noen av disse har kortere vei til kontoret i Kristiansand. Men de fleste som er registrert med over to timer reisetid har også over to timer til kontoret i Kristiansand.

Noen få av de som har dårlig tilgjengelighet i Øvre Telemark har kortere vei til kontoret i Kongsberg. Men for de fleste er det uansett over 1 og 1,5 timer reisevei. Samtidig er det to utekontorer i dette området, i Notodden og Tinn kommune.

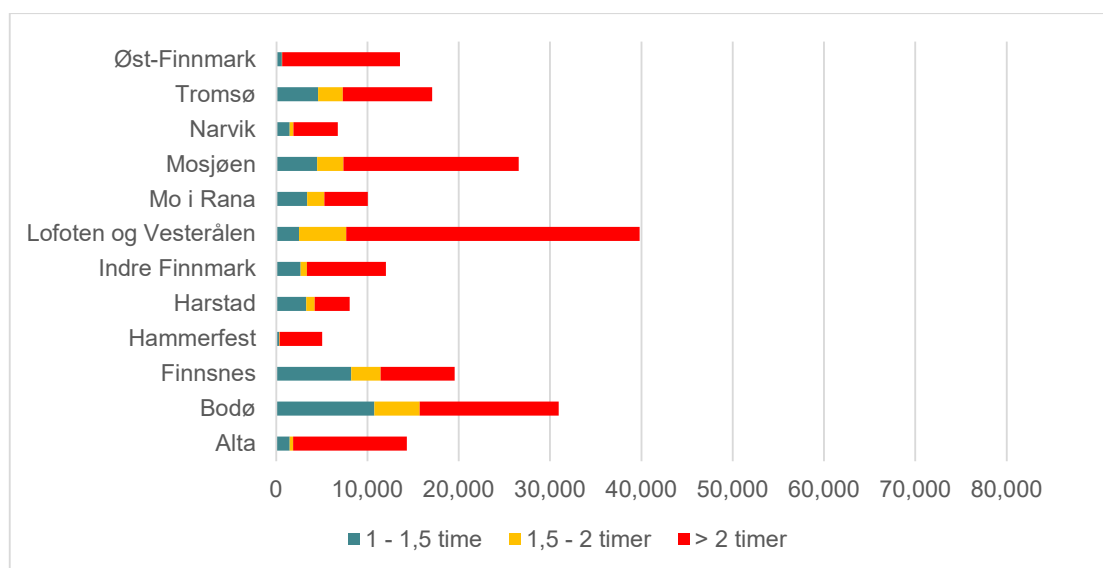
Figur 4.13: Reisetid med bil fra grunnkretser til familievernkontor i region Sør.

5 Tilgjengelighet med kollektivtransport

Med kollektivtransport er befolkningens tilgang til familievernkontor betraktelig dårligere enn med bil. Som vist i kapittel 3 er gjennomsnittlig reisetid med bil 28 minutter, mens den er 51 minutter med kollektivtransport. Ni prosent av befolkningen har over to timer reisetid til sitt kontor med kollektivtransport. Med bil er andelen bare tre prosent.

5.1 Nord

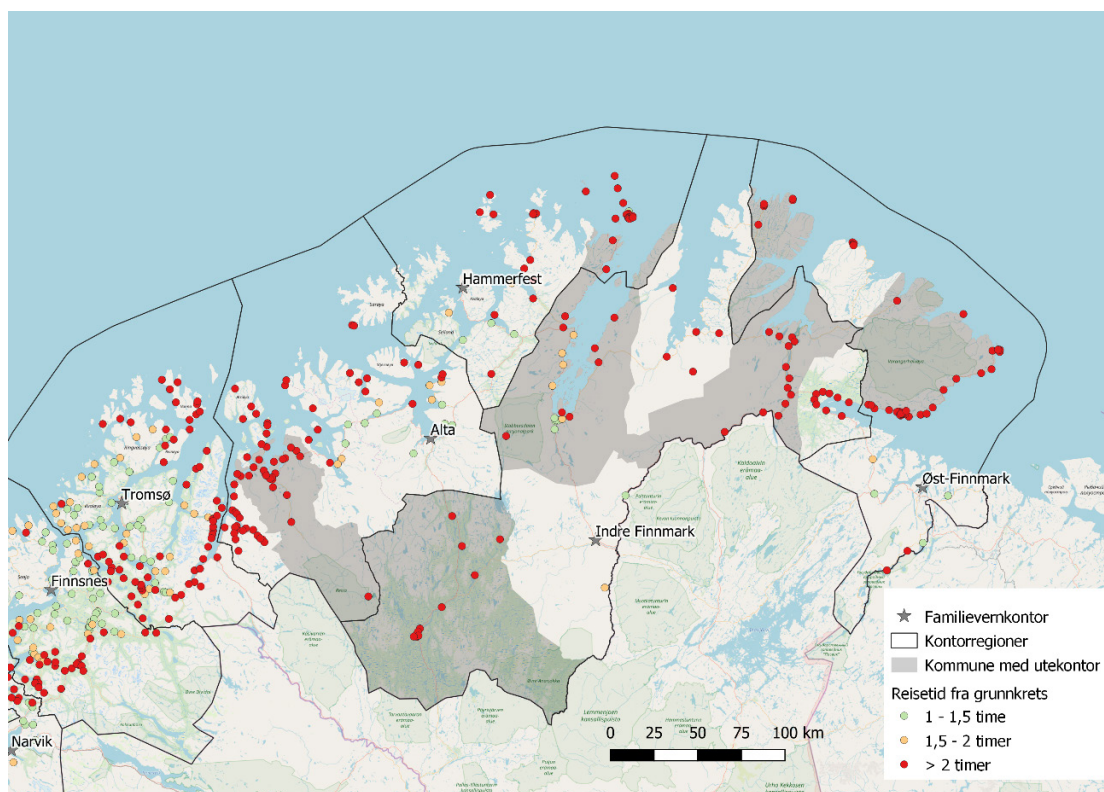
I hver av kontorregionene i region Nord er det flere tusen personer som har over to timer reisetid med kollektivtransport til sitt kontor. Antallet er størst i Lofoten og Vesterålen (32 000 personer) og i Mosjøen (19 000 personer).

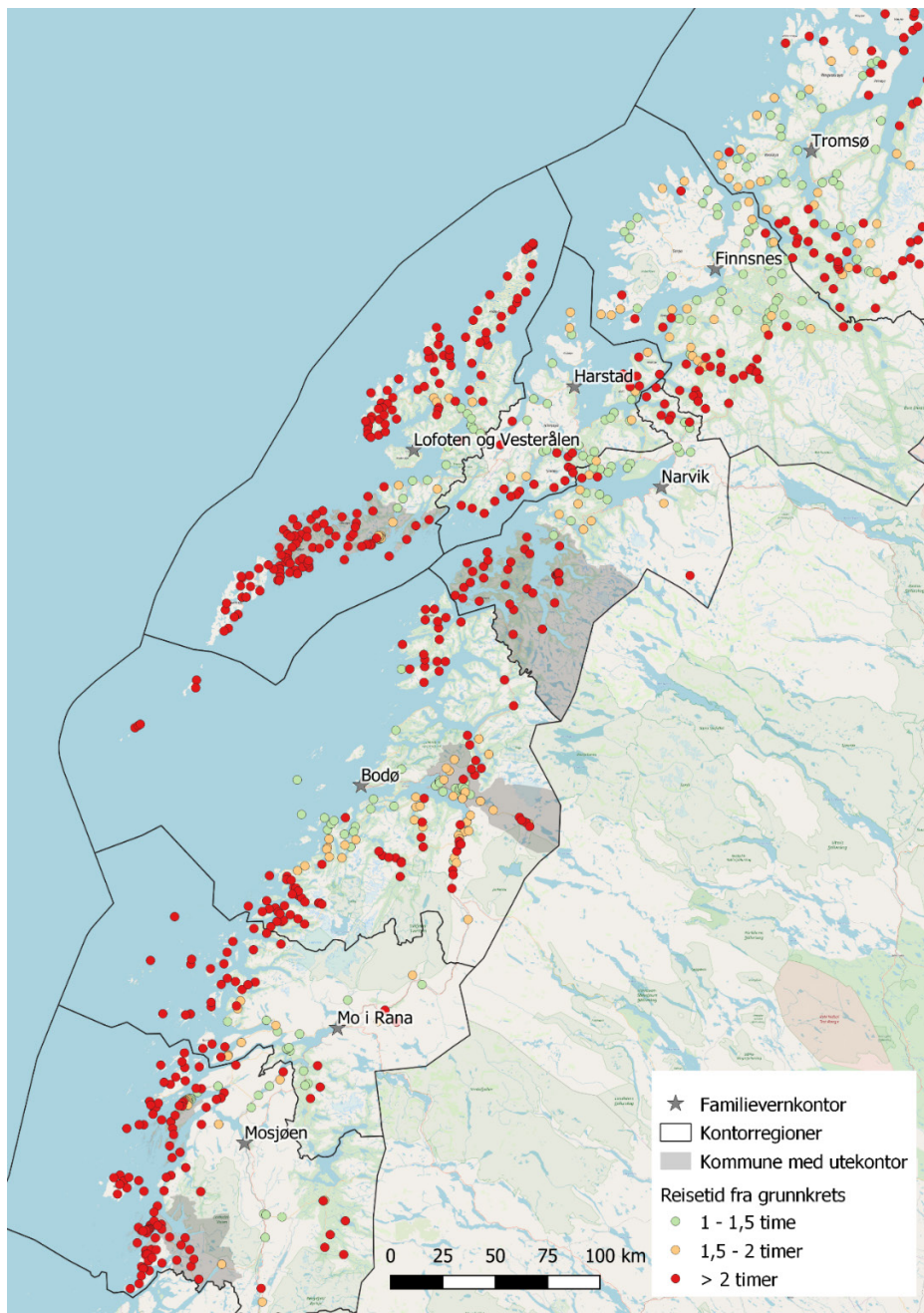
Figur 5.1: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med kollektivtransport, region Nord.

Av kartene (figur 5.2 og figur 5.3) fremkommer det at den lave tilgjengeligheten er spredt over store deler av region Nord. Det er også tydelig at kollektivtilbudet er ganske begrenset. Vi skal ikke langt vekk fra kontorene før reisetiden er på halvannen og gjerne over to timer.

Tilgjengelig familievern

Figur 5.2: Reisetid med kollektiv fra grunnkretser til familievernkantor i region Nord (del 1).

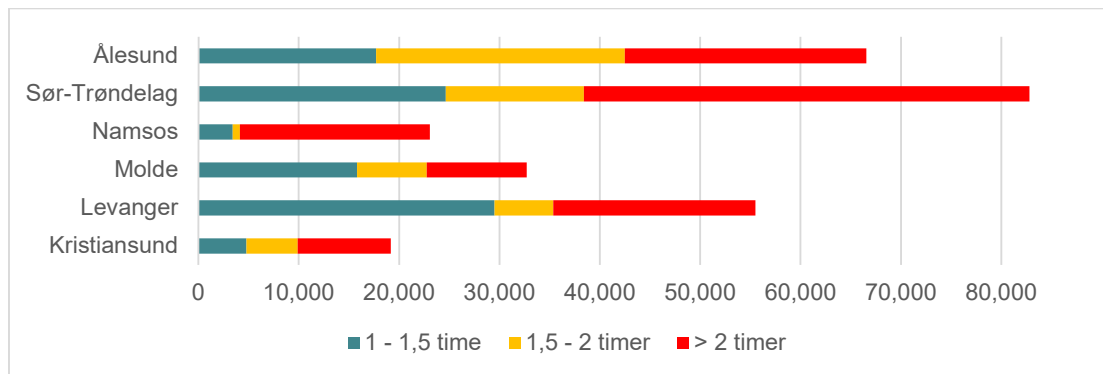

Figur 5.3: Reisetid med kollektiv fra grunnkretser til familievernkontor i region Nord (del 2).

Som nevnt er det i Lofoten og Vesterålen, og til dels i Mosjøen at det er mange mennesker med lang reisetid. Kartet ovenfor viser at tilgjengeligheten er dårlig både i Lofoten og nord for kontoret, som ligger i Stokmarknes. Ved Mosjøen er hele kysten preget av lav tilgjengelighet, i tillegg til områdene i øst. I begge disse kontorregionene er det utekontor som dekker enkelte områder.

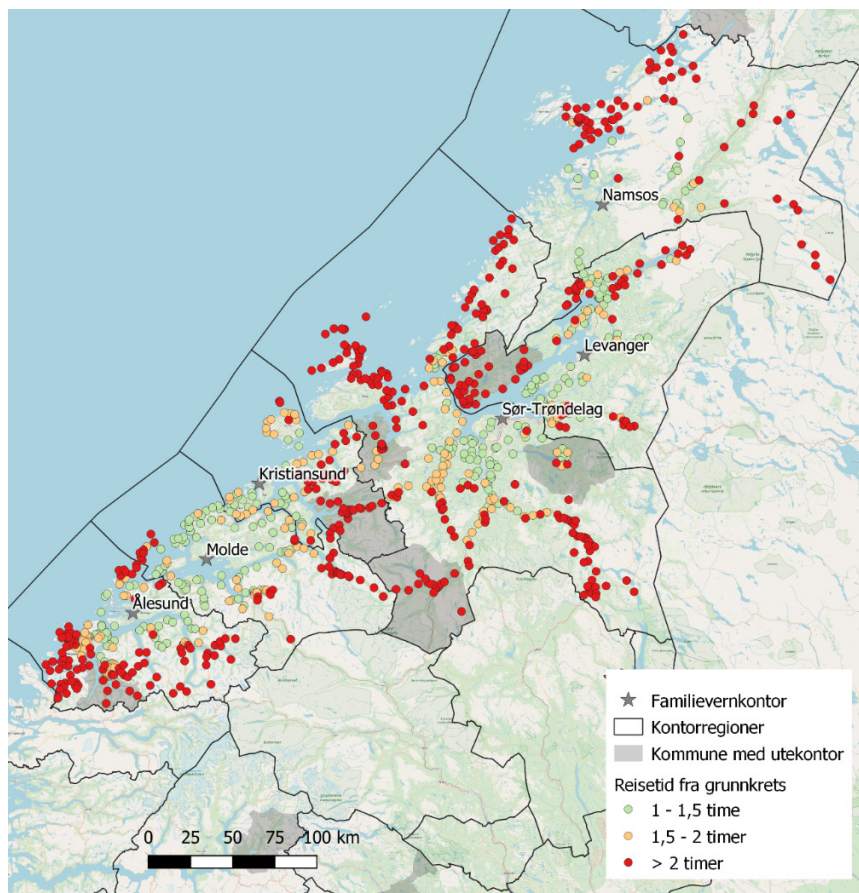
5.2 Midt-Norge

I Midt-Norge er mønsteret det samme for kollektivtransport som vi så for reisetider med bil. Det er særlig i Sør-Trøndelag at mange har lang reisetid til sitt kontor. Men figuren nedenfor viser at det i alle kontorregionene er mange mennesker med over to timer reisetid: Fra 9 300 personer i Kristiansund til 44 300 personer i Sør-Trøndelag.

Figur 5.4: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med kollektivtransport, region Midt-Norge.

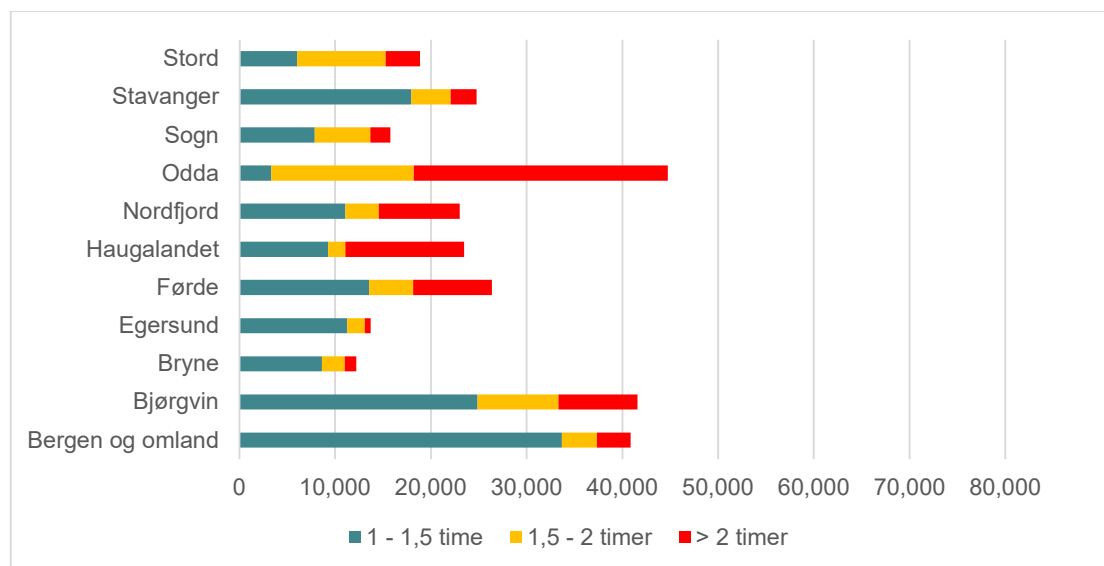
Kartet (Figur 5.5) viser at det er relativt god tilgang i og rundt byområdene, men at reisetiden øker betraktelig utenfor byene. Det er imidlertid en del utekontor i denne regionen, som til en viss grad bedrer forholdene.

Figur 5.5: Reisetid med kollektiv fra grunnkretser til familievernkontor i region Midt-Norge.

5.3 Vest

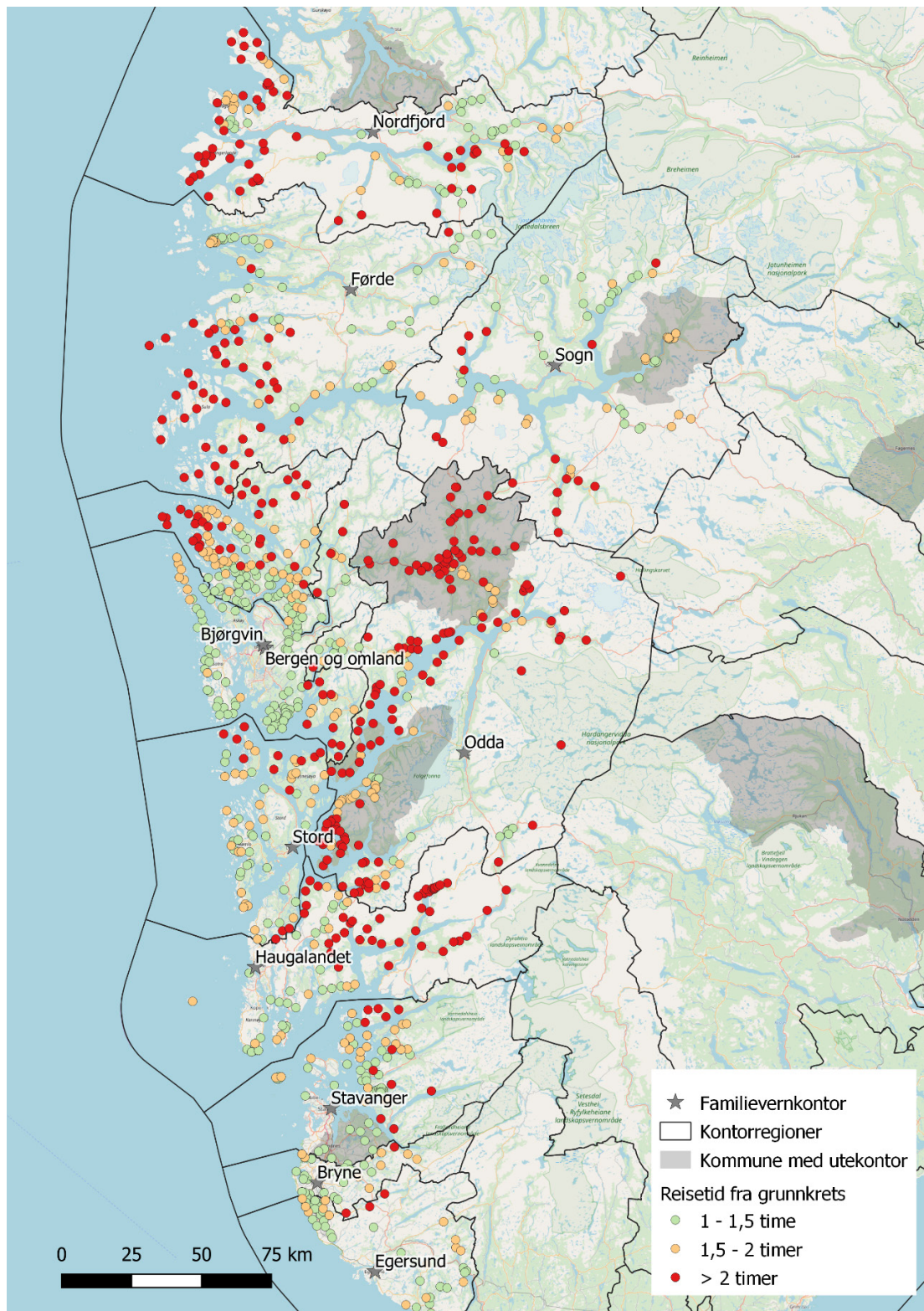
I region Vest er tilgjengeligheten bedre, selv om det er en tydelig forskjell fra situasjonen vi så med bil i forrige kapittel. Igjen er det særlig kontoret i Odde som i liten grad er tilgjengelig for «sin» befolkning.

Figur 5.6: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med kollektivtransport, region Vest.

Kartet (figur 5.7) viser at det også for kollektivtransport er et problem med tilgjengeligheten fra Voss til kontoret i Odde. Det er et utekontor på Voss, som til en viss grad kan kompensere. Ved å opprette et fullverdig kontor (hoved- eller avdelingskontor) på Voss ville man økt tilgjengeligheten for mange mennesker, både med bil og kollektivtransport. Videre er det en tendens at det er ganske god tilgjengelighet til kontorene i sør (Stavanger, Bryne og Egersund) og mindre god tilgjengelighet lengre nord.

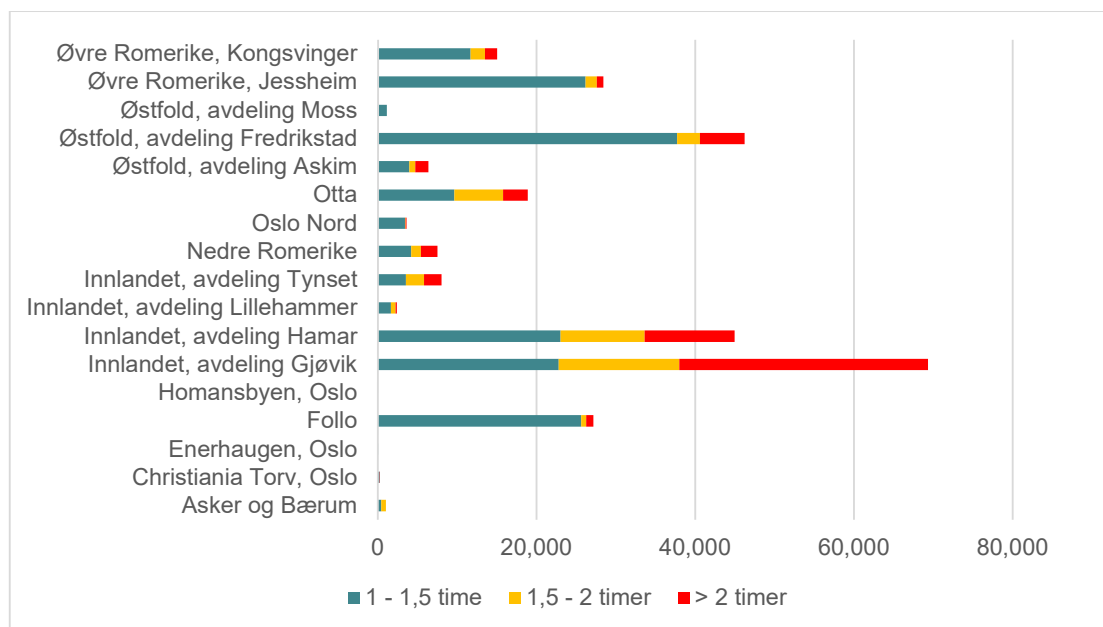
Tilgjengelig familievern

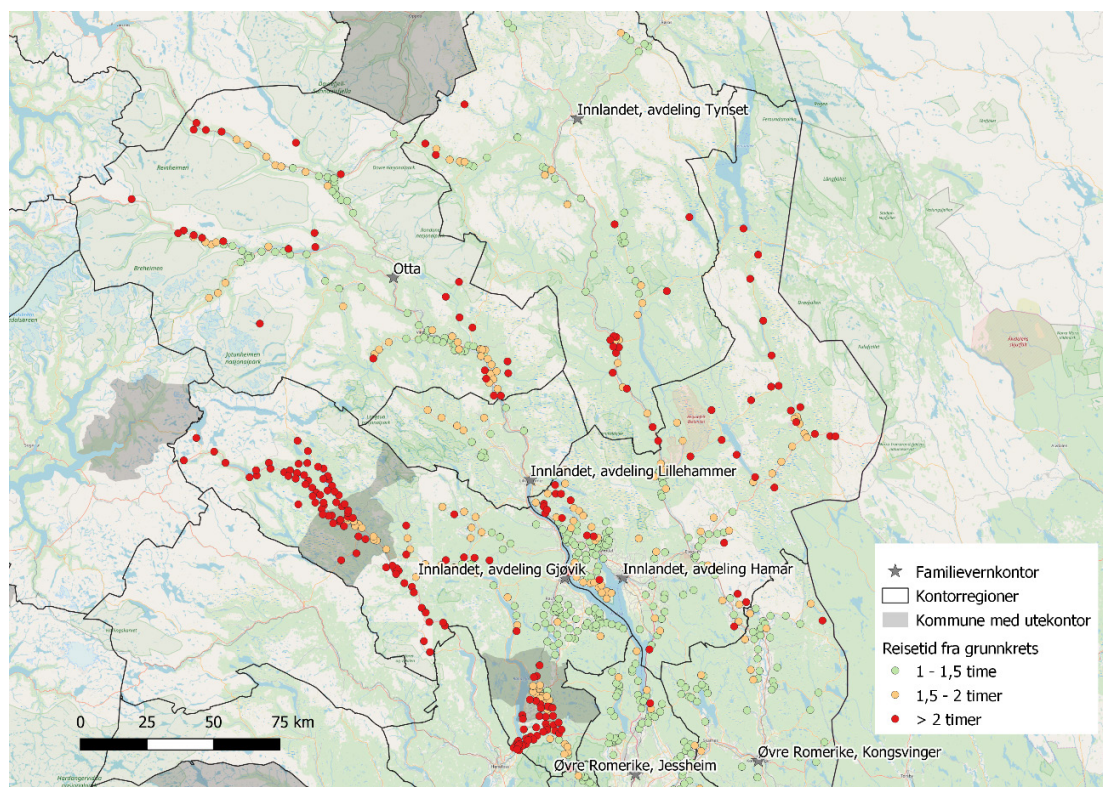
Figur 5.7: Reisetid med kollektiv fra grunnkretser til familievernkontor i region Vest.

5.4 Øst

Også med kollektivtransport er det i Innlandet at tilgjengeligheten er dårligst i region Øst. Samtidig øker antallet med lang reisetid i flere kontorregioner, sammenlignet med reisetid med bil.

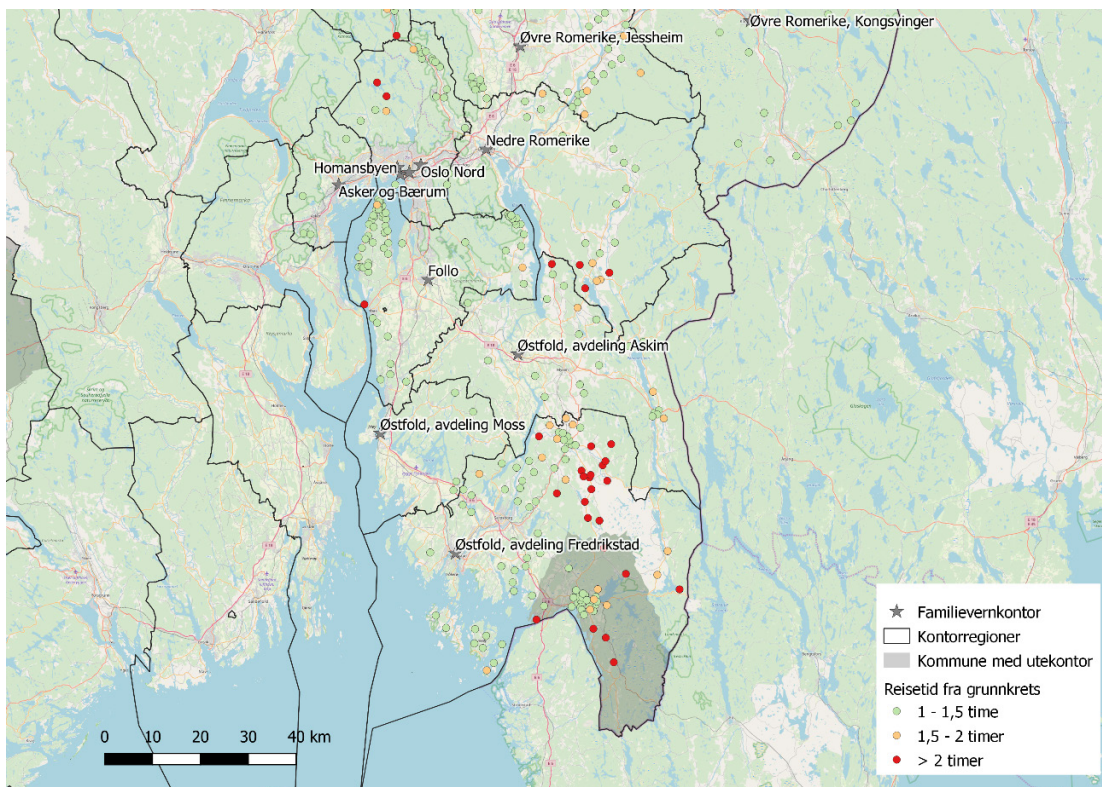
Figur 5.8: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med kollektivtransport, region Øst.

Figur 5.9: Reisetid med kollektiv fra grunnkretser til familievernkontor i region Øst (del 1).

Tilgjengelig familievern

Vi ser av kartet ovenfor (figur 5.9) at det er mange i Valdres som har lang reisevei til sitt kontor på Gjøvik. Vi har gjennomført noen stikkprøver for å undersøke om disse heller kan reise til kontoret i Ål i Hallingdal, men i likhet med bilreiser ser vi at reisetiden er omtrent den samme til Ål som til Gjøvik. I sørenden av Gjøvik-regionen, på Hadeland, finner vi også at det er lange reisetider til kontoret på Gjøvik. Her ser vi imidlertid at store deler av befolkningen på Hadeland (Gran og Lunner kommune) kan reise til kontoret på Hønefoss på under to timer, og noen også på under én time.

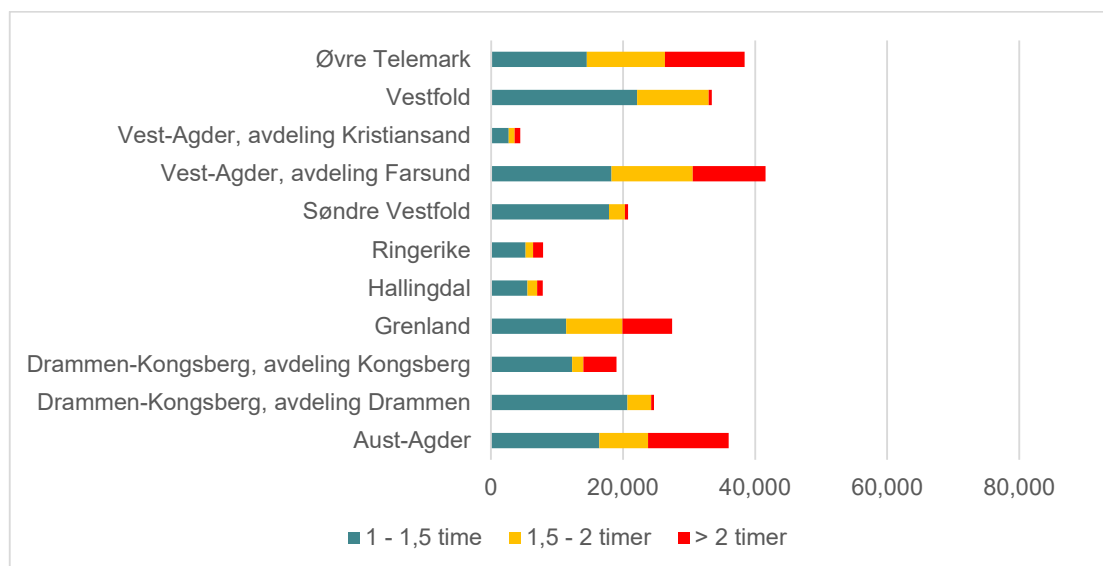

Figur 5.10: Reisetid med kollektiv fra grunnkretser til familievernkontor i region Øst (del 2).

I søndre del av region Øst (Figur 5.10) er det særlig i Østfold, avdeling Fredrikstad at en del mennesker har over to timer reisevei. Av kartet ovenfor ser vi at dette gjelder i noen deler av Halden kommune, i tillegg til områder lengre nord (Rakkestad kommune). I Halden er det et utekontor som kompenserer noe, mens dette mangler i Rakkestad.

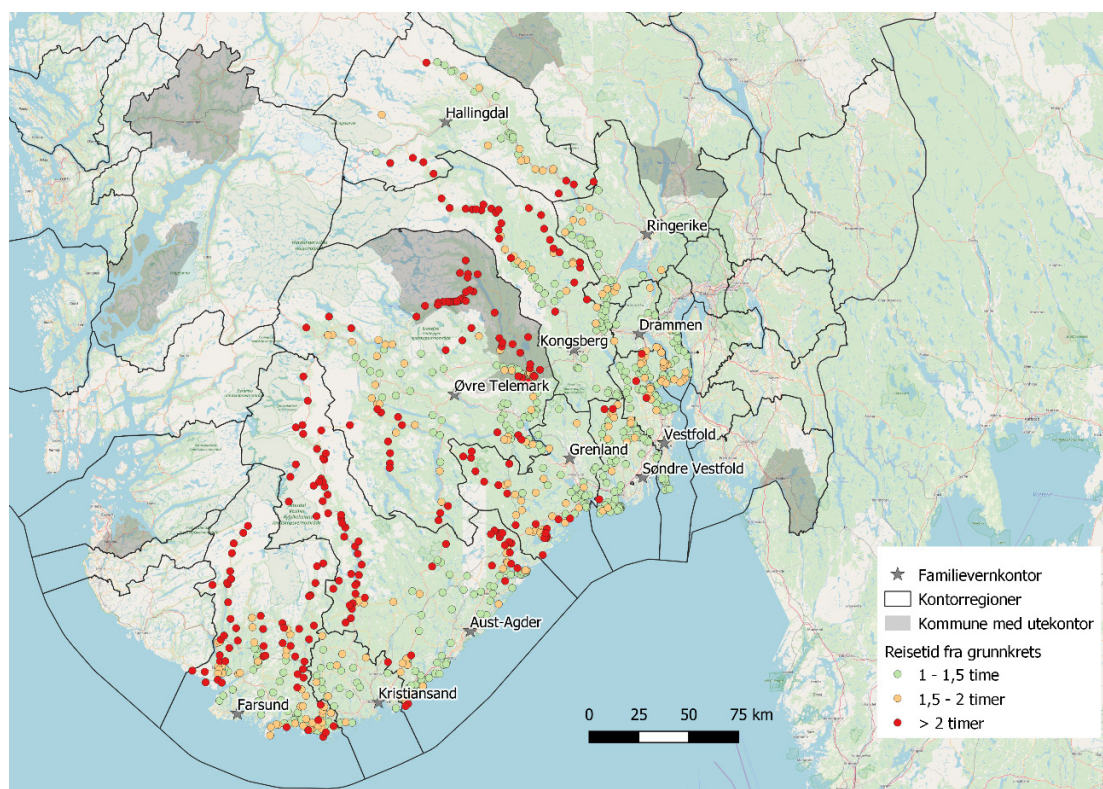
5.5 Sør

I region Sør er det flere kontor som har en relativt stor andel med lang reisetid med kollektivtransport. Det gjelder særlig kontorene Øvre Telemark, Farsund, Grenland og Aust-Agder.

Figur 5.11: Antall personer med reisetid over 1, 1,5 og 2 timer med kollektivtransport, region Sør.

Kartet viser at utekontorene i Tinn og Notodden kommune kompenseres en del i Øvre Telemark. I de andre kontorregionene med lav tilgjengelighet er det imidlertid ingen utekontor.

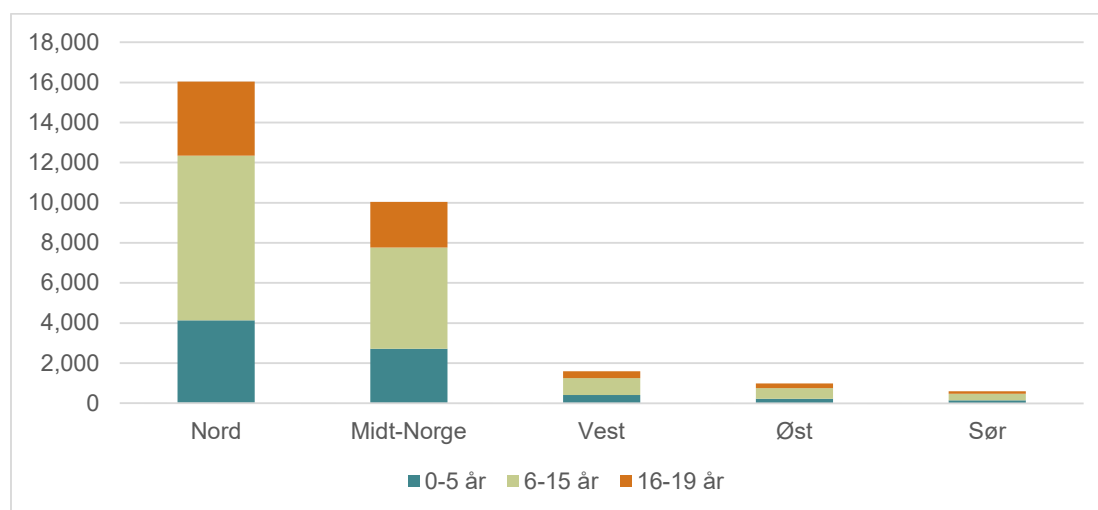

Figur 5.12: Reisetid med kollektiv fra grunnkretser til familievernkontor i region Sør.

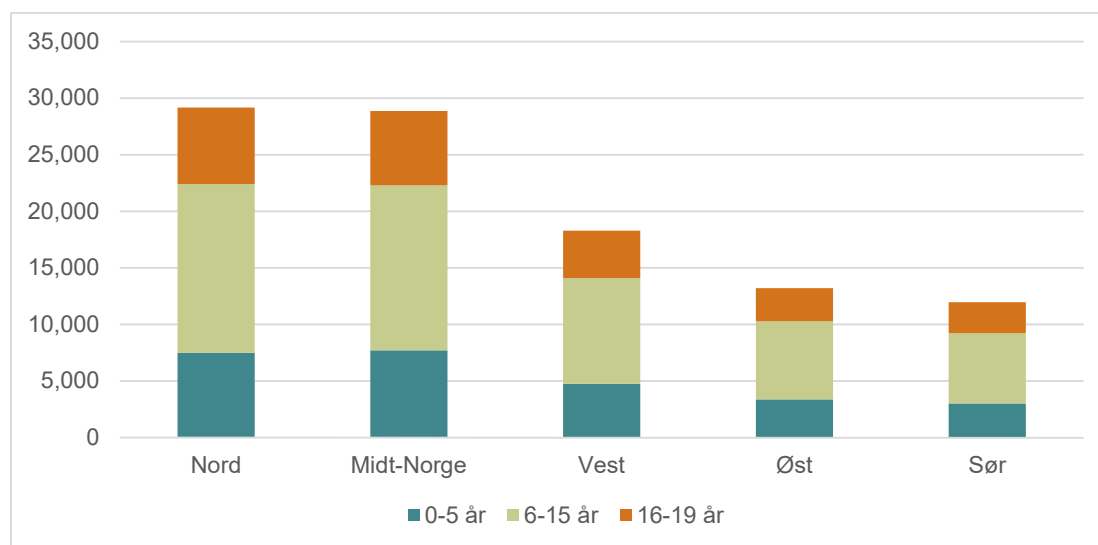
6 Hvor god tilgang har barnefamilier?

Det er særlig familier med barn som er målgruppen til Familievern tjenesten. Derfor er det interessant å undersøke hvor mange barn og unge som har eller ikke har tilgang på et familievernkontor.

For å undersøke dette nærmere har vi undersøkt hvor mange i alderen 0-19 år som har over to timer reisetid til sitt kontor. Resultatene er vist i figurene i dette kapitlet. Generelt er mønsteret ganske likt det vi fant for hele befolkningen, ved at det er flest i region Nord og Midt-Norge som har dårlig tilgang (se figur 6.1 og figur 6.2).

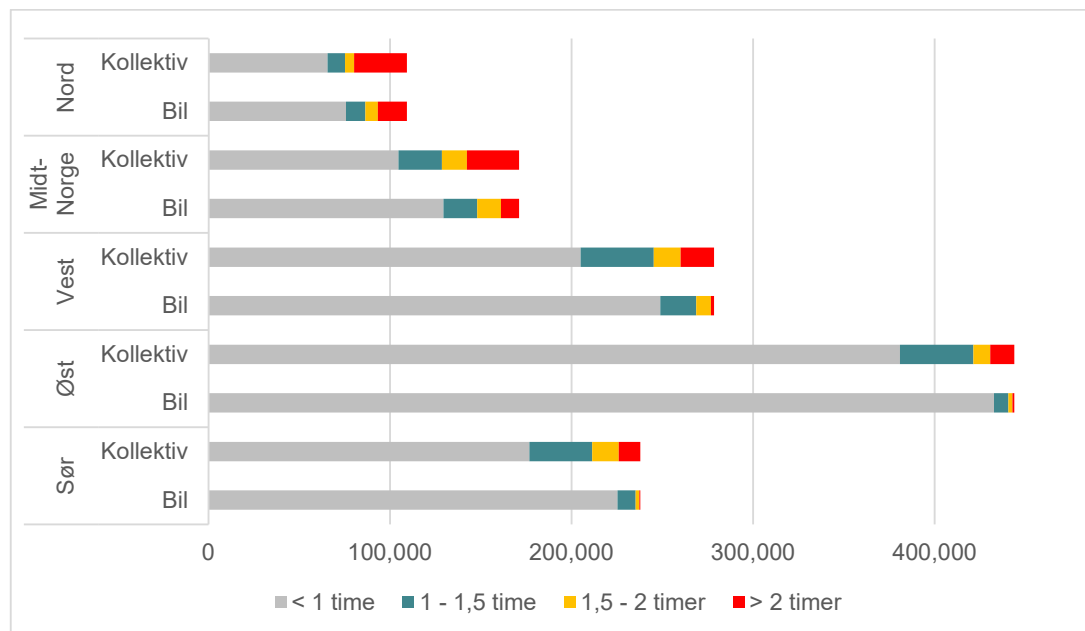

Figur 6.1: Antall personer i alderen 0-19 år som har over to timer reisetid til sitt kontor med bil.

Figur 6.2: Antall personer i alderen 0-19 år som har over to timer reisetid til sitt kontor med kollektivtransport.

Ser vi nærmere på andre reisetidsintervaller ser vi at det er en del barn som har over én times reisetid til sitt kontor. Figuren nedenfor viser antall personer i alderen 0-19 år med ulik reisetid, fordelt på regionene.

Figur 6.3: Antall personer i alderen 0-19 år som har ulik reisetid til sitt Familievernkontor med bil og kollektivtransport.

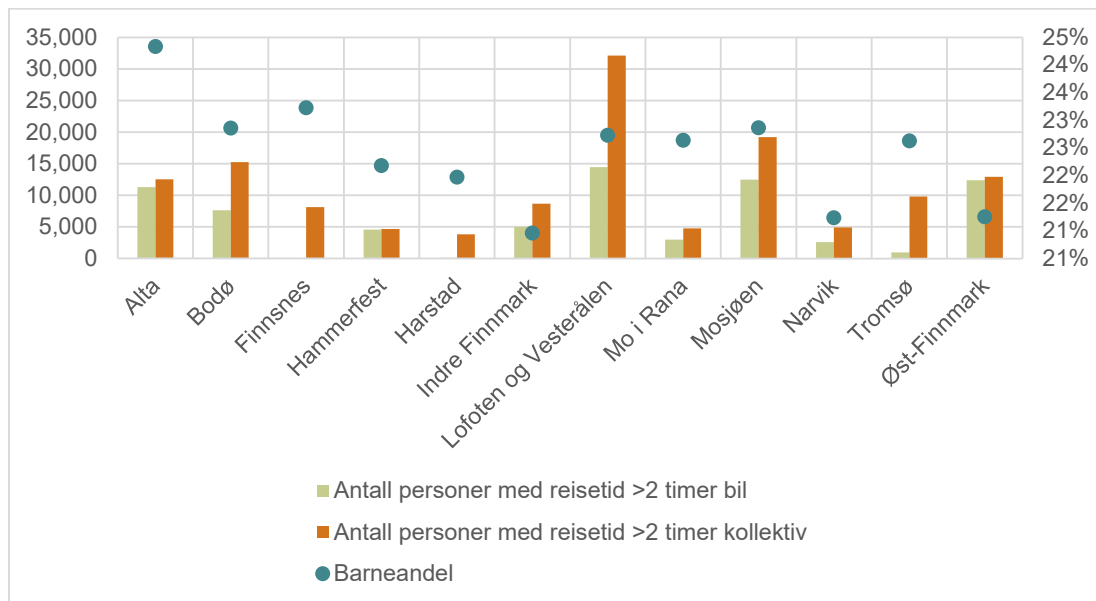
Figuren viser at de aller fleste barn har under én time reisetid. Samtidig er det en betydelig andel som har lengre tid, og særlig med kollektivtransport. Selv i de mest tilgjengelige regionene – Sør og Øst – er det over 60 000 barn som har mer enn én times reisetid med kollektivtransport.

Grunnen til at mønsteret i figurene ovenfor er så likt det vi så for hele befolkningen (se avsnitt 3.2), er at *barneandelen* er ganske lik i de forskjellige regionene. Barneandelen er her definert som andelen av befolkningen som er i alderen 0-19 år. På landsbasis er 23,6 prosent av befolkningen under 20 år, og andelen ligger rundt 23 og 24 prosent i hver region som helhet. I de ulike kontorregionene varierer imidlertid andelen noe, fra 20 prosent i Kongsvinger og Christiania Torv, til 27 prosent i Egersund og 28 prosent i Bryne.

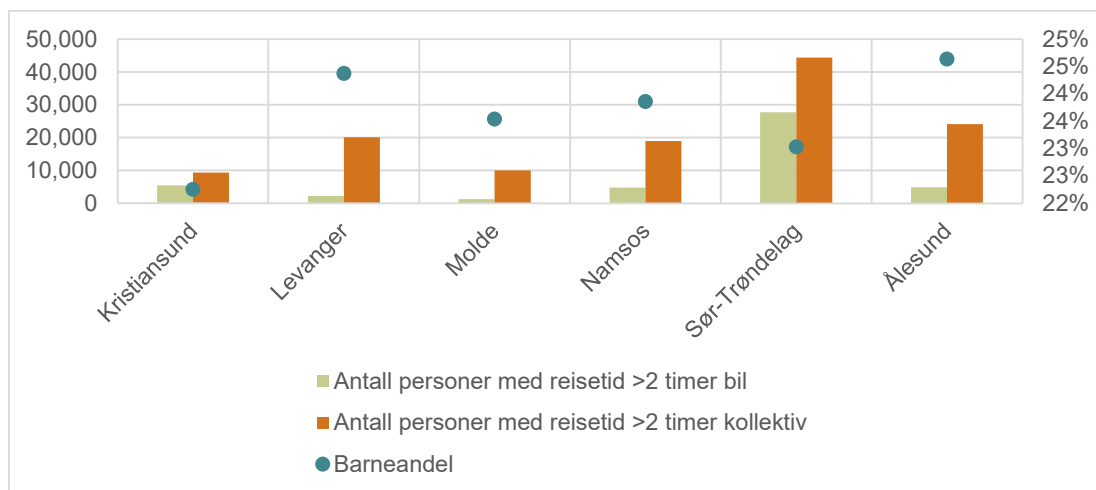
Figurene nedenfor sammenligner barneandelen med tilgang. Her viser vi hvor mange personer som har over to timer reisetid med bil og kollektivtransport til sitt kontor (venstre akse), og barneandelen (høyre akse). Informasjonen er vist for hvert kontor. Generelt er det liten sammenheng mellom de to aksene i figurene. De kontorregionene der mange personer har lang reisetid er ikke nødvendigvis preget av spesielt høy eller lav barneandel.

Oppsummert kan vi derfor konkludere med at barnefamiliers tilgjengelighet i stor grad følger den totale tilgjengeligheten til Familievernkontoret.

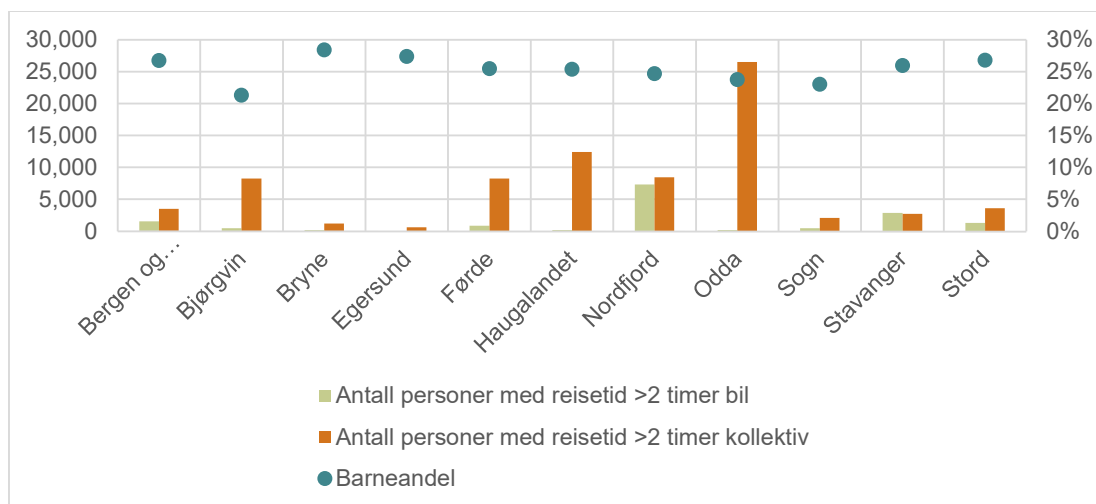
Tilgjengelig familievern

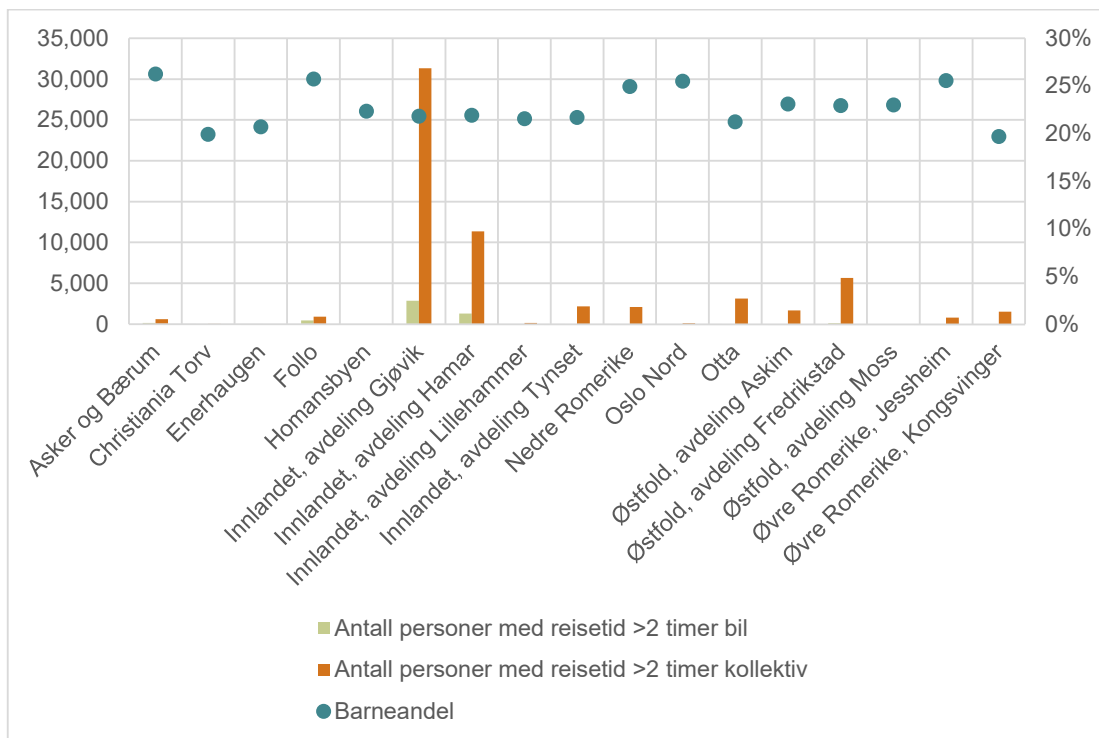
Figur 6.4: Antall personer med utilstrekkelig tilgang og barneandel per kontor. Region Nord.

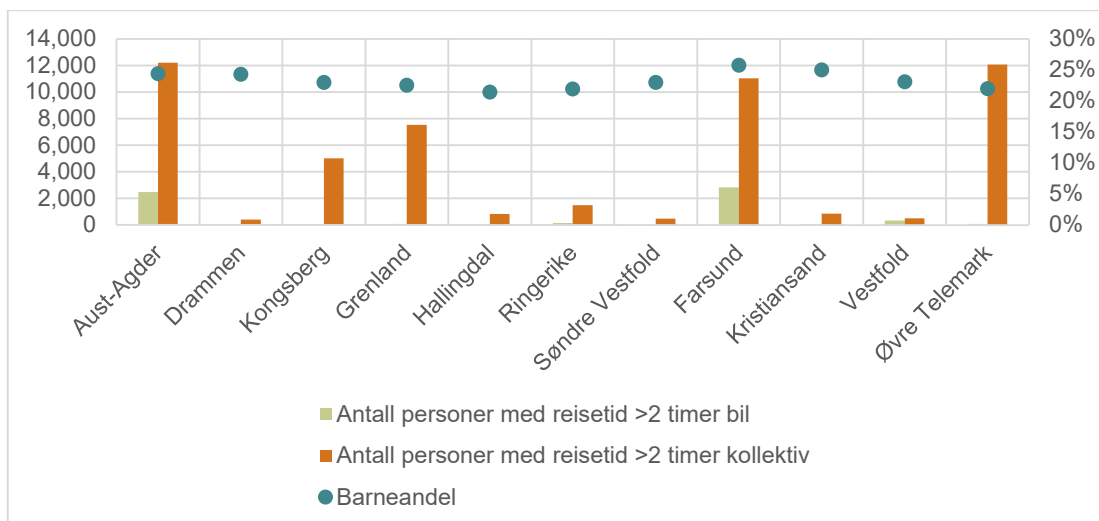
Figur 6.5: Antall personer med utilstrekkelig tilgang og barneandel per kontor. Region Midt-Norge.

Figur 6.6: Antall personer med utilstrekkelig tilgang og barneandel per kontor. Region Vest.

Figur 6.7: Antall personer med utilstrekkelig tilgang og barneandel per kontor. Region Øst.

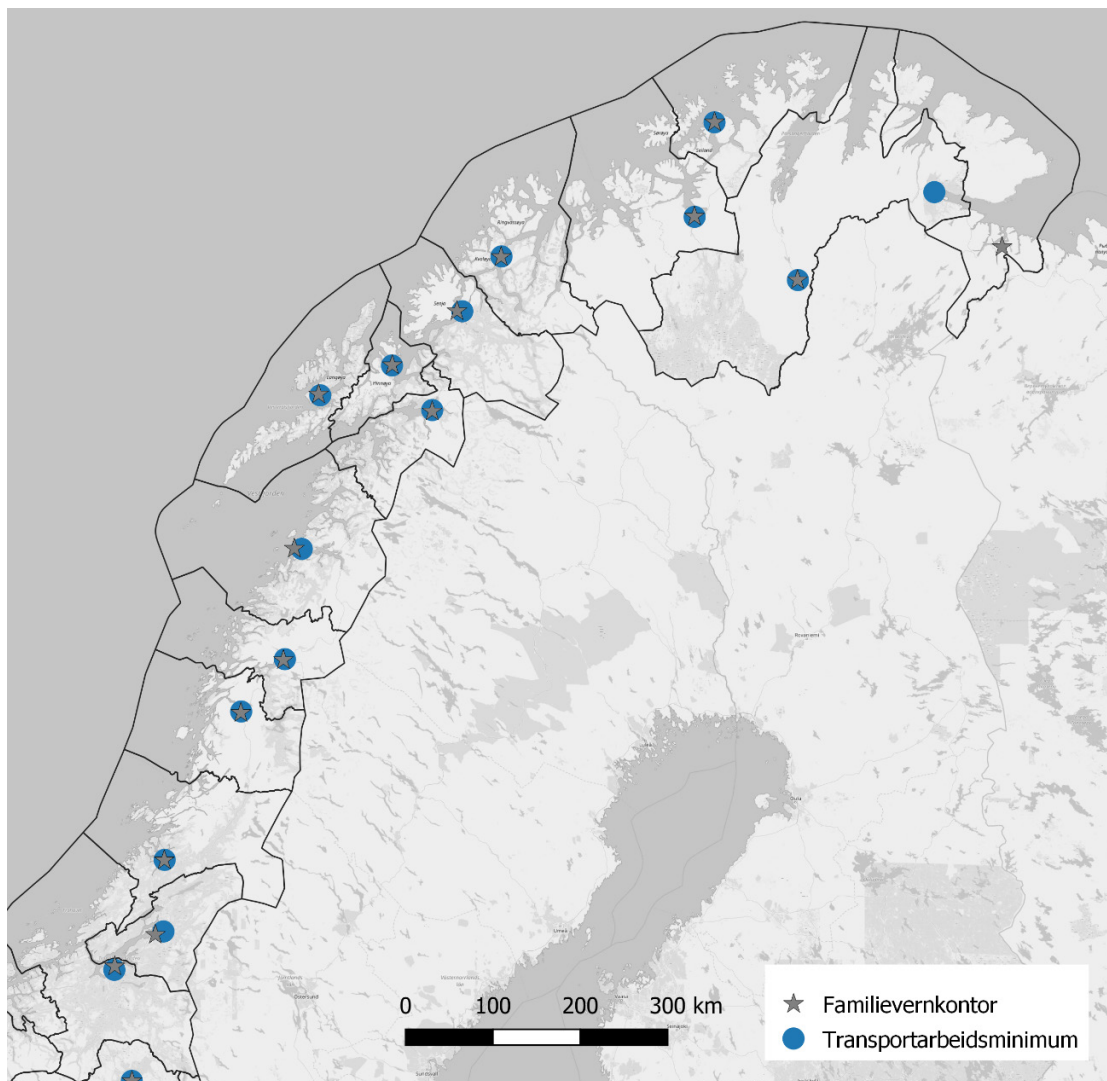
Figur 6.8: Antall personer med utilstrekkelig tilgang og barneandel per kontor. Region Sør.

7 Hva er mest hensiktsmessig lokalisering?

I dette kapitlet undersøker vi om dagens familievernkontor ligger hensiktsmessig plassert, eller om det er andre lokaliseringer som er bedre egnet for å gi befolkningen god tilgjengelighet til Familievernkontoret. For å gjøre denne undersøkelsen benytter vi informasjon om reisetider fra Statens Vegvesens veg-nettverk (Elveg), der reisetid til/fra alle grunnkretser i landet er beregnet. Ved å multiplisere reisetid for hver reisestrekning med folketallet⁹ i den grunnkretsen reisestrekningen starter i, får vi et uttrykk for transportarbeidet som kreves for at den gitte befolkningen skal reise den gitte strekningen (uttrykt som [reisetid * folketall]). Denne informasjonen bruker vi for å finne den grunnkretsen i hver kontorregion som befolkningen kan nå med minst mulig transportarbeid, det vil si der [reisetid * folketall] er minst. Dette punktet betegnes som regionens *transportarbeidsminimum*, og kan omtales som den mest hensiktsmessige lokaliseringen når det gjelder reisetid. Det er imidlertid flere faktorer for lokalisering som vi ikke tar hensyn til, som leiepriser og om det finnes egnede lokaler.

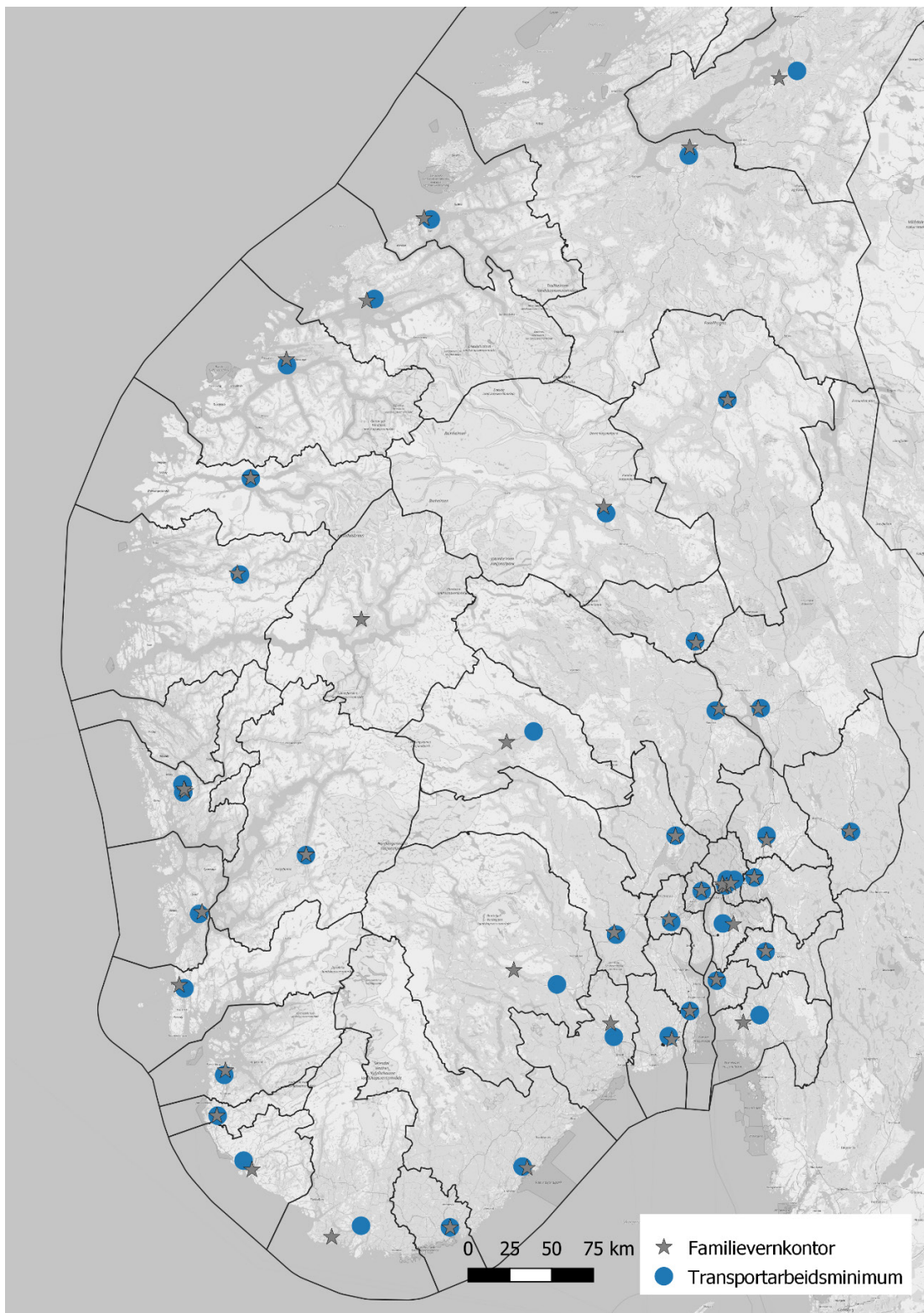
Når transportarbeidsminimum er beregnet kan vi sammenligne dette punktet med lokaliseringen av dagens familievernkontor. Det gir et bilde på hvor hensiktsmessig dagens lokalisering er. Figurene nedenfor viser lokalisering av dagens kontor og det beregnede minimumspunktet i hver kontorregion. Der bare dagens kontor er synlig er minimumspunktet på eller like ved dagens kontor. Denne analysen er gjort bare for reiser med bil. Årsaken til det er at vi ikke hadde tilgjengelige data om reisetid med kollektivtransport mellom alle grunnkretser i landet.

⁹ Folketall per grunnkrets 1.1.2019. Kilde: SSB.

Figur 7.1: Dagens familievernkontor og beregnet punkt for transportarbeidsminimum i hver kontorregion, del 1.

Tilgjengelig familievern

Figur 7.2: Dagens familievernkontor og beregnet punkt for transportarbeidsminimum i hver kontorregion, del 2.

Analysene viser at – til tross for lav tilgjengelighet i noen deler av landet – så ligger kontorene ganske hensiktsmessig plassert. Det er kort avstand fra kontorregionens transportarbeidsminimum til kontorenes lokalisering. Det er imidlertid noen unntak. Det største avviket finner vi i Øst-Finnmark, der dagens kontor ligger i Kirkenes, mens den

mest hensiktsmessige lokaliseringen ville vært i Varangerbotn, hele 7,3 mil unna. Også i Ålesund er minimumspunktet et stykke unna kontorets lokalisering. Her ville en lokalisering ca. 10 km sør for dagens lokalisering (Langelandsveien 17) ført til mindre transportbehov for befolkningen.

Videre sør finner vi andre regioner der dagens kontor har en mindre gunstig plassering. Regionen til Levanger-kontoret har et transportarbeidsminimum i Verdalen. Tilsvarende er minimumspunktet til Farsund-kontoret i Lyngdal, kontoret i Seljord (Øvre Telemark) har et minimumspunkt i Bø, kontoret i Skien har et minimum i Porsgrunn, og kontoret i Fredrikstad har minimumspunkt i Sarpsborg. Til tross for dette er det generelt små avvik fra dagens kontor til den mest hensiktsmessige plasseringen. I Odda for eksempel, der vi fant at mange i Voss har dårlig tilgang, er beregnet minimumspunkt like i nærheten av kontoret i Odda. Det har altså liten hensikt å flytte kontoret til Voss.

Det er imidlertid en svakhet at vi kun beregner denne lokaliseringen for bilreiser og ikke kollektivreiser. Samtidig har analysene våre vist at tilgang med bil og kollektivtransport følger det samme mønsteret, slik at det er grunn til å anta at den mest hensiktsmessige lokaliseringen for kollektivreiser er ganske lik som den vi finner for bilreiser.

8 Oppsummering og mulige tiltak

Analysene i denne rapporten har vist at det er flere faktorer som påvirker befolkningens tilgjengelighet til Familievern tjenesten. For det første er det stor geografisk variasjon i tilgjengelighet. Generelt er det flere som har tilgang til et kontor i de sørlige regionene (Vest, Øst og Sør) enn i nord (Midt-Norge og Nord).

Formålet med denne rapporten har hovedsakelig vært å kartlegge tilgjengeligheten med et normkrav på to timer reisetid til nærmeste kontor. I tillegg har vi også undersøkt tilgjengelighet med reisetid på én og halvannen time. Tabellen nedenfor viser hvor mange personer som ikke har tilgang til et kontor med ulike normkrav (1, 1,5 og 2 timer).

Tabell 8.1: Antall personer som ikke har tilgang til et familievernkontor med ulike normkrav.

Normkrav	Bil	Kollektiv
2 timer	135 420	454 823
1,5 time	279 678	701 339
1 time	571 640	1 311 155

I tillegg til at det er stor variasjon mellom bil og kollektiv, ser vi også at antallet personer som ikke har tilgang øker betraktelig når normkravet gjøres strengere enn to timer. Hvis man endrer kravet fra to til halvannen time blir antallet personer som ikke har tilgang omtrent doblet for bil, og ca. 50 prosent høyere for kollektivtransport. En tilsvarende økning ser vi dersom vi endrer kravet fra halvannen til én time.

Videre har det stor betydning om man reiser med bil eller kollektivtransport. Med bil er det betraktelig flere som kan nå sitt kontor innen 1, 1,5 og 2 timer enn dersom man reiser med kollektivtransport. Dessverre har vi ikke detaljert nok kunnskap om befolkningens biltilgang til at vi kan si hvor mange som kun kan reise med kollektivtransport til sitt kontor. Dermed er det vanskelig å vite om man bør målrette tiltak mot bil- eller kollektivbrukere. Samtidig samvarierer de to reisemidlene en del. Det vil si at områder med dårlig tilgjengelighet med bil, også har dårlig tilgjengelighet med kollektivtransport, og vice versa. I tillegg vet vi at en stor majoritet av befolkningen har førerkort og tilgang på bil. Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/14 viste at 91 prosent av den voksne befolkningen hadde førerkort, og at 88 prosent tilhørte en husholdning med minst én bil (Hjorthol mfl. 2014). Det er noe variasjon i førerkortandel og bilhold blant ulike aldersgrupper og i de ulike Bufetat-regionene, som vist i tabellen nedenfor. Andelene er lavere i de yngste aldersgruppene. I de ulike regionene er det mindre variasjon, men biltilgangen er høyere i region Sør, og lavest i Vest og Øst.

Tabell 8.2: Andel av befolkningen som har førerkort og tilgang på bil, fordelt på aldersgrupper og Bufetat-regioner (hentet fra RVU 2013/14)

Aldersgruppe	Førerkort	Tilgang på bil	Bufetat-region	Førerkort	Tilgang på bil
18-24 år	75%	56%	Nord	87%	82%
25-34 år	89%	75%	Midt-Norge	88%	82%
35-44 år	96%	91%	Vest	86%	79%
45-54 år	97%	93%	Øst	87%	79%
55-66 år	96%	92%	Sør	88%	85%
67-74 år	93%	88%			
75 år+	82%	75%			

Det betyr at det generelt er et større problem at reisetiden er over to timer med bil, enn at den er over to timer med kollektivtransport.

Vi har også undersøkt tilgangen blant personer i alderen 0-19 år, fordi barnefamilier er en viktig målgruppe for Familievern tjenesten. Resultatene viste lite avvik fra tilsvarende analyser for hele befolkningen. Altså er det ingen systematisk sammenheng mellom andelen barnefamilier og tilgjengelighet.

Utekontorene har vist seg ofte å være lokalisert i områder der det er lang reisetid til nærmeste hoved- eller avdelingskontor. Det tyder på at utekontorene i de fleste tilfeller virker kompensierende. Samtidig har ikke utekontorene nødvendigvis et fullverdig tilbud, og åpningstidene er ofte begrenset, slik at de ikke kan anses som en fullverdig kompensasjon. Samtidig er det noen utekontorer som har mindre hensikt, fordi de ligger i områder der reisetiden til nærmeste hoved-/avdelingskontor er relativt kort. Det gjelder særlig utekontorene i Sandnes og Halden, som ligger i henholdsvis Stavanger og Fredrikstad sine kontorregioner. I disse områdene har det meste av befolkningen uansett under to timer reisetid til nærmeste hoved- eller avdelingskontor (med bil og kollektivtransport). De øvrige utekontorene ligger i områder der tilgangen er dårligere, slik at de i stor grad har en positiv funksjon.

Nedenfor beskriver vi noen mulige tiltak som kan innføres for å øke Familievern tjenestens tilgjengelighet.

8.1 Tiltak for å øke tilgjengeligheten

Generelt er det viktigst å innføre tiltak i region Nord og Midt-Norge, der våre analyser har vist at tilgjengeligheten er langt dårligere enn lengre sør i landet. Her er det dermed enklere å innføre tiltak som har en effekt for mange mennesker som i dag har lang reisetid til sitt kontor. Samtidig er det ulikt hvilke typer tiltak som er best egnet.

Et nærliggende tiltak er å **øke utekontorenes tilbud**, både når det gjelder åpningstider og behandlingstilbud. Det er flere utekontorer som ligger lett tilgjengelig for folk som har dårlig tilgjengelighet til nærmeste hoved- eller avdelingskontor. Bortsett fra kontorene i Sandnes og Halden vil alle utekontor ha en positiv effekt på tilgjengeligheten dersom de oppgraderes til hoved- eller avdelingskontor.

Vi har imidlertid ikke hatt mulighet til å beregne reisetider til utekontorene, fordi disse ikke nødvendigvis har en fast lokalisering (som beskrevet i avsnitt 2.3). Dermed vet vi ikke nøyaktig hvilken effekt det ville hatt å oppgradere disse til fullverdige familievernkontor. Samtidig viste analysene i avsnitt 3.2 at det er 125 000 personer som har over to timer reisetid med kollektivtransport til sitt familievernkontor, men som samtidig har et utekontor i sin kommune. Trolig er det også mange i nabokommunene som har kortere

Tilgjengelig familievern

reisetid til utekontoret enn til sitt familievernkontor. Dersom alle utekontor oppgraderes til fullverdige familievernkontor er det derfor sannsynlig at tilgjengeligheten øker for nærmere halvparten av de 450 000 personene som i dag har over to timer reisetid til nærmeste kontor med kollektivtransport.

Et annet tiltak er å **opprette nye familievernkontorer**. Analysene våre har vist at det enkeltkontoret der dårlig tilgjengelighet er mest utbredt er kontoret i Sør-Trøndelag. Dette kontoret betjener hele det tidligere fylket Sør-Trøndelag, og det er hele 27 700 personer som har over to timer reisetid med bil, og 44 300 personer som har over to timer reisetid med kollektivtransport. Et nytt kontor her kunne altså økt tilgjengeligheten for mange mennesker. Samtidig er det dårlig tilgjengelighet både lengst øst og lengst vest i Sør-Trøndelag, slik at ett nytt kontor ikke ville bedret forholdene for alle med dårlig tilgjengelighet i dag.

I region Nord er det også mange som har dårlig tilgjengelighet. Men her er det som nevnt mange utekontor, og det vil være mer nærliggende å utvide deres tilbud enn å opprette helt nye kontorer. Av områder som har dårlig tilgang og som i tillegg mangler utekontor er det særlig vest i Førdes kontorregion, og lengst nord i Aust-Agders region. I de to sistnevnte områdene kan det være aktuelt å opprette nye kontor.

Et siste tiltak kan være å **flytte dagens kontor** til en ny lokalisering. Analysene i kapittel 7 viste at de aller fleste kontorene ligger hensiktsmessig plassert, slik at en flytting ikke ville økt den generelle tilgjengeligheten. Det er imidlertid noen unntak. Særlig gjelder det kontoret i Øst-Finnmark som ville vært mer tilgjengelig for befolkningen dersom det var plassert i Varangerbotn heller enn i Kirkenes. De andre stedene vi har funnet et avvik mellom dagens kontor og mest hensiktsmessig lokalisering (transportarbeidsminimum) er det snakk om små avstander, og en flytting ville kun hatt minimal effekt på tilgjengeligheten.

Til slutt har analysene vist at et tiltak som ville vært veldig effektivt – selv om det ikke er noe Familievern tjenesten eller BFD kan gjøre noe med – er å **forbedre kollektivtilbudet** i mange deler av landet. Til tross for at de fleste kontorene er hensiktsmessig plassert med tanke på tilgjengelighet, er det stor forskjell i reisetider med bil og kollektivtransport. Det betyr at man med mer effektive og tilpassede kollektivruter kunne tilbudt kort reisetid for en stor andel av befolkningen. En positiv effekt av dette tiltaket er at det også øker befolkningens tilgang til andre tilbud, og ikke begrenser seg til tilgangen til Familievern tjenesten. Samtidig er dette selvsagt et betydelig dyrere tiltak enn de andre vi har beskrevet. En rimeligere løsning kunne vært å tilby skyss (med drosje e.l.) for personer som skal besøke et familievernkontor og som ikke har mulighet til å reise med bil.

9 Referanser

Hjorthol, R., Engebretsen, Ø. and Uteng, T.P., 2014. Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/14: nøkkelrapport. TØI-rapport 1383/2014. Transportøkonomisk institutt.

Vedlegg

Vedlegg 1: Oversikt over hoved- og avdelingskontor

Kontorer - (Hovedkontor (H) og Avd.kontor (A))	Kontorets adresse
Familievernkontoret Østfold - Avdeling Fredrikstad (utekontor i Halden 2 ganger i uken)	Glemmengata 55, 1608 Fredrikstad
Familievernkontoret Østfold - Avdeling Moss	Henrik Gerners gate 14, 1530 Moss
Familievernkontoret Østfold - Avdeling Askim	Storgata 15-17, 1830 Askim
Familievernkontoret Asker og Bærum	Elias Smiths vei 24, 1337 Sandvika
Familievernkontoret Christiania Torv	Akersgaten 2, 0158 Oslo
Familievernkontoret Enerhaugen	Smedgaten 49, 0651 Oslo
Familievernkontoret Homannsbyen	Oscars gate 20, 0352 Oslo
Familievernkontoret Oslo Nord	Kabelgaten 2, 0581 Oslo
Familievernkontoret Innlandet (Hamar antas å regnes som hovedkontor)	Vangsvegen 121, 2318 Hamar
Familievernkontoret Innlandet - Avdeling Tynset	Aumlivn. 4C, 2500 Tynset
Familievernkontoret Innlandet - Avdeling Gjøvik (Filial på Fagernes m/terapeuter hver mandag, ellers telefontid fra 8-12) og utekontor på Hadeland	Strandgata 17 A, 2815 Gjøvik
Familievernkontoret Innlandet - Avdeling Lillehammer	Nymosvingen 6, 2609 Lillehammer
Familievernkontoret Otta	Storgata 21, 2670 Otta
Familievernkontoret Follo	Idrettsveien 7, 1400 Ski
Familievernkontoret Nedre Romerike	Torvet 6, 2000 Lillestrøm
Familievernkontoret Øvre Romerike Glåmdal	Veiberggata 2, 2050 Jessheim
Familievernkontoret Romerike Kongsvinger	Gågata 5, 2211 Kongsvinger
Familievernkontoret i Sør-Rogaland (HK i Stavanger, avdelingene Bryne og Egersund + ett utekontor i Sandnes (Ganddal helsestasjon))	Bergelandsgata 13, 4012 Stavanger
Familievernkontoret i Sør-Rogaland (Avdeling Bryne)	Hetlandsgata 9, 4349 Bryne
Familievernkontoret i Sør-Rogaland (Avdeling Egersund)	Nytorget 6, 4370 Egersund
Familievernkontoret Bergen og Omland. Hovedkontoret	Bjørnsgate 1, 5008 Bergen
Familievernkontoret Bergen og Omland. Avdeling Odda	Almerket 30, 5750 Odda
Familievernkontoret Bergen og Omland. Avdeling Stord	Torget 10, 5401 Stord
Familiekontora for Sunnfjord og Sogn Hovedkontor Førde	Storehagen 1B, 6800 Førde
Familiekontora for Sunnfjord og Sogn - Avdeling Sogndal	Parkvegen 5, 6856 Sogndal
Haugalandet familievernkontor	Haraldsgata 90, 5228 Haugesund
Siftelsen Bjørgvin familiekontor	Slottsgaten 3, 5003 Bergen
Nordfjord familiekontor	Lotevegen 23, 6770 Nordfjordeid
Familievernkontoret Ringerike-Hallingdal (er presentert som to avdelinger, men har antatt at kontoret på Ringerrike er hovedkontoret)	Storgata 11, 3510 Ringerike
Familievernkontoret Ringerike-Hallingdal	Torget 5, 3571 Ål
Familievernkontorene Drammen-Kongsberg (kontoret har to avdelinger Drammen og Kongsberg)	Grønland 68, 3045 Drammen
Familievernkontorene Drammen-Kongsberg (Avdeling Kongsberg)	Dyrmyrgata 47, 3611 Kongsberg
Familievernkontoret i Vestfold	Kjelleveien 21, 3125 Tønsberg
Familievernkontoret Øvre Telemark	Brøløsvegen 51, 3840 Seljord
Familievernkontoret Aust Agder	Friholmogaten 2-4, 4836 Arendal
Familievernkontoret Vest Agder (avdeling Kristiansund)	Markensgt. 35, 4612 Kristiansund
Familievernkontoret Vest Agder (avdeling Farsund)	Torvgt. 1, 4552 Farsund
Grenland familievernkontor	Schweigaardsgate 11, 3717 Skien
Familievernkontoret i Søndre Vestfold	Søberggate 4, 3211 Sandefjord
Lofoten og Vesterålen familievernkontor (2 utelokasjoner)	Markedsgata 20, 8450 Stokmarknes
Tromsø familievernkontor	Vestregata 33, 9008 Tromsø
Familievernkontoret Øst-Finnmark	Pasvikveien 2, 9900 Kirkenes
Familievernkontoret i Bodø	Storgata 4A, 8006 Bodø
Finnsnes familievernkontor	Strandveien 16, 9300 Finnsnes
Alta og Hammerfest familievernkontor	Altaveien 96, 9513 Alta
Alta og Hammerfest familievernkontor - Avdeling Hammerfest	Sørøygata 10, 9600 Hammerfest
Familievernkontoret i Mosjøen	Torolfs gate 3, 8656 Mosjøen

Tilgjengelig familievern

Kontorer - (Hovedkontor (H) og Avd.kontor (A))	Kontorets adresse
Harstad og Narvik familievernkantor - Harstad	Sjøgata 3, 9405 Harstad.
Harstad og Narvik familievernkantor - avdeling Narvik	Fagernesveien 3, 8514 Narvik
Indre Finnmark familievernkantor	Fitnudadgeaidnu 45, 9730 Karasjok
Familievernkantoret i Mo i Rana	Jernbanegata 4, 8622 Mo i Rana
Familievernkantoret i Namsos	Abel M. Meyers gate 10, 7800 Namsos
Familievernkantoret i Ålesund	Langelandsveien 17, 6010 Ålesund
Familievernkantoret i Trondheim(kantoret har 4 utekontor: oppdal/rennebu, hemne, Ørland på Fosen og Selbu)	Carl Johans gate 3, 7010 Trondheim
Familievernkantoret i Levanger (dekker 10 kommuner bla Steinkjer)	Jernbanegata 11 – 13, 7600 Levanger
Familievernkantoret i Molde	Storgata 12-14, 6413 Molde
Familievernkantoret i Kristiansund	Vågeveien 10, 6509 Kristiansund

Vedlegg 2: Oversikt over hvilke kommuner som hører til hvert hoved- og avdelingskontor

Kontor	Dekker kommuner
Familievernkontoret Østfold - Avdeling Fredrikstad (utekontor i Halden 2 ganger i uken)	Rakkestad, Sarpsborg, Hvaler, Fredrikstad, Aremark og Halden
Familievernkontoret Østfold - Avdeling Moss	Moss, Rygge, Råde og Våler (Østfold)
Familievernkontoret Østfold - Avdeling Askim	Skiptvet, Marker, Trøgstad, Spydeberg, Askim, Eidsberg, Hobøl og Rømskog
Familievernkontoret Asker og Bærum	Asker, Bærum
Familievernkontoret Christiania Torv	Oslo kommune (dekker bydelene Søndre Nordstrand, Nordstrand, Grünerløkka, Stovner og Frogner)
Familievernkontoret Enerhaugen	Oslo kommune (dekker bydelene St. Hanshaugen, Gamle Oslo, Østensjø, Nordre Aker)
Familievernkontoret Homannsbyen	Oslo kommune (dekker bydelene Alna, Ullern, Sagene og Vestre Aker)
Familievernkontoret Oslo Nord	Oslo kommune (dekker bydelene Grorud og Bjerke), i tillegg til Nittedal og kommune.
Familievernkontoret Innlandet (Hamar antas å regnes som hovedkontor)	Ringsaker, Hamar, Løten, Stange, Nord-Odal, Våler (Hedmark), Trysil, Åmot, Engerdal, Elverum
Familievernkontoret Innlandet - Avdeling Tynset	Tynset, Stor-Elvdal, Rendalen, Alvdal, Folldal, Os (Hedmark), Tolga
Familievernkontoret Innlandet - Avdeling Gjøvik (Filial på Fagernes m/terapeuter hver mandag, ellers telefontid fra 8-12) og utekontor på Hadeland	Etnedal, Nord-Aurdal, Sør-Aurdal, Vang, Øystre Slidre, Vestre Slidre, Gjøvik, Nordre Land, Søndre Land, Østre Toten, Vestre Toten, Gran, Jevnaker, Lunner
Familievernkontoret Innlandet - Avdeling Lillehammer	Lillehammer, Øyer, Gausdal
Familievernkontoret Otta	Lesja, Dovre, Sel, Skjåk, Lom, Vågå, Nord-Fron, Sør-Fron og Ringebu.
Familievernkontoret Follo	Vestby, Ås, Frogn, Ski, Oppegård, Enebakk og Nesodden.
Familievernkontoret Nedre Romerike	Skedsmo, Lørenskog, Rælingen, Sørum, Fet og Aurskog-Høland
Familievernkontoret Øvre Romerike Glåmdal	Ullensaker, Eidsvoll, Nannestad, Gjerdrum, Nes (Akershus) og Hurdal
Familievernkontoret Romerike Kongsvinger	Kongsvinger, Åsnes, Eidskog, Grue, Nord-Odal, Sør-Odal
Familievernkontoret i Sør-Rogaland (HK i Stavanger, avdelingene Bryne og Egersund + ett utekontor i Sandnes (Ganndal helsestasjon)	Stavanger, Sola, Randaberg, Sandnes, Forsand, Strand, Hjelmeland, Finnøy, Rennesøy og Kvitsøy, Time, Klepp, Hå, Gjesdal, Eigersund, Bjerkreim, Sokndal, Lund
Familievernkontoret i Sør-Rogaland (Avdeling Bryne)	Time, Klepp, Hå, Gjesdal
Familievernkontoret i Sør-Rogaland (Avdeling Egersund)	Eigersund, Bjerkreim, Sokndal, Lund og søre del av Hå
Familievernkontoret Bergen og Omland. Hovedkontoret	Hovedkontoret i Bergen: Askøy, Fjell, Fusa, Modalen, Os (Hordaland), Sund, Vaksdal, Øygarden og bydelene (Fana, Laksevåg, Loddefjord og Ytrebygda) i Bergen.

Tilgjengelig familievern

Kontor	Dekker kommuner
Familievernkantoret Bergen og Omland. Avdeling Odda	Avdeling Odda: Eidfjord, Etne, Jondal, Kvinnherad, Odda, Ullensvang, Kvam, Voss, Granvin og Ulvik. Avdeling Stord: Austevoll, Bømlo, Fitjar, Stord, Sveio, Tysnes
Familievernkantoret Bergen og Omland. Avdeling Stord	Avdeling Stord: Austevoll, Bømlo, Fitjar, Stord, Sveio, Tysnes
Familiekontora for Sunnfjord og Sogn Hovedkontor Førde	Askvoll, Aurland, Balestrand, Fjaler, Flora, Førde, Gaular, Gulen, Høyanger, Hyllestad, Jølster, Leikanger, Luster, Lærdal, Naustdal, Sogndal, Solund, Vik og Årdal
Familiekontora for Sunnfjord og Sogn - Avdeling Sogndal	Askvoll, Aurland, Balestrand, Fjaler, Flora, Førde, Gaular, Gulen, Høyanger, Hyllestad, Jølster, Leikanger, Luster, Lærdal, Naustdal, Sogndal, Solund, Vik og Årdal
Haugalandet familievernkontor	Bokn, Haugesund, Karmøy, Sauda, Suldal, Tysvær, Utsira og Vindafjord
Siftelsen Bjørgvin familiekontor	Osterøy og Samnanger samt bydelene Bergenhus(sentrum sosialdistrikt), Fyllingsdalen og Årstad. : Austrheim, Fedje, Lindås, Masfjorden, Meland, Radøy. Bydeler i Bergen: Arna, Bergenhus (Sandviken sosialdistrikt) og Åsane
Nordfjord familiekontor	Bremanger, Eid, Gloppen, Hornindal, Selje, Stryn og Vågsøy
Familievernkantoret Ringerike-Hallingdal (er presentert som to avdelinger, men har antatt at kontoret på Ringrike er hovedkontoret)	Ringerike, Hole, Krødsherad og Modum
Familievernkantoret Ringerike-Hallingdal	Hol, Ål, Gol, Hemsedal, Nes (Buskerud), Flå
Familievernkantorene Drammen-Kongsberg (kontoret har to avdelinger Drammen og Kongsberg)	Drammen, Lier, Røyken, Hurum, Nedre Eiker, Svelvik, Sande, Øvre Eiker, Sigdal, Kongsberg, Flesberg, Nore og Uvdal, Rollag
Familievernkantorene Drammen-Kongsberg (Avdeling Kongsberg)	Øvre Eiker, Sigdal, Kongsberg, Flesberg, Nore og Uvdal, Rollag
Familievernkantoret i Vestfold	Holmestrand, Re, Horten, Tønsberg, Færder, Svelvik, Sande (Vestfold)
Familievernkantoret Øvre Telemark	Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Tokke, Vinje, Seljord, Bø (Telemark), Sauherad, Notodden, Hjartdal, Tinn og deler av Nome
Familievernkantoret Aust Agder	Arendal, Froland, Grimstad, Risør, Tvedestrand, Åmli, Vegårshei, Gjerstad, Lillesand, Birkenes, Bygland, Bykle, Valle, Iveland, Evje og Hornnes
Familievernkantoret Vest Agder (avdeling Kristiansund)	Marnardal, Songdalen, Søgne, Vennesla og Kristiansand
Familievernkantoret Vest Agder (avdeling Farsund)	Mandal, Sirdal, Flekkefjord, Kvinesdal, Lyngdal, Hægebostad, Audnedal, Åseral, Lindesnes og Farsund
Grenland familievernkontor	Skien, Porsgrunn, Siljan, Nome, Drangedal, Sauherad, Bamble og Kragerø
Familievernkantoret i Søndre Vestfold	Sandefjord, Larvik
Lofoten og Vesterålen familievernkontor (2 utelokasjoner)	Hadsel, Vågan, Andøy, Øksnes, Bø (Nordland), Sortland - Suortá, Moskenes, Flakstad og Vestvågøy
Tromsø familievernkontor	Tromsø, Balsfjord, Storfjord - Omasvuotna - Omasvuono, Lyngen og Karlsøy – samt Longyearbyen
Familievernkantoret Øst-Finnmark	Sør-Varanger, Vadsø, Vardø, Båtsfjord, Berlevåg og Gamvik
Familievernkantoret i Bodø	Bodø, Fauske - Fuosko, Meløy, Steigen, Røst, Beiarn, Gildeskål, Saltdal, Sørfold og Værøy
Finnsnes familievernkontor	Lenvik, Tranøy, Salangen, Bardu, Sørreisa, Målselv, Loabák - Lavangen, Dyrøy, Torsken og Berg

Tilgjengelig familievern

Kontor	Dekker kommuner
Alta og Hammerfest familievernkantor	Alta, Loppa, Hammerfest, Kvalsund, Måsøy, Nordkapp, Hasvik, Nordreisa, Skjervøy, Kvænangen og Gáivuotna - Kåfjord - Kaivuono – Gáivuona
Alta og Hammerfest familievernkantor - Avdeling Hammerfest	Alta, Loppa, Hammerfest, Kvalsund, Måsøy, Nordkapp, Hasvik, Nordreisa, Skjervøy, Kvænangen og Gáivuotna - Kåfjord - Kaivuono – Gáivuona
Familievernkantoret i Mosjøen	Vefsn, Alstahaug, Bindal, Brønnøy, Dønna, Hattfjelldal, Herøy (Nordland), Leirfjord, Grane, Sømna, Vega og Vevelstad
Harstad og Narvik familievernkantor - Harstad	Harstad - Hárstták, Skånland, Ibestad, Bjarkøy, Kvæfjord, Lødingen, Narvik, Ballangen, Divtasvuodna - Tysfjord, Hamarøy - Hábmær, Tjeldsund, Evenes og Gratangen
Harstad og Narvik familievernkantor - avdeling Narvik	Harstad - Hárstták, Skånland, Ibestad, Bjarkøy, Kvæfjord, Lødingen, Narvik, Ballangen, Divtasvuodna - Tysfjord, Hamarøy - Hábmær, Tjeldsund, Evenes og Gratangen
Indre Finnmark familievernkantor	Kárásjohka - Karasjok, Guovdageaidnu - Kautokeino, Porsanger - Porsángu - Porsanki, Deatnu - Tana, Unjárga - Nesseby og Lebesby/Davvisiidda
Familievernkantoret i Mo i Rana	Rana, Træna, Nesna, Hemnes, Lurøy og Rødøy, Aure
Familievernkantoret i Namsos	Namsos, Overhalla, Grong, Høylandet, Namsskogan, Raarvihke - Røyrvik, Lierne, Namdalseid, Flatanger, Verran, Fosnes, Nærøy, Vikna, Leka, Bindal, Osen
Familievernkantoret i Ålesund	Ålesund, Giske, Sula, Haram, Ørskog, Skodje, Norrdal, Stordal, Stranda, Sykkylven, Ørsta, Volda, Hareid, Ulstein, Herøy (Møre og Romsdal), Sande (Møre og Romsdal) og Vanylven
Familievernkantoret i Trondheim(kantoret har 4 utekontor: oppdal/rennebu, hemne, Ørland på Fosen og Selbu)	Agdenes, Bjugn, Frøya, Hemne, Hitra, Holtålen, Klæbu, Malvik, Meldal, Melhus, Midtre Gauldal, Oppdal, Orkdal, Osen, Rennebu, Rissa, Roan, Røros, Selbu, Skaun, Snillfjord, Trondheim, Tydal, Ørland, Åfjord
Familievernkantoret i Levanger (dekker 10 kommuner bla Steinkjer)	Meråker, Stjørdal, Frosta, Levanger, Verdal, Inderøy, Leksvik (kommunen heter fra 1. januar 2018 Indre Fosen), Steinkjer, Verran, Snåase - Snåsa
Familievernkantoret i Molde	Molde, Fræna, Rauma, Vestnes, Eide, Aukra, Gjemnes, Nesset, Midsund, Sandøy og Sandal
Familievernkantoret i Kristiansund	Kristiansund, Averøy, Tingvoll, Sunndal, Surnadal, Rindal, Halså, Smøla

Transportøkonomisk institutt (TØI) Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning

TØI er et anvendt forskningsinstitutt, som mottar basisbevilgning fra Norges forskningsråd og gjennomfører forsknings- og utredningsoppdrag for næringsliv og offentlige etater. TØI ble opprettet i 1964 og er organisert som uavhengig stiftelse.

TØI utvikler og formidler kunnskap om samferdsel med vitenskapelig kvalitet og praktisk anvendelse. Instituttet har et tverrfaglig miljø med rundt 90 høyt spesialiserte forskere.

Instituttet utgir tidsskriftet Samferdsel på internett og driver også forskningsformidling gjennom TØI-rapporter, artikler i vitenskapelige tidsskrifter, samt innlegg og intervjuer i media. TØI-rapportene er gratis tilgjengelige på instituttets hjemmeside www.toi.no.

TØI er partner i CIENS Forskningscenter for miljø og samfunn, lokalisert i Forskningsparken nær Universitetet i Oslo (se www.ciens.no). Instituttet deltar aktivt i internasjonalt forsknings-samarbeid, med særlig vekt på EUs rammeprogrammer.

TØI dekker alle transportmidler og temaområder innen samferdsel, inkludert trafikk sikkerhet, kollektivtransport, klima og miljø, reiseliv, reisevaner og reiseetterspørsel, arealplanlegging, offentlige beslutningsprosesser, næringslivets transporter og generell transportøkonomi.

Transportøkonomisk institutt krever opphavsrett til egne arbeider og legger vekt på å opptre uavhengig av oppdragsgiverne i alle faglige analyser og vurderinger.

Besøks- og postadresse:
Transportøkonomisk institutt
Gaustadalléen 21
NO-0349 Oslo

22 57 38 00
toi@toi.no
www.toi.no

DEN NORSKE KIRKE
Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	420	20/00481-2	

Saksordfører: Terje Damman

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
28/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Høring; regler for fjernmøter i bispedømmeråd. Uttalelse fra Agder og Telemark bispedømmeråd.

Vedlegg:

19_04650-3Høring - regler for fjernmøter i bispedømmerådene m.v. med vedlegg.pdf

Saksorientering

Kirkemøtet 2019 vedtok med virkning fra 1. januar 2020 å åpne for fjernmøter i bispedømmerådene og at bispedømmerådet selv skal kunne beslutte dette. Regelendringen forutsetter at Kirkerådet gir nærmere regler om krav til gjennomføring av slike møter.

Kirkerådet vedtok på sitt møte 5.- 6. desember 2019 på denne bakgrunn å sende på høring forslag til regler om krav til gjennomføring av fjernmøter.

Høringsfristen er satt til 1. april 2020.

I vedlagte skriv fra Kirkerådet fremgår det hvilke vurderinger og avveininger som er gjort i forhold til å fastsette regler. Som det fremgår av brevet vil særlig avgjørelser i saker uoff som krever skriftlig avstemming kreve en solid rigg før det kan fattes vedtak som fjernmøte.

Kravet til fasiliteter for gjennomføring av fjernmøter understreker at det normale fortsatt vil være å gjennomføre møtene som fysiske møter.

Etter stiftsdirektørs oppfatning balanserer det foreslåtte regelverket ulike hensyn på en god måte.

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmeråd synes det foreslåtte regelverket på en god måte balanserer de ulike hensyn som skal ivaretas ved gjennomføring av fjernmøter. Bispedømmerådet har ikke innspill til endringer.

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Agder og Telemark bispedømmeråd
Postboks 208
4662 KRISTIANSAND S

Dato: 21.01.2020

Vår ref: 19/04650-3

Deres ref:

Høring - regler for fjernmøter i bispedømmerådene mv.

Kirkerådet vedtok på sitt møte 5.- 6. desember 2019 å sende på høring til bispedømmerådene forslag til regler om krav til gjennomføring av fjernmøter. Høringsfristen er satt til **1. april 2020**.

Vi ber om at høringsuttalelse sendes elektronisk til post.kirkeradet@kirken.no. Alle kan avgi høringsuttalelse. Høringsuttalelser er offentlige etter offentleglova og vil bli publisert på kirken.no.

Høringsnotat og forslag til regler følger vedlagt.

Med vennlig hilsen

Ingrid Vad Nilsen
direktør

Ole Inge Bekkelund
leder av juridisk seksjon

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

Høringsnotat – forslag til regler om krav til fjernmøter i bispedømmerådene mv.
Forslag til regler om krav til fjernmøter i bispedømmerådene

Mottakere:

Agder og Telemark bispedømmeråd

Postboks 208

4662

Postadresse:
Postboks 799 Sentrum
0106 OSLO

E-post: post.kirkeradet@kirken.no
Web:
Org.nr.:818 066 872

Telefon: +47 23081200
Telefaks:

Saksbehandler
Kristian Skjeldal

Borg bispedømmeråd	Bjarne Aasgt. 9	KRISTIANSAND S 1606
Hamar bispedømmeråd	Postboks 172	FREDRIKSTAD 2302 HAMAR
Nidaros bispedømmeråd	Erkebispegården	7013 TRONDHEIM
Nord-Hålogaland bispedømmeråd	Postboks 790	9258 TROMSØ
Oslo bispedømmeråd	Postboks 9307 Grønland	0135 OSLO
Stavanger bispedømmeråd	Lagårdsveien 44	4010 STAVANGER
Sør-Hålogaland bispedømmeråd	Tolder Holmers vei 11	8003 BODØ
Tunsberg bispedømmeråd	Postboks 10 Kaldnes	3119 TØNSBERG
Møre bispedømmeråd - Alice Elnes		
Bjergvin bispedømmeråd		

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Høring – forslag til regler om krav til gjennomføring av fjernmøter i bispedømmerådene

Høringsnotat 20. januar 2020

Innledning

Kirkemøtet 2019 vedtok med virkning fra 1. januar 2020 å åpne for fjernmøter i bispedømmerådene og at bispedømmerådet selv skal kunne beslutte dette. Regelendringen forutsetter at Kirkerådet gir nærmere regler om krav til gjennomføring av slike møter. Kirkerådet vedtok i sitt møte 5. – 6. desember 2019 å sende på høring til bispedømmerådene et forslag til regler om krav til gjennomføring av fjernmøter, jf. vedtak i sak KR 72/19.

Høringsfristen er satt til **1. april 2020**.

I høringsnotatet bes det også om eventuelle synspunkter på fjernmøter i andre kirkelige rådsorganer.

Bakgrunn for forslaget

Forskrift 15. november 1996 nr. 1454 Regler om formene for bispedømmerådets virksomhet § 2 slår fast møteprinsippet. Følgende bestemmelse gjelder for fjernmøter etter regelendringen som ble vedtatt av Kirkemøtet:

«2. Bispedømmerådet kan selv beslutte at møte skal holdes som fjernmøte. Fjernmøte innebærer at en eller flere av deltakerne ikke sitter i samme lokale, men at de via tekniske hjelpemidler likevel kan se, høre og kommunisere med hverandre. Kravene som ellers gjelder for møter, gjelder også for fjernmøter. Kirkerådet gir nærmere regler om krav til gjennomføring av fjernmøter, herunder der møtet etter § 3 skal lukkes. Disse reglene kan også inneholde unntak fra kravene i annet punktum.

3. Lederen av bispedømmerådet kan beslutte å behandle en sak skriftlig eller i hastefjernmøte hvis det er påkrevd å få avgjort en sak før neste møte, og det enten ikke er tid til å holde ekstraordinært møte, eller saken ikke er så viktig at et ekstraordinært møte anses som nødvendig. Ved hastefjernmøte kan medlemmene kalles inn til møtet med kortere frist enn etter ordinære regler. Hvis 1/3 av organets medlemmer krever det, skal saken utsettes til det kan holdes et ordinært møte. Når en sak skal behandles skriftlig, skal sakens dokumenter med forslag til vedtak sendes samtidig til alle organets medlemmer. Forslaget anses som vedtatt hvis samtlige medlemmer slutter seg til det fremlagte forslaget, og til at vedtaket treffes etter skriftlig saksbehandling.»

Hovedregelen er at bispedømmerådet treffer sine vedtak i møte, og det skal vanligvis holdes for åpne dører dersom ikke rådet selv har bestemt noe annet. Personalsaker

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

og saker hvor lovbestemt taushetsplikt tilsier det, skal behandles for lukkede dører, jf. regler om formene for bispedømmerådets virksomhet § 3. Ved valg og ansettelse kan dessuten hvert medlem av bispedømmerådet kreve skriftlig avstemming, jf. regler om formene for bispedømmerådets virksomhet § 7 nr. 5. Ved gjennomføring av fjernmøter må alle disse hensynene ivaretas.

Personopplysningsloven med personvernforordningen (også kalt GDPR eller PVF) artikkel 32 krever at det gjennomføres egnede tekniske og organisatoriske tiltak for å oppnå et sikkerhetsnivå som er egnet med hensyn til risikoen. I denne sammenhengen vil særlig punktet om å sikre vedvarende konfidensialitet være aktuelt, jf. personvernforordningen artikkel 32 nr. 1 bokstav b.

Vurdering

Kirkerådet må ta stilling til hvordan et regelverk for fjernmøter bør utformes. På den ene siden må de vanlige reglene som gjelder for bispedømmerådsmøter ivaretas. Det gjelder hensynet til åpne møter, lukkede møter og skriftlige avstemninger. I tillegg må sårbarhet og risiko i tekniske løsninger ivaretas på en tilfredsstillende måte.

Som hovedregel skal møter i bispedømmerådet holdes for åpne dører, dersom ikke rådet selv har bestemt noe annet. Ved fjernmøter kan dette ivaretas ved at det legges til rette for skjermoverføring av møtet i egnede lokaler eller ved at møtet overføres på andre måter via internett (streaming).

Personalsaker og saker hvor lovbestemt taushetsplikt tilsier det, skal behandles for lukkede dører. Dette omfatter blant annet tilsettingssaker, som er saker bispedømmerådene ofte behandler. Hensynet til taushetsplikten hvor informasjon ikke må tilflyte utenforstående, gjør fjernmøte vanskeligere. Her blir det viktig å velge egnede lokaler i tillegg til gode tekniske løsninger. Kontrolltiltak med hensyn til at utenforstående ikke kan få med seg det som blir sagt i møtet bør også vurderes. En kan for eksempel tenke seg at det skal oppnevnes en assisterende møteleder for det aktuelle lokalet. Dersom det bare er ett bispedømmerådsmedlem i det aktuelle lokalet, må vedkommende få et særskilt ansvar for å påse at ingen andre kan følge med på møtet. I slike situasjoner blir det også viktig å dokumentere identiteten til den som deltar gjennom sikker pålogging.

Ved valg og ansettelse kan hvert bispedømmerådsmedlem kreve skriftlig avstemning. Ved fjernmøter vil det være behov for å ha en ordning som ivaretar dette. En kan for eksempel tenke seg løsninger som brukes i Kirkemøtet, slik som «goplenum».

Sårbarhet og risiko i tekniske løsninger må håndteres innenfor rammen av personvernforordningen artikkel 32. Dette innebærer en risikobasert tilnærming til nødvendig sikkerhetsnivå. Fjernmøter vil kunne gjennomføres via løsninger på internett, men det forutsetter en databehandleravtale med aktuell databehandler og en ordning for sikker pålogging. Databehandleravtalen må avklare forhold rundt behandlingen av persondataene. Sensitive data bør bare behandles på servere innenfor EØS-området, og databehandleravtalen må sikre at data ikke blir behandlet

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

på servere i for eksempel USA. Ved pålogging er det behov for en sikker forbindelse med kryptering eller VPN (herunder ved pålogging utenfor EØS-området). Det er også nødvendig at den enkelte bruker autentiserer seg elektronisk i to trinn. Bruker-ID og tidspunkt for deltakelsen må dokumenteres. En utskrift av dette kan for eksempel være et vedlegg til møteboken. I noen tilfeller vil det kunne være behov for å lagre et opptak av møtet. Tekniske løsninger som for eksempel Skype for Business har en slik opptaksmulighet, men dokumentasjon gjennom møteboken innebærer at et eventuelt opptak bør slettes etter en viss tid. En kan for eksempel tenke seg at slike opptak slettes etter tre måneder. Også her er det viktig at en databehandleravtale er med og sørger for sikker lagring primært i EØS.

Et alternativ til at det enkelte bispedømmerådsmedlem logger seg på en løsning på internett vil være gjennomføring av videokonferanse fra to eller flere lokaler. Dette forutsetter at fjernmøtet gjennomføres ved at bispedømmerådsmedlemmene møter opp i egne lokaler som er bestemt for dette formålet. Dette vil gi mindre fleksibilitet enn ved muligheten for at for eksempel ett bispedømmerådsmedlem kan delta i et bispedømmerådsmøte ved å logge seg på internett. På den andre siden vil denne formen for fjernmøter gi god oversikt over hvem som er tilstede og at lokalene er egnet til formålet. I denne sammenhengen vil sikkerhetstiltakene først og fremst kunne være organisatoriske. Det vil si at det oppnevnes en møteleder for hvert av lokalene som har ansvaret for hvem som er tilstede. Kirkerådet kan begrense hvilken form for fjernmøte som skal velges. Alternativt kan dette overlates til det enkelte bispedømmeråd forutsatt at de tekniske og organisatoriske tiltakene er tilfredsstillende. I et regelverk kan det være hensiktsmessig å ha fleksible løsninger for å ikke begrense på en måte som gir utilsiktede virkninger. Forslaget til regelverk legger opp til følgende løsninger:

- For det første foreslås det å presisere at beslutning om fjernmøte må treffes av bispedømmerådet. Ved hastefjernmøter er det bispedømmerådets leder som treffer beslutning.
- Hovedregelen ved fjernmøter er at møtedeltakerne både skal kunne se, høre og kommunisere med hverandre. Det kan tenkes tilfeller hvor det er behov for unntak fra kravet om at møtedeltakerne skal kunne se hverandre. Dersom for eksempel teknikken svikter i løpet av møtet kan det være behov for å ringe opp vedkommende bispedømmerådsmedlem/bispedømmerådsmedlemmer og gjennomføre resten av møtet som telefonmøte. Dette innebærer at det må være en unntaksregel knyttet til kravet om at møtedeltakerne skal kunne se hverandre.
- For å kunne imøtekomme et krav om skriftlig avstemning, vil det være behov for en elektronisk løsning som erstatter skriftlige avstemninger. Alternativet er at et krav om skriftlig avstemning innebærer at en sak må utsettes til neste gang hvor bispedømmerådet har et fysisk møte.

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

- Det må legges til rette for at publikum kan følge med på et møte som foregår for åpne dører, og bispedømmerådet må ha en plikt til slik tilrettelegging ved fjernmøter.
- Et fjernmøte kan ha forskjellige varianter. Et alternativ er at bispedømmerådsmedlemmene møter opp i for eksempel to forskjellige lokaler. Et annet alternativ er at ett eller flere av bispedømmerådsmedlemmene deltar via internett mens resten av bispedømmerådsmedlemmene er i møtelokalet. Et tredje alternativ er at alle møtedeltakerne deltar fra der hvor den enkelte befinner seg, slik at deltakelsen samlet sett utgjør et fjernmøte. Det foreslås en løsning som ikke utelukker noen av alternativene, men det stilles krav til tekniske og organisatoriske løsninger.
- Hjemmelen som Kirkemøtet har vedtatt og som gir Kirkerådet i oppdrag å gi nærmere regler omfatter ikke hastefjernmøter. For oversiktens skyld foreslås det at denne typen møter også nevnes i reglene. Det vil være naturlig at bispedømmerådets leder forholder seg til reglene om ordinære fjernmøter ved gjennomføring av hastefjernmøter.

I kirkemøtesaken som var oppe våren 2019, viste høringsuttalelsene at bispedømmerådene etterspurte sentralt utformede løsninger. Momenter som tilrettelegging for døve, tegnspråktolker og blinde fremkom også i høringsrunden. Spørsmålet om anskaffelse av teknisk utstyr for bispedømmerådsmedlemmene og ev. skattemessige konsekvenser ble også nevnt som et av momentene. Temaet i denne høringssaken er hvordan fjernmøter må legges opp for at det skal kunne skje på en tilfredsstillende og sikker måte.

I den nevnte kirkemøtesaken ble det også lagt opp til at en ordning for fjernmøter kunne være på plass når de nye bispedømmerådene tar til å virke fra 1. januar 2020. Høringsrunden nå forutsetter at Kirkerådet må behandle saken på nytt, og det vil nødvendigvis ta noe tid å få nærmere regler på plass. På den annen side vil høringen allerede nå gi retningslinjer for hvilke hensyn som er viktige å ivareta ved fjernmøter.

Felles ordninger for tilrettelegging av tekniske løsninger mv. vil også ta noe tid. Kirkepartner arbeider med utrulling av Office 365 (eller tilsvarende løsning) som skyløsning i kirken. Skype for Business, som er en del av Microsofts løsning, vil kunne løse kommunikasjonsbehovet ved fjernmøter. Det er mulig å installere storskjermer i møterommene hvor møtedeltakere kan logge seg inn via skyløsningen. Det er viktig at en ev. internettløsning av denne typen tillater de tekniske og organisatoriske sikkerhetstiltakene som er nødvendige i henhold til personvernforordningen artikkel 32.

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Tilrettelegging av tekniske løsninger for fjernmøter bør ledsages av en god opplæring i bruk av løsningen samt om møterutiner. Det finnes ulike typer e-læringsprogrammer om personvern og informasjonssikkerhet (for eksempel e-læringsløsningen til KINS Foreningen kommunal informasjonssikkerhet) Gjennom denne type opplæring vil den behandlingsansvarlige også kunne dokumentere at opplæring er gjennomført.

Fjernmøter i andre kirkelige rådsorganer

I forbindelse med at Kirkerådet vedtok å sende på høring forslaget til regler om krav til gjennomføring av fjernmøter, ble det også truffet vedtak om videre oppfølging i spørsmålet om fjernmøter for andre kirkelige rådsorganer. For møter i Kirkerådet ble det anbefalt at Kirkemøtet 2020 åpner for fjernmøter også her på tilsvarende måte som for bispedømmerådene. For menighetsråd og kirkelige fellesråd har Kirkerådet gått inn for å avvente erfaringene med fjernmøter før det eventuelt åpnes for det også i disse kirkelige rådsorganene. Vi ber om eventuelle synspunkter også til dette.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Begrunnelsen for å åpne for fjernmøter i bispedømmerådene har vært både hensynet til klima, kostnadseffektivitet og hensynet til demokrati ved at fjernmøter kan gi mer fleksibilitet. I utgangspunktet er det potensielle gevinster ved å gjennomføre fjernmøte som et alternativ til ordinært møte. Det vil på den annen side kunne gi noe økte kostnader i form av investeringer til programvare, videokonferanseutstyr og opplæring. På den annen siden vil tilrettelegging for fjernmøter være i pakt med tiden og fremtidsrettet. Det skjer allerede en del arbeid innen rettssubjektet Den norske kirke hvor det er behov for å ha fjernmøter. Arbeidet innenfor de nye fellesenhetene på tvers av bispedømmene vil her kunne være et eksempel.

Forslag til regler

Se vedlagte utkast til forskrift om fjernmøter i bispedømmerådene.

Vedlegg til saken:

Forslag til

Forskrift om fjernmøter i bispedømmerådene

Fastsatt av Kirkerådet xx.xxxxx.2020 med hjemmel i forskrift 15. november 1996 nr. 1454 Regler om formene for bispedømmerådets virksomhet § 2 nr. 2.

§1. Beslutning om fjernmøte

Bispedømmerådet kan vedta at et ordinært bispedømmerådsmøte skal avholdes som fjernmøte. Vedtak om fjernmøte kan omfatte ett eller flere slike møter. Avgjørelse om hastefjernmøte besluttet av lederen av bispedømmerådet.

§ 2. Krav til fjernmøter

Ved fjernmøte skal alle møtedeltakerne kunne se, høre og kommunisere med hverandre. I særlige tilfeller kan bispedømmerådet fravike kravet om at alle møtedeltakerne skal kunne se hverandre.

Det skal legges til rette for avstemninger gjennom elektronisk løsning som ivaretar hensynene bak skriftlige avstemninger.

Bispedømmerådet fastsetter hvordan et fjernmøte skal gjennomføres.

§ 3. Gjennomføring av møter for åpne dører

Når møtet holdes for åpne dører, skal det være mulig for tilhørere å følge med på møtet via skjermoverføring eller på annen måte via internett.

§ 4. Gjennomføring av møter for lukkede dører

Før bispedømmerådet gjennomfører fjernmøte i saker som skal lukkes for allmennheten, skal bispedømmerådet ha vurdert sårbarhet og risiko i tekniske løsninger og møtelokalitetenes egnethet.

Dersom et bispedømmerådsmedlem skal logge seg på en løsning på internett, skal vedkommende autentisere seg elektronisk i to trinn. Deltakelse i møtet skal kunne dokumenteres i etterkant ved bruker-ID og tidspunkt for deltakelsen. Det skal være mulig å lagre et opptak av møtet. Slike opptak skal slettes etter 3 måneder.

Dersom flere bispedømmerådsmedlemmer skal være tilstede i et lokale hvor det gjennomføres fjernmøte, skal det for hvert lokale hvor møtelederen ikke deltar fra oppnevnes en assisterende møteleder. Vedkommende assisterende møteleder har ansvaret for at bare de som skal være tilstede i lokalet er tilstede og for møtelokalets egnethet.

§ 5. Krav til gjennomføring av hastefjernmøter

Ved hastefjernmøter har lederen av bispedømmerådet ansvar for at disse gjennomføres på en betryggende måte og for at det er mulig for tilhørere å følge med på møter som holdes for åpne dører.

§ 6. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft ved kunngjøring.

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Aslak Wegge	200	20/00778-2	

Saksordfører: Per Gunnar Pedersen

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
29/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Søknad om mulighet for endring av kateketstilling - Froland

Vedlegg:

200205 Søknad omgjøring kateketstilling

Saksorientering

Froland menighetsråd har i brev av 05.02.20 søkt om å få mulighet for å lyse ut nåværende kateketstilling som menighetsprest.

Bakgrunn

Kateketstillingen er finansiert av tilskuddsmidler som utbetales via Agder og Telemark bispedømmeråd. Froland er en av til sammen 12 menigheter (11,8 årsværk) som mottar katekettilskudd i vårt bispedømme. Fullt tilskudd utgjorde for 2019 kr. 677.685.-

Tilskuddsmidlene som bispedømmet utdeler til kateketene kommer i bispedømmets rammetildeling som «tilskuddsmidler». Dette er altså midler som er øremerket for videre fordeling i tråd med tidligere inngåtte avtaler. Tilskuddsmidlene pleier få en årlig prisjustering, både til og fra bispedømmet, tilsvarende den generelle prisøkningen. Bispedømmet kan altså ikke velge å benytte disse midlene til andre formål, enn til videretildeling til menighetene i tråd med tidligere inngåtte avtaler.

Froland har også egen barne- og ungdomsarbeider tilsatt i full stilling finansiert av givertjeneste. Dette er en stilling som har utfylt kateketen i løsnig av dennes oppgaver. De oppgaver som i Froland er tenkt løst av kateket, mener menigheten de like godt kan løse gjennom tilsetning av prest. Porteføljen av oppgaver vil således kunne opprettholdes. Samtidig påpeker menigheten at dersom man tilsetter en prest vil dette kunne gi noe større fleksibilitet. Menigheten er samtidig åpen for at de også fortsatt kan velge å tilsette kateket, men de ønsker valgfrihet i forhold til å kunne lyse ut etter prest/kateket.

Vurdering

Ønske om fleksibilitet i forhold til tilskuddsmidler er noe upløyd mark. Tidligere har bevilgningen fra staten til Dnk i stor grad vært øremerket. Nå, etter skille stat kirke, kommer tildelingen til rDnk som en rammebevilgning hvor kirken selv i større grad er gitt myndighet til å prioritere innenfor gitte føringer.

I statskirketiden var det ikke anledning til å for eksempel omdisponere midler fra kateket til prest slik det her er søkt om. Når nå kirken er eget rettssubjekt er dette mer uklart. I dialog

med Kirkerådets sekretariat har det ikke lyktes å få noe absolutt svar på hvordan dette nå står seg. På den ene siden er det ikke kommet noen ny beskjed, samtidig så er det heller ikke gitt at ikke kirken har større frihet på dette feltet.

Stiftsdirektørs vurdering er at det primære bak vedtak om tildeling av tilskudd til ulike formål, som for eksempel kateket, at det er konkrete oppgaver som søkes løst med å stille midler til rådighet. Menigheten argumenterer i sitt brev om at de oppgaver som er løst gjennom dagens kateket i praksis fortsatt vil bli løst av den som tilsettes, enten dette er prest eller kateket. Dette i samarbeid med ansatt menighetspedagog lønnet av innsamlede midler.

Etter stiftsdirektørs oppfatning må grunntilnærmingen når man får inn slike saker være at det er menigheten som selv best vet hvor skoen trykker. De kjenner menigheten, og de kjenner hvilken kompetanse som etterspørres. Det er i dette tilfellet ikke snakk om å droppe krav til formell kompetanse/utdanning, men å kunne ha valgfrihet til enten å ansette prest eller kateket. Oppgavene opplyses å bli ivaretatt uavhengig av hvilken profesjon som tilsettes. Bispedømmerådet er i dette tilfellet kun tilskuddsgiver, mens tilsetting skjer lokalt. Det forutsettes derfor at endring er noe som drøftes med arbeidstakerorganisasjonene lokalt.

Dersom det ansettes prest i stillingen legges det her til grunn at arbeidsgiveransvaret fortsatt ligger lokalt i Froland. Samtidig vil en prest bli inkludert i felles aktiviteter for prester i regi av prost/bispedømme.

Konklusjon

Selv om handlingsrommet her er noe uklart mener stiftsdirektør i dette tilfellet at man bør kunne imøtekomme ønsket fra Froland. Risikoen oppleves som liten. Det foreslås imidlertid en del presiseringer som forutsetning for positivt vedtak:

- Formelt opprettholdes tilskuddet som katekettilskudd.
- Muligheten for å benytte tilskuddet til prest innvilges kun for denne tilsettingen. Ved nytlysning må det eventuelt søkes på nytt dersom det da ikke søkes etter og tilsettes kateket.
- Størrelsen på tilskuddet følger satsen for kateket, dette selv om lønnskostnadene ved tilsetting av prest skulle bli høyere. Slik differanse dekkes ikke.
- Det forutsettes at dagens oppgaver ivaretatt av kateket fortsatt blir ivaretatt.

Forslag til vedtak

1. Agder og Telemark bispedømmeråd godkjenner søknad fra Froland menighet og gir mulighet for å lyse ut etter/benytte katekettilskudd til kateket eller prest. Tilsetting skjer lokalt, og det forutsettes at det lokalt er gjort nødvendige avklaring/drøftinger før beslutning tas.
2. Det stilles følgende vilkår:
 - Formelt opprettholdes tilskuddet som katekettilskudd.
 - Det forutsettes at formaliakrav oppfylles for tilsetting i de respektive stillingskategoriene.
 - Størrelsen på tilskuddet følger satsen for kateket, dette selv om lønnskostnadene ved tilsetting av prest skulle bli høyere. Slik differanse dekkes av Froland selv.
 - Det forutsettes at dagens oppgaver ivaretatt av kateket fortsatt blir ivaretatt.
 - Muligheten for å benytte tilskuddet til prest innvilges kun for denne tilsettingen. Ved fremtidig skifte av person i stillingen opphører tillatelsen til endring. Da må det eventuelt søkes på nytt dersom det da ikke søkes etter og tilsettes kateket.

DEN NORSKE KIRKE
FROLAND

Agder og Telemark bispedømmeråd
v/Stiftsdirektøren

Froland, 05.02.20

Søknad om endring av kateketstillingen til prestestilling i Froland.

I forbindelse med at kateketstillingen i Froland snart blir ledig da nåværende kateket blir sokneprest i Froland, har menighetsrådet vedtatt ønske om å ha mulighet til utlysning av prestestilling.

Noen momenter som ligger til grunn:

- Froland er en kommune i fortsatt sterk vekst med mange nye familier i etableringsfasen.
- En prestestilling nr.2 gir bedre fleksibilitet i det kirkelige arbeidet og handlingene.
- Froland har nå menighetspedagog i barne- og ungdomsarbeidet i full stilling finansiert bl.a. av lokal givertjeneste. Dette utfyller noe av kateketoppgavene.

På denne bakgrunn søkes det altså primært om endring av kateketstillingen til prestestilling.

Om det er enklere å tenke utlysingen **prest/kateket** hvor både prester og kateketer kan søke er også noe menighetsrådet ser som et aktuelt alternativ.

Da vi må utlyse denne stillingen så fort som mulig ser vi fra til et snarlig svar.

Med vennlig hilsen
Froland menighetsråd

Sigbjørn Haslemo, leder

Karl Otto Bråthen, kirkeverge

Postadresse:
Frolandsveien 995
4820 Froland

Kontor:
Osedalstunet
Osedalen

Telefoner:
Kirkeverge/ Men.kont: 372 35 520
Sokneprest: 372 35 522

Kirketjener: 372 35 521
Kateket: 372 35 523
Organist 375 02 499

Mail: karl.otto.braathen@agderkirken.no Hjemmeside: www.froland.kirken.no

DEN NORSKE KIRKE

Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Geir Myre	571	20/00705-2	

Saksordfører: Kai Steffen Østensen

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
30/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Agder og Telemark bispedømmes innspill til regional planstrategi for Agder 2020 - 2024

Vedlegg:

0_Høringsbrev Regional planstrategi for Agder 2020-2024

1_Regional-planstrategi-for-Agder-2020-2024_høringsutkast

Saksorientering

Innledning

Agder og Telemark bispedømmeråd er invitert til å levere innspill på høringsutkast for Regional planstrategi for Agder 2020-2024.

Fylkestinget skal som regional planmyndighet minst én gang i sin valgperiode, og senest ett år etter konstituering, utarbeide en regional planstrategier i samarbeid med berørte parter. Den regionale planstrategien skal angi hvilke planer og strategier som skal utarbeides eller endres i løpet av sin fireårige valgperiode.

Det er et mål at regionsplan planlegging skal være målrettet og ikke mer omfattende enn nødvendig. Man ønsker derfor å benytte prosessen med sammenslåing av de to agderfylkene til en kritisk gjennomgang av antall planer. Regionplan Agder 2030 vil være et viktig styringsverktøy, bl.a. fordi en målrettet oppfølging av Regionplanen vil håndtere en god del av de regionale utfordringene Agderfylket har. Det betyr at det innenfor disse områdene ikke nødvendigvis må utarbeides egne planer. Planbehovet vil også bygge på de nasjonale føringer som styrer forventningene til regional og kommunal planlegging.

Hvorfor vi uttaler oss

Agder og Telemark bispedømmeråd har en rolle i forhold til å gi innspill dersom vi mener de kirkelige områder ikke ivaretas i en naturlig grad og å melde vår interesse for deltakelse i de planer der vi mere å ha viktige bidrag. Agder og Telemark bispedømme vil derfor uttale seg i forhold til Prioriterte planer og strategier 2020-2024.

Agder og Telemark bispedømmeråd har tidligere uttalt seg til Regionplan 2030. Planen ble vedtatt i 2019. Handlingsprogram for Regionplan Agder 2030 er under utarbeidelse. Stiftsdirektøren er positiv til foreslått planstrategi men vil anbefale at bispedømmerådet kommer med innspill til kulepunkt 4 og 5 under Strategier o.l. i kapittel 6 Prioriterte planer og strategier.

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmeråd er positiv til foreslått planstrategi, men vil komme med følgende inns pill til «Strategi for kulturarv» og «Frivillighetsstrategi» (kulepunkt 4 og 5) under Strategier o.l i kapittel 6 – «Prioriterte planer og strategier»;

- Strategi for kulturarv (Strategi kulepunkt 4)
Agder og Telemark biskop ønsker å være med i arbeidet med ny strategiplan for Kulturarv 2030. Det er viktig at planens avsnitt om troens kulturminner, herunder verneverdige kirkebygg videreføres og konkretiseres med flere tiltak.
- Frivillighetsstrategi (Strategi kulepunkt 5)
Agder og Telemark bispedømmeråd støtter høringens satsing på en egen plan for strategisk satsing på frivillighet fremover. Kirken er en av de store aktørene innen arbeid basert på det frivillighet og ønsker å bli tatt med i arbeidet.

AGDER
fylkeskommune

Regional planstrategi for Agder 2020-2024

[Høringsutkast]

Høringsfrist 16. mars 2020

Innhold

1. Innledning: Regional planstrategi for Agder og forholdet til Regionplan Agder 2030.....	3
2. Sentrale utviklingstrekk for Agder	4
3. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging	8
4. Overordnede mål: Regionplan Agder 2030	9
5. Definisjoner og begrepsavklaringer.....	10
6. Prioriterte planer og strategier 2020-2024.....	11
7. Andre planbehov som ble drøftet.....	14
8. Oversikt over eksisterende planer og strategier og deres status.....	16

1. Innledning: Regional planstrategi for Agder og forholdet til Regionplan Agder 2030

Regional planmyndighet (fylkestinget) skal minst én gang hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide en regional planstrategi i samarbeid med kommuner, statlige organer, organisasjoner og institusjoner som blir berørt av planarbeidet. Regional planstrategi skal angi hvilke planer og strategier som skal utarbeides eller endres i løpet av valgperioden.

Planstrategien skal redegjøre for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og så ta stilling til hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging.

Regional planstrategi for Agder må ses i sammenheng med Regionplan Agder 2030 og prosessen for utarbeidelse av den. I 2019 ble Regionplan Agder 2030 vedtatt av Aust-Agder fylkesting og Vest-Agder fylkesting. Denne planen er det viktigste overordnede styringsdokumentet for utviklingen av det nye Agder-fylket. Regionplan Agder 2030 er blitt til gjennom et omfattende samarbeid med kommuner, statlige organer, og en rekke andre organisasjoner og institusjoner (se også kapittel 4 i denne planstrategien). Mye av det som skal være en del av arbeidet med en regional planstrategi er allerede blitt gjennomført som en del av arbeidet med regionplanen. Det gjelder ikke bare krav til prosess, men også viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, langsiktige utviklingsmuligheter, og politiske prioriteringer. Prosessen for utarbeidelse av regional planstrategi for Agder har derfor vært enklere organisert enn i andre fylker som ikke har en tilsvarende regionplan.

Det er et mål at regional planlegging skal være målrettet og ikke mer omfattende enn nødvendig. Et viktig formål med denne planstrategien er derfor å benytte etableringen av det nye Agder-fylket til å rydde i antall planer. Det er ønskelig med færre planer som følges opp bedre. Dette anses å være i tråd med tydelig formulerte ønsker fra både kommune- og fylkespolitikere. Samtidig vil det etter sammenslåingen til et nytt og større fylke være behov for å oppdatere en del styringsdokumenter som i sin tid ble utarbeidet for enten Aust-Agder eller Vest-Agder. Det er disse to motstridende utgangspunkter som er lagt til grunn for vurderingen av planbehovet i denne planstrategien. Et annet sentralt spørsmål i den forbindelsen har vært hvilke planer det er behov for for å oppnå målene i Regionplan Agder 2030. En god del av Agders regionale utfordringer er tenkt å håndteres gjennom en målrettet oppfølging av Regionplan Agder 2030, framfor å utarbeide egne planer på dem. Sist men ikke minst må vurderingen av planbehovet også bygge på nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (se kap. 3).

Hvilke planer og strategier som ønskes å prioritere i perioden fram til 2024 er beskrevet i kapittel 6, mens det i kapittel 7 er beskrevet hvilke andre planbehov som er blitt drøftet så langt.

Det er foretatt en gjennomgang av alle eksisterende styringsdokumenter i fylkeskommunen der det er vurdert hvilke planer og strategier som er tenkt videreført, rullert, revidert eller opphevet (se oversikt i kapittel 8). Ved utgangen av 2019 hadde Aust-Agder fylkeskommune og Vest-Agder fylkeskommune til sammen 17 regionale planer pluss 45 strategier, handlingsprogram, eller andre strategidokumenter. Hvis planstrategien gjennomføres som beskrevet vil antallet regionale planer reduseres til 11 i denne perioden. Antall strategier og andre styringsdokumenter vil reduseres til 18.

2. Sentrale utviklingstrekk for Agder

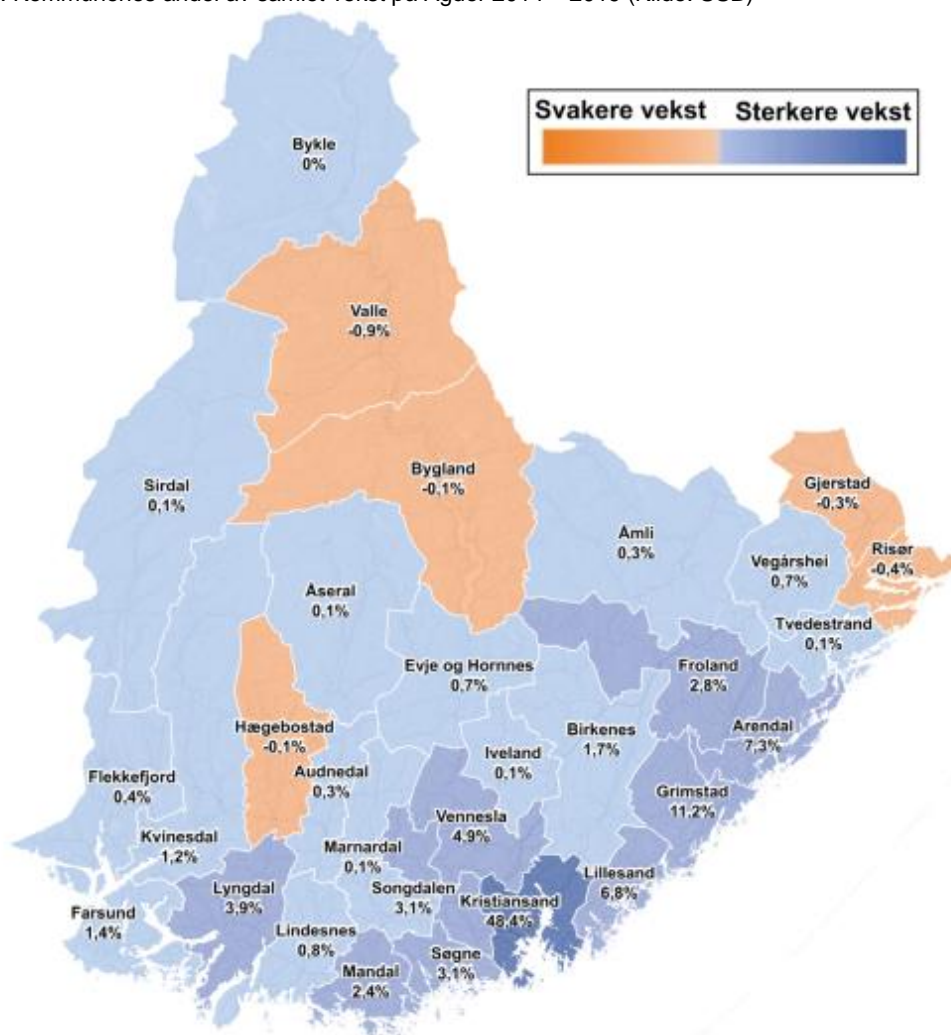
Til arbeidet med denne planstrategien er det blitt utarbeidet kunnskapsgrunnlaget «Agdertall 2019», som gir en oversikt over de viktigste utviklingstrekk for Agder. Disse oppsummeres slikt:

- Per 1. januar 2019 hadde Agder litt over 305.000 innbyggere. Agder har i den siste 10-årsperioden vært blant de raskest voksende regionene i Norge, men hadde som resten av landet lavere befolkningsvekst i 2018 i forhold til tidligere år. Dette skyldes i hovedsak lavere arbeidsinnvandring. Utenlands innvandring utgjør den største kilden til befolkningsvekst på Agder, og har betydd forskjellen mellom befolkningsvekst og nedgang for mange kommuner på Agder i perioden 2000-2019.
- Ujevn vekst: størst i kristansandsregionen og arendalsregionen, og svakest i Setesdal og øst i østre Agder.
- Byene, kommunesentrene og tettstedene vokser, også i kommuner som samlet sett har befolkningsnedgang.
- Aldrende befolkning: 60 % av den samlede (forventede) befolkningsveksten frem mot 2040 vil bestå av personer i aldersgruppen 67+. Siden andelen 67+ år vil øke i forhold til alle andre aldersgrupper, vil det bli færre arbeidende per eldre i fremtiden.
- Boligmassen på Agder har vært og er fremdeles sterkt dominert av ene- og tomannsboliger (ca. 72 prosent). Byspredning er en utfordring i pressområder på Agder: En stor andel av boligbyggingen synes å finne sted i mer perifere områder i grønnstrukturen rundt byene.
- Agder ligger på landsgjennomsnittet for andelen elektriske personbiler, som utgjør 7 prosent av registrerte personbiler i 2018.
- Agder har høy bilandel og færre som kjører kollektivt og sykler (med unntak av Kristiansand).
- Videre utbygging av firefelts E18 og E39 styrker potensialet for transport av varer og tjenester i og gjennom regionen, men svekker samtidig konkurranseevnen for Sørlandsbanen og kollektiv persontransport.
- Klimagassutslippene har totalt sett økt med 11 % i perioden 2009-2017. 14 kommuner har redusert sine utslipp, mens 11 kommuner har økt utslippene. 5 kommuner har hatt et stabilt utslippsnivå (+/-5 %).
- Agder har et stort overskudd av fleksibel vannkraft, og har gjennom en kombinasjon av sin beliggenhet, infrastruktur og vannkraftproduksjon en unik global fornybar kraft-posisjon.
- Det er en lavere andel av befolkningen på Agder som har høyere utdanning enn landsgjennomsnittet.
- Andelen som gjennomfører videregående opplæring i løpet av fem år er høyere på Agder enn landsgjennomsnittet.
- Det har i perioden 2012 til 2018 vært en økning på 26 prosent i antall studenter ved Universitetet i Agder.

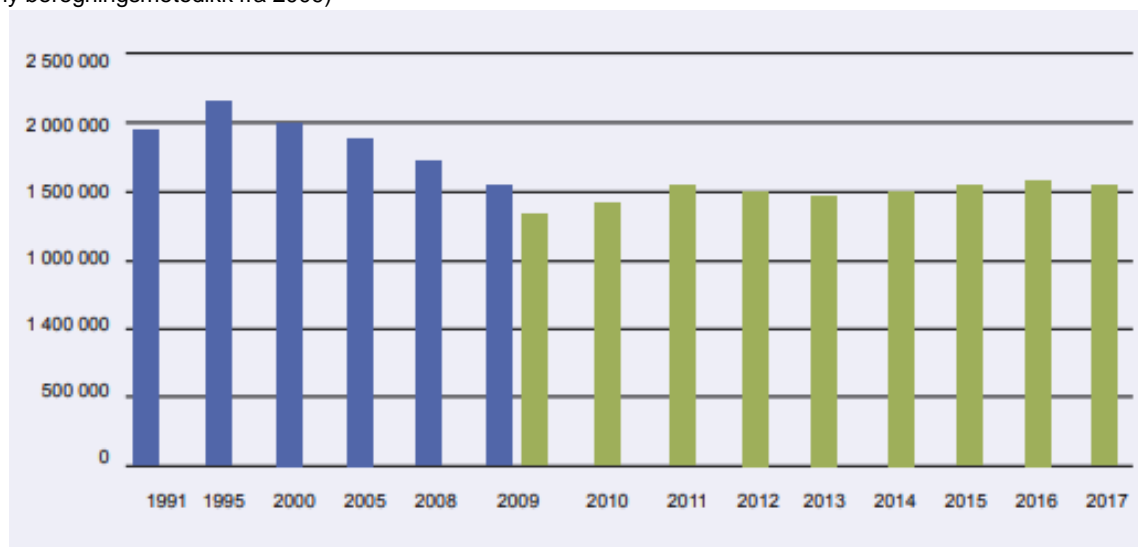
- Den samlede verdiskapingen i Agder er i 2018 beregnet å ha en verdi på over 117 milliarder kroner. Det utgjør nær 4 prosent av den samlede verdiskapingen i landet. Største bidragsyterne i verdiskapingen i regionen, målt i kroner, er industrien, helse- og omsorgstjenester, bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel.
- Agder er en av de store eksportregionene i Norge og blant landets største eksportører av industrielle produkter.
- Næringslivet i Agder har en relativt lav FoU-aktivitet sammenliknet med mange andre regioner i landet.
- Agder har gjennom mange år utmerket seg som en gründerregion med mange nyetableringer. Hoveddelen av nyetablerte foretak er innen næringer som eiendom, bygg og anlegg, kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet, og detaljhandel.
- Største enkelt næringer i Agder, målt i andel sysselsatte, er undervisning, helsetjenester og detaljhandel.
- Agder har en lavere andel sysselsatte enn landet som helhet. Innvandrere fra ikke vestlige land har en betydelig lavere sysselsetting enn befolkningen for øvrig.
- Likestilling i arbeidsmarkedet: Agder skiller seg fra landsgjennomsnittet særlig mht. den høye andelen kvinner som har deltidsarbeid.
- Agder har den høyeste andelen i landet av mottakere av støtte til livsopphold for alle aldersgrupper og begge kjønn.
- 3 av 4 agder opplever egen helse som svært god eller god.
- Andel barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger er større og øker mer enn landsgjennomsnittet.
- Det er økende tendens til at innbyggerne i Agder oppgir å ha psykiske helseplager, som i landet for øvrig.
- Overvekt som er en global trend, gjør seg også gjeldene i Agder.
- Opplevelsen av ensomhet er et økende fenomen. I Agder oppgir en av fire ungdommer at de er ensomme, og en av syv voksne oppgir det samme.

For mer informasjon kan Agdertall 2019 lastes ned her: <https://agderfk.no/vare-tjenester/statistikk-analyse-og-kart/agdertall/>

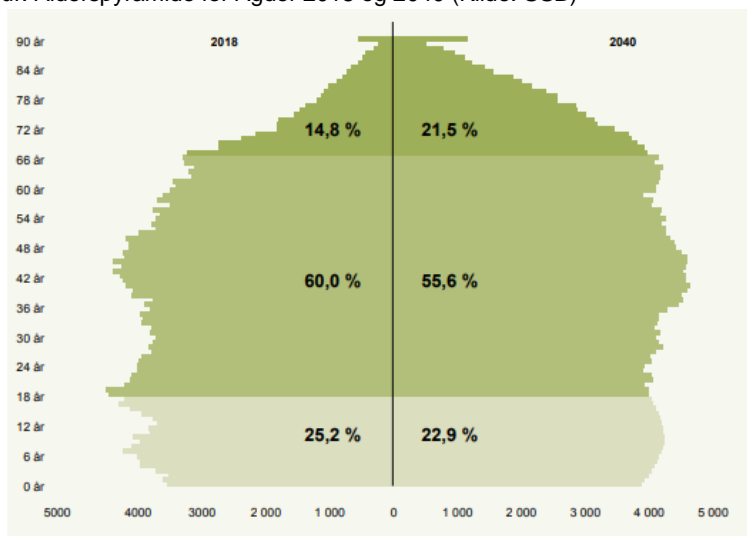
Kart: Kommunenes andel av samlet vekst på Agder 2014 – 2019 (Kilde: SSB)

Figur: Direkte utslipp av klimagasser i Agder 1991-2017 (Kilde: SSB (1991-2009), Miljødirektoratet (2009-2017), ny beregningsmetodikk fra 2009)

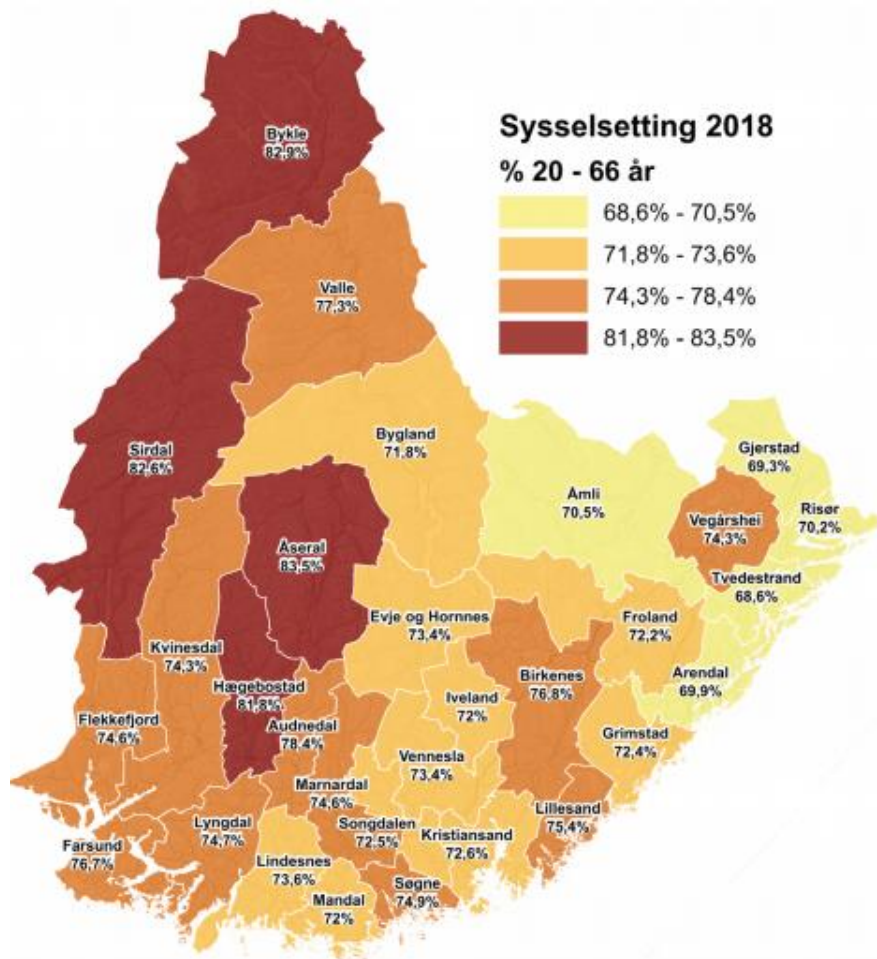
Figur: Alderspyramide for Agder 2018 og 2040 (Kilde: SSB)

Tabell: Forsøringsgrad i Agder – antall arbeidsføre (16-66 år) per pensjonist (67+) (Kilde: SSB)

2018	2030	2040
4,0	3,2	2,6

Kart: Sysselsetningsandel per kommune, personer 20-66 år, 2018 (Kilde: SSB)

3. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

I henhold til plan- og bygningsloven § 6-1 skal regjeringen hvert fjerde år legge frem nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Disse forventningene skal bidra til å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. De nasjonale forventningene skal følges opp i fylkeskommunenes og kommunenes arbeid med planstrategier og planer, og legges til grunn for statlige myndigheters medvirkning i planleggingen.

De nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for perioden 2019–2023 er blitt vedtatt ved kongelig resolusjon 14. mai 2019. Med denne nyeste utgaven av de nasjonale forventningene ønsker regjeringen å styrke det lokale selvstyret i planleggingen. Det betyr at fylkeskommunene og kommunene får økt ansvar for å sikre nasjonale og viktige regionale interesser. Regjeringen ønsker at regional og lokal samfunns- og arealplanlegging skal være basert på åpen dialog mellom alle parter, der også staten deltar. Regjeringen legger vekt på at vi står overfor fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

De regionale og lokale myndighetene har sentrale oppgaver med å håndtere disse utfordringene, og regjeringen fremhever planleggingen som «et av deres viktigste verktøy» i den sammenheng.

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge. Det er derfor viktig at bærekraftmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen. For øvrig viderefører de nasjonale forventningene politikken som fremgår i meldingen om «Bærekraftige byar og sterke distrikt», Meld. St. 18 (2016–2017). Fylkeskommunen har utover det merket seg at de nasjonale forventningene

- har særlig fokus på transport, næringsutvikling og effektive planprosesser,
- legger vekt på at fylkeskommuner og kommuner skal legge til rette for vekst og utvikling i kompakte og klart avgrensede by- og tettstedsområder gjennom regionale bolig-, areal- og transportplaner,
- fremhever viktigheten av gode planprosesser som inkluderer barn og unge og å bruke digitale verktøy i planleggingen.

Dokumentet kan leses i sin helhet her: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20192023/id2645090/>

Agder fylkeskommunen vil legge disse forventninger til grunn både i utarbeidelsen av nye, samt i oppfølgingen av allerede vedtatte planer og strategier. Nylig vedtatt Regionplan Agder 2030, som er det viktigste overordnede styringsdokumentet for utviklingen av Agder, har et tydelig bærekraftperspektiv og vil ha en sentral rolle i oppfølgingen av de nasjonale forventningene.

4. Overordnede mål: Regionplan Agder 2030

Regionplan Agder 2030 ble vedtatt i 2019 av fylkestingene i Vest-Agder og Aust-Agder, og erstattet tidligere Regionplan Agder 2020 som viktigste overordnede styringsdokumentet for utviklingen av Agder.

Regionplan Agder 2030s hovedmål er å utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

Dette innebærer å

- bruke hele Agder, og sørge for at utviklingen kommer alle deler av Agder til gode,
- samarbeide om å nå FNs bærekraftsmål på regionalt og lokalt nivå,
- jobbe kunnskapsbasert og målrettet for å forbedre levekårene gjennom en langsiktig og helhetlig levekårssatsing,
- redusere klimagassutslipp på Agder med minst 45 prosent innen 2030,
- utnytte mulighetene som digitalisering gir.

Regionplan Agder 2030 har fem hovedsatsingsområder:

- Attraktive og livskraftige byer, tettsteder og distrikter
- Verdiskaping og bærekraft
- Utdanning og kompetanse
- Transport og kommunikasjon
- Kultur

I tillegg har planen tre gjennomgående perspektiver som samsvarer med de tre dimensjonene av bærekraft i hovedmålet:

- Næringsutvikling og samarbeid om nye arbeidsplasser
- Levekår, likestilling, inkludering og mangfold
- Klima og miljø

Regionplan Agder 2030 følges opp gjennom en regional samhandlingsstruktur, som er under reetablering. Denne består i et ordførerforum, der alle ordførere på Agder møtes, et tilsvarende rådmannsforum, Sørlandstinget der ordførerne møter Agders stortingsrepresentanter, samt faggrupper og regionale koordineringsgrupper som er opprettet for å følge opp satsingsområder i Regionplan Agder.

Første handlingsprogram for Regionplan Agder 2030 er under utarbeidelse og forventes lagt frem for politisk behandling i fylkestinget i juni 2020. Kommuner, regional stat, organisasjoner mv. er invitert til å gi innspill til handlingsprogrammet.

5. Definisjoner og begrepsavklaringer

Agder fylkeskommune ønsker å være mer tydelig på hvilken status en plan eller et annet strategidokument har.

Betegnelsen «Regional plan» er forbeholdt planer som er utarbeidet gjennom en prosess i tråd med plan- og bygningslovens krav for utarbeidelse av regionale planer.

Alle andre politisk vedtatte strategidokumenter som følges opp med tiltak, men som kan være resultat av enklere prosesser, kalles «strategi».

Et «handlingsprogram» er et dokument som beskriver hvilke konkrete tiltak som skal settes i gang for å følge opp en plan eller en strategi. Hver regional plan skal ha et tilhørende handlingsprogram for gjennomføring av planen. Siden handlingsprogram utarbeides som del av en regional plan nevnes de ikke spesielt i denne planstrategien, med unntak av handlingsprogram for fylkesveg, fordi disse ikke er direkte knyttet til kun én plan.

Parallelt med Regionplan Agder 2030 er det blitt utarbeidet to såkalte «veikart»: «Klimaveikart Agder»¹ og «Veikart for bedre levekår»². Veikartene er hverken en plan eller strategi. De inneholder helt konkrete tiltak som bidrar til henholdsvis å redusere klimagassutslipp og forbedre levekårene på Agder, og er derfor viktige for å nå hovedmålet i Regionplan Agder 2030 om å utvikle Agder til et lavutslippssamfunn med gode levekår. Veikartene er ikke juridisk bindende, men det er ønsket at kommunene på Agder sammen med fylkeskommunen bruker veikartene aktivt som en del av oppfølgingen av Regionplan Agder 2030.

¹ <https://agderfk.no/vare-tjenester/regional-planlegging-og-utvikling/gjeldende-planer-og-strategier/energi-og-klima/klimaveikart-agder/>

² <https://levekaraagder.no/>

6. Prioriterte planer og strategier 2020-2024

Til tross for den grunnleggende ambisjonen om å ha færrest mulig planer vil det være nødvendig å utarbeide noen nye planer, strategier og styringsdokumenter de neste årene. Det gjelder f. eks. på områder som ikke dekkes av Regionplan Agder 2030. En annen viktig grunn er at det er behov for å harmonisere politikken på områder der det per i dag eksisterer ulike planer for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder.

Konkret legges det opp til å utarbeide følgende nye regionale planer og strategier i perioden 2020-2024.

Regionale planer etter plan- og bygningsloven:

1. **Regional plan for handel og senterstruktur for Agder:** Fram til en ny plan for hele Agder utarbeides på dette temaet gjelder fortsatt de eksisterende planene for Aust-Agder og Vest-Agder. Selv om disse to planer har samme intensjon har de en ulik politisk tilnærming. I praksis fører dette til en forskjellsbehandling av kommunene i tidligere Aust-Agder og Vest-Agder. Utarbeidelse av en ny plan for hele Agder bør derfor ha høy prioritet for å harmonisere politikken på dette området. Det legges opp til at planarbeidet gjennomføres fra 2021 til 2023. I tråd med Regionplan Agder 2030 bør en ny plan for handel og senterstruktur ha fokus på attraktivitet, liv og arbeidsplasser i by-, tettsteds- og bygdesentrene. Det bør avklares tidlig i planprosessen om denne planen bør ha planbestemmelser som i dagens plan for Aust-Agder, eller kun planretningslinjer som i dagens plan for Vest-Agder. I tillegg bør en vurdere om planen bør ha en kortfattet og kartfestet generell overordnet arealstrategi som ikke bare omfatter handel. I utarbeidelsen av planen er det viktig å samarbeide med kommuner, regionråd, staten og næringslivet.
2. **Regional plan for Kristiansandsregionen 2019-2050:** Dette er en revidering av gjeldende areal- og transportplan «Regional plan for Kristiansandsregionen 2011-2050». Målsettingen med revideringen er først og fremst å legge til rette for at regionen kan nå den overordnede målsettingen om nullvekst for personbiltrafikken. Hovedfokuset er å legge til rette for en arealbruk som reduserer transportbehovet. Det er planlagt å behandle planen politisk i fylkestinget før sommeren 2020. Det foreslås at planen gjennomgår en full revisjon innen 2030, og at dette arbeidet starter opp innen utgangen av valgperioden 2019 – 2023.
3. **Regionplan Lister 2030:** Arbeidet med denne planen ble igangsatt i 2019 etter et politisk vedtak i fylkesutvalget i Vest-Agder. Planprogrammet ble vedtatt i Vest-Agder fylkesting 17. desember 2019, og planarbeidet vil pågå i hele 2020. Regionplan Lister 2030 skal være en konkretisering og tilpasning av Regionplan Agder 2030 for Listerregionen, og den er bygd opp på tilnærmet samme måte som Regionplan Agder. Hovedmålet med Regionplan Lister 2030 er å utvikle Lister til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode og likeverdige levekår.
4. **Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder:** Formålet med vannforvaltningsplanen er å gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre en mest mulig hel-

hetlig beskyttelse og en bærekraftig bruk av vannforekomstene, i et langsiktig perspektiv. Utarbeidelsen av vannforvaltningsplaner er lovpålagt. Den eksisterende planen fra 2016 er under revidering og forventes vedtatt i 2021.

Strategier o.l.:

1. **Strategi for mobilitet Agder 2030:** Som oppfølging av Regionplan Agder 2030 planlegges utarbeidet en overordnet strategi for mobilitet Agder. Det er samtidig behov for revisjon og opprydding i strategier. Det er samtidig behov for å oppdatere og revidere regionale planer og strategier for samferdselsområdet. Strategien vil være et overordnet dokument som vil samordne fylkeskommunens ansvar og satsing innen samferdselsområdet. Strategien gir muligheter for å se ulike mobilitetsløsninger i sammenheng. Arbeidet vil innebære at følgende strategier opphører:
 - Strategi for intermodal godstransport
 - Plan for kollektivtransporten i Vest-Agder 2015-2020
 - Regional transportplan Agder 2015 -2027
 Arbeidet vil også innebære nye strategiområder, herunder:
 - Personmobilitet (kollektiv, sykkel og gange).
 - Utvikling av digital infrastruktur – tele/data og ladestrategi.
 - Beredskap, inkl. risiko- og sårbarhetsanalyse for fylkeskommunens virksomhet.
2. **Handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024:** Det er behov for å samordne og revidere eksisterende handlingsplaner og programmer for fylkesveger for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder. Formålet er videre utvikling av fylkesvegnettet i det nye Agder fylket, i samarbeid med Statens vegvesen og kommunene. Prioritering av nye tiltak i handlingsprogrammet skal skje med særlig vekt på sykkelveier. Arbeidet med nytt handlingsprogram vil bli startet tidlig i 2020, og skal være vedtatt før 2021. Det vil bli lagt opp til en prosess med innspill fra kommunene for å få oppdatert ønsker og behov blant både nye og tidligere vedtatte prosjekter. I handlingsprogrammet må det innarbeides en realistisk fremdriftsplan for prosjekter som prioriteres gjennomført.
3. **Strategi for trafiksikkerhet i Agder:** Denne strategien er en revisjon av «Strategiplan for trafiksikkerhet i Agder 2018-2029» og er en del av fylkeskommunens arbeid med trafiksikkerhet.
4. **Strategi for kulturarv 2030:** Det bør lages en ny strategi for kulturarvfeltet for hele Agder hvor eksisterende strategier for uthavner og historiske byer inngår. Strategien er tenkt å sammenfatte tidligere "Kulturarv 2020", "Strategisk handlingsplan for museumssektoren i Vest-Agder 2012-2020", "Strategi for uthavnene", "Strategi for de historiske sørlandsbyene i Vest-Agder", "Museumsplan for Aust-Agder", "Strategisk plan for kulturminner og kulturmiljøer i Aust-Agder 2014-2017», "Strategisk handlingsplan for arkivsektoren i Vest-Agder 2012-2020".
5. **Frivillighetsstrategi:** Det er behov for et styringsdokument for samarbeid og samspill mellom fylkeskommunen, kommunene og frivilligheten på regionalt og lokalt nivå. Mye

skjer på kommunalt nivå, men det er behov for samordning av tilskudd, nettverk og kompetanseheving på tvers av nivå. Strategien skal bidra til en avklaring av hvem gjør hva og hvordan en kan samhandle for å hente ut det beste av alle aktører. En skal spesielt se på hvilken rolle fylkeskommunen kan ta som regional utviklingsaktør i denne sammenheng. Målgruppen for strategien vil være folk som jobber med frivillighet i kommuner, i frivillighetssentraler og i de frivillige organisasjonene, samt paraplyorganisasjonene på frivillig sektor.

6. **Bibliotekstrategi:** Det er behov for en konkret strategi som peker på de sentrale utfordringene bibliotekene står overfor og prioriterte tiltak i tråd med Regionplan Agder 2030 og Nasjonal bibliotekstrategi, samt lovpålagte fylkeskommunale og kommunale bibliotekoppgaver. Strategien er tenkt å sammenfatte tidligere "Strategisk handlingsplan for bibliotek i videregående skole i Vest-Agder 2013-2020" og "Strategisk handlingsplan for folkebibliotek i Vest-Agder 2012-2020" og "Strategisk plan for bibliotekutvikling i Aust-Agder 2017 - 2020".
7. **Overordnet kvalitetssystem for videregående opplæring i Agder:** Det vurderes å være behov for en revisjon av det eksisterende kvalitetssystemet fra 2011. Formålet med kvalitetssystemet er å sikre at rettigheter etter opplæringsloven og forskrift blir oppfylt. Systemet skal ha hovedvekt på utvikling av kvalitet i den videregående opplæringen.
8. **Strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk:** Det er behov for å samordne og harmonisere mål og retningslinjer på det feltet som en har for tidligere Aust-Agder og Vest-Agder. Arbeidet med denne strategien startes opp tidligst i 2021.
9. **Tannhelsestrategi:** Det utarbeides en strategi for den offentlige tannhelsetjenesten på Agder.
10. **Skolebruksplan for Agder:** Skolebruksplanen skal bidra til å utvikle robuste, fleksible, bygningsmessig gode og bærekraftige skoler som samlet og hver for seg gir et tilfredsstillende tilbud til hele Agders befolkning inkludert fylkets ansvar for voksenopplæring. Det legges opp til en todeling av arbeidet der første fase avsluttes med en politisk behandling i juni 2020.

Statlige organer og kommuner har rett og plikt til å delta i regionalt planarbeid etter plan- og bygningsloven (PBL) når den berører deres virkeområde eller egne planer og vedtak. Andre aktører kan tas aktivt med i planarbeid der det er naturlig. Deltakere og medvirkningsprosess vil bli avklart nærmere i den enkelte plans planprogram. Fylkeskommunen vil legge til rette for medvirkning og samarbeid også når plan- og strategiarbeidet ikke følger plan- og bygningsloven. En vil i planprosessene i størst mulig grad benytte seg av eksisterende arenaer, som regionalt planforum og den regionale samhandlingsstrukturen knyttet til Regionplan Agder 2030.

Alle regionale planer og strategier som er utarbeidet etter PBL skal ha et handlingsprogram for hvordan planen skal gjennomføres og iverksettes. Det er også tradisjon for at andre planer og strategier følges opp av årlige handlingsprogram. Behovet for rullering av handlingsprogrammene skal vurderes årlig. Handlingsprogrammene bør i størst mulig grad samordnes og ses i sammenheng med fylkeskommunenes økonomiplanarbeid.

7. Andre planbehov som ble drøftet

1. **Plan eller strategi for biologisk mangfold:** Sikring av biologisk mangfold i Agder er viktig med tanke på miljømessig bærekraft. Klima og miljø er et gjennomgående perspektiv i Regionplan Agder 2030, men biologisk mangfold er ikke konkretisert i planen. Med tanke på tilgjengelige ressurser ønsker en ikke å prioritere en egen plan for biologisk mangfold i denne perioden. Det anses å være mer formålstjenlig å sikre interesser rundt biologisk mangfold i fylkeskommunens behandling av kommuneplaner.
2. **Klima- og energiplan,** inkludert klimatilpasning: Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging tilsier at en bør vurdere å utarbeide en klima- og energiplan for å sikre en målrettet styring på dette feltet. I tillegg til fokus på utslippsreduksjon på klimagasser kunne en slik plan også omfatte klimatilpasning. Siden reduksjon av klimagassutslipp er et av de mest sentrale temaene i Regionplan Agder 2030 som til og med er tallfestet i hovedmålet, vil det være naturlig å jobbe med dette temaet i oppfølgingen av regionplanen framfor å utarbeide en egen plan på det. I tillegg har fylkeskommunen fokus på fokus på reduksjon av klimagassutslipp og på samfunnssikkerhet og beredskap gjennom Klimaveikart Agder og andre satsinger, prosjekter, planer og tiltak.
3. **Regional plan for energiotbygging:** Fylkestinget i Aust-Agder vedtok i forbindelse med saken om innspill til nasjonal ramme for vindkraft at en, i forbindelse med behandling av regional planstrategi, vil vurdere om det skal utarbeides en regional plan for å identifisere egne områder for vindkraft i Agder. Nasjonal ramme for vindkraft, som har vært på høring, pekte på Agder som en av de regionene i Norge som er best egnet for vindkraftutbygging. Utfordringer er at nasjonale styringssignaler er utydelige og at det er store interessemotsetninger. En regional plan vil kunne bidra til å balansere og forankre interessene knyttet til naturvern og friluftsliv/hyttenæring på den ene siden og klima- og næringsutvikling på den andre siden. Den kunne erstatte eksisterende Energiplan Agder. I påvente av nye nasjonale styringssignaler vil imidlertid ikke en slik ressurskrevende plan prioriteres i denne perioden.
4. **(Bolig-,) Areal- og transportplan for hele Agder:** Det er blitt utarbeidet areal- og transportplaner for både Kristiansandsregionen og Arendalsregionen. Det er viktig å sikre en samordnet areal- og transportplanlegging for hele Agder. I stedet for å utarbeide areal- og transportplaner for de resterende delregionene på Agder som ikke omfattes av de allerede utarbeidete planene, kunne en velge å utarbeide en areal- og transportplan for hele fylket, sånn som også andre fylker har gjort. Erfaringen viser at slike planer kan være veldig politisk konfliktfylte og ressurskrevende. Fylkeskommunen vil heller konsentrere seg om en god oppfølgingen av areal- og transportplanene for Kristiansandsregionen og Arendalsregionen, samt utarbeidelse av en ny regional plan for handel og senterstruktur.
5. **Regional kystsoneplan med fokus på blå vekst:** Det er blitt gjennomført en mulighetskartlegging for kystbaserte næringer i Agder i 2017 i regi av Norsk institutt for vannforskning og Havforskningsinstituttet. Denne viser at Agder har gode forutsetninger for ta en nasjonal posisjon på bærekraftig blå vekst. En slik plan vil både kunne ta for seg både blå vekst og bærekraftig forvaltning av arealer og ressurser i kystsonen. Dette arbeidet oppfattes imidlertid for å være svært ressurskrevende og vil derfor ikke prioriteres i denne perioden. Blå vekst vil en jobbe med i forbindelse med blant annet oppfølging av

Regionplan Agder 2030. Agder fylkesting vedtok i forbindelse med behandling av budsjett for 2020 at det opprettes et nytt forum som skal jobbe med blå vekst. En bærekraftig forvaltning av kystsonen vil kunne ivaretas gjennom oppfølging av nasjonale føringer og retningslinjer på det området.

6. **Regional temaplan for mineralressurser i Agder:** Forslaget til utarbeidelse av en slik plan ble spilt inn av Direktoratet for Mineralforvaltning i høringen av Regionplan Agder 2030. Direktoratet viser til at det finnes mineralressurser i Agder som det moderne samfunnet kan ha behov for, og at utvinning kan gi grunnlag for verdiskaping. Direktoratet viser også til nasjonale forventninger om at fylkeskommunene og kommunene sikrer viktige mineralforekomster i sine planer og avveier utvinning mot miljøhensyn og andre samfunnsinteresser. Med tanke på tilgjengelige ressurser velges det ikke å prioritere å utarbeide en slik plan i denne perioden. I stedet er det planlagt å gjennomføre en generell kartlegging av muligheter for bærekraftig verdiskaping med bakgrunn i Agders naturressurser sånn som nevnt i Regionplan Agder 2030.
7. **Strategi for sirkulærøkonomi:** Forslaget ble spilt inn av Sørlandets Europakontor i forbindelse med utarbeidelsen av Regionplan Agder 2030. Dette temaet jobbes det veldig målrettet med i EU, og Agder har, først og fremst gjennom Eyde-klyngen sitt målrettede arbeid, gode forutsetninger for å ta en posisjon. Siden Regionplan Agder 2030 allerede peker på sirkulærøkonomi som hovedprinsipp for næringsutvikling og vekst i Agder bør en heller jobbe videre med det i oppfølgingen av regionplanen.
8. **Strategi for universell utforming:** Vest-Agder fylkeskommune har tidligere, i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder, utarbeidet en strategi for arbeidet med universell utforming, siste gang for perioden 2012-2015. I de siste regionale planprosesser, blant andre Regionplan Agder 2030, ble det formulert ønsker om at fylkeskommuner og kommuner bør bli bedre på å ivareta interessene for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Fylkeskommunen mener ikke at det bør utarbeides en ny strategi for dette, men at en generelt bør jobbe mer systematisk med dette temaet i kommunale og regionale planprosesser.
9. **Plan for internasjonalisering i utdanningssektoren på Agder:** Hovedutvalget for kultur og utdanning i Vest-Agder fylkeskommune anbefalte å utarbeide en slik plan som konkret tiltak for oppfølging av temaet «Utdanning og kompetanse» i Regionplan Agder 2030. Regionplan 2030 har et eget mål på at Agder har en sterk internasjonal orientering i undervisningen på alle nivå. I stedet for å utarbeide en egen plan for dette temaet bør internasjonalisering i utdanningssektoren heller ivaretas og styrkes gjennom oppfølging av Regionplan Agder 2030 og det ordinære arbeidet i fylkeskommunen.

8. Oversikt over eksisterende planer og strategier og deres status

Planer / strategier som videreføres

Navn på plan / strategi	Kommentar
Regionale planer etter plan- og bygningsloven	
Regionplan Agder 2030	Vedtatt i 2019. Følges opp gjennom eget handlingsprogram og fylkeskommunens økonomiplaner. Første handlingsprogram er under utarbeidelse og forventes vedtatt i juni 2020.
Regional areal- og transportplan for arendalsregionen	Vedtatt i 2019. Videreføres.
Regional plan for samferdsel Vest-Agder 2015-2020	Vedtatt i 2016. Gjelder ut 2020. Planen har blant annet vært viktig for oppfølging av kommunale planer i tidligere Vest-Agder fylke utenfor området for Regional plan for Kristiansandsregionen. I forbindelse av arbeidet med ny mobilitetsstrategi for Agder tas det en ny vurdering på om planen skal prolongeres.
Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen)	Vedtatt i 2014. Videreføres inntil videre. Det forventes en avklaring i 2020 om planen skal revideres, i dialog med Rogaland fylkeskommune, Vestland fylkeskommune og Vestfold og Telemark fylkeskommune. Det utarbeides 4-årige handlingsprogrammer for oppfølging. Nytt handlingsprogram har vært på høring i 2019 og er planlagt behandlet politisk i april 2020.
Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder)	Vedtatt i 2015. Videreføres og følges opp med nytt handlingsprogram.
Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder 2015-2027 - LIM-planen	Vedtatt i 2015. Videreføres inntil videre, men det foretas en ny vurdering om oppfølgingen kan ivaretas som del av Regionplan Agder 2030.
Regional plan for idrett, friluftsliv, fysisk aktivitet – lokale og regionale kulturarenaer Aust-Agder 2018-2021 ("Aktive austegder II")	Vedtatt i 2018. Gjelder ut 2021 og oppheves etter det. Oppfølgingen ivaretas i hovedsak i forbindelse med oppfølgingen av Regionplan Agder 2030. Når det gjelder idrett utarbeides det interne styringsdokumenter for forvaltning av spillemidler og tilskudd til idrettsanlegg. Når det gjelder friluftsliv er det blitt vedtatt å opprette en fylkeskommunal tilskuddsordning for tilrettelegging for friluftsliv.
Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2014-2020 (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Gjelder ut 2021 og oppheves etter det. Oppfølgingen ivaretas i hovedsak i forbindelse med oppfølgingen av Regionplan Agder 2030. Når det gjelder idrett utarbeides det interne styringsdokumenter for forvaltning av spillemidler og tilskudd til idrettsanlegg. Når det gjelder friluftsliv er det blitt vedtatt å opprette en fylkeskommunal tilskuddsordning for tilrettelegging for friluftsliv.
Fylkesdelplan for Grenlandsbanen i Telemark og Aust-Agder fylker	Vedtatt i 1999. Videreføres i påvente av oppfølging av konseptvalgutredning overlevert samferdselsministeren 04.07.2016.

Strategier o.l.	
Folkehelsestrategi for Agder 2018-2025	Vedtatt i 2018. Videreføres. I stedet for å utarbeide et nytt handlingsprogram til strategien utarbeides det færre og mer spissede konkrete satsinger som innarbeides i handlingsprogrammet for Regionplan Agder 2030.
Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Agder, 2015-2030 ("FoUol Agder 2030")	Vedtatt i 2015. Videreføres og følges opp som del av Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder).
Strategiplan for trafikksikkerhet i Agder 2018-2029	Vedtatt i 2018. Videreføres. Ved neste revidering bør den benevnes «Strategi for trafikksikkerhet» i tråd med definisjonene i kap. 5.
Sykelstrategi for Kristiansandsregionen 2010-2020	Vedtatt i 2010. Fulgt opp med «Sykkelhandlingsplan for Kristiansandsregionen 2011-2020». Videreføres inntil videre og fases inn i arbeidet med ny byvekstavtale for Kristiansand.
Strategisk plan for videregående opplæring i Vest-Agder 2014-2025	Vedtatt i 2014. Videreføres inntil videre. Det vurderes om det skal lages en ny strategi for videregående opplæring eller om det skal lages en ny strategi for grunnopplæringen for hele Agder.
Klimaveikart Agder	Slutført i 2018. Videreføres og følges opp i handlingsprogrammet for Regionplan Agder 2030. Legges i tillegg til grunn i samarbeids- og utviklingsavtalene med kommunene.
Veikart for bedre levekår i Agder	Slutført i 2019. Videreutvikles og følges opp i handlingsprogrammet for Regionplan Agder 2030. Legges i tillegg til grunn i samarbeids- og utviklingsavtalene med kommunene.

Planer / strategier som revideres eller rulleres

Navn på plan / strategi	Kommentar
Regionale planer etter plan- og bygningsloven	
Regional plan for Kristiansandsregionen 2011-2050	Vedtatt i 2011. Planen er under revisjon. Ny Regional plan for Kristiansandsregionen 2019 – 2050 (ATP-planen) behandles politisk i Agder fylkesting før sommeren 2020.
Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 - 2021, inkludert regionalt tiltaksprogram	Vedtatt i 2016. Planen er under revidering og forventes vedtatt i 2021.
Listerplanen 2006	Vedtatt i 2006. Planen er under revidering og vil bli erstattet av Regionplan Lister 2030 mot slutten av 2020.
Fylkesdelplan for senterstruktur og lokalisering av handel og tjenester i Vest-Agder	Vedtatt i 2003. Revideres. Det er planlagt å lage en ny tilsvarende plan for hele Agder. Planlagt oppstart er 2021.
Regional plan for senterstruktur og handel i Aust-Agder	Vedtatt i 2015. Revideres. Det er planlagt å lage en ny tilsvarende plan for hele Agder. Planlagt oppstart er 2021.
Strategier o.l.	
Regional transportplan Agder 2015-27	Vedtatt i 2015. Videreføres inntil den er innarbeidet i / erstattet av ny «Strategi for mobilitet Agder 2030» og oppheves etter det.

Fylkesvegplan 2017 - 2024 (Aust-Agder)	Vedtatt i 2016. Revideres. Gjelder inntil nytt handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024 for hele Agder er vedtatt.
Handlingsprogram for fylkesveg 2018-2021 (Vest-Agder)	Vedtatt i 2017. Revideres. Gjelder inntil nytt handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024 for hele Agder er vedtatt.
Handlingsprogram for fylkesveier 2017 - 2024 (Aust-Agder)	Vedtatt i 2016. Revideres. Gjelder inntil nytt handlingsprogram for fylkesveger 2021 – 2024 for hele Agder er vedtatt.
Plan for kollektivtransporten i Vest-Agder 2015-2020	Vedtatt i 2016. Videreføres inntil den er innarbeidet i / erstattet av ny «Strategi for mobilitet Agder 2030» og oppheves etter det.
Strategi for intermodal godstransport - kobling mellom sjø og jernbane	Vedtatt i 2018. Videreføres inntil den er innarbeidet i / erstattet av ny «Strategi for mobilitet Agder 2030» og oppheves etter det.
Kulturarv 2020 (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder som vil erstatte denne.
Strategisk plan for kulturminner og kulturmiljøer i Aust-Agder 2014-2017. Et godt varp.	Vedtatt i 2014. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder der tematikken vil inngå.
Strategisk handlingsplan for museumssektoren i Vest-Agder 2012-2020	Vedtatt i 2011. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder der tematikken vil inngå.
Strategisk handlingsplan for arkivsektoren i Vest-Agder 2012-2020	Vedtatt i 2011. Det utarbeides en ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder der tematikken vil inngå.
Landbruksstrategi for Agder 2019-2020	Vedtatt i 2018. Videreføres med nødvendige justeringer og tilpasses Regionplan Agder 2030s innhold og tidsramme.
Mål og retningslinjer for forvaltning av elg og hjort i Vest-Agder 2012 - 2015	Vedtatt i 2012. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer mål og retningslinjer som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Målforvaltning for elg og hjort 2012-2015 (Aust-Agder)	Vedtatt i 2012. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer mål og retningslinjer som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Retningslinjer for tildeling av tilskudd til viltformål (Aust-Agder)	Vedtatt i 2016. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Retningslinjer for tildeling av tilskudd til viltformål (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Strategi for Aust-Agder fylkeskommunes arbeid med nye oppgaver innen friluftsliv, jakt og fiske	Vedtatt i 2010. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.
Strategi for fylkeskommunens arbeid med fisk og vilt (Vest-Agder)	Vedtatt i 2014. Det lages en ny strategi for høstbar vilt og høstbar innlandsfisk for hele Agder som samordner og harmoniserer retningslinjene som en hadde for henholdsvis Aust-Agder og Vest-Agder.

Overordnet kvalitetssystem for videregående opplæring i Agder (2011)	Vedtatt i 2011. Revideres.
Enkelt, nært og gratis. Strategisk plan for bibliotekutvikling i Aust-Agder 2017 - 2020	Vedtatt i 2016. Revideres i forbindelse med utarbeidelse av ny biblioteksstrategi for Agder. Oppheves når denne vedtas.
Strategisk handlingsplan for bibliotek i videregående skole i Vest-Agder 2013-2020	Vedtatt i 2012. Revideres i forbindelse med utarbeidelse av ny biblioteksstrategi for Agder. Oppheves når denne vedtas.
Strategisk handlingsplan for folkebibliotek i Vest-Agder 2012-2020	Vedtatt i 2011. Revideres i forbindelse med utarbeidelse av ny biblioteksstrategi for Agder. Oppheves når denne vedtas.

Planer / strategier som oppheves

Navn på plan / strategi	Kommentar
Regionale planer etter plan- og bygningsloven	
Regionplan Agder 2020	Ble erstattet med Regionplan Agder 2030.
Regionplan Lindesnes 2009	Oppheves, siden Lindesnesregionen er blitt avviklet.
Forvaltningsplan for Otra (vannregion Sør-Vest) 2010-2015	Oppheves. Den ble erstattet med Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 – 2021.
Fylkesdelplan Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiane	Oppheves. Ble erstattet av Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen).
Strategier o.l.	
Besøksstrategi for Agder 2015-2030 ("Besøk Agder 2030")	Oppheves. Oppfølgingen ivaretas gjennom handlingsprogrammene til Regionplan Agder 2030 og Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder).
Energiplan for Agder	Oppheves. Den delen som omhandler klima ivaretas gjennom oppfølging av Regionplan Agder 2030. Den delen som omhandler energi ivaretas gjennom fylkeskommunens arbeid på energifeltet og til dels gjennom nye planer og strategier som skal utarbeides (f. eks. Strategi for mobilitet Agder 2030).
Fylkesstrategi for arbeidet med universell utforming i Vest-Agder 2012-2015	Oppheves. Arbeidet med universell utforming skal være en integrert del av fylkeskommunens virksomhet på alle områder. Fylkeskommunen ønsker også å jobbe mer systematisk på dette temaet i alle planprosesser, f. eks. gjennom tidlig involvering av mennesker med nedsatt funksjonsevne.
Internasjonal strategi for Agder	Oppheves. Internasjonalt arbeid skal ivaretas på alle fylkeskommunale virksomhetsområder. Fylkeskommunens avdeling for samskaping og internasjonalisering vil ha et spesielt ansvar. Det vil bli utarbeidet en politisk sak om innretningen av det internasjonale arbeidet i løpet av 2020.
Kompetansestrategi Agder 2030	Opprettholdes inntil videre. Opphør av strategien revurderes når handlingsprogrammet for Regionplan 2030 er vedtatt.
Landbruksmelding for Aust-Agder (2012)	Oppheves. Landbruk ivaretas i «Landbruksstrategi for Agder» og i oppfølgingen av Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping Agder 2015-2030 (VINN Agder).

Retningslinjer for tildeling av friluftslivsmidler (Aust-Agder)	Oppheves ettersom fylkestinget vedtok en ny fylkeskommunale tilskuddsordning for tilrettelegging for friluftsliv for hele Agder.
Museumsplan for Aust-Agder 2002-2005	Oppheves. Tematikken ivaretas i ny strategi «Kulturarv 2030» for hele Agder som skal utarbeides.
Strategi "Uthavner i verdensklasse"	Inngår i oppfølging av Regionplan Agder 2030 og i ny «Strategi for kulturarv 2030»
Strategi for de historiske sørlandsbyene i Vest-Agder	Inngår i ny strategi for kulturarv 2030 som skal utarbeides.
Strategi for ladeinfrastruktur i Agder	Oppheves. Utvikling av ladeinfrastruktur blir integrert i utarbeidelsen av strategi for mobilitet Agder 2030.
Strategiplan for pedagogisk bruk av IKT 2017 - 2019 (i utdanning) (Aust-Agder)	Oppheves.
Rusplan for videregående skoler (Overordnet plan mot rus for fylkeskommunale videregående skoler i Aust-Agder) (2014)	Oppheves. Fylkeskommunen skal jobbe med målrettede tiltak rundt problematikken, men det vurderes at det ikke er nødvendig med en egen plan.
Strategisk plan for kunst og kulturformidling i Aust-Agder 2016-2019	Oppheves. Tematikken følges opp som en del av oppfølgingen av Regionplan Agder 2030.

AGDER
fylkeskommune

AGDER
fylkeskommune

Se vedlagt liste over høringsinstanser

Dato: 30.01.2020
Vår ref: 20/02870
Deres ref:
Saksbeh.: Manuel Birnbrich

Høring av forslag til Regional planstrategi for Agder 2020-2024

Agder fylkeskommune sender forslag til Regional planstrategi for Agder 2020-2024 på høring jf. plan- og bygningslovens § 7-2, og inviterer til innspill.

Høringsfristen er **16. mars 2020**.

Høringsuttalelser merkes "Regional planstrategi" og sendes fortrinnsvis ved å bruke følgende skjema: <https://skjema.onacos.no/Agder/Prod/skjema/AGD0053/>. De kan også sendes som e-post til postmottak@agderfk.no eller til Agder fylkeskommune, Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal.

I den grad det foreslås å utarbeide planer eller strategier som ikke er nevnt i høringsforslaget vil det være en fordel om høringsinstansene svarer på følgende spørsmål:

- Hvorfor er det behov for å utarbeide planen/strategien, og hvilke problemstillinger skal den løse?
- Hvem bør medvirke i utarbeidelsen?

Med bakgrunn i innkomne høringsuttalelser vil forslag til planstrategien bli justert og lagt frem for sluttbehandling i fylkestinget 28.-29. april.

Fylkeskommunene arrangerer en høringskonferanse for planstrategien torsdag 13. februar. Invitasjonen til den er blitt sendt ut, og påmeldingsfristen er 3. februar. Mer informasjon om konferansen: <https://agderfk.no/Kalender/CalendarEvent.aspx?Id=136&MId1=7>

Mer informasjon om hva en regional planstrategi er, innholdet i selve forslag til regional planstrategi, og annen informasjon fremgår av vedleggene og av informasjonen som legges ut på følgende nettside:

<https://agderfk.no/vare-tjenester/regional-planlegging-og-utvikling/regional-planstrategi/>

Fylkeskommunen vil se arbeidet med regional planstrategi i sammenheng med de to andre prosessene som er satt i gang våren 2020: handlingsprogram til Regionplan Agder 2030 (høringsfrist 16. mars 2020) og handlingsprogram for fylkesveg (høringsfrist 1. april 2020).

Besøksadresse:
Tordenskjolds gate 65, 4614
KRISTIANSAND S
Postadresse:
Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal

Telefon:

E-post:
postmottak@agderfk.no

Org.nr.:
921 707 134
Nettsted:
www.agderfk.no

Eventuelle spørsmål kan rettes til Manuel Birnbrich, tlf. 469 39 933, e-post: manuel.birnbrich@agderfk.no.

Med hilsen

Kenneth Andresen
Fylkesdirektør analyse og plan

Ingvild Nina Skjong
Avdelingsleder plan

Antall vedlegg: 4

- Høringsutkast Regional planstrategi for Agder 2020-2024
- Liste over høringsinstanser
- Saksprotokoll fra fylkesutvalgets behandling
- Saksfremlegg

Brevet er godkjent elektronisk.

DEN NORSKE KIRKE
Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Dag Kvarstein	401	19/00925-17	

Saksordfører: Terje Damman

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
31/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Kirkevalget 2019 - evaluering

Vedlegg:

Kirkevalget 2019, evaluering fra Agder og Telemark bispedømme
Kirkevalg 2019 Samlefil BDR Agder og Telemark rev 11-10-2019 original

Saksorientering

Kirkevalget 2019 fikk en oppslutning i Agder og Telemark på 14,2 prosent. Dette var ca. 2 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet, men innebar en nedgang på vel 3 prosentpoeng i forhold til kirkevalget i 2015. På forrige møte i Agder og Telemark bispedømmeråd ble det ytret ønske om en evalueringsrapport om Kirkevalget 2019 til møtet 10. mars 2020. Evalueringsrapporten som fremlegges her inneholder punkter om følgende tema:

- Resultatene i kirkevalget 2019
- Informasjonen under kirkevalget
- Nominasjonsprosessen
- Selve avviklingen av valget
- Opptellingen av valget
- Oppsummering av evalueringssvar
- Hovedkonklusjoner

Forslag til vedtak

Agder og Telemark bispedømmeråd tar den fremlagte evalueringsrapporten til orientering.

Kirkevalget 2019- evaluering fra Agder og Telemark bispedømmekontor

Basert på bispedømmekontorets egne erfaringer og tilbakemeldinger fra valgrådet, kandidatlistene, proster, kirkeverger og menigheter.

RESULTATER KIRKEVALGET 2019

Oppslutningen om kirkevalget i Agder og Telemark i 2019 var ca. 2 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet, men det var en markert nedgang i forhold til 2015.

Bispedømmerådsvalget: 12,5 prosent stemte. 33 206 godkjente stemmer.

Oppslutningen i 2015 var på 15.9 %

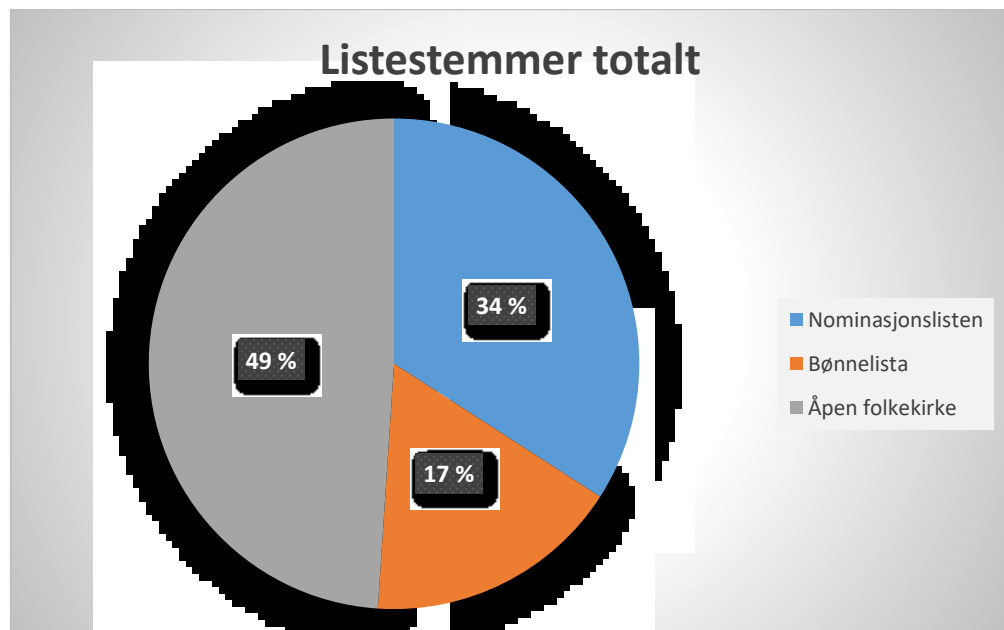
Bønnelista fikk 5569 godkjente stemmer, nominasjonskomitéens liste 11.386 godkjente stemmer og Åpen folkekirke 16.251 godkjente stemmer.

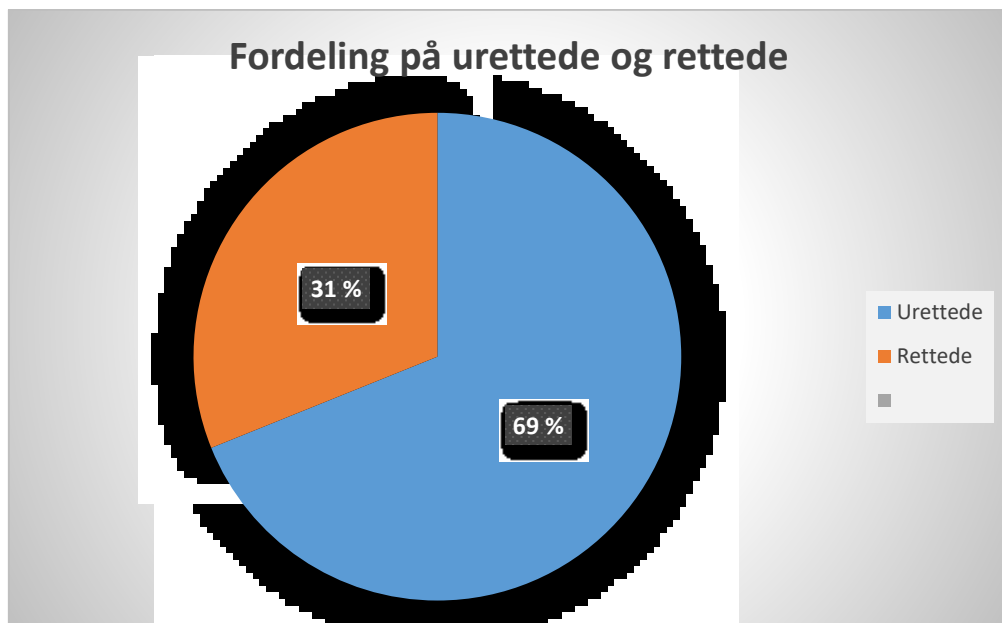
Fordeling blant de innvalgte i bispedømmerådet

- ❖ Åpen folkekirke: 4 medlemmer
 - ❖ Nom. kom. liste: 2 medlemmer
 - ❖ Bønnelista: 1 medlem
- Ett medlem fra Telemark, to medlemmer fra Aust-Agder, sju medlemmer fra Vest-Agder (inkludert biskopen)
 - 7 menn – 3 kvinner
 - 3 av 10 er under 30 år

Prestevalget: 89 godkjente stemmesedler av 136 stemmeberettigede= 65 % oppslutning.

Leke tilsatte: 275 godkjente stemmesedler av 533 = 52 % oppslutning.

Menighetsrådsvalget: 13,4 prosent stemte, d. v. s. 36.412 avgitte stemmer. Oppslutningen i 2015 var på 16,2 %.

Totalt: 14,2 prosent stemte ved enten bispedømmerådsvalget eller menighetsrådsvalget eller på begge valgene. (Mot 17,4 % i 2015).

Det er nærliggende å tro at hovedgrunnen til nedgangen i valgdeltakelsen fra 2015 til 2019, er at det ble mobilisert ekstra i forhold til spørsmålet om vigsel av homofile ved valget i 2015. Valgdeltakelsen i 2019 ligger på omtrent samme nivå som ved valgene i 2011 og 2009. Valget i 2009 var det første valget der kommunevalget og kirkevalget ble avviklet samtidig og i lokaler ved siden av hverandre.

INFORMASJON PÅ FORHÅND

Følgende ble gjort fra bispedømmekontoret/valgrådet:

- Epost-informasjon til menighetene i perioden oktober 2018 og fram til valget
- Oppdatering av valginformasjon på våre hjemmesider i samme periode
- Informasjon om kirkevalget på prostemøte (oktober 2018)
- Kurs for valgmedarbeidere i menighetene i samtlige prostier høsten 2018/vinteren 2019 med valg av medlem og vara til nominasjonskomiteén for bispedømmet
- Samling for nominasjonskomiteer for leke medlemmer, tilsatte og prester, mars 2019
- Informasjon om kirkevalget på kontaktmøte med kirkevergene (mai 2019)
- Samling for samtlige kandidater med fotografering (primo juni 2019)
- Informasjon om kirkevalget til bispedømmerådet juni 2019
- Kurs/presentasjon for valgfunksjonærer sendt ut på epost til alle menigheter, medio august 2019

- To videoer med biskopen med oppfordring om å stille som kandidat (februar) og oppfordring om å bruke stemmeretten (august)
- Bispedømmekontoret/valgrådet laget en brosjyre der samtlige kandidater ble presentert kortfattet med bilde, navn og andre fakta. Denne brosjyren kunne menighetene bruke i menighetsblad eller i valglokalene.
- Bispedømmekontoret offentliggjorde de tre ulike listene og fakta om kandidatene på Agder og Telemark bispedømmes nettsider. Her var det henvisning til listenes egne nettsider med presentasjon av kandidatene.

Kommentarer ellers om informasjonen

Kirkerådets linje med at nomineringsgrupper og nominasjonskomitéen skulle informere om sine kandidater og lister selv, skapte en del frustrasjon. Spesielt var dette vanskelig for nominasjonskomitéens liste som måtte starte helt fra «scratch» uten et styre eller en organisasjon i ryggen. Det som likevel gjorde at nominasjonskomitéen fikk ut informasjon om listen og om kandidatene, var at det ble tatt et initiativ til en nasjonal nettside.

Bispedømmekontoret fikk mye kritikk for at vi ikke bidro mer med å profilere listene. Mange mener at bispedømmekontoret bør ha en tydeligere pådriverrolle i forhold til nominasjonskomitéens liste som jo er en liste som er generert ut fra menighetene.

Bispedømmekontoret har fått flere henvendelser om at alle kandidater på listene bør stilles de sammen spørsmålene, slik at det er mulig å sammenlikne for velgerne (slik det var i 2015).

Informasjonen fra Kirkerådet bør foreligge tidligere (i god tid før sommerferien)

Det er en vanskelig oppgave å informere folk som i utgangspunktet ikke søker informasjon. De fleste medlemmene stemmer ikke ved kirkevalget, og veldig få gjør «research» på forhånd.

Mye av informasjonen til menighetene gikk gjennom kirkeverger og proster. Dette kan være sårbart og skape forsinkelser.

Det ser ut som om mange ikke leser valgeregler og valghåndbok – og flere menighetskontor hadde ikke disse bøkene tilgjengelig. Mange av spørsmålene til BDR-kontoret kunne man ha funnet svar på selv i valghåndboka. Kanskje den virker ugjennomtrengelig for mange?

Det var en stor mengde spørsmål og henvendelser til BDR-kontoret: Mer enn hundre pr. uke. i tiden før valget.

NOMINASJONEN

Valgordningen sikrer ikke god representasjon av begge kjønn i nominasjonskomiteen siden valget av medlemmer skjer i hvert prosti til ulik tid.

Det kom inn få forslag om kandidater til bispedømmerådet fra menighetene. Det kan skyldes at menighetene først og fremst har fokus på å skaffe kandidater til menighetsrådene.

Asymmetriske lister: Nominasjonskomitéens liste er i realiteten en personliste, mens Åpen folkekirke og Bønnelista var «partilister». Dette skapte forvirring. Siden det er vanskelig for velgerne å skjønne hva slags liste Nominasjonskomitéens liste er, kan den falle mellom to stoler.

Navnet «nominasjonskomitéens liste» sier ingen ting om listens profil.

SELVE VALGET

Det kom noen meldinger om at det var vanskelig å finne fram til valglokalene under forhåndsstemmingen.

Klager: Klage på angivelig valgagitasjon i en valgkrets i Porsgrunn. Klagen ble avvist.

Klage på for seint ankommet forhåndsstemme i Tveit menighet – ble ikke ansett som en feil av Kirkerådet.

Mulighet til å stryke kandidater etterlyses fra noen, men frarådes av andre

Lite forståelse for at det bare var nominasjonskomitéens liste som hadde en sperregrense for at tilleggsstemmer fikk utslag

Representanter for nominasjonskomitéens liste reagerer på valgordningen som førte til at Åpen folkekirke fikk flertall blant de innvalgte leke medlemmene (4 av 7), selv om de fikk under halvparten av stemmene.

Å gjennomføre valget er svært ressurskrevende for små menigheter: Dette står ikke i forhold til hvor lite velgerne kan gjøre til eller fra: Det er ofte så få på listene at alle kandidatene uansett blir valgt. Det er derfor vanskelig å kommunisere at valget er viktig og forklare hva valget egentlig handler om.

Mange menigheter strever med å oppfylle kravet om det alltid må være minst 2 personer til stede for å motta forhåndsstemmer.

Det er forholdsvis mange som mener at man bør tilbake til den gamle ordningen med kun indirekte valg til menighetsrådene.

En del steder er det ikke noe entusiasme over demokratiseringen av kirkevalget.

Ganske mange reagerer på det de gjerne kaller «polariseringen» i kirkevalget – at det er åpnet for «parti-lister». Andre igjen, mener at «parti-lister» bidrar til økt demokratisering av kirken.

OPPTELLING

Et foreløpig resultat basert på listestemmer ble offentliggjort torsdag 12. september, det vil si tre dager etter valget. Dette er første gang et slikt foreløpig resultat er blitt presentert. Fordelingen av mandatene mellom nomineringsgruppene ble den samme når alle personstemmene var talt opp og ble offentliggjort 19. september.

Det brukes uforholdsmessig store ressurser på opptellingen av kirkevalget. Elektronisk registrering av stemmesedlene bør innføres til neste valg. Det ble engasjert tellekorps med

over 30 personer fra lag for foreninger ved opptelling av stemmesedlene ved Agder og Telemark bispedømmekontor. I tillegg telte de ansatte i arbeidstiden hele uka. Anslagsvis 300 timer ble brukt på opptellingen.

En del stemmesedler måtte forkastes, særlig til valg av lek tilsatt. Her ble 24 stemmer forkastet. Årsak: Stemmer fra folk uten stemmerett ble sendt i samme konvolutt som stemmer fra folk med stemmerett. Man kunne dermed ikke spore hvilke stemmesedler som tilhørte hvem. Regelen om stilling på minst 15 timer i uken for å ha stemmerett ble tydelig kommunisert, men det kom uansett stemmesedler fra folk med lavere timeantall.

Mange fant det urimelig at f. eks. kantorer i 40 prosent stilling med helgevakter (som utgjør 14,2 timer) ikke hadde stemmerett, mens andre yrkesgrupper med samme stillingsprosent hadde stemmerett. En 40 prosents stilling uten helgevakter utgjør 15 timer i uka. Stemmesedler fra kantorer i 40 prosents stilling ble derfor godkjent av valgrådet.

Det bør utarbeides en «vasket» manntallsliste i god tid før valget som sendes ut til Kirkevergene. Ved valget i 2019 var dette en liste som ble oppbevart på BDR-kontoret.

Relativt mange stemmer kom fram etter tidsfristen som var satt. Her var vi liberale så lenge stemmene kom inn tidsnok til at de kunne tas med i rapporteringen til kirkerådet.

OPPSUMMERING AV SVAR PÅ EVALUERINGSSKJEMA SOM ER SENDT TIL MENIGHETER OG FELLESRÅD I AGDER OG TELEMARK BISPEDØMME:

- 44 prosent svarte «til en viss grad» og 26 % svarte «til en stor grad» på spørsmålet om de opplevde at det var god nok informasjon og lister og kandidater. Med andre ord er 70 prosent nokså fornøyd eller godt fornøyd med denne informasjonen. 22 prosent svarer «i liten grad».
- 82 prosent av respondentene brukte bispedømmets presentasjon av lister og kandidater, 71 prosent av disse brukte dette i valglokalet og 53 prosent på nettsidene.
- 87 prosent har brukt valghåndboka – 11 prosent har ikke brukt den eller vet ikke om de har brukt den.
- Mange etterlyser valghåndboka på papir/i bokform.
- 83 % syntes at valghåndboka var nokså nyttig eller nyttig.
- 80 prosent har brukt rettledninger eller materiell fra kirkevalget.no
- 78 % er nokså fornøyd eller fornøyd med rettledningen fra bispedømmekontoret.
- 76 % er nokså fornøyd eller fornøyd med rettledningen fra Kirkerådet.
- 60 % er enige i at kirkevalget er en høyt prioritert oppgave i Den norske kirke.

Fra fritekst-svarene i den samme undersøkelsen kan vi trekke fram følgende:

- Mange er fornøyd med informasjonen som var tilgjengelig på kirken.no og på bispedømmerådets sider.
- Positivt at man fikk tilsendt stemmesedler til BDR-valget

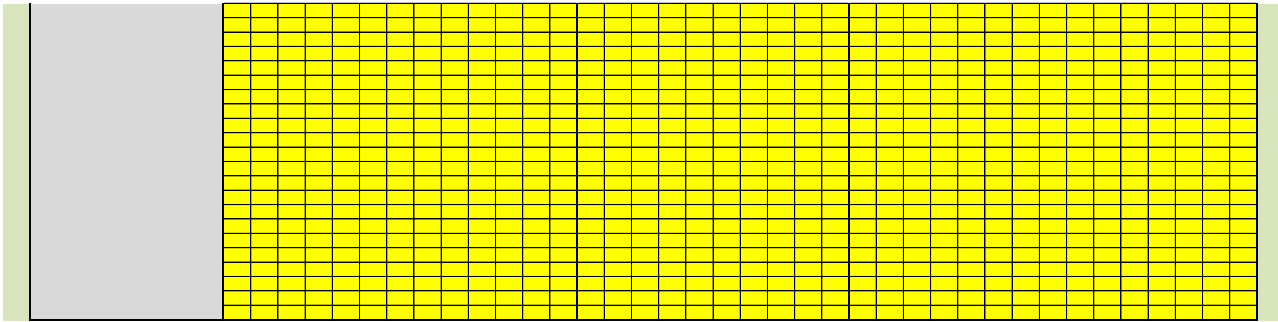
- Flere melder at de har fått god bistand fra bispedømmekontoret ved konkrete spørsmål på epost og telefon
- Positivt med økonomisk støtte til gjennomføring av valget
- God video om hvordan man stemmer og tar imot stemmer
- Valghåndboka var komplisert og svært omfattende. Noen foreslår at det også utarbeides en kortversjon av valghåndboka som bare handler om menighetsrådets oppgaver.
- For mye informasjon kom for tett opp mot valget (etter sommerferien)
- Kursene for valgmedarbeidere i menighetene Høsten/vinteren 2018-2019 fikk en del negative tilbakemeldinger. Noen mener at det var for mye fokus på nominasjonsprosessen – de ønsker mer fokus på selve valggjennomføringen.
- Flere peker på at det brukes store ressurser på valget og foreslår digitale løsninger både når det gjelder avstemming og optelling.
- Mange peker på at måten forhåndsstemmingen var lagt opp på, var for komplisert. Systemet med konvolutter gjorde at mange velgere tvilte på at valget var hemmelig.
- Noen peker på at manntallet ikke hadde fanget opp velgerne som hadde fått tillatelse til å stemme i annet sokn av biskopen.
- Mange nevner at det var mye forvirring om de ulike kandidatlistene, og at svært få hadde satt seg inn i BDR-valget på forhånd.
- Mange savnet mer informasjon om hva kandidatene stod for, spesielt om Nominasjonskomitéens liste.
- Flere peker på at det var unødvendig at alle medlemmer i valgstyret måtte skrive under på valgresultatet. Dette førte til forsinkelser når det gjaldt rapportering av resultatet.
- Mange er fornøyd med valgmodulen, men kritiske til at modulen brøt sammen på valgdagen.
- Noen peker på at det var for mange eposter med informasjon om valget

NOEN HOVEDKONKLUSJONER

- Det er generelt lite entusiasme rundt kirkevalget. Mange føler nok at valget er en plikt som kommer i veien for det vanlige menighetsarbeidet.
- Å gjennomføre valget er svært ressurskrevende for små menigheter. Det oppleves som at innsatsen ikke står i forhold til oppslutningen om valget.
- En del ønsker seg tilbake til kun indirekte valg i menighetsrådene.
- Det er en god del reaksjoner på at det er åpnet for «partier» i kirkevalget, noe som etter deres mening fører til unødvendig polarisering. Andre mener at flere nomineringsgrupper styrker demokratiet i kirken.
- Informasjonen fra Kirkerådet og bispedømmekontoret får bra tilbakemelding, men kom ofte i seineste laget, mener mange.
- At nominasjonskomitéens liste er en personliste, mens de andre listene er «partilister», skaper forvirring blant velgerne.

- Det blir uttrykt mye frustrasjon over at bispedømmekontoret kun skulle hjelpe nominasjonskomitéen og nomineringsgruppene med fakta-presentasjon og viderefremidling av informasjon – og ikke med profilering av kandidatene.
- Mange hadde problemer med å forholde seg til valghåndboka. De oppgir at den var for omfattende, og de savner valghåndbok på papir.
- Det er liten interesse i menighetene for å foreslå kandidater til bispedømmerådet
- Digitale/elektroniske løsninger for opptelling etterlyses

Dag A. Kvarstein, seniorrådgiver/kirkevalgansvarlig ved Agder og Telemark bispedømmekontor

Kirkevalget 2019

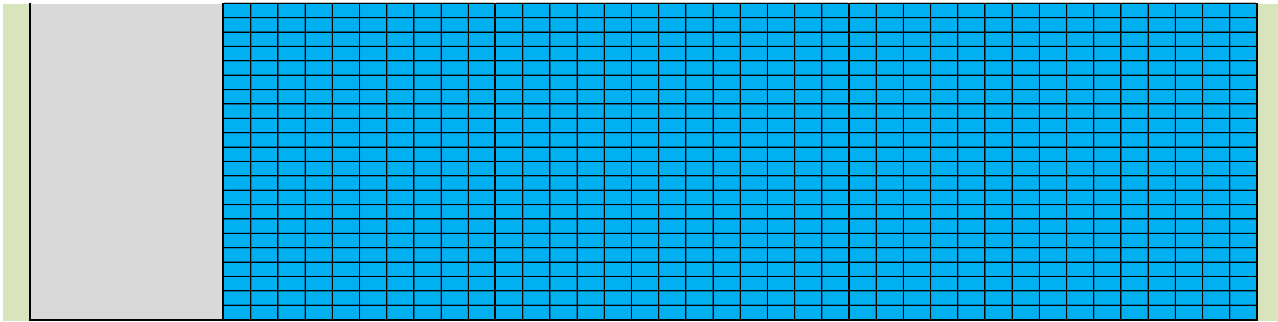
10.7 Oppstilling av stemmesedler

1B Registrering av tilleggsstemmer Bønnelista

Besøddomme:
 Sokn:

Tilleggsstemme kopieres inn fra oppstillingsfilen
 1 linje/rad pr sokn

Stemmeseddel	Kandidater bønnelista (B)																Navn fra Nominasjonskomiteens liste (N)												Navn fra Åpen folkekirke (C)											
	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	N8	N9	N10	N11	N12	N13	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13	C14	C15		
Totalt	670	302	476	132	203	144	82	128	67	64	95	9	95	6	8	3	3	13	1	6	2	58	5	4	3	1	2	2	0	2	0	0	1	0	0	1	0	0		
BAKKE SOKN	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
BAMBLE SOKN	5	1	1	1	1	2	1	1	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
BARBU SOKN	8	2	3	0	2	1	1	2	4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
BIRKENES SOKN	11	5	14	1	0	2	0	0	1	1	5	0	5	0	1	0	0	0	0	0	1	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
BORGESTAD SOKN	3	2	2	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
BYGLAND OG ÅRDAL SOKN	5	2	4	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
BYKLE SOKN	2	1	4	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
BØ SOKN	3	1	0	4	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
DOMMKIRKEN SOKN	13	5	9	0	10	1	1	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
DRANGEDAL SOKN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
DYPVÅG SOKN	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
EIDANGER SOKN	12	7	2	14	3	1	7	6	2	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
EIDE SOKN	1	0	0	0	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
EIDSBORG, MO OG SKAFSÅ SOKN	2	2	2	1	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
EIKEN SOKN	16	16	17	0	0	1	1	1	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
EVIE OG HORNES SOKN	9	4	8	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FARSUND SOKN	3	1	4	1	0	0	0	0	1	2	0	4	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FEDA SOKN	4	4	3	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FINSLAND SOKN	14	6	11	0	2	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FJOTLAND SOKN	7	4	3	0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FJERE SOKN	11	8	18	1	7	5	2	1	6	1	1	1	1	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FLEKKEFJORD SOKN	3	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FLEKKEBY SOKN	32	20	44	2	7	6	1	4	0	3	4	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FROLAND KIRKELIGE FELLESRÅD	11	2	6	0	1	1	1	1	3	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
FYRESDAL SOKN	1	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GIMSØY OG NENSSET SOKN	7	1	0	4	0	1	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GIERPEN SOKN	8	4	2	4	5	2	9	5	1	0	2	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GJERSTAD SOKN	1	1	1	0	1	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GRANSHERAD SOKN	2	3	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GREIPSTAD SOKN	9	3	9	1	5	3	0	7	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GRIM SOKN	6	3	2	5	3	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GRIMSTAD SOKN	5	2	5	1	0	0	0	1	4	0	2	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GRINDHEIM SOKN	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GRUNGEDAL SOKN	4	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GULSET OG SKOTFOSS SOKN	4	4	3	2	3	2	3	0	2	3	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
GYLÅND SOKN	3	1	3	1	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HEDAL SOKN	5	2	3	3	1	1	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HELLE SOKN	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HELLEMYR SOKN	4	1	3	0	3	2	0	6	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HEREFOSS SOKN	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HERRE SOKN	4	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HIDRA SOKN	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HISØY SOKN	0	1	0	0	2	0	0	2	4	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HÅRTDAL SOKNERÅD	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HOLLA OG HELGEN SOKN	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HOLT SOKN	2	1	2	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HOLM SOKN	5	13	5	1	2	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
HÆGEOSTAD SOKN	5	3	6	0	2	1	0	0	0	0	8	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0													

Kirkevalget 2019

10.7 Oppstilling av stemmesedler

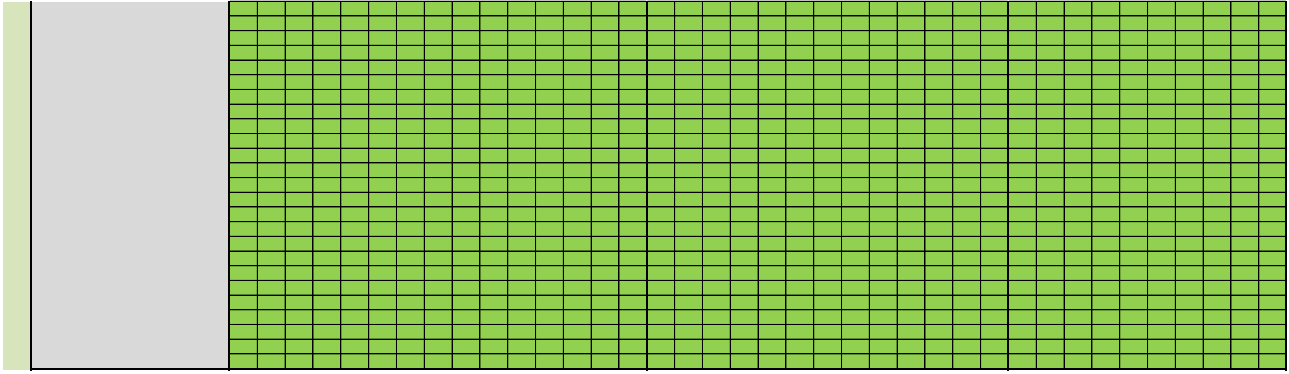
1C Registrering av tilleggsstemmer Åpen folkekirke

Bispedømme:

Sokn:

Tilleggsstemme kopieres inn fra opptellingsfilen
1 linje/rad pr sokn

Stemmeseddel	Kandidat Åpen folkekirkes liste (C)															Navn fra Nominasjonskomiteens liste (N)										Navn fra Bønnelista (B)														
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13	C14	C15	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	N8	N9	N10	N11	N12	N13	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10		
Totalt	1608	925	1021	761	500	578	134	632	219	269	98	391	195	162	335	29	39	15	14	18	32	12	30	10	7	9	7	22	7	1	5	1	4	3	8	3	0	0		
BAKKE SOKN	1	1	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BAMBLES SOKN	12	3	7	8	0	2	0	3	2	1	0	1	0	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BARBU SOKN	35	13	45	0	75	3	16	1	6	18	6	0	2	10	0	15	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BIRKENES SOKN	7	1	7	0	3	4	1	6	0	0	0	16	1	0	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BORGSTAD SOKN	5	6	10	42	2	2	0	3	16	18	1	0	14	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BYGLAND OG ÅRDAL SOKN	4	2	1	0	2	6	0	3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BYKLE SOKN	7	6	4	0	0	8	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BØ SOKN	8	6	4	7	6	29	1	5	3	2	2	5	5	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0
DOMKIRKEN SOKN	63	21	25	2	3	26	4	21	0	1	0	10	14	0	9	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DRANGEDAL SOKN	0	1	5	9	0	1	0	2	5	4	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DYPVÅG SOKN	1	1	3	0	5	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EDINGER SOKN	31	9	31	78	4	2	1	14	20	64	0	0	0	10	17	0	0	0	0	3	0	3	0	3	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EIDE SOKN	4	0	3	0	2	0	1	7	0	0	0	0	7	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EIDSBORG, MO OG SKAFVÅ SOKN	2	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
EIKEN SOKN	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EVIE OG HORNES SOKN	8	1	3	1	1	18	4	2	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FARSLUND SOKN	100	16	5	2	3	2	0	3	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	20	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FEDA SOKN	3	2	1	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FINSLAND SOKN	3	2	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
FJOTLAND SOKN	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
FJERE SOKN	38	13	16	6	40	3	1	19	0	2	12	13	1	0	8	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FLEKKEFJORD SOKN	25	11	7	1	2	0	0	9	0	0	0	2	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FLEKKERØY SOKN	26	8	12	4	2	4	0	17	0	0	0	7	11	0	10	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FROLAND KIRKELIGE FELLESRÅD	17	8	21	5	24	0	2	10	0	1	1	10	0	0	5	1	0	2	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FYRESDAL SOKN	3	1	4	7	2	2	0	1	3	2	1	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GIMSHØY OG NENSET SOKN	14	2	11	43	0	1	0	6	10	6	0	1	1	8	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GJERPEN SOKN	9	8	9	75	1	5	2	6	19	10	1	5	0	32	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GJERSTAD SOKN	6	3	10	1	2	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GRANSHERAD SOKN	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GREIPSTAD SOKN	50	26	11	2	1	9	3	34	0	1	0	4	9	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GRIM SOKN	50	26	11	2	1	9	3	34	0	1	0	4	9	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GRIMSTAD SOKN	10	5	13	1	11	0	0	11	2	1	0	12	4	0	9	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GRINDHEIM SOKN	5	10	1	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GRUNGEDAL SOKN	3	1	2	2	1	0	0	0	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GULSTI OG SKOTFOSS SOKN	8	1	12	52	0	2	0	5	16	6	0	3	1	12	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GYLAND SOKN	2	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
HEDAL SOKN	4	4	5	6	0	0	2	1	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HELLE SOKN	1	1	3	8	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HELLEMYSR SOKN	11	8	4	1	1	8	1	11	0	0	0	0	3	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HERREFOSS SOKN	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HERRE SOKN	3	1	3	3	1	0	1	2	4	3	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HIDRA SOKN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HISØY SOKN	8	7	15	1	32	1	1	12	1	0	4	1	0	3	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HIARTDAL SOKNERÅD	1	0	4	3	1	0	0	0	4	1	0	2																												

Kirkevalget 2019

 10.7 Opptelling av
stemmesedler

2 Oppsummering stemmesedler

Bispedømme:

Agder og Telemark

Sokn:

Samtlige sokn

Tallene kopieres inn fra opptellingsfilen

1 linje/rad pr sokn

Stemmeseddel	Urettede stemmesedler			Rettede stemmesedler			Blanke stemmesedler	Forkastede stemmesedler
	Nominasjonskomiteens liste	Bønnelista	Åpen folkekirke	Nominasjonskomiteens liste	Bønnelista	Åpen folkekirke		
Totalt	7781	4087	11005	3605	1482	5246	784	210
BAKKE SOKN	22	29	29	7	4	3	11	0
BAMBLE SOKN	88	37	100	44	19	28	7	0
BARBU SOKN	103	48	274	60	15	151	15	0
BIRKENES SOKN	122	59	80	34	21	35	1	5
BORGESTAD SOKN	80	47	116	19	6	69	0	3
BYGLAND OG ÅRDAL SOKN	48	11	57	11	7	18	4	0
BYKLE SOKN	24	14	41	11	4	24	0	0
BØ SOKN	119	24	90	48	6	25	6	2
DOMKIRKEN SOKN	86	58	196	42	24	118	6	29
DRANGEDAL SOKN	46	12	48	16	0	14	6	0
DYPPVÅG SOKN	31	11	85	9	2	12	3	0
EIDANGER SOKN	203	75	346	83	34	178	52	0
EIDE SOKN	31	24	34	10	3	21	5	1
EIDSBORG, MO OG SKAFSÅ SOKN	44	26	57	14	5	9	4	0
EIKEN SOKN	24	2	15	51	21	2	13	2
EVJE OG HORNNES SOKN	65	65	62	26	15	28	13	3
FARSUND SOKN	45	42	111	94	14	110	2	1
FEDA SOKN	31	8	19	18	5	7	0	0
FINSLAND SOKN	31	31	15	17	17	12	2	0
FJOTLAND SOKN	20	8	7	5	7	1	0	0
FJÆRE SOKN	126	80	226	49	34	100	16	4
FLEKKEFJORD SOKN	57	58	134	23	4	38	6	0
FLEKKERØY SOKN	181	125	85	63	63	56	9	7
FROLAND KIRKELIGE FELLESRÅD	124	50	154	55	18	61	13	3
FYRESDAL SOKN	36	14	60	12	3	16	5	0
GIMSØY OG NENSET SOKN	143	61	142	51	15	73	20	0
GJERPEN SOKN	89	55	178	32	27	118	4	23
GJERSTAD SOKN	46	36	88	22	9	17	16	0
GRANSHERAD SOKN	14	13	16	2	4	1	2	1
GREIPSTAD SOKN	67	55	95	32	19	65	13	0
GRIM SOKN	91	57	198	22	16	106	8	1
GRIMSTAD SOKN	74	29	103	11	12	45	0	1
GRINDHEIM SOKN	28	24	52	12	3	12	6	1
GRUNGEDAL SOKN	23	5	23	10	4	8	4	0
GULSET OG SKOTFOSS SOKN	138	39	127	62	15	78	15	0
GYLAND SOKN	16	25	20	0	7	4	2	1
HEDDAL SOKN	63	47	71	5	10	15	7	1
HELLE SOKN	32	18	38	14	4	13	0	0
HELLEMYR SOKN	60	21	68	23	12	33	0	5
HEREFOSS SOKN	6	2	9	3	2	4	7	0
HERRE SOKN	38	12	50	19	7	16	2	0
HIDRA SOKN	15	6	14	5	1	1	1	1
HISØY SOKN	70	30	198	27	9	55	1	2
HJARTDAL SOKNERÅD	61	12	35	27	2	8	10	2
HOLLA OG HELGEN SOKN	52	28	105	14	3	20	11	0
HOLT SOKN	51	8	123	23	3	43	7	0
HOLUM SOKN	63	33	78	18	32	31	2	0
HÆGEBOSTAD SOKN	19	25	26	38	18	12	5	0
HÆGELAND SOKN	40	23	11	44	10	8	2	0
HØVVÅG SOKN	29	38	61	38	33	27	5	0
HØVDALSMO OG LÅRDAL SOKN	14	4	15	7	0	2	1	0
HÅNES SOKN	51	41	120	16	10	50	1	1
IVELAND SOKN	27	35	40	13	11	30	4	5
KONSMO SOKN	34	38	16	15	13	4	1	1
KRAGERØ SOKN	71	19	94	50	8	49	3	0
KROKEN SOKN	20	8	38	10	2	11	14	0
KVINESDAL SOKN	58	75	51	34	25	16	6	0
KVITSEID SOKN	78	36	71	44	13	20	4	0
LANDVIK SOKN	103	77	92	35	26	34	15	0
LANGESUND SOKN	82	23	83	68	3	17	0	3
LEVANGSHEIA SOKN	15	3	28	9	1	6	1	1
LILLESAND SOKN	129	62	268	28	24	163	34	7
LINDESNES SOKN	130	67	102	64	30	77	0	0
LISLEHERAD SOKN	12	2	9	8	0	2	1	0
LISTA SOKN	106	58	89	88	13	115	6	0
LUND SOKN	141	71	285	46	16	123	6	0
LUNDE OG FLÅBYGD SOKN	44	45	62	16	4	14	11	0
LYNGDAL SOKN	136	105	228	161	35	113	29	6

Kirkevalget 2019

10.9 Valgoppgjør

3 Fordeling av mandat

Bispedømme:

Agder og Telemark

Sokn:

Samtlige sokn

Nominasjonskomiteens liste	
Listestemmer totalt	79680,00
Dividert på 1	
Kvotient 1	79680,00
Dividert på 3	
Kvotient 2	26560,00
Dividert på 5	
Kvotient 3	15936,00
Dividert på 7	
Kvotient 4	11382,86
Dividert på 9	
Kvotient 5	8853,33
Dividert på 11	
Kvotient 6	7243,64
Dividert på 13	
Kvotient 7	6129,23

Bønnelista	
Listestemmer totalt	38929,00
Dividert på 1	
Kvotient 1	38929,00
Dividert på 3	
Kvotient 2	12976,33
Dividert på 5	
Kvotient 3	7785,80
Dividert på 7	
Kvotient 4	5561,29
Dividert på 9	
Kvotient 5	4325,44
Dividert på 11	
Kvotient 6	3539,00
Dividert på 13	
Kvotient 7	2994,54

Åpen folkekirke	
Listestemmer totalt	113833,00
Dividert på 1	
Kvotient 1	113833,00
Dividert på 3	
Kvotient 2	37944,33
Dividert på 5	
Kvotient 3	22766,60
Dividert på 7	
Kvotient 4	16261,86
Dividert på 9	
Kvotient 5	12648,11
Dividert på 11	
Kvotient 6	10348,45
Dividert på 13	
Kvotient 7	8756,38

Fordeling av mandat:	Liste: (Nominasjonskomiteens liste, Bønnelista el. Åpen folkekirke)	Kvotient
Mandat 1	Åpen folkekirke	113833,00
Mandat 2	Nominasjonskomiteens liste	79680,00
Mandat 3	Bønnelista	38929,00
Mandat 4	Åpen folkekirke	37944,33
Mandat 5	Nominasjonskomiteens liste	26560,00
Mandat 6	Åpen folkekirke	22766,60
Mandat 7	Åpen folkekirke	16261,86

Kirkevalget 2019

10.9 Valgoppgjør

4N Personstemmer - Nominasjonskomiteens liste

Bispedømme:

Agder og Telemark

Totalt antall godkjente stemmesedler:

11386

Urettede stemmesedler:

7781

Rettede stemmesedler:

3605

Antall navn fra Nom.koms liste påført sedler for Bønnelista:

304

Antall navn fra Bønnelista påført sedler for Nom.koms liste:

232

Antall navn fra Nom.koms liste påført sedler for Åpen folkekr.:

244

Antall navn fra Åpen folkekr. påført sedler for Nom.koms liste:

338

Totalt listestemmetall for Nominasjonskomiteens liste

79680

Kandidat	Urettede stemmesedler	Rettede stemmesedler	Tilleggsstemmer	Tilleggsstemmer på Bønnelista-sedler.	Tilleggsstemmer på Åpen f.kr.-sedler.	Totalt antall personstemmer	Sperregrense	Rangering etter sperregrense
N1. Markus Westermoen	7781	3605	1385	95	29	12895	Over	12895
N2. Torun Heier Sødal	7781	3605	532	9	39	11966	Over	11966
N3. Turid Torland Håland	7781	3605	937	95	15	12433	Over	12433
N4. Rolf Halvard Heimdal	7781	3605	293	6	14	11699	Under	11386
N5. Simon Ellingsberg	7781	3605	305	8	18	11717	Under	11386
N6. Silje Nilsen Østensen	7781	3605	602	3	32	12023	Over	12023
N7. Lars Sæland Lauvhjell	7781	3605	220	3	12	11621	Under	11386
N8. Sissel Annette Marthinsen	7781	3605	277	13	30	11706	Under	11386
N9. Shelly Byholt Rigby	7781	3605	186	1	10	11583	Under	11386
N10. Gerd Vigdis Slettedal	7781	3605	181	6	7	11580	Under	11386
N11. Atle Olav Ljåstad	7781	3605	157	2	9	11554	Under	11386
N12. Ståle Ryste	7781	3605	617	58	7	12068	Over	12068
N13. Emilie Rolstad Bjørnholmen	7781	3605	246	5	22	11659	Under	11386

Listen rangert ut fra personstemmer og sperregrense

Kandidat	Antall personstemmer
Markus Westermoen (1)	12895
Turid Torland Håland (3)	12433
Ståle Ryste (12)	12068
Silje Nilsen Østensen (6)	12023
Torun Heier Sødal (2)	11966
	11717
	11706
	11699
	11621
	11583
	11580
	11554
	11659

Tall til rapporteringsskjema 10f punkt 4 Nominasjonskomiteens liste

79702	570	548	79680
-------	-----	-----	-------

	1138
	1139

Kirkevalget 2019

10.9 Valgoppgjør

4B Personstemmer - Bønnelista

Bispedømme:

Agder og Telemark

Totalt antall godkjente stemmesedler:

5569

Urettede stemmesedler:

4087

Rettede stemmesedler:

1482

Antall navn fra Bønnelista påført sedler for Nom.koms liste:

232

Antall navn fra Nom.koms liste påført sedler for Bønnelista:

304

Antall navn fra Bønnelista påført sedler for Åpen folkekirke:

32

Antall navn fra Åpen folkekirke påført sedler for Bønnelista:

14

Totalt listestemmetall for Bønnelista:

38929

Kandidat	Urettede stemmesedler	Rettede stemmesedler	Tilleggsstemmer	Tilleggsstemmer på nom.koms sedler	Tilleggsstemmer på Åpen f.krk.-sedler.	Totalt antall personstemmer	Personstemmetall inkl stemmetillegg
B1. Håkon Kolstad Varhaug	4087	1482	670	77	7	6323	7715,25
B2. Gerd Ruth Rosland Nordstrand	4087	1482	302	43	1	5915	7307,25
B3. Martin Birkedal	4087	1482	476	64	5	6114	6114
B4. Elisabeth Hyldmo Landsverk	4087	1482	132	10	1	5712	5712
B5. Anna Kile	4087	1482	203	20	4	5796	5796
B6. Martin Ellingsen	4087	1482	144	4	3	5720	5720
B7. Inger Dalen Lia	4087	1482	82	5	8	5664	5664
B8. Linda Elle Haraldsson	4087	1482	128	5	3	5705	5705
B9. Bergsvein Often Normann	4087	1482	67	1	0	5637	5637
B10. Arild Breda Gulbrandsen	4087	1482	64	3	0	5636	5636

Listen rangert ut fra personstemmer

Kandidat	Antall personstemmer
Håkon Kolstad Varhaug (1)	7715,25
Gerd Ruth Rosland Nordstrand (2)	7307,25
Martin Birkedal (3)	6114
Anna Kile (5)	5796
Martin Ellingsen (6)	5720
Elisabeth Hyldmo Landsverk (4)	5712
Linda Elle Haraldsson (8)	5705
Inger Dalen Lia (7)	5664
Bergsvein Often Normann (9)	5637

Tall til rapporteringsskjema 10f punkt 4 Bønnelista

38983	318	264	38929
-------	-----	-----	-------

Arild Breda Gulbrandsen (10)

5636

Kirkevalget 2019

10.9 Valgoppgjør

4C Personstemmer - Åpen folkekirke

Bispedømme:

Agder og Telemark

Totalt antall godkjente stemmesedler:

16251

Urettede stemmesedler:

11005

Rettede stemmesedler:

5246

Antall navn fra Åpen folkekirke påført sedler for Nom.koms liste:

338

Antall navn fra Nom.koms liste påført sedler for Åpen folkekirke:

244

Antall navn fra Åpen folkekirke påført sedler for Bønnelista:

14

Antall navn fra Bønnelista påført sedler for Åpen folkekirke:

32

Totalt listestemmetall for Åpen folkekirke:

113833

Kandidat	Urettede stemmesedler	Rettede stemmesedler	Tilleggsstemmer	Tilleggsstemmer på nom.koms sedler	Tilleggsstemmer på Bønnelistas sedler.	Totalt antall personstemmer	Personstemmetall inkl stemmetillegg
C1. Kai Steffen Østensen	11005	5246	1608	64	4	17927	21989,75
C2. Terje Damman	11005	5246	925	65	3	17244	21306,75
C3. Ingvild Sommerfelt	11005	5246	1021	30	1	17303	17303
C4. Odin Adelsten Aunan Bohmann	11005	5246	761	9	2	17023	17023
C5. Torunn Tørå	11005	5246	500	29	0	16780	16780
C6. Odd-Inge Rønning Uleberg	11005	5246	578	31	2	16862	16862
C7. Solveig Nordkvist	11005	5246	134	8	0	16393	16393
C8. Ingrid Cecilie Engel Sødal	11005	5246	632	13	0	16896	16896
C9. Sidsel Beate Kløverød	11005	5246	219	5	1	16476	16476
C10. Per Gunnar Disch	11005	5246	269	21	0	16541	16541
C11. Hallgeir Oskar Gjelsvik	11005	5246	98	0	0	16349	16349
C12. Solveig Botnen Eide	11005	5246	391	24	0	16666	16666
C13. Dag Øyulf Vige	11005	5246	195	19	1	16466	16466
C14. Bjørn Erik Høgseth	11005	5246	162	13	0	16426	16426
C15. Naja Amanda Lynge Møretrø	11005	5246	335	7	0	16593	16593

Listen rangert ut fra personstemmer

Kandidat	Antall personstemmer
Kai Steffen Østensen (1)	21989,75
Terje Damman (2)	21306,75
Ingvild Sommerfelt (3)	17303
Odin Adelsten Aunan Bohmann (4)	17023

Tall til rapporteringsskjema 10f punkt 4 Åpen folkekirke

113757	276	352	113833
--------	-----	-----	--------

Ingrid Cecilie Engel Sødal (8)	16896
Odd-Inge Rønning Uleberg (6)	16862
Torunn Tørå (5)	16780
Solveig Botnen Eide (12)	16666
Naja Amanda Lyng Møretø (15)	16593
Per Gunnar Disch (10)	16541
Sidsel Beate Kløverød (9)	16476
Dag Øyulf Vige (13)	16466
Bjørn Erik Høgseth (14)	16426
Solveig Nordkvist (7)	16393
Hallgeir Oskar Gjeldsvik	16349

Kirkevalget 2019

10.9 Valgoppgjør

5 Valgte medlemmer

Bispedømme:

Agder og Telemark

Navn medlemmer	Liste	Mandat
Kai Steffen Østensen	Åpen folkekirke	Mandat 1
Markus Westermoen	Nominasjonskomiteens liste	Mandat 2
Håkon Kolstad Varhaug	Bønnelista	Mandat 3
Terje Damman	Åpen folkekirke	Mandat 4
Turid Torland Håland	Nominasjonskomiteens liste	Mandat 5
Ingvild Sommerfelt	Åpen folkekirke	Mandat 6
Odin Adelsten Aunan Bohmann	Åpen folkekirke	Mandat 7

Navn varamedlemmer	Liste	Varaplass
Ståle Ryste	Nominasjonskomiteens liste	
Gerd Ruth Rosland Nordstrand	Bønnelista	
Ingrid Cecilie Engel Sødal	Åpen Folkekirke	
Silje Nilsen Østensen	Nominasjonskomiteens liste	
Odd-Inge Rønning Uleberg	Åpen Folkekirke	
Torun Heier Sødal	Nominasjonskomiteens liste	
Torunn Tørrå	Åpen Folkekirke	
Martin Birkedal	Bønnelista	
Solveig Botnen Eide	Åpen Folkekirke	
Naja Amanda Lyngre Møretø	Åpen Folkekirke	

DEN NORSKE KIRKE
Agder og Telemark bispedømmeråd

Saksbehandler	Arkivkode	Arkivsak	Ugradert
Grethe Ruud Hansen	421	19/04887-6	

Saksnummer	Råd/utvalg	Møtedato
32/20	Agder og Telemark bispedømmeråd 2020 - 2023	10.03.2020

Orienteringssaker 10.03.20

Saksorientering

1. Orientering fra biskopen
2. Orientering fra bispedømmerådets medlemmer
3. Orientering fra stiftsdirektøren

Forslag til vedtak

Sakene tas til orientering